GALENI

IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, AB IPSO NICOLAO LEONICENO VICENTINO INTERPRETE, DILIGENTIVS EMENDATI, ET RECOGNITI, SIMVLATQVE CÆTERI SEQVENTES.





Ars parua.
Therapeutica ad Glauconem.
De potentiis naturalibus.
Quæstio de virtute formatiua.
De crisibus.
De inæquali intemperatura.



Nicolai Leoniceni ad Lectorem.

QVod in Longiore Apologia Venerabili Sacerdoti Iacobo Galino dedicata lectorem admonui, priorem editionem traductionum mearum. quæ passim præ manibus habentur, præcipue Aphorismorum Hippocratis cum Galeni Commentationibus: multis erroribus esse plenam. qui partim ob exemplaris (quod vnicum tantum habebam) q̃plurima errata, Partim ob incuriam Impressorum contigerunt, idem rursus breui commonefaciendum censui in pluribus aliis meis interpretationibus similibus ex caussis accidisse, Veluti in arte parua Galeni, quam idem Author Artem Medicinalem vocat. Et in opere alio, quod Therapeutica ad Glauconem inscribitur, in libro de Crisibus, & alio de Potentiis naturalibus. Qui omnes a me recogniti atq; emendati in præsenti opere recenter impresso continentur. quare, si qui sunt qui Galeni doctrinam ex nostris fidelioribus translationibus assequi cupiunt, ex istis eam perquirant: non ex aliis, quæ vel parisius, vel aliis in locis interprete inscio, multis mendis scaturientes formulis mandatæ fuerunt ab opificibus: qui soli quæstui studentes bonæ existimationis famam tum sui, Tum maxime interpretis neglexerunt.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, AB IPSO NICOLAO LEONICENO VICENTINO INTERPRETE RECOGNITI.



ANC Orationem, siue vnus sit aphorismus, siue plures, esse procemium totius operis, pro confesso habetur apud omnes fere eius expositores: quid vero sibi Hippocrates volens tali vtendum procemio censuerit, nõ parum sententiæ ambigunt. Forte vero id ipm inueniemus, si singulas orõnis partes prius diligentius considerauerimus. Quod quidem igitur vitam dixerit breuem, artis comparatione, omnibus fere libri expositoribus est manifestum. Artẽ vero ipsam hac ratione arbitror longam existimare: quoniam omnium fere operationum occasionem habeat momẽtaneam, & ob id difficulter cõpræhẽsibilem, vt nemo eã possit agnoscere, nisi qui diu ĩ hoc fuerit exercitat⁹. ¶ Et cum duo sint instrumenta ad artes inueniendas necessaria: Alterum, scilicet experimentum, periculosum est: Alterum vero, ex ratione iudicium, haud quaq̃ facile existit: immo, sicuti aliquod aliud, maximam habet difficultatẽ. ¶ Est igitur occasio præceps, quia materia circa quam versatur ars, continue fluit, corpus siquidem nostrum mutationibus obnoxium est, neq; a causis extrinsecis tantum, sed etiam ab intrinsecis faciliter alteratur. ¶ Experimentum vero periculosum, propter materiæ dignitatem, non propter transmutationis facilitatem, hæc enim in momentanea occasione continetur. ¶ Iudicium vero, si quis (vt ego assero) pro ratione audiat, liquet ipsam esse difficilimam, cum ad hoc vsq; æui, ambigua permanserit. Si vero (vt nonnulli, qui se ab experientia empiricos nominant, opinantur) per iudicium intelligat: eorum quæ ex experientia eueniunt diiudicationem, sic quoq; non est obscura eius rectitudinis difficultas. Sed autorem libri esse dogmaticum, in tota ostenditur commentatione. Prima itaq; procemii particula ad hunc vsq; locum terminatur. Secundam autem scribit non pronuncianti similis, sed consulenti. ¶ Nec solum se ipsum præstare oportet oportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora. Quorum verborum vis talis existit, si debes exquirere, & eorum quæ in hoc libro scribuntur, examinare veritatem: non modo te ipsum medicum oportet omnia quæ conuenit agere, sed & ægrũ, atq; ministros, & præterea exteriora omnia in nullo delinquere. Prima itaq; pars orationis hoc vnum caput complectetur. ¶ Vita breuis, ars vero longa. Nam reliqua oĩa quæ sequuntur, artem esse longã demonstrant. Post hanc secunda pars quoddam veluti cõsilium affert, vel pactum, ad eos qui librum lecturi sunt, ac diiudicaturi. Sed quid nam sibi vult, statim in libri principio hoc scribens, breuem eẽ vitam, si ad artis magnitudinem cõferatur:

APHORISMVS PRIMVS.



ITA Breuis, Ars vero lõga, occasio autẽ præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. Nec solũ se ipsum præstare oportet oportuna faciẽtẽ, sed & ægrũ, & assidẽtes, & exteriora.

Nam & hoc ipsum indagare ab initio proposueramus. Sunt ergo nõnulli qui volunt, id egisse Hippocratem, exhortãdi homines gratia ad artem nauiter exercendam. Nõnulli cõtra dehortandi causa. Quidã vero ad hunc finem vt experiretur, atq; discerneret eos q nauiter, & eos q secus, artem essent exercitaturi. Alii autem & in hoc volunt, ipsum causam attulisse, ob quã oportuit scribere cõmentationes. Quidã adiiciunt aphoristicas. Quidã vero & hoc sermone volunt ipsum causas assignasse, propter quas hęc ars sit coniecturalis. Alii autem ex quot causis cõtingat medicos suo fine frustrari. Hi igitur, ut a postremis incipiam, mihi omnino uidentur nihil cõsonum dicere. Qui.n.hoc esset sapiens inuentũ, aut dignũ Hippocratis sententia, statim circa initia operis docere, vel quod ars quędam cõiectura lis sit medicina, vel ꝙ eius frustramur fine, siue hoc fiat ex nobis ipsis, siue ex magnitudine artis. Sed & uerba illa. Nec solũ oportet pręstare se ipsum oportuna facientem, sed & ęgrum, & assidentes, & exteriora, cõtrarium omnino demonstrant, Hęc enim omnia, illi magis scribere cõuenit, qui profiteatř omnia quę in libro cõtinentř esse vera, quã qui fateř ob plurimas causas nõ sortiri finẽ. Neq; enim dixisset. Oportet aũt, sed post illa verba, Vita breuis, ars vero longa, occasio pręceps, experimentũ vero periculosum, iudiciũ autem difficile, hęc alia subiũxisset. Et medicus ipse etiam delinquit, & ęgri, & eorum ministri. Sed neq; illi qui aiunt voluisse ipsum auertere a studio medicinę, cum dicat, Vitam esse breuem, artem vero longam, videntur mihi conuenientia dicere. Nam extrema foret dementia simul scribere cõmentationes, & tradere posteritati ad uitę utilitatem, & simul ab initio, nõ solum a legendo, atq; discendo ea quę scripseris dehortari, sed ab arte uniuersa cuius doctrinam profitearis, abalienare. Qui vero aiunt uoluisse ipsum homines ad artem impensiori studio capescendam excitare (neq; enim aliter potest tota tempore breui, cum sit longa, perdisci) Hi & si aliquid ueri dicunt, non tamen mihi uidentur, uel uiri sententia dignum, uel his quę in libro scribunř, pœmium congruens satis ostendere: Sicuti neq; quicũq; arbitranř, hoc genus sermonis fuisse ab Hippocrate usurpatum, tentãdi gratia illos, qui ad artem accedunt. Verum enim est, quod ẽt a Platone dicitur, hac maxime uia periculum fieri illorũ animi, qui quãuis artem sunt percepturi, si magnam, atq; difficilem esse eius perceptionem ostẽdamus, at hoc haud quaq̃ per librum, sed per mutuos sermones agitur. Neq; mihi congruens uidetur p̃senti cõmentationi, si quidem pœmium oportet his quę sunt in libro scribẽda cohęrere: nisi forte quis sentiat, omnium librorum primos esse legendos aphorismos, atq; ideo in pœmio cõmentatonis, cõem fecisse de uniuersa arte sermonem, per hunc uolentem ostendere, non posse unũ quẽq; pro suo arbitrio artem discere medicinalẽ, quę longa sit, sed illos tantum quibus suppetat tempus ad discendũ, & sit natura ad hoc aptior. Quod si omnino ꝓbabile appareat, hãc totius artis cõem eẽ pręfationẽ. Neq; illi sunt rep̃hendẽdi qui aiunt Hippo. cãm assignasse, ob quã cõmẽtatiões scribere oporteat. Fecit aũt & in libro q κατ' ἰητρεῖον inscribiř, omniũ lectionũ cõe pœmium, queadmodũ in eiusdẽ libri expositione fuit a nobis ostẽsum. Quicunq; igiř vel doctrinę modi, uel omnino cõmẽtationum necessitatis, volunt causam in pœmio assignari, mihi videtur eorũ sentẽtia pręferẽda. Nam forma doctrinę aphoristica, quę omnes rei proprietates q̃ breuissimis uerbis circũscribit, est illis vtillissima, qui uolũt breui tempore artem docere longam. Atq; hoc omnino, videlicet scribere cõmentationes, ob id ꝙ vita sit breuis, si ad artis magnitudinem conferař, summã habet pręomnibus aliis rationem.

nem. Nemo. n. nostrũ sufficiat, ad artem simul & constituendam, & absoluendam, sed satis videri debet, si quę multorum annorũ spatio priores inuenerint, posteri accipientes, atq; his addentes aliqd, illam aliquãdo cõpleant, atq; perficiant. Vel n. propter istorum alterum, vel propter vtrumq;, mihi videtur tali esse vsus pœmio, ac si ita scripsisset. Quoniam artis magnitudo uitã excedit hominis, adeo q ab homine quãtũuis diligenti, ac laborioso, non possit, & inchoari, & ad finẽ vsq; perduci: propterea opereptiũ est, quę quisq; cognouit ea mandare litteris, & tradere posteritati cõmentationes, quę rerũ docendarum naturã omnem diligenter, ac cito, & sermone dilucido interprętent. Quod vero ars longa sit, verba hęc quę subsequunt ostendunt. Occasio pceps, experimentum vero periculosum, iudicium aũt difficile. Quasi ita dixerit. Vita breuis, ars vero longa, quoniã occasio pceps: & experimentũ periculosum, & iudiciũ difficile. Propter hoc. n. & ars longa, quoniam occasio agendorũ in ipsa est admodũ pceps, hoc est angustissima, & fere momentanea. Et pterea cũ sint duo instrumenta per quę remedia inueniunt, ratio scilicet, & experiẽtia, hęc quidẽ est periculosa, ratio vero difficilis, hoc est non facile vtrum sit verius cognoscere. Vera aũt eẽ quę dicunt, non est difficile paucis ostẽdere. Occasio. n. pręceps est: propter materię fluxũ, dico aũt corpus: quod cõtinue fluit: & momento temporis trãsmutatur. Experimentũ autem: & ipsum periculosum: materię: ratione, neq;. n. lateres, lutum, ligna, lapides, tegulę, & coria ita artis medicinalis, sicuti aliarum materia sunt in qb⁹ multis modis impune licet experiri, & circa materiã exercitari: & in omni theorematũ meditatione versari. Quod in lignis: fabri lignarii faciunt: in coriis coriarii, ligna enim & corium, si male tractando destruxeris, nullũ exinde piculũ. In corpore aũt humano illa experiri quę non sunt experientia cõprobata nõ est citra periculum, cũ mala experientia ad totius animalis interitũ terminet. Et quidem iudicium, (est autẽ ratio ipsa iudiciũ, quoniam per ea quę sunt facienda iudicant) difficile est, & verum iudiciũ, seu vera ratio non facile inuenit, quod multitudo hęreseum in arte ostendunt medicinali. Neq;. n. si veritas esset inuentu facilis, tot: ac tanti viri qui illam pquisierunt vnq̃ fuissent in tã contrarias sectas dispartiti: Empiricis vero nõ videtur ratio dici iudiciũ: sed ea quę fit: illorũ quę per experientiã inuenta fuere: auxiliorum diiudicatio. Nam ut verũ fateamur: & hęc difficilis est: & non facilis exploratu: quãdo multa remedia adhibita fuerunt ęgrotanti. & aliquod illorũ in causa fuisse dicatur: vt ęger vel melius se habeat, vel deterius: quem si forte contigerit: vel dormisse: deinde vnctum fuisse: & postea emplastrũ adhibuisse: deinde clysterem, vel spontaneã habuisse vẽtris deiectionem, & deinde comedisse: & tales assumpsisse cibos, & post hęc omnia, sensisse iuuamẽ, uel detrimentum, nõ facile dictu est, quidnam eorũ quę circa ipsum facta sunt: aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex causis omnibus: iudicium perdifficile est. Iam enim sermonem totum vno capite colligamus. ¶ Ars quidem longa fit: si eam vnius hominis vita metiamur. Expedit autem relinquere posteris cõmentationes, prędertim cõpediosas: atq; aphoristicas. Nã talis doctrinę modus: & ad primã disciplinã: & ad illa q̃ didicerimus memoria retinẽda, vel si forte obliuio interciderit: ad memoriam reuocãda: vtilissimus est. Consonant autem his: & verba sequentia: nam vt qui pœmium fecerit ad cõmentationem, & ad ea quę in ipsa scribenda erant, cõuenienter subiferens: hęc protulit verba. ¶ Nõ solum oportet pręstare se ipsum oportuna facientem: sed & ęgrum, & assidentes, & exteriora. Si quis inquit aliquando diiudicaturus est, quę in hoc libro scribuntur

quantum habeant ueritatis, non solum se ipsum prestare debet oportuna facientem, & nihil quod ægro possit conducere pretermittentem, sed & ipse æger parere medico & in nullo proprię indulgere voluptati debet ministri etiam idonei assideant oportet, & exteriora oĩa adsint cõparata. Nã ppter illa plerũq;, vel pcognitionẽ: vel curationẽ: vel vtrãq; interrũpi cõtingit. Exteriora aũt sunt habitationes idoneę, vel turbarũ plenę, vel omni turba vacãtes, & preterea quę nuntiantur, aut aguntur quę iram tristitiã, aut aliquẽ alium effectum infligunt ęgrotãti. Sicuti & illa quę soporem nocturnũ abrumpunt aliquãdo, quę milia super milia possunt cõtingere. Si igitur inquit hęc oĩa bene, & recte se habuerint, nihil eorum quę ĩ hoc libro scribũtur, falsum esse inuenietur. .ii.

.ii.

IN perturbationibus ventris, & vomitibus spontinis, si talia pugentur qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt, sin minus, contra. Sic & vasorũ inanitio, si talis fiat qualis fieri debet, cõfert, & bene tolerãt, sin minus, cõtra. Inspicere itaq; oportet & regionẽ, & tempus, & ætatem, & morbos, in qbus cõueniat, aut nõ.

NOn de quantitate eorũ quę euacuant sermo ipsi est, vt nõnulli sunt arbitrati, sed de qualitate tantum, vt manifestant duo verba, qualia scilicet, & qualis. Nam in his quę sponte fiunt euacuationibus antea dixit. Si qualia oportet purgari purgent, confert, & leuiter ferũt. In alis vero quę a medico. Si qualis fieri debet ita fiat, atqui potuisset dicere, si quãtum purgari oportet purgetur, & rursus, si tanta fiat quãta debet fieri. Hoc idem ostẽdit, & ex verbo purgari, neq; enim simplr̃ dixit si qualia oportet euacuari, sed si qualia oportet purgari. Est autẽ purgatio, humorũ qui sua qualitate molestãt euacuatio. In his itaq; multi delinquũt expositores, qui neq; uerba, neq; hominis mentẽ recte percipiunt. adhuc aũt magis peccant, cum vasorum inanitionẽ alii p media accipiunt, alii provenę sectione, Hippocrates si qdem euacuationẽ solet, ab euentu nominare vasorum inanitionẽ qm in oĩbus euacuationibus cõtingit vasa inaniri. Sermo quidẽ nunc ipsi est de qualitate eorũ quę euacuant. Sicuti autẽ semper adhortatur, vt quę recte a natura fiunt, etiã in artis operibus medicus imitet, sic & nunc idẽ egit, a spontinis euacuationibus, suam exorsus orationem, in qbus si qualia oportet purgari purgent (hoc est ea quę corpus infestant) confert, & leuiter ferunt. Quod si aliorũ fiat euacuatio, & non eorũ quę corpora nostra molestãt, cõtrarium euenit, neq; enim confert, & grauiter ferunt ægrotantes. Eodem pariter modo, si medicus moliatur aliquã facere euacuationẽ, eorum esto quę corpora nostra molestãt, queadmodum & in aliis locis humorem noxiũ precipit euacuari, neq; alterum illi in euacuatione preferri. Si igit pituita superabũdet, hãc omnino oportet euacuari, flaua autẽ bile, vel atra infestante, abstinendũ est a pituita, & bilem & infestantem euacuandum. Sic & si humor sanguineus in corpore modum excesserit, sanguinẽ euacuari oportet, sicuti & serosam eius partem, si hęc fuerit supabundans. Humorẽ autem superabundantẽ, ex colore debemus cõiectari, nisi aliq forte in profundũ recesserint. Color enim similis efflorescit humoribus, si non ingurgitauerint. In his ergo pcipue, qui retrocesserunt, & nõ sunt ęqua portione per totũ corpus diffusi, oportet inspicere regionẽ, & anni tempus, & ætatẽ, & morbos, in qbus cõueniat, aut nõ hoc est in qbus cõueniat, aut non talis, vel talis humoris

facere

facere euacuationẽ, Habet enim & vnus quisq; humor in corpore superexcedẽs in dicia propria, de quibus deinceps plenius dicemus, perfectę tamẽ gratia cognitionis inspicere oportet tẽpus anni quod præsens est, & regionẽ in qua degunt ægrotantes, & eorum ætatẽ, & speciem ægritudinis. Sint enim, si ita contingerit, flauæ bilis in corpore abundantis indicia, simul cum ipsis inspiciendum erit, si tempus æstiuum & si regio calida & si æger in ætatis vigore cõsistit. Eodẽ modo & in pituita cõsiderãdũ, si adsit hiems, si regio frigida, si homo senex. Et pręter hęc omnia ipsam morbi speciẽ inspicere oportet. Veluti ꝙ tertiana (si ita ꝯtingerit) fit a flaua bile modũ excedente, quartana ab atra, quotidiana a pituita, cancer ab atra bile, erisipelas a flaua, atq; singulæ alię morboꝶ spẽs, eodẽ mõ. Si enim hæc oĩa distinxerimus, firmius atq; stabilius ad noxii humoris euacuationẽ perueniemus. Illi aũt expositores prę aliis (veluti absurda dicentes) repudiandi, qui putant ipsum de sola inedia (quæ adhibetur in febribus) sermonem habere, cum tamen febres non nominauerit, & sermo fiat de omnibus quæ sunt præter naturam, quorum nos docet intentiones, ad quas respicientes nos oportet inuenire, non quantitatem, sed qualitatem euacuationis, nam de quantitate sequens diserit aphorismus. Quo autem morbi tempore aggredi oporteat euacuationem, & quo modo ipsa sit facienda, in aliis deinceps dicet aphorismis. Quare neq; nunc mihi de his dicere est necessarium, sic enim nostra doctrina non foret sapientior & nostræ cõmentationes, ad immodicam, & minime necessariam prolixitatem peruenirent.

.iii.

HAbitus exercitoꝶ qui ad summum bonitatis attingunt periculosi si in extremo cõstiterint, neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere, cũ vero nõ quiescant, neq; possunt ꝑficere in melius. Reliquum est igiẽ vt decidãt in deteri⁹. His de causis bonũ habitũ statim soluer̃ expedit, vt corp⁹ rursus nutriri īcipiat.

.iii.

ILlum qui antecedit sermonem eẽ, de eorum quæ euacuantur qualitate, docuimus. In hoc autem: & sequentibus vult de quantitate docere, & ab immoderata repletione, atq; euacuatione initiũ sumit, in hoc quoq; aphorismo proposito, sicuti in alio præcedente, quoddam exemplum supponens: & ad hoc: vt cõsueuit, suum sermonem dirigens. Exemplum autem ipsi est, exercitatorum, bonus habitus. Vocat autem bonum habitum exercitatorum, illorum scilicet quorum hoc est totius vitæ institutum, assidue operam dare exercitationibus, vt alios deiciãt more athletarum. Qui enim simpliciter bonus habitus nominaẽ, quem plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metẽdis segetibus, & aliis vitæ laboribus occupati, ad ĩmodicã repletionẽ nõ attingit. Athletaꝶ aũt bonus habitus, nõ mediocrẽ hanc culpã habet, ꝙ studẽt tumoris molẽ corpori adiicere, & vt liquere potest, humorum multitudinem. Hi enim apparatus quidam sunt totius corporis nutritionis. Et nisi ipsi præsto sint, fieri non potest, vt corpora ad tumorem immodicum perducantur. Quare necessarium est huiuscemodi dispositionem esse periculosam. Cum enim vasa cibis, ac potibus fuerint supra modum repleta periculum est: ne disrumpantur: aut calor natiuus suffocetur, aut extinguatur. Sicuti & nonnulli athletæ qui ad immodicam venerũt repletionem, eadẽ ex causa subita morte interierũt. Qui aũt ad naturæ opera vtilis est bonus corporis habitus,

nulli tali periculo obnoxius est, quia nunq̃ ad extremã peruenit repletionem, quare neq; ipsum soluere oportet: sicuti alterum athletarum, cum ad extremum peruenit. Hunc eni soluere oportet, haud quaq̃ morantes, sed anticipantes solutione periculum. Causam vero ob quã soluere oporteat: talem ipse subiecit dicẽs. Neq;.n. possunt in eodem permanere: neq; quiescere. Nam cũ semper natura coctionẽ: alimenti distributionem: sanguinis generationẽ, adiectionem, agglutinationem, atq; assimilationẽ operẽ q̃n nihil adiici solidis corpis ptib⁹ pōt: neq; venę amplius habent conceptaculum in quod alimentum distributum recipiatur: tunc periculũ iminet aut disruptiōis, aut mortis repentinę. Vt igitur corpus rursus habeat locum quo nutriatur, bonũ habitum oportet sine mora soluere. Eius aũt solutio est euacuatio, vt liquet. Et hanc quoq; oportet non vltra modum facere, cum sit immodica euacuatio, nõ minus immoderata repletione periculosa. Intentio autem quãtitatis euacuationis, nõ solum humorem respicit superabundantẽ, sed & vires hominis q debet euacuari. Alii enim aliter magis perferunt euacuationes. Hęc qdem ab ipso de bono habitu athletaꝝ dicta fuere, quę ipsa p se ipsa possunt ꝯducere, his q tale vitę institutũ elegerunt, & sunt medicis veluti exemplũ sermonis, postea subiũgẽdi. Inquit enim sic. Et euacuatiões quę ad extremũ deducũt periculosę. Et rursus refectiones cũ extremę fuerint periculosę. In quo sermone toto summa sententię hęc est, quod neq; euacuare, neq; replere supra modum oporteat, cuius rei documẽto esse pōt: bonus habitus athletarum, qui alioquin culpabilis existens (vt q & bonis abũdet humorib⁹, & vires habeat robustas) hoc solũ malum permaximum gerit, q̃ ad extremã venit repletionẽ. Quapropter statim eum soluere oportet, & sicuti rursus qui sunt tali natura pditi, nõ sunt ad extremã euacuationẽ pducendi. Sic & qui alia quauis egent euacuatione, nõ sunt supramodũ euacuandi. Nã vt in vniuersum dixerimus, in omni euacuatione vires ęgroti oportet attendere: & donec tolerat, & nundum laborat, tentandum est humorem exuperantem educere, cum vero dissoluuntur: etiam si restent superfluitates: cauere oportet earum euacuationem. Quod aũt ait: & rursus refectiones si in extremo cõstiterint periculosę. Si quis debeat sermonẽ hunc ad exemplũ retribuere: ne sit decurtatus: in vltima dictus repletione videbitur: quã iubeat caueri: & nõ vsq; adeo refici corpora: vt ad extremã veniant repletionẽ: Si vero sermonis figuram attenderis: vt nõnulli expositores fecere: de eadẽ re bis ipsum dicere: sed aliter: atq; aliter cogitabis. Cum igitur ita dixerit: sic & euacuationes: quę ad extremum perducunt periculosę: hoc solum putabis: pcipere fugiendas esse immodicas euacuationes: q̃m sint admodũ periculosę. Cũ vero subiungens dixerit: & rursus refectiões: cũ in extremo constiterint periculosę: ob hoc vetare imodicas euacuatiões q̃m & refectiones post eas: haud quaq̃ secure existunt: cũ sit natura iã facta imbecillis: & neq; iam possit sufficienter coquere: neq; distribuere alimentum: neq; assimilare. Verum si quis ita sermonem acceperit: altera doctrinę pars: de superflua repletione manifeste relinquetur: & frustra exemplum de bono exercitatorum habitu erit allatum.

piat, neq; cõpressiones ad extremũ ducendæ, periculosum enim. Sed qualis natura fuerit eius qui debet perferre, ad hoc ducere cõuenit. Sic & euacuationes quæ ad extremum deducũt periculosæ. Et rursus refectiões, cũ extremę fuerint, periculosę.

allatum. Quid? q & hoc ipsum verbum: rursum: in tota adiectum oratione: sen-tentiam quam diximus videtur manifestare, cum ita dicat. Et rursus refectiones cum in extremo constiterint, periculosę. Vt enim qui de altera re sermonem faciat, ita verbum rursus apposuit. .iiii.

Cum in superiori aphorismo de qualibet immodica repletione: atq; euacuatione in vniuersum locutus fuerit, in hoc de ægrotantium victu, sermonem habet, præcipiens nobis: in morbis lõgis semper victũ cauere tenuẽ, in acutis vero nõ semper. Plurimi enim horum victum tenuem exigere videntur, quidam vero eorum, & illũ qui ad extremũ tenuitatis deuenit: eẽt aũt victus tenuis ĩ extremo, q p solam inediã, vł melicratũ: vsq; ad crisim, siue iudicationem procedit. Tenuis vero, qui per pauca: aut parum nutrientia edulia: quale est ptisanę succus, eius autem terminus est, virium exolutio quarum gratia nutrimus. Insanis

.iiii.

Victus tenuis, atq; exq̃situs, in morbis q̃dem longis semper, in acutis vero in q̃bus nõ cõuenit difficilis. Et rursus q ad extremum deuenit, tenuitatis grauis est. Nã & repletiones, quæ ad extremum deueniunt, graues sunt. .v.

IN tenui victu ægri delinquũt, quo fit vt magis lædantur. Quicũq; .n. error cõmittitur magnus, maior in hoc fit, q̃ in paulo pleniori victu, propterea.

quidem corporibus semper oportet robur seruare naturæ: vel augere alimentis, non demoliri. Et est quidem augere potens alimentum: quod plenum uocatur, conseruans vero quod modicum existit: quod uero comminuit tenue. Hoc igitur semper fugere oportet: aliis uero: vt pręsentia exigunt: vti. In ęgrotantibus autem raro accidit, vt robur corporis maius reddere, q̃ acceperimus studeamus. Magna vero ex parte pperamus, in longis quidẽ morbis fouere vires: in acutis vero parum debilitatas cõseruare. Nam si eas tales, quales accepimus: propter emus in istis seruare: uel etiam augere: semper addemus ad morbũ. Qui vero sint morbi acuti qui victum exigant tenuissimum: in extremo: & qui tenuissimum quidem, non tñ in extremo: qui ẽt tenuem, in libro de victu acutorũ (qui de ptisana a nõnullis inscribit̃) plenius Hippocrates docuit. Et nos in nostris in eundẽ librũ expositionibus: totũ sermonẽ absoluimus Nunc vero tñ dixisse sufficiat: q in omnibus morbis: q̃bus maximus vigor: & iudicatio pmis quatuor diebus futura sit, modo natura sit fortior: integrã inediam seruare debemus: q est in extremo tenuissimus uictus. In q̃bus uero nõ vltra primã septimanã protrahant̃, forti existẽte natura, solo vtendũ melicrato: solus aũt & hic ipse uictus tenuissimus esset, nõ tamen in extremo. Quod si naturę robori nõ satis fidamus: ptisanę utemur succo. Rationabiliter aũt huiuscemodi victus tenuis diceret̃, sicuti qui p ptisanam ordeaceam: non est quidẽ tenuis exquisite: nisi omnino pauca assumpta fuerit: nõ tñ propterea plenus: qualis qui fit per oua, & alicam, & pisces: atq; alia huiuscemodi. Quod igitur adiectum est sermoni de acutis in quibus non conuenit, haud quaq̃ dicitur propter per acutos, de his enim ipse inquiet. Vbi igitur morbus peracutus est: statim & extremos labores habet: victu etiam in extremo tenuissimo vtendũ est. .v.

Huius initium aphorismi etiam aliter scriptum inuenitur, hoc modo scilicet. In tenui uictu magna ex pte duo peccant q ęgrotant, quo fit vt magis

laedantur:& hanc scripturam plerique magis altera probant:hoc putātes Hippocratem uoluisse dicere:q in tenui uictu bifariam ęgri delinquentes magis lęduntur:nam inscis medicis ob hoc ipsum coguntur cibari:quoniam tenui uictu ab ipsis reguntur:& hinc maius detrimentū suscipiunt:q̄ si victu tenuiore non regerentur. Adhuc aūt delinquunt: scilicet & iam natura existente imbecilliut quę antea alimenti inopia laborauerit. Mihi autem uidetur prior scriptura melior: vt quae hanc quoque complectit, & sermonem facit generaliore: cum de omni delicto doceat, siue volentibus siue inuitis aegrotantibus accidat: adeo vt talis sit sermo. Quicunque error accidit aegrotantibus:qui tenui victu reguntur:hic maximū affert periculum:& quia natura a tali victu debilitatur:et quia ad eū transitus est insuetus. Cōfirmāt aūt antea dictā scripturam: ea quę de sanis dicuntur:in quibus tenuem ait victum esse periculosum quoniā errores grauius ferunt, non quia propter victus tenuitatem cogantur delinquere. Quę vero de aphorismo sequunt sunt manifesta. .vi.

.iiii.

etiā sanis periculosus existit valde tenuis cōstitutus & exquisitus victus qm̄ errores grauius ferūt. Ob hoc igit tenuis victus, atque ad modū exqsitus, eo q sit paulo plenior, magis ut i plurib⁹ periculosus. .vi.

EXtremis morbis, extrema exquisite remedia optima sunt. .vii.

VBi morb⁹ peracutus est, statim extremos hēt labores, & extreme tenuissimo victu vtendū est. Vbi vero nō sed, pleriorem victum cōtingit adhibere, tantū cibi, indulgendū est, quanto morbus extremis est mollior.

EXtremos morbos noīauit Hippocrates sūmos vltra quos nō sunt alii. Quare pręcipit in ipsis fieri exquisitissimā curationem, & victum pariter adhiberi tenuissimum. Essent autem oio morbi huiuscemodi peracuti. in peracutis autem qui vsque ad tertium in summo vigore sunt victus tenuissimus optimus est. Vnde sequentem subiungens aphorismum, ait. .vii.

SIcuti extremos morbos sūmos nominauit, ita & nunc extremos labores summos apellat, labores aūt, vel accessiones, vel simpliciter casus vniuersos. Et enim accessione, atque omnes simpliciter casus maximos possidet morbus peracutus, statim in pmis morbi diebus, nam in ipsos statim morbi incidit vigor, qui nihil aliud est, q̄ morbi in casibus summum. Et quidem morbus ille est peracutus qui statim in summo vigore consistit. Statim autē est intelligendum, circa primos quatuor dies, vel paulo ulterius. Idcirco aūt extreme tenuiter victū adhibere cōuenit, quoniam victus tenuissimus morbis iam cōsistentibus est necessarius, quem admodū docuit in libro de victu acutorum & in hoc ipso aphorismo. Cōsistit autem morbus peracutus statim in primis diebus. Quod autem sit rationi consonū in morbi vigore tenuissimo vti victu, alibi est a nobis plenius ostensum. Nunc id tantum dixisse sat erit, quod si quis propter inflāmatiōes, vel febres quę a morbis acutis sunt inseperabiles, quispiam veretur effatu dignū afferre alimentum, hoc ipsum (morbo in suo vigore ꝯsistente) magis verebit facere. Tūc enim phlegmasiae maxime existunt, vt ipse inquit in libro de victu acutorum, siue quis per phlegmasias, velit intelligere illas quę proprie dicuntur inflāmationes, siue etiam libeat fe

bres

bres vna cõplecti, secundũ antiquam vocabuli acceptionem. Accedit ad hęc, q melius est naturam permittere vacare circa morbi coctioné, morbo in suo vigore consistente, neq; distrahere ipsam ad cibos recéter assũptos conficiendos, hac quidem rõne cũ morb⁹ consistit victu tenuissimo oportet vti. Hoc ergo supposito, in aliis morbis q suũ vigorẽ sunt posterius accepturi, nõ licet afferre statim ab initio tenuissimũ victũ. Nã prius hõ morietur q̃ morbus in vigore cõsistat. In qbus vero morbi vigor statim futurus est hoc est in primis quatuor diebus, in his possumus victu extreme tenuissimo uti, cũ vero etiã vires tolerẽt inediam omnimodã, & solius melicrati exhibitionẽ, & ptisanæ succum paucũ omnino, licet adhibere. Talis qdem est tenuissimus victus. Qui vero hoc minus tenuis existit, quẽ ẽt pleniorẽ nominauit, illis conuenit morbis qui posterius in suo debent vigore consistere, in quibus præcipit tantum a victus tenuitate declinare, quãtum morbus ab extremis recedit, hoc est a vigore summo. Hoc enim proximo existente, paulo pleniorẽ victum afferemus, longius vero distante plus, & quanto tardiorem fore summum morbi vigorem expectabimus, tãtum victus figuram commutabimus.

.viii.

Vando morbus in suo vigore consterit, tunc victu tenuissimo vtendum est. .ix.

Coniectari autem oportet, an æger cum victu sufficiat pdurare donec morbus cõsistat, & nunquid prius ille deficiat, nec possit cũ victu pdurare, vl' morbo antea deficiat, atq; heberescat.

.viii.

Hic pariter sermo pars quędam est artis, quę docet victum cõuenientem adhibere, qui a nõnullis seorsum scribitur per verba nuper dicta, ab aliis uero antecedẽti annectitur aphorismo, eo modo quo antea scriptus est. Docet autem nos, vtcũq; scribat, vnam & eandem victus rõnem antiquo magistro pręcipiente. Vbi morbus in suo vigore consistit, victu tenuissimo vtendũ esse tum pp casum magnitudinẽ, tum propter morbi coctionem, neq; enim distrahere oportet naturã ad alterã nouam coctionem, cum eo tempore vni humorũ noxiorũ coctioni fortiter vacet, & haud ita multo post ipsos sit euictura. Sic. n. ostendimus & in tractatione de crisibus. Nunc vero de his tantum morbis sermo transigitur, in qbus omnino & curationẽ & victus intẽdimus rationem, hi vero sunt in qbus post vigorẽ sequitur declinatio. Nam quorum summum vigorem excipit mors, in his pte artis vtimur, quę prognostica nominaẽ, id ꝙ futurũ sit prenunciantes, ne euentus rerum nostro adscribatur errori. Hęc igitur tibi sit vna indicatio sumpta ex morbi temporibus ad victus rationem, altera vero a uiribus ęgrotantis, quam insequenti docet aphorismo. .ix.

Quia in superiori aphorismo tantum iussit ab eo, qui extreme tenuis victus nominatur declinare, quanto morbus mollior extiterit, q̃ sit eius uigore, nunc in hoc loco alteram adiicit intentionem, ut quantitatem declinationis exquisite noscamus. Est autem hęc intentio uis ipsa ęgrotãtis, cuius gratia nutrimus, neq; enim morbi causa. Cum enim vis ita robusta fuerit, vt speremus ipsam posse perdurare totum tempus intermedium, vsq; ad summũ morbi vigorẽ, cum tali victus forma, tunc exquisitã habebimus declinationis, quã dixim⁹, q̃titatẽ. Quod si ibecillior extiterit, adiiciẽdũ aliqd victui, & plenior ẽ ad-

hibendus: tantum scilicet, q̃tũ natura imbecillior expostulat. Quo circa aliquãdo in ipso morbi vigore, vbi casus aliquis interuenerit, robur naturę dissoluens, nutrire cogimur: Esset autem hic sermo pars totius offerẽdi alimenti rationis. Vnde si quis, & hũc, & priorem, atq; sequentẽ aphorismũ vnũ fecerit: nõ aberrabit. Ego vero in partes secans expono, quo ad fieri potest, doctrinę gratia clarioris. x.

Hic pariter sermo eandẽ sententiã habet cũ priore, nisi q̃ est vniuersalior. Prius enim in pacutis morbis dicebat, q̃ statim in ipsis tenuissimo victu vti oporteret. Hic vero simpliciter de omnib9 morbis pronunciat: quibus statim consistendi tempus futurũ est, hoc est non multo post primam accessionẽ, iubens ob id tenuem adhibere victum. Quę vero sequuntur manifesta, cum eidem hereant sententię. xi.

Totius quidem victus formam in vno quoq; morbo a duabus intentionibus iussit assumere & ex futuro totius morbi vigore, & ex viribus ęgrotantis. Quõ vero quispiam particulatim cibũ offerat cõuenienter, in hoc docet sermone, caueri iubens morborũ accessiões, ipse vero manifestius in libro de victu acutorũ dixit. Quod neq; cũ iã ad sunt, neq; haud ita multo post affuturę sũt accessiones, cibus dandus est, sed cum declinant aut cessant. xii.

x.

QVibus igit̃ statim morbus cõsistit, his statim tenuis victus adhibendus est, q̃bus vero posterius debet cõsistere, his & in ipso cõsistẽdi tpe, & paꝝ añ illud cibus subtrahẽdus, prius vero vberius agẽdũ, vt æger sufficiat. xi.

IN accessionibus abstinere oportet, nã cibum dare nocuum est, & quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet. xii.

ACcessiones vero, & cõstitutiones, morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituũ successiua incremẽta, siue quotidie, siue alternis diebus, siue p maiora interualla fiant. Sed ex his quæ mox apparẽt idicia sumũt, queadmodũ ĩ

SI quę prius dicta fuerunt ab eo de victus rõne ad memoriam reuocemus, eorum quę nunc dicunt̃, vtilitas fiet nobis manifestior. Quę aũt pus dicta fuerunt, hęc sunt. Totius victus figurã ad duas respiciens intentiones faciebat quarum altera erat vis ęgrotantis, & cõstitutio morbi. Nã si morbus sit acutus: vel peracutus, vel longus, & quando maxime in vigore cõsistet, nihil aliud est nisi morbi constitutionẽ considerare, particulares aũt ciboꝝ oblationes ex accessionibus particularibus ꝯiecturabatur. Cũ igitur tres essent intẽtiones ad pfectam, & indeficientem victus rõnem, prima q̃dem sũpta est ex uiribus ęgrotãtis, secũda ex morbi ꝯstitutione, & tertia p̃ter has ex particularibus accessionibus. Vires q̃dem sub primo statim ingressu cõpręhẽdere medicus põt, ex pulsibus. s. & aliis, q̃ ipse in libro pgnostico latius scriptitauit, q̃uis forte q̃s dixerit virium magnitudinem esse incõpręhensibilẽ. At si non possumus earum q̃titatem exquisite cognoscere, posse nos tamen artificiosa quadã cõiectura ad veritatẽ proxime accedere, nemo inficiabit̃. Sed morbi constitutionẽ qualis nam sit, & pticulares accessiones, multi medici existimarunt, non posse dignosci, nõ tamen idem sensit Hippo. sed & in hac parte sicuti, & in aliis sępe q̃dẽ exquisite, & vt q̃spiã dixerit, pite, atq; scienter, sępe

vero

vero coniecturaliter, non tamen inartificiose, neq; longe a veritate, sed prope, atq; proximius perueniemus ad prænoscendũ futuræ cõsistēdi tēpus, & accessionũ successiuas reciprocationes. Verũ hæc oïa latius, & in libris qui prognostica, & in alteris, q epidemiæ inscribunt Hippo. docuit, & nos iuxta antiqui magistri sñiam ipsius verba cũ decēti expositiõe apposuimus ĩ libro primo de crisib⁹, in quo ostēdimus quõ qspiã futurũ morbi vigorē possit pcognoscere. Nũc vero oïa sunt ab Hippo. per capita tradita. At nos q̃breuissime fieri poterit ipsa dilucidabimus. Quib⁹ vero curę est oēm de his disciplinã diligēter pdiscere, ad librũ de crisibus a nobis scriptũ, legẽdũ accedat. Ipsi igit morbi, & accessionum sines pportiones, & suas ēt cõstitutiones nihilominus ostēdent, veluti in intermittētibus

morbo laterali, si circa initia statim sputũ appareat, morbum breuiat, si vero postea appareat, producit. Et vrinæ, & alui excrementa, & sudores, vel bonã morboꝝ iudicationē, vel malã, vel breues, aut lõgos fore morbos mox apparentia ostēdunt.

quidē, q tertiana cito terminatur, quotidiana vero lõga est: quartana aũt etiã hac lõgior existit. In cõtinuis vero: incendētes qdem acutæ sunt, q̃ vero typhodes. i. succendentes [illegible] quotidianæ nominantur, longiores, mediæ vero inter has semitercianæ. [illegible] vero qspiam has oẽs febres statim ĩuadētes dignoscat, secũdo libro de crisib [illegible] im⁹. [illegible] portet ad hũc trãsferre sermonē quęcunq; bene dicere [illegible] anticipauimus, neq; sępius eadē in pluribus libris sunt repetēda: sed solũ ad memoriã reuocãdũ, si possibile fuerit tertianã ĩuadētē statim ab initio cognoscere, ex ea cõprehēdere qmus, q cito terminabit, & q p tertiũ diē fiēt accessiões: & hoc ē q ab Hippo. dr. ¶ Accessiones aũt, & cõstitutiones, morbi idicabũt. Nos qdē cũ statim prima die febriũ q̃rtanaꝝ initia sępe cognouissemus nõ expectata scda accessiõe, formã victus ab initio cõstituim⁹: tãq̃ ad morbũ q lõgo post tpe ad suũ vigorē foret pueturus: sic ĩ quotidiana, & tertiana fecimus: tps futuri vigoris ĩ vtrisq; secũdũ pprĩũ terminũ metiētes. Sicuti aũt in febrib⁹ itidē in aliis morbis est faciendũ. Morbus enim lateralis, & q peripneumonia, & phrenitis a grçcis nominant, morbi acuti sunt. Angina aũt, iuxtangina, & cholera, & distentio neruoꝝ, peracuti: Aqua intercus atra bilis, & suppuratio, & tabes, diutini. Et morbo qdē laterali, & phrenetidi magna ex pte p tertiũ accessiões fiũt, suppurationib⁹ aũt q̃ vētri eueniunt, aut hepati, & tabi, quotidie: & magis ad noctē: qui vero ex liene laborant, & omnino ex atra bile, p quartũ. ¶ Quod autē subinde dr de anni tpibus, ad ea q̃ antea dicta sunt hēt relationē, nã & morbi constitutiones, & accessiones, possunt ab anni temporibus vna cũ morbo indicari, neq; enim sufficit hoc tm̃ sciuisse, q quartana ĩuasit hoc die, vt ab initio præcognoscamus instituendã esse victus rõnem, vt ad morbum futurum diutinũ, sed ēt si hieme, aut vere, vel æstate, vel autumno, suũ fecit initium, pspicere oportet, id cognoscētes q æstate quartanę magna ex parte breues sunt, autumnales lõgæ, & q̃ magis hiemē attingunt, nam hęc eadē ipse nos in sequentibus edocebit, & quidē tertiana febris, cum alioquin cito terminet, citius tñ æstate q̃ hieme: & aliis pariter singulis morbis ęstas addit celeritatem, hiems vero tarditatem. Sed & accessiones: p tertiũ quidem magna ex parte æstate fiunt, per quartũ vero autumno, singulis vero dieb⁹ aut noctibus, hieme. ¶ Sicuti autē in anni tēporib⁹, sic & in temperaturis ex pro

portione se habet, de quibus & ipse Hippocrates sæpe disseruit, non tamen hic q̃ dixit, vt qui ex vno alia nobis ad memoriã reuocanda reliquerit. Quæ enim tẽpus æstiuum, eadem & ægri temperatura, si fuerit calidior, & siccior, & ætas, si in suo vigore constiterit, & locus, si calidus, & siccus, vna indicabunt. Liquet autem q̃ & industria vitæ, & assuetudo eodem modo se habet, & præsens aeris nos ambientis constitutio, de quibus postea docebit. Sic &, quæcunq; de tẽpore autumnali ad morbi cõstitutionem, & accessionum reciprocationem assumebantur: hæc eadem & de ætate ægrotantis, atq; natura, & vitæ industria, & assuetudinis, & regione in qua ægrotat: & aeris ambientis (quæ tunc vagatur) temperatura, assumere licet. Ex his quidem iam constare potest, q̃ & morbi constitutionem, & accessiones cognoscemus. Constitutionem quidem, si morbus fuerit peracutus, vel diutinus, quod ad consistendi tempus prænoscendum est necessarium. Accessiones vero, an per tertium, vel per quartum, vel singulis diebus, siue qua hora diei, aut noctis sint inuasuræ. ¶ Quod vero circa finẽ Aphorismi scribit, deinceps videamus, si ad eorum quæ nos diximus faciunt declarationem, sic enim Hippocrates inquit. Et circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis dieb9, siue per maiora interualla fiant. Clarum est autem ipsum intelligere per circuituum incrementa, accessionum augumenta, quæ in ipsis eueniunt, ex quibus ostendi, & morbi augumentum, & futuri vigoris tempus præfinitum, hinc discere possis. Secundæ accessionis ad primam accrementum in hisce tribus con[illegible]citur, in hora qua fit accessio, in longitudine accessionis, & in magni[illegible] autem differt si etiam in vehementia dixeris, quia hæc duo nomina sunt apud medicos vsitata, & sæpius ea de re eadem pronuntiantur, cum aliquando dicunt maiorem fuisse febrem ea quæ præcessit: aliquando vehementiorem. Contingit autem hanc febrẽ vehementem, vel æquales horas cum præcedente obtinere, vel pauciores, vel plures: q̃ ad magnitudinem non pertinet, siue vehementiam accessionis, sed prolixitatem. Per accessionem autem te oportet intelligere deterius tempus totius circuitus: quod est a primo insultu vsq; ad tempus consistendi, sicuti reliquum tempus declinationis est melius. Cum itaq; accessio, siue per tertium, siue per quartum, siue quotidie fiat, similem anticipauerit proportionem, atq; ita anticipando ad longius extenditur tempus, atq; insuper vehementius afflixerit, tunc manifestum est morbi augumentum, quantum autem augeatur vnumquodq; ex dictis, sua quantitate monstrabit. Si quidem accessio pluri tempore anticipans: & longius, atq; multo etiã vehementius affligens, effatu dignum indicabit augumentũ, & velocem esse morbi motum. Atq; haud ita multo post in suo vigore futurum. Neq; enim fieri potest ut magna incrementa suscipientibus accessionibus non pxima sit morbi consistentia. Cõtraria autem accessio, quę scilicet parua faciat incrementa, omnium eorum quę diximus, quantum ad hoc attinet, longius distare futurum morbi vigorẽ ostẽdit. Hoc igit ipsum per circuituũ incremẽta discemus, coniectura scilicet assequi post quantũ tempus morbus in suo vigore cõsistet, ac prętera horam præfinitam qua accessio inuasura sit. Conducit autem prima cognitio ad formam totius victus constituendam. Secunda vero ad temporum particularium cognitionem, in quibus cibus est dandus, quorum intentiones ipse ab initio docere proposuit. Quod autem circuitum uocet similem ad idem reditum, nemine puto dubitare. ¶ Sed & ex his quæ mox apparẽt ait coniecturandũ esse de accessione, & totius morbi constitutione. Siue autem casus, siue signa, uelit quispiã

illà quę mox apparent nominare, nihil retulerit, illud autē de omnibus casibus si gnis ue est cognoscendum, q nonnulla quidem eorum significāt passionem, aliqua assident, aliqua decernunt, ac iudicant, aliqua coctionem, aliqua cruditatem, aliqua salutem, aliqua perniciem ostendunt. Passionis significatiua sunt quę vna cū morbo inuadunt. Quę uero assident, aliquando simul inuadunt, aliquando superueniunt, nōnūq̄ vero neq; omnino veniunt. Neq; enim sunt a morbo inseperabilia, neq; eius veluti substantiam constituunt, sed proprias faciunt differentias. Quę vero ab Hippocrate decernentia, siue iudicantia vocantur, cum primo exquisite morborum principio, non sunt apta natura inuadere: cum duobus aliis autem apta natura sunt. De quibus paulo postea dicemus. Aliquando vero neq; in his, sed cū morbi augentur, aut iam ꝯsistunt: apparent. Signa vero coctionis inuadunt quidem, & ista nunq̄ in primo statim morbi principio: terminant autem illud principium q est pars totius morbi. Signa vero cruditatis cum primo morbi principio statim inuadunt, & nōnunq̄ posterius apparent, sicuti & mortis signa. Nam & horum generatio morbi principium subsequitur. Morbi autem principium ītelligi volumus, vt in commentariis de crisibus manifestauimus, & primum eius insultū q nullam habere latitudinē dicitur, & id quod est sicuti pars totius morbi, quādo in principium diuiditur, augmentum, & tempus consistendi, & declinationem, & aliud, quod vsq; ad tertium extenditur diem. Sed & in eadē tractatione docuimus, omniū casuum potestates, & simul quę expositione indigere videbātur verba Hippocratis ad hoc pertinētia, exposuimus. Sed & nunc per modum compendii de ipsis a nobis dicetur, qui vero voluerit totam Hippocratis artem circa ista perdiscere ad illam vadat tractationē. ¶ Ex mox apparentibus igitur totam iubet morbi constitutionem coniectari, deinde quandam morbi speciem in medium adducēs ita īquit, veluti in laterali morbo, si circa initia statim sputum appareat, morbum inchoantem breuiat, si vero postea appareat, producit. Quod autē scribit possis discere manifeste, si tibi apposuerim ex tertio libro epidemiarū, quę ipse de Anaxione scribit, morbum lateralem patiente, quem etiam ægrotum [illegible] in primo libro de crisibus mea expositione patefeci, verba autem Hippocratis, hęc sunt. In abderis Anaxiona qui iuxta portas Thratias habitabat, febris acut[illegible] inuasit, lateris dextri dolor continuus, tussis sicca, neq; primis diebus expuebat aliquid, sitibundus, peruigil, vrinę bene coloratę, multę, tenues, sexta die delirauit, neq; calefacientia aliquid proficiebant, septima die magis laborabat, quia febris intendebatur, neq; dolores cominuebātur & tusses infestabant, & difficulter spirabat, octaua uenam in cubito secui, sanguis plurimus fluxit, & qualē oportuit, dolores aliqua ex parte cessarunt, verum tusses siccę subsequebant. Vndecima die febres decreuerūt, parū circa caput sudauit, tusses & q̄ a pulmōe humidiora, die decimo septimo cœpit paucū qd coctū expuer. Vigesimo die sudauit, & desiit febricitare. Post crisim leuatus est, & siti premebatur, & quę ex pulmone purgationes, nō erant admodum bonę. Vigesimo septimo die febris rediit, tussiit, multa concocta educebat, vrinis plurimū sedimē album, sitis cessauit, & bene spirabat. Trigesimo quarto die sudauit totus, & post crisim oīno ex febre cōualuit Hic igitur Anaxion ab initio morbum lateralem patiebatur, non tamen ab initio expuebat, sed & octauo die adhuc tusses siccę subsequebantur, ut inquit Hippocrates. Quare rationabiliter totius morbi solutio ad trigesimum quartum diem extenta est, cum tamen magna ex parte lateralis morbus terminum suę iudicationis habeat quartum decimum, & si nō

hunc, saltem omnino uigesimum. Quod si ante tertium diē expuisset, uel circa septimum, vel nonum, uel vndecimum diē, iudicatio esset subsequuta, & si in ipso die tertio spuere cœpisset, quartum decimum diem non transcendisset. Hoc.n.accidit in omnibus inflāmationibus, quę non teguntur operculo densiore, vti in his quę exteriorem occupāt cutem, quandā saniem resudare, ab initio tenuem, postea vero si coctionem accipiāt, & ad melius proficiāt, crassiorem, & ex hac ipsa crassiore aliquam esse magis cōcoctam aliquam vero minus. Hoc idem in omnibus inflāmationibus quę vel os, uel oculos infestāt licet intueri, nec minus in quacūq; alia corporis parte, quando pars aliqua interior simul cū cutis diuisione patitur inflāmationem. Nam ex huiuscemodi ulceribus sanies profluit talis, qualem ego dixi. Quādo igitur aliqua fuerit imflāmatio cum tanta meatuū augustatione, ut nihil extra effundatur, necesse est illam esse & coctu difficilē, & longo tempore pdurare. Hac igitur ratione & in morbo laterali (qui & ipse est ex genere inflāmationum) attendere oportet signa coctionis. Nam crudissimus morbus est, in quo nihil omnino expuitur. Secundū ordinem obtinet ille in quo sanies tenuis est. Tertiū in quo crassior. Et quartū in quo perfectam habet coctionem. Verum si hęc circa tertium, uel quartum diem apparuerit, non ptingit morbum transcendere septimum diem, in alijs vero singulis necesse est, vt pro coctionis modo atq; mēsura tēpus cōsequatur. Sicuti igitur sputū perfectę coctionis ē signū, qū album fuerit, & leue, & ęquale cōsistentia, neq; nimis humidū neq; nimis crassum, eodē modo integrā cruditatē ostēdit, quod nullo modo expuitur. Quod si expuatur, & tenue adhuc fuerit, debilis coctionis est signū. Quod si impermixtum fuerit, uel flauum, vel russum, haud quāq; bonum. Quod si liuidū fuerit, aut ęrugini simile, aut nigrum, perniciosissimū existit. Cum itaq; a nobis disticta sint signa coctionis, & cruditatis, & pręterea tertiū genus exitialium, illud scire oportet, q signa coctionis semp sunt bona, ut quę morbi solutionē haud ita multo post futuram ostendunt, sicuti & genus signorum exitialiū mortē ægri citā pręnunciant. At uero signa cruditatis diutinū quidem ex necessitate mor[illegible] significāt, sed qtū in ipsis est, neq; moritur neq; euadit e morbo hominem ostendunt. Tibi uero prius ratiocinanti, & ęgroti vires expendenti etiā ex his licet pręcognoscere. Aliud est signorum genus quę crisima.i.iudicatoria ab ipso nominantur. Sunt autem hęc, sudores sanguinis fluxus, & rigores: multum alui profluuiū & similis vomitus, dolor capitis repente inuadens: difficultas spirandi pręter rationem & uehemens, uel cordis morsus, illia citra dolorem extēta, vigilię plurimę, delirīū: & nox absq; ratione molesta, & accessio anticipans, & lachrime inuoluntarię nihil patientibus oculis, neq; ex tristitia prouenietes, rubor faciei, & labrum inferius agitatum vel obscura: & tenebrosa quędā ante oculos obuersantia, & allucinatiões aliquę & malę, uel nasus repente rubescentes, parotides, aut omnino abstessus alicuius in articulū decumbentis generatio. Hęc igitur omnia, & pręter hęc alia multa huiuscemodi secundū propriam eorum substantiā casus nominata, quatenus vero subitā mutationē ostendunt, signa crisima.i.iudicatoria appellata, duplicem tibi pręstabunt pcognitionem. Si quidem morbo iā cocto superuenerit: futuram statim sanitatē denunciāt. Si vero crudo adhuc morbo, iudicationem non bonam, quę.s.aut ad perniciem agat, aut in longum tempus morbum producat. Quod vero alia sit natura horum signorum quę crisima.i.iudicatoria nominantur, alia vero eorum quę coctionem significant: hinc discere posfis. In primo libro epidemiarū inquit Hippocrates. Coctiones, iudicationis celeritatem

ritatem, securitatem salubrem significant. Cruda vero & incocta, & quæ in abscessus malos cōuertuntur, iudicationū carētias, dolores, vel tempora, vel mortes, uel reciduas ostendunt sic quidem in vniuersum collaudauit, morbi coctionē. In libro autem qui prognostica inscribitur, particulatim in hunc modū simul docēs ipsius indicia. Vrina autem optima quando sedimentū album, leue, & æquale fuerit, in tempus omne donec morbus terminetur. Significat. n. salubrem securitatē, & morbum pauco tempore duraturū. Sic rursus laudauit vrinā monstrantē coctionē in venenoso genere. Rursus aūt cum dicit alui excrementū optimū esse, quod molle, ɔsistens, & hora excretū, qua solet, cū sanitas adest, indicia coctionū ventris simul collaudat, & docet. Sic & eam, quę fit in mēbris respirationi seruiētib⁹ coctionē simul collaudās, ac docēs, in hūc modū scribit. Sputū oportet in oīb⁹ dolorib⁹, q pulmonē, & costas īfestāt, celeriter, ac facile expui, flauitiē fortiter sputo cōmixtā apparere. Coctiōis igit̄ signa semp̄ bona sunt, iudicationis vero signa nō semp. Sic ergo inqt, signa crisima. i. iudicatoria nō iudicātia, aliqua mortē, aliqua difficilem iudicationē portēdunt. Et qd cū ait, quæ ad melius iudicāt nō ɔfestim apparere, p hęc verba eandē pfert sniām. Nā coctionis signa quo tempore apparent, bona sunt, semp. n. eorū vniuersum genus optimum existit. Non ergo repugnat illud qd nunc dictū est, in morbo laterali sputū statim apparere, illi alteri qd dr̄ signa iudicātia ad melius nō statim apparere, nā signa iudicatoria nōnūq̄ mala fiunt, signū vero coctionis nullū vnq̄ prauū fuit, sed omnia optima semper, & tanto citius ægrum sanitatē recuperaturū ostendunt, quanto citius apparuerint. Hęc dixisse sufficiat p modum cōpendii, quantū ad præsentem attinet locum. Totam vero de istis antiqui magistri sniam, in libro de crisibus exposuimus. Vt vero ex me sermo quē nuper dixi secundū diuisionem perfectus habeatur qūo a dictis differant, & quæ passionis significatiua, & quę assidentia dicunt̄ signa, iam volo transigere, vnam in medio adducēs pro exemplo passionem, hanc ipsam videlicet, quam Hippocrates nominauit. In morbo igit̄ laterali, acuta qdem febris, vna cum spirandi difficultate, & tussi, & dolore lateris pungēti simili, signa passiōis significatiua noiant̄. Quod aūt dolor, aut ad ilia, aut ad clauim perueniat, assidentia dicunt̄, sicuti & ꝙ facilius in latus patiēs, q̄ in alterū decūbat æger, ad idē genus assidentiū attinet. Scripsit aūt & Nicandro Praxagoras duo volumina de assidentibus signis. De his aūt quę superueniunt alterū, sicuti si de mox apparētibus inscriberetur. Hęc igit̄ mox apparētia inquit Hippocrates, & bonā morbi iudicationē, & malam, morbumq;, vel longū, vel breuē futurū ostēdere. Meminit āt nō solū sputorū, sed & vrinarū & excremētorū alui, & sudorū ea. s. quæ sunt in libro prognostico scripta, nobis exemplo subiiciēs, quę ad hunc locū trāsferre sit superuacuū, nam de his in libro de crisibus diximus, & in cōmentariis in prognostica, in qbus adhuc magis magistri antiqui sniam explanauimus.

.xiii.

SEnes facilime ieiunium ferunt, secundo loco qui ætatē constitutā habent, minus adolescentes, omnium minime pueri, præsertim q inter ipsos sunt viuidiores.

.xiii.

DIfferentia etiam ætatū confert, aliqd ad capiendam victus rōnem. Senes si quidē facile ferunt inediā, pueri difficulter. Est autem facilitas in nō appetēdo, & nihil inde mali sustinēdo. Difficultas autem ex cōtrariis orit̄.

Et enim pueri magis appetunt:& plus offenduntur in longis inediis. Mediç uero ętates inter senes,& pueros,quanto alteri ipsorum prosimiores existũt,tanto minus,aut magis molestantur,atq; offendunt ex longis inediis. Huius autē aphorismi causam ipse in sequēte docet,qui ita incipit. Quę augent corpora plurimũ caloris inati habent. Ita q̄ si quis velit ipsum priori adiungere,& cũ enim,coniunctione proferre,tunc sermo vnus fieret,& manifestus,in hunc modũ se habens. Senes facilime ieiunium ferunt,secundo loco qui ętatē constitutã habent,minus adolescētes,minime vero pueri,quę enim augētur corpora plurimum caloris innati habent. Dicit aũt ętatē habentes cõstitutã,eos qui mediam ętatem habent inter iuuenes,ac senes,ita q̄ ab ætate uigente recedũt,nundũ tamē sensum habent senectę manifestũ. Sic & Thucidides dixit quosdã in ætate cõstituta esse. Verum inter hanc ætatē,& adolescentium,altera quędam est,quę sicuti medium ętatum obtinet ordinem,ita et facilitatis,& difficultatis. Ita q̄ neq; ita facile ferre ediã potest,sicuti qui in ætate sunt constituta,atq; senili. Neq; difficulter, sicuti adolescentes,& pueri. Eius tamen nõ meminit Hippocrates:ut quam possit vnusquisq; ex illis quas dixit intelligere. Nam cum inquit,pręsertim qui sunt inter ipsos viuidiores,naturaę differentias manifestauit. Qui.n. pueri calorē inatũ plurimũ habent,propitiores sunt ad cibos assumendos,& ipsos magis possunt concoquere,& si nõ assumpserint,plus offendunt. Talis est sermo Hippocraticus. indiget & quadã parua additiõe ad perfectionē. In his qdem qui sunt in principio senilis ætatis,recte dictũ est. Senes facilime ieiunium ferunt. In his vero qui ad extremam senectam peruenerunt,nõ recte,quia neq; hi possunt tolerare longas inedias. Vel igit addere oportet aphorismo breue aliqd,& hoc modo ipsum pronũtiare. Senes facilime ieiuniũ ferũt,pręter eos q ad extremã senectam puenerunt,secundo loco,qui ætatē constitutam habent. Vel verbũ,ieiunium,in paucos cibos transponendũ,atq; ita dicendũ. Senes ciborũ tolerãt paucitatē,secundo loco qui ætatem constitutã habent. Nã & qui ad extemam senectã attingunt inuenient:& si nõ possint longã inediã tolerare,paucis tamen cibis indigere. Tale enim qd patiuntur,quale lucernis pene extinctis accidit,quæ cõtinuã exigunt olei suffectionem,multã autem,& subitam simul,nequeunt sustinere,sic & his exibere oportet vniuersam multitudinē paucã,& hanc ipsam cibi paucitatem in multas partiri portiones. Neq; vna illis longa inedia est iniungenda.

.xiiii.

Qui crescunt plurimũ habēt calidi inati. Plurimo igit egent alimento,alioqn corpus absumit. Senibus vero paꝝ calidi innati inest,paucis proptærea fomitibus egent,qa a multis extinguit. Hanc etiã ob causam febres senibus nõ similiter acutæ fiũt, frigidum enim eorum corpus.

.xiiii.

Dictum est a nobis plenius,et in cõmētariis de temperaturis in secũdo volumine qũo nõnullis medicis uisum est,eos q in iuuentę vigore consistũt nõnullis vero pueros esse calidiores. Habent enim hi qdem calorē acriorem hi vero abundantiorem. Nunc vero et necessarium est dicere,quantũ ad p̄sentē locũ ꝑducit,sermones lõgosquoad' fieri põt in pauca cõiicientes. Hoc igitur verbũ ipsum,calidũ aliquãdo trãsferimus ad qualitatē,cuius propriũ nomē est caliditas aliqñ vero denominatiue totũ corpus dicimus calidũ,a qualitate

cuius

cuius modi loquēdi,vel plurimus in omni vita vsus est,q ēt fuit apud antiquos, veluti Theophrastus ostēdit,in eo libro q de calido,& frigido inscribit. Nā cum substantia corporea cōtrarias qualitates,caliditatē,frigiditatē,humiditatē, siccitatem,vicissim recipiat:secundū substantiā quidē recipientē:cū corpus calidū nominamus,multū,vel paucū dicimus esse calidū,ad quantitatē substantiæ referētes. Et hoc dupliciter facimus,vno qdem modo in substantiis impermixtis,alio aūt in mixtis. In impermixtis qdē,veluti si duo haberent aquam æqualiter calidā, in duobus inæqualibus labris contentā,alterum diceremus plus habere calidi q maius labrum possideret,alterū vero minus. In mixtis vero,veluti si essent æqualia labra,sed inęquali mensura ex vino,& aqua temperata,alterꝫ ipsorū plus vini cōtinere,alterū vero plus aquæ diceremus. Cui modo ēt ille eēt persimilis,si duo labra inæqualia supponeremus,æqua ꝓportione temperari. Nōnūq̄ vero nō ad substantiæ multitudinē sermonem referentes:sed ad qualitatē solā:huic quidem alicui dicimus plus calidi in esse,huic vero minus,sicuti si ex duobus labris parem habentibus ad vnguem magnitudinē,alterum quidem calidius,plus habere calidi diceremus,frigidius vero,minus. Nō tamen ꝓprie verbo,plus,vtentes in hoc loco,cū melius sit dicere,vel magis,vel minus,vel vehementius,atq; debilius,& similia vocabula,quæ nos solemus qualitatibus accōmodare. Nā paucum,& multū in sola decet substantię quantitate seruare. Verū nō in hoc tantum huiusmodi fiunt nominum abusiones,sed in pluribus aliis,quæ ꝑ vitā sermone vsurpamus, quod maxime fit in ipsa arte medicinali. Omnes si qdē morbos magnos,aut paruos nominant,quāuis substantiæ non sint,febrē magnam,febrē paruam,apoplexiā magnam,apoplexiam paruā. Sic & pleuritidē,phrenitidē,peripneumoniā & omnes itidem alios morbos. Aduertere igiť oportet æquiuocationes,& cōsiderare quid sibi velit semp vna quæq; dictio,dicentis. Si enim in altero significato nomen ꝓtulerit,nos vero in alio accipiētes:sermonem redarguimus,nō illum q protulit(si verum fateri velimus)sed nostrā potius existimationē redarguimus. Quod nōnulli videlicet agunt,hoc loco,qui Hippocrati student cōtradicere. Nam ad qualitatem nomen calidi transferentes,conanť ostendere,hanc esse vehementiorē,his qui in ætatis vigore consistunt. Verum Hippocrates nō ad hanc scilicet qualitatem, sed ad substantiam,in pręsenti sermone refert id nomen. Nam substantia innati caloris aerea est,& aquea,sicuti ex semine licet cōiectari,quod paucam omnino terrenam substantiam participat,plurimū autem aeris calidi,humidiq;,in seipso cōtinet,quemadmodum in cōmentariis nostris de semine ostēdimus. Et qdem alterū nostrę generationis principium sanguis mestruus videlicet,humidum natura est. Cum igitur magis terrestre efficitur animalis corpus,tale autem quotidie efficiť: dum augetur,tunc licet valde vehementer calidum existat:& igneum,substantiam tamen innati caloris paucissimam habet. Aliquin febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum,qui ne dum plus,neq; priori habent æqualē. Bene enim temperata est caloris innati substantia. Ignea autē aduenticii. Et qui caloris aduenticii sunt ꝑ totum corpus effluxus:fumei,fuliginosi:aridique,& acres Contra vaporosi suaues,& bene temperati caloris natiui. Et tu hæc potes tactu discernere. Nā sanorum calor vaporosus est,atq; suauis:& tactu cōueniens:nihil triste:nihil asperū:nihil mordax pręse ferens. Eorum vero qui febricitant:& pręcipue hecticas febres,aut eas quę ex putredine humorum ortum habent,acris est & insuauis,ac mordax,& nostrum corrodēs tactū. Salubris vero eius qualitas in

pueris exquisita habetur. Sicuti plures eorum qui in ætatis uigore cõsistunt inuenire contingit, calorem habentes mordacem, & non amplius humidum, ac uaporosum, neq; aereum. Neque mirum uideri debet. Oportet enim similem esse defluxū subiectę substantię, ut quando humida, atq; aerea substantia existit, tunc quod ab ea defluit, uaporosū est, atque suaue. Cum uero terrestris, atq; arida, tunc & quod effluit fumosum & fuliginosum est, & acre, quod & in exterioribus euenit: Nã quę ex aqua dulci, & calida euaporant, optia sunt, & uaporosa, quæ uero ex aliquo corpore solido exusto, fumea sunt, & acria. Cum igitur duę substantię sint, & hæc quidem suauem habeat caliditatem, hæc uero tristem, alteram quidẽ plurimã habent pueri, alteram uero hi qui in ætatis uigore consistunt, ut ad totius uidelicet corporis proportionem. Vt autem sermo sit naturalior totum ad elementa transferens in hunc modū transigam: Cum quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt temperata. Puerile quidem corpus multum in se ipso cõtinet aereę, atq; aquosæ substantię, minimū terrestris. Contra uero eorum qui in ætatis uigore cõsistũt a terrestri siccitate obtinent, deficit autem aquosa atque aerea substãtia. Adeo ut si quartum in utrisque elementum ignem scilicet pari portione posuerimus, atque æqualiter calida corpora esse uoluerimus, non tamen similem substantiam calidã in utrisque esse dixerimus, cum puerorū quidẽ substantia humida sit. Eorum uero qui in ætatis uigore consistunt, sicca. Humida siquidem est maxime innati caloris affinis, quia ex humido nostra est generatio. Sicca uero aduenticii caloris est propria. Sic quidem infantes recenter nati substantiam calidam aquosam atq; aereã plurimã participantes, plurimum dicerentur habere calorẽ innatum. Qui uero ætate uigẽt, & iam declinant, quantum iste deficiunt, terrestris uero supabundat, tantum habere minorem substantiam natiui caloris, & ipsi putarentur. Quod vero ex aquosa, & aerea substantia plus defluere sit necessarium q̃ terrestri, etiã si ambę sint æqualiter calidę secundum qualitatem, neminem arbitror dubitare. Hoc tibi etiam in exterioribus liquido licet intueri. Nã ex corporibus quę ad similẽ perueniunt caliditatẽ, nõ æqua portio uidetur defluere, sed ex siccis quidem minimū, ex humidis vero plurimum. Statim igitur aqua & oleo mediocriter calefactis, plurimū defluit, atq; dissoluitur. Ex ferro uero, & ære, atq; lapidibus, minimū. Adeo q si tibi libuerit exponere ad solem ardentem aquam, si ita ꝯtigerit, & ferrū ęquo pondere deinde transacto die ambo ponderare, aquam quidem inuenies multo se ipsa minorem effectam, ferrū uero æquale. Sic & si uelis oleum, æri, & ferro, & lapidi comparare, illud quidem absumptum inuenies, hæc uero æqualem substantiæ molem retinẽtia. Hinc uero ad cæram, & picem bitumenq;, & resinam transcendẽs, & quæcunq; alia plurimam substantiam humidam obtinent, uidebis & hæc sub sole calente multo magis absumi, atq; defluere, q̃ lapidem, ęs, & ferrum, & alia ad modum sicca. Quare si necessarium est alimentum, ut quod effluxit ex corpe suppleatur, ex humidioribus uero, & plus aeris participantibus, multo plus effluit, fit ut huiusmodi corpora pluri egeant alimento. Puerorū uero corpus tale existit, plus humidę, & aereę substantię obtinens, non sicuti iuuenum, & declinantium, ac senū, siccę, atq; terrestris. Hippocrates igitur cum hoc in libro proposuisset compẽdiosam, atq; aphoristicam doctrinam facere, nõ ita sermonem ampliauit, quẽadmodū ego nunc, sed loco illorum uerborum, Quę augent corpora, & si æqualem habeãt substantiam calidam, atq; igneam, cum his qui in ætatis uigore consistũt. Aquosę tamen, atq; aereę substantię, plus habẽt, quæ augentur, dixit, Plurimum habent in

natum

natum calorem:simul memoriæ subiiciens ipsorum substantiam:& simul etiã propositum demonstrans. Quia enim humidã;& calidam habent substantiam: quæ augentur:idcirco plurimum ab ipsis defluere fit necessarium: plurimo autẽ egent alimento:alioquin corpus:inquit:absumi:& recte inqt. Vbi enim id quod defluit plurimũ est:quod vero influit paucum:hic necesse est subiectam corrũpi substantiam. Senibus vero paucum inest calidum:siue quis ad qualitatem sermonem referat: siue ad substantiam. Nã & qualitas debilis:& substãtia minima est: si quidẽ eorũ meminimus: q̃ supra diximus. Ob hoc igit inquit: q̧ paucis fomẽtis indigent. Nã fomenta alimẽta nominauit:suo & aliorũ nobilissimorũ philosophorũ dogmati cõsentaneę: qui eorũ quę animalia

.XV.

VEntres hieme,& vere natura calidissimi sunt,& somni longissimi,q̃re per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibẽda. Et enim tunc calor innatus plurimus est, vñ & pluribus egent alimẽtis,indicio sunt ætates,& athletæ.

constituunt:elementorũ:ignẽ maxime vitæ esse causam existimarunt. Sicuti enim lucernarum flãmæ,& si oleũ habent alimentũ,si quis tamẽ id totũ simul superinfundat,extinguuntur potius q̃ nutriantur: Eodem modo: & in senibus calidũ sui fomentum quidẽ habet alimenta,si vero multis & totis simul opprimatur: ac quodãmodo strangulętur,periculum est ne extinguatur. Sicuti & si paruæ scintillæ ignis lignorũ multitudinẽ superacerues. Quod aũt subinfert. Et ꝓpterea febres senibus nõ sitr acutæ sunt,signum est & hoc ipsum,q̧ corpora senum frigida sunt,& q̧ ob innati caloris maxime cõuersionẽ ad igneam naturã accendit febris. Verũ tantam euenire senibus conuersionẽ:vt æqua sit ei quæ iunioribus accidit,vix fieri potest. Multũ.n.calidũ prompte in immensum attollit:paucum vero non facile:sed maximam exigit causam,quæ cogat ad hoc. Ob hanc igitur causam neq̧ senes magna ex parte febricitant acutas febres:sicuti iuniores:& si quando: rarenter talis his accidit febris:qualis iuuenibus:omnino hęc ad interitum ægrotantis terminat. Indicio enim est immensam quandam esse causę febrem facientis magnitudinem. Hæc sufficere possunt,his qui secũdũ naturã se habent:ad intellectionẽ,& fidem eorũ quę scripsit Hippocrates. Ad eos vero qui per calũniam Hippocratem reprę henderũt:e quorũ numero vnus fuit Lycus:nos vnũ integrum volumen scripsimus: aduersus ea:quę cõtra aphorismum perperam obiiciunt. Huic autem talem titulum fecimus, Ad Lycum,q̧ nihil erratũ sit in aphorismo,cui principiũ. Quæ augentur plurimum habent innatum calorem. Datus autem est mihi Lyci liber:post scriptos a me cõmentarios:vnde ego postmodũ his hæc verba subiũxi, quæ non sunt in his,quos prius edideram. Seorsum aũt in alio volumine defendi Hippocratem:in his in quibus:fuerat a Lyco reprę hensus. .XV.

NOn parũ etiam tẽpora anni conducunt ad victus rationem inueniendam. Nã hiberno tempore plus appetunt hoies:& cibum facilius concoquunt. Contra in æstate,cuius rei causam ipse Hippocrates reddidit inquiens. Ventres hieme,& vere calidissimos eẽ. Quid aũt sit,quod, natura,dicitur & q̧ non frustra id verbum adiecerit in hoc aphorismo,ipse paulo post explanauit,inqens. Et enim calor ĩnatus multus. Plurimo igit indiget alimento. Ventres itaq̧ hieme,& vere calidissimi sunt,non simpliciter,sed calido naturali,cuius substantiam antea ostendi. Causam vero ob quã hic idem calor hieme augeatur,etiã

Aristoteles dixit, refugit enim pp circunstantem extrinsecus frigiditatem, sicuti rursus æstate ad sibi affine protendit, atque ita contingit dissolui quidem, ac dissipari eius substantiam tpe æstiuo, contineri, ac cohiberi, & in pfundum secederre hiemali. Ob hoc igitur & coctiones, & sanguificationes, & nutritiones, hisce temporibus sunt meliores. Addidit autē & aliud ipsis contingens, quod videlicet somni longissimi fiunt, ob noctium, videlicet longitudinē, quod neque ipsum parum cōfert ad naturę opera. Quod vero in fine adiicitur, Inditio, sunt ætates, & athletę, pro argumento ponitur, quod plurimum alimentum sit necessarium, vbi calidū superabundat, Pueri si quidem quia calidum plurimum habent, idcirco & pluribus indigēt, & plura concoquunt. Athletę vero quia exercitiis augent calorem natiuum, ob id multis frui possunt alimentis, Quę igitur per aphorismum dicuntur, sufficienter exposuimus. Si quis vero de ipsis veritatem diligentius examinet, non ad omnia animalia sermonem extendat, sed ea excipiat, quę in latibulis degunt. Hęc enim cū se recondunt, non egent plurimo alimēto, si quidē & sine cibo possunt perdurare. Et si supposuerimus ea tāto vti cibo, quanto anteq̄ reconderentur, male ipsum cōcoqueret. Quod enim hominibus cōtingit, ex aqua frigida lotis, id etiam animalibus accidit hieme. Contingit autem hominibus, qui aqua frigida perluuntur, si debile corpus habuerint, refrigerari, atque offendi. Si vero robustum, primum quidem innatum calorem ad interiora refugere, & se ipsum colligere, postea vero ad exteriora remanentē, multō q̄ prius erat, fieri fortiorem, Sic & animalium quęcunque sunt natura frigidiora, his calor innatus a frigore hiberno superatur, adeo, ut fere extinguat, quare plurima ipsorum similia mortuis apparent, cum sine sensu, ac motu, in latibulis iacent, quędam vero omnino, & in hoc ipso affectu moriuntur. Quæ autem plurimo sanguine abundant, atque calore, tale quid hieme patiuntur, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis, nam calor eorum ad interiora se colligit (non per ioutem carnibus ad hæc, prima sede derelicta, refugientibus) sed spiritu vna cum sanguine. Tria autem erant corpora: quæ primæ nostræ naturæ substantiam compleuerunt, spiritus, sanguis, & aerea humiditas, ex qua in primo ortu, veluti in libris de semine diximus, fiunt partes animalis solidiores, mox uero augumentum & nutritio in istis accedit. Quod igitur melius hieme cibum cōcoquimus, sanguine, ac spiritu ad profundum corporis retrocedentibus: vnicuique est manifestum, Non modo igitur hoc ipsum dicit Hippocrates, sed quod plura accipere cōfert, Hisce enim temporibus inqt, hoc est hieme, & vere, plures cibi dandi sunt. Atqui si parum defluit, ac difflat hiberno tempore ad exteriora, plurimum alimentū non est corporibus necessarium, si quidem nutritio est eius quod euacuatur repletio. Oportet igitur alimenti quantitatem esse, eius quod difflat quantitati, pportionalem. Verum igit esse, quod quidā hieme nō modo melius cōcoquunt cibum, sed etiam quod pauca assumentes refrigerant: atque ideo offendunt, si vero plura assumpserint, in nullos plethoricos incidunt morbos, ipse euentus ostendit manifeste. Causę vero inquisitio in commune proponatur, neque enim adeo Hippocratem, quātum omnes alios, huiusmodi inquisitio fatigat. Nemo itaque est, qui non consentiat, difflari corpora animalium, ea quę fit per sensui occulta foramina difflatione. Idcirco enim ad hoc deueniunt, vt egeant alimēto, quoniam euacuantur. Quod si nihil a corporibus nostris efflueret, sed semp ęqua moles substantię seruaretur, nulla foret alimenti necessitas. Tu vero animaduerte, si hac parte, aliis qdem omnibus ratio est iexplicabilis, soli vero Hippocrati,

atque

atque eius sectatoribus est explicabilis. Neq; enim aliud quicq̃ animal ab initio as formauit, sicuti neque rursus adauxit, aut vsq; ad mortem enutriuit, præter q̃ iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. Hic enim est omnium operum naturalium causa. Quia vero plurimus est hiberno tempore, idcirco cibi appetentiam intendit, coctiones auget, & plus sanguinis cumulat, & crassius efficit corpus, & vt superfluitates excernantur prouidentiam habet. At calor circũfusus, non modo superfluitates, sed omnia euacuat æqualiter, materiam inutilem & ea etiam quæ in corpore secundum naturam cõtinentur vna dissoluens, per eam quæ a medicis occulta difflatio nominatur, quã calor innatus operatur. Neq; enim aliud quicq̃ est natura animalium, præter hoc calidum, secundum Hippocratis opinionem. Ostensum autem a nobis est in commentariis de viribus naturalibus, non solum appetens, atq; conficiens, agglutinãsque singulis, partibus proprium natura alimentũ, sed & huius dissoluens superfluitates, & quanto fortius extiterit calidum innatum tanto magis difflatio effugit sensum. Et ob hanc causam Diocles inquit, sudores esse præter naturam, quoniam omnibus quæ ad corpus attinẽt, recte administrãtis, & alimento a natura subacto, nunq̃ sensibilis humor per cutẽ excerneretur. Quęcunq; enim in balneis, vel vehementibus exercitiis, vel propter æstiuum calorem, exsudant homines, ex causis violentis originem habent. Bene igitur omnia tempore hiberno in corpore animalis administrantur, quando hiems mediocritatem seruauerit. Nam immoderatas intemperaturas & ipse Hippocrates in sequentibus damnat. Quod autem omnia bene hiberno tempore in corpore animalis administrentur, inditio sunt naturæ opera fortiora, nam cibi in ventriculo cõcoquuntur, quoniam calor innatus plurimus est & in somnis longioribus sũpfluitates expurgantur. Quæ quidem exquisite extenuantur: per cutem. Quæ vero in vapores cõuertuntur, per expirationem. Quæ vero sufficientem habẽt crassitudinem, per vrinas. In his enim plus est sedimenti, q̃ per æstatem, præter id qđ etiam tota vrinarum multitudo hieme sufficienter augetur, & quidem nutriuntur, & secũdum carnem augentur corpora hieme magis, & plus optimi sanguinis cumulant, nisi malo omnino vtantur victu. Nam si consideraueris ꝙ corpora nostra paucum habentia sanguinem auctumni tempore, atq; extenuata, suscipiens hiems bonis implet humoribus, & crassiora efficit, hinc (vt puto) percipies, nos gubernantis robur facultatis, quę est calor innatus. Verum nisi hic abundans habeat, quo fruatur, alimentum: primus ipse a circunstãte frigore superabitur, tam ab eo qui extrinsecus ingruit, q̃ ab illo qui per inspirationem attrahitur. Cum ipso vero, & coctio ciborum debilitabitur, & optimi sanguinis generatio, & partium animalis enutritio, & superfluitatum expulsio. Si vero tantum habuerit alimentum, quantum potest peruincere, hoc copiose perfruetur, & ipse magis augebitur, atq; omnia quę antea diximus circa corpus animalis perficiet. Verum ꝙ ex plurimo alimento oblato quod non solum bene in ventriculo conficiatur, sed etiam in venis, & toto animalis corpore, vnum quodque animal carnosius reddatur, & plus sanguine abundet, habent homines satis ipsa experientia compertum, non in se ipsis tantum, sed etiam in iumentis. Nam ante æstatis initium, circa vltimam veris partem, & sibi, & illis sanguinem detrhaunt, quoniam ad memoriam reuocant, quibus capiantur morbis, quando repente calor æstiuus superuenerit, hic enim amplius sanguinem extendit, atq; diffundit, & quodammodo efferuere facit, adeo vt qui hactenus modicus fuerat, non possit amplius in venis cõtineri, sed vel disrumpat ipsas, vel exe-

dat & qñ impetum fecerit ad aliquã corporis partem, aliis debiliorem vel in ipsa inflãmationem, vel erysipelas, vel aliquod aliud morbi genus operat. Nam multo plures, ac grauiores morbi qbus plenitudo dedit occasionem, ex humorũ fiunt fusione. Hæc igitur oĩa aliis adstipulant, quæcunq; in præsenti aphorismo hippocrates docuit, et hoc quoq; probãt: non solũ posse nos per id tẽpus multos coquere cibos, sed etiam multis indigere. Semper. n. oportet alimẽta esse innati caloris multitudini proportionalia, nisi forte aliquãdo ex aeris ambientis qualitate fusio adueniens (ut dixi) cogat subtrahere. Quare cũ de vere Hippocrates sermonem fecerit idistinctũ, ego distinguã.

.xvi.

VIctus Humidus febricitãtibus omnibus cõfert, maxime vero, & aliis qui tali victu vti consueuerunt.

Primum φ suum habet initium hiemi simile, magis q̃ æstati, & finem contra. Deinde φ nõnunq̃ talem gerit frigiditatem, qualẽ tempus hibernum. Aliquando talem qualem tempus æstiuum caliditatem. In primis igitur partibus eius, & si quãdo frigidum fuerit, hibernæ, similem rationem victus adhibebimus. In posterioribus aũt & si quando fuerit calidius, æstiuæ similem. Quod si mediam seruauerit temperaturam, illi victum proportionalem instituemus. Hæc quidem omnia de victus ratione quam sanis oportet adhibere dicuntur. Deinceps autem de illa quæ ægrotis conuenit sermonem faciemus.

.xvi.

IN præcedentibus aphorismis de victus quantitate doctrinam nobis tradidit, nunc vero de qualitate transigit, multa sane quæ in arte conducũt breuissimo sermone docens. Primum quidem qualis sit adhibendus victus febricitãtibus. Deinde φ victuũ salubrium indicationes, in his quidem quæ præter naturam sunt contrarias, in his autem quæ sunt secundum naturam, similes, facere oporteat. Febri enim: quoniam calida, & sicca passio est (est enim conuersio natiue caliditatis ad igneam) victum humidum consuluit: Humidioribus vero naturis, siue ꝑpter ætatem: siue propter consuetudinem, non contrariam, sed magis affinem seruandam statuit, oportet enim naturam eorum fouere per humida, non eodẽ quo morbos modo demoliri. Qui vero aquam intercutem (cui febris adiungitur) in medium adducentes, sermonem Hippocratis student per cauillum reprehendere: quoniam hic morbus non humidum exigit victum, sed magis siccum: ignorant hi artis curatiuæ caput, in primis necessariũ, quod nos vberius in illa tractatione transegimus. Qđ vna quæque simplex ægritudo, simplici eget curatione. Si vero inuicem, copulent, tantum habebunt communem curationis indicationem, quantum copulabuntur. nobis scilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino post habita, cum etiam aliquando omnibus pari studio auxiliemur. Quod autem de aqua intercute, & simul febre, laborãtibus meminere, nõ est absimile morbo laterali: in quo sanguis expuitur. Nam & in his contrarias exigunt morbi curationes, eductio sanguinis, & passio lateralis: quæ vbi cuipiam simul contingere, ad id quod magis vrget obuiare oportet, non omnino post habita etiam alterius curatione. Sic itaque si quis simul febricitauerit, & ea laboret dispositione quæ aq̃ intercus noiatur: ad ambos affectus respicientes: qui contrariam exigunt curationem: vtriq; eorum probe resistimus. Sicuti & aliis omnibus pari modo copulatis. Neq; igitur ipsi tale quicq̃ dixerimus, neq; alterum talia dicentem admiserimus. Et si quid per verba sua Hippocrates in aphorismo non dixit, quod tñ idem

habeat

habeat iudicium cum his quę ab ipso dicuntur, hoc quoque fuisse dictum potentia, debemus existimare: Nam & ætatis meminit, & consuetudinis. Tu vero & naturalis temperaturę, & temporis anni, & regionis, non absque ratione memineris: quę & ipse Hippocrates adiicit aliquando. Nonnunquam vero vnius, aut duorum mentione facta, reliqua quę sunt eiusdem naturę, atque ordinis prætermittit. Fiunt autem, & ab his indicationes, quemadmodum supra, & ab ætate, & a morbo fieri diximus, seruantibus nobis, quæcunque probari merent per similem victum temperaturę. Quęcunque vero improbanda sunt, per cõtraria corrigentibus. Diximus, autem plenius de omnibus indicationibus in libris quibus ars curatiua docetur.

.xvii.

ET QVibus semel, aut bis, & quibus plura ne, an pauciora particulatim opporteat afferre, considerandum. Condonandum autem aliquid, tempori, ætati, & consuetudini.

.xvii.

QVoniam de quantitate: & qualitate eorum quæ offeruntur sermonem habuit, mox docere proponit modum eorundem. Neque enim sufficit hoc solum cognoscere, quod huic plus, vel minus sit offerendum, vel quod victu exiccante, vel humectante vtendum sit, sed nunquid semel, aut sæpius qualibet nocte, vel die cibum offerre oporteat, necessarium est considerare: & ad hæc ipsa, a tempore, ab ætate, a consuetudine sumere indicationem. sicuti in qualitate & quãtitate sumebatur. Nam & ad hæc primę erant intentiões, & morbi ipsi, & vires ęgrotantis, & propterea ætas, & tempus, & consuetudo, & quæcunque his sunt proportionalia, & propterea ipse Hippocrates illud adiunxit. Condonandum autẽ aliquid tempori & ætati & consuetudini liquido ostendens per verbũ condonandum, quod neque totum, neque maximum a talibus accipit. Nam si sæpius aut raro siue omnino nutrire oporteat, ab ægritudine, & viribus primum maxime accipitur: post hęc autem: & ab anni tempore, & ab ætate, & talibus. Si enim vires laborantis debiles fuerint, & ea quę in corpore est dispositio fit ex corruptione humorum vel defectu parum alimenti: & sæpius talibus afferemus. Parum quidem, quia virium imbecillitas non potest totam simul multitudinem alimenti sustinere. Sæpius autem quoniam multis indiget dispositio. Defectus si quidem exigit adiectionem, corruptio vero contemperamentum. Si vero cum virium debilitate: neque defectus aliquis affuerit, neque corruptio, humores autem naturales se modice habuerint, vel etiam superabundauerint, his raro & pauca afferemus, & multo magis istud agemus, si cum naturæ robore humores superabundauerint. Si vero cum humorum defectu, vel corruptione, vires valide fuerint, tunc multos cibos atque multotiens his qui ita laborauerint dabimus, ut pote multos exigente dispositione, & natura robusta potente illos concoquere. Si vero accessiones non permiserint: neque multas alimenti offerendi occasiones præstiterint, raro plura exhibebimus. At si vires validę fuerint cum plethorica dispositione: raro pauca afferemus. Nam & si id quod cibum debet concoquere robustum habeamus: quia tamen dispositio multis non indiget, rationabile est ut pauca afferamus, sic quidẽ oportet, & a morbo, & a viribus ęgrotantis ad ea quę proposuimus sumere indicationes. A tpe aũt & ætate & ꝯsuetudine: & aliis, quę his sunt ꝓportionalia: hoc modo. A estiuo q̃dem tpe, quantũ ad tẽporis rationem attinet, sæpius pauca danda sunt: quoniam & pluri egent adiectione, ut qui sunt dissoluti: & vires habeãt imbecilles. Hiberno vero tẽpore multa que

& ppter robur viriū,sed raro,quia nō valde multa indigent adiectione laborantes,ut quibus non multa fiat euacuatio. Nā sanos qdē antea oñdimus sufficienter hieme euacuari,qm̄ plus hēant innati caloris. Vere aūt adhuc medio existēte, atq; adhuc magis æstati ꝓximo,paucis,& ex longo interuallo nutriemus. Nā tps id ꝓ̄dicatur,ne ꝓxime accedat ad plethoricā dispositionem,pp humoꝝ,q hiberno tpis frigore concreuere,fusionem:quemadmodum ergo in plethoricis dispositionibus,validę fuerint,paucum cibum:& ex longo tpis interuallo damus. Sic & vere faciēdū p̄sertim in febricitantibus.de qbus nūc s̄mo habet ab Hippocrate. Sanorum enim victū antea docuit, Auctumnus vero morbis qui ex corruptione fiunt assimilat. Quapropter qui eō febricitant tpe continua optimi indigēt adiectiōe. Et si vires validę fuerit sæpe,& multa. Si vero imbecilles pauca,& sæpius afferimus. Simili modo quispiā,& ab ætatibus,& a cōsuetudine,& a regionibus sumeret indicationes ad duas primas redigens intentiones. Singula.n.quæ diximus,aut fortes,aut debiles vires efficiunt:& corpus reddūt,aut superabundans bonis humoribus,aut sufficiētibus carēs,aut vitio humorum deprauatum. .xviii.

.xviii.

AEstate,& auctumno cibos difficilime ferunt hieme facilime: secūdū locum ver habet. .xix.

HIs q per circuitus accessionem hn̄t nihil dare opꝫ:neq; cogere:sȝ subtrahere adiectioni añ iudicatiōes.

NON bis,vt forte qspiā existimauerit de eisdem disseruit Hippocrates. Cū superius illum scripsisset aphorismū cuius principiū est. Ventres hieme:& vere calidissimi sunt natura. Nunc aūt rursus ꝙ æstate.& auctūno cibos difficilime ferunt hieme facilime,& ver secundū habet locū. Verū qm̄,& ad q̄titatē victus:& ad vsus ciborum modū,tā in sanis q̄ ægris,quandam accipit a tpibus indicationē,non absq; ratione eoꝝ in vtrisq; cōmeminit. Illic qdem ostendēs cibos plures sanis dari hieme oportere:qm̄ plus inest innati caloris quē nutriri oportet: nunc aūt ꝙ si semel etiam multū illis ciboꝝ attuleris,haud quaq̄ nocebis,facile.n. oēs ferunt ciborū multitudinē hieme:difficulter vero æstate. Quapropter hieme qdem raro:& plurimū cibi afferri concedendū,æstate vero qa cibos ferunt difficulter,si qdem is cui eos coquendi,ac conficiendi officiū natura tribuit calor innatus, scilicet exiguus est,cauendū omnino est,ne totum simul cibū exhibeamus. Sed studere oportet,vt freq̄ntius pauca afferamus:nam corporis dispositio, similis his q ex humorū defectu morbis cōsistunt,exigit adiectionē. Hiems qdem: atq; æstas talem naturam habēt,reliqua vero duo tempora,auctumnus qdē æstatē subsequit, ver aūt hiemem,& causa aperta est. Nam refrigerari,& cogi i vnū.atq; densari corpora auctumno,laxari vero & rara fieri verno tpe incipiunt. Ob hanc igitur rationem non idem bis de temporibus enūciauit:vel ob illam etiam:quia in altero aphorismo de sanis sermo habebatur. .xix.

CVm tria sint capita qbus victus rō cōprehēdit,& qd̄ attinet ad q̄titatem: & qd̄ ad q̄litatē:& tertiū qd̄ ad vsus modū:ad duo qdē priora capita ex accessionibus nullā hēmus vtilitatē.ad tertiū vero ex illis aliqd ꝓficere possumus. Quare nō temere Hippocrates eaꝝ in tertio capite meminit. Nā tpa commoda ciboꝝ particulariū p̄cipue docent accessiones. In morbis tn̄ in qbus ordinatim occurrūt hoc est p circuitus,atq; ideo Hippocrates inqt. His q p circuitus accessiones

cessiões habēt nihil dare oportet, vt q nō ignorarēt alios esse qbus fierēt in morbis accessiones, nō tñ p circuitus hoc est nō ordinatim. In hisce igit rō exqsita inueniendi tpis quo cibus offerat̄ hēri neqt. In qbus vero accessionū ordo seruat̄, principia eaꝝ oportet obseruare, hoc est ne eis iam factis, vel nō multo post futuris nutriamus. Quod aūt dr̄. Ante iudicatiões, vel ante accessiones quascūq; simplr̄, vel ante morbi vigores: vel ante illas quę proprie iudicationes nominant̄. est intelligēdū. Nā hic triplex intellectus ē. Primus autē magis vr̄ ad ppositum ptinere, si videlicet ante accessiones intelligamus, nam de morbi vigore ɔsistentis retro dictū est. Et si de hoc intelligatur etiam de iudicatione itelligetur, quoniam magna ex pte morbo in suo vigore cōsistente fiūt iudicationes. .xx.

.xx.

Quæ iudicantur, & iudicata sunt itegre, neq; mouere: neq; nouare aliquid siue medicamētis siue aliter irritando sed sinere. .xxi.

Quæ ducere op; quo maxime nā uergit p loca ɔferētia eo ducer.

Iam pfecto de victus rōne sermone, ad alterū caput trāscēdit, in quo docet, qñ sit totū ipsi naturę pmittendū, qđ ad regimen ptinet ęgrotātis: nihil aliud nobis agētibus: nisi victū ɔuenientē instituētibus, qñ ēt nō sit totū naturę pmittendū, sed & aliqd nos oportet operari. Vbi igit̄ inqt, vel integra iudicatio facta est vel adhuc fit, totū naturę pmittere: & nihil nos nouare oportet, vbi vero nō itegre iudicat̄, id qđ deficit supplere nos ɔuenit. Hoc aūt & ipse dicebat in libro de humoribus, p hæc verba. Quę pfecte iudicant̄ nō mouere: neq; medicamētis: neq; aliter irritādo nouare quicq̄. Nā q in aphorismis αρτιωσ, idest integre dixit, hoc ī illo libro απαρτι, idest pfecte noiauit. Est aūt huius nois, απαρτι apud antiquos significatū p pfecte: & cumulate, atq; sufficiēter: q̄ oia ēt hoc loco p αρτιωσ, idest itegre debemus accipere, neq; .n. p ιῃ verbū dies pares oportet itelligere. Est .n. in ppatulo falsum si qs ī diebus pibus, vel iudicatus est, vel iudicat̄: nihil in his nouādum esse, neq; ēt hæc dictio αρτιωσ hoc in loco significat nup̄, qđ maxīe ostendunt verba sequentia. Neq; enim simpliciter dixit nuper iudicata, sed quę iudicāt & iudicata sunt, quorum alteri scilicet iudicata, aduerbium nuper possit conuenire: alteri vero iudicantur nullo modo: sed & hoc ipsa rerum euidentia demonstrat. Neq; .n. si quid paulo antea sit iudicatum hoc nouari nō debet, sed si perfecte & indeficienter: & integre: tūc verum quod dicitur. Si vero quicq̄ deficiat: id quod deficit oportet adiungere. Nam quę post iudicationem reliquuntur faciunt recidiuas. Quę nam igitur est perfecta: & indeficiens iudicatio: an quę scilicet per omnia bene fit: & cui nullus numerus deficit iudicatorius: Primum enim melior est iudicatio quæ fit per euacuationem inferiorem, q̄ quę p abscessum, deide per quā humor noxius & superabundans q̄ per quā alter euacuatur: tertio loco quæ recto fit tramite: & post has quę facile toleratur, deinde quæ cum coctione: & in iudicatoria die: Hæc omnia adesse cōuenit perfecte iudicationi, cui si quid desit: vel plura neq; exquisita: neq; integra fuerit iudicatio. .xxi.

Quæ nam vnq̄ illa fuerint quę ducere oporteat: q̄ videlicet, neq; iudicāt, neq; integre sunt iudicata. Hęc igit̄ per quam partem sint euacuāda docet, duplicem nobis dans intentionem, & ipsam ptis naturā, & humoris motum. Ad quē enim locum ex conferentibus vergit, eo ducere conuenit, sunt au

tem euacuatiōibus cōferentia loca, intestina, ventriculus, atq; vesica, vterus, & cutis vniuersa. Ad hęc, & palatū, & nares, quādo videlicet, vel cerebrū expurgamus, vel per ꝓfluuium sanguinis fit excretio, pręcipue vero si recto tramite, hoc est ꝑ directum ad locū patientem. Nam quę cōtra fiunt profluuia sanguinis, mala. Motus vero humoris noxii ad loca inutilia sunt, si quando videlicet hęc ipsa loca aliquem habuerint suapte natura principatū, & maius ex ipsis damnum est subsequuturum, q̄ morbus, qui iudicat, expostulet, vel nullam habeant effluxionē. Exēpli gratia. Vbi hepar humores infestant, quos oporteat euacuari, duę sunt cōmodæ ipsoꝝ motiones, prima ꝑ ventrē, & ex hac ipsa illa q̄ fit ꝑ aluū iferiorē, altera q̄ fit ꝑ vomitū, melior existit. Secūda ꝑ renes, atq; vesicā nō tn̄ q ad pulmonē, atq; thoracē, & cor, mot⁹ est bonus. Oportet itaq; medicū naturæ motū animaduertere, & si qdē idoneus fuerit, ei cōuenit adminiculari. Si vero ꝯtrarius, & noxius, hūc ꝓhibere trāsferre, atq; diuertere oportet.

.xxii.

Concocta medicari, atq; moueꝭ nō cruda, neq; in pricipiis mō nō turgeāt, plurima uero nō turgēt.

.xxiii.

Eiectiōes nō multitudine sūt æstimandæ, sed si talia deiciant̄ qualia cōueniūt, & ægri facile tolerāt. Atq; ubi vsq; ad animi defectionem expedit ducere faciēdū, si ęger possit tolerare.

.xxii.

Consueuit Hippocrates dicere, medicari, ꝓ vti medicamēto purgante. Verbum autē, turgere, translatum est ab animalibus ad humores, nā sicuti illa stare loco nō possunt quodāmodo titilantia, atq; impulsa, concitataq; a passione, sic & humores plerunq; in motu uehementiore, atq; transfluxu, ab vna ꝑte ad aliā, in morbi principio, hominem infestant mouentes, titilantes, & qui escere nō permittentes, cū & ipsi pariter moueantur, & transfluant, & tanto motu de loco ad locū, ægrum molestent. Tales itaq; humores euacuare cōuenit, hoc est q agitantur, & de loco ad locū mouenꝭ, ac trāsfluunt, eos vero q sunt in aliqua corporis parte firmati, neq; alio auxilio mouere oportet, neq; medicari ante coctionē. Tunc enim & naturā ipsam habemus euacuationi adminiculantē, videꝭ si quidem & ipsa post coctiōes, humores discernere & superfluitates expellere, quo in tēpore fiunt iudicatiōes. Sed cū ꝑfecte ipsa moueꝭ, medicamēto opus nō est, si vero mediocrius, atq; imbecillius agat, id ꝙ deficit oportet supplere medicando vt ex vtroq; noxii humoris fiat euacuatio: natura qdē expellēte: medicamento vero atrahēte, Ostensum enim est a nobis in cōmentariis de potentiis naturalibus, naturam vniuscuiusq; particulę quatuor uti potentiis: & attractiua ꝓprii alimenti: & eiusdē retētiua: & ꝑterea ꝯcoctiua, & quarta alienoꝝ expulsiua. Singula vero medicamēta ꝓpriū sibi atthraunt humorē. Bene aūt sermoni addidit, plurima vero nō turgēt & discere oportet hoc ab experiētia, ꝙ uidelicet humoꝝ trāsfluxus ab una ꝑte ad aliā raro cōtingunt, sedferequētius qetem habēt, & in vna aliqua ꝑte consistunt inqua etiam concoquunꝭ toto morbi tꝑe vsq; ad eius solutionē. Scire aūt oportet, ꝙ in quibusdā exēplaribus hic aphorismus scriptus nō est, in libro autem de humoribus passim scriptus inuenitur.

.xxiii.

Siue a natura, siue a nobis euacuatio fiat, omnino metiri oportet quantum sit euacuandum. Sicuti enim qualitatem eligimus, humorem noxium, atq; molestum euacuantes, ita quantitatem oportet eiusdem humoris noxii multitu

dini

dini facere congruẽtem. Sed qualitatis quidẽ indicia superius diximus, ubi illum aphorismũ exposuimus, cuius principium est. In perturbationibus uentris. Quãtitatis uero nullum habemus indicium, ob hãc igitur causam nobis dedit Hippocrates de eadem quantitate iudicandi uiam, ex facilitate tollerãtię. Nam si humor superexcedens euacuetur, tunc ipsum seipso ęgrotum fieri leuiorem, & melius tolerare est necessarium, quod si aliquod etiam ex his quę natura constant, excernatur dissolui, ac debilitari ęgri uires, & quandam sentire afflictionẽ. Quare non promptam eorum quę euacuantur q̃titatis phantasiã op3 attẽdere, sed duas quę dictę sunt, significatiões. Si qualia op3 euacuãtur, & si facile tolerãt. Quod aũt postea ab ipso subiũgit. Atq; ubi usq; ad animi defectione3 expedit ducere, recte quidem ab ipso dictum est, sed adiicere oportet usus cognitiones. Quia uero ipse dicere p̃termisit, nos ex quibus ipsa experiẽtia, & ratione uidemur inuenisse dispositiones, in quibus expedit usque ad animi defectionem euacuare, dicemus. Et primum usque ad quam animi defectionem dictũ ab ipso fuerit, distinguere oportet. Neq; enim tales dicit animi defectus, qui & expauescentibus aliquã do ęgris uenę sectionem, uel tale auxilium aliquod solent accidere. Neq; uero cum in ore uentriculi humores mordaces aliquando fuerint, uel prius in ipso coaceruati, uel qui in ipso remedii usu ad ipsum defluxerint, causam dederint animę defectionis. Solent enim & hoc tempore pati animi defectionem, non tamen huiusmodi animi defectio est sufficiens mensura euacuationis quę nõnunq̃ citra necessitatẽ contingit, sicuti febricitantes pleriq;, uel inter surgendum uel residendum, animo defecerunt, ob quam causam accumbentibus ipsis secamus uenam. Ea igitur quę fit animi defectio ratione euacuationis, nũc ab Hippocrate dicta est, esse mensura euacuationis, & in maximis inflãmationibus, & in addurentibus febribus, & uehemẽtissimis doloribus. Oportet autẽ, sicuti & ipse inquit uiribus integris, atq; ualẽtibus tantam moliri euacuationem, & nos sępius huiuscemodi euacuationes prodesse plurimum, experientia didicimus. Nam & in ardentissimis febribus, si usque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & plurimis etiam aluus citatur, & sudores emanãt, & quidam eorum ex his sanitati sunt restituti, alii adiuti plurimum, uehementiam ęgritudinis absciderunt. In maximis uero doloribus nullum maius inueni remedium, q̃ usque ad animi defectionem euacuare, adhibita distinctione, an mittere sanguinẽ an purgare oporteat, usque ad animi defectionem, quẽadmodum in libro de uenę sectione monstrauimus.

.xxiiii.

IN acutis passionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus uti, et hoc cum prae meditatione faciendũ.

.xxiiii.

PAulo antea dictum erat Cõcocta medicari, & mouere nõ cruda, neq; in principiis, si non turgeant, plurima uero non turgent. Nunc autem, q᷑ circa principia acutarum ęgritudinum tantum contingit purgare utiliter, nos docet Hippocrates, nam in longis morbis semper oportet expectare coctione3 in acutis uero, cum turgent, etiam ab initio possumus uti medicamentis purgantibus, & hoc ipsum cum multa cautiõe, & pręmeditatione facere. Vnde mihi uidetur Hippocrates recte adiecisse, & cum praemeditatione facere. Siue enim per hoc uerbum diligentem intelligat examinationem, siue aegroti praeparamentum, siue recti iudicii

expectationē, siue horum aliquid, siue omnia vnius uocabuli significatione cōprę-hendantur, quantū huiscemodi vereatur purgationes, manifestat. Neq; enim periculū minimū in morbo acuto, vti purgāte medicamento, cum oīa id gnris sint potētia calida, febris vero quatenus febris est, & sui rōne ne dum calefacientibus, atq; ex siccātibus, sed potius ꝯtrariis: hoc est humectantibus, & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem purgationem adhibemus: hanc enim scimus sui ratione nociturā: sed ꝓpter humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri vtilitatem, q̄ id quod necessario consequit ex purgantibus medicamentis detrimentum: erit autem vtilitas maior si ab sq; molestia omnis humor noxius & infestans euacuetur ut vero hoc fiat primo oportet consi derare, nū quid æger idoneę se habeat ad huiusmodi purgationem. Nam quicūq; mul ta cruditate laborant, vel qui tenaces, ac crassos cibos assumpserunt, quibus itidem ilia extenta, atq; inflata sunt: aut supra modum calida: atq; ignea existūt: & hoc ipso in loco aliqua est viscerum inflāmatio, omnes hi haud quaq̄ sunt apti ad purgatiōes, hæc itaq; abesse oportet. Humores autem q̄ maxime fieri potest esse fluxui paratos: hoc est tenues: & nullum lentorē participantes, & aperta esse foramina per quę debet purgatio fieri, & nullam habere obstructionem. Nam & nos ista antea paramus, cum quępiā sumus purgaturi. Et hoc est ꝙ ab ipso Hippocrate dicitur in illo aphorismo. Corpora vbi quis purgare velit: oportet fluida facere: verū in acutis morbis circa principia statim: circa primum videlicet diem: vel non vltra secundū si sumus vsuri purgantibus medicamentis: quando turgent, non daſ facultas ista præparandi: nisi quis forte arripiat occasionem propinandi melicratū: in quo decoctum sit aliquid hyssopi: vel origani: vel tragorigani: vel thymi: vel pulegii: siue quid huiusmodi vim habens humores extenuandi. Quare non sine ratione dixit. Raro circa principia morborū acutorū nobis venire in vsum purgationes: quoniam non sæpius turgeant humores in principiis: neq; si quid istorū adsit ægro satis ad purgationem p arato: neq; dante morbo nobis temporis occasionem quo possimus ex in parato paratum facere.

.XXV.

SI Qualia oportet purgari purgentur, confert, & facile ferunt, si contra difficulter.

.XXV.

NOn est dubiū hunc aphorismum in illo contineri: in quo dicebatur. In perturbationibus ventris, & vomitibus spontinis: si qualia oportet purgari purgentur: confert, & facile tolerant: si vero non: contra. Verum quia in hac libri parte de purgationibus a medico factis loquebatur: & omnes fere necessarias distinctiones cōmemorauit, non piguit ipsum hunc quoq; adiungere aphorismum: in quo nihil magis nouum edocetur, sed ad memoriam reuocanſ ea quę pius in alia libri parte enūciauerat, de spontinis euacuationibus, ut hoc etiam in loco totus sermo de purgationibus esset absolutus. .I.


VOD QVIDEM labor apud ipsum nūc lęsionē significat, clarę est ex eo q̄d opponitur. Inquit enim. Si vero iuuerit nō mortale. Cum vero duplex sit ea quę ex somno fit læsio, altera communis quę in principiis fit accessionum, quas annotationes vocant, altera propria, ut in quibusdam morbis, quando in aliquo alio tempore somnus nocet, de hac ipsum dicere est existimandum. Altera enim neq; mortem, neq; aliquod aliud

GALENI IN HIPPOCRATIS aphorismos liber secūdus, interprete Nicolao Leoniceno.

.I.


N QVO MORBO SOMnus laborem facit mortale. Si vero iuuat non mortale.

graue significat, cum naturam temporis consequatur. In principiis si quidem accessionū, & calor naturalis totus, & humores in profundum corporis vergūt, queadmodum ipse docuit: & pręcipuę in q̄bus horror, vel rigor vel fortis partium exteriorum refrigeratio ꝯtingit. Et ꝓpea: si i pricipiis dormierit, casus illis ꝯtendunt, & vix febres ad ꝯsistē tiam peruęniunt. Si qua vero inflāmatio sit circa viscera, rationabile fit ipsam ad augeri, & si humores aliqui ad ventrem confluant, non ęque, atq; in aliis somnis cō coquuntur: sed plures fiunt incocti permanentes. Ob hanc scilicet causam ægroti s vigilias pręcipimus tempore illo, quę fit ex ipsis, spiritus, sanguinisue, atq; caloris habitātis in eis ad exteriora motionem volentes opponere, tanq̄ maximū auxiliū aduersus illā quę fit in accessionū principiis sanguinis spiritus, & caloris naturalis ad interiora retractionē. Quare nō sine ratiōe dixerit quispiā huiuscemodi læsiones hoc tempore accidere ex natura accessionis, & ex vigilia ꝓhiberi. Cum vero hac priuati fuerint ægrotantes tunc damnū sentiunt manifestius, non quia altera lęsio accedat ex somno: sed quia deest illa quæ ex vigilia habetur vtilitas. Hic q̄dem sermo ostendit nullam fieri in accessionum ꝓncipiis, ex somno lęsionem, sed hoc ipsum tantūmodo carentiam vtilitatis. Est vero & alter sermo ꝓcedens ex somnis fieri hoc tempore læsionem, & vult nunc Hippocratem docere de his q̄ in aliis temporibus dormiunt, in q̄bus magna ex parte manifesta vtilitas ex somno ꝯsequitur p̄sertim vbi morbo declinante adhibeatur: Nā & aliquādo morbo iam consistē te adhibitus manifestam affert vtilitatem: & quādoq; in extremis ꝑtibus augmēti, quæ ad consistentiam copulantur. Sed manifestissima omnium vtilitas in declinationibus fit, & quidem cum somni nocent, minus quidem exitiales sunt iam consistē te, atq; increscente accessione, pręcipuę vero in declinationibus perniciosi. Nā quo tempore aliquod est vtilissimum, si pręter id quod nihil prodest: etiam nocet, mortem nō sine ratione significat. Ex somno autē læsiones contrarię sunt vtilitatibus: ꝙ videlicet febres ex ipsis nō dissoluuntur: vel etiam excitantur: & ꝙ dolores intē duntur, & fluctiones multiplicantur, & crescunt inflāmationes. Quidam vero: ex ipsis inter dormiendū de lira loquuntur: & vbi expergefacti fuerint multo tēpore in delirio perseuerant. Quosdam somnus grauissimus dormientes occupat: & vix cum pungūtur, excitantur. Hæc vero omnia cōtingunt propter humorū ꝓrauitatē quos vbi calor innatus fortior extiterit: per somnos concoquit. Quādo vero debilior illis succūbit: & ab illis viscera aggrauantur: & dictis affectibus homo corripitur. Ipse &c. Hippocrates vult hoiem vigilantem extrinsecus esse, calidiorem: dor

mientem vero contrario modo se habere, id nos edocens, quod et quibusdã aliis rerum naturaliũ studiosis visum est, somnũ, atque vigilias fieri secũdũ innati caloris motiões. Non absque ratione igitur euenit, vt cũ in visceribus iste collectus, causas morbificas nequeat euincere, pernitiem significet. Si tamen euicerit, non propter ea certæ salutis est signũ, nisi quod quispiã, quantum ad talẽ affectum attinet, ęgrotũ dixerit nõ periclitaturum, qui tamen ex alio possit interire. Nã si qua inflãmatio aliquã ex partibus principalibus præoccupauerit solui difficilis, cõtingit ægrum qui ita se habeat interire. Quare securius pronunciandũ est. Vbi ex somno læsio aliqua aduenit, lætalem esse notam. Cum vero prodest, non lętalẽ. Quod vero ex somnis aliquæ accidant læsiones, ipse i libris quos Epidemia inscripsit, ostendit, his verbis. Inter hos multi erant graui oppressi somno: & delirantes, nonnulli vero ex somno tales fiebant. .ii.

.ii.

Ubi somnus delirii sedat, bonũ. .iii.

SOmnus, atque vigilia, utraque si modum excesserint, malum. .iiii.

NOn facietas, non fames, neque aliud quidquam quod modum naturę excesserit.

SI ambos dixerimus aphorismos: & hũc. s. & antecedẽtẽ: inuicẽ iũgi, totus sermo talis vtique fiet. In quo somno morbus laborẽ facit: mortale, si vero iuuat, nõ mortale. Vbi igitur sõnus delirium sedat bonũ: vt quoddã vel vti exemplum particulare subiũgat sermoni antecedẽti vir dicto. Tanquam si ita dixisset. Vbi dolorẽ somnus sedat, bonũ. Vbi igitur febrẽ somnus sedat, bonũ. Vbi igitur inflãmationẽ sedat somnus: bonũ. Sed satis fuit ei tantum periculosiorẽ morbũ nominare. Nã veritas sermonũ vniuersaliũ, ex huiuscemodi exẽplis magis dilucet. .iii.

NOnnulli ex medicinę professoribus existimarunt, vigiliã modũ excedẽtẽ malũ esse: & signũ: & causam: nõ tamen somnũ. Hũc. n. semper bonũ esse, & signũ, & cãm, & nunquam fieri somnũ modũ excedentẽ, plurimos vero decipi arbitrantes sõnulentas, & graues dispositiones incipientes, somnũ eẽ lõgũ. Verum hi a nobis discẽtes, quod nondum sõnus grauis nominatur, nisi difficilẽ habuerit expergefactionẽ, cõcedãt recte somnũ longũ noiari, quando solũ tẽpore excesserit modũ naturæ cõueniẽtẽ, & nõdũ habuerit difficilẽ expergefactionẽ. Fit aũt huiuscemodi sõnus refrigerato prio sensitiuo, hoc est cerebro ipso: quod refrigeratio cũ fortis fuerit mixta quidẽ humiditati facit lethargicas passiões. Cũ siccitate vero eas quas gręco vocabulo catalepses. i. detẽtiones noiantur. Sic & vigiliæ fiunt quidẽ propter calorẽ primæ partis sensitiuæ: sed vel ex sola intẽperatura, vel ex humoris biliosi abũdantia. Horum vero taliũ oium demõstrationes in nostris sunt scriptę tractatibus. Nũc aũt sufficiat sola eorum capita tetigisse. Sicuti aũt quidã fuere qui solũ somnũ semper fieri cũ mõ existimarũt: & nũquam extra modũ, sic nõnulli rursus aiũt vigiliã nũquam eẽ moderatã. Sed hoc nomẽ solã imoderãtiã significare: obliti eius quod in vsu vitę seruatur cõsuetudinis, quoniam & mala nõnunquam mediocria dicimus magnorum cõparatione. Sic igitur audire oportet vigiliã mediocrẽ: ac si significet paruam. .iiii.

RVrsus hic aphorismus, sicut & alter qui ãtecedit quod i vna materia: idẽ vult itelligi i oibus. Nã cũ sanitas moderãtia quędã sit, necesse ẽ oẽs imoderãtias quæ plurimũ a mõ recesserũt iã ægritudines esse: quæ vero nondũ id quod plurimum obtinent, ægritudinum generationem ostendere. .v.

Non eius

NOn eius quę fit ex motionibus immoderátię nomen est lassitudo, sed eius quæ aduenit in corporibus animalium dispositiõis, neq;.n. lassitudinum meminit, q̃ ex talibus accidunt motionibus, sed quę spõte contingunt. Cũ igitur absq; motu hmõi euenerit dispositio, nõ simpl'r lassitudo: sed lassitudo spontanea nominatʒ. Sed cũ tres sint lassitudines, queadmodũ in salubribus declarauimus, prima quæ vlcerosa, secunda quę tẽtionis, tertia quę inflãmationis sensum habet & quæ ex istis cõponitur. Prima qdẽ ex vitiatis humoribus ortũ habet, secũda ex plenitudine, tertia ex vtrisq; simul cõiũctis. Sic.n. a nobis ẽ demonstratũ in ea q̃ de salubribus inscribitʒ tractatiõe. Quare nõ temere dcm̃ est spontaneas lassitudines morbos nuntiare. .vi.

.v.

SPontaneæ lassitudines morbos prænunciant. .vi.

QVicunq; dolẽtes pre aliqua corporis omnino dolorem nõ sentiunt, his mens ęgrotat. .vii.

QVæ longo tempore extenuanʒ corpora, lente reficere oportet, quæ vero breui, breuiter. .viii.

SI a morbo cibũ assumens quis nõ corroboraʒ, pluri alimento corpus vti significatur, quod si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet q; indiget euacuatione.

DOlores solet nominare nõnũq̃ dispositiões ipsas in quibus dolemus, in quẽ sensum dicebat in libro epidemiarum, q; in cranone antiqui dolores frigidi, noui ãt calidi, haud q̃q̃ dolore calidos, frigidos ve, sed dispositiões ex qbus fiant, ita nominans. Et hoc in loco igitur eodẽ modo dolores: ipsas dispositiones nominauit, quęcũq; cum dolore fieri sunt nã aptę, queadmodũ erisypelas, inflãmationẽ, & vulnus & fractionẽ, atq; rupturam & cõuulsionem, & quodcũq; tale aliquid, quod si adsit, & ab ægroto non sentiatur, mentem indicat ægrotare. Siue autem mentem, siue animum dixerit, nihil ad presentia refert. .vii.

QVę.n. pauco tpe extenuata sunt corpora ob humorũ, & spirituũ euacuatioñe, non ex solidorũ colliquatione id ppessa sunt, quæ vero longo tpe extenuanʒ, his carnes cõtabescunt. Graciles ẽt reddunʒ aliæ partes per quas cõcoctio inanimalibus, & distributio, & sanguificatio, atq; nutritio perficiʒ, quare tantum nõ poterit concoqui alimentum, quãto indiget corpus. Quã ob causam talia corpora longiori tẽpore reficere oportet, atq; tenuiter, qd' lente nominauit. In qbus aũt soli humores: & spiritus sunt euacuati, in his celeriter, ac plenius contingit reficere, cũ fiduciã nobis pręstet solidorũ partiũ robur. In fine aũt aphorismi duplex scriptura inuenitur, & idem vtraq; significat, siue breui casu ablatiuo: siue breuiter aduerbialiter scriptum sit. .viii.

PRopter breuiloquiũ, & vsum quedã dictionis, qui ẽt est apud nos in multis ciuitatib⁹ Asię, hic aphorismus habuit obscuritatẽ. Cõsuetũ.n. est nobis dicere nõ assumere cibũ illos q̃ sine appetitu, assumere ãt appetẽtes, ac pastos vsq; ad facietatẽ. Quicũq; igiʒ appetentes, & abundans alimentũ accipientes nõ possunt salubres vires recuperare, magis ex eo grauanʒ, & non nutriuntur. Qui vero neq; quod satis sit pñt assumere, vitiosos humores habẽt, quos nisi euacuauerint, fieri nõ potest, vt robur recuperẽt sanitatis, Hippocrates vero non hic

tantũ, sed & in aliis suis cõmentariis, quãdo inuicẽ proportione seruata humores oẽs augent, missione sanguinis auxiliat. Vbi vero vnus aliqs ex ipsis supabundat, illi purgatoriũ dat medicamen. Vt igit ista cognoscẽs, & qui sępius in suis cõmentariis eadẽ tradiderit: recte duos seqũetes apphorismos subiungit in qbus de eadẽ docet dispõne, de qua ẽt in hoc antecedẽte docuit aphorismo, inquiẽs. Si vero nõ assumẽte ęgro hoc fiat: scire oportet ꝙ indiget euacuatiõe. Et ordinẽ qdem duoꝝ sequentiũ aphorismoꝝ puto eẽ deprauatũ ĩ multis aliis exẽplaribus. Illa vero rectius se hñt in qb⁹ alter scribit prior. Ille vide licet. Nõ pura corpa q̃to magis nutriẽs tãto magis lędes vt tot⁹ ꝑmo talis existat. Si ꝟo nõ assumẽte hoc accidat, scire opꝫ ꝙ idiget euacuatõe. Nõ pura. n. corpa q̃to magis nutries magis lędes. Nos ꝟo illũ seqñtes ordinẽ, quẽ in pluri⁹ exẽplarib⁹ scriptũ inuenim⁹, sic eoꝝ fecim⁹ expõnẽ.

.ix.

Corpora cũ quispiam purgare voluerit: oportet fluida facere.

.x.

Non pura corpora, quanto plus nutries tanto magis lædes.

.xi.

Facilius est impleri potu, q̃ cibis.

.ix.

MVlti qui dẽ volunt corpora fluida fieri, vbi p medicamẽta vomitoria euacuatio est faciẽda, cũ his quę ad vomendũ irritant. Vbi vero per deiicientia, cõtinuo aluum subducendo. Et ideo totam dispositionem vtriusq;, his quidem ad alui subductionem, his vero ad vomitum, faciunt habiliorem. Ego vero Hippocratem puto, non minimum id, sed aliquid maius hoc in loco nos docere voluisse, quod nos longa experientia didicimus ita se habere. Si qs enim extenuet, atq; incidat crassos, atq; tenaces humores qui in corpore sunt, & meatus aperiat per quos isti transmittuntur, atq; trahuntur a medicamentis, quæ vim purgatoriam habent, tunc purgatio in omnibus recte procedit. Qui vero istud neglexerint, & vomitus, atq; alui subductionem procurauerint, his difficiles veniunt purgationes, non sine torminibus, & quadam vertigine, fastidioq; multo, & malo pulsu, ac dissolutione, & difficultate. Nos vero extenuante vtimur victu: de quo integrum scripsimus librum, & nihil horum contingere consueuit, sed eorum quæ in corpore præter naturam continentur sine vlla molestia, ac celerrime, fiunt euacuationes. Idcirco Hippo. dicimus suo adiecisse sermoni. Vbi quis voluerit purgare corpora, oportet fluida facere, ac si ita dixisset. Siue per vomitus, siue per alui subductionem purgare velis, fluidum totum corpus efficiens, sic purgabis optime. Erit autem fluidum, vt diximus, omnibus meatibus reseratis, humoribus vero incisis, abstersis, atq; extenuatis, si quis fuerit humor in corpore crassus, ac glutinosus.

.x.

COrrumpitur. n. adueniens alimẽtũ corpori malos humores habenti, ita ꝙ ipsi⁹ qdẽ q̃titas augeť, q̃litas vero ꝑuať. Hoc vero ꝑcipue fit qñ vẽtriculus quibusdã humoribus vitiosis plenus extiterit, ex qb⁹ paulo antea dictus reualescẽtib⁹ ex morbis accidit casus, nõ posse vꝫ cibũ assumere.

.xi.

CVm sermo ipsi de his q indigẽt corpis refectiõe antea sit habitus: ppea nũc scripsit materieꝝ diuersitates ex qb⁹ reficiũť. Scriptũ aũt ẽ ab ipso & in libro de alimẽto sic. Quicũq; indigẽt citissima adiectione, humidũ remediũ ad recuperandas vires optimum est. Vbi aũt adhuc citius, per odoratum. Oportet aũt non simpliciter intelligere in vtroq; libro, vel in illo humidũ, vel hic potũ, sed humida, & pot⁹, q̃ suapte natura apta sũt nutrire corp⁹. Nã si nõ ita nutriũt, sicuti solidiora,

ti solidiora, supant tamē nutriēdo celeritate, sicuti vina crassiora, nā aquosa (sic āt noiant alba, & tenuia) sicuti aquę similē formā habēt, ita ēt vim, quare vrinā ciēt & minime nutriunt, quæ vero, & crassa sunt, & colore rubra, plus alimēti habēt q̄ reliqua vina. Inest aūt eis, & citissime iplere corpora euacuata: & ob hoc indigētia adiectione. Quod vero humidū alimentū, & pcipue natura calidū facilius nutriat manifestū his qui norunt quomodo, & coctio, & distributio fiant. .xii.

.xii.

QVę relinquunt̄ i morbis post iu diciū recidiuas facer̄ ɔsueuerūt Vibuscūq; crisis .i. iudicatio fit, his nox grauis ante accessionē. Quæ uero subseqtur magna ex parte leuior existit. .xiiii.

IN profluuiis alui mutatiões excremētorum iuuant, nisi ad mala mutatio fiat. .xv.

VBI fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet. Nā si biliosæ fuerit: corpus una ægrotat. Si uero similes sanis, tutū est corpus nutrire.

HIc ēt aphorismus antecedentibus iungit̄. Nā cū Hipp. dixerit. Si a morbo cibū assumēs qs nō corroboratur pluri alimēto corpus vti significat̄. qđ si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet q̄ indiget euacuatione, Et ob hanc cām cū deinceps de euacuationibus sermonē habuisset, nūc cām assignat ob quam oporteat euacuare eos qui post morbum nō appetūt, ac si totus sermo ita ab ipso trāsigeretur. Quod si nō assumēte cibum hoc accidat, scire oportet q̄ indiget euacuatiōe. Quę .n. relinquunt̄ in morbis post iudicationē recidiuas facere cōsueuere, p ea q̄ relinquunt̄ in morbis malorꝫ humorꝫ reliquias intelligēs, quas necessariū est tēpore putrescentes febres accēdere, si qdem omnis humor alienus a natura corporis in quo continet̄: neq; aptus natura est ad eius nutritionē, quare relinqtur, ut necessario ad putredinē ɔuertat̄. Cū vero & locus calidus erit in quo fuerit collectus, tūc celerrime putridus fit. .xiii.

IVdicatio est subita i morbo, vel ad sanitatē: vel ad mortē mutatio, fit aūt natura separāte a bonis mala, & ad excernendū pparāte. Nō temere igit̄ in tali turbatione grauiter se habēt, & grauitas hæc noctu fit manifestior, Nam hoc tpe dormire ɔsueuimus. Somnis ergo a turbatione interruptis clarius grauitas illa pcipitur: licet similis fiat interdiu quādoq; turbatio, quando nocte sequente est iudicatio futura, Q đ āt i fine aphorismi scribit̄. Quę vero subseqt̄ magna ex pte leuior existit, i mltis exēplaribꝰ nō hr̄. Vult aūt docere nos q̄ subseqns nox magna ex pte possit iudicationē facilior existat pcedēte ut plimū qm plꝭs iudicatiōes bn̄ teriant. nouimꝰ .n. plꝭs eē ex ęgrotis sanatos q̄ mortuos, nisi sit pestilēs ɔstō. xiiii.

MVtationes excremētorꝫ q̄ multis formis variantur exquisitius corpus expurgāt, nisi adsint signa colliquationis, aut putredinis de qbꝰ in ꝓgnosticis dixit vbi & pinguiū: & vitiosorꝫ ac male olētiū mēinit excremētorꝫ. xv.

DVos inuicē s̄mones ex aduerso ponēs i vtroq;, id qđ ɔseqt̄ ptermisit. quare si vtriq; id qđ deest adiūgat̄: erit vniuersa orō huiuscemodi. Vbi fauces ægrotāt, aut tubercula nascunt̄ i corpe inspicere excretiones oportet. Si .n. biliosę fuerit, corpꝰ vna ægrotat, neq; tutū est ipm nutrire, si vero si

miles sanis,neq; corpus vna ęgrotat,& tutũ est ipsum nutrire. Ex qbus vero mihi vt Hippo. ipse sibi ipsi psuasisse, in hũc modũ pronunciandũ, iam dicam. Animaliũ natura nõnũq̃ ex principalibus mẽbris humores malos euacuãs,alios per vrinas,vel vomitus vel aluũ inferiorẽ excernit,quosdã vero extra trudit vt ad cutim & cũ nõ possit euacuare, pp eorũ crassitudinẽ,ibi reponit,atq; hoc modo tubercula nascunt̃ in corpore,sępius & fauces ex capite fluentes humores suscipiẽtes infestantur. Tunc igit̃ ꝯsiderandũ, est ac distinguẽdũ, nũqd natura totã reponat patiẽtibus ptibus supfluitatẽ,an adhuc ẽt corpus vitiosis humoribus supabũdet, qđ excremẽta indicabunt. Nã si oĩo natura mota est ad expurgãdũ corpus,biliosa apparebũt,qm̃ tubercula sanguine calefacto a bilioso humore fieri naturã habẽt. Et liquet prius esse purgãda,nõ nutriẽda huiuscemodi corpora. Nõ pura,n.corpa q̃to magis nutries magis lędes. Si vero excretões sũt similes sanis,totũ corpus bonos hẽre humores idicat & sine vllo piculo nutriri pt.

.xvi.

Vbi fames, laborandum non est.

.xvii.

VBi cibus pręter naturã plus ingestus est, hic morbum facit, ostendit autem sanatio.

.xvi.

FAmescere illos dicimus q ob ciborum inopiã ad extremã esuritionẽ peruenerunt, Sic igit̃ Hippo. ipse secundo libro Epidemiarũ dixit. In oppido Aeno q ob famẽ leguminibus uescebant̃,crura debilitata sunt. Et qdẽ oẽm eximiũ ciborũ defectũ,si ẽt citra penuriã ex ellectione,vel iussu fiat,famẽ cõsueuit appellare,veluti cũ ait. Carnes humidas habẽtibus famẽ adhibere ꝯuenit. Fames.n. exiccat corpora. Et cũ in pgnosticis iqt. Interrogare oportet nũqd vigilauerit hõ, vel aluus fortiter fluida fuerit,vel si fames obsederit,p defectu ciborum famẽ accipit. Et hoc ẽt i loco sic dixit. Vbi fames,nõ oportet laborare,ac si ita dixisset. Qui nõ sunt reficiendi cibo,neq; illo die aliquẽ laborẽ iniungere oportet. Hic aũt p laborẽ oportet intelligere vehementẽ motũ quẽm exercitiũ nominant. In hanc igit̃ sniam ipse dicebat labores cibũ añcedãt. Est ãt ipsi sermo cõis ad ægros,& sanos. Sanis.n.nõ sunt pręcipienda exercitia simul cũ inedia, neq; ẽt ægris aliquis vehementior motus corpori adhibẽdus vna cũ cibi abstinentia,neq; sanguinẽ mittere oportet,neq; citare vomitũ,neq; purgare,neq; multa vti frictione,neq; in vniuersum aliquo forti motu,vel corporis alteratiõe. In talibus si qdem motibus oĩbus vbi cibus defuturus sit,vires dissoluuntur,siue ęgrotent,siue ẽt sani sint homines. Vbiq; vero Hippo. magnũ studiũ habet seruare fortẽ eam quę regit animalia potentiã. Siue igit̃ numero singulari potẽtiã dixerimus,siue plurali potentias: nil refert. Et hoc ipsum in libro de alimẽto Hippo. dixit potentia vna,& nõ vna, genere quidem ostendens vnam esse potentiam, species autem plures.

.xvii.

QVod in altero aphorismo vniuersaliter dixit,hoc nnnc in vna specie docet. Vniuersalis.n.est hic sermo. Nõ satietas,nõ fames,neq; aliud aliqd bonũ qđ modũ naturę excesserit,verũ nũc nobis ꝓpositus aphorismus de vna re.s.repletiõe,ꝓnũciat. Plus.n.cibi q̃ modo naturę cõueniat,repletio nominat̃. Semper igit̃ id qđ plus,ad aliqd dicit̃. Verũ in nostris corporibus duplex est, vnũ q̃tum ad vasoꝝ amplam capacitatẽ, alterũ quãtum ad illã quę nos gubernat naturã,de quo nũc Hippo. docẽs dixit. Cibũ excedẽtẽ esse p̃ter naturã, ne eos q ita cibo sunt repleti,vt venter extendat̃,omnino ex hoc arbitremur sensuros lęsionẽ,neq; eos qbus aliquid deest ad cõceptaculi mensurã,pauca assumpsisse

& omnino

& omnino illa bene ꝯcocturos. Nã priores ꝯtingit quę pleno ventriculo cõtinent cõcoquere, si natura fortis extiterit. Secũdos vero nõ posse cõcoquere pp imbecillitatẽ, tunc præsertim cũ priores assumpserint cibos cõcoctu faciles, secundi vero cõcoctu difficiles. Sic & in distributione alimẽti, potẽtia sanguifica illi proportionalis quę in uentre cibũ cõcoquit, nõnũq̃ ex imbecillitate nõ alterabit humorẽ ad venas distributũ, etiam si modicus esse videat. Aliquando vero istius multiplicem prompte in sanguinẽ transmutabit, & ex sui robore, & ex cibi natura ad coctionẽ idonea. Eodem modo & tertiũ alimentum, qđ maxime proprium alimentũ nominamus, qđ scilicet partibus animalis adiicitur pro natura potentię, vel excedere, vel nõ excedere dicetur, & vel bene ꝯcoqueret, & nutriet vel nõ & iuxta hoc, vel ab ipsa obtinebit, vel nõ obtentũ corrumpet, & morbum generabit. Vna igit expositio hęc est. Illud qđ plus est, quantũ ad potẽtiam a qua animalia reguntur nobis intelligentibus. Altera quantum ad qualitatem præter naturam vera, & ipsa. Nutritur si qdem pars vna quęq; ex proprio alimẽto qđ recte diceremus esse illi secũdum naturam. Cum igit aliquãdo ad ipsam peruenerit aliquis humor q alteri parti quidem sit secundum naturã, ipsi vero alienus, & pręter naturam, malũ quidem hoc existit, nõ tamen ex necessitate seque morbus, vbi exigua portio fuerit. Nam cum neq; illa medicamẽta quę naturam habent exitialem, sicuti mandragora, papauer, atq; cicuta, possint sine quãtitate nocere, multo minus huiuscemodi humor q pręter id q nõn est exitialis, etiam alias partes enutrire potest, alioquin neq; alimẽtum vocaretur nisi tali esset natura pręditus. Sicuti igitur, si parum aliquid aeris per gulam ad ventriculum deferretur, aut potę humiditatis pauxillum ad pulmonem per asperã arteriam dilaberetur, neq; ventriculus quo ad hoc ęgrotaret, neq; pulmo. Eodẽ modo se res habet ẽt in aliarũ partũ alimento. Et qdem alia est tertia expositio dicta a qbusdã q nos audire iubet pter naturã p valde, & exuperãter, ac si ita diceret. vbi cibus exuperanter intrauerit, hunc facere morbũ. Nã cibum paululũ mediocritatẽ excedentẽ nondũ posse facere morbũ, sed adhuc seruare corpus intra latitudinẽ sanitatis. Vera qdẽ & hęc sententia. Oportet siqdẽ cibũ q morbũ facturus sit, nõ paruo aliquo excedere exqsitã mediocritatẽ, veꝝ nõ est mos ob hoc sermonẽ distinguere. Solẽt. n. ipsum tantũmodo genus enuntiare, vel humorũ corruptionẽ, vel exustionẽ, vel frigefactionẽ, uel cruditatem, & quęcunq; alia huiuscemodi morbũ facere dicentes, quasi nos in singulis horum effatu dignã q̃titatem subintelligamus. Eodẽ igit mõ, & cibũ excedẽtẽ dicũt facere morbũ, nõ adiicientes multũ cũ nos nõ lateat, q si quintadecima vnius drachmę pte mediocritatẽ excesserit, nõdũ põt morbũ efficere, verũ si hic excessus multiplicet, faciet & ipse aliquãdo morbũ, ex genere enim causaꝝ est vna quę morbos cõmittendi vim habent. Secũdũ hęc igit tertia expositio, & si q̃ maxime vera sit, mihi tamen videtur esse curiosior, q̃ deceat veterum consuetudinem, pręter id qđ violentius exponit vocis illius, pręter naturam, significatum. Verba autem quę in fine aphorismi scribuntur, vbi ait, Ostendit autem sanatio, melius scriberent cum cõiunctione, &, hoc modo. Ostẽdit autem & sanatio. Neq; enim sola sanatio ostendit cibũ ubi plus modico ingerit facere morbum sed & rei natura simul indicat, attestante simul etiam sanatione, in omnibus siquidem artibus his quę sunt recte excogitata, accedit etiam ex euentu testimonium. Quod nam igitur illud est in pręsenti sermone? ea quæ sequitur ad noxiorum humorum euacuationes sanatio, quam etiam Herophilus in tritemporea significatione vocata compræhendit. Si quis enim plus consueto assumpserit

cibi,æquali aūt prioribus,aut etiam minori vtatur exercitio,mox aggrauato corpore cum rubore,atq; tumore venaꝝ incipiat febricitare,non absq; ratione quispiā illū ex mulitudine febricitare existimauerit. Si igiť euacuatus inde iuuať,stati existimatio de multitudine ꝯfirmabiť,& crescet audatia i eisdē simili modo euacuādi,non expectantibus empiricoꝝ obseruationem,quā ipsi aiunt eorum esse quę sępius in eisdem eodem modo cōtigerunt. Forte igiť & in aphorismo adiecta erat coniunctio,&,deinde aliqs tanq̄ superfluam abstulit. Forte autē & ipse Hippocrates ab initio simpliciter scripsit absq; coniunctione. Ostendit autem sanatio,ac si ita dixisset. His enim quæ prius dicta sunt,ita se habentibus,vt dictum est,hoc est plurimo cibo pręter naturam compræhenso in corpore,vbi adhibita euacuatione ægrotus leuabiť, argumento erit morbum aduenisse ex multitudine cibi. Q đ autem euacuationem simpliciter Hippocrates dicere ꝯsueuerit,quando humores omnes æqualiter euacuanť,purgationem autem quando praua affecti, qualitate,meminisse oportet, & ꝙ præsens sanatio, non a purgatione facta, sed euacuatione, attestatur illi q̄ fuit de multitudine existimationi. Euacuatio aūt omnium humorū æqualiter quę quidem exquisitissima est, fit per venæ sectionem. Proxima autem huic est quæ per tibiarū scarificationē,vt nos facere cōsueuimus,& q̄ p exercitia, & frictiones,& balnea, & pręterea ex accidenti per inediā. Dixi aūt ex accidenti, quoniam non per se ipsam inedia euacuat, vt singula antea dicta verum euacuatio fit modo naturali transpirationis nullo vero accedente alimēto in locum eius qđ fuit euacuatum,tunc sensu manifeste depręhenditur quę tamē antea latuerat. Hæc igiť sufficiant ad aphorismi expositionē. Qui vero vult sermonem de multitudine diligentius plegere,vnum hēt volumen integrum a nobis conscriptum,cui titulus est. De multitudine. Nunc vero hoc tantum sufficiet adiungere, his quę prius a nobis sunt ennarata ꝙ incipere qdem pōt ea quę ad vires refertur multitudo absq; corruptione,verum non potest optima permanere,nā omnino necesse est,vt secundū qualitatem transmutetur,& processu temporis corrūpatur. verum & si istud fiat,interim multitudinē ipsam nominabimus donec ex superflui euacuatione residuū optimum fieri possit. Q đ enim in vinis accidit acescentibus, tale quoddam & in sanguinis alteratione contingit. Quod aūt in vinis accidit tale est. Vbi ex toto acida facta sunt,nō redeunt rursum ad vini naturam,paruo autem in ipsis facto momēto,ita ꝙ acidum quidem habent saporem, nōdum tamē acetum sunt,multa sępius ex his pristinam naturā recuperarunt. Hoc idem in sanguine euenit,nam & ipsum vbi magna in eo sit facta corruptio,nō redit amplius ad habitū naturalem. Si vero paulatim fiat,vbi id qđ superfluum fuerit euacuatū,qđ residuum existit ad suā naturam restituitur. Et quidem cōsuetum est huiuscemodi dispositionem non corruptionem,sed multitudinem nominare,illa vt dixi sola vocata corruptione quæ tam effatu dignam habet eam quę ad naturę contrarium euersionem,vt non possit iteꝝ ex naturę coctione ad primam humoris redire bonitatem.

.xviii.

EOrū quæ vniuersim,& velociter nutriūt,veloces quoq; fiūt excretiōes.

.xviij.

VElociter quidem nutrire audiēdū est ab ipso dici,ea quę paruo post assumptione tempore statim nutriunt,suę naturę rōne, quam in his exploramus qui integra sanitate fruunť. Vniuersim aūt quę postq̄ alere cœperunt exiguo tempore totū ex se pręstant corpori alimentū. Talia igitur q̄tum ad hoc solum

hoc solũ attinet, q̃ vniuersim nutriunt, etiã veloces habebunt excretiones. Si vero aliqua adsit acritudo excitãs ad excretionẽ, aut lentor ob quem magis retineatur, hęc q̃dem velocius ad excretionẽ prorũpẽt hęc vero tardius. Celerrime igit̃, & vniuersim maxime vinum alit, tardius ãt & paulatim caro bubula, & cochleę, & vertici marini, squillę, cãmari, atq; locustę. Et (vt sũmatĩ cõprehendam) quęcũq; dura carne cõstant, eandem cum his naturam habent, & casei duri, carnes salitæ, lẽtes, ac bulbi, nec nõ oua vsq; quo induruerint elixata. Hęc.n. oĩa multo post assũptionem tpe, atq; paulatim nutriũt. Indiciũ aũt tibi sit velocis nutritiõis ex assũpto cibo, in pulsibus q̃dẽ fortitudo, ac magnitudo, in motibus aũt voluntariijs robur nutritis adiectũ. Ipsum vero pcipue oportet explorare in illis qui sunt dissoluti, vel pp euacuationem aliquã sensu pceptibilem, vel propter laborem superfluum, vel propter inediam. In hisce igitur quę antea diximus omnibus tarde fiunt excretiones, hoc est longo post assumptionẽ tempore, in cõtrarijs vero veloces. Maxime aũt omnium cõtrarium est vinum, celerrime, vt diximus nutriens, post ipsum vero per ordinem alia, de quibus sermonem faciã. Et primũ de vinis ipsis percurrens. Et enim aquosa ex eis exiguum præbent corpori alimentum. Sunt hæc colore quidem alba, tenuia vero substantia. Crassa autem & gilua multo magis corpus aluunt. Tantum vero vincuntur a nigrioribus in nutriendo plurimum, quantum superant in præstãdo vniuersum, & velox alimentum. Quæcunq; vero vina alba sunt, sed & crassa, minus quidem his alunt, plus autem tenuibus, & albis, sed neq; velociter, neq; vniuersim alunt. Quantum vero in hisce differunt, tantum & in excretione. Aquosa.n. celeriter per vrinam excernuntur, quia celerrime tota fere anticipant resumi. Ex alijs vero omnibus quantum aliquid ventrem subierit, manifeste proportionalem nutritionis tempori habet excretionem. Hoc idem in alijs omnibus accidit. Nam succus ptisanæ non multo post assumptionem tempore videtur nutrire, nõ tamen multum prebere corpori alimentum, id vero breui tempore prebere vniuersum. Alica vero neq; paucum, neq; vniuersum affert alimentũ, sed multo tempore multum alimentum. Oportet autem & ea quæ inuicem cõparantur esse secundum substantiam similia, & non esse, hoc quidem exquisite humidum, hoc vero extreme siccum. In ptisana igitur, & alica, & huiuscemodi oĩbus quęcunq; parantur ex miliis, vel fabis: vel aliis fructibus, eodẽ mõ se habeant quę comparantur secundum substantiæ qualitatem. In carnibus autem propria est vniuscuiusq; consistentia. Cõparare igitur ipsa oportet secundũ modum quo parantur, vel vtrisq; assis, vel eodẽ modo elixatis. Auferre autem oportet, & dum parãtur mordaces humores, queãdmodum in brassica, ac in leguminib⁹ si certam velis habere experientiam eius quę in ipsis alit, substantiæ. Auferuntur autem humores dicti, si dum elixãtur ab vna aqua ad aliam transferantur. Si igitur adhibita distinctione diligentem omniũ ferceris inquisitionem, inuenies omnia quæ in pauco tempore nutriunt, hoc autem est vniuersim, & paruo post assumptionem tempore, etiam velocem habere excretionem, quando hominibus eodem modo affectis exhibentur. Nam & hoc in talibus oĩb⁹ oportet p̃finire. At quæ contrariã naturam habent tarde excerni. Causam horum inuenies ex his quæ ostensa sunt in commentarijs de potentiis naturalibus. In his vero ostendebatur ventriculus prior, proprium sibi ipsi, ex cibis alimentum attrahere: & suis apponere tunicis. Mox vbi hic fuerit saturatus tunc ipsos emittere ad excretionem. In hoc aũt tempore & hepar ostẽdebatur ex cibis attrahere: vbi indigeret alimento. Nam si non egeat: illo quod prius aderat perfrui.

Eodem autem tēpore trahere rursus ex hepate totū corpus quo tempore scilicet & hoc indiget alimento. Vnde in quibus totum corpus est vacuum, quispiā maxime possit experiri qui cibi sint vniuersim: & velociter nutrientes, quibus & illud inest celeriter tendere ad excretionem, quantum ad id attinet. Verum nōnulli dixere eā quę fit ex toto corpore euacuationem, ab ipso excretione noiari, vt idem sit quod nūc docetur, ei qđ dixit in libro de alimēto: vbi inquit. Cibus q difficulter alterat difficulter absumit, qui facile apponit, facile absumitur. Qđ dictū verissimū qdem est, non tñ proprie vr audiri sub appellatione excretionis. Nam magis proprie dr solū de ea q̄ fit per ventrē: possumus qdē & ipsam audire de ea quæ fit ex toto corpore. Differt .n. excretionē: vel subductionem dicere. Subductio igitur solū de his dicitur quæ p aluū deiciunt.

.xix.

ACVtorum morborum nō omnino sunt certæ pnunciationes, aut salutis, aut mortis.

.xx.

QVibus iuuenibus adhuc aluus humecta ē, his senescētib⁹ exiccatur. Quib⁹ vero iuuenib⁹ adhuc aluus sicca est, his senescētibus humectat.

Contingit autem excretionis vocabulum esse cōmune. Carnes itaq; suillę, & quæcunq; lentos, ac crassos humores habent in tempore faciunt ex toto corpore transpiratione. Olera vero, & pisces saxatiles, & simpliciter quęcūq; tenuem habent humorem distribuendum: celeritate qdem distributionis, atq; appositionis exupant, stabilem vero naturam non habent, sed facile difflant. .xix.

ACuti morbi, pręter id qđ celeriter iudicantur, statim etiam magnitudinem habent. Nam febres diarię quas gręci ephemeras vocant, licet cito finiant nō tñ acuti morbi noiantur. Duplex autem est acutorum morboꝝ natura. vel .n. in humoribus calidis solis qui nullū obsedere locum: sed æqualr in oibus aialis ptibus apti sunt ex sua natura generari, vel loco aliquo patiēte fiūt, ut in morbo laterali, pulmonis inflāmatione, angina, & plurimū i acutis morbis sunt febres ꝯtinuę. Rari .n. sunt ex ipsis qbus febres nō adsint, ut morbus attonitus: quē græci apoplexiā vocant. Morbi vero longi ob crassos, lentos, ac frigidos fiūt humores, q nō facile cōcoqui possunt, & in patiētibus partibus impacti sunt, atq; agglutinati, ita q eoꝝ dispōnes magis p̄duris tumoribus q̄ inflāmatiōibus assimilātur. Pauci vero ex ipsis fiunt, & absq; loco patiente, in qbus venę oēs ęqualr habēt humores putrescentes, vel atrę bilis, vel pituitę naturam p̄seferentes. In his oibus vr Hippo. fidere p̄cognitionibus, in acutis vero nō oibus. Verū & aliquādo & falli p̄cognitionem cōfitetur. Tale .n. qd est qđ dicit, non oino, hoc est nō in oibus, qđ genus sermonis vsurpare consueuerūt, qñ paucos ex multis volūt excipe, ut cū dicūt nō oēs hoies mali. Qui .n. hoc dicit ōndit paucissimos eē bonos. Ita igit & nūc Hippo. ostēdit, inquiēs, nō oino certas esse in morbis acutis p̄nūciationes, cū aliqñ q̄uis raro ꝯtingat medicū optimū aberrare: hoc aūt fit pp subitā in iudicatione pmutationē, quę naturā humorum sequitur morbificorū, & quia nonnunq̄ humor noxius, ex vno loco transfertur ad alterum. .xx.

QVod qdē hoc ex magna pte fiat: & nō sp, ōndit ipse iter seqūtes hūc scribēs aphorismū. Quoꝝ aluus humida ē, si iuuenes fuerit melius euadūt q̄ hi qbus ē sicca, i senectute vero deterius, nā magna ex pte senescētibus exiccat. Op3 aūt humidas & siccas aluos itelligere, non simplr, sed eadē

victus seruata rõne. Si qs.n.in iuuẽtute Alexãdrinoꝝ victu vtereť salsamentis & porris,zythũq; supbibens,in senectute vero nihil hoꝝ assumeret, lentẽ autem esitaret,& vinũ austerũ potaret,quo pacto diceremus huius hois deiectiones ætatis rõne pmutari? Sic & qui in iuuẽtute lẽtibus vesceret,& mespilis,& vinũ austerũ potaret in senectute aũt victu vtereť alexandrinoꝝ,atq; ita cũ victu excretiones mutaret,nõ recte ex deiectiõibus iudiciũ fecerimus. Sed cũ oĩa alia,nõ solũ q̃ ad cibos attinẽt,paria agenť,& deiectiões cõmutabunť, tũc rectum fiet iudiciũ de his qui ab Hippocrate in hoc aphorismo dicunť. Varianť autem deiectiones ætatum rõne secundum eas quæ in corpore mutanť dispositiones,ex quibus aluus siccior humidiorue fit. Quæ nam vero sint hæ depositiones:vnum est ex his quæ quęrunť,atq; adeo longũ mihi futurum super hoc sermonẽ existimo,si proprias istud vero adhibere demonstrationes vt vnus integer liber futurus sit necessarius. Sed hoc alias forte a nobis fiet. Nũc breuibus capita expediã:his vtens q̃ in cõmentariis de potẽtiis naturalibus: & de causis accidentiũ demonstraui. Plusq̃ modo ꝓueniat fit aluus humidior,quãdo cibus in chylũ cõuersus:in ipsa partius distribuiť. Siccior vero rursus,omni humore in ipsa contento ad hepar relato. Causa vero ob quã partius distribuiť est,aut quia plus cibi aliqñ assumimus q̃ hepar indigeat. Cõtingit aũt quandoq;,vt citius deiiciatur. Nam cum cibus modũ excedit, eius superfluum derelinquiť,vbi hepar tantũ ad se attrhaxerit,quãto indiguerit. Cum vero properat ad exeundũ,nõ ꝑuenit hepar tantũ attrahere,quantũ ipsi est necessariũ. Citius aũt festinat ad exitũ id qđ excerniť. Nonnũquã ob multitudinem bilis ad aluũ defluentis quæ irritat ad excretionẽ,nõnunq̃ vero ipsa alui potẽtia retentiua fcã debiliori expulsiua vero eius atq; intestinoꝝ forti existẽte. Plura igiť appetimus cũ os ventriculi(in ho c.n.vis appetendi ꝑcipue consistit)frigidiorẽ habuerit tẽperaturam: Sic vero & hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim aũt retentiuã habet aluus imbecilliorem propter humiditatẽ,sicuti expulsiuã fortiorem ꝓpter siccitatẽ, Senum igiť corpus cũ frigidũ efficiať,tantum augeri contingit in ore ventriculi frigidã humiditatẽ ut appetitus deficiat,atq; ita excremẽta exiccenť inopia eoꝝ que assumuntur vt ad alimenti distributionẽ. Sic & quicunq; ob multitudinẽ vel naturam humoris biliosi aluum humectam habent,ad cõtrarium trãsmutanť: cum hic humor in senectute deficiat. Quibus vero ob virtutis retẽtiuę debilitatem aluus humectať,non oĩbus trãsmutatio aduenit,sed pro quãtitate caloris adiũcti. Si enim statim ab initio frigidiorem habuerit aluus temperaturã,mox ad ĩmodicã veniens in senectute intemperiem,secundũ frigiditatem,virtutem retentiuã, æque habebit imbecillem,quoniam omnis immodica intemperies operationem exoluit. Quod si exquisite calida fuerit in longo ætatis processu fortẽ habebit operationem retentiuam,vt quæ neutram habeat exquisite intemperiem: neq; eã q̃ est secũdum siccitatẽ,si qdem erat omnino humidior natura,alioquin non habuisset debilem virtutem retentiuam,neq; secundũ caliditatem:hoc.n.supponebatur. Liquet igitur ꝙ fere oĩbus qui aluos habent natura humidiores,fit ad cõtraria senescentibus transmutatio, qui vero sicciores:his fient in senectute humidiores propter cõtrarias temperaturas,vel.n.quia minus assumiť cibi,quã potẽtię hepatis cõgruat. vel,quia parũ bilis confluit ad aluũ,vel propter potẽtię retentiuę robur excremẽta exiccantur. Ex his autem ꝙ parũ appetant,& citius impleantur fit, propter partium appetentium caliditatem. Quod vero cibus assumptus exiccetur contingit, vel modice se habente hepate secundũ,temperaturã,vel paulo plus modico calidio

re. Quod vero pauca bilis confluat ad aluũ, hoc ex eo accidit: quia etiam pauca generatur ob visceris frigiditatem. Fortis autem iuuenibus inest retentiua potentia quoniam ad ficciorem vergit temperaturam. Nõ absq; ratione igitur ĩ omnibus quos diximus senibus fit ad contraria transmutatio. Nam q non appetunt ob caliditatem in progressu ætatis plus etiam appetẽt, q̃ possit hepar euincere. Quibus vero ob innatã siccitatem virtus retentiua fortior extiterat, his senescentibus fiet ibecillior ob siccitatis excessum & ea ratione excrementa humectabunt qm ciborũ exitus festinat. Quibus vero pp bilis defectum tardante excretione ob exitus moram, plurimum humiditatis absumitur fieri potest, vt eadem dispositio perseueret. Cõtingit etiam φ propter immodicam hepatis frigiditatem, ad satis magnam perueniente alimenti distributione imbecillitatem: fiant excrementa humidiora. Hæc in presenti dicta sufficiant, de causa earum quæ fiunt in ætatibus permutationum, quantum ad alui attinet humiditatem: ac siccitatem: quæ ꝑpter breuitatem sunt futura obscura his qui in nuper dictis cõmentationibus non sunt exercitati. Sed mox aliquãdo per vnum volumen integrum de eisdem clariorem doctrinam faciemus. Quãtum autem ad vsum artis attinet, hoc solum scisse sufficiat qđ fuit ab Hippocrate dictum, etiam si causa non addiciatur.

.xxi.

FAMEM, thorexis, idest viui potio soluit.

.xxi.

VIni potionẽ thorexim noĩare ꝯsueuit. In libro igiť de natura hoĩs, & de victus rõne in hũc modũ scripsit. Liquet igiť φ victus singuloꝝ nõ sunt cã quod omnes morbo corripiantur, Iuniores, ſ. ac seniores, viri simul, ac mulieres, similiter & torescemeni, & aquæ potatores. Cum ergo aquę potatores thorescemenis ex aduerso distinguat, hinc ostenditur ipsum per thorescemenos vinum potantes intelligere. Quare & thorexis vini potus ab ipso dr, quẽ dicit famem soluere non p Iouem quẽcũq; defectũ famẽ noĩans, sicuti nõnulli arbitranť, sed neq; illam q̃ cũ m appetitu fit, sed eam quã habent q hac passione leborant quę vehemẽs, & sedari ꝯtumax ciborum appetentia dicitur, quã & qđam medicorũ appetentiam caninã noĩant. Talẽ. n. famẽ vini potio sanat, non eam quę ex longa inedia, vel alui ꝓfluuio: aut fluxu sanguinis, aut aliqua alia facta est euacuatione. Nã qui ex tali aliqua indigent causa, ne dũ aliquã ex vini potu capiãt vtilitatẽ: etiam plurimũ offendũtur, quoniam & cõuulsionibus, atq; deliriis confestim corripiunť, si anteq̃ cibos assumpserint vinũ potauerint. Qui vero famẽ quã diximus patiuntur, his vini potus, nõ cibi multitudo remediũ est. Equidem multos ipse sanaui q indesinenter famescebant: vinum ipsis abundãter exibens ex eorum genere quę sufficienter calefaciunt. Neq;. n. acerba vina talem famẽ sanant, si quidem neq; calefaciunt: sed quę calorem subrubeum habent, vel rubeũ absq; astringẽte sapore, maximo sunt illis remedio qui canino laborãt appetitu. Oportet si quidem cum ad prãdium accedunt: primum illis afferre pinguia edulia, atq; vt ita dixerim oleaginea, & quæcunq; alia ex plurimo parantur oleo, sed in primis nihil austerum, aut acre offeratur: postea vnum aliquid ex vinis quæ diximus, etiam si nondum sitierint ad potandum dari præcipimus. Statim enim sedatur fames, & talem longo tempore victum exibendo, cessat omnino: & hoc mihi magis videtur in presenti aphorismo Hippo. docere: Cum. n. canini appetit⁹, vel propter solã ĩtẽperaturam frigidiorẽ vel pp humores acidos fieri ꝯsueuerint quos exorbuit os ventriculi. Hęc vero ambo sanare

bo sanare pôt vinum qđ diximus, nõ sine rõne cessare facit caninos appetitus. Qui vero putant vehemẽtem esuritionẽ quã græci bulimon vocant fuisse nũc famẽ ab Hippo. noĩatam, non satis recte mihi videnť sermonẽ accipere. Primũ quia ipsum pro generali atq; vniuersali faciũt specialem: ac magis particularẽ. Deinde ẽt mentiunť, nã passio bullimos noĩata est casus potentię ex frigiditate exteriore q a fame qdem inchoauit, sed non habet eam amplius adiunctam. .xxii.

.xxii.

Qvicunq; morbi ex repletiõe fiũt curat euacuatio. Et quicunq; ex eua cuatione, repletio, & aliorũ contrarietas.

Non si qd factũ ex repletione, neq; ipsa, nõ amplius existente, si qd remãserit curat euacuatio sed q̃cunq; eoipso quo fiunt tpe curare aggredimur euacuatione indigẽt ꝙ qdem igitur multitudo morbũ efficiat, antea dictum est, ꝙ aũt euacuatio sit eius curatio, nõ opus est dicere, sicuti neq; de oĩbus aliis causis quæ morbos comittũt, ꝙ p cõtraria curētur. Neq;. n. aliud quicq̃ quimus excogitare, ꝑter cõtrariũ causis ipsis efficiẽtibus morbos: sicuti in morbis ipsis iã factis postea ꝯsiderabimus, queadmodũ & in casibus qui ad eos ex necessitate ꝯsequunť, sed nũc de his qui adhuc fiũt morbis sermo a nobis habeť. Liquet igiť ꝙ vna cũ causis ipsos facientibus destruunť, causarum vero facientium abolitio fit ex cõtrariis. Si. n. ex refrigeratione morbus fiat, curatio est per calefactionẽ, si vero ex calefactione p refrigerationẽ. Sic & si pp repletionem morbus cõstituať, tũc oportet multitudinẽ euacuare, sicuti & si pp euacuationem reficere ꝓtinus cõuenit. Atq nõnullis videť nunq̃ fieri ab euacuatione morbũ existimant aũt ut apparet huiuscemodi hoĩes, solã febrem esse morbum, ꝙ si didicissent q̃libet ledentẽ opationes dispositionẽ, morbum esse, & ꝙ a uehemẽtibus intẽperaturis operationes ledunť: haud quaq̃ dubitarẽt: an fortes euacuationes morbos efficiãt. Sanguis. n. cũ supramodũ, aut ex vtero muliebri: aut ex venis quæ hemorrhoides appellanť, aut ex vlcere fluxerit, tũc vel oẽs, vel plĩmas opatiões hi q ita affecti sunt offesas hñt. Nõnulli vero ipsoꝝ nõ mõ hęc patiunť, veꝝ ẽt aqua intercute corripiunť. Lõge ãt inedię his q̃ calorẽ hñt ad igneã nãm ꝑpesiorẽ pręter alia mala ĩsup afferũt febrẽ, q̃tũ veritas ipsa, atq; vtilitas exigebat dcm a nobis ẽ. Sed & his addamꝰ aliqd pp deliros, q̃les sunt q̃dã medici recẽtiores: q de noĩbꝰ altercanť, & putãt se de rebꝰ ipsis hr̃e ꝯmonẽ. Hi igr̃ sunt q aiũt causaꝝ efficientium morbos abolitionẽ nõ ẽe curationẽ: sed ꝑseruationẽ. Qui pmũ qdẽ docẽdi sunt, ꝙ de noĩe litigãt. Deĩde ꝙ neq; de hoc ipso recte. Vbi. n. cã nõ adest q̃ morbũ efficiat hic sola curatio factoꝝ relinquiť. Vbi vero ea q̃ inest corpi dispõ, nõdũ aliqd facit veluti q̃ plethora. i. plenitudo vocať hoc ad ꝑseruatiuã artis attinet ptẽ: si huiusce modi cãę destruãť. Cũ vero iã aliqd agit, mixtũ iã ẽ huiuscemodi opꝰ ex ꝑseruatione, ac curatiõe. Nã qđ facturę erãt cãę illę, ꝓhibitũ ẽ fieri, & hoc ad artẽ attinet ꝑseruatiuã. Q đ vero iã fcm̃ est ex morbo, ꝓpriã exigit curationẽ. Quapp cũ mixta sint talia ex ꝑseruatiõe, ac curatiõe, ꝓprio caremus noĩe, atq; idcirco alias alia vtimur applĩone, nõnũq̃ ꝑseruari dicẽtes, ne morbus q iã icipit gñari ad cõplemẽtũ ꝑducať: nõnunq̃ vero curari, queadmodũ in his quos canis rabidus momorderit, q̃. n. ipsis adhibenť medicinę duplicẽ hñt applĩonem. Nã & nõnunq̃ rabiei remedia dñr, ac si rabiẽ facientis dispõnis dicerenť. Nonnunq̃ vero nõ remedia presentis dispositionis appellantur, sed a rabie futura preseruantia. .xxiii.

ACuti morbi magni sunt,& ad suum vigorē celerrime properant. Nō absq ratione igitur in pauco tpe,& magnas faciunt pmutationes,quod idem est φ iudicari. Huiuscemodi.n.pmutationes,quādo vniuersum in morbo fiūt Hippocrates crises vocat.i.iudicationes,in qbus nōnunq̄ subito integra sanitas restituit:nōnunq̄ vero morit̄ æger,aut magna fit,vel ad salutē,vel ad mortem permutatio:non tamen aut subito sanantur,aut moriunt̄. Ita vt quatuor sint in ipsis subitę pmutationes, q̄s ipse docuit in primo libro Epidemiarū,inquiens. Ad salutem, aut mortē,vel inclinatio ad melius,aut ad pei⁹. Quod vero sit

.xxiii.

ACVTI morbi i quatuordecim diebus iudicantur.

necessarium ob morborū magnitudinē,ac casuum vehementiam, vel cito vires prosterni adeo,vt homo moriatur,vel si ad noxiorum humorū excretionem impetum faciant,& quos proposuerint,exuperent,bonam sequi iudicationem,si vero exuperent̄.malam vnicuiq fit manifestum. Propterea igitur est impossibile,ut in longū tps iudicatio differatur in morbis acutis. Terminū igitur in hisce omnibus Hippocrates posuit duarū septimanarū,tanq̄ nullus eorū vlterius progrediatur. Verū ante quartum decimum diem multi possint iudicari. Et enim vndecimus,nonus septimus,& quintus multos visi sunt iudicasse in libris Epidemiarum. Iudicat autē & sextus nōnullos sed nō bene,sicuti in libris de iudicatoriis diebus: plenius ostendimus:in quibus volumus illum exercitari qui debeat illa assequi,quæ Hippocrates breui sermone perstrinxit. Quæcunq vero iudicationes sunt:veluti imperfectę,his finem imponit aliquis alius,ex eorum numero,qui deinceps sequunt̄ de quibus quales nam sint,in libris prognosticis Hippocrates docuit,sed & de ipsis aliqd in sequenti docebit aphorismo. Est autem & harum imperfectarum iudicationum terminus quidam exterior,post quem non amplius fieri progressus natura potest dies quadragesimus. Quicūq igitur morbi intra diem quartum decimum integre iudicantur,hos solet Hippocrates acutos simpliciter nōiare. Quicūq vero impfecte iudicati,seruati sunt in processu dierum,vsque ad quadragesimum, hos nō solet simpliciter acutos nominare,sed appellatione composita per hęc verba simul acuti qui in quadraginta diebus iudicantur, verum manifestius illi declarant, qui eosdem morbos,acutos ex decidentia vocāt. De his igitur in prognostico scribit in hunc modum. Oportet autē existimare spirandi facilitatem magnam habere vim ad salutem in omnibus acutis morbis,quicunq febres habent adiunctas, & in quadraginta diebus iudicantur. Nunc vero in aphorismis de acutis simpliciter ostendens,ait eos in quatuordecim diebus iudicari. Non per Iouem hoc dicens quod nōnulli existimarunt,φ quatuordecim sint numero dies qui in his morbis faciant iudicationem. Nam secundum hanc expositionem etiam illos qui iudicant morbos acutos ex decedentia nominatos, dicemus esse numero quadraginta:cum idem loquendi modus sit in vtrisq:hic quidem cum ait morbos acutos in quatuordecim diebus iudicare. In prognosticis autem,quicunq cum febribus in quadraginta diebus iudicantur. Verum hi cum non inueniant:qui possunt ostendere vtrosque sermones,& hunc qui in aphorismis scribitur:& alterum qui in prognostico sibi inuicem esse concordes,hanc absurdam excogitarunt expositionem. Neque enim quatuordecim sunt,vsq ad quadragesimum,dies iudicatorii, sed cum intercedentibus quidem plures, absq illis vero pauciores,quēadmodum clare in nostra ostenditur

de diebus

de diebus iudicatoriis tractatione. sed & ipsa rerum natura suffragatur ei ratiocinio, quo dicitur, acutos morbos habere terminum iudicationis quartum decimum diem. Nullus enim inuentus est vnq̃ qui ab initio velociter moueret, hũc transgredi terminũ, q aliquam ex dictis nõ acceperit mutationẽ sicuti quidam debiles: ac parui circa primos dies existentes, quarto, aut quinto die, continui, vehementes, & acuti fieri incipientes, ad decimum septimum terminarunt. Alii vero sexto, aut septimo die exacui incipiẽtes, ad vigesimũ desierũt: adeo q̃ morbi continui acuties nunq̃ potest plures, quã quatuordecim obtinere dies. Ex his vero q motus habent inęquales, multi extẽdũtur vsq; ad aliquod tempus exterius prefinitum. Dico autẽ inæquales habere motus eos, qui aliquot diebus fuere vehementiores, postea sine aliqua significatione torpuerũt. Deinde rursus adaucti continuitatem acceperunt. Si quis igit̃ vt dixi, faciat in ęgrotantibus obseruationem, omnes inueniet q duas septimanas velociter mouent, nunq̃ ad exteriorem progredi terminum.

.xxiiii.

SEPtenorum quartus est index. Alterius septimanæ octauus principium. Est autem & vndecimus contemplabilis, Ipse eni quartus est alterius septimanæ. Rursus uero & decimus septimus cõtẽplabilis, ipse si quidem quartus est a quarto decimo septimus vero ab undecimo.

.xxiiii.

INdices, & cõtẽplabiles solet Hippo. noiare dies, in qbus aliquod signũ appet futuræ iudicationis indicatiuũ in altero aliquo iudicantiũ dierũ, quos ipse in pgnosticis, vnã quãq; septimanã i duas diuidẽs ptes, p quaternarios digessit. Primũ itaq; quaternariũ septimi diei ab initio indicẽ esse ait. vndecimũ autẽ quartidecimi, qm̃ & hic secũda septimana in duas partes diuisa puenit. Eadẽ rõne: decimus septimus vigesimi est index: qm̃ ex diuisione tertię septimanæ in duas partes efficitur, nisi q hãc tertiã septimanã secũdę ɔiungit: quis primã a secũda sepatauerit, nã eius initiũ diẽ octauũ esse dixit, nõ tñ tertię qntum decimũ, queadmodũ nõnulli post ipsum existimarũt, qm̃ neq; vigesimũ primũ p termino statuit: sed principiũ qdẽ tertię septimanæ quartũ decimũ, finẽ aũt & terminũ vigesimũ. Cur vero duas pmas septianas secũdũ disiũctionẽ inuicẽ ordinauerit: tertiã vero secũdæ secũdum continuitatẽ in libro de diebus iudicatoriis docuimus. Quantũ vero ad p̃sentia, sufficiat ẽt sine cã nouisse qđ experiẽtia comprobat. Et ipse vero Hippocrates plurimos ægros tali ordine dierũ iudicatoriorũ, & in libris Epidemiarũ scripsit fuisse iudicatos. Dixi aũt secundũ talẽ ordinẽ ex quo primæ tres septimanæ ad vigesimum, sequentes vero tres ad quadragesimũ pducanẽ. Sic.n. & sexagesimũ & octuagesimum diem iudicatorios habebimus, hos pariter ipsos experientia confirmante, quemadmodum in libris de diebus iudicatoriis ostendimus illos qui in libris Epidemiarum notantur iudicati secundum talem dierum ordinem scribentes: Illos vero ægros longum esset hoc in loco sermone complecti. Sufficiet autem sola ex prognosticis verba in hunc modum se habentia subscribere: Febres iudicantur in eisdem numero diebus: ex quibus etiam homines liberantur, & pereunt. Nam mitissimæ febres, & quæ tutissimis signis incedunt, quarto die finiuntur, vel antea, pessimæ autem & grauissima signa præseferentes, quarto die interimunt, aut prius. Primus igitur earum insultus ita terminatur. Secũdus vero ad septimum ducitur. Tertius ad vndecimum. Quartus ad quartum decimum. Quintus ad decimum se-

ptimum. Sextus ad vigesimum. Hi igitur per quatuor ex acutis ad vigesimum: ex adiectiõe finiũt. Hæc verba oñdunt manifeste ꝙ tertiã septimanam per continuitatem secundæ annumerat, & ꝙ decimã septimã indicẽ facit vigesimæ. xxv.

NON solũ quartanæ breues æstate fiunt, sed & ęgritudines aliç. Propterea ꝙ humores funduntur inutiles: & per totum corpus feruntur, atqꝫ diflant In quibus igitur vires validę sunt, noxiis humoribus euacuatis: morbi cessant. In quibus vero sunt imbecilles, vna cum ipsis euacuatis & ipsæ dissoluuntur. Quare non absqꝫ ratione nulli morbi æstate sunt longi. Hippocrates vero de solo omnium longissimo fecit mentionẽ: veluti exemplo de omnibus aliis ex isto pnũcians. Sicuti vero æstate: & discuti humores, & vires dissolui cõtingit, ita hieme contraria eueniunt, & humores intus remanere, veluti latibulis incubantes, & vires seruari robustas. Neqꝫ igit morbi soluuntur manentibus: his qui eos efficiunt humoribus, neque ægroti moriuntur, viribus inteirm sufficientibus. .xxvi.

xxv

AESTIuæ quartanę magna ex parte breues, auctumnales lõgę, & maxime quæ hiemẽ attingũt. .xxvi.

FEbrem conuulsioni superuenire melius est q̃ febri cõuulsionẽ. .xxvii.

HIS qui non ex ratione leuius se habent, non oportet fidere, neqꝫ multum formidare mala quæ pter rationem eueniunt. Plurima enim talia stabilia non sunt, neqꝫ multum durare, & pmanere consueuere.

IPse Hippocrates in sequentibus dicet conuulsionem fieri ex repletione & euacuatione. Cum igitur aliquem sanum contigerit repente conuelli, huiusce modi conuulsionem fieri ex repletione, fit necessarium. Et quidem nerui replentur a frigidis, & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriũtur: vnde conuulsionem patiuntur. Hisce igitur febris superueniens: solita est magna ex parte calefacere, extenuare, atqꝫ dissoluere. Si vero ex febribus adurentibus totum corpus exiccetur, & neruis deinde ex siccitate conuulsio accidat, hoc maximum est malum: & pene insanabile: quoniam longum tempus exigitur ad siccitatem remouendam, sed morbi acuties tempus non expectat, quin cito vires dissoluit, & subito exitium affert. .xxvii.

SErmo quidem integer de talibus omnibus in libris de crisibus: siue iudiciis dictus est: nunc vero quantum ad propositorum & expositionem sufficiens est dicere, a nobis dicetur. Cum morbus inuadit vehemens, mox subito quiescit, neque per sudorem, nec vomitum: neque alui excretionem, aut profluuiũ sanguinis corpore euacuato: sed neqꝫ viso signo coctionis. signũ infidum existimat talem quietem esse. Sicuti etiam si quis præter rationem spiret difficulter, vel deliret vel vehementius febricitet, vel magno rigore corripiatur. Nam & hæc quoque firmitatem non habent, tantumqꝫ abest vt malum aliquid significent, ꝙ nonnunquam bonum iudicium haud ita multo post futurum enunciant. Quo modo autem hæc oporteat dignoscere: & præcognoscere, in libris de crisibus diximus. .xxviii.

HAEC verba,non omnino leuiter,distinctionis gratia apposuit Hippocrates. Si enim simpliciter dixisset,febricitantium permanere corpus, & nihil minui malum,sermo careret veritate. Contingit.n.in tempestate frigida cuiq̃ ex repletione ægrotanti,non collabi corpus, neq; extenuari,cum febres paruæ fuerint. Sed cum maiores fuerint,multam adesse repletionẽ significat. Cõtabescere autẽ plusq̃ ratio expostulat malũ:ẽt si non adiiciat. Non omnino leuiter febricitare. Siue .n.leuiter febricitauerit,siue nõ, signũ ĩbecillitatis est,ea q̃ fit p̃ter rationem extenuatio, neque enim putandum est verbo contabescere, in proprio significato nunc fuisse vsum, sed magis abusum. Recte autem dixit in secũda parte aphorismi. Magis. q̃ ratio expostulat:& melius est:hæc quoq; verba priori parti aphorismi adaptare: ita ut totus sermo talis efficiatur. Febricitantium non omnino leuiter permanere corpus vel etiam contabescere magis q̃ ratio expostulat:malum,vt communiter de vtroq; prædicetur. Magis q̃ postulat ratio. Siue enim permaneant magis q̃ ratio expostulat,siue extenuentur:malum. Melius autem fuisset si hoc quod ait.magis q̃ ratio postulat:quibus finibus iudicet: aperuisset. Sed qa doctrinæ modus est aphoristicus,summã seq̃ns breuitatem:nos exponentes verbum : secundũ rationem: ad febris magnitudinem referemus:& ad tempus ægritudinis, ætatem, & regionem: & tempus anni,& illam quæ tunc viget temporis constitutionem:& præterea sensibiles euacuationes,vigilias,curas:inedias:motus plures. Nã maiores febres magis & citius corpora extenuãt ægrotantiũ:sicuti & diuturnitas morbi: & ex ætatibus puerilis:atq; decrepita. Sed alia ambę ratione. In pueris enim propter caliditatem,atq; humiditatem multum defluunt,atque extenuantur corpora. In decrepita vero ætate hoc idem patiũtur p̃pter potentiæ imbecillitatem. Ex regionibus autem:& anni temporibus.ac constitutionibus:calidæ q̃dem.ac sicce magis euacuãt.humide vero:ac frigidæ magis adstringũt:ac difflare corpora: atq; euacuari nõ sinunt. De sensibilibus autẽ euacuationibus q̃d dicere oportet? Neminẽ.n.ignorare arbitror q̃ ex profluuio sanguinis multo:atq; sudoribus plurimis,& vrina superfluente,vel vomitu:vel alui excretione : cito corpus extenuet. Adiacet autem & dictis causis inedia:& præterea vigilia, & curę sufficienter extenuant, & plures motiones,sed hę raro febricitantibus adsunt,nam magna ex parte iacent quiescentes. Verũ aliquando contingit moueri aliquos qui in itinere ceperint febricitare: vel vrgente necessitate,vel studio domum reuisendi. Sed ex delirio quidam ægroti iugiter se attolentes,vel iacentes quidem : sed continuo partem aliquam corporis cõmouentes,aut etiam de lira loquentes intra paucos dies extenuantur. Hęc q̃dẽ omnia ęgrotos reddũt macilentos,sicuti & cõtraria his corpus in maiori mole cõseruant. Signum autẽ nullũ ex his est virium imbecilium. Sed causa tantummõdo ipsorum singulum. Nam sicuti ex eo corpus cum ratione extenuatur, sic & vires destruuntur. Absq; his autem corpus præter rationem extenuari,signum esse virium imbecillitatis Hippocrates inquit,quam & in decrepitis pro causa assignantes celerrime ipsorum corpus extenuari dicebamus. Neq; mirum videri debet in his,qui

xxviii.

FEBricitantium non omnino leuiter permanere corpus, et nihil minui, vel etiam plusquã ratio postulat cõtabescere malum. Hoc enim morbi longitudinem. Hoc vero imbecillitatẽ significat.

ita se habent, imbecillitatem quidem causam esse extenuationis, extenuationem vero esse signum imbecillitatis. Hoc enim contingit in omnibus quæ faciunt, & fiũt. Hæc quidem est sententia Hippocratis semper existimantis eã quę est citra rationem extenuationem, signum esse imbecillitatis. Nos vero adijciamus eius sermoni, & aliam dispositionem quę causa est in febribus extenuationis. Est aũt hæc humorũ qdẽ tenuitas, corpis vero raritas. Cũ .n. hęc ambo puenerit, celerrime corpa euacuantur, per eã quæ difflatio insensibilis nominatur. Sicuti in dispositione contraria crassitudine humorum, & corporis spissitudine, neq; fit humorũ euacuatio, & pmanere corpus, & nihil tunc deteri de ipsius mole cõtingit. Hanc itaq; dispositionẽ ostendit Hippo. in prima parte aphorismi per ea verba. Longitudinẽ morbi significat. Alteram vero cõtrariam ptermisit.

.xxix.

CVM morbi inchoãt: si quid mouẽdum videtur, moue, cũ vero consistunt, ac vigent, melius est quietẽ habere.

xxx.

CIRca initia, & fines, omnia imbecilliora, cũ vero consistunt, fortiora.

Sed nos & hanc adiicientes, iam totum sermonẽ integrũ proferamus, q̃ fieri potest breuissime dictum. Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil imminui, vel plusquam ratio postulat contabescere, malum nam permanere ex cutis spissitudine accidit & crassitudine humorum, & propterea longitudo morbi significatur. Contabescere autem nõnunq̃ fit ob humorum tenuitatem: & cutis raritatẽ. Cõtingit vero & ob solã viriũ ĩbecillitatẽ. .xxix.

CVR Hippocrates hoc cõsulat, sequẽti indicat aphorismo: quẽ si nup dicto annexueris, totũ sermonẽ talẽ efficies: cũ morbi inchoãt, si quid mouendũ videtur, moue, cũ vero ꝯsistunt, ac vigẽt: quietẽ habere melius est. Circa pncipia .n. ac fines oĩa debiliora, morbo aũt consistẽte fortiora. Oportet aũt his adiicere casus oẽs, nam de his dictionẽ attulit vniuersalem. Dispositio si qdem ex qua hi generantur, quã & morbum nominamus, non omnino dũ morbus ꝯsistit est fortior. Verũ in his q saluari debent melior multo, q̃ in morbi principio ĩ quibus etiã Hippo. consulit habere quietẽ, in morborũ initiis si qd videt̃ mouẽtes. Nã ĩ n morbis exitialibus, nõ modo qñ sunt suo vigori vicini, nihil mouere oportet: sed ẽt prioribus tpibus, recordantibus nobis, ꝙ deploratos nõ oportet curare: sed magis absistere, & morbi finẽ pnunciare. Circa initia vero illorũ morborũ, ĩ qbus spẽratur ægrotũ cõualiturũ, tentandũ maiora afferre remedia: de qbus Hippo. dixit. si qd vr̃ mouendũ, moue. Sunt aũt hęc maxime, venę sectio, nõnunq̃ vero & purgatio: quorũ nihil oportet morbo iã ꝯsistente adhibere, vt .n. in libro de crisibus manifestauimus, coctiones tunc maxime fiunt. Vt igitur hæc citius eueniant melius est circa principia euacuare, quo minorẽ iam factã materiã, facilius possit natura concoquere. Morbo aũt consistente, cum iam natura concoquit supfluum est euacuare. Tum propter alia, tum quia vis animalis magna ex parte eo tempore est fatigata, licet duę alię, vitalis scilicet ac naturalis fortes persistant. .xxx.

CAsus oẽs circa pncipia, & fines ait eẽ ĩbecilliores accessiões vꝫ febriũ & vigilias, atq; dolores & fastidiũ, & siti. Sicuti ipsas dispões ĩ qb᷒ hęc fiũt, vbi morbi ꝯsistũt, necesse est eẽ meliores ĩ his q debẽt sanitati restitui. .xxxi.

Oportebat

Portebat & hunc aphorismũ:& illum q sequitur, adiunctum esse illis q su prascripti sunt, vbi dicebat, Si qs a morbo cibũ assumẽs nõ corroborat. in illo igit aphorismo, p vbo bñ cibat, inquiẽs cibũ assumere, de cã sa ali quid docuit. s. nõ corroborari. Hic vero cibum assumere cõe vtrisq̃ serua uit, casum ãt variauit: qddã illis scribens pportionale. Nã nihil corroborari, nihil pficere corpus similia quodãmõ sunt. Illud. n. potẽtię nostrũ regentis corpus, hoc vo ipsius corporis affect' is est. Fit vero hoc, vt. s. corpus nõ bene alatur, atq̃ pficiat, nõnũq̃ ex potẽtię quã ipsum nutrit im becillitate, nõnũq̃ aũt ex malo℞ humo℞ supabundantia. .xxxii.

.xxxi.

EIus q ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus malũ. .xxxii.

OMnes fere qui male se habẽt circa initia bene cibari, nec qcq̃ pficiẽtes, circa finẽ rursus cibũ nõ appetũt, q vero circa iitia cibũ valde ñ appetũt, postea bñ appetẽtes, ii melius euadũt

IN quouis morbo mente constare, & bene se habere ad illa quæ offerunt, bonum, contra vero se habere, malum.

HIcẽt aphorismus de his esse dictus vt q ex morbo cõualescũt. Nõ pficere. n. de his dicere cõsue uerũt, tũ alij. tũ Hippo. ipse. Si qs igitur bene ab initio cibatus nõ nutriat, quã cã hunc subit affectũ, ex eadem fit male appetẽs cibum. Cã vero ob quã bene ab initio cibati nihil proficiant, est tocius corporis viriũ cũ partiũ appetentiũ vigore, verũ processu temporis ob cibi multitudinẽ aucto in toto corpore vitio, ipsum ẽt appetendi instrm male se habebit, quare in appetẽtes fient q prius bene appetebant, quos recte bene cibatos nominauit. Dixerit aũt hoc ipm in pcedentibus aphorismis, hoc mõ. Si vero cibũ nõ assumẽte hoc fiat, scire oportet q euacuatiõe indiget. Porro eos q ab intio male appetunt, adeo ut pa℞ assumant cibi, postea vero ad ɔtrariũ transeunt, melius euadere inqt. Hoc vero ideo euenit natura eo tempore, quo pa℞ cibi assumebant, ipsa n quę causa erat i appetentię, dispositionem concoquente. .xxxiii.

NEq̃ cũ aliqd bonũ dixerit eorũ quæ ad corpus attinẽt, omnino existimandum est ex eo hominẽ reualiturũ, neq̃ cũ malũ dixerit, omnino moriturũ, nam fieri põt vt bonũ signum a maiori malo superet: & malũ a maiori bono vicat. Tales itaq̃ enũtiationes audiendę sunt de eo solo qd dicit. Dicit autem q signũ est bonũ quantũ in ipso est hoc aliqd: & signũ malum quãtũ in ipso est hoc aliqd. De morte aũt, ac vita opotet omnium signorũ vires prius bene ppendentes, ita pronũtiare, quẽadmodũ & ipse in prognosticis cõsulit, sic & nunc costare mente, & appetitũ pmanere, bonũ est signũ in quouis morbo. Quędã. n. nõ in oĩ bona sunt, vt ipse cõsueuit nobis significare, inquiens. Spirandi autem facilitatem putare oportet valde magnam habere vim ad salutem in omnibus morbis acutis. Quod autem cõstare mente bonũ sit signum, ex isto cognosces, quę ad cerebrum attinet, atq̃ menbranas, & spinalem medullam, nec non & septum transuersum, & omnino partes neruosas, quę presertim sunt iuxta cerebrũ, sana esse omnia significantur ex mentis constantia, sicuti & quę ad ventrem attinent, & hepar, & cor, vbi adest promptitudo ad illa quę offeruntur. Cum vero hęc omnia robusta sunt, nõ parua spes de ægroti salute haberi potest. .xxxiiii.

CVm natura multis dicatur modis, audiendū apud ipsum iuxta illud significatū, quo in mltis alijs locis vsus est, & i toto libro de natura hominis, in quo eam quę fit ex primis elemētis tēperaturā, naturā nominat, ac si ita diceret. In morbis minus piclitantur quorū proprię corporis temperaturę, vel ei quę vel rōne ætatis, aut habitus, aut tēporis superuenit, magis congruit morbus q̄ qbus secūdū nihil istorꝝ congruit. Calidę.n. naturę, & ætati, & habitui, & tēpori, & anni cōstitutioni, ac regioni morbi calidiores sunt cōgruētes. Frigidiorib⁹ vero frigidiores eadem rōne & sicciori bus, sicciores, & humidioribus, humidiores. Contrarium aūt a Diocle dictum est, & in libro de septimanis, cuius autores opināt ur, incitari qdē a similibus morbos, solui vero a cōtrarijs, quoniam & ab ipso Hippo. scriptū est, ꝯtrarijs morbis ꝯtraria esse remedia. Putant igitur febrē ardentē factam hiberno tpe facilius posse sanari, ea quæ fit in

.xxxiiij.

IN Morbis minus periclitantur quorꝫ naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tēpori magis congruit morbus, q̄ quibus secūdum nihil istorꝫ congruit. xxxv.

IN Quouis morbo partes ad umbilicum, & imum ventrem attinētes, crassitudinem habere melius est. Multum vero extenuari, ac contabescere, prauum. Sed & hoc quoqꝫ ad inferiores purgationes periculosum.

æstate, non aduertentes ꝙ vehemens dispositio causa est, vt febris ardens hieme fiat, neqꝫ.n. ab initio facta fuisset, nisi causa potentior temporis cōtrarietatē superasset. Cū igitur anni temp⁹ cohibere nō possit causę magnitudinē, cum tamen habeat sanitatē sibi suffragantē, multo minus morbo iam facto superauerit, nō assistente sanitatis robore. Sed & hoc est ipsa experiētia cōpertum. Nam duarꝫ febriū ardentiū magnitudine pariū, illa quæ aduenit hieme est, perniciosissima, sicuti quæ in calidiori temporis ꝯstitutione ortum habuerit, subita aūt ad frigus mutatio facta fuerit, non parum iuuaẗ hęc febris ardens ab ambientis aeris frigiditate, cum hæc ipsi vtraqꝫ bona insint. Prima qdē temporis cōstitutio, i qua morbus factus est tanquam signum, altera vero in qua solutus est tanq̄ causa. Hęc igiẗ omnia magis attestantur, & non aduersantur sententiæ aphorissimi, sicuti neqꝫ illud ꝙ raucedines, & grauedines in valde senibus nō concoquuntur. Atqui hæ passiones senili ætati maxime congruunt. Primū & enim non idem est ꝙ aliquid nō concoquaẗ & qd̄ sit periculosum. Deinde ꝙ nō simpliciter senes nominauit, sed cū adiectione valde. Omnia.n. in his sunt piculosa ob viriū imbecillitatē. Sed neqꝫ illud qd̄ scribitur in primo Epidemiarū. Et maxime moriebantur quibus natura vergebat ad phtisim, his quæ dicta sunt aduersanẗ. Neqꝫ.n. eam quę fit ex elementis nunc dixit temperaturā, sed corporis formā. Est.n. vbi & hāc naturā nominant, & sicuti verꝫ est calidā temperaturā minus in morbis calidis piclitari, ita qui angustū pectus habent, nō solū magis incidere in phtisim, sed & iā ubi incidere piclitari. Nōnulli quidem q aphorismos exposuerunt talibus decepti suasionibus, illū cōgruere naturę ægrotātis morbū dixerunt q si tempatura ꝯtrarius quasi aptior esse diceret, multū vt ostēdimus, & a veritate ipsa, & ab Hippocratis snīa deerrātes. .xxxv.

PArtes oēs quę ad epigastriū.i. abdomen attinēt, omni vacare dispositione, quę sit præter naturā, oportere, est manifestū. Et hoc in prognostico demonstrauit, vbi his vtiẗ uerbis Ilia optimū est absqꝫ dolore eē, & molia, & æqualia,

sed &

sed & ex his ipsis quædā sunt tenuiora, quædā crassiora, de qbus nunc sermonē habet. Quęcūqȝ qdem crassiora sunt, hęc meliora esse inquiēs. Quęcūqȝ vero tenuia mala. Et tāq̄ signa videlicet, & tāq̄ causę. Signa enim sunt ptium quę cōtabuerunt imbecillitatis. Causę vero, q̄ coctio bona nō fiat, in ventre ciboꝝ, neqȝ sanguificatio in hepate. Et.n. membrū vtrunqȝ a crassitudine dictoꝝ corpoꝝ concalefactum iuuat. Tantum igit̄ ubi contabuere offendūt eoꝝ operationes, quantū integris ipsis iuuabant. Q d autem earum quas diximus partium tenuitas, ad inferiores purgationes sit periculosa, manifestum. Oportet enim omnia quæ sunt infra thoracem esse robusta, vt bene purgationibus seruiāt, alioquin magna incōmoda patiuntur. Cur aūt de solis inferioribus purgationibus fecerit mentionē, dignū est quęrere. Superiores enim, hoc est p uomitū, his q ita affecti sunt, periculosę. An has qdem tanq̄ manifestas prętermisit. illaꝝ vero cōmeminit, vt de qbus magis posset dubitari. Imum autē ventrē proprie nominat, & appellat partē ventris imā quæ vmbilicū, ac pudēda interiacet. Ita vt in hæc tria torū epigastriū, idest abdomen diuidat, in hypocōdriū, idest ilia & ad vmbilicū attinētia, & ventrē imū.

.xxxvi.

QVi salubritatē corpis hñt p medicamenta euacuati cito exoluunt. Et q prauo vtunt̄ cibo. .xxxvii.

QVI bene se hñt corpore difficulter ferūt medicatiōes. .xxxviii.

PArū deterior potus, aut cibus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus, est præferendus.

.xxxvi.

QVi salubritatē corporis habent, nō absqȝ rōne in euacuationibus cito exoluunt̄. Cōtabescunt.n. nō purgant̄. Qui vero vitioso vtunt̄ alimēto ob maloꝝ humorum superabundantiā facile exoluūt̄ in purgationibus. Siue aūt illud qd̄ exterius assumitur, siue qd̄ in corpore cōtinet̄ vitiosum alimen um nominet, vterqȝ sermo veritatē habet. Q uoniam cibi vitiosi soleant sanguinem gignere vitiosum. Sic ergo vitiosi dicūtur per relationē ad sanguinem qui debet ex eis generari. .xxxvij.

NOn cuiuscūqȝ medicamēti assumptionē solet Hippo. medicationē noiare, sed tali vocabulo in sola vtit̄ purgatiōe. Veꝝ is q prius scribit̄ aphorismus, casum vnū q in ea fit manifestat. Cito.n. inqt exolui in purgatiōibus q corporis habēt salubritatē. In hoc aūt gn̄aliori vocabulo de eisdē ostendit, ingens. Hos difficulter ferre medicationē. Nam & vertigines, & tormina patiunt̄, & difficulter his purgatio pcedit, & pterea celeriter exoluunt̄. Fiūt aūt hęc oīa purgāte medicamēto, ppriū qdem attrahere humorē appetēte, vel flauā bilē videlicet, aut atram, aut pituitā, aut aquosam supfluitatē. Quia vero isti nō adsūt, sanguinē colliquat, ac carnes, vt ex ipsis ppriū attrahat humorē. xxxviii.

NOn ob id solum hoc est faciēdum, vt ægro gratificemur. Sed etiam quia vtilius ipsi existit. Nam quęcunqȝ cum voluptate assumuntur ista ventriculus amplexatur, & magis cōquoqt, sicuti illa quę displicēt refugit. Vnde & nausee, & flatus, & fluctuatiōes subsequunt̄. Quod igit̄ in pluribus cibis bonos succos habētibus fit qn̄ cum voluptate assumitur cibus, q paulo deterior, nō modo, nō manet deterior sed quandoqȝ redditur melior. .xxxix.

NOn omnes seniores minus ægrotãt q̃ iuuenes: neq; .n. omnes maiorem habent circa victũ ꝯtinentiam, qui vero nõ habẽt, magis ægrotant, vt q iuuenib⁹ sunt debiliores. Q đ vero plures ex morbis diuturnis ipsos ad mortẽ comitantur, clarum est, si quidem & vis est imbecillis quæ neq; morbos facile coquere possit, & oẽs morbi diuturni frigidi sunt, vñ & magis senibus, q̃ iuuenibus accidũt. Oẽs si qdem similioribus morbis facilius corripiunť. .xl.

SEniores es iuuenibus plurimum ægrotant minus. Qui vero morbi ipsis accidunt longi maxima ex parte comitantur ad mortem. .xl.

RAucedies, et grauedines ĩ valde senib⁹ coctionẽ ñ admittũt. .xli.

QVi frequenter ac fortiter absq; causa manifesta exoluunť, de repente moriuntur. .xlii.

SOluere morbũ, quẽ apoplexiam vocant fortem, impossibile debilem vero, non facile.

.xxxix.

SI simul iũxerimus ambos aphorismos vtriusq; ṗmo talis erit. Senes iuuenib⁹ plurimũ ęgrotant minus. Quicũq; vero morbi ipsis accidũt longi, maxima ex ṗte comitanť ad mortẽ. Raucedines igiť atq; grauedines in valde senib⁹ coctionẽ nõ admittũt, ita ut hic aphorismus sit veluti exemplũ quoddã antecedẽtis. Neq; .n. hi soli morbi senes comitantur ad mortem. sed nephritis, .i. passio renum, podagra morbus articularis: coxẽdicũ dolores, & quæ laxiori, intestino, ac spleni, frigidæ insunt dispositiones, & præterea crebri anhelitus (quos gręci asthmata nominãt) tusses gibbi, recuruationes, obliquationes, & quęcunq; alia morborum genera ex frigidis humoribus ortum habent, quæ in quibusdam iuuenibus ne dum in senibus difficulter coquuntur. .xli.

NON Oẽs q exoluunť de repẽte moriunť, sed si tres distinctiones adieceris. Vnã qdẽ ṗmã, vt sępius hoc patianť: secũdam vt fortiter, tertiã vt sine cã manifesta. Nam mulier qdã longũ in balneo tp̃s cõmorata, frequẽter exoluebať ob tp̃is diuturnitatẽ, & q̃m balneo magna ex ṗte ligna succẽdebanť viciata, vei ñ nõ erat hoc morbi signũ, cum cãm hẽret manifestã. Altera vero quã vteri affectus infestabãt, hoc idem patiebať. Quidã vero alter post longũ ieiuniũ in balneo exoluebať. Alteri aũt, & si p horã lauabat, idẽ accidebat, nisi prius aliqd panis assumpsisset. Quibus oibus, aut debile erat, aut sensum plurimũ hẽbat ventriculi os. Quicũq; vero ex nulla tali causa sæpius, ac fortiter exoluunť hi⁹ ob virtutis vitalis imbecillitatẽ hoc patiunť, sicuti & ille, cui dũ exolueref, cor fortiter palpitabat, de repente mortuus est, non aliter q̃ illi qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas vocant: arrepti subito intereunt. .xlii.

IN apoplexiis totũ corpus sensu priuaťr: ac motu solus restat anhelitus, qui si & ipse ṗhibeat, maxima est, & acutissima hec apoplexia. Quicũq; vero respirãt qdẽ, sed magna cũ vi, fortis adest istis apoplexia. Fortis aũt adest, & illis, sed minus, q nec; intentũ, neq; violentũ, inęqualẽ tñ, atq; exordinatũ, ac ṗterea intermittẽtẽ hñt anhelitũ. Sicuti in qbus aliquẽ ṗuat ordinẽ debilior existit. & si oĩa fiãt q̃ sunt necessaria, cito curať. Oẽs aũ t apoplexię fiũt vi aiali nõ potẽte defluere ad ṗtes ĩfra caput exntes, aut pp aliquã dispõnẽ similẽ iflãmationi q̃ i ipso cerebro

sit constituta

constituta, aut ventriculis ipsis oppletis humore pituitoso, verum causæ magnitudinem, etiam passionis magnitudo consequitur. Magna autem ex parte curationem non admittit propter respirationis læsionem, & mirari licet quomodo omnibus aliis musculis motu carentibus in apoplexiis, illi qui thoracem attollunt, quamuis difficulter mouentur: tamen plerunque. Videtur autē hoc fieri propter respirationis necessitatem quæ neruorum uim excitat ad operationem. Et ob hanc ipsam causam magnā ex parte musculi omnes in apoplexiis operātur thoracem mouentes, & si raro prius omnes operabantur, quemadmodum & in vehementibus exercitiis quoniam anhelitus plurimus est necessarius. Verum in apoplexiis, non id quod sit adaucta necessitas respirationis, sed quia vis est imbecillis, ideo omnes musculi thoracis simul coguntur operari, quēadmodū & in aliis qui cum febre vires habēt imbecilles, ob hanc ipsam causam omnes mouere coguntur seipsos, in sūmam efflatu dignam ex omnibus operationem colligentes.

.xliii.

STrangulati, ac dissoluti, nondum mortui, non referuntur, quibus spuma circa os fuerit.

.xliiii.

OMnis spumę generatio ex duarū substantiarum mixtione cōficitur. Altera spirituosa, altera humida. Fit autem earum mixtio ambabus in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cum vero tenacem habuerit is qui perfringit humor consistentiā, quo spiritum circūplectente, ampullas contigit generari, non facile dissolubilis, sed stabilis spuma perficitur, qualis maxime currentibus equis, vel ira parcitis hircis, circa os aggregatur. Ambarum vero substantiarum confractum, ac mixtionē facit nonunq̄ motus violentus, vel vtriusque, vel alterius tantum, nonnunq̄ vero & fortis calor, nisi & hunc dixerit quispiam spumam per motū operari. Verum homini ea quę manifesta videntur consectanti, tutius est duplicem dicere spumæ generationem. Ventis quidem vehementioribus mare occupantibus propter ictum fortiorem, in liberibus autē caloris ratione. Sic itaque & in corporibus animalium, cum adsunt ex morbo comitiali, conuulsiones, vehementia motuum solet spumam generare. In hircis vero calor, in cursibus autem equorum vtraque causa vigorem habet. Nam cum continue per respirationes, aer intro, atque extra feratur, tunc saliua in ipsis extenuatur, & aliquid etiam ex pulmone, instar uaporis, effertur, quod saliuæ miscet, ac circumplicat, vnde factam spumę substantiam augeri contingit. Qui vero opinantur hanc spumam ex vētre prodire, deerrant. Neque enim fieri potest ut subito tota inde proueniat, cum neque eo tempore animal euomat, neque nauseam vllam patiatur, citra quos casus quicq̄ efferri ex vētre est impossibile, & multo magis fieri non potest, vt plurimus aliquis vapor efferatur eodem modo quo in expirationibus, cum nulla talis, ex ventre substantia efferatur, qualis e pulmone expiratur. Et sane sanguis qui quidem e pulmone educitur spumosus, est similis visceri. Qui vero ex ventre, neque huic proximus est. Sed quę vna cum sanguine e pulmone educitur spuma subito simul, & cum tussi educitur. Qui vero ex tali humore paulatim vapor exspiratur, nō excitat tussim. Vbi autem loquens collo circundatur, necesse est quidem cordi, atque pulmoni ut fuliginosam expiret superfluitatem. Hoc enim a nobis ostensum est in libro de respiratione. Prohibēte autem laqueo, totam violenter impellit, quo fit vt pars propriæ humiditatis vna expellatur, eo

quo fit in sanguinis eductionibus. Signũ itaq; est exitiale quoniã pulmonis violentiam significat, quã strangulato patitur animali. Precipue vero hoc fieri rationabile existit, propter eam quę ex corde ad ipsum impellitur caliditatẽ vnde & caloris efferuescentia, & motu spiritus violento, & vehementi pulmonis conatu ad educendũ, spuma ennata signũ est mortale. Nõnulli tamen raro strangulatorũ relati sunt qbus spuma circa os apparuerat, & forte Hippocrates non tanq̃ semper itereãt, sed cõtra rarissime eueniat, ita pronunciauit, queãdmodum & paulo antea ostenderat per alterum aphorismum, ita ingens. Quibus iuuenibus aluus humida, his senescẽtibus exiccatur. Nam hoc in loco magna ex parte dicere ptermisit, quod tamen verbũ in sequentibus adiecit, vbi inquit. Quicũq; aluum humidam habẽt, iuuenes qdem, melius euadunt his qui siccas habent, ad senect im vero deterius euadunt. Nã magna ex parte senescentibus exiccantur. .xliiii.

QVi natura admodũ crassi sũt, citius intereũt, q̃ q graciles. .xlv.

QVicũq; iuuenes morbo comitiali laborãt mutatiõe maxime ętatis, & temporũ, & locorum, & victuum quoq; liberantur. .xlvi.

DVobus doloribus simul eundẽ locum infestantibus, vehementior, alterum obscurat.

EOs q ex prima ętate crassi sunt, & graciles inuicẽ comparans, de crassis pronunciat q cito ad mortẽ perueniunt, magisq̃ graciles. Optimũ. n. bene carnosum esse natũ, hoc est cõmoderatũ, vt neq; crassitudo adsit, neq; gracilitas. Tales. n. possunt ad long ĩ senect ĩ perduci. Si vero a modo recedaẽ, melius est vt ad gracilitatẽ. Nã malus est ad crassitudinẽ excessus, angustę. n. sunt hoꝝ arterię, ac venę, atq; ob id paucum oĩo sanguinẽ habent, spiritũ ue, adeo vt cũ ętate pcesserit cito ipsis, vel paruã ob causam calor natiuus destruatur. Graciles aũt hac qdem rationes non periclitanẽ. Quia vero partes principales ita affectę sunt, vt nullum habeant munimen, a causis exterioribus prompte offendunẽ. Qui vero natura qdem mediocres erant verũ victu delicatiore vtentes postmodũ crassi facti sunt, his licet caro atq; pinguedo adnatę sint, venę tñ, atq; arterię latę cõsistunt, atq; idcirco in eis calor natiuus minus obnoxius est extinctioni. .xlv.

MOrbus comitialis proximus quodãmodo est morbo, quẽ apoplexiã appellãt, cũ idem locus in vtroq; patiaẽ, & idem humor in cã sit. Verũ apoplexia ob omnimodã carẽtiam illius potẽtię, quę adneruos defluit. morbus aũt comitialis pp motũ uitiosum generatur. Frigidus ãt, & crassus est humor ambobus, atq; idcirco iuuenũ ętas calidã & siccã habens temperaturã, maximũ affert auxilium, his qui morbo comitiali laborant, sic & locoꝝ pportionales mutationes. Dico aũt proportionales, quãdo ad calidiorẽ, ac sicciorẽ cõmutanẽ, codẽ modo, & victuũ. Neq;. n. & hoꝝ mutatio q̃libet morbũ soluit comitialẽ sed quę calidiorẽ, & sicciorẽ corporis habitũ efficiũt. Cõtingit aũt & audire simpliciter victus mutationẽ morbo cõmitiali prodesse, qm̃ magna ex parte victus deprauatus passionem generat, vnde & mutatio multo ad melius perducit. .xlvi.

SI qs eundẽ exq̃site audiat locũ, nunq̃ duo possunt in eodem fieri dolores. Si qs vero late, possibile est. Dico aũt late circa mẽbrũ, manus veluti, vel circa

brachium

brachium, vel cubitum, aut femur, aut tibiam. Verũ hi duo dolores simul augent loci afflictionem cum neuter lateat ęgrotantē. Si vero sint in locis diuersis, alter quidem si ita contigerit, in cubito, alter vero in tibia. Tũc alterum ab altero obscurari contingit, cum uis sensibilis tota ad vehementiorem ducatur, ac distrahatur. Nã & hoc nobis in mœroribus solet accidere, qui sunt & ipsi veluti dolores quidam solius animi sine corpore. Nam & horũ qui sunt vehementiores occultant minores, si qdem non eadem ex re ortũ habeant, alioqn & illi seipsos coaugent. .xlvii.

Dvm pus cõficitur dolores, ac febres accidũt magis q̃ iã cõfecto. xlviii.

IN omni corporis motu vbi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert. .xlix.

QVi cõsueti solitos labores ferre, & si fuerint imbecilles vel senes nõ cõsuetis, fortibus, atq; iuuenibus, facilius ferunt. .l.

QVæ ex longo tempore cõsueta sunt, & si deteriora sũt, insuetis minus molestare solent. Oportet igit̃ ad insueta permutari.

PVs ex sanguine ortũ habet qui seminalã ut quispiam dixerit habet trãsmutatioem. Nam mala simpliciter cũ putrefactiõe fit olida, sicuti quæ simpliciter optima est ipsa nutritio partiũ aialis, atq; pus gñat mediũ iter has obtinet locũ, neq; a solo calor extra naturã: neq; a solo s3 naturã facta. Mixtus.n. quodã mõ ex vtrisq; est calor inflãmationis. Fit aũt dolor extenta simul, ac calefacta preter naturã inflãmata particula. Febres vero sequunt principio cõcalefactio, & hęc ambo cõtingũt ex qdã veluti ebulitiõe, atq; exustiõe sanguinis, q ubi ex toto exustus fuerit, residuũ eius fit pus, quẽadmodũ ex lignorũ exustiõe cinis, atq; ideo tempore illo dolores sedant̃, ac febres, p̃sertim cũ pus fuerit excretũ, vtpote iam consumpta materia, extincta aũt ignea caliditate. .xlviii.

VErbũ, laborare, significat, & dolere, significat aũt & fatigari, & in vtroq; significato sermo verus est. Siue en m membra iam doleant ex multitudine motionum, siue sint fatigata, vt vix iam agere aliquid possint, quies statim lassitudinem aufert. .xlix.

ALius alii labor cõsuetus est huic cursus, vel alius aliqs motus per crura factus, huic vero manus certa mouere lege, siue quouis alio modo operari manibus, alijs fodere terram, vel remigare, vel arare, vel simpliciter qduis aliud agere. Differunt autem omnes isti labores, quia vel plures, vel pauciores partes operantur: & quia vel magis: vel minus laboratur: hoc tamen omnibus cõmune existit ꝙ partes exercitatæ fiunt robustiores: atq; idcirco labores consuetos facilius ferunt. .l.

NOn de solis exercitiõibus hic sermo, est sicuti prior, verũ de omnibus simpliciter consuetis hic aphorismus enunciat: cibis, potibus, balneis, illotionibus, vigilijs, somno, calefactiõe, frigefactione, curis. Horũ &.n. singula minus nocẽt, cum fuerint cõsueta: his quę natura qdẽ minus noxia sunt: sed nũq̃ in consuetudinem puenerunt. Quod igitur ita se habeat in exercitationibus: ad partiũ quę operãtur robur: refertur: vt antea diximus. In reliqs vero quo

modo fiat iam dicemus. Cibi, ac potus naturam aduentitiam efficiunt, maxime quidem in ventriculo, cum hoc vero, & in aliis partibus. Nam & si maxime obtineantur & transmutantur a corpore, ipsum tamen quodãmodo pro sui natura disponunt ita q processu temporis multa fit permutatio, ac similitudo nutritorum ad nutrientia. Hoc enim ostensum est a nobis in libro de consuetudinibus, ostensum est etiam q vnum quodq; facilius a similibus alteratur. Ob hanc igitur causam quanto similius factum fuit id quod transmutat ei q trãsmutatur, citius alterat ipsum. Et quidem ab aliis omnibus quibus corpus adhæret quodammodo afficit. veluti in aere frigido, ac calido, densatum quidem a frigido laxatũ vero a calido, atq; ideo consueta facilius perfert, ab insuetis vero molestatur. Si enim laxato corpori ob caloris adhęsum repente frigus superuenerit, & in imas eius statim ptes subintrat, & maxime offendit. Causa itaq; de omnibus cõsuetis dicta est in libro de consuetudinibus.

.li.

PLVrimum atque repente euacuare, vel replere, vel calefacere vl' refrigerare, siue quouis alio mõ corpus mouere, periculosum. Quoniam omne nimis est naturæ inimicum: sed quod paulatim fit tutũ est, tum alias, tum cũ ab altero ad alterum transitus fit. .lii.

OMnia secundum rationem facięti, si non succedat secundũ rationem nõ est transeundũ ad aliud, stante eo quod a principio visum est.

Quod vero experientia notum est, id iam noscimus q solum ab Hippocrate scriptum est, qui causam adscribendam non censuit. Nos vero ad eiusdem inuentionem aliquas dedimus occasiones. Hæc igitur dicta sufficiant quantum ad primam aphorismi attinet partem. Quod vero in fine scribitur, in quo cõsulit trãsmutari quodammodo ad non consueta, salubris gratia securitatis, dictum est. Est enim vnica tantum consuetudo periculosa, cum omnes homines inopinatis rerum sortibus subiiciantur, ne igitur incidentes aliquando repente in nobis insueta, multum offendamus satius esse inquit omnia tentare. Fit autem hoc non inhærẽtibus nobis semper his quibus assueuimus, sed & nonnunq̃ cõtraria tẽtantibus. .li.

CAusam ob quam plurimum, aut repente, euacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere periculosum sit, ipse ostendit, inquiens. Omne nimium esse naturæ inimicum. Est enim natura in elementorum consistens cõmoderatione, quare non absque ratione nimium omne, vt qđ destruat cõmoderationem, vna substantia animalis dissoluit, qđ vero paulatim, vt inquit, implere. s. vel euacuare, & quęcunq; alia subinde dixit tutum est, tũ aliter factum: sed maxime cum ab altero cui assueuimus transimus ad alterum, nam in antecedente aphorismo consuluit, & ad insueta permutari. In hisce igitur permutatiõibus, quod plurimum existit, atq; repente, periculosum est satis, quod vero paulatim fit tutum, .lii.

NOn paruæ est opus scientię non permutari ab his quæ recte visa sunt, & si nondum manifesta appareat vtilitas ex his sequi ad ea quæ ita facta sunt. Queadmodũ. n. in gutta subiectam petram percutiente vix lõgo tpe sensibilis passio i lapide manifestat, sic accidit et i crudis, & q̃ difficulter cõcoq̃ pñt dispõnibus, i qbus cũ recta rõ inuenerit id qđ ꝯducit, nõ discedit ab illo qđ primum

...nd faciendum existimauit, et si nihil ex facto manifestū sit subsequutū. .liii.

MAnifestus est hic aphorismus, & quicquid de eo dicere conuenit; prius est dictum in eo aphorismo cuius principium. Quibus iuuenibus vetres humidi sunt, his senescentibus exiccantur. .liiii.

MAgnitudo corporis ꝓprie quidem nominatur, quæ lõgitudine, latitudine, profunditate moderantiã exuperat. Iam vero, & qđ lõgitudine sola amplius auctum est corpus, solemus magnum aliquãdo nominare. At qui huic proprium nomen est longum, nam & aliquando qđ secundum latitudinem, ac profunditatem vltra modum corpus est auctum, dicunt esse magnum: quamuis & hoc crassum proprio vocabulo nominetur. Si igitur magnitudinem corporis in proprio significato Hippocra. dixit nihilo deterior est in senectute, q̃ paruitas. Si vero vel longitudinem corporis vel crassitudinem intellexit, hę deteriores, atq; inutiliores senescentibus sunt. Verum neque crassitudo est iuuentæ decens, neque liberalis. In sola ergo longitudine ꝙ sit iuuente liberalis senectæ vero inutilis, vere diceretur. Ex hac enim senescentes gibbi fiunt, & vix possunt onus perferre, quod Hippo. inutile dixit.

.liii.

QVIcunque aluos humidas habent, si quidem iuuenes fuerint melius euadunt his qui siccas habent. Ad senectam vero deterius commutãt, nam senescentibus magna ex parte exsiccantur. .liiii.

MAgnitudo corporis iuuentæ quidem, neque indecens, neque illiberalis, senectę vero inutilis, & deterior paruitate.

IN TERTIO HOC IN APHORISMOS HIPPocratis commentario, eorum quæ de temporibus, atq; ætatibus, ab Hippocrate scripta sunt, expositionem faciemus, maxime quidem quicquid est in ipsis obscurum declarantes. Hoc enim est proprium expositionis opus. Verumtamen singulis etiam quæ recte dicta sunt demonstrationem apponentes, quoniam & hoc fieri in cõmentariis consueuit. Miror autem hoc loco & Lyci inæqualitatem, scribẽtis quidem (ut ipse ait) expositiones Cointi præceptoris. Nulli autem eorum quæ de temporibus, & ætatibus dicta sunt, probationem demonstratiuam apponentis, sed ad experientiam, & obseruationem omnia referentis, cum tamen ipse in aliorum aphorismorum expositionibus rationalem adhibeat considerationem: de ea quæ in ipsis cõtinetur veritate, non sola contentus experientia. Quod vero sola experientia non sufficiat ad talem contemplationem aggregandam ipse Hippocrates ostẽdit. Hoc & in processu sermonis ostendetur. .i.

MVTATIONES TEMPORVM. Nonnulli existimãt dici qbus inuicē cõmutantur: quasi successiones diceret. Nã hieme in ver cõmutata fit dictorũ morborũ generatio de qbus ipse deinceps loqt. Vere.n. furores, atre biles, & morbi comitiales. Vere rursus in æstate desinente qd est initium æstatis. Febres ptinuę inqt, & tertianę, & ardẽtes, & q̃ subinde cõnumerauit. & de autũno, atq; hieme sīr scripsit, ut inquiunt illi q pro eodē accipiũt mutationes, & successiones. Verũ id verbũ, potissimũ, qd̄ s̄moni adiectũ ē aphorismi hãc expositionē nõ admittit. Nã nõnunq̃ tpa inuicē cõmutātur, & sicuti qdã morbi ex eã cõmutatione generãtur: eodē mõ ēt soluunt, & hoc ipse Hippo. dixit. Quare nihilo magis successiões tēporũ pariũt morbos quã soluũt. Q̃ũo igit nõ sat fuit ipsi dicere. Mutatiões temporũ pariũt morbos, sed & potissimum, addidit. Melius itaq; fuerit ob hãc adiectionē pmutatiões temporũ intelligere eas q̃ fiunt s̄m illorũ tēperaturas alterationes, Hæ siqdē sunt q̃ potissimũ generãt morbos qñ multę, alia post aliã, fiunt alteratiões, quēadmodũ in Epidemiis scripsit, & nũc ēt paulo post dicet. Si vero vni⁹ tpis solius alteratio efficit morbos aliquos, nõ tñ potissimũ. Tũc igit fiunt morbi potissimũ ex vnius tpis alteratiõe: qñ ptigerit magnã esse alteratiõnē, & ob hãc cãm ipse inqt. Et i tpibus magnæ mutationes vel frigoris, vel caloris, vel alicuius alterius rei, veluti humiditatis: siccitatis, aut ventorũ, aut horũ defectus. Hęc igit expositio recta est i ista scriptura. Inueniũt tñ & alia scriptura q̃ ita se hēt. Mutatiões tēporũ pariũt morbos, & maximos. Potissimũ aũt & in tpibus magnę mutatiões. Quę scriptura nullã hēt obscuritatē his p̄sertim q ea audierũt, q̃ a me statī antea dcã fuerũt. Sũt vero & aliæ scripturæ idē dicentes, quas intelliges, atq; pbabis, si illa q̃ diximus aiaduerteris. .ii.

GALENI IN HIPPOCRATIS aphorismos liber tertius, interprete Nicolao Leoniceno

.i.



MVTATIONES TEMPORũ potissimũ pariunt morbos, et in temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, & alia pro rõne eodē modo. .ii.

NATVRArum, hæ qdem ad æstatem, hę vero ad hiemē bene, male uel se habent.

NAturas hoc in loco dixit Hippo. secundũ principalissimũ & primũ significatũ qd̄ secũdũ ipsam maxime substantiã naturę est. Dicebamus aũt in precedentibus ipsam eē tēperaturã q̃tuor elemētorũ, humidi, sicci, calidi, & frigidi. Et qdē õnsum a nobis ē in libris de tēperaturis. Vna qdē tēperatura bene tēperata, atq; optima. Male aũt tempatę, & vitiosę nũero octo, q̃tuor qdē secũdũ qualitatē excedentē, q̃tuor verò alię secũdũ duas. Secũdũ vnã q dem calida & frigida, sicca, & humida, Secundũ duas vero calida & sicca, humida & calida, & frigida & humida, & frigida & sicca, Ad æstatē qdem frigidę & humidę naturę optime afficiunt. Ad hiemē vero calidæ & siccę: sicuti & male afficiuntur calidę & siccæ ad æstatē, frigidæ & humidæ ad hiemē. Perfectissimæ qdem igit naturæ huiuscemodi ad dicta tēpora optime, ac pessime afficiunt. Mediocriter aũt q̃ quouismodo ex tpibus, vel iuuant. vel offendunt, sicuti humida, & calida æstate, & hieme, qm̃ æstate qdem quatenus humida est, melius afficit, hieme vero ptra q̃tenus calida. .iii.

Exordina to

EX ORdinato quodam interpretandi genere mihi videtur vsus Hippocrates in hoc aphorismo. Nam melius vtique ita dixisset. Morbi & ætates, alii ad alia tempora, & loca, & victus genera bene, maleue se habẽt. Morbi igitũ bene se habẽt, ad tẽpora quidem, vt ad generationẽ similes, vt ad solutionem vero contrarii. Nos. n. de hoc ipso determinauimus in expositiõe illius aphorismi cuius initiũ est. In morbis minus periclitantũ. Aetates autem quẽadmodum & naturæ. Frigidæ quidem ad calida. Calidæ vero ad frigida. Senum quidẽ ad æstatem, iuuenum vero ad hiemem. Eadem ratione, & ad loca, non morbi tantum: sed etiam ætates afficiũtur. Nam morbi calidi in locis calidioribus magis generãtur: & minus sunt periculosi: & magis sanæ sunt in frigidis regionibus ætates calidiores, & in aliis proportionaliter. Sic vero & ad vict⁹ genera, alii ad alia bene maleue se habent morbi, & ætates. Nam calidiores ad frigidiores, frigidiores vero ad calidiores: & sicciores quidem ad humidiores, hũidiores vero ad sicciores bene se habẽt, & ut simpliciter dixerim contrarii quidẽ ad contraria bene. Similes aũt ad similia male. preterquam si ætas temperata, & victui, & regioni, & loco temperato comparetur. Hoc enim solo modo similes a similibus bene afficientur. Quæ vero plus a temperie recesserunt ætatibus, secundum temperaturam contraria loca, & tempora, & victus genera conferunt magis. Cum vero omnes morbi a temperie, & modo recedant: generatio quidem a similibus locis: atque temporibus solutio vero a contrariis fit.

.iii.

MORbi quoque alii ad alia bene, vel male se hñt, & quędam ętates ad tẽpora, & loca, & victus gña .iiii.

IN Temporibus quãdo eadẽ die modo calor, modo frigus fit, auctumnales morbos expectare oportet. .v.

HAVstri auditũ hebetãtes, caliginosi, caput grauãtes, pigri, dissoluentes, Quãdo huiuscemodi tẽpestas ꝑualuerit talia in morbis patiuntur. At si aqlonia fuerit tusses, fauces, alui duræ difficultates vrinæ, horrores, costarum dolores, & pectoris. Q ñ hæc tẽpestas ꝑualuerit talia ĩ morbis expectare oportet.

.iiii.

CVm ratione fit hoc. Neque. n. appellatiões temporum causæ morborum sunt sed temperaturæ. Cũ igitũ ipsæ cõuariãt, necesse ẽ & morbos ꝑuariari. .v.

ID Quidem qđ fit declarauit, inquiens. Haustri auditũ hebetantes caliginosi: caput grauantes, pigri, dissoluẽtes. Causam autem adscribens ob quã: vbi hæc tempestas pręualuerit talia in morbis patiũtur. Semper si quidẽ oportet medicum distinguere, & separare id qđ ex causa extrinseca fit, & nõ morborum ratione ut præcognitiones faciat diligentiores, Causam vero ob quã haustri reddãt auditum grauiorem, & visum caliginosum, non est difficile ex eius temperatura cognoscere, q̃ calida, & humida natura est. Omnia &. n. talia sunt apta replere caput. Ob hoc igitur & sensuum instrumenta plurima implent humiditate, & capitis grauitatem efficiunt. Principio autẽ neruoꝝ humectato, necesse est, & circa volũtarios motus pigritiam euenire, & veluti in se ipso dissolutum hoiem apparere. Contra vero in aquiloniis, vt ipse inqt inferius corpa fiũt robustiora, vegetiora: & ad motus promptiora, & melius audientia. Nunc vero hęc nõ opposuit his q̃ ex haustro

circa corpus contigunt, quoniam in hoc aphorismo de lęsione tantũmodo, quę ex vtroq; accidit vento, tractare pposuerat, vt hęc cognoscentes ab illis separemus quę ex morbo℞ natura cõtingunt. In aquilonijs igit(vt inquit)fiunt tusses, pp videlicet instrorum respirationi obseruientium intemperiem, & pp faucium asperitatẽ, de qua nobis insinuauit adiungens verbũ illud, fauces, vt subintelligeremus, partiunt. Nam solet hoc modo loqui aliquando. Paulo post igit inquiet. Auctumno & plurimi ęstiuo℞, & febres quartanę, & erraticæ, & lienes. Licet a ńt & simul duo cõiungẽtes legere, fauces alui duræ, vt nõnulli expositores legẽdũ existimarunt. Nã fauces in aquilonijs cõstitutionibus apparent duræ quoniã exiccãtur, ac refrigerantur, & venter inferior dura excernit, & pp temporis cõstitutionis temperaturã quę uergit ad siccitatem toto corpore exiccato, & magis ipso ad se ipsum trahẽte eas, quæ fiunt ex cibis humiditates. Sed & alia ratione: quoniam si longiori tempore maneant: & non excernantur, omnia exicantur. Vrinæ etiam accidunt difficultates, vesica flatu aquilonis ob frigiditatem offensa. Est enim exanguis, & propterea ex causis frigidis, plusquam aliæ partes, ipsa est offensioni parata. Eadem aquilonis frigiditas: etiam thoracis dolores efficit, vltra cõmunem ad alias partes lęsionem & illam quoq;: quæ fit ex respiratione assumentis: quæ non pari modo pulmonẽ attingit: & cor, ob sui caloris multitudinẽ. Hoies vero horridos fieri in aquilonijs cõstitutionib?, cla℞ ẽ: cõsentaneæ videlicet aeris: ambiẽtis tẽperaturæ. vi.

Vando ęstas fit veri similis sudores in febribus multos expectare oportet. vii.

IN siccitatibus febres acutæ fiunt, & si annus magna ex parte talis fuerit, qualem fecerit constitutionem, tales plurimũ morbos oportet expectare.

Vemadmodum paulo antea dicebat. Quando die eadem: aliquando frigus: aliquando calor accidit: morbos auctumnales expectare oportet: sic nunc rursus. Quando æstas fit veri similis: hoc est temperaturã habet commoderatam, expectare(inquit) oportet multos sudores in febribus, & hoc non sine ratione. Neq; enim sine aeris ambientis calore multi sudores fieri possunt: neq; absq; hoc: q aliqua humiditas in corpore contineatur. Horu m vero alterum est in æstate: alterum vero in hieme. Auctumno vero neutrum vere autem vtrunq;. Rationabiliter igitur æstas quidem arida: satis absumit: atq; resol uit humiditatem. Similis autem veri ob caliditatem quidem attrhait ad cutim, ob h umiditatem vero non potest per modum vaporis resoluere. Tota igitur simul humiditas in morbo℞ iudicijs expulsa sudores facit. vii.

NOn multas ait febres in siccitatibus fieri: sed acutas: quoniam paulo post inquiet. Constitutionum autem anni: sicca tempora: pluuiosis sunt salubria magis: & minus mortifera. & his deinceps adiungens rursus inquiet. Morbi in pluuiosis temporibus: magna ex parte fiunt febres longæ. Non absq; ratione. Nam aeris ambientis humiditas pituitosos aceruat humores & nõ pauca s generat aquosas superfluitates. Siccitas vero, pauciores qdem humores efficit, sed qualitate biliosiores, & ob hanc causam febres numero quidẽ sunt pauciores, his quę fiunt i n temporib? pluuiosis, sed accutiores. Quę vero deinceps in aphorismo dicuntur, manifesta. viii.

Constantia

Constantia tpa nominat q̃ ordinatim ꝓpriã recipiũt tẽpaturã. Quem vero ꝯstantẽ appellet annũ: tibi licet discere ab ipso i libro de aqua, aere, locis: & regionibus: ita dicẽte. Si qdẽ ꝓ rõne facta fuerint signa huiuscemodi in ortibus, & occasibus siderũ, & in auctũno, si aquæ descẽdunt, & hiems mediocritatẽ seruauerit, neq; valde serenus: neq; frigore excedens. & vere aquæ euenerint tempestiuę, & æstate, sic par est annũ fore salubriorem. Postq̃ igit̃ qualis debeat esse ꝯstãs annus didicisti facile, est ẽt incõstantẽ itelligere. Oĩa. n. q̃ non fuant secundũ aliqd anni ꝯstantis ductũ, ea nunc Hippo. incõstãtia vocat, & eos qui in ipsis accidunt morbi sil'r appellat. Ait aũt & ipsos difficulter, hoc ẽ male iudicari. Vel . n. cũ casibus piculosis iudicia in his morbis eueniũt: vel stati sunt piculosi, vt omnino faciũt recidiuam. .ix.

.viii.

IN cõstantibus tẽporibus, cum tempestiue tempestiua reddũtur, morbi cõstantes, et boni iudicii fiunt, in inconstantibus autem, inconstantes, & mali iudicii. .ix.

AVctumno morbi acutissimi, atque exitiales, maxĩa ex parte. Ver vero saluberrimũ & minime exitiale .x.

Auctumnus tabidis malus. .xi.

DE temporibus, si quidẽ hiems sicca, & aqlonia fuerit, ver vero pluuiosum, & australe: necesse est ęstate febres acutas, & lippitudies (græci ophthalmias vocãt) et intestinorũ difficultates, præcipue vero mulieribus, et viris q natura sunt humidiores.

CVm tpa ꝯueniente fuãt totã tẽperaturam, inter ipsa ver ẽ salluberrimũ, vt qd' bonã habet temperaturã. Morbos aũt acutissimos, atq; mortiferos aliorũ tẽporũ cõparatione auctũnus affert, quãdoqdem ver tẽperiem habet. Auctumno vero hoc in primis inest ꝙ eadẽ die aliqñ calore, aliqñ frigus ꝯtinet. Deinde æstiuũ subsequit̃ tps, in qu o multis qdẽ humores assati sunt. Quibusdã vero & vires sunt debilitatę. Nõ solũ vero hac rõne: auctumnus malus est: sed ẽt qa ꝑmum quidẽ humores mouebant̃ ad cutẽ atq; difflabant auctumno vero ab aeris ambientis frigiditate trudunt̃, atq; ad interiora impelluntur: hæc quidẽ oĩbus hoĩbus cõmunia sunt. His vero qui malo victu vtunt̃ ex superabundanti, fructus accedunt, q bus abundanter repleti, malorum humorũ multitudinẽ generant. .x.

DAmnauit qdẽ & alr̃ auctumnũ i añcedẽte aphorismo. Nũc aũt pcipue nocentẽ tabidis rursus vituperat. vtꝝ vero illos solũ noiet tabidos qb⁹ pulmo est exulceratus, vel oẽs qũocũq; tabescẽtes nõ possumus coniectari. Liquet ãt vtrisq; auctumnũ ẽe malũ, cũ sit sicc⁹, sil'r ac⁹ frigid⁹ & inęqlis. .xi.

DE alteratiõe, q̃ in tpibus fit hic docet ab hieme sicca, & aqlonia initium sumẽs. Vere aũt pluuioso, & haustrino. Parue igit̃ tales mutatiões, ꝑter naturã tñ sunt quapp & ad ęstatẽ seq ait hos morbos, febres acutas, & lippitudines, & intestinoꝝ difficultates, Cãm vero ob q̃ supabũdãt i tali ꝯstõne huiuscemodi morbi, ipse explicauit i libro de aquis, de locis, & aere. Verba ãt ei⁹ se hñt i hũc modũ. Si ãt hiems qdẽ sicca, & aqlonia fuerit: ver vero pluuiosum & haustrale, necesse ẽ ęstatẽ febribus abũdare: & lippitudines, & difficultates intestinoꝝ

aduenire, quando enim æstate suffocatio repente superuenerit, & terra madida ex pluuiis vernalibus, & ab haustro fuerit: necesse est, æstum duplicari, & a terra madida: atque calente, & a sole comburente non constantibus hominum ventribus, neque exiccato cerebro. Neque enim possibile est tali vere existente, non inflammari corpus: ac carnem, vnde febres accidunt acutissime, tum reliquis omnibus, tum præcipue pituitosis. Difficultates vero intestinorum mulieribus, & viris humidioribus conuenit fieri. Hæc quidem Hippocrates in libro de aquis, & locis, & aere dixit. Nos vero latius eius sermonem explanabimus, & primum quidem ob quam causam, neque in hieme, neque vere per talem constitutionem dixerit vulgari morbos. Atqui i secundo Epidemiarum, in ipso tempore vitiato, ait, apud Cranonem factos esse carbones. Verba autem eius inibi hæc sunt. Pluebat in æstibus aqua ruente per totum, fiebant autem haustro magis: Manifesta igitur ex his, quæ dixerat causa: ob quam apud Cranonem facti sint æstate carbones, Neque enim paulatim mutauit temperaturam, sed ad talem peruenit constitutionem, in qua facile putrent quæcunque naturam habent vt putreant. Habiles. n. sunt humiditates modum excedentes ad putredinem faciendam, Nam (ut ipse inquiet) morbi in temporibus pluuiosis fiunt magna ex parte febres longe, & alui fluxus, atq; putredines adhuc autem magis calidissime ex his quæ sunt. In vnum itaque conuenientibus adeo fortibus, atque immoderatis dispositionibus, veluti in Cranone, tempus secundus corpus non expectat. Verum anticipat in priore plurimum offendi. Per hiemem vero siccam: & aquiloniam, corpora quidem tali modo afficerentur, qualem esse dixit per hæc verba. Si vero aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, vrinæ difficultates, horridi dolores laterum, pectorum, non tamen effatu dignus morbus adcrescet, nam & alioquin financiores temperaturæ sunt salubriores. In totum enim ait siccitates pluuiosis temporibus esse salubriores, & minus mortiferas[1]. Hiemæ vero aquilonia, ac sicca, nocebit quidem rectis stantibus hominibus, ad tusses, & alui suppressionem, & difficultatem vrinæ, atque dolores locorum ad thoracem attinentium, non tamen febres, vel difficultates, intestinorum, aut tale quiddam operabitur. Cur autem neq; in vere pluuioso, atque haustrali existente morbi vulgantur? quoniam antecessit hiems frigida ac sicca sufficienter, Ipse vero dixerat non simpliciter præsentes constitutiones fore considerandas, sed ex qualibus, ad quales ve fiant permutationes exiccatum. Itaque corpus per hiemem cuius sicca, atque aquilonia fuit temperatura non modo nihil ex vernis pluuiis patietur, sed potius aliqua ex parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem. Si vero totum ver humidum fuerit ad contrariam ducetur corpus constitutionem illi quæ ipsi prius inherat siccæ transcendens illam quæ medium tenet, mediocritatem. Quare æstas subsequens paratum excipiet offensioni, cum terra adhuc humecta sit, atque ob hanc causam suffocationem efficiat utpote etesiis nondum potentibus flare. Nam illi postea, & post Canem flare incipiunt. Quare totum tempus medium habebit febres acutas propter caliditatem, & humiditatem, humoribus in corpore putrescentibus, nec non lippitudines, & difficultates intestinorum, pro aptitudine partium quæ offensionem recipere natura aptæ sunt. Aliæ enim aliis magis, aliæ minus passibiles sunt, secundum corporum temperaturas. Nam lippitudines fere omnes infestant repleto capite, quibusdam exceptis, quibus oculi præualidi

lidi sunt. Difficultates vero intestinorum eos qui naturas humidas habent, & mulieres, hæ si quidem viris sunt humidiores. Si igitur totam constitutionem tanquam nostra putrefacientem corpora, damnamus, liquet ꝙ putredo magis humidis adueniet corporibus. Ipsum si quidem humidum quod in nostris putret corporibus, quædam veluti materia est a vi caloris patiens, humiditas vero ambientis aeris: quatenus exiccari non sinit humorum in corpore super abundantiam: eatenus adiuuat vim putrefacientem. Nihil itaque mirum si in talibus constitutionibus plus offenduntur naturæ humiodiores, & propterea ait: febres pituitosis magis aduenire, hi si quidem necessario sunt humidiores. Manente igitur putredine in corpore febres fiunt. Si vero per ventrem euacuetur: difficultates intestinorum. Et hæc per totam æstatem contingent, nisi fiat circa Canis ortum permutatio de qua ipse in libro de aquis locis & aere transegit post verba paulo antea scripta quorum finis est. Difficultates autem in testinorum par est fieri mulieribus, & viris humidissimis. Nam sermonem continuans deinceps scribit in hűc modum. Et si quidem superuenerit circa Canis ortum aqua, & hiberna tempestas, & etesiæ perflauerint, spes est quietis, & ꝙ auctumnus salubris erit. Alioquin periculum est ne pueri moriantur, & mulieres minime vero seniores, & ne qui euaserint, in quartanam finiant, & ipsa quartana in aquam intercutem terminetur. Verum de his quæ adiecit in libris de aqua, & aere, & locis, cum librum illum exponemus, diligentius considerabimus. De his vero quæ in præsenti aphorismo proponuntur, sufficienter est dictum, excepta vna dictione, ex necessitate quam non solum apposuit in aphorismo, sed etiam in libro de aquis, locis, & aere, ostendens per eam, ꝙ rei natura persuasus, & non ex aliqua obseruatione, ista notauerit. Quotiens igitur verisimile fit ipsum vidisse talem constitutionem, vel quot in locis, nunquid bis, vel ter, quater. Sed neque si sæpius inquias possumus dicere ꝙ ita semper erit, sicuti neque si ex medicina aliqua videris purgatos sex, vel septem homines, iam dicere certe poteris quod omnes post hac homines similiter purgabuntur. Quare pro manifesto relinquitur ꝙ rei naturam Hippocrates sequens, & non aliquam obseruationem, ita scriptitauerit. Necesse est æstate febres acutas: & lippitudines, & difficultates intestinorum fieri.

SI vero hiems haustralis, & pluuiosa, & serena fuerit. Ver autem siccum & aquilonium, mulieres quibus partus ad ver, ex quacunq; occasione abortiunt. Quæ vero parient, imbecilles, & morbidos infantes pariunt. Quare vel statim intereunt, vel tenues, & valitudinarii. Cæteris vero mortalibus difficultates intestinorum, lippitudines siccæ fiűt. Senioribus autem destillationes quæ cito interiment.

.xii.

COntrario modo se habet temperatura duobus quæ in proprio aphorismo sunt dicta tpibus, ad illas quæ in isto dicunť. Qualis.n. erat hiems primű in illo, tale nűc est ver. Quale autē est in illo ver, talis nunc est hiems. Qđ igiť nō erat in illo necessarium, in vere morbos vulgari vehementes, suffi-

cienter dictum est. Nunc aūt ꝙ hieme humida qdem, ac calida facta, vere aūt frigi/do, ac sicco, necessarium sit in ipso vere homines ęgrotare, est demonstrandum. Mulieres itaq; quibus partus ad ver fuerit ex quacunq; abortiunt occasione, corpora siquidem humida, ac mollia, & laxa facta, hieme serena ad intimas sui partes aeris ambiētis frigiditatē facile admittūt. Ita ꝙ qcūq; īfantes lōgo tpe calori sunt assueti, pcussi vehemēter a frigore, nō absq; cā, hi qdē iā mortui in ipso vtero sūt, hi vero ī ipso partu moriunt. Qui vero viui in lucē edunt non ferentes subitā ad contrarium transmutationem, vel breui post tempore moriuntur, vel exiles, atq; insalubres creati, vix in vita perdurant. Alijs vero ceu pituitosis, ac mulieribus, difficultates intestinorum, ait accidere, ex pituita a capite ad ventrem defluente, hunc enim humorem par est in dicta constitutione plurimum generari, hieme qdem capite repleto. Subito autem refrigerato circa veris initia, quoniam cerebrum natura aptū est ad generandas pituitosas superfluitates. Cum enim refrigeratur, non potest alimentum cōuincere. Inest autem & hoc pituitę generationi, Quę enim a forti fit frigiditate, acida euadit. Quę vero a caliditate replente caput, salsa. Sicuti & quæ a pauca fit frigiditate, vel paucā habet dulcedinem, vel nullam manifestam qualitatem. Ea igit quę fit in pręsenti cōstitutione pituita, propter eam quę est in hieme caliditatē, salsa erit: & hac ratione maxime difficultatem intestinorū generabit, quando longiori tempore mordens, atq; abradens intestinum offenderit. Et est hæc difficultas intestinoꝝ difficillima si quidem humor biliosus transitu efficit: hic vero ꝓpter lentorem permanet & ob morā magis exulcerat. Vt enim illa quę propter lentorem inter exeundū, in intestinis retineatur, & tardet, & semper ipsa detergat, propter qualitatem facit intestinorum difficultatem. His autem qui natura calidi sunt ac biliosi inquit ipse Hippocrates lippitudines siccas accidere, sic autē, vocat eas quæ sunt sine fluxu. Par autem est calidis, ac siccis naturis in sicca, ac frigida constitutiōe, quæ calidam atq; humidam excipit, tales lippitudines fieri. Caput enim prius repletum est in calida, atq; humida constitutione. Frigus autē superueniens, veluti manus quædam extrinseca capiens, ac premens, quandam vti spōgiam cerebrum exprimit illam quæ in ipso continetur humiditatem. Hæc vero delata alias ab vno loco ad alium, ex his qui faciles sunt ad patiendū, multos generat morbos: atq; ita his qui oculos habent natura imbecilles lippitudines accidūt. Nihil vero ex ipsis effluet ad extra: propteraeris ambiētis frigiditatem densantis superficiem exteriorem. Quod vero Hippocrates ipse hęc omnia quæ diximus ad causas referat antedictas: manifestum ex his quæ scripsit in libro de aqua, locis, & aere, in hæc verba. Pituitosis itaq; par est difficultates intestinorum aduenire, & mulieribus pituita a cerebro defluente, propter naturæ humiditatem. Biliosis autem siccas lippitudinis ob carnis caliditatem, ac siccitatē. Quod vero scribitur circa finē aphorismi. Senioribus vero destillationes quę subito interimant, ipse in libro de aqua, locis, & aere per hęc verba scripsit. Valde autem senibus destillationes ꝓpter raritatem, & venarum colliquationem, ita ꝙ repente interimit quosdam, quosdam vero contingit dextra, aut sinistra parte stupidos fieri. Per hæc verba videtur Hippocrates, non quas communi vocabulo destillationes consueuimus nominare, quæ scilicet ex capite fluunt ad pulmonem per asperam arteriam, sed omnes quæ feruntur fluctiones per venas a capite ad partes inferiores quare & cito interimentes, bene videtur adiectum: quoniam hæ velociter terminantur: cum aliæ perdurent. Quidam vero expositores per destillationes audientes, illas quæ a ca/

pite

pite ad pulmonē fiunt per fauces,& arterias,cū negatione,non hunc scribunt sermonem, hoc modo,nō cito interimētes. Et recte quidē. Neq; enim frigidę fluctiones in ipsis cōcoquunt ob ętatem. In qbusdā vero exēplaribus scriptū est. Cito interimētes,qm & in libro de aqua,locis,& aere. Ipse igt. Ita q repēte intereūt. xiii.

EAndem tēperaturā nūc simul posuit ęstati,& auctumno,quā & paulo antea dixit de vere,atq; hieme,cū ita dicebat. Si hiems sicca,& aquilonia fuerit,ver autem pluuiosum,& haustrale.

.xiii.

SI vero æstas sicca fuerit,& aquilonia, auctumnus uero pluuiosus, & haustralis, dolores capitis ad hiemem fiunt, & tusses,raucedines,atq; grauedines quibusdam autem & tabes.

Verum ibi qdem in hac æstatis cōstitutione dixit febres acutas lippitudines, & difficultates itestinorū fieri. Nunc vero hieme dolores capitis,tusses,raucedines, atq; grauedines, Nō autem vel ibi adiecit ęstiuam cōstitutionē,vel hic hibernam,vt q vtrunq; tempus suam seruare temperaturam suppo suerit. Si.n.& in his altera aduenerit aeris ambientis intemperies,erit aliquis propter illam a prędictis diuersus eius morbus,proprius intemperiei. Verū in illa qdem cōstitutione,qua dixit hiemem fieri siccam,& aquiloniam,ver autem pluuiosum,& haustrale,ipse subiecit causas ob quas tales morbi æstate fiunt in libro de aere,locis,& aquis. In pręsenti vero cōstitutione,nihil dixit in illo. Nā post duas antea scriptas cōstitutiones. Alteram quidem in qua hiemem aquiloniam,& siccā vult fieri,ver aūt pluuiosum,& haustrale. Alterā vero in q cōtrariū pluuiosam & haustralē hiemē,ver autem siccum,& aquilonium,& sequentē ordine post has tertiam existentem conuersionē,de qua pręsens est sermo,non amplius adiecit,sed loco huius,alteram talem. Si vero ęstas pluuiosa fuerit,& haustralis, & auctumnus similiter,necesse est hiemem forem insalubrem. Deinde p ordinem quasdam alias neq; illas eodem modo,quo ista proposita,se habentes. Sed de illis quidem,cum ad earum expositionem peruenerimus,sermonē faciemus. Nūc vero de ea quę ab ipso dicitur in aphorismis,agamus idem nostro sermoni initiū facientes,qđ etiam paulo ante diximus. Par etenim est seruare ipsam hiemem similem ei quæ est naturalis,hoc est frigidam,atq; humidam,quantum hæ duæ qualitates conueniunt temperatæ regionis habitationibus,de qbus nos paulo post nominatim mentionem faciemus. Seruante itaq; hieme suum temperamentum,nulla fortior in ipsa ægritudo consistit,solum autem capitis dolores,ac tusses,raucedines,atq; grauedines,quæ sunt repleti capitis accidentia. Si igitur,vt prius diximus,vtriq; tempori,æstiuo scilicet,atq; auctumnali fieri pluuias haustrales contigerit,forte & in ipsa æstate,si minus,saltem in ipso auctumno vulgabuntur morbi propriæ cōstitutionis humidæ,& haustralis. Nunc quoniam æstatem siccam, & aquiloniā fieri supposuit, Auctumnum autem humidum,& austrinum Par est non solum quosdā nō incipere ægrotare verum & immodicæ per æstatem siccitatis habere remediū non mediocre, eam quæ facta est in auctumno humidam constitutionem. Quia vero totus auctumnus talis est subsequutus,necesse erit his q naturam habent humidiorem,sufficienter supra modū repleto capite,nuper dictos morbos hieme aduenire,qbusdam autem eorum,& tabem,qui scilicet adhunc morbum apti natura sunt. Sunt aūt apti natura & qui angusto sunt pectore,& quibus a capite ad pulmonem fluctio defertur. Hi igitur tabidi fient. Alijs vero nullus quidem fortior

morbus adueniet, sed tusses, atq; raucedines, & quicūq; alij huiuscemodi casus fiet, tempore hiberno capita suscipiente haustrinis pluuijs, antea repleta: siue in quibusdā hoc solum efficiente, φ superfluitas in capite perseuerans sit ipsi doloris cā. Nullam siquidem plenitudinem neq; in parte aliqua corporis dissoluit hiems. In q busdam uero coacto in vnum, & compresso quodammodo capite expressa materia inutilis, ad loca capite inferiora descendit, hoc quidem ueluti purgatio quædam, & capitis ē euacuatio. In quibus vero a multa materia grauatum antea laborauit, nec potuit hibernū frigus tolerare in his sub iectis sibi partibus refrigeratū iam propter maiorem intemperiem, est fluctionū causa. xiiii.

.xiiii.

SI Vero aquilonius, & siccus, his qui naturam habēt humidiorem, & mulieribus conferet. Reliquis autem erūt lippitudines siccæ, & febres acutę, & grauedines. Nōnullis vero, & atræ biles.

HIc sermo nunc dictus liquet φ non est integer aphorismus, sed pars secunda vnius aphorismi cuius priorem partem nuper destitimus explanare. Nam manente communi ea quæ est æstatis suppositiōe, vtriusq; sermonibus, prior quidem pluuium, & haustralem in ipsa supponit auctūnum secundus uero qui instat, siccū & aquilonium. Quod uero nil differt, siue siccū siue aridum, siue inaquosum dixerimus, vnicuiq; est manifestum. Ambobus ergo temporibus aridis, & siccis effectis, humidæ quidem naturæ, non modo nihil offendentur ex tali constitutione, quin potius aliquam sentient vtilitatem. Causam vero ipse dixit in libro de aquis, & locis, & aere, scribēs in hunc modum. Pituitosis vero hæc omnia auxilio sunt. Exiccantur enim, atq; ad hiemem minime laxi perueniunt, sed exiccati. Reliquis vero qui nō sunt tali natura præditi, lippitudines siccæ, febres, acutæ, atq; grauedines accidunt, & nonnullis eorum atræ biles. Causam vero horum generationis, ipse in libro nuper dicto, per hęc verba inquit. Biliosis vero hoc est inimicissimum, quia valde exiccantur, & lippitudines his siccæ eueniunt, & febres acutæ. & diuturnæ, & atræ biles. Deinde causam subinferēs, inquit. Bilis enim pars humidissima, atque aquosissima exiccatur, atque absumitur. Crassissima vero, & acutissima linquitur, & sanguinis pariter eadem ratione, ex q bus hi morbi ipsis contingunt. Hæc itaque a nobis ad propositas constitutiones dicta sunt sufficienter. Cur vero de his solis constitutionibus fecerit mentionem Hippocrates, cum & plures aliæ sint, non habeo dicere. Volo autem potius declarare viam, ac rationem, qua quispiam vters, omnes constitutiones complecteret. Est autem talis. Primum igitur incipere est necessarium, veluti ab elementis, a simplicibus aeris ambientis intemperaturis, atque ipsas diuidere, & in valde paruas, & valde uehementes, ac medias. Post hac dicere de qualibet earum quę dictæ sunt intemperaturarum, in singulis temporibus contingentium, quos scilicet morbos secundum vnamquamq; naturam generabunt. Post hac duorum temporum complecti inuicem intemperaturas, quemadmodum conatus est nunc & ipse Hippocrates facere. His vero transactis omnibus deinceps trium temporum coniungere omnes omnibus intemperaturas, Deinde quatuor. Sic enim foret integra, atque perfecta meditatio. Hęc igitur & non forte aliquando, si plus ocii nacti fuerimus seorsum scribemus. Sufficiat autem in pręsentiarum hoc dixisse solum, φ paucos admodum intemperaturarum complexus scripsit Hippocrates, adeo vt hæ potius

quoddam exemplum videantur, quam pars aliqua effatu digna totius circa talia disciplinę. Dicemus autem plenius de ipsis, cum librum de aquis, & locis, & aere, & de Epidemijs primum exponemus. Quod vero paulo antea fu m me dicturum pollicitus, nunc adiungens in ipso finiam orationem. Audire enim oportet omnes de quibus scripsit Hippocrates constitutiones in locis factis terræ habitabilis temperatis, exceptis ab hoc sermone Thracię locis, quæ, a mari distant. Hæc enim in frigiditate, atque hũiditate modum excesserunt, sicuti & quę ad Aegyptum, ac Lybiam attinẽt, loca calida sũt, ac sicca, exceptis & hic illis quæ mari adiacẽt locis. In frigidis enim, quales sunt circa Thraciam, ac Põtũ regiones quoniam loca mari adiacentia humilia sunt, ob hanc causam calidiores habẽt temperaturas. In calidis vero, quales Aegyptus ac Libia, qm̃ ęstate a ventis ab vrsa flãtibus refrigeranĩ, idcirco minus sunt calida, his quę ad mediterranea recesserunt. Zona vero exq̃sitam habens temperiẽ, ac media orbis terrarũ ad ortum & occasum ẽ quę per Cuidũ & Com, & quęcũq; loca nõ mltũ ab his recesserũt, vl' ad aqlonẽ, vl' ad haustrũ. Oportet aũt vt tẽperatã zonam nominatam, ab his qui talium habent peritiam perfecte intelligas, ex cogitare quãdam lineam rectam, extentam per ea quæ dixi loca. Quidam autem astrologi non zonas, sed parallelas, idest ęquidistãtes uocant. Tales in terra habitationum similitudines, quę ab ortu ad occasum protendunĩ. Sermo igitur ab Hippocrate habetur, de his præcipue quæ diximus locis. Ordo autem temporum, sicuti ipse sæpius in libro Epidemiarum ostendit, & sicuti hi qui hoc studio excelluere scripserunt, hic est. Ortus pleiadis principium est æstatis, post q̃ Canis ortus oporam, idest fructuum generatione inchoat, quam & ipsam pro secunda parte æstatis ponũt. Post hũc Arcturus oriens initiũ facit auctũni. Deinde occasus, Pleiadũ hiemis pricipiũ facit. Deĩde qđ hiemẽ seq̃r ęquinoctiũ principiũ veris habet. .xv.

.xv.

EX anni aũt constitutionibus, ꝙ in totum dixeri, siccitates ĩbribus sunt salubriores, & minus mortiferę.

QVod melius fuisset inter antea scriptos aphorismos, in quibus agit de tempoꝝ constitutione, hunc primũ scribere aphorismum, quẽ nunc pręmanibus hẽmus, ex ipsis rebus didicimus, quoniã ad cõfirmandos priores aphorismos hoc ẽt eguimus, Et hoc ex necessitate didicimus, quoniã prius est natura, atq; doctrina, simplex cõposito. Post illum igitur aphorismum cuius initium. Haustri hebetãtes auditum, caliginosi caput aggrauãtes, pigri dissoluentes, Primo loco ponemus illum, cuius principium. Quotidianę cõstitutiones, aqlonię quidem corpora in vnum cogunt. Secundo loco hunc nunc propositum in quo ex omnibus anni cõstitutionibus siccitates imbribus anteponit, & hoc cũ ratione. Nam in siccitatibus superfluæ humiditates dissoluunĩ, per imbres autem intra corpus collectę putrefiunt, nisi quis singulis diebus collectas exercitijs expurget. Quæ enim fit per balneas euacuatio parua est, & solam fere cutẽ euacuat. Quæ autem sunt per carnẽ, & partes solidiores dispersę superfluitates, haud sufficienter ex balneis euacuantur, neq; tamen ea quæ fit per purgantia pharmaca superfluitatũ euacuatio, idonea est. Nã valde indigentibus, & ex longis interuallis, vtilis est. Earum vero quæ quotidie generãtur in corpore superfluitatum, euacuatio minor est q̃ vt exigat purgãtis pharmaci operationem. Si vero q̃spiam voluerit bis mense, aut semel saltem ea vti, verius ne super. fluitatum multitudo aggre

get, præter id φ nocebit, corpora etiam in malam trahet consuetudinem. Alimenti si quidem pars vna serosa est, quę ipsi gratia distributionis admiscet. Altera veluti fuliginosa superfluitas quę in pluribus cibis, quęcunq; sunt peiora continet, quæ naturæ operationem subterfugit. Cum neq; assimilari corpori qđ nutritur, neq; aglutinari queat. Hæ igitur omnes diebus singulis sunt euacuandæ, verum magis in siccis co nstitutionibus euacuantur, q̃ in humidis, atq; ideo has dixit esse salubriores.

.xvi.

FEbres qdē longas ex multitudine fieri humiditatis, minime mirū, si qdem ægroti ad morborū solutionem egent coctione, plures aūt humiditates nō nisi in lōgo tpe concoqui possunt. Accedit ad hoc φ frigidiores, & magis pituitosi generant humores in multitudine pluuiarū, sicuti cōtra in siccitatibus biliosiores. Quare in temporibus pluuiosis febres erūt diuturniores, in siccitatibus aūt acutiores. Neq; extra rationem est, qđ alui profluuia in temporibus pluuiosis eueniant, cū humorum superabundantia per aluū expurget, sicuti etiam φ eisdem temporibus putredines fiant, quoniam perspicuū est, humida siccis magis esse putredini obnoxia. Sunt āt & morbi comitiales, & apoplexię, morbi ex pituita ortum habentes, Angina aūt fit nonnūq̃ superfluitatū multitudine ad fauces collecta, fit etiam magna ex parte fluctionibus ex capite firmatis in faucibus. Quod autem in pluuiosis temporibus & alię fluctiones, sed maxime ex capite veniētes supabundent, manifestū, & dictū est a me sępius. In siccitatibus aūt, & tabitudines morbos ait abundare, & lippitudines, & articulorꝝ passiones, & stillicidia vrinę, & difficultates ītestinorū, satis vt mihi vr̃ indistinctū de hisce faciens sermonē. Morbi siqdē tabitudines nominati ad has duas sequunt̃ constitutiones, & ad frigidissimā: ex qua nōnulla ex vasis quę sunt in respiratiōis instrumētis dirrūpunt̃, & ad alterā quæ cōiunctam habet cū caliditatē humiditatē: quarū occasione caput repletū mittit ad pulmonē fluctiones. Ad siccā vero cōstitutionē quę secūdū caliditatē: & frigiditatē naturaliter se habet: omnia alia magis q̃ tabitudines cōsequunt̃. Quare mihi vident̃ nōnulli fuisse coacti oculorū tabitudines intelligere. vt sit sermo huiuscemodi. In imoderatis aūt siccitatibus lippitudines tabidę fiūt: hoc est ad tabē oculorꝝ terminantes: ex qua fiūt extenuati: ac sicci plus q̃ naturę cōueniat: facta simul: & ipsa pupilla angustiore: exiccatis videlicet humoribus: a qbus ipsa distenta: mediocriter qdem modū seruabat naturę cōuenientē. Plus vero q̃ oporteat ad prauā latitudinem extēdebat̃. Si vero ipsas p se ipsas dictas lippitudines audiamus, verbū siccas adiungemus. Diximus aūt: & prius cām ob quam siccę lippitudines in magnis fiant siccitatibus: & qdem articulorū morbi: q ex fluctionibus fiunt: nullo modo in imodicis siccitatibus fient, Qui vero ab aliqua acritudine accidūt: si & caliditas vlla imodica accesserit: tunc solū eueniēt: Quas igit̃ articulorū passiones in siccitatibus dixerit fieri: dignum est inqsitione: Si. n. imodice facte cōsumpserit articulorū humiditatem: difficilem quēdā motū ob siccitatem efficient: forte vero & nonnūq̃ dolorem: eam passionem: quę arthritis nominatur,

.xvi.

MOrbi in pluuiarꝫ multitudine, magna ex pte fiūt febers longæ, alui pfluuia, putredines, morbi comitiales, & attōiti, quos apoplexias grçci vocāt, & anginę. In siccitatibus aūt, tabitudines, lippitudines, articulorū dolores, stillicidia vrinę, & difficultates intestinorū.

tis nominatur,haud quaq̃ efficiet,nisi quispiam omnem articulorũ dolorem,ita ve lit nominare. Atqui ipse in libro secundo Epidemiarum,ita inquit. In Aeno p famẽ q leguminibus vescebant,infirma habebant crura,& q orobos comedebant genuũ dolores patiebãt,nõ arthriticos,sed genua dolẽtes ipsos appellauit. Quispiam vero fortasis dixerit non vnius articuli dolorem,sed multorũ simul arthritim nominari,& iuxta hec gennua dolentes nũq̃ arthriticos appellari. De morbo igitur,q arthritis.i.articularis nominat̃ hęc dubitasse sufficiat. De vrinę vero stillicidijs deinceps videamus. Neq; enim ad siccitates simpliciter cõsequunt̃,nisi tribus adhibitis indistinctionibus,quarũ pria est imodica siccitas,secũda si caliditas adiungat̃. Tertia si frigiditas,de qbus nõ fecit mentionẽ Hippocrates. Sed si cui libeat omniũ anni constitutionum naturam inuestigare,sic ipsum facere oportet. Erit autem sermo exemplo manifestus huius propositę considerationis. Nam imodica siccitas in naturis bene temperatis aliam efficit corporis dispositionẽ,aliam in siccis,sicuti & in humidis aliã sic & secundũ calidam,ac frigidã,aliã in alterutra faciet dispositionẽ: Secundũ ẽt coniugationes simpliciũ intẽperaturarũ,aliã quidẽ in calida & sicca. Differentẽ aũt ab ipsa,in frigida & sicca: & in reliqs duabus eodẽ mõ. Sicuti vero simplicẽ paulo antea seruantes aeris ambiẽtis temperaturã,in vnaquaq; natura,propriã dicebam? facere dispositionẽ,sic cõpositam supponentes. In vnaquaq; rursus natura futuras dispões cõsiderabim?. Erat aũt cõposita sicca aeris ambiẽtis cõstitutio,quando frigiditati,vel caliditati adiungetur q̃q̃ & simplex videbat̃,quodãmodo & ipsa cõposita. Nam miscebat̃ bene temperatæ cõstitutioni,media inter imoderantiam vtranq;,& eam quę est secundũ caliditatem, & alteram quæ est secundũ frigiditatem. Cum vero cõcessum sit in doctrinis,simplices quidẽ fieri in temperaturas eas quę secundũ vnam qualitatẽ a modo naturę recesserunt,nõ simplices aũt eas quę secundũ plures. Nõ sine rõne,cum aer ambiẽns ea quę est secundũ siccitatẽ,& humiditatẽ oppositione,fuerit male temperatus. In altera aũt quę est secundum caliditatẽ,& frigiditatẽ,bene temperatus,simplicẽ dicemus esse intemperaturã. Hac igitur habita in omnibus consideratione, nõ est obscurũ q̃ fiet sermo prolixus de reliquis cõstitutiõibus,& q paulo antea dictus est in vesica. Nã vrinę stillicidia fiunt,& pp acutiẽ vrinę,& propter vis expulsiue quę est in vesica,imbecillitatem. Quæ rursus imbecillitas ex immodica intẽperatura cõtingit. Cũ vero octo sint imoderãtię,i singulis earũ debilis vesica erit atq; idcirco ad eã vrinæ stillicidia cõsequent̃,& qdẽ vrinarũ acritudines a qbusdã fiũt intẽperaturis. Sed magis ea quæ est secũdũ caliditatẽ. Post hac aũt ab ea quę est secũdũ caliditatẽ,& humiditatẽ. Tertia ab ea quæ est secũdũ humiditatẽ. Fiet itaq; & ob hęc vrinæ stillicidiũ,demptis his quæ sunt propriæ vesicæ passiones, ad quas vrinæ stillicidia casus ratiõe cõsequunt̃,veluti cum ob vlcus,aut erysipellas,aut abscessum in ea factũ,vel inflãmationem,aut tale quid aliud, vrinę distillicidiũ cõtingerit. Nũc.n.nõ de his sermo existit,sed solũ de illis quæ aeris ambiẽtis rõne pueniũt,sicuti neq; de illis,quę ex malo victu habẽt occasiõẽ. Quę vero in vrinæ stillicidio sũt dicta,hęc ẽt a nobis dici in difficultate intestinorũ oportet intelligere,de qua,neq; ipse idẽ cũ Hippo.sétio. Difficultas.n.intestinorũ,nõ simpliciter ad siccitates cõsequet̃,nisi prius distinctio adhibeat̃. Primũ qdẽ q̃ sit exuperans siccitas,deinde q̃ aer ambiens secundũ caliditatẽ,& frigiditatem permutet̃,deinde & naturæ corporũ patientes cõsiderentur. Non aũt adeo licet de Hippocrate dubitare,qui primus talis conditor cõtemplationis,nõ totam perfecerit,

quantũ de Diocle plurimum,& Mnesitheo post ipsum,demum & multis alijs medicis,qui ueras vias Hippocratis ingredientes,multa particulatim elaborare proposuere,Cum enim oporteret eos,si quicq̃ aliud,& eam quæ est de tempoŗ constitutionibus contemplationem,vt paulo antea ꝓposui,corrigere,& totam elaborare,omnino contempserunt.Nos vero hoc facere aggrediemur proprio his dicato opere,si hęc prius,quę prę manibus habemus,absoluerimus. .xvii.

.xvii.

CVm frigidus, ac siccus ventus sit aquillo,omnes corporis ꝯsumit superfluitates.Robur aũt adijcit ipsis instrumentis,ex eo q̃ adstrigit,& in vnũ cogit densando substantiam.Ob hoc(vt inq̃t)omnia meliora fiunt,& secundũ naturæ,& animæ operationes.Nam animę q̃dem operationes,ostendit per ea verba.Bene mobilia,& melius audientia.Naturę vero cũ inq̃t.Bene colorata.Cõmunis aũt vtriſq; est q̃ intentũ nominat,& clarũ est q̃ ex vno sensu auditus,veluti exẽplo quodã ẽt de alijs ostẽdit.Hęc igitur bona adsunt aq̃lonijs constitutionibus,q̃bus maxime perfruunť,qui salubre corpus habẽt,& ex his ipsis humidiores.Adsunt vero,& mala

QVotidianæ aũt cõstitutiones,aq̃lonię quidem corpora densant, intendunt & bene mobilia colorat'iora,& melius audiẽtia faciũt,& aluos exicant,oculos mordẽt,& si pectus dolor aliq̃s obsederit,dolorẽ augẽt.Haustrinæ dissoluũt corpora,& humectãt auditũ obtũdũt,capita agrauãt,& vertigines faciũt oculis atq; corporibus difficilem motum prestant,& aluos humectant. .xviii.

PEr tempora anni,vere q̃dem,& prima æstate pueri,& qui hos sequunť ętate optime degũt,& sani sũt maxime.Æstate vero & auctumno,vſq; ad aliquid senes.Reliquũ auctumni & hiemæ, qui mediã ętatem habent.

quędam hisce cõstitutionibus,verũ parua,& nõ similia malis,quæ hauster affert.Cur.n.nõ parua sint & aluũ cohiberi,ac morderi oculos,& ꝓcedentes dolores pectoris excitari,nosces aũt ipsorum paruitatẽ haustralibus comparãs constitutionibus,quas dixit disoluere corpora.Maximum.n.hoc malũ ad opus omne siue ad animã sit,siue ad vitã pertinens.Nõ paruum aũt,& malũ est aggrauatio capitis,& difficilis auditus.De vertiginib' aũt q̃d dicere oportet?quę p̃ximæ sunt morbis comitialibus,& his quos apoplexias nominant.Sed & difficilem inquit operanť,& oculorum,& totius corporis motum.Parui aũt sunt huiuſcemodi casus.Solũ autem & in ipsis quoddam mediocre,q̃d aluos reddunt humidiores.Hoc aũt efficiunt & alia omnia,maxime quidẽ propter humiditatem,verũ etiã propter caliditatem.Et q̃ in initio sermonis scribitur,melius fuisset ordinem cõmutasse,vt primum quidem foret verbum humectant,secundum vero dissoluunt,deinde ea quæ dinceps sequuntur.Quia enim humectant,ob hoc & singula alia operantur,conferente ad hæc,& caliditate.Fiunt si quidem operatiões per solidas animalis partes,quæ verę sunt eius partes.Aggrauantur autem & hę qua propter & deterius operantur,propter humiditatum excessum. .xviii.

NOn solũ in ętatibus,verũ & in omnibus alijs,quę secũdũ tempatură:vel modice se habẽt,vł imodice,siq̃s sermonẽ in hoc loco Hippo.examinauerit vere

inuenit

inueniet, naturis si qdē, ętatibus, & regionibus bene tempatis, optimum tps est qd summā habet tēperię, cū eū quo pditę sunt habitū, nō pmutari, sed cōseruari desiderent, qm oē qd est a similibus quidē cōseruat, a cōtrariis aūt transmutat. Quare puerorum ætas, ad huc aūt magis adolescentiū (hęc.n.est omniū ętatū optima) vere optime degunt, & eadē rōne quęcūq;, vel regiones, vel naturę sunt bene tempatę. Adiunxit aūt veri pncipiū ęstatis Hippo, in latitudinē extēdēs vniuscuiusq; theorematis vtilitatē. Magis āt exquisitus sermo fuisset, si ita scripsisset. Adolescētes vere pueri ęstatis principio, optime degūt. In senibus vero pp tempaturę frigiditatē æstas vtilissima est sicuti his q in ętatis vigore cōsistunt, hiems maxie cōfert. Hęc n.cōtraria est illi q in his fit ex bilis mulitudine, intēperaturę, Sic & naturarum quę qdem biliosires, hieme optime degūt. Pituitosires aūt, ęstate. Bene aūt tēperatę, vere. Similiter & regiones, quę qdē bn tēperatę, optimū ver hnt: ex aliis vero frigidę æstatē, hiemē vero calidę. Et qdē pessima tēpora vnicuiq; ætati: atq; naturę: & regiōi: ex his q dcā sūt possumus inuenire, nā maxime cōtraria sunt optimis, pessima. Eadē rōne & media inuenies īter optima: & pessima. Illud pterea aiaduertere oportet: q ver qdē optimū dr cē adolescētib⁹, aliis vero oib⁹ mediū: neq;.n. optimū est, neq; pessimū. Sic & ad naturas, & regiōes se res hēt. Auctūn⁹ qdē oib⁹ malus ē ætatib⁹, naturis, ac regionib⁹. Minus vero q alię in ipsis lædunt calidæ: & humidæ p auctūnū.

.xix.

MOrbi, omnes quidē in omnibus temporibus fiunt, qdam vero magis in quibusdam ipsorū, & fiūt, & excitantur.

.xx.

VEre & enī furores, & atrę biles, & morbi comitiales, & pfluuia sanguinis, & anginę, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tusses & īpetigines & vitiligines postulæ vlcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores,

.xix.

SI aeris qdē ambiētis tēperatura sola eēt morborum cā, tūc nos quolibet tpe illos morbos pateremur q sunt affines tēporum naturæ. Nūc vero cū etiā ob errata q in victu cōtingūt: morbi fiāt: oēs qdē in tpib⁹ oib⁹ fiēt, plures vero q sunt vnicuiq; tpi natura pximi. Nō parum aūt in his cōfert, & dria naturarum. Neq;.n. sir ab eadē causa calidū corpus: & frigidū: offendi aptū est: vel humidū: & siccum, neq; temperarum æqualiter istis: neq; illis qui secundum aliquam qualitatū coniugationem a bono temperamento recedunt, ut antea diximus.

.xx.

ET quomodo antea recte ab eo dictū videretur? Ver vero saluberrimum: & minime mortiferū, cū multę in eo fiāt passiones. Videtur si quidem magis quodlibet tempus adęquare, secundū morborum, quos generat, varietatem, Furores &.n. & atrę biles, & morbi comitiales, & anginę, sunt morbi auctūnales. Grauedines aūt, & raucedines, & tusses, & leprę sunt hiemales. De æstate āt ipse deinceps dicet comunionem eius ostēdens ad ver. Aestate vero quędam horum f. prius dictorū in vere. Ex supabundanti aūt, pręter alios morbos, ver profluuia sanguis, lepras, & impetigines, & vitiligines, & postulas vlcerosas plurimas efficit, tubercula, & articulorū dolores. Hæc igit quæcūq; sunt verni temporis propria, omnia periculo vacant, & tantum absunt, vt aphorismum illum falsum ostēdant, i quo dixit. Ver vero saluberrimū, & minime mortiferum vt potius ipm videātur ɔfirmare. Nō hoc ipso tpe profundū corporis expurgat vitiosis humoribus, a

partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic igitur & lepre,& vitiligines: & impetigines,& pustulæ quędam vlcerosę multę generantur. Alio vero modo in tuberculis:& articulorum doloribus profundū corporis expurgat,vitiosis humoribus ad loca viliora transpositis. Quod autem & profluuia sanguinis,& multitudinē euacuant,& vitium humorum cohibēt,& qui ex ipsis oriunt morbos, pspicuū existit. Si vero aliquod corpus bonos humores habens vernū tēpus excipiat, hoc seruat saluberrimum, nihil ex propria nouans natura. Non sic ęstas,vel auctūnus,vel hiems Hæc enim tempora & si purum corpus,& omni vacans repræhensione suscipiant, hoc qdem flauam bilem vltra modū generat oportunum: hoc vero atram hiems vero pituitā. Tale quid etiam vere contingit qd in exercitationionibus videmus fieri. Et enim hę quoque sunt saluberrimę. Verum si hominem pituita plenum,vel flaua bile. vel atra,vel sanguine ipso volueris ad exercitationem perducere,aut ei morbum comitialem,aut apoplexiam efficies ex ercitatione, aut si hæc mala non euenient,periculum imminet:ne rupto aliquo in pulmone vase,in morbum incidat insanabilem. Multi vero cum febricitare cœpissent propter exercitationes acutissimis morbis fuere correpti, Quibus vero vicem purgationis humorum qui sunt in profundo corporis exercitatio suppleuerit, ad cutem euocans malorum humorum abundantiam:his & vlcera: & scabies inde generatur,& hoc innuens dicebat Hippo. Si impurgatus laboraueris: vlcera erumpent. Et quidem verno tempore ex aere calor ambiente humores diffundens educit ad cutem,& hoc quoque opus ipsis exercitationibus persimile existit. Non solum autem ipsarū operibus veris opera assimilantur,sed & naturæ ipsius,cuius opera & occultā per totum corpus facere transpirationem,per quā excernunt superfluitates,nec non & corpus in morbis variis modis expurgare.

.xix. .xxi.

Estate autem nōnulli horum,& febres cōtinuæ,& ardentes,& tertianæ febres plurime,& vomitus,& alui profluuia,& lippitudines oculorum & aurium dolores,& oris vlceratiōes, genitalium putredines,& sudamina.

.xxi.

Estate inqt & nonnullos ex vernis morbis fieri,circa initia eius videlicet. Nam q fini veris cōtinuantur,sicuti similem habēt temperaturā cū æstate ita & in morbo℞ generatione cōmunicat. Inquit.n.alios quosdā æstate generari illi pprios,veluti febres ꝯtinuas,& ardentes,& tertianas. Et(ut sim plr dixerim)qcūq; ex flaua bile mala corpibus accidūt. Nā & vomitus hac pssima natāte fiūt,e vētris pfluuia ad inferiora defluēte,& lippitudines quoq; æstate plurimæ ut pote repleto capite,sic & auriū dolores,& alia similia æstate corpus patit ex capitis repletione,aliam ad alias corporis partes supfluitatē deponentis. Oris autem vlcerationes,q ppter biliosum humorem contingant, perspicuum existit, Genitaliū vero putred:nes,non simplr:sed quādo æstas,aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit ventus,aut hauster in ea abundauerit,nā cū plurimū a mō naturæ recesserit ad humiditatem:aut flatuū carentiā,nō genitalium tantum putredines facit,sed & cuiuscunq; ptis alterius,qualis est illa quę scribit in tertio Epidemiarum ꝯstitutio,vel in secūdo circa eius initia. Quæ vero paruæ sunt aeris euersiones,genitalia tangūt, vt quæ ob humiditatē,ac caliditatē, ex quacūq; occasiōe sint parata putrescere. Quare cū propriā æstas suauerit tēperaturā:q multis supflui

tatibus

tatibus infestantur, quando hæ aliquam ob causam ad genitalia defluxerint: ipso rum putredines patiuntur. Sudamina autem, e genere pustularum sunt in summa hærentium corporis parte: quæ instar vlcerum cutē exasperant. Proueniunt autē queadmodū & ipsum ostēdit nomen pp multos sudores: q vel biliosiores: vel oīno mordaciores exiliunt: mordent enim hi cutem, & pruriginosam efficiunt: & per modum vlcerum exasperant.

.xxii.

AVtumno vero & plurimi æstiui morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ intercutē, & tabes, & stillicidia vrinæ, & difficultates intestinorū, & leuitates intestinorū, & coxendicum dolores: & anginæ, et anhellatiões (quas greci asthmata vocāt) ilei, morbi comitiales, furores, atrę biles.

.xxii.

IN auctūno inqt, & æstiuorū morborū pmulti fiūt, manēte adhuc æstiuo humore in ipso flaua bile. s. Neq. n. sicuti æstas veri supueniēs humores euacuat: ita & auctūnus æstiuos sed ꝯtrariū in toto accidit. Nā ex partibus extimis ad intimas ducit. Cū rōne igit̄ æstatē inqt nōnullos ex morbis vernis generare, auctūnum vero nō ex æstiuis aliquos: sed multos. Et qdē quartanas febres in hac ipa hora fieri inqt: qa. s. ex atra bile ortū habēt q duplicem habet generationē. Alterā qdem ex flaua bile superassata. Alterā vero ex sanguine crasso. Fiunt aūt & erraticę febres in auctūno pp tēperaturæ inęqualitatē, & lienes magnę, ob atrę bilis supfluitatē, & aqua inter cus ex liene ꝯtingit. Et si qua dispō tabida in dubio est: maxime auctūno depræhendit̄ pp frigiditatē, ac siccitatē, & tpis inęqualitatē. Nihilominus aūt & pp humorū prauitatem. Fiunt aūt ob easdem causas eo tpe maxime vrinæ stillicidia. Nam vesica in exordinatis: ac repētinis ad calidū & frigidum pmutationibus refrigeratur. Et quæ ex malis humoribus fiūt acritudines, ipsam molestant. Et tum psertim cum facta ad frigiditatē subita cōmutatio, eos qui hactenus difflabantur: & per sudores euacuabantur humores ad vesicam cōuerterit. Leuitates vero intestinorum sunt veloces, & sine aliqua transmutatione ciborū excretiões aut pp exulcerationē in sūma pte vētriculi: aut intestinorū quę eodē mō fit quo illa quæ in pueris græco vocabulo aphtæ, idest oris vlcera nominant̄, vel pp potētię retinētis imbecillitatē. Quorū primū ex mordacibus & substantiam tenuē hñtibus humoribus fit. Secūdū vero ex magna vētriculi, atq; itestinorū prouenit intēperie. Hæc ambo vero maxime auctūno fieri cōtingit. Coxendicū aūt dolores ex malignitate humorū & frigiditate fieri par est. Anginę vero ex biliosis humoribus ortum habēt, qui ad fauces decumbunt ab illis quæ vere fiunt differētes, qm̄ ille sunt quodāmodo pituitosiores, & quæ asthmata: idest anhellationes græci vocant: tum propter humorum motum ad partes interiores, tum pp frigiditatē fieri consueuerunt. Propter hæc eadem & qui illei: idest voluuli nominant̄: sunt autem cibi super fluitatū quæ per aluum inferiorem excernuntur retentiones: quæ magna ex parte fiunt ex alicuius intestinorū partis inflāmatione. Maxime vero par est, ut in frigido, sicco, & inæquali, & malos gignēte humores tempore, partes ad ventriculū, atq; intestina attinētes offendant̄. Nam q æstate tenues, & bene mobiles humores sunt generati, auctūnus excipiens qui frigidus simul, atq; inęqualis existit: ad pfundum corporis agit. Sunt autem in profundo etiā intestina. Morbi vero comitiales acci

dunt his qui naturam habēt ad hanc passionem procliuem, propter repentinam ad cōtraria transmutationem. Calor.n.media die, frigus vero in prima, & vltima parte. Nihil autem adeo morbi comitialis accessiones, sicuti talis varietas: aptū est generare. furores vero ob tenuem, ac biliosorum humorū eueniunt malignitatē, sicuti melancholię ex atra bile, de qua paulo ante dictum est. .xxxiii.

Hiemales morbos post auctūnales exponens, non eodem modo sicuti prius, dixit, neq; φ hieme multi ex auctūnalibus. At qui prius ī æstiuis ipsos comparans vernis, ita dixerat. Aestate vero horum nōnulli. In auctūnalibus aūt auctumno, & æstiuorū multi. Nunc vero morbos hiemis simplr cōnumerauit siue φ ex cōi voluerit hoc quoque in loco subaudire dictorum aliqd, vel simplr ostendens, tāq̄ nihil auctūnale tps cū hiemali cōmunicet. At q primas partes hiemis fit rōnabile, atq; ita experientia cōprobat cū auctūno

.xxiii.

HIEme vero morbi laterales, & pulmonis inflāmationes, grauedines, atq; raucedines, tusses, dolores pectoris, & laterū, atq; lumborū, capitis dolores, vertigines, & apoplexię. .xxiiii.

IN Ætatibus autem talia contingunt paruis, & nuper natis puerulis oris vlcera (quæ aphthæ vocantur) vomitus, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflāmationes, aurium humiditates.

cōicare. Ipse.n. inqt. Aestiuę quartanæ magna ex parte fiūt breues, auctūnales vero longę, & magis quę ad hiemē cōiungunt, nisi qs dixerit ipm de illis, q̄ in extrema auctūni pte generant facere mentionē. Verū morbos hiemis pprios hosce vult eē laterū, & pulmonis passiones, qm instrumēta respirationi seruientia ex frigiditate lędunt, cum alia ita bene possumus obtegere, ut nihil aut minimū sentiant ambientē frigiditatē. Anhellitum vero nemo pōt cohibere, neq; aliter datur respirandi facultas. Ob hanc igit ipsam frigiditatem, tusses hieme maxime fiunt, & laterum dolores, & ob eādem ēt caput oblęsum, grauedines, tusses, atq; raucedines operatur. Fiunt aūt, sicuti dolores laterū ob frigiditatē, sic & capitis atq; lumborū, & omniū partiū neruosarum, vertigines quoq; cerebri lęsiones ꝯsequunt, sicuti apoplexiæ. Nam & hæc passio fit cum caput repletur pituita. .xxiiii.

QVæ ad ætates attinent diligētius elaborauit, q̄ quę ad anni tpa facta in minores ptes diuisione. In puerulis igit nouiter natis, ait fieri aphthas, sic aūt gręci vocāt vlcera q̄ sūmam oris occupant partē ob mollicię maxime facta instrumentorū quæ neq; tactū, neq; lactis sustinēt q̄litatem, φ nō paruā in se serosam continet partē. Hæc autem pars vim habet abstergendi. Quare non mirū si in corporibus mollibus quasdā pet sūma facit exulcerati ōes. Vomitus aūt tunc his fieri par est, propter lactis qd assumūt multitudinē. Vigilię vero haud quāq̄ ipsis sunt assuetę, vt qui maiori parte tēporis dormiant, nisi forte ob ipsam passionem fieri infantibus vigilias obtinet, siquidem somni abundantia ipsis maxime secundum naturam inest. Et pauores etiā per somnū infantibus adsunt, his pse rtim qui sunt natura edaciores, quādo loca ad ventriculum pertinētia sensu quidem vigeant, sed imbecillia existāt, cibus vero corrumpitur. Nos si qdem obseruauimus, non in tantilis solum, sed etiam in ætate perfectis, terribiles fieri p somnos imaginationes. Quando multi, & vitiosi humores grauant, & mordēt ventriculum

triculum, pſertim ipſius os. Hæc.n. ipſius particula pcipuũ habet ſenſum. Vmbi licoꝝ aũt inflãmationes nõ multo antea preciſoꝝ, non ſine rõne nouiter natis pue rulis accidunt, non ſecus, ac ſi qua alia pars foret vlcerata. Verum & auriũ humidi tates morbis annumerat: non tamen, & palati, & narium in eodẽ nũero ponẽs: qm naturę ↄuenit p nares, atq; palatũ cerebri ſupfluitates expurgare, & fit hoc ẽt his qui ſunt ætate pfecta. A natura aũt aliena eſt expurgatio p aures. Verũ & infanti bus ẽt p aures cerebrũ expurga tur, & recte Hippo. iter ꝓprias huius ætatis paſſiones, ẽt auriũ ſcripſit humiditates. Eſt quidẽ igiṫ & totũ corpus nouiter na tis puerulis maxime humidum, adeo ꝙ & oſſium natura in ipſis potius cęrea, q̃ lapidea videaṫ. Pr: cæteris vero partibus cere brũ humidũ exiſtit, vt qđ etiam in pfectis talẽ hẽat intẽpaturã. Quare nõ abſq; ratione eis, cũ ſuperfluitates abũdent per oĩa externunṫ foramina. .xxv.

.xxv.

IN PRogreſſu vero cum iam dentire incipiunt, gingiuarum prurigines fe bres, conuulſiones, alui profluuia, & maxime cum caninos edunt dẽtes, & his pſertim pueris q craſſiſſimi ſunt & aluos duras habent. .xxvi.

CVM Vero iam magis adoleuerint, Tonſile, & vertebrę q̃ in occipitio ad interiora luxationes, cerebri an hellitus, quos greci aſthmata vocãt, calcu li lumbrici rotondi, Aſcharides, verrucæ q̃s greci acrochordona vocãt, ſatyrię ſtru mæ, & alia tubercula, ſed pcipue ãndicta.

PRurigines qdem gingiua rũ fieri cũ dentes pullula re incipiũt puerulo ꝝ, ni hil mirũ, prurigo.n. pru ritus qdam eſt cũ pauco dolore febres vero, & cõuulſiones, atq; alui pfluuia accidũt pueris q iã dentire incipiũt, & nõ adhuc morãtur, queadmodum & ipſe oſtendit inquiens, & maxie cũ caninos edunt dentes. Liquet autẽ ꝙ perforatis gingiuis a dentibus prodeũtibus, hi caſus eueniunt, queadmodũ vbi ſtimulus infigitur carni, & ſane plus dentes affligũt quã ſtimuli. Hi ſiqdẽ ſemel firmati in mẽbro quieſcunt, cui ab initio infixi ſũt, dentes vero ſemper procedunt; & tantum quantum augentur. Febricitant ergo hac ætate puerulí, & pp dolores, & vigilias, & inflammationes. Conuulſiones autem eis acci dunt, tum propter hæc, tum propter crudum alimentũ, & quia neruoſæ ptes non dum ſatis validæ ſunt. Ad hæc oĩa etiam ex neceſſitate ventris pfluuia ↄſequunṫ, quoniam alimentum nõ bene coquitur, neq; diſtribuitur. Quod autem dicitur pue ris qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent, ad conuulſiones refertur, cũ his ma xime pueris dicat cõuulſiões fieri q craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habẽt. Tales.n. plenum corpus habent, & abundans ſuperfluitatibus, & ideo cõuulſionibus facile capiuntur, maxime vero naturas has cõuulſiones offendunt. .xxvi.

PRimum quidẽ ſcripſit de recens natis puerulis, deinde illis qui dẽtes edunt. Nunc vero de his qui mediam habent ætatem, inter illos qui iam dentes edi derunt, & qui ſunt pubertati proximi. Nam deinceps ſequenti aphoriſmo il lorum cõmeminit, qui quartum ordine obtinent locũ. Verũ teriam ætatem quę nunc proponitur, quæ vſq; ad duodecimum, & tertium decimum annum pro gredit capi ait paſſionibus; quaꝝ primas tonſillas nominat, quæ ſunt locorum ad iſthmum attinentiũ inflãmationes. Hic aũt per iſthmum oportet intelligere par

tem illam quæ os:& gulam interiacet:quæ per metaphoram quãdam ita nominatur ab his q proprie dicunt isthmi. Sunt autem angusti quidam terrę transitus inter duo maria sitæ. Hæ aũt tonsilæ sunt:nonnunquam solius tunicæ ventriculo ac gulæ: & faucibus, totiq; ori communis inflammationes, nonnunquam uero,& subiectorũ ipsi musculorũ,quãdo & vertebræ quæ est in occipite fiunt ad interiora motiones,de quibus post tonsilas inquit. Et vertebrę q in occipitio ad interiora luxationes,nã a musculis inflãmationẽ patientibus vertebra hæc tracta, ad partẽ inclinat ceruicis anteriorẽ. Nominauit aũt hanc partẽ Hippocrates, nõ anteriorẽ,sed interiorẽ,vt ad vertebrã retro locatã suum sermonẽ referens,corporis siqdẽ ad pfunda traductio,siue ex anteriorib⁹,siue ex posterioribus,fiat ptib⁹ p vnum verbũ,scilicet intra,monstratur. Quid igitur Hippocrates in nouiter varis puerulis neque de tonsillis,neque de vertebræ quæ est in occipitio luxationẽ aliquid dixit,cum tamen & isti nihilominus cerebrum humidum,& plenũ habeant superfluitatibus,adeo q subiectis partibus possint demittere fluctiones:an quia hac ætate prius moriuntur, q̃ subiecti faucibus musculi vna cum neruis fortem subeant inflammationem,adde q hi partes habẽt mollissimas,atq; ideo nõ possunt vehemẽtius intendi,ita vt vertebra intus ad ipsas attrahatur,& quidem & asthma (sic autem græci vocant cerebrum anhellitum qualis currentibus accidit,aut quouis aliomodo ad vehemẽtem ductis motionem) Sed in his quidem fit ob exercitiũ quod multa indiget animalis respiratione. Vbi autem non adest exercitiũ,ob angustiam eorũ quæ sunt in pulmone ventriculorũ,hæc vero angustia fit repleto viscere an his quæ de super veniunt fluctionibus,hæ autem fluctiones plures quidẽ in recenter natis puerulis sunt. Cito autem ipsos interficiunt,quoniã & aliter male se habẽt. Nam ex vtero ad aerem ambientem transitus,& alimenti mutatio,& si aliqua ad sit inflammatio,ab initio quidem locorum ad vmbilicum attinentiũ,postea vero obdentium generationẽ,ex his omnibus fiunt imbecilliores,& vix ea quę dixi tollerant mala,nedum si ad hęc etiam fluctiones accesserint possint sustinere, vbi ad pulmonẽ decuberint. Lapis vero propria est passio puerorũ qui ob edacitatem non paucos crudos humores coaceruant,ex quibus pars crassior vna cumvrinis ad vesicam perueniens fit lapidũ generationis materia. Accedit altera causa, vehementia caliditatis. Aceruãt enim & senes humorẽ crudum non paucũ,non ꝓpter edacitatem,vt pueri,sed propter potentię concoquentis imbecillitatem,nõ tamen calorem fortẽ habent qui ex materia crassa vaporem resoluens lapitudinem generet. Lumbrici vero,atq; ascarides videntur alijs animalibus proportionaliter gigni,quę non ex seminibus,sed ex putredine habent generationẽ. Sola enim putredo hæc non est ad generandum sufficiens,sed & calore plurimo indiget. Cibus autem plerumq; corrumpitur in ventre, & pręcipue inferiore puerulis,verũ caliditas in valde tenelis nondum materiam obtinet,in adultioribus autem & materia idonea est ad animalium talium generationem, & prætereа caliditas adest. Ascarides igitur sunt tenues quidam lumbrici qui in parte maxime inferiore crassi intestini gignuntur, & plurimi apparent in iumentis male cibum coquentibus, quorum malam coctionem fetor indicat excremẽtorum. Aliud vero genus lũbricorum est rotundorum,qui in superioribus magis intestinis generantur, adeo q ad ipsum quandoq; ventriculum ascẽdunt. Multo vero plures hi, q̃ ascarides gignũtur in pueris. Rarior autem est lumbrici lati generatio, qui & longissimus est,& sæpe per tota extenditur intestina. Verũ de hoc nullam fecit Hippocrates

mentionem

mentionem, quoniam neque eius erat propositum: de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus accidunt: sed de illis tantũ quę in singulis ętatibus fiunt. Ob hãc igitur causam ipse enumeratis iam dictis, deinceps verrucarũ genus: q̃d gręci acrochordonas vocãt, & strumas adiecit: quæ sunt vitiatę multitudinis ad exteriora, & cutem repentis germina passiones. Omne autem ipsorum genus tubercula nominat, ita deinceps scribens. Acrochordones, strumę, & alia tubercula. Quędã autẽ ex his præcipuo vocabulo tubercula nominãtur, quædam sponte nascentes & subito factæ inflammationes, quæ celerrime in altum attolluntur acumen, & celerrime etiam suppurantur, & plurima est horum in inguinibus, & aliis generatio: quoniam & in his partibus plures sunt adenes qui apti natura sunt ad has superfluitates prompte excipiendas horum passio struma quoque est, non ex calida materia, neq; ad suppurationem properante: sed pituitosiore, & frigidiore consistens. .xxvii.

.xxvii.

GRAndioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem plurima ex his, & febres diuturne magis, & ex naribus ꝓfluuia sanguinis. .xxviii.

PLurimæ aũt passiones puerulis iudicantur, nõnullę quidẽ in quadraginta diebus. nõnullę in septẽ mensibus. nõnulle vero in annis septem quædã vero iam ad pubem accedentibus. Quæ vero permanserint, nec in pubertate finierint puerulis, aut fœminis cũ mẽstrua erumpũt, consenescere consueuerunt.

INcipiũt q̃dẽ pueri pubescere post annũ q̃rtũ decimũ. Qui aũt ꝑpe ad hãc ætatem accedũt illi essent, q̃ aut duodecimũ, aut tertiũ decimũ, aut quartum decimum agunt annũ. Neq;.n. est vnus omniũ certissimus terius pubertatis ꝑp caliditatẽ, & frigiditatẽ temperaturę. Calidi.n. citius, frigidi vero tardius pubescũt. Laborãt aũt pueri hi plurimis q̃dẽ ex morbis antea dictis ꝑp similitudinẽ tẽperaturę, & ꝑterea febribus diuturnioribus: q̃ priores nõ tñ aliq̃d dixit de his q̃ illa ętate febribus supabundant. Verum ex eo q̃d nũc dicitur clarum est ꝙ ostendit ipsas acutas esse. Alterãtur enim puerorum dispositiones citissime propter corporis humiditatem, & naturalis potentię imbecillitatẽ. Sanguinis vero profluuia ex naribus fiunt in tali ætate constitutis, quoniam hic humor in ea incipit superabũdare, nõ q̃a plus de eo generet̃, quã prius: sed q̃a nunc minus absumit̃ ex ipso, ꝑpea ꝙ & augmentũ minus est hac ætate, q̃ priore, ut ad corpis ꝑportionẽ. .xxviii.

SI verbum, diutinę, sermoni adiectum esset melius foret, vnde & nõnulli nomẽ passionis, de diutinis tantum ipsum arbitrantur intelligere. Verum contra hoc sunt sermones tales, quibus ipse vtitur in aphorismis. In accutis passionibus raro, & in principiis vti medicationibus. Et tenues victus & in longis semper passionibus, & in acutis. Manifestum itaq; ex his est, ꝙ non in diutinis tantũ, sed ẽt in acutis dicere ꝯsueuit Hippo. nomẽ passiõis. Videt̃ aũt hoc in loco, aut de diutinis passionibus intelligere, aut defectũ sermonẽ ꝓtulisse. Nos vero ipsum supplẽtes dicemus ita, Plurime aũt puerulis diutinę passiones iudicant̃, nõnullę q̃dẽ in quadraginta diebus, nõnullę vero in septẽ mẽsibus, q̃dã i septẽ annis. Ex diebus aũt quadragesimus ꝑmus eoꝝ est ex q̃bus morbi diutini iudicant̃. Vltimus ãt inter illos q̃ acutos ex intercidentibus iudicãt, sicuti ẽt supra notauimus q̃cunq;

vero hunc transcendunt numerum, secundum septiman; rationem habent iudicii, non a septem iam diebus cõnumeratis: sed primum quidem mensibus, deinde annis. Et quidem ꝙ qui hoc tempus transcendunt, ad quartum decimum annũ perueniũt manifestum. Nam secunda septimana in hoc completur tempore, & alias in pubertate magnæ fiunt corporis commutationes, in fœminis maxime propter mestruorum eruptionem. Quare si qui morbi: neque hac ætate finiuntur, vsque ad longum tempus perdurare consueuerunt. .xxix.

.xxix.



IVuenibus aũt sanguinis sputitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alii: sed pręcipue antedicti.

CVM primas ætates ad pubertatem vsque minutissime diuiserit, nescio quomodo adolescentũ ętatem prætermiserit, quæ medium optinet locum inter puberes, & illos qui consistentis ætatis vigorem habent. Verum ex aliis quas tetigit licet: & de ista coniicere quæ in multis quidem commmunicat illis quæ ex vtraque parte ipsam circumstant, sed hoc habet peculiare in maribus, sanguinis ex naribus profusionem: de qua commeminit in illis qui sunt prope pubertatem. Nam hic casus incipit illa ætate apparere, sed maxime viget in adolescẽtibus, deinde subsistit in viris. Verũ hanc ætatem transgressus Hippocrates: ad illam quæ est iuuenum peruenit, & primum sanguinis sputum scripsit, ac tabem: deinde febres acutas: & post has morbũ comitialem: deinde post hæc ait, & alii morbi: sed præcipue antedicti recte quidẽ hoc adiiciens. Nam rem ita se habere indicat visus. Cum vero nõ sat plene de acutis febribus dixisset: neque enim dicere simpliciter oportebat acutas: quæ & in pueris nihilominus fieri videntur. Sed ex acutis tertianas maxime & febres ardentes: Hæ enim præ cæteris febribus sunt biliosissimę, & plurime iuuenibus accidunt, quoniam & flaua bilis hac ipsa superabundat ętate: in qua morbi tales ĩ summo vigore consistentibus accidunt. Tabem autem & sanguinis sputum: non secundum ætatis naturam patiuntur: sed secundum aliquiqd qđ ei accidit magis, quare & antea dicebat ꝙ senes plurimum minus ægrotant iuuenibus, vbi & nos diximus ꝙ ob incontinentiam iuuenibus, nõ ætatis imbecillitatẽ, ęgritudines plurime accidũt. Secundum hoc igitur, & iuuenibus profluuia sanguinis accidunt: aut quia vulnerantur: aut qa frangunẽ, aut saliunt, aut clamant vehementius: vel quia refrigeranẽ, aut humi cubant: aut replenẽ, aut pp aliquã huiuscemodi causam. Ad sputum vero sanguinis tabes ꝯsequiẽ. Quare & pp hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotabunt non primũ, neq; ætatis ratione. Morbi autẽ comitiales: q̃uis malo victu vtãtur, tamen ipsis non accidũt multi, ut mihi mirari subeat, quomodo & hos Hippocrates scripserit, cum in aliis, non modo ꝙ abundant in pueris dixerit: sed ꝙ etiam ex hac causa morbus puerilis nominatur, & ꝙ ætatis mutatione sananẽ. Fiunt igiẽ & in quibusdam iuuenibus morbi comitiales qui prius non erant, propter victus errorem, quem in his quę assumuntur admittunt: & in aliis quæ ab ipsis aguntur operibus: & quia humi cubant, & soli se exponũt: & imbribus: atque aliis similibus. Verum hi morbi non multi sunt. Et fiunt quidam alii morbi eadẽ ratione. Quare melius fuerat ita scribere aphorismũ. Iuuenibus autem & omnes alii morbi quos diximus aliis accidere ætatibus: sed præcipue ardores: & tertianę febres. .xxx.

Iuuenum

IVuenũ ætas qnta ſeptimana terminaĩ. Iuxta hoc igiĩ & ipſe in ꝓgnoſticis dicebat. Magis añt expectare oportet ſanguinis qdẽ ꝓfluuiũ in his qui nondũ trigitaquinq; annos attigere. Nam quę iuuenibus ætas ↄtinuaĩ, ad duas ſequẽtes ſeptimanas extendiĩ, in qua ętate oĩa vitę munia ęque atq; illi, q̃ in viginti ætate ↄſiſtunt, conantur peragere, non tamen eodẽ modo ad labores ſufficiũt. Nam ex aduſtione, & algoribus: & humi cubatu: vigiliis, atq; repletiõe: pluſq̃ illi offendun

.xxx.

VLTra hanc ætatem aſthma: ideſt creber anhellitus morbi laterales, pulmonis inflãmationes, lethargi phrenetides, ardores, diuturna ꝓfluuia, choleræ, difficultates inteſtinoꝝ, leuitates inteſtinorum, hæmorrhoides.

tur. Et qdẽ hoꝝ tẽpatura plus atrę bilis habet, atq; ideo ĩ ea mĩti inſaniũt, veluti ex anni tpibus in auctumno. Sicuti.n. hoc tp̃s frigidũ exiſtens, tuſſam excipit bilẽ tpe æſtiuo exaſſatã, ſic declinantiũ ętas iuuenilem, quę maxime æſtati ſimilaĩ, ſubſequitur. Et mirandũ eſt cur ĩ ea non ſcripſerit melancholiã. Ego tñ in qbuſdam exemplaribus hanc quoq; ſcriptã inueni: ſiue aliqs ſit auſus apponere id qđ defecerat: tãq̃ ab Hippocrate ꝑtermiſſũ, ſiue ab aliis q̃ exẽplariũ errori fidẽ adhibuerunt. Moriunĩ autẽ & ex tabe hac ætate, & ex iuuenibus qcunq; ex ſanguinis ſputo in tabẽ incidũt, ex ea moriunĩ, nõ tñ hac ætate multi ſanguinem ſpuunt qm̃ neq; in talibus ſanguinis eſt multitudo. Aſthmaſi vero .i. crebris anhelitibus & pulmonis inflãmatiõibus, ac lateꝝ doloribus magis capiunĩ q̃ iuuenes: ut q̃ & victu ſimili, & laboribus ẽt vtanĩ, ſed multo imbecillius q̃ illi corpꝰ hñt, & oĩno eos quos ꝑtermiſit in ætatibus vigore ↄſiſtentiũ morbos noĩare, eos nunc oẽs enumerat. Nã & phrenitides, & ardores, & cholerę, & difficultates inteſtinoꝝ nihilominꝰ iuuenibus q̃ declinantibus accidũt: occaſionẽ ſui ortus ex flaua bile capiẽtes. Diuturniora autem in declinantibus ventris profluuia contingunt ꝑpter alimenti diſtributionis defectũ. Nam oĩum fere ętatũ, ea quæ iam declinat paucis indiget ad corporis reſumptionem, ſi quidem & id quod ex ipſis reſoluitur pauciſſimum eſt. Neque enim corpus ſimiliter calidum, ſicuti prius: neque amplius in augumentum quicquam in ea abſumitur, ſed neque virtute contentiua ſatis imbecilli: ſicuti in ſenibus, plus aliquid ex corpore defluit. Quia igitur ventris profluuia: vel coctione, vel alimenti diſtributione fruſtratis accidunt: fiunt autem & propter bilis acritudinem abradentis inteſtinum, hæc autem omnia in declinantibus ſunt, non ſine ratione in eis alui profluuia diutina ſunt: febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoſo in cerebro aceruato. Prioribus autem ætatibus humor hic deficit magis quã ſuperabundet. In ſenili autem ætate plurimus quidem eſt: verum propter ętatis frigiditatem febres non accẽdit. In his autem qui ab ætatis vigore declinant, & hic humor ſuperabundat. & nondũ corpus frigidum eſt. Leuitates vero inteſtinoꝝ: oſtenſę ſunt hę qdem a frigida fieri pituita, hæ vero a ſola intemperatura quæ vim alui contentiuam reddit imbecillem. Quæ autẽ ab vlceroſa fiũt diſpoſitione, hę oẽs in declinantibus ſuperabundãĩ. Sanguinis vero per ora venarũ, quod gręci hęmorrhoidas vocãt: profluuiũ: vere huius ętatis eſt paſſio: ſicuti ſunt atrę biles. Fit enim ex atra bile quando ad venas quę in ſede ſunt repente decumbit, a me quidem omnium enumeratarum paſſionum cauſa fuit explicata. Scientia autem, cum horum probatione illis adueniet qui legerint demõſtratiões, quas

super his in nostris scripsimus tractationibus quæ tot sint: ac quales & quã doceãt contemplationem, legenti librum de ordine nostrarum cõmentationum: licebit di scere. Ex his.n.pmotus, qũo eaꝝ singulæ sint plegendę cognoscet. .xxxi.

SEnes a senioribus nõnulli Hippocratis secratores distingunt. Nomen senio rum vltimæ ætati tribuentes: & hoc perpetuum esse existimantes. Senes au tem in priori ętate statuentes quę media est inter iuuenes, ac seniores Sed nũc manifeste monstrauit se senes eos qui extremã agunt ętatem nomiare: quare ad ipsos sermo nẽ terminauit: vt quia iam iam omnes ætates percurrisset. Hi vero sępissime a destillationi bus: quæ sunt cum tusse, capiũ tur: quoniã partes ad caput at tinentes in ipsis facilime refri gerantur: & quia multę in ipsis fiunt pituitosæ superfluitates cum iam satis frigidam cerebri habeant tẽperaturam. Asthmata vero hoc est cre bri anhellitus, ex his distillationibus ortum habẽt, cum alioquin: & ipsa spirandi instrumenta non raro habeãt proprium sui algoris principium, quando & in ipsis multę, ac crassę superfluitates generantur: & præterea virium imbecillitate præ sente, renes sępius obstruunť: & lapides generãt, quãdo tenax: vel crassa supfluitas ibi firmata in similem callo substantiã transierit. Articulorum autem dolores fiũt fluentibus aliqñ ad hęc loca superfluitatibus aliqñ vero pp instrumentoꝝ, q̃ natu ra ad eoꝝ motionem fabricauit, frigiditatem. Vertigines aũt ipsis accidũt pp spi ritum vaporosum: qui in partibus cerebri inordinato cietur motu: sępius vero & in ventriculo vitiosis superfluitatibus aceruatis ad cerebrum fertur exaltatio va porosa. De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus enim morbus adeo est se nili ętati familiaris: quoniã in ea cerebrum pituitosis repleť supfluitatibus. Si qd vero vlcus aduenerit senibus difficulter sanatur propter defectum sanguinis: & fre quenter se scalpunt: qd prurigines appellant: quoniam illę quę pruritum operanť superfluitates, difficilem habent per cutem euacuationem, rationabile, si qdem exi stit: & cutem in ipsis ex frigiditate densari: & superfluitates, plures simul, ac crassio res existere: pluresq́ ipsoꝝ: neq́.n.oẽs: continuo vigilant, q̃ eis accidit: quia senе ctus plena curarum est: & p̃terea corpus hẽt exiccatũ: vnde & tunc magis vigilare ꝯtingit: qñ integra sanitate fruunť. Dictũ autẽ a nobis est, & in cõmentariis de tem peraturis ipsas qdẽ corpis ptes in senectute fieri sicciores: sed multitudinem super fluitatum pituitosarũ aceruari: ob quã causam nõ temere a multis putať senectus frigida & humida. In quo autem tpe hę plures aggreganť: fiũt senes magis somnu lenti. In quo vero bene excernuntur peruigilãt. Contingit autem & pauciores sup fluitates generari, & citius excerni: magis eo tempore: quo salubriter degũt: vnde & maxime propria passio senilis ętatis videtur esse vigilia. Humiditates autem in ipsis, & oculorum, & narium, liquet fieri, propter cerebri superfluitates, quibus eis ad aluum defluentibus: & ipsa sępius humectatur. Hebetes autem visus, & graues, auditus: propter potentię sensibilis accidunt imbecillitatem. Glaucedines vero pp ĩmodicam instrumentorum siccitatem: & quia speciem habent suffussionis .i.

.xxxi.

SENibus spirandi difficultates distilla tiones cum tusse, vrinæ stillicidia, vri næ difficultates articulorum dolores renum passiões, vertigines apoplexiæ, ma li habitus, pruritus totius corpis, vigiliæ, alui, oculorum, & narium humiditates vi sus obtusus, glaucedines, auditus graues.


D VTEROS Fœtuum cõnexus eandem habent ꝓportionẽ quam fructus ad plantas. Hi si quidem in prima generatione debilioribus capulis continentur: & ideo facile decidunt quando vehemẽtior vẽtus ipsos concusserit. Post hæc aucti, difficilem habẽt a plantis dissolutionẽ: sicuti rursus cũ pfecti sunt spõte sua sine vi extrinseca decidũt. Eodẽ mõ & ꝯceptus, i primo qdẽ tpe seminis iniectionis, si aliquãdo saltare contigerit mulierẽ, aut in lubrico cadere, siue quouis alio modo: vel secundũ animam: vel secũdum corpus moueri vehemẽtius: facilime dirumpunť. Sic quando, & iã perfecti sunt. Tempore vero intermedio firmiorem habent coalitum, quare mulier vtero gerens potest fortiores motus sustinere, sine fœtus offensiõe, quę oĩa Hippocrates noscens, recte inquit. Vtero gerentes sunt medicandę, si materia turget quarto mense vsque ad septimum qđ est in medio tempore fœtationis: cum fœtus vtero firmiter alligatur. Non tamen omnes quæ hoc tempore indigent purgatione, permittit purgari. Sed si materia turget, inquit: hoc est cogat accelerare. Tractum enim vocabulum est ab animalibus ad coitum concitatis: cum superabundantes humores mouentur: & per totum corpus deferuntur: nondum in aliqua parte firmati, tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente. Eos vero qui aliqua in parte sunt firmati humores, non oportet mouere. Sic igitur & illud dictum est. Quicunq; inflammationes in morborum principio medicamento conantur soluere, nihil de eo aufetunt quod intentum est: atque inflammatum. Neque enim passio, vt quæ cruda sit: cedit, quæ vero sana sunt, & morbo resistunt, simul eliquãt. Quod autem Hippocrates verbo medicari pro purgare medicamento consueuerit vti: omnes confitentur quicunque paruam habent de eius dictione notitiam. Nam vt quispiam alia omittat ipsius volumina: & de solis scriptis aphorismis meminerit: nihil aliud per vocẽ medicari in eis posse significari paulo post fiet manifestum. .ii.

GALENI IN HIPPOCRATIS aphorismos liber quartus, interprete Nicolao Leoniceno.

.i.


TERO GERENTES Sunt medicandę, si materia turget quarto mense, & vsque ad septimũ, sed has minus. Iuniora autem, & seniora vereri oportet. .ii.

IN Medicatiõibus talia educere e corpore, qualia & sponte prodeuntia, vtilia, quæ vero contrario modo prodeunt cohibere oportet.

SPonte euacuari e corpore dicimus, quęcũq; sine aliqua medicatione excernuntur, nonnunquã ea quæ nostrum regit corpus potentia ipsum expurgante, nõnunq̃ ex irritamento aliquo, aut quia a vasis non contineantur. Cum itaq; natura superfluum euacuat: iuuat animal, cum vero alioquin excernitur: casus ratione: neq; inde vtilitas vlla prouenit, & talis euacuatio paruæ dispositionis est signũ. Recte igitur Hippo. ꝯsulit imitari naturã. Est aũt imitatio i vno quoq; morbo tales humores euacuare tẽtãdo, q̃les nouimus i spõtinis ꝓdesse euacuatiõibus. Prius itaq; dictũ est ab ipso de oĩ euacuatione gñalius: hoc modo. Et vasorũ inani-

tio,si quidem talis sunt qualem fieri oportet,confert,& leuiter ferunt. Nunc vero de sola purgatiõe eundem fecit sermonem,quoniam de hac docere proposuerat in præsentis libri loco. Melius igitur fortasse fuerit de oĩbus euacuationibus, quas medici moliuntur circa ægrotantium corpora sermonem repetere. Fiunt igitur hæ aliquando per medicamenta totum corpus expurgantia:& per vomitus:& deiectiones. Nonnunq̃ vero medicina partis alicuius est euacuatiua,veluti quæcũq; per palatum,& nares a capite abdu cunt superfluitates. E genere autem superfluitates expurgantium sunt,& quæ per tussim expurgant,quæcunq; in pectore sunt, atq; pulmone,& quæ p vrinas abducunt totius sanguinis serosam supefluitatem. Clysterẽ quoq; ex hoc genere feceris,& quodcũq; aliquod totũ corpus æqualiter euacuãs,quẽadmodũ & venę sectio creditur euacuare,& omnino sanguinis missio, quæcunq;,& quouis mõ facta. Ex talibus aũt euacuationibus,& quæ p vterũ fit, & per ora venarum sedis,siue per exercitia,& frictiones,& omnem motum,atq; calorẽ,& balneas calidas,præsertim nitrosas,sulfureas,& bituminosas,& ex accidẽti inedia, Hæc si quidẽ omnia videnẽ totum æqualiter corpus euacuare. Si qs tamen exactius perquirat,non æqualiter inuenietur euacuari. Verum in his cum sit paruus excessus alterius ad alterũ,secundũ eorum quæ euacuantur qualitatem,& quãtitatẽ. Ideo æqualis euacuatio videẽ. At tamen q̃ pharmaca purgatoria nominanẽ speciẽ faciunt euacuatiõis manifeste differentẽ,de quibus,vt dixi,nũc ipsi docere propositũ,non tamen quicq̃ plus docet,q̃ q; de omnibus euacuationibus ipse iam dixit. Vna & enim est omniũ intentio humor sup erabundans,cuius noticia est perquirenda ex eo qui in toto corpore præter naturã color repræsentatur. Et pręterea ex casibus,& morbis,& tempore,& regione,& ętate,& constitutione,& natura ægrotãtis,& industria,& victu. Veluti si ita contigerit,colore rufo in toto corpore apparente,quemadmodũ in illis qui regio morbo laborant,nõ euacuata per sedem bile,aut pustulis aliquibus biliosis per totũ corpus dispersis, Particulatim autem si morsus in ventriculo aliquis,atque fastidiũ sentiatur,& adsit cibi appetitus defectus,ac sitis,ore ventriculi ad amaritudinem alterato , aut quia in aliqua parte corporis sit Erysipelas,ant quia ter ciana febris hominem habeat,aut ex ardentibus illa quæ ex amara fit bile. Nam in his omnibus flaua bilis abundat,atq; idcirco conabimur ipsam educere illis medicamẽtis,quę cholagoga,idest bilis eductiua ab effectu nominantur. Et hoc est quod ab Hippocrate dicit̃. Si q̃lia oportet purgari purgenẽ,confert,& leuiter ferunt. Quod enim dicit̃ qualia oportet superabundantiã significat superfluitatum sua qualitate infestantium ęgrotantem. Ob hanc igitur causam ait tales conferre euacuationes. Sed quoniam omnes artificiosæ in actionibus cõiecturæ aliquãdo aberrant(Similitudines etenim vt ipse inquit non solum vulgares,sed etiã medicos eruditos aliquando decipiũt) Alterũ nobis dedit inditiũ anexũ bonarũ euacuationũ,tolerantię facilitatem,ut & in hoc fiduciam habeamus,cum recte fecerimus euacuationẽ. Quod igitur in flaua bile dixi,veluti in exemplo,hoc idem mihi,& in atra,intellige. Nam & in hac color totius corporis ad nigritiem tendit,& pustulæ nigrę fiunt ex atrę bilis colore,& quicunque morbi,ex eius fiunt exuperantia multitudinem humoris indicant manifeste,quemadmodũ Elephas. Cancer,& quartanus circuitus ex melancholico humore generanẽ:& lien magnus, & varrices denigratæ,sunt eiusdem humoris germina passiones,quemadmodum & quæ melancholia nominatur,& omne mẽtis delirium cui ira,temeritas,atque immanitas ũngitur,Hippocrates vero:,etiam ex mẽstruis

superabundantẽ

superabundantem in foeminis humorem cõiecturabatur,& scripta sűt ab eo indi tia,in primo libro de muliebribus inscripto.Ex his igiť ꝙ atra bilis abundet,di gnoscere oportet,& has habentẽ intentiones ad eius accedere euacuationẽ.Secũ da aűt in ipsa euacuatione intentio habenda est tolerantiæ facilitas. Quęcunq; vero in atra bile,& ruffa sunt dicta:hęc mihi & in pituita intellige,tumores veluti inflatos, pustulas', & totius corporis colorem secundum humoris speciẽ,& febres quottidianas, & mentis pigritiem,atq; torporem & somnos ꝓfundos, & capitis grauitates & quosdam acidos ructus, quãdo in vẽtre superfluitas aderit. Hęc enim omnia suadent medicamẽtum dare pituitã purgãs. Facta vero iam purgatione,tolerãtiæ facilitas attestabiť,& dignotiõi & ei quã ausus es facere pp ipsam,euacuatiõi. Ad dignotionẽ vero,& spẽ euacuationis,habes etiã conferentẽ aliquid,non solum ętatem,vel naturã ęgrotãtis,sed etiam anni tempus,& pręsentẽ constitutionem,pręterea & regionem,& victũ antecedentẽ,vna cũ aliis vitę institutis. Et.n.didicisti ꝙ hæc omnia,nonnulla pituitã,nõnulla flauã bilem,nonulla atrã exaugent. Hęc qdem omnia,ut dictum est,sunt intentiões exhibendi medicamentũ,vim habens humorẽ infestantẽ expurgandi. In ipsa vero euacuatiõe altera erit intentio,vel nobis ferens recti iudicii testimoniũ,vel erroris Recti qdẽ iudicii tollerantiæ facilitas. Erroris aűt difficultas. Nam infestantibus sup̃fluitatibus euacuatis,facile tolerabunt ęgrotantes. Si quid vero aliud,& nõ qđ infestat euacuatur necessarium oĩo male tolerare. Quod igiť dixi,in principio libri per vnum ostendit aphorismũ,ita scribẽs. Sic & vasorũ exinanitio,si quidẽ talis fiat qualem fieri oportet ꝯfert,& leuiter ferunt. Nunc in hoc loco in duas secans partes,in medicationibus, per priorẽ quidem sermonem quę sint cõferẽtes euacuatiões per alterũ aűt qui sequitur,ꝙ tales euacuatiões firmum indiciũ subsequitur facilitas tolerãtiæ,docet. Exempla vero ipse apposuit earũ quę sponte fiunt euacuationũ ad bonum. Multa qdem in libris Epidemiarũ. Pauca vero in hoc ipso libro aphorismorũ,qualia huiuscemodi sunt. Quem aqua intercus habet per venas in ventrem aqua fluente,solutio. Si lippitudo adsit, ab alui ꝓfluuio capi bonũ. Quibus biliosæ deiectiones surditate superueniente cessant,& quibus surditas,biliosis factis cessat. .iii.

.iii.

SI qualia oportet purgari, purgentur confert,& leuiter ferunt. Contraria vero grauiter. .iiii.

MEdicari ęstate superiores magis hieme vero inferiores.

PRius hic aphorismus a nobis expositus est in pręcedentis aphorismi expositione,scriptus ẽt in superiori libri parte,hisdem verbis. Quare & nõnulli eum de hoc loco substulerunt. .iiii.

SVbaudire oportet,videlicet ventres. Recte aűt ęstate quidem purgat superius. Quoniã & qui tunc humor superabundat flaua bilis est,& omnino tota natura animalis propter ambientem caliditatẽ magis ad superiora mouetur. Quælibet aűt superfluitas eo quo vergit ducẽda per loca conueniẽtia, quemadmodum ipse in libro de humoribus scripsit. Addidit huic aphorismi sermoni verbum magis,neq; simpliciter dixit. Medicari ęstate superiora,hieme vero inferiora. Nam & si nõ sępius,raro tamen tempore æstatis humor melancholicus visus est superabundare:sicuti hieme aliquando flaua bilis. .V.

Exusta enim tunc natura eam quę a medicamentis purgantibus nō fert acritudinem. Quare & plures purgati hoc tempore incidunt in febres, & natura & ęstu imbecillis magis ex purgatione dissoluet, & quidem purgatio hęc praua fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinsecam, contrariam ei ad quam medicina ducit humores. Sicuti enim balneæ calidæ natura aptæ sunt obsistere purgationibus, sic & calor ęstatis, & tunc pręcipue, cū se ipso vehementior extiterit. .vi.

Hic addere oportet, qđ paulo antea dictū est, verbū magis. Magna enim ex parte graciles sunt biliosi. Si igitͬ hoc accesserit, vt sint ad vomendū faciles, sunt per supiora purgandi, nisi obsistat hiems. Nā supra dictū est. Aestate magis superiores, hieme autem inferiores purgare oportet. .vii.

SI qđē facilis ad vomendū, & gracilis sit, p superiora purgādus est nisi sit hiems hoc est: æstate, auctūno, & vere. Si vero difficulter vomat, & mediocriter bñ carnosus sit, p iferiora, si res vrgeat, solū cauendo æstatem, aliud aūt anni tempus non oportet cauere. .viii.

.v.

SVb cane, & ante canē difficiles sunt medicationes. .vi.

GRaciles, & facile vomentes purgare superius, cauentes hiemem. .vii.

VOmentes vero difficulter, & mediocriter bene carnosos, per inferiora, cauentes æstatem. .viii.

TAbidos vero cauētes, ad superiores purgationes. .ix.

MElancholicos plenius inferiores eadē ratione cōtraria apponētes. .x.

MEdicari in valde acutis, si materia turget eadē die. Tardare enim in talibus malum est.

AD superiores inqͭ purgationes nunq̄ tabidos duxeris, veritus. s. instrorū quę respiratiōi obseruiūt imbecillitatē. Per tabidos aūt intelligere oportet eos, q morbū, a gręcis phtisim noīatū, patiunͭ vel q ad eū sunt natura p̄ni, de qbus ipse in p̄mo lib. epidemiaꝝ scribit. Et maxie moriebanͭ qb⁹ natura ad tabē p̄na erat. Est aūt his pectus angustū, & q in eo ꝯtineͭ pulmo. .ix.

VEntres aūt videlicet inferiores melācholicoꝝ oportet ratiocinari debere plenius medicari. Plenius aūt dixit p fortius. Quia aūt ad inferiora declinat hic humor pp grauitatē, nō sine rōne ipm iubet p̄uentrē inferiorē euacuari sicuti flauā bilē p superiorē, cū sit leuis humor, & spōte cōtinuo fluitet. Cōe qđē in ambobus, vt ducanͭ quo vergūt p loca cōueniētia. Propriū vero alterius humorum per superiora loca euacuari, quoniam ad hæc vergit. Alterius vero per inferiora qm̄, & ad ista declinat. Cōtraria itaq; per superiora euacuatio illi quę fit inferiora fit secundum vnam cōem rationem. Quare & recte dixit Hippocrates. Eadem ratione contraria apponentes. .x.

DIctū est & a me prius, ꝙ verbū, turget, Hippo. trāstulit ab aīalib⁹ quę ad coitū p̄perant, cū naturali cōcupiscētia moueanͭ ad seminis excretionē. Ostensum est. n. in libris de semine, ꝙ fœmina ēt in coitu semen excernit. Quādo igitur in toto corpore similis huic fuerit naturę impetus, ad excretionē sup̄fluitatū, vel si nō in toto corpore, saltē in partibus principalioribus,

tale quid

tale q̃d cõsueuit Hippo. p verbũ, turgere, significare, & statim p medicamentũ eua cuationẽ faciẽdã iudicat. Prius videlicet q̃ robur corpis dissoluat, vel febris caliditas augeat, aut ad aliqđ mẽbrũ pncipale decũbãt, hi q̃ p corpus vagant humores. Q̃d ãt valde acutos morbos noiauerit, quos prius pacutos dixit; vnicuiq; liquet. Et qđẽ q̃ hor terminus est pma septimana, dictum & a me pus hoc est. .xi.

TOrmina fiũt & pp morsum vehemẽtẽ, & spiritũ flatuosum, q̃ nõ habet exitũ. Sed i intestinor̃ iuolueris ẽ interceptus. Quod vero dolores ad tales dispõnes cõsequant, nemini dubiũ, at cũ circa vmbilicũ, ac lũbos se firmauerint neq; a medicamẽtis, neq; aliis soluũtur auxiliis. Quędã est earũ ptium habitualis intẽperatura, q̃ magna ex pte pseuerãs, ea hydropem efficit, q̃ ab Hippo. sicca nominat. Vocat ãt hic morbus a posterioribꝰ medicis tympanias, qm̃ sũmꝰ vẽter pcussus talẽ sonũ edit q̃lẽ tympana. Nã & in illis p cutẽ extẽtã aer pcutit, queadmodũ & ille q̃ in pfundo locat, in tali morbi genere. Quod vero & hoc morbi genus hydropem Hippo. nominet, est manifestũ. Nõ tamen humidũ est sicuti q̃ ascites, ab vtris similitudine dicit. In quo materia collecta nõ est flatuosus aer, sed humor aquosus. Videt aũt a maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quẽ ascitẽ vocant, qm̃ veluti in vtre quodã in mẽbrana abdominis interiore humor continet. A minore ãt tympanias. Neq; eni humida substãtia in flatuosũ aerẽ sine calore aliquo põt trãsmutari. .xii.

.xi.

QVibus tormina, & circa vmbilicũ dolores & lumborum dolor q̃ neq; a medicamẽto, neq; aliter soluitur, in hydropẽ siccã firmatur. .xii.

QVorũ alui intestinorũ leuitate laborãt, hiberno tpe supra purgari malum. .xiii.

AD heleboros q̃ nõ facile supra purgant, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atq; quiete humectanda sunt.

QVando celeriter ea quę comeduntur deiciuntur, hanc passionem leuitatẽ intestinorum nominant. Fit igitur ex potentię contentiuę debilitate. Consequitur aũt ad omniũ quę ad aluum pertinẽt instrumentor̃ intẽperaturas, hoc est ipsius ventriculi, in quem cibos deuoramus, & eorum quę ex hoc suscipiunt, atq; trãsmittũt intestinor̃. Fit aũt qñq; & leuitas intestinor̃ ex aliqua sũmas ptes occupãte exulceratiõe, simili illis q̃ in ore fiũt quas gręci aphthas nominãt. Intẽperaturę igit nõnũq̃ fiũt habituales (sic vero nominãt illas quę ipso corpor̃ habitu lęso fiũt) & qñq; pp frigidã pituitã, q̃lis est acida maxime. Ear̃ autẽ quę in sũma pte hęrent exulcerationẽ, cã est humor acris, & tenuis. Hic igit & si p supiora purgari debet, qm̃ huiuscemodi humores magis fluitare soleãt, q̃ ad inferiora secedere, nõ tñ hoc hieme faciendũ est, sicuti ẽt supius est dictũ. Alter vero pituitosus, qñ adhęserit intestinis nũq̃ est p superiora purgandus, hoc est per vomitoriã medicinam. Sola enim euomi natura apta sũt quæ in ventriculo continent. Eorũ vero quę continent in intestinis, nihil potest per vomitus euacuari. .xiii.

PRius oportet tentare eum q̃ heleborũ sumpturus sit qũo se habeat ad superiores purgationes, hoc est ad eas quę fiunt per vomitiones. Fiat aũt periculum per medicamenta vomitoria, quęcũq; sunt mediocria. Si igit de facili nõ purgari videatur, non oportet huiuscemodi hominem ad heleborum

ducere, anteꝗ̃ præparetur. Hoc autem etiam fieret si per cōtinuos vomitus assuesceat is qui est sumpturus heleborum ad prompte vomendum, veꝝ hoc, vt paruum aliquod, atq; omnibus notum, Hippocrates prætermisit. Melius autē fieret prius humectando corpora. Præhumectantur autem plurimo alimento, atq; quiete. Et de quiete quidem clarum est. Sicuti enim exercitia sunt apta natura exiccare, sic & quies (ꝙ ociū est, & ab exercitatione vacatio) seruat humiditatē. Cibus vero non simpliciter plenior est aptus natura humectare, sed quicunque nullam habet fortem qualitatē hoc est neq; acerbam, neq; acrē, neq; salsam, neq; amarā. Forte autē neq; simpliciter cibus hic qui talis est appellandus. Sed hoc totum, cibus medicinalis, sicuti illi qui est cibus simpliciter soli hoc inest ex omnibus, vt ex sua natura, non autem ex accidēti solidas partes animalis humectet: hoc ipsum non p se: sed ex accidēti faciēte quiete. Quia enim eam quę prouenit ex cibo humiditatem non exiccat, idcirco dicitur humectare. Aqua vero neq; potā, neq; extrinsecus occursans, natura apta est solidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem possit quispiam habere doctrinam legendo librum nostrum de potentiis naturalibus, & librum de tabe.

.xiiii.

CVm biberit quis heleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis, ad somnos vero, atque quietem minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.

.xv.

CVm volueris magis ducere heleborū, moue corp᷑, cū vero sistere, sōnum facito, & nō moueto.

.xvi.

CArnes sanas habentibus heleborus periculosus. Facit enim conuulsionem.

.xiiii.

IPse attulit causam ob quam eorum corpora moueri præcipiat, qui assumpserunt heleborum, quies si quidem in eodem statu conseruat, motus vero transmutat, atq; alterat corpus, vt indicat nauigatio: quæ motus quidem est. Turbat autem corpora adeo, vt excitet vomitum. Cum igitur talis motus fuerit sufficiens, & solus ad vomitum corpus præparare, fit sane rationabile: vt si vomitorio medicamento coniungatur longe maiorem habeat efficatiam. Quidam pro nauigatione nauseam scribunt: vt sit sermo talis. Ostendit autem & nausea quæ vehementioribus corporis aduenit motionib᷑, ex motione corpus perturbari. Liquet autem ꝙ & hic sermo eandem uim habet cum priore.

.xv.

PRior quidem aphorismus quomodo oporteat hominem qui heleboꝝ sumpsit ad purgationem præparare, nos docuit, pręsens vero quomodo sistere purgationem. Non est aūt absq; ratione, ꝙ ea quæ sistunt purgationē, sint contraria his quæ vomitum cient. Si igit̄ motiones ciebant, sistent quietes: & multo magis somnus, in quo motus animales ociantur, quī & per sensus fiunt: & præterea per musculos in motibus qui fiunt ex appetitu.

.xvi.

QVod in præcedentibus dixerat in oībus purgationib᷑, hoc nūc in ea sola dicit quę fit per heleboꝝ, ita ꝙ duo aphorismi possunt inuicē iungi, tali modo. Qui corpore bene se habent, difficile est medicari. Sic ergo & heleborus carnes sanas habētibus periculosus. Cōuulsiones. n. facit. Hēt nāq; heleborus istud ꝑcipuū facere cōuulsionē pp operationis vehementiā.

xvii.

Abstinentia

ABstinentia a cibo idem significat, quod inapetentiam. Cordis autem morsus, est cordis, hoc est oris ventriculi passio. Prisci si quidem & hoc cor nominabant. Vertigo autem est quando simul videntur circumuolui, hoc est circumstantia moueri, quæcunq; conspicimus, & sensus visus repente destruitur, cum videantur tenebræ circumfusæ. Fit autem hoc ore ventriculi a malis humoribus morso. Nam propter neruorum magnitudinē, qui ad ipsum a cerebro veniūt, hac parte patiente, animę opera detrimentum patiuntur. Hi itaq; casus sunt cōmunes humorū omnium mordacem habentium naturam. Os autem sentire amaritudinem, solius bilis, quæ rufa: & flaua nominatur, est opus, quare recte in huiuscemodi casibus inqt Hippocrates significari, qđ oporteat purgari per superiora, qđ explanatum talem habebit interpretationem. Huiusmodi autē casus significāt medico indigere hoiem purgatiōe p supiora, hoc est p vomitiōes. xviii.

.xvii.

SI quis febrem non habens, abstineat a cibo, & cordis morsum, seu vertiginem patitur, & oris amaritudinē sentit, purgatione indigere per superiora significat. .xviii.

SVpra præcordia dolores, purgatione indigere per superiora significāt. Quicunq; vero inferiora molestant per inferiora. .xix.

QVi in medicamentis purgati, non sitiunt, non quiescunt priusq̄ sitiant.

HIc aphorismus quod antea in vno dolore docuit oris ventriculi, hoc ad omnes extendit dolores, quicunq; supra præcordia consistunt, purgatione videlicet indigentes consulens per superiora purgari. Quicunq; vero infra præcordia, clarum est ꝙ hi per inferiora purgationem requirunt. Addidi autem sermoni, purgatione indigentes, ne quis forte arbitretur curare Hippocra. omnes dolores simpliciter per euacuationem. Neq; enim nunc dixit hoc, sed ꝙ secundum humorum infestantium motiones, oportet etiam facere euacuationes, & neq; supra præcordia dolores per subducentia medicamēta euacuare, neq; infra consistentes per vomitiones. .xix.

QVi purgantur, nonnulli statim sitiunt, nonnulli postea. Et fit hoc propter ipsius ventriculi dispositionem: & propter datum medicamentum, & propter humoris euacuati naturam. Ventriculi quidem ratione, qui ex caliditate: vel siccitate, vel ambabus qualitatibus prompte ad sitiendum perducatur, siue hoc natura insit ei qui biberit medicamentum, siue illo solum tempore. Ratione autem medicamenti cum acutum fuerit, & calidum: ac mordax. Propter humorem vero euacuatum: quando bilis amara fuerit, hisce quidem de causis fiūt sitibundi. Ex contrariis vero longo tempore sine siti perseuerant, quando videlicet, vel frigidiorem, vel humidiorem ventriculum habuerit homo qui purgatur, vel ab initio, vel in tempore purgationis, vel quando medicamentum omni vacat mordacitate, & tertio quando humor euacuatus pituitosus, aut aquosus extiterit. Verum & in his, quando abunde fuerint euacuati, consequitur sitis. Sufficiens & enim est ea quæ ex euacuatione prouenit siccitas, hanc efficere: ac preterea ea quę est medicamenti purgantis vis habentis aliquam, & si neq; manifestam, neq; sensibilem, attamen latentem: acritudinem: ac caliditatem. .xx.

SIcuti paulo antea docuit signa eorum quos oporteat purgare supius ita nūc docet ea p q̄ cognosceret aliqs,qn̄ oporteat inferius purgare. Est āt cōis vtrisq3 iō idifferētibus casib⁹. Nā p motiōe noxiorum hūorum facere op3 euacuatiōes. .xxi.

DE deiectionibus nunc ipsi est sermo quæ a priscis quidem nigra vocantur bilis vero nigra ex quisite non sunt. Nam acre,& corrodens & acidum nō habent multo vero magis,neq3 in terram effusa fermentant ipsam,verum sunt, sicuti quis eius describens imaginē, diceret manifeste, veluti sanguinis limus q̄lis vinis crassioribus iam consistentibus solet subsidere, quem fecem nominant, que si diutius moretur in corpore,& neque per aliquē sensibilem effluxum: neque occultū excernatur, verum transmutetur, atq3 putrescat fit bilis nigra exquisite. Antequam vero hæc generetur, splen trahit eam quę est veluti sanguinis fex, hepar expurgans quemadmodum in commentariis de potentiis naturalibus ē demōstratū, Et qdē abutit̃ hoc melācholico hūore ad sui nutricionē splen,& quantā ipse fecerit supfluitatē,h āc rur sus totā expellit ad ventrē vna cū aliis supfluitatibus excernendā. Si qn̄ igit̃ neq3 splen bene expurgauerit, & ille q in hepate ꝯtinet̃ sanguis multū huius limosę superfluitatis habuerit: accrescet debilitas visceri. Ita q̄ nō ꝯtinebit i se ipo supfluitates,& tūc illę q̄ nigræ vocant̃: fiēt deiectiones, de qbus nūc s̄mo h̄t ab ipso. Adiecit āt suo s̄moni q̄lis sanguis: tale quoddā oñdens q̄lis fit sanguis denigratus, dū p itestina defert̃, tales sunt nigrę deiectiōes. Nā extremę dementię fuerit existimare sanguini secundū naturā se hn̄ti, tales deiectiōes assimilari. Fient &.n. hæ & rubrę,& nigræ. Atq impossibile est sanguinē eūdē,& rubrū,& nigrū eē. Plurimas vero huiuscemodi deiectiōes, i pestilēti hoc morbo longo cōspeximus q̄ nō magis in his q exitio ꝓximi erāt q̄ in aliis saluandis apparebāt, nō tn̄ vel in principio, vel in cremēto morborum ꝯspiciebant̃. Tunc.n. quæ euacuabant̃ erāt & flaua,& russa colore coliquamēta quæ vero mox apparebāt nigra erant, veluti sanguinis fex, siue ipso supassato habuissent generationē, siue cum aliquā extraneā putredinē assumpsissent, illis q̄ in vētriculo fiunt cruditatibus ꝓportionaliter. qn̄ ad vitiosos humores corruptio terminauerit. Quare ab initio q dē nūq̄ ad bonū fiunt huiuscemodi deiectiones: magnā visceris læsionē oñdentes ad morbos vero ꝯsistentes sequunt̃ sæpius natura supfluitates expurgante. Nō tn̄ hoc in aphorismo adiecit Hippo. quis alibi dixerit in vniuersum, signa iudicatoria nō statim appeāt. In sequēti aūt aphorismo pticulatim: dū inqt, Morbis qbus libet incipiētibus, si atra bilis, vel supra, vel infra exierit, lætale est. Nūqd igit̃ satis visus est sui animi manifestare sniam, vtens hoc verbo veniētes, q̄ tpis spacium oñdit: tāq̄ videlicet p morbū totū, vel p longū ipsius tps tales veniāt deiectiones. Si.n. aliqd vnū tps oñdere voluisset oīno: vel q̄ post apparuissent, vel q̄ venissent, ptulisset nō spōte veniētes. Hoc.n. verbū veniētes nō aduenisse, sed aduenire significat,

.xx.

NOn febricitantibus si tormina acciderīt,& genuū grauitas & lūborū dolor, purgari inferius oportere significatur. .xxi.

DEiectiones nigrę qualis ē sanguis sponte venientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ,& quanto colores magis praui fuerint plures, peius cum medicamento vero melius,& quāto colores plures non parui.

ficat, Assũpto tñ medicamẽto qđ vim hẽt purgãdi nigra, talia deiici nihil mirũ. Sic qdẽ multi deiectionũ colores ꝑter naturã, spõte qdẽ euacuati, multarũ, atqꝫ malarũ in corpore dispositionũ sunt signa. A medicamento aũt ducti vim habente plures humorum species euacuare nihil absurdum significant. .xxii.

Acta est a nobis & in antecedente aphorismo distinctio inter humorem melancholicũ & nigrã bilẽ de qua nũc sermo habetur ab ipso, & causam ob quã ab initio lætales sint huiuscemodi humores, postea vero iudicatorii appareant in illo aphorismo sufficienter percurrimus. sed & nunc repetemus, quoniam ea quæ sunt ad artem maxime necessaria, sæpe tractarẽ sit meli?. Quãdo aliquis incipit morbus si quid excernitur, nihil tunc ex cernitur naturæ ratiõe: sed sunt omnia hæc casus præter naturam earum quæ sunt in corpore dispositionum, quo enim in tempore a causis quidem morbum facientibus natura grauatꝰ, adest autem cruditas humorũ, tunc aliquid bene euacuari est impossibile, Si quidẽ oportet coctionem preire, subsequi vero discretionem, & postea euacuationem, vt bona sit crisis, siue iudicium. Hæc autem nos ipse docuit in primo libro Epidemiarum, ita inquiens. Coctiones iudicii celeritatem securitatem salubrẽ significant. Cruda autem & incocta ad malos abscessus cõuersa iudicationis carẽtiã, vel labores, vel tpa, vel mortes, vel eorũdẽ malorũ reditus, Q ñ igiꝰ post morbi coctionẽ aliqs humorũ vitiosus excernitꝰ, tunc corpus a natura expurgatꝰ, & pp hoc atra bilis, & alius oĩs huiuscemodi humor, vbi signa coctionis in morbi processu apparuerint, bonã signãt euacuationẽ, si vero alr excernãtꝰ sine signis coctõis, exitialis ẽ casus, qre cũ in morbi ꝑncipio sp sint signa cruditatis, mala erit humorũ taliũ euacuatio. .xxiii.

.xxii.

Morbis quibuslibet incipiẽtibus, si atra bilis, vel supra, vel infra exierit lætalæ. .xxiii.

Quibuscunque ex morbis acutis aut diuturnis, vel ex vulnerib?, siue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis siue vti sanguis de subter exierit postridie moriuntur. .xxiiii.

Difficultas intestinorum, si ab atra bile inceperit lætalis est.

Sermo in hoc aphorismo est potẽtia talis, siue atra bilis, de qua antecedẽs docuit aphorismus, siue nigra q sanguini nigro assimilatꝰ, de qbus illũ ꝑcedẽs aphorismus, his q ad extremã extenuationẽ venerit appuerint, postridie moriuntꝰ. Est. n. in talibus natura imbecillis adeo, vt nõ possint cõcoqre, neqꝫ discernere, neqꝫ excernere, q ita parua existũt. Propter morbi igiꝰ magnitudinẽ, cũ cõtineri nequeãt, effuduntꝰ & idcirco sunt difficilia. Mortẽ aũt nõ i postremis afferũt, ut in aliis ꝯtingit morbis pp vitiũ imbecillitatẽ. Ostẽdit tñ i hoc aphorismo manifeste, ꝙ & i priore, cũ dicebat. Deiectiões nigrę q̃lis sanguis subaudire oporteat niger, ut tale sit plenũ deiectiões nigrę, vel qualis sanguis niger. Ostendit autẽ & ꝙ nos bene a nigris bilẽ nigrã sepauimus. Hęc. n. sanguini denigrato similia viir differentia in eo ꝙ fusa sunt, & nõ cõcreta vt ille. Nigra autẽ bilis, & in eo ꝙ fusa est absqꝫ cõcretione, & qa fulgentẽ habet nigredinẽ, & ꝑterea mordax est, sicuti acetũ, & terrã abradit, atqꝫ fermentat, quorũ nihil nigris adest. .xxiiii.

AB illa q a qbusdã ruffa, ab aliis bilis flaua nominatur, magna ex pte icipit intestinorum difficultas, abrasis prius i summa parte pp humorũ acritudinem

intestinis. Postea vero excisis, adeo q exulcerentur. Hãc igitur intestinorum difficultatem sæpe sanauimus. Quæ vero ab atra bile fit insanabilis est, cum nihil differat a cancro vlcerato. Vbi igitur hic cancer in exteriore parte consistens, sit cum difficultate sanabilis, aut omnino insanabilis, cum tamen possit continuo medicinã habere insidẽtem, rationabile est illum qui occupat intestina, nõ solum quia nihil illi continuo adhærere potest, verum etiam quia semper ab alimenti superfluitatibus tangitur esse penitus insanabilem. .xxv.

De nigris deiectionibus sermo habitus ab ipso est in præcedentibus aphorismis, nunc vero de his quæ vel per hos, vel sedem excernuntur verba facit. Quare in proposito aphorismo audiemus ipsum dicentem

.xxv.

Sanguis quidem supra qualiscunq; fuerit, malum, infra autem nigra deiecta bonum est. .xxvi.

A Difficultate intestinorum habito, si veluti carunculæ excant, letale est.

supra eam quæ fit per hos solam excretionem, illa quæ fit per nares omissa. Hãc itaq; ait omnino esse malam, qualiscunq; fuerit, is qui excernitur sanguis, hoc ẽ siue spumosus, siue rubeus, siue flauus, siue niger, siue aquosus, siue crassus, melius enim esse inquit, vt infra exeat, & neque huc per modum disrupti sanguinis, sed paulatim fluentis, ita q sui exitus tarditate denigretur. Ipsum itaq; sanguinẽ confluere omnino ad aliquod intestinum, malum oportet existimare. Melius autem quando paucus quam quando multus: veluti disruptus effluxerit. Quare quod dicitur bonum, non tanquam proprie dictum, sed tanquam melius diceret, est audiendum, quasi ita diceret. Infra autem melius nigra deici. Vere enim hoc eligibilius, quam per hos modo quocunq; sanguinem fieri. Hoc quidem dixerit quispiam, eam quæ videtur in verbis antiqui pugnam dissoluens; cum nunc dicat bonum esse, vt nigra deiciantur, quod paulo antea malum dixerat. Contingit autem & ita audire nigra, quemadmodum ipse in Epidemiis dixit de sanguine ex venis, quod hæmorrhoidas vocant, profluẽte tanquã sanante melancholicas passiones. Vere enim iam factæ melancholiæ maximum est remedium sanguinis ex his venis profluuium, quam etiam si futura sit prohibet. Sic itaq; nobis audientibus sermo talis erit. Sanguis supra qualicunq; fuerit, malum, infra vero per hæmorrhoidem, bonũ, quãdo nigra euacuant, hoc est quando hominis natura multũ talẽ accumulauerit sanguinẽ. Aliter autem nõ est assuefaciendũ ei quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi: quæ piculosam habet vtrãq; immoderãtiam, siue supra modum sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur. .xxvi.

IN difficultatibus intestinorum, cum adhuc constituũtur quædam corpora pinguia excernuntur, post hæc autem nisi finiri anticipauerint quædam ramenta ipsorum intestinorum abiecta horum superficie interiore, quæ membranosa existit, & densa, illi quæ cutem exterius contegit membranulæ proportionalis. Post hac autem & aliquid ex ipsa abraditur substantia intestinorum, in quo tempore non adhuc fieri difficultatem intestinorum, sed iam factam, atq; cõstructam dicimus esse. Quando igitur partes adeo magnæ intestinorum excernũtur in difficultate intestinoꝝ, vt possimus eas carnes nõiare, lætalẽ ait esse morbũ cũ neq; caro cõcrescere, neq; cicatrix obduci ĩ tali possit exulceratiõe. .xxvii.

Calore

CAlore natiuo debilitato ex profluuio sanguinis,neq; cibi bene concoqui, neq; in sanguinē transmutari,multo autem magis, neq; distribui possunt p corpus,& propter hæc omnia,aluos fieri humidiores par est,donec pro cessu temporis vires suas natura recuperauerit. .xxviii.

NOn de ea quæ ex habitu difficulter soluitur nūc illi sermo,surditate,sed de ea quæ repente in febribus,vel aliter fit recurrēte ad cerebrū bile,sermo,ipsi ē. Ipsa siquidem cum meatus audi torios occupauerit efficit surdi tatem. Cum vero hinc ipsam na tura expellēte,ad excretionē puenerit,soluit surditatē. .xxix.

QVibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo,quacunq; ex parte cū resi ciuntur alui his humectantur. .xxviii.

QVibus biliosæ deiectiones superuenien te surditate cessant,& quibus surdi tas,superuenientibus biliosis deiectioni bus cessat. .xxix.

QVibus in febribus sexto die rigores fiunt: difficile iudiciū sequit. .xxx.

QVibuscunque accessiones fiunt, qua cunque hora febris dimiserit, si ea dem cras occupauerit, iudicium habent difficile. .xxvii.

QVicunq; ad febres,& præcipue ardētes ri gores superueniunt, iudicium habere solēt bonum atq; perfectum,vbi in die iudi catoria fiunt,& cū signis coctio nis. Non bonum autem,neq; pfectum,quando vel diei, vel co ctinis signa fuerint imperfecta. Quod igitur cōcoqui oporteat quæ bene iudicari debeant,in primo libro docuit Epidemiarum per ea verba quæ pauloantea diximus quorum initiū. Coctio nes celeritatem iudicii securitatem salubrem significant. Quod autē neq; in omni bus diebus:& in prognostico scripsit,& in hoc ipso aphorismorum libro,& præterea in primo Epidemiarum. Collecta autem a nobis hæc omnia cum opportuna expo sitione,quæcūq; quidē de diebus iudicatoriis ab eo scripta sunt,i tractatu de die bus iudicatoriis inscripto,quæcūq; vero de signis coctionis in altero de iudiciis. Dictū autē & in ipsis est de eo qđ fit in die sexta iudicio de quo nūc ēt faciēs mētio nē ait,eos q̄ i hoc die fiūt rigores difficile hr̄e iudiciū,hoc ē malū afferre iudiciū ac si male iudicātes dixisset,vt nō firmiter,imo i qb⁹ facile foret fieri recidiuā,vel i lō gū tp̄s extētos,ac si dixisset difficulter solubiles,cū casib⁹ vero qūq; difficilibus sex tæ diei iudiciū fit,de qbus oībus integre scripsimus i his,quas nup nominauimus tractationibus,Hęc igit̄ in hūc modū fieri ēt ipsa expientia testat̄,Ipsorum autē cās lōgū esset in p̄sentiarum trāsigere. De diebus.n.iudicātibus tertio diximus libro de iudicatoriis diebus,de rigore aūt opere ad id dedicato seorsum. .xxx.

SVpponatur q̄spiā prima die cœpisse febricitare hora tertia,& qui uisse q̄uis alia hora, deinde die secūdo eadē hora tertia cœpisse,mox cessasse febrē qua cunq; hora,& tertio rursus die hora tertia cœpisse,mox rursus quouis tempore fi nita febre,cœpisse iterū quarto die eadē hora tertia,& ita deinceps, seruari qdem semp horā tertiā in qua accessio suū facit initiū. Non seruari aūt alias in qbus fini tur,hūc q tali laboret morbo necesse est tpibus longioribus ęgrotare his q horam hn̄t initii accessionis exordinatā. Hoc qdē nos ab expientia cōprobatū,dictū fuisse arbitramur. Sunt vero qdā q tale aiunt esse qđ dicit̄. Si primo die accessionē ægro

tus habuerit, exempli gratia hora tertia, & si ita cõtigerit hora duodecima febris desierit, rursus die secũdo hora duodecima cœperit febricitare, morbũ aiũt difficile iudiciũ habiturũ, nullã apponẽtes rationẽ. Sed neq; id ab expientia cõprobari potẽtes ostẽdere, nõ tamen difficile habens iudiciũ. Aliter possumus interpretari q̃ difficulter solubile, adeo q tale sit, qd ab Hippo. dr̃, siue quauis die, siue p tertiã, siue p quartã ægrotus habeat accessionẽ, eadẽ hora difficulter solubilis ẽ morbus huiusmodi, siue multas, siue paucas accessio occupet horas. Hoc igitur, vt dixi, experiẽtia comprobatur, eius uero causam talem esse opinandum est, quando causa accessionum non fuerit fixa, ac stabilita, non seruare eundem terminum, aut circuitum. Vbi uero firmata fuerit seruare, atq; ideo difficulter solubile quod fixum, ac stabilitum, facile uero solubile quicquid nõ tale. Firmata enim magnam vim demolientẽ exposcunt, longo tempore, & per fortiora, ac plura factam auxilia.

.xxxi.

LAssitudinem habentibus in febrib⁹ in articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt.

.xxxii.

QVibuscunque resurgentibus ex morbis si quid laborauerit, hic fiunt abscessus.

.xxxi.

DIctũ, & prius est q lassitudinũ, nõnullæ, qdẽ in multis accidũt motibus, q simpl̃r, & pprie labores noiant, qdã vero neq; multis, neq; vehemẽtibus actimotibus lassitudines pati cõsueuerũt, tales itaq; labores, nõ labores simpl̃r, sed spõtaneos labores noiare cõsueuerũt. Ambo⁊ aũt ipso⁊ cõmunis est locus perpessus, hic vero ẽ totũ genus in corporib⁹ musculosum. Qui vero ex motibus pluribus labores accidũt, ipsis adest ppriũ peculiare caliditas articulorũ, q̃re in his nihil mirũ ad articulos abscessus decũbere, ut q vna cũ musculis laborauerint, atq; vltra modũ cõcaluerint. Spõtaneis aũt laborib⁹, vna sola rõne fluctiones, vt decũbãt ad articulos euenit, sicuti & oib⁹ aliis fere morbis q p abscessus iudicant, cũ latiora ipso⁊ spatia prõpte se habeãt ad supfluitates suscipiendas. Rariores igr̃ in illis abscessus sunt, in laboriosis plures, & pcipue cũ labor spõtaneus fuerit, & ex his maxime qb⁹ ex multitudine labor inest. Erit igr̃ in aphorismo sermonis hęc summa. His qui quomodocũq; in febribus lassitudinẽ habent, id articulos, & circa maxillas præcipue abscessus fiunt. Hoc vero contingit propter eã quę est in febribus caliditatem, relata multitudine ad caput, mox inde suscipientibus illis qui circa maxillas adenes existunt, sicuti qui circa inguina, & alas sunt, quando ad illas partes multitudo peruenerit.

.xxxii.

SI quidẽ labor, & vehementẽ significat motum, & dolorem, & læsionem, sicuti prius dictũ liquet, quod ex laborare, & pluri vti motu significabit, & aliquẽ habere vel dolorem, vel læsionem, & quidem in nonnullis qui ex morbo reualescũt apparet, quãdo humores morbum facientes non satis fuerint expurgati, sed quasdã reliquerint supfluitates, cũ laborantẽ, siue dolentẽ ptẽ quãpiã habuerint, illuc morbũ decũbere, cum labor quandã habeat cãę rõnẽ, dolor vero signi. Nã ĩ vehemẽtiorib⁹ motibus, & vires fiũt imbecilliores, sicuti & caliditas maior accẽdit, dolor ãt iã fluctione decũbente pficitur hic igit̃, vt diximus, est signũ abscessus qui fit. Caliditas aũt, atq; imbecillitas ad locum affectũ prouehit, superfluitates. Vtroq; igit̃, vt diximus, modo audire possumus verbũ laborare. Toti tamen

men sermoni qui nunc ab Hippocrate fertur alterum magis cõuenit significatum, siquidem antea de laboriosis febribus locutus, deinceps autem rursus inquit. Sed & si quid antea laborauerit. Videtur enim prior aphorismus, cuius initium, lassitudinem habentibus in febribus, de lassitudinib⁹ morborum habuisse sermonem. In eo autem qui nunc proponitur, de his quæ fiunt in conualescentibus, in sequente vero de illis quæ morbum antecedunt. .xxxiii.

.xxxiii.

SEd & si ante morbũ aliqua pte laborauerit: hic morbus firmatur. xxxiiii.

SI a febre habito tumore non existente in faucibus, strangulatio repente superuenerit, lætale.

SIue quis velit connectere duobus prioribus sermonibus illum qui nũc dicit ad vnius aphorismi integritatẽ, siue seorsum vnũ quęq; scribere, nihil differt, nã & cõmunitas eoꝝ ostensa est, & singuloꝝ ꝓprietas in sermone ꝓposito. Dicetur autem & nũc a nobis adhuc breuibus. Quando in morbo sensus aliquis lassitudinis fuerit, expectare oportet in laborante abscessum aliquem ad articulos fore, præsertim iuxta maxillas. Simili modo si quis ex morbo relatus parte aliqua corporis laborauerit: vel ante q̃ ægrotaret: nã plurimũ solet ad talia decũbere: in illis videlicet morbis, in qbus sperat̃ abscessus futurus: neq; morbus per excretionem antea iudicandus. Dictum est igitur & in præcedentibus de talium morboꝝ dignotione: sermo vero vniuersus in cõmentariis de crisibus, siue iudiciis est explanatus. xxxiiii.

LIcet quidẽ & simpliciter audire initiũ aphorismi ĩ quo ait. Si a febre habito tanq̃ ita dixisset, si homini febricitãti tumore nõ existẽte. Licet aũt & cũ maiori aliqua significatiõe: queãdmodũ solet in Epidemiis scribere, nõ simpliciter quouis mõ febricitãtẽ ostẽdens: cũ dicit. Febris ipm habebat: sed de eo cui magna insit febris, ita loquẽs. Cõtingit aũt & sine magna febre, strãgulatiõe repente supueniente, hominẽ interire. Ineuitabilior aũt & citior mors adeo ꝙ neq; ex inopinato vnq̃ hõ saluat̃, cũ vehemẽs febris detinet ęgrotãtẽ. Indiget. n. huiuscemodi febris (vt ĩ sermonib⁹ de difficili anhellitu fuit a nobis ostẽsum) inspiratione abũdãti. Fit vero nedũ abũdãs, veꝛ oĩo pauca, strãgulatis. Neq;. n. aliud ẽ strãgulatio, nisi ĩteritus subitus pp defectũ inspiratiõis, q fit ex angustia alicuius ĩstrũ ex his qui obseruiũt respirationi. Nã talis angustia ipsorũ seorsum in eo gñe ẽ qđ anhellitus carẽtia noiat̃, q̃ & ipsa fit, vł pp ĩbecillitatẽ potẽtię illi⁹, q̃ mouet thoracẽ, vł pp frigiditatẽ vehemẽtẽ vitalis pricipij. Strãgulatio vero oĩo fit ex ãgustia. Angustia ãt vł repleta ĩtermedia regiõe q̃ iter thoracẽ ẽ atq; pulmonẽ, aut pulmonis cauernis, vel aliq̃ inflãtiõe totũ occupãte viscus, vł asperã artheriã, vel eã ptẽ quæ est veluti caput eius, quã nominãt guttur, quę etiã inflãmatio fieri aliqñ solet in pręiacẽte spacio, qđ fauces appellãt. Nã & Homerus ita nominauit inqens. Per fauces aũt vinũ impellebat̃, spaciũ illud laxius ꝙ gulã, & guttur p̃iacet nominans fauces. Videt̃ aũt & nunc Hippo. hãc eãdem partẽ eodẽ modo quo ẽt Homerus nominasse. Dicit igit̃ tumore nõ existẽte in faucibus, tãq̃ possibile sit ore multũ adapto ptem ipsam diligẽtius inspicere, qđ in gutture fieri nequit. Fiet igit̃ sermo vniuersus huiusmodi. Si a febre habito strangulatio repente supuenerit citra tumorem fauces occupantẽ, lętale est. Prisci &. n. p tumorẽ & inflãmationẽ idẽ intelligebãt. Neq; nos latet triplicẽ eẽ tumoꝝ differẽtiã. Vel. n. sunt cũ dolore quos

iuniores inflãmationes nominãt, vel absq; dolore duri, quos græci scirrhos vocãt vel sine dolore, & molles, quos iidẽ græci œdemata .i. inflatiões appellãt & ppea ab antiquo vsu recesserit, vt q nõ oia pter naturã incremẽta sub vocabulo infla tiõis cõplectant. Cum igit fauces sine tumore apparuerint, strangulatio aũt repen te supuenerit, solius gutturis ẽ, huiuscemodi passio. strãgulant. n. (vt dixi) & ppter morbos alios, quos paulo antea dixi. Repente aũt strangulari soli gutturi inest. Morbus enim, quem græci peri pneumoniam vocãt, non repen te strangulat ægrotantes, verũ paulatim ab initio incrementũ suscipiens, vsque ad propriam consistentiam in qua talem ca sum affert. Et si quod tuberculum, & abscessus in pulmone fit, hęc quoq; passio diu turna est. Sicuti & spaciũ inter pulmonẽ, atq; thoracẽ pure repletũ, sępius hoiem strangulat, abscessu scilicet in ipsum disrupto, qui scilicet & ipse in longo tempore fuit constitutus. Asperæ quidem arteriæ inflãmatio difficultatẽ spirandi aliquam efficere potest, strangulationẽ vero nõ potest pp magnitudinem meatus in ipsa la tioris, & tunicæ tenuitatem. Impossibile siquidẽ est corporis adeo tenuis inflãma tionẽ spatium efflatu dignũ replere. Reliquũ igitur est guttur qđ subitam potest facere strangulationem, quoniam in ipso angustatur pulmonis meatus. Et muscu li eius interiores vna cum ambiente tunica inflãmationẽ patiẽtes: viam spiritus va lent intercludere. Nominant aũt medici qđã talẽ dispositionẽ nõ per, s, synanchen: sed per, c, cynãchen, quibus placet fauciũ inflãmationẽ per, s, synãchen noiare. Nõ nulli vero & iuxta synanchen, & iuxta cynãchen nominãt. Iuxta synanchen qñ ad iacentiũ faucibus partiũ inflammatio fuerit, iuxta cynanchen ãt qñ extra guttur. Ex his igitur quæ dicta sunt ratiõabile est talem dispositionẽ gutturi aliquẽ infer re dolorem, & videtur Hippo. eius manifeste meminisse in libro pnunciatiuo, hisce verbis. Fauces dolentes tenues cum quadam difficultate strangulãtes velociter exi tium afferentes. Nunc vero dolentes nõ dixit, siue quia in his quæ dixerat antea po terat subintelligi, vel quia etiam iam absq; dolore aliquãdo dictã putauit in pręce dente sermone fieri posse strangulationẽ, & si omnino potest esse sine dolore stran gulatio, ex talibus causis põt hoc fieri, possibile est multitudine humiditatis, & pi tuitosæ pcipue, madefaciente tunicã gutturis interiorẽ: aliquem fieri absq; dolo re tumorem. Possibile ẽt est aperiẽtibus ipm musculis crassioribus factis meatũ reddi angustiorem. Contingit autem & vtrunq; coniungi. Sed neq; impossibile est quin propter supfluam siccitatẽ musculi gutturis intrinseci supra modum extenti meatum reddant angustiorẽ. Qui vero sint hi musculi, & qũo claudant guttur, ostẽ sum est in tractatu, qui de voce inscribitur.

.XXXV.

SI A febre habito collum peruertitur & vix potest deuorare sine vllo tumo re, lætale est.

.XXXV.

NON ẽt adiecit hic locum in quo inquit. Tumore non existente: sicuti in pręcedenti aphorismo fauciũ meminit, inquiens. Tumore nõ existente in fau cibus. Nos vero dicemus alterum duoꝝ, vel ex cõi audiendum esse in fauci bus: vel in omnibus colli locis. Cum enim in nullo horum apparuerit, neq; ore aperto in faucibus, neq; extrinsecus tumor: hominem vero contigerit non pos se deuorare, casus est exitialis. Qui fit ex inflammatione aliquando musculorũ qui gulæ præiacent, aliquando gulę ipsius. Est enim quædam societas parti bus his per neruos, ac ligamenta: & ad spinalem medulam, & ipsam ambientes mẽ

branas

branas, ac præterea ossa vertebrarum, quæ his extrinsecus adiacet. Extentis itaq; ad partes inflāmatas, & ligamentis, & neruis trahi vertebras, vel itra, vel ad latus est necessarium, siquidem in altera nerui ꝓpagine fieri tentionē ꝯtigerit ad latus: si vero in ambabus ad intra. Plenius aūt de istis dicemus: librū de articulis exponentes in quo aīt fieri spinę euersiones tuberculis crudis intra ipsam ꝯstitutis. Igitˀ in libro illo & gibos fieri dixit tentis intra vertebrarū ptibus non solum recuruatiões, & obliquationes, Et in secundo quidem libro Epidemiarum, de proposita nunc in aphorismo angina verba faciens inqt. Erat autem anginam patientium tales affectus: colli vertebræ intro vergebant, & extra apparebat collum habere cauitatem, & hoc tactum dolebat. In hoc itaq; sermone vnam ostēdit vertebræ euersionem ad intra factam in p̄senti vero aphorismo generaliori vtens sermone inqt. Si colllum euertatur. Verbū. n. euerti eā quæ est ad id quod p̄ter naturā euersionē, ostendit oēm rectitudinis vertebrarū. In secūdo aūt libro Epidemiarū sermoni adiecit. Et hoc tactū dolebat. Hic vero nihil de dolore dixit, atq; necessariū adesse dolorē vna cū ea quæ collum obtinet inflāmatione nisi, & hic eā quæ fit pp siccitatē excedentē tentionē: tractum: & euersionē partium tantūmodo ostendit: & ꝓpter hoc ipm casum inqt esse exitialē: cum alter qui prouenit ex inflāmatiõe nō sit oino exitialis, qualis erat prior, cui cõiuncta erat strangulatio. Neq;. n. est æquale piculum si homo strangulet, & vix possit deuorare, verum si propter excedentem siccitatem id accidat: & collum euerti, & vix posse deuorare, lætalis est casus, & præcipue cum vehemens est febris, vt verba. Si a febre habito etiam in hunc sensum audiantur, ob hanc autem febrem ipsam, & iam immodicam fieri par est in membris siccitatem, & duplicem habebit febris vehemēs ad mortem rationem, & quia signū erit ꝙ fiat euersio propter siccitatem: & deuorādi difficultas, & quoniam & ipsa aliquid afferet, vt vna ex causis perducentibus ad mortem.

.xxxvi.

SVDores febricitanti si inceperint boni, & tertio die, & quinto, & septimo, et nono, et vndecimo, & quartodecimo, et septiodecimo, et vigesimo, & vigesimoseptimo, & trigesimoquarto, Hi. n. sudores iudicant morbos. Qui vero non ita fiunt, laborem significant, & morbi lõgitudinem, & recidiuam.

.xxxvi.

NOn sudores tantū, sed alui excremēta effatu digna, & vrinę multæ, & iuxta aurem abscessus, vel aliquē aliū articulū in dictis diebus optime apparēt. Sermo. n. in vniuersum ē talis: iudicatoria signa, ac casus, in diebus iudicatoriis incipiant, & sermo iste dictus sufficiebat. Verū Hippocrates nō de oibus ipsum fecit iudicatoriis. Sed de sudoribus tantū, & nobis memoriæ subiecit iudicatorios dies qui sunt intra quadragesimum. Morbi enim istis diuturniores, nō admodū solent p sudores iudicari, sicuti neq; oino per excretiões, sed vel per cõctionem: vel per abscessus. Quod vero non omnis numerus dierum sit ad iudicādum idoneus, experientia manifeste demonstrat, & quispiam admiraretur illos qui aiunt nullam in illis esse differentiam, melius. n. ex his quæ apparēt manifeste, eos discere differentiam. Causam vero eius qđ fit per multum ocium cõsiderare ꝙ nos in tractatu de diebus iudicatoriis egimus, id qđ ad artis refert vtilitatē in primis cõmentariis transigentes, causas autē ipsorum tentantes in tertio perquirere. Non

parua autem est de diebus scriptis in aphorismo discordia: cum alii alios pro arbitrio scribant. Nos vero illa secuti quę ab ipso Hippocrate scripta sunt, & in prognostico, & Epidemiis, & ipso libro aphorismorum, ipsorũ fecimus cõnumerationem. Verba aũt quibus de hisce dieb. us Hippocrates scripsit, habes omnia in tractatu de iudicatoriis diebus: & de iudiciis collecta. Nũc vero a tertio incepit, q anticipat quartũ in breuioris tẽporis morbis, & post hunc quintum scripsit vno die quarto tardiorem. Sic enim fere in omnibus exemplaribus inuenit, cũ quartus dies in aphorismo non sit adscriptus quamuis hic dies sit primus iudicatorius. Verum tamen ipsum nunc prętermisit, vel ipse Hippocrates, vel qui primus librum scripsit. Si vero omnino Hippocrates illum preteriit. hanc ob causam existimo illud fecisse: quoniam morbi plurimi peracuti: qui cũ sudore iudicant: tertio & qnto die, magis q̃ quarto iudiciũ suscipiunt. Rariores. n. sunt q die quarto iudicant, & hoc a me plurimũ fuit inuẽtum p experientiam. ob hoc ipsum quærente, quoniam dies quartus fuerat ab Hippo. in aphorismo prætermissus. Hoc autem videtur accidere quia morbi peracuti pmã statim accessionem vehementissimam habent: & reliquas illis proportionales per diem tertiũ. Didicimus autem q in vehementioribus accessionibus iudicia fiunt, & q morbi qui in diebus imparibus accessionem habent citius iudicantur, qui vero imparibus tardant, Atq ideo si etiam in principio aliquis morbus incitat, hoc magis accidit in diebus imparibus, si tardare debeat, ad dies pares vehementiores accessiones transferũtur. Hæc itaq habeo dicere de die quarto. In fine autẽ aphorismi: nonnulli trigesimum primum diem: nonnulli trigesimum quartum scribũt. Scimus autem hos in dierum iudicantium numero contineri: & fortasse trigesimus quartus maiorem vim habet: non tamen quadragesimi meminit: quoniã hunc principiũ morborũ longoꝝ existimauit qui non admodũ per sudores iudicãtur. Nam & trigesimũ primum, & trigesimũ quartũ: & ante ipsos vigesimũ septimũ raro inueniemus per sudores iudicare.

.XXXVII.

FRigidi sudores, cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autẽ, longitudinem morbi significant.

.XXXVII.

QVod qdem ita fiat, sępius experientia docet. Causa vero huius explorãda. Nam plurimam mihi videtur habere dubitationem, quomodo febre calidissima hominem detinente, sudor fiat frigidus. Quod igitur in aliis partibus corporis sit necessarium esse vehementem caliditatem: ex aliis vero sudores frigidos euacuari, est manifestum. Essent enim cal. facti, si ex partibus calidissimis efferrentur. Euacuantur autem ex cute sudores quam frigidam esse contingit: cum tamen ea quæ sunt sub ipsa cõburuntur. Nam quibusdam humoribus putrescentibus, ostensum est febres acuta: fieri: hi vero putrescunt sæpius quidem in toto corpore, sæpius vero in vasis solis. Cum vero hæc aliquando duo contigerint: & humores qui sunt in vasis putrescere, eam vero q̃ solida corpora regit naturam quę secũdũ Hippo. est calor naturalis: vel extingui omnino: vel proximam esse extinctioni quæ quidem ex his euacuant. frigida sentiuntur. Eam vero quę fit ex putredine caliditatẽ, nihil ꝓhibet vehementissimã esse. Atq ideo signum exitiale: ostendens in animalis corpore humoꝝ frigidoꝝ multitudinẽ supabundare tantã habentiũ frigiditatem, ut neq a calore natiuo: neq a febrili calefiãt. Tepidis q dẽ existẽtibus febribus ꝯtingit saluari hoiem, cõcocta in tpe multitudine humorũ

atq

atq; euicta a natura. Acuta.n.febris cã est,& signum pnitiosissimũ. Cã qdem quia prompta est dissoluere corpa. Signũ aũt:qm humoꝝ multitudinẽ esse frigidissimã ṕndit,vt q̃ neq; a calore febrili trãsmutet: Febris vero q̃ nõ est acuta: sed mitior, ṕmittit tpe longiori a natura multitudinẽ cõcoqui,cũ nõ anticipet dissoluere hominem,nõ est aũt signũ,adeo pnitiosum,sicuti vehemẽs febris. Cõtingit.n. in tepida febre:& si modice frigida multitudo fuerit incalefactam pmanere. .xxxviii.

.xxxviii.

QVA parte corporis sudor est, ibi significat morbum. .xxxix.

ET Qua parte corporis calor, aut frigus, ibi morbus. .xl.

ET Vbi in toto corpore mutationes, & si corpus refrigeretur: vel rursus calefiat, vel color alter ex altero fiat, longitudinẽ morbi significat. .xli.

SVdor multus ex somno factus absq; causa manifesta corpus vti pluri cibo significat, si vero cibum non accipiẽti hoc accidat, scire oportet q̃ euacuatione indiget corpus. .xlii.

SVudor multus calidus, vel frigidus semp fluens, frigidus magis calidus minus significat morbum.

SI per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto ẽt ęqualis fieret euacuatio. Fiunt.n. sudores: vt natura humiditatẽ superfluam euacuante, quando & optime iudicium fit. vel quando non continetur in corpore morbi ratione sed siue hoc siue illo modo fiant, mẽbroꝝ patientium humiditatẽ euacuant. .xxxix.

QVacũq; parte corporis insignis caliditas: aut frigiditas fuerit, hic morbum necessarium est esse, hæc siquidem exiit a temperie naturali, quæ sanitas est. .xl.

VAriæ dispositiones diuturniores semper sunt q̃ quæ sunt vniusmodi cũ nõ possit natura a'uo i ptpe multas ꝯficere dispõnes. .lxi.

NOnnulli ita scribunt aphorismum, sudori multus ex somno factus sine causa manifesta. Alii vero sine aliqua alia causa, verum hæc & si non adiiciantur millies in mille sermonibus ab ipso prætermissa intelliguntur, quia hęc & si non dicantur, tamen subaudiuntur a nobis, vt qui semel ab ipso diximus, q̃ qui a causa extrinseca non ex dispositione corporis casus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionem: hoc ita q; semper oportet meminisse. Quod vero in præsenti aphorismo docetur, in verbo, multus, adiecto maxime existit. Si enim sudor multus non esset, posset & propter virium imbecillitatem: & corpus raritatem accidere. Ipsius vero multitudo: altera duarum causarum fit: vel propter ciborum qui sunt recenter assumpti immoderantiam: vel illorum qui antea. Si ṕpter recenter assumptos, prohibere oportet ne plures assumant, si propter prius assumptos euacuare. .xlii.

DE sudoribus quidem qui in diebus iudicatoriis fiunt dictum est prius. De his vero qui in toto morbi tempore apparent sine iudicatione in hoc ostẽdit aphorismo. Difficilliores qdẽ inquies ẽẽ frigidos sudores: minus vero his malos, calidos eẽ. Indicãt qdẽ vtriq; multitudinẽ adesse, sed alteri frigidã & peiores sunt. Alteri vero calidã: q & minus illis sunt exitiales. .xliii.

G

QVod Hippo. p verbũ intermittere accessiões intelligat quæ in quietẽ febre vacantẽ desinũt, manifestũ fecit in hoc aphorismo, febres illas quę per tertiã accedũtur, si quouis modo quieuerint, inqens esse absq; periculo. Solę.n. illę quę in quietẽ febre vacantẽ desinunt, pĩculo carent, et si vehementissimam, & satis lõgam habuerint accessionem. Si enim adeo breuis fuerit, vt in tertianis legitimis, minori duodenis horis tpe circũscripta, non modo sine periculo talis est febris, sed etiã cito iudicatur. Si vero longius q̃ duodecim horarũ occupet tempus, adeo vt ad decem & octo peruenerit horas, est quidem & hęc citra pĩculum, Tanto aũt longior, quanto & eius accessio maior extiterit, q̃ tertianę exq̃sitę. Non absq; ratione autẽ eas quę in quietẽ febre vacantẽ desinunt esse absq; periculo inquit, vt quę nõ ex inflãmatione aliqua, neq; ex maligna humorum putredine occasionem habeãt. Neutra.n. harũ ad quietẽ puenit febre vacãtẽ. Quocũq; autem modo intermiserint periculum abesse significatur, hoc est, siue vehemens, siue longa fuerit accessio. .xliiii.

.xliij.

FEbres quæcunq; nõ ĩtermittẽtes, tertia die fortiores fiunt, magis periculosę. Quocunq; autẽ modo intermiserint, periculũ abesse significatur. .xliiii.

QVibus, febres lõgę, his tubercula, vel labores in articulis fiunt. .lxv.

QVibus tubercula, vel in articulis labores ex longis febribus fiunt, hi pluribus vtuntur cibis. .xlvi.

SI rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili, lętale est.

NOn semp neq; hoc fit, sicuti neq; qcq̃ aliud huiuscemodi, sed magna ex pte videlicet cõtingere videt cã aũt est manifesta. Nã pp multitudinẽ, vel crassitudinẽ, vel frigiditatem humorũ efficientium febres, in longum tempus morbi extenduntur, cum longum exigant tempus ad coctionẽ. Par igitur est & tubercula fieri, & ad articulos supfluitatem decubere. Siue aũt p labores dolores intellexerimus siue lęsionem, vterq; intellectus habet rationem. Vtrunq;.n. horum ad abscessus sequitur. .xlv.

DE conualescentibus ex morbo docet. His enim repletis rationabile est casus plethoricos aduenire, & maxime ob virium imbecillitatem. .xlvi.

NOn idem est si quis dixerit, si inciderit, & si incidat. Verbũ enim inciderit vnum significat rigoris insultum, incidat vero plures. Semel igitur rigore incidente, nondum liquet, an mors, an iudicatio optima sit sequutura. Potest enim & propter virium imbecillitatem casus esse lætalis, potest autem & iudicatio periculosa, bonum tamen habere finem. Sæpius vero fieri rigorẽ febre non deficiente, & aliter bonum non est, in virium autem factus imbecillitate perniciosus. Nam si aliqua euacuatio rigorem subsequatur, quæ nullam faciat intermissionem, propter vtrunq; dissolui hominem fit verisimile, & quia vis imbecillis ferre non potest rigoris agitationem, & quia ab euacuatione dissoluitur. Si vero solus accidat rigor nulla euacuatione subsequente, vtroq; modo casus caret bonitate. Nam & sicuti mala causa vim corporis tanget, & malum signum erit vltimam illius indicans imbecilitatem, quæ solita erat noxios humores in rigoribus euacuare, nunc vero hoc non potest efficere. .xlvii.

Forte

Forte conueniens fuerat doctrinæ aphoristicæ dici cōpendiosius omnes prauas excretiones, cū bene exeunt ab bonum terminari. Hippocrates vero nō ita locutus est, sed primum quidem trium generum excretionum meminit, & eius quæ fit per os, & eius quæ fit per aluum inferiorem: & tertiæ quæ fit per vrinas. Deinde & eius quæ fit per os magis particulatim. Non enim simpliciter dixit prauas excretiones bene exeuntes bonas esse, sed speciatim ipsarum meminit, inquiens. Liuidæ: cruentę: fetidę: & biliosæ. Vna autem cōmunis est in hisce oībus: ratio. Malæ excretiones sunt prauarū signa dispositionum, & fiunt sæpius eodē mō, quo in vlceribus putridis, quibus liquores saniosi defluunt: nihil dispositioni conferentes. Nōnunq̄ vero ita sicuti pus, ex abscessu disrupto bene expurgās partē patientē. Indicia vero q̄ bene excernatur, maxima sunt, & coctio, & bona tolerātia, cū ipsis vero & morbi species, & post ipsam tempus anni, & regio, & ætas, & natura ęgrotantis. Quod vero est in fine aphorismi, duobus modis scriptū inuenit. In qbusdā qdē, vt antea scriptū est. Si vero nō aliqd eorū quę iuuant excernatur. In qbusdā vero sine particula negatiua nō hoc modo. Si vero aliqd eorū quę iuuant excernat. Et erit secundū primā scripturam sermo talis. Si aliqd eorum quę nō iuuant excreta videt euacuatū, non est bonū. Secūdū vero secūdā scripturā. si aliqd eorum quę iuuāt, & sunt animali cōuenientia excernatur, non est bonū. Melior autem est scriptura prior. .xlviii.

.xlvii.

Excretiones in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruentę, fetidę, & biliosę omnes malæ. Et si bene exeunt, siue per alui excretionē siue p vrinas bonę. Si vero nō aliqd eorum quę iuuāt, per hæc loca excernitur, malum. .xlviii.

In febribus non intermittentibus, si partes exteriores frigidæ, interiores vrunt, & sitim habeat, lætale est. .xlix.

In febre non intermittente, si labrum, vel oculus, vel nasus, uel supercilium peruertatur, vel non uideat, uel non audiat, iam debili existente corpore, quicqd horum euenerit, mors proxima est.

Dignū animaduersione est nunqd huiuscemodi casus possint in febre fieri intermittente. Ego. n. neq; vidi, neq; aīo capio. Videntur si qdem solis accidere in febribus, q̄ causones ab incendio noiantur, pniciosis, vel si aliter libeat appellare valde malignis, veluti lipyriis. Nulla vero febris alia pfundiora purit cute refrigerata, neq;. n. mitior causon, neq; tertiana, quæ duæ febres prę cęteris sūt calidissimæ. Videt itaq; nō distinctionis gratia in aphorismo adiecisse. In febribus nō intermittētibus, sed similē ptulisse sermonē illi quo dicit. Vertebrę aūt quæ in spina sunt, non quasi aliqua alia corporis pte sint vertebrę, sed veluti si ita diceret. Vertebrę qbus hoc inest, vt ī spina sint: & nunc ita sermonē Hippo. audiem⁹. Si pfundę ptes vrant, cute refrigerata, lętale ē, fit āt hoc ī nō nullis febrib⁹ nō itermittētib⁹. Cū vero hui⁹ talis existit, qn̄ aliq̄ fortis iflāmatio ī corporis pte pfūdiori, vl Erysipelas euenerit, tot⁹ ex toto corpe sāguis ad locū trahit patiētē, atq; iō vrūt pfūda, sed cutis refrigerat, vt fit ī pncipiis accessionū. .xlix.

Partiū fiunt peruersiones, extentis, atq; contractis his qui ad sua principia nerui pertingunt. Quod aūt extendant, hoc ipsis accidit, vel ppter inflām

tiones, vel duros tumores, aut siccitates aut imodicas frigiditates. Hęc a. sit grauia sunt, qñ prope neruorum originē fuerint cōstituta. Quare cū febris ptinua fuerit, & ęger debilis, nō absq; rōne mortē esse vicinā est existimādū. Multo aūt magis, qñ non audiat aliquis, vel non videat pp virtutis sensibilis debilitatem. .l.

Fit qdem nonnūq ex eadē causa horū vtrunq;, & difficultas spirandi, & deliriū, patiēte cerebro, & tūc appet spiritus, vt ipse in pgnostico, inqt, magnus & ex multo interuallo, hoc est magnus, & rarus. Cōtigit aūt & pp aliquā earū partiū q respirationi obseruiūt, passionē, spirandi difficultas, Nam & morbus lateralis, & pulmonis inflāmationes, & reliquę thoracis, atq; pulmonis passiōes, spirandi faciūt difficultatē. Hæc vero omnia periculosa sunt, febre psertim cōtinua adiuncta. Nā semper cū tali fieri cōsueuerunt, quare & hic verba illa. Cū febre non intermittente, eadē videntur rōne esse dicta, quæ & in aphorismo antecedente. .li.

Sermo ita clarus est, vt forte Hippo. non indiguerit. Liquet. n. q eo ipso qđ ad primas iudicationes nō soluūt, huiuscemodi passiōes fint diu duraturæ. .lii.

VBi i febre nō intermittēte difficultas spirādi, & deliriū acciderit. lętale. li.

IN febribus, abscessus qui ad primas iudicationes non soluunt, longitudinem morbi significant. .lii.

QVicunq; in febribus, vel in aliis morbis sponte illachrimant, nihil absurdum, q vero nō spōte, absurdius. .liii.

QVibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur, his fortes fiunt febres. .liiii.

QVibus plurimum siccæ tusses leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, nō multū siti infestantur. .lv.

EX inguinum tumoribus, febres omnes malæ, præter diarias.

DIctū qdē & in pgnostico lachrimari nō esse bonū signū, qdo videlicet oculus ipse nullū affectū habet pprīū, atq; pcipuū, veluti lippitudinē, vel in palpebris asperitatē, vel tale aliquid. Nā debilitas quędam ostendit potētię cōtentiuę, qñ & si talia nō adsunt illachrimāt. Nō recte āt scriptū fuit absurdius cōparatiue: melius enim fuerat absolute absurdū dicere & mihi videtur hic error: culpa magis primi librarii. q ipsius Hippocratis cōtigisse. .liii.

NEq; enim nasci possunt huiuscemodi lentores sine caloris multitudine pituitosiorem humiditatem excante. .liiii.

SIccas tusses illas noiant. in qbus nihil expuit. Fiunt aūt aliqdo ob intēperiē instrumentorum quæ obseruiūt respirationi: aliqñ vero in fauciū asperitate: vel aliquo tenui: & pauco humore destilante. Quicquid horum acciderit: aliquo modo madescunt loca quę ad speram plertinent arteriā & ideo minus siticulosi fiunt. Nam si asperitas sola fuerit propter motum in tussi factū: ex locis vicinis humor aliqs trahitur. sic autem & si sola fuerit intemperatura. .lv.

FEbres diarię omnes ab ipso vo anť: quęcūq; sui rōne vna die durant. Tales aūt sunt ex tumoribus inguinū, quādo ex causis manifestis consistunt. Alios vero tumores inguinū q sine cā manifesta fiunt, fit verisimile ex viscerum inflammationibus fieri: atq; ideo febres q vna cū ipsis eueniunt malas esse. .lvi.

Oportuit

OPortuit hunc aphorismũ cum altero paulo ante dicto cõiungi. In quo dixit, Sudor multus, frigidus, vel calidus semper fluens. Ipse vero ostendit quo pacto talē sudorem dixerit esse malũ: & ꝑpter quā cām. Malus itaq; existit qa morbũ nõ soluit, q̄ re & ipsũm ꝓrogari significat. Cām vero secundũ tempus prorogationis, multā ait esse humiditatē, quam in tēpore longiori, dissoluente, ac cõcoquentē natura, necessariũ est morbum esse longum. .lvii.

.lvi.

FEbricitanti sudor superueniēs febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem. .lvii.

QVi a cõuulsione, aut distentione neruoꝝ tenet̄, febre superueniēte liberatur. .lviii.

A Febre ardente habito, rigore superueniente, solutio. .lix.

TErtiana exq̄sita septenis circuitibus quod tp̄s longissimũ est iudicatur.

ESt qdem & distentio neruorũ cõuulsio, sed non videnť in ipso partes cõuulse, quoniā ęqualiter añ, & retro tenduntᷓ, atq; ideo pręcipuũ illi nomen est datũ distētio, ita ꝙ oēs cõuulsiões sunt numero tres gręcis vocabulis, Opistotonus. i. tētio ad posteriora. Emprostotonus, i. tentio ad anteriora, & Tetanos. i. ęqualis tentio, nominatę. Omnes vero secũdũ ipsum fiunt conuulsiones, vel ex repletiõe, uel ex euacutiõe, partiũ videlicet neruosarũ. Quęcũq; igitur conuulsiones ad febres ardentes sequunť, has par est fieri ex siccitate. Quęcũq; vero ab initio inuadũt, ex repletione habent generatiõnē, his cõuulsionibus febres aduenıētes, partim quidem superfluā dissoluunt humiditatē, partim vero concoquũt frigiditatē, quę duę sunt medicis remediorũ intentiones. Nõ absq; rõne igitur in febribus ardentibus lętales sunt cõnuulsiones nõ lętales vero quę febres antecedunt. .lviii.

OStensum. n. est in sermone de rigore, ob flauā bilem, quę per mēbra sentiētia veloci motu defertur, fieri rigorē, post quē videlicet & alui soluunť, & sudores, & vomitus biliosi sup̄ueniũt. Bile igiť ex qua febris ardēs habuit ortum expurgata, soluiť febris. Nam febrē ardētem fieri nouimus estiuo tempore quādo venę exiccatę, acres, ac biliosos ad se liquores attraxerint. .lix.

TErtiana febris, ab ea quę ardēs nominať, humore faciēte, nõ differt. Vtraq; enim a flaua bile fit. Differunt aũt, quoniā febris ardēs habet in venis vna cum sanguine bilē plurimā ebulientem. Tertiana vero eandē bilē habet in toto corpore latā, ac motā. Exq̄sita igitur tertiana erit sui ipsius naturā purā seruans, atq; sincerā. Seruat aũt, vbi flauā bilē habet, vt dixi supabundantē, & motā, & ꝑterea, tp̄s ęstiuũ, & locũ tēpori similē, calidũ. s. ac siccũ, & hominis ętatē, & temperaturā similę. Statim vero & in tali tertiana accessio fieret vna cũ rigore, & solutio eius p sudores, vel p vomitũ, aut p aluũ inferiorē, flaua bile euacuata, vel omnibus istis pariter factis. Erit & huic tertianę tp̄s accessionis minus multo, q̄ quietis. Duobus si q̄dē diebus, & totidē noctibus toto eius ꝑfecto circuitu. Exq̄sitā tertianā nũq̄ inuenies extra duodecim horas suā accessionē ꝑtendere. Talē itaq; ait Hippocrates in septē circuitibus, qđ sit longissimũ, iudicari. Quod. n. in cõtinuis vna dies põt, hoc in intermittentibus accessio. Secundũ igiť istorum cõnumeratione, eaꝝ fiunt iudicationes, hoc aũt innuit & ipse in ꝓgnostico, vbi de quartana lo

quitur, ita inquiens. Fit aũt & quartanarum cõsistentia ex ordine tali. Est aũt & a nobis obseruatũ, tum in quartanis, tum etiam in tertianis: fieri iudicationem secũdum numerum circuituum, nõ dierum. Statim itaq; in tertiana febre ab initio septima accessio in tertium, & decimũ incidit diem, & sæpius in ipso morbus iudicatur non expectato quartodecimo. Sicuti igit in morbis cõtinuis, acutorũ quidem morborũ terminus est quartus decimus, peracutorũ vero septimus, sic in intermittentibus longissimi tẽporis existens tertiana febris, terminũ habet circuitũ septimũ. Rursus aũt sicuti in peracutis morbus poterat iudicari, & in quĩto, & i quarto, & in tertio die, sic & in tertiana in eisdẽ circuitibus fieri solutionem cõtinget non expectãte natura septimũ circuitum. Hippo. igitur tertianã aliquãdo cũ adiectione exquisitam nominat. Aliquãdo vero simplici appellatione cõtentus, tertianã tantũmodo, sicuti & nunc quoq; consuetudo græcorũ est huiuscemodi res omnes dupliciter nominare. .lx.

QVibus in febrib⁹ aures obsurduerũt sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, soluit morbum. .lxi.

FEbricitatẽ nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare. .lxii.

QVibus in febribus morbus regius ante diẽ septimum accidit malum. .lxiii.

DIctum quidem & ab ipso antea surditatẽ fieri, si biliosa excremẽta retineant & ad caput recurrãt, & talẽ solui surditatẽ, si aluus turbet. Dictum aũt & nũc ab ipso hoc idẽ, & preterea de profluuio sanguinis e naribus, & enim & hoc soluit surditatẽ, eam scilicet quæ in febribus fit absq; vlla propria atq; præcipua instrumenti auditus passione, & nihil mirum si euacuatis, aut transmutatis noxiis humoribus cessant passiones. .lxi.

NEscio si hunc aphorismũ Hippocrates scripserit: an fuerat a quopiam adscriptus: si quidẽ in pgnostico dierũ iudicantiũ incremẽta ac compositiones fieri in quaternis edocuit: & in hoc ipso libro aphorismorũ: atq; etiã in Epidemiis: non modo die quartodecimo multos vidit iudicatos. sed et in vigesimo: & quadragesimo: & sexagesimo: & octuagesimo. Ipsi vero iudicãt: & vigesimaquarta: & trigessimaquarta & octuagesima: & ab initio protinus quarta. Quomodo igit ait nunc: ꝙ nisi in diebus imparibus febris cessauerit non fit fida iudicatio. Melius itaq; pro imparibus scribere iudicatoriis, vt qbusdã visum est. Multa tñ exemplaria in numero plurali, & imparibus & diebus scriptũ hñt. .lxii.

MOrbus regius fit aliqñdo & iudicatorie repẽ nẽte natura ad totũ corpus, & pcipue ad cutẽ flauã bilẽ. Fit aũt & huiuscemodi casus hepate male se habẽte. Ipsius vero mali affectus ex quibus morbus regius solet aduenire tres sunt, tumor durus, inflãmatio, & obstructio. Verũ tumor pdurus diutinus morbus existit. Inflãmatio vero, & obstructio repente fieri possunt, & q regii morbi ante septimũ accidunt die, ex aliquo istorũ ortũ habẽt, nã citius nõ põt iudicatorie bilis efferri ad corpus. Ante septimũ qdẽ diẽ morbũ regiũ eẽ malum verũ existit, nõ tñ post septimũ vacare periculo est pariter verũ, neq; hoc nũc dictũ est. Põt. n. & inflãmatio, & obstructio longiori tpe permanere, ante septimũ tamen bilem iudicatorie efferri est impossibile. In quibusdã vero exemplaribus adiectum est aphorismo, circa finem. Nisi humores ex aluo prodeant, volẽtibus his qui hæc adiiciunt per aluum bilem expurgari. .lxiii.

Cum

Cum bile per omnē corporis habitū mota rigores accidāt, atq; ideo singulis accessionibus expurget, atq; euacuet nō absq; rōne ad intermissionē pue nit taliū febriū intermissio. Hoc igit ē q̄ nūc dictū ē ab eo quotidie febres solutuos, ac si dixisset, ægrotos quotidie sine febre fieri. sicut rāt quēad mo dū quotidie rigores fiunt: quotidie ēt febres cessant: sic v3 si & p tertiū diē: vel ēt p quartū: qd. i. fieri vr, & in tertianis & in quartanis circuitibus: i quos febres soluū tur: & rursus redeunt. Remanet tamen quędā dispositio præter naturā in corpore: a quā iccirco circuitum & aliæ febres & ægri tud. nes generantur. .lxiiii.

.lxiii.

QVibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluunt. .lxiiii.

QVibus in febribus morbus regius, septimo, vel nono, vel vndecimo, vel quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum ilium obduruerit, si vero nō, nō bonum. .lxv.

IN febribus circa ventriculum, & fortis æstus, & cordis morsus, malum. .lxvi.

IN acutis febribus cōulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum.

Qui ante hunc scribit aphorismus absq; or dine mihi vr̄ fuisse in teriectus. Melius. n. fuisset hunc: q nūc scribit apho rismū illi fuisse ꝯiunctū: in quo ait. Quib⁹ in febribus morbus regius ante diē septimū accidit: malum. vt totus sermo talis ꝑce dat. Ante septimū qdē diē mor bum accidere regiū malum oīo, post septimū vero optimū, nisi dextrū iliū obduruerit. i. nisi aliqs malus effectus ex his quos antea diximus, visce ri hepati videlicet acciderit. Ex purgato. n. i ipsō sanguine: & bile trāslata ex venis ad meatus bilē recipiētes, siue obstructio fuerit in locis ad quę trāsfert, siue inflā matio aliqua, vel durus tumor, necessariū oīo nō expurgari sāguinē, & vna cū ipso bilem per totū corpus deferri, & hinc morbū regiū generari. .lxv.

QVod non solū ei visceri, q̄ sua natura pulsat, cor nomē fuit apud anti quos, sed ēt ori vētriculi, ꝑ confesso habet apud oēs, sicuti ēt q̄ cordial giā. i. cordis dolorē, huius ptis dolores appellāt, & verbum cardiossim apud gręcos, plurimi expōnētiū aphorismos ꝑ cardialgin. i. cordolē acceperūt, nō nulli ipsius visceris motū quędā palpitationi similē, ꝑ cardiogmon verbū ītellexe rūt. Fortis itaq; vētriculi ęstus a flaua bile in ipsius tunicis ebuliēte generat. Rō nabiliter aūt his q ita affecti sunt, & vētriculi mordetur os, atq; ob id malus est ca sus. Si qs vero p cardiogmō verbū Hippo. vtitur in aphorismo, crebrū, & velo cem cordis motū, & pcipue ēt similē palpitatiōi intellexerit, extremū ex eo malū si gnificatur, vim. s. vitalem maximo incendio laborare. .lxvi.

FEbres vehemētes, veluti ignis neruos exiccātes eos extēdūt, atq; cōuellūt & pp hoc malas afferūt cōuulsiōes. Nonnūq; vero & viscera ipsa in tali affectu dolorē sentiūt, pp incē dii vehemētiā, ac siccitatē, atq; idcirco malū esse inqt. Peior aūt fuerat si fortes dolores acciderit. Scimus aūt q̄ pp inflāmationē, vel herysipe las, vel fortē obstructionē vel abscessū aliquē, in viscerib⁹ dolores fiunt, sed nō fit verisimile, vt d his nūc sermo habeat ab ipso. Manifestū. n. ī ipsis piculū q̄ neq; ne cessario adiūgit ꝯuulsiōi, & cū Hippo. i febrib⁹ dicit morbos febriles, itelligit qn febres ipsę sūt passio, & n̄ casus ptis alicui⁹, q̄ aliquo dictoꝝ affectū laboret. lxvii.

DIctum ab ipso & antea fuit, q somnus lędens ęgrotantē mortalis est q aūt non lędit nō est mortalis, vbi & exēplum sermonis adiiciēs, inqt vbi delirium somnus sedat, bonū, veluti somno existēte aliquo ex quo deliriū nō sedatur, sed excitaē aliquādo, ac generaē. Verū & hic alia dixit exēpla noxę ex somno aduenientis, timores, ac cōuulsiones, Quidā vero nō timores scribunt, sed labores, & qdem nos sæpe vidimus in morbis exitialibus, & timores, & labores, & cōuulsiones factas ex somnis. Hoc autē videē ptingere, qñ in somnis ad cerebrū humor infestus puenerit, tūc magis intra, q̄ extra natura mota, & quidem sicuti a cibo ad somnum conuersis impletur caput, sic in plethoricis dispositionibus, somni ipsum replentes aggrauāt cerebrum. Si igiē ea multitudo magis ad atrę bilis naturam vergit, timores fiunt, sed si talis nō fuerit, labores, ac conuulsiōes. Et somni videlicet semper nocerent, quatenus ad pfundū, & viscera materia fluit, nisi coctiōis rōne plus afferēt vtilitatis q̄ sit dānū q ex motu ad iteriora ꝯseqē. Nō solū aūt i cerebro ipso mali humores aceruati tales afferunt casus, sed & in ipso ore ventriculi quare & in somnis magis euaporant, cum incocti permaneant, sicuti coctiones vtiles somnos inducunt. .lxviii.

.lxvii.

IN febribus ex somnis timores, vel cōuulsiones malum. .lxviii.

IN febribus spiritus offendens malū. Conuulsionē.n. significat .lxix.

QVibus vrinæ crasse: grumosæ, paucæ nō sine febre, multitudo veniēs ex his tenuis iuuat, pcipue vero tales veniunt qbus ab initio, vel breui sedimen habent.

SPiritum nunc audiendum est ipsum dicere, sicuti in prognostico respirationē, qui vbi offendit hoc est in medio sui interruptus substiterit conuulsionem significat. Et enim fit mouentibus thoracem musculis, ac neruis iam cōuulsioni paratis, qua dispositione insuper aucta, & plures occupāte ptes manifesta cōuulsio hoiem apprehēdet. Cū vero duplex sit in respiratione motus alter quo spiritus fertur ad interiora, qui inspiratio dicië, alter quo ad exteriora, & cōtrariā accepit appellationem, expiratio nominatus. Offendit aūt spiritus aliquādo qdem inspirātibus, sicuti cū ipse dicit duplex intra reuocatio, veluti adspiratio, aliqñ expirantibus, sicuti cū dicit & spiritus offendit extra delatus. In his igiē vtriusq ptis respiratiōis seorsum meminit. In ꝓposito vero aphorismo de tota ipsa ꝓnciās, inqt. Spirit? offendēs, siue i motu ad itra, siue ad extra, siue ad vtraq tale qd patiaē. .lxix.

NOn simpliciter vrinas crassas dixit, sed & grumosas adiecit, duoꝝ alterum ostendens, vel crassitudinis q̄titatē, vel sedimēti inęqualitatem, ac diuulsionem, ita q plures, veluti grumi ipsarum consistētię circūscriptę appareāt. Nōnulli vero nō grumosas scribunt, sed cænosas, sicuti numisianus, & Dionysius, siquidē p hoc verbū fetorē quēdam simul ostendentes, plus aliqd q̄ alii demonstrātes. Si vero quasi crassitudinis quātitatē nihilo plus hoc ipso docētes. Sermo vero Hippocratis totus nō videē de vrinis esse fetorē habētibus, sed de paucis tantum, ac crassis, vt ex opposito manifestat, inqens. Multitudo veniēs, ex his tenuis iuuat. Quare si hoc solum scriberetur quibus vrinæ crassæ, paucæ, nihil sermoni deficeret. Fiunt autē & sine febribus vrinę tales, natura expurgante per renes totius corporis superfluitates. Fiunt aūt & cū febre, in qbus qspiam forte existimaret ad cō

trariam

trariam transmutationem non esse bonam, quoniam magna ex parte in febribus, ex vrinis ab initio tenuibus fit ad crassiores conuersio tendente iam morbo ad solutionem, atq; ideo mihi videtur ita scriptus ab ipso fuisse aphorismus, id qđ raro accidit edocente. Contingit enim aliquando vel per initia morbi, vel nō multo post vrinas factas crassiores propter grauitatem habere sedimen. His igitur vrinis sedimen bonum signum non est, sicuti aliis, quæ ab initio tenues existentes ratione totius morbi coctionis sedimen capiunt. Non absq; ratione autem crassæ vrinæ sunt multitudine paucæ, vt quæ vix renes pertrāseant. Cum itaq; & simul maior pars talium humorum malorū fuerit euacuata, simul autem & residuum concoquitur: tunc excernunť multo prioribus tenuiores. Melius.n. si ita dicatur, & nō ten[illegible] absolute, quemadmodum dixit Hippocrates. Quæ enim secundum naturam sunt, non simplr tenues existunt, sicuti neq; crassę, sed medium tenent inter vtrunq; excessum, & cum mediocritatem habeant, crassiores quidem sunt atq; dicū tur aquosis tenuiores vero grumosis, multę vero nō sine ratiōe excernunť, qā prius fuere retentę, quo tempore crassę existentes difficulter exibant.

.lxx.

QVibus vrinæ pturbatæ quales sunt iumentorum, his dolor capitis vl'ad est, vel aderit.

.lxxi.

QVibus septima iudicatur his nubeculam habet quarta die vrina rubeam, & alia ex ratione.

.lxx.

HVnc nōnulli aphorismum cum superiori coniungunt: tanq̃ eius partē, ita scribentes. Quibus autem vrinę perturbatę, hisce dolores capitis. Et volunt quidam verbū perturbatę cōtrarias ostēdere his, quas antea noīauit, nōnulli vero ipsas vrinas pturbatas. Falsum aūt est q̄ vrinę tenues sint cū dolore capitis. Vñt.n. dolores capitis aliqñ antecedere, aliquādo simul esse cum perturbatis vrinis, & quales nam hæ sint manifeste monstrauit, inquiens, quales sunt iumentorum, & tales fiunt materia crassa, ac densa a calore agitata. Hæ enim videnť maxime, & ab extrinseca caliditate i spiritum solui, sicuti bitumen, pix, atq; resina. Nō nullę igitur vrinę longo tempore manent perturbatæ, nōnullę vero cito sedimen crassum habent: & cito morbum solutum iri significant. Quæ vero non resident, si vires affuerint longum fore morbum ostendunt, si imbecillitas adsit, ęgri mortem prenunciant, hęc quidem ex superabundanti a nobis sunt dicta. quoniam non carent vtilitate, quæ vero ad ipsum attinentia aphorismū adhuc dicere oportet sunt ista. Vrinis perturbatis capitis dolores necessario: aut adsunt, aūt aderunt, vt inqt Hippocrates, quoniam spiritus flatuosus vna cū calore prompte fertur ad caput. Non tamen si quis doluit caput vel dolet huic omnino tales sunt vrinæ. Fiūt enim dolores capitis etiam ex calore solo, Nonnunquā vero ex flaua bile, quæ vel in capite, vel in ventriculo continetur, & ex humorum abundātia caput opprimēte, vel propter aliquam loci obstructionē, vel spiritu flatuoso habēte in parte ipsa generationem, quorū nihil talem facit vrinam ex necessitate.

.lxxi.

SIcuti in pluribus aliis se ipsos imperitos artis Hippocratis ostenderunt plurimi eorum qui eius librum exposuerunt, sic & in isto. Putant enim adiecta fuisse aphorismo, & alia ex ratione, quæcunq; circa somnos, vel vigilias, vel respirationem, vel accubitum, vel surrectionem, vel tale aliquid, in prognostico scripsit, vt si hæc omnia bene facta videantur in septimo eorum quæ futuram speremus iu-

dicationem videntur ignorare capita maxima ad præcognitionem facientia. Vigilant enim magna ex parte, & grauiter se habent, ac febriunt vehementius ægri, quanto magis iudicatio appropinquat. Plures vero eorum prope iudicationem spirant difficulter. Non igitur oportet quod ex vrinis apparet signum sine talibus casibus fit ad firmiorem futuræ iudicationis spem signum in vrinis, sed multa alia quæ frequentius, quam istud apparent, de quibus nihil videntur cognoscere, qui audent Hippocratis cōmentarios exponere, priusquam totam ipsius artem perdiscant. Nam cum quarta dies sit index, quemadmodū ipse edocuit, & qualis sit futura septima nunciet omne quod in ipsa dignum effatu

.lxxii.

QVibus vrinæ albæ, & perspicuæ male præsertim si in delirantibus appareant.

signum coctionis apparuerit, futuram septima die iudicationem ostendit, adeo quod non solū rubra aliqua nubes apparens, antea non visa, iudicationem significat, sed & alba multo plus ipsa. Adhuc autem magis & sublimamentū album, æquale, atque consistens. Si vero velociter admodū morbus moueatur, & mutatio coloris, & consistentiæ, sunt sufficientia signa futuræ iudicationis. Tenuis itaque vrina si mediocriter crassa efficiatur, & si alba ruffa fiat, in tali morbo iudicationē significat. Vnius itaque signi nominatim Hippocrates meminit: vrinæ scilicet rubræ. Dignum autē existimat, vt sicuti hoc, ita & alia ex ratione intelligamus quæcunque futuras iudicationes ostendūt. Sunt autem hæc quæ in diebus ab ipso vocatis indicibus, & contemplabilibus fieri consueuere, vel in vrinis, vel in excrementis alui inferioris, vel sputis, semper enim hæc talia omnia iudicationes significant, nō tamen bonas semper. Solis enim coctionis signis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonæ futuræ iudicationes indicantur. Sensus ergo verborum aphorismi talis est. Meminit aūt nubis rubeæ tanquam signi perrari. Albæ enim frequentissime appent, & sunt signum coctionis manifestum. Rubeæ vero raro fiunt, & nisi hoc in loco de ipsis dixisset Hippocrates quod in diebus indicantibus apparentes futuram nūciant iudicationem, forte nemo talem ipsis inesse vim existimaret, siquidem Hippocrates colorem rubeum quidem salutarem, diutinum tamen esse vult. Nam in prognostico ita ad verbū scribit. Si vero vrina fuerit subrubea, & sedimen subrubeum, & leue, magis quidem hæc diutina quam prima, Sed admodum salubris. Nunquid igitur quarta die talis nubes apparens futuram in septima iudicationem significabit, in alia autē aliqua indice non significabit, diligentius est inquirendum, quod in ipsis operibus est obseruandum. Nam quantum ad rationes attinet, sunt ad vtranque partē argumenta & magis ad alteram, quod non significabit nisi morbus valde celeriter moueatur. Nā si quarto die fiat æquale tempus priori, id quod sequetur assumens non est impossibile quod iudicationem ostendat. In vndecimo autem apparens non mihi videtur admodum tribus solis egere diebus, sed etiam pluribus verissimum siquidem est colorem talem aliquid supermetiri solutionibus. Ego quidem raro signum tale in aliis diebus vidi præter quartū. Cui vero in septimo apparuit: hic quarto decimo fuit iudicatus, cui vero quartodecimo, hic in vigesimo. Apparuit autem cuidam alteri in vndecimo, qui decimoseptimo iudicatus est, & cuidam alii in eodem vndecimo rursus qui vigesimo die fuit iudicatus.

.lxxiii.

VRinæ tales extremam cruditatem significant, quare & morbos, longos faciūt quædam vero ex ipsis cum anticipauerint vires dissoluere, sunt perniciosæ,

veluti in delirijs. Nullū &. n. vidi delirātem, in quo talis vrina apparuisset, saluatū. Melius siquidem est, vt sicuti totus morbus est biliosus, sic & vrinæ appareant biliosæ. Aquosæ autem vrinæ (tales enim sunt albæ atq; perspicuæ) magnam cruditatem ostendunt, & præterea flauam bilem ad caput solūmodo rapi. Quibusdam enim vrinæ perspicuæ non tamen albæ quæ scilicet tenuem habent substantiā, colorem vero biliosum. Quæ vero perspicuæ sunt, & albæ simul sunt penitus aquosæ. Si igit simpliciter scriptum sit. Maxime vero in delirantibus: horum verborum intellectus est manifestus. Si vero fini sermonis adiiciatur, sicuti in aliis exemplaribus videtur adiectum verbum, apparent, sensus erit talis. Aquosæ vrinæ malæ sunt præcipue vero tales apparent in delirantibus qui exitio proximi sunt. Neque enim in omnibus quemadmodum nonnulli libri expositores audierunt nihil scientes ex his quæ in ęgrotis apparent, verum in quibusdam exemplaribus ita scriptus est finis aphorismi. Præc pue vero in delirantibus tales apparent, & est idem intellectus q secūdę scripturæ antea a nobis dictæ.

.lxxiii.

QVibus ilia suspensa murmurantia, lumborq; dolore superueniēte, his alui humectantur, nisi flatus erumpāt, aut vrinæ multitudo proueniat, hæc vero in febribus.

.lxxiii.

ILiis suspensis, hoc est ad maiorem tumorem ex multis causis deductis, quarū vna est propter spiritū flatuosum (de hac nūc disserit) dupliciter facta nonnūq̄ ex aliquo affectu difficilem habente solutionem partiū ad aluū attinentiū, nōnūquā vero ex aliqua recenti occasione. Distinguit autem & Hippocrates ista. Nā prior dispositio: neq; cum murmure fit. Extenta enim atq; inflata instar vtris ilia in ea repræsentantur. Altera vero cum murmure. Sic autem nominat spiritus sonus cum neq; magnus, neq; multus extiterit: cum quadam autem modica humiditate ad inferiora motus. Et quidem accidit tali murmuri descendenti ad lumborū loca, vna cum ipso iliorum tumorem deportare, vnde partibus quę hic sunt ex ipso distentis prouenit dolor, deinde hoc pacto humore aliquando ad corpus distributo, solus spiritus flatuosus emittitur, nonnūq̄ vero vna cū humore, & quidem humor distributus magna ex parte per vrinas excernitur. Recte ergo inquit in dictis signis aluū disrumpi, nisi anticipet seorsum qdem humor distribui, seorsum vero spiritus in intestinis retentus per sedem excerni. Contingit vero quandoq; ad corpus distributū, videlicet & spiritū: & humorem cito ad vesicam permeare. Quod vero in fine aphorismi scribitur. In febribus vero hæc, tale aliquid mihi videt ostendere, a febribus molestari dicebant antiqui illos, q absq; inflāmatione aliqua, vel abscessu, vel dolore, vel herysipelate, vel vt simpliciter dixerim, absq; aliquo membro præcipue affecto ægrotabant. Quod si pter lateris inflāmationem vel pulmonis, vel talis ptis alterius febricitarēt, nō febricitātes ipsos nominabāt, neq; a febrib⁹ molestari dicebāt, sed pleuriticos, aut pipneumonicos, & aliis similibus noībus, veluti hepaticos, & lienosos, appellabant. Nunc itaq; mihi vr̄ Hippo. duorū alterū velle insinuare, vel φ hæc quæ dixit, febribus accidūt, in qbus nullū mēbrū affectū est, vel φ & in illis accidūt morbis, nō tñ ipsis aluus disrupta sit, vel flatus, aut vrinæ pdierint. Neq;. n. aliquo naturæ motu mēbris spiritū flatuosum expellētibus murmur in illis cōtingit fieri, sed veluti casum tantūmodo. .lxxiiii.

Dictū est a me etiam prius ꝙ abscessus fiunt ad articulos his q̄ antea in eis laborē passi sunt, & q̄bus quouis modo in morbo lassitudo accidit, & p̄terea in q̄buscunq; crassorū humorū multitudo longo tp̄e perdurauerit. Si itaq; natura valuerit per vrinā expurgare corp⁹, ęger ab abscessu liberatur, homorem ad articulos decubiturum per vesicam euacuans. Satis autem habuit laboriosarum febrium, veluti in quodam exemplo meminisse, quę initium ad vrinam motionis in die indice accipiunt. His enim laboriosis hoc inest, ꝙ cito abscessus faciant non expectantibus, vt aliæ, tempus prolixius. His vero ipsis, & iuxta aurem fieri abscessus cōsueuere, sicuti alijs prolixioribus multitudo plus ad inferiora decumbit. Quibus igitur caliditas maior magis materiā subleuauit, vel sanguinis profluuium per nares patiunt̄, aut parotidas, idest iuxta aures abscessus habent. Quod autē solutio hæc ocior sit altera per vrinas, non oportet dicere, quare & in ipsa adiecit Hippocrates. Et breui admodū solutio fit, altera quæ fit per vrinas euacuatione plures exigente dies. Quod aūt quarto die dicitur, pro exemplo positū est. Te vero oportet transferre ad omnes dies alios quicunq; sunt contemplabiles, & iudicatorij. .lxxv.

.lxxiiii.

Quibus sperat̄ abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu vrina multa, crassa, & alba facta, qualis in laboriosis febribus quarto die q̄busdam incipit fieri. Si vero ēt ex naribus fluxerit sanguis, breui admodum solutio fit. .lxxv.

Si sanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut uesicę exulcerationem significat.

Siue in renibus, siue in vesica vlcus factum fuerit, si quidem in vase aliquo effatu digno cōstiterit, & pręcipue cum aliqua exesione, sanguinis excretio consequitur sine hoc autē puris tātūmodo. Cōtingit aūt vt facto vlcere in aliquo vrinę meatuum, & pus, & sanguis per vrinam exeat. Hi vero renes, ac vesicam interiacent & oportet, hos illis subaudire. Exulcerātur aūt magna ex parte his qui in renibus lapidem habent meatus vrinarij, quando a lapide aliquo acuto, aut admodum aspero in ipsis intersepto excoriantur. Vlcera autem si in pene fiant, etiam sine vrinis & pus exit, & sanguis. Exit aūt & simul cum vrinis aliquando pus disrupto abscessu in aliquo superiorum locorum. Quare & plures expositores alteram scripturam magis probarunt in qua coniunctio, &, scribitur, in hunc modum. Si sanguinem, & pus mingat, renum, aut vesicæ vlcerationem significat, quasi altero solo, scilicet pure, per loca vrinæ excunte fieri possit, vt sit signum non modo renum, vel vesicæ exulceratæ, sed etiam alicuius partium superiorum. Forte igitur & hi aliquid dicunt. Forte autem & verbum, mingat, ꝙ aliud ostendit, q̄ minxerit, in se ipso continet distinctionem. Neque enim idem est, vel ita d cere, si sanguinem, & pus mingat, vel illo modo. Si sanguinem, & pus minxerit, In vno enim, vel duobus, vel tribus diebus potuit minxisse pus disrupto abscessu ad vrinæ instrumenta. Multis autem diebus, ac mensibus, vbi hoc factum fuerit, renum, aut vesicæ exulceratio significatur. Quod autem ipsorum magis & dolor distinguit qui in differentibus accidit locis, & ea quę cum vrinis excernuntur, de q̄bus deinceps loquetur, & quidem de vrinarijs meatibus eadem est ratio. .lxxvi.

Paruæ

PArue quidem caruncule renũ substantię indicia sunt, q vero vti capilli nullo modo renũ. Neqȝ enim fieri põt, vt ad talem substãtię formam rem dissol uatur. Qui enim hoc aiunt renum ignorant naturam, sed neqȝ vesica resolu ta, aut exesa, vt qbusdam visum est: tales vrinę exeunt. Sunt enim huius par ticulę foliorũ similes magis, sicuti & Hippocrates paulo post, eas squamas appel lat. Sed veritas ita se habet, qđ nobis forte quadã sępius videre cõtigit, sed alij qdam medici, quãtũuis in operibus artis multũ exercitati, raro se aiunt vidisse vrinas tales. Vocant aũt medici hãc passionẽ capillitiũ, quoniã capillis similia sunt, & albis magis similia apparent quę in vrina ferunt.

.lxxvi.

QVibus in vrina crassa existente, carũculę puę, aut veluti capilli vna exeũt, his a renib⁹ excernũt.

Nuper aũt qdam talia corpora tam longa mingebat, vt incredibilis longitudo videret, nam quędam ex ipsis ad dimidiũ cubitũ extendebã tur. Hic vero toto fere anno qui antecesserat in vsu cibario habuerat orobũ, & fabam, & sępissime caseum tenerũ, ac siccũ, & pluribus alijs & talia mingere contigit q cibis crassioribus vescebãtur. Tali igit humore in renibus, visto capillis similes substantię generãtur: & quidem modus ipse curandi rationi quę de causa habetur attestantur. Nã ab extenuantibus, atqȝ incidẽtib⁹ medicinis, adhibito ẽt alio victu humectante ęgri curantaur. Si vero tãta esset exulceratio renũ, aut vesicę, ꝙ eorũ substantia dissolueretur, non modo nihil ex talibus medicinis iuuarentur, sed supramodum irritarentur. In his itaqȝ, sicuti & in alijs Hippo. dignus est admiratione, eorum inuentor quę a pluribus medicis adhunc vsqȝ diem fuere ignorata. Ipsa quoqȝ sermonis diligentia magnam habet admirationem, cum dicat talia ex renibus excerni. Neqȝ.n. sicuti in priore aphorismo renum causatur exulcerationẽ: ita & nunc dixit, verum simpliciter ex renibus inquit excerni, quẽadmodum si aliquo mingente lapidem ex renibus ipsum delatũ esse dicamus, non ꝙ sit pars substantię eorum, sed quoniam in ipsis suam habuit consistentiam. Paruę igitur carũculę sub substantię renum vlceratarum partes existunt, qui vero veluti capilli, in renibus qdem consistentiam accipiunt, veluti & lapides, non sunt aũt partes eorum substantie. Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphorismus sine pticula, aut, legit. Carũculę paruę veluti capilli. Nullo.n.mõ carũculę paruę assimilantur capillis. Verũ oportet inter verbum, paruę, & alterũ, veluti, mediam ponere dictionẽ, aut, tãq̃ Hippo. nõ de vna re, sed de duabus faciat suo sermone mentionẽ, quarũ vna est Carnes paruę, altera vero. Veluti capilli. In his igit q sunt veluti capilli sp̃ vrina est crassa, cũ pituitosa substãtia quã venę aggregarũt, per renes expurget. In carũculis aũt nõ est necessariũ, nũq̃ tñ talem vidi renũ dispõnem, sed quę sunt veluti carũculę sępius a me visę sunt in illis febribus in qbus, & quę sunt similia orobis sedimina cõspicit, sanguine crasso in renibus, aut in hepate exusto. Non tamẽ veras carũculas vnq̃ vidi cũ vrina exeuntes. Puto igit posse cõtingere, ꝙ crassa vrina ab ipso dicat quę secũdũ naturã est mediocris. Hęc.n. tenui quodãmodo opponitur. Neqȝ nos latet ꝙ proprię quidem secundũ excessus oppositiones ita nominãtur, per abusionẽ aũt: & medio, & mediocri: & extremorũ nomina tribuunt, cum & ad maxime crassum: tenue: & ad maxime tenue, crassum: nominetur. Quod si ita audiuerimus, sermo talis erit. Quibus in vrina quæ tenuis non est ea quæ diximus exeunt: renum est passio: si vero vrina sit tenuis: totum venosum patitur genus: eun

QVando vrina tenuis fuerit, haud secundum naturam venę se habent. Cum vero nō tenuem, sed mediocrem habuerit substantiam in quo significato, ea sic accipere oportet hoc loco ea quæ simul cum tali vrina excernuntur circa renes, aut vesicam passionem ostendūt. Cum enim ex venis vrina veniat, in renibus autē percolet, in vesica vero aggreget: quicquid in ea præter naturam apparuerit, aut venas: aut renes, aut vesicam male se habere indicabit, sicuti & nunc furfurea, vesicam scabie laborare quando venæ nullū affectum habēt. Feruntur enim & ex ipsis aliquando furfurea, cum earum tunica patitur, quemadmodum & vesicæ, vel cum sanguis qui in ipsis continetur a febre ardente peruritur. Aptior autē ad hoc est quicunq; humor in eis crassior existit, & magis qui veluti fex sanguis est, quem solemus humorem melancholicum nominare. Sicuti enim cutis superficies quam cutem superiorem nominant, in scabie, lepra, atq; lichienibus tenue quid abiicit, quale quod serpentum senectus nominatur, sic vbi in partibus interioribus ea quæ est veluti cutis tale aliquid patitur, & casus erit passionis similis, hac ratione igitur, & venæ ipse, atq; vesica scabie laborantes furfureos cortices vna cū vrinis emittēt. Distinctio autem fiet ex tenuitate, ac crassitudine vrinæ: vt antea dixim⁹. Tenuis enim vrina venas nō tenuis aūt vesicam pati indicabit. .lxxviii.

.lxxvii.

QVibus in vrina crassa furfurea quædam simul exeunt: his vesica scabie laborat. .lxxviii.

QVicunq; sponte sanguinem mingūt, his a renibus venulam ruptam significatur. .lxxix.

QVibus in vrinis harenosa subsistunt, his vesica laborat calculo.

QVod dicitur sponte potest idem quod sine causa exteriori ostendere, potest & quod veluti repente nullo casu præcedente quales apparent vesica vlcerata. In ipsa enim venam rumpi ex influentis sanguinis abundantia, queadmodum in renibus est impossibile. Neq; enim per eius venas sanguis percolatur, sed solum tantum quantū ipsi sufficiens pro alimento cōtribuitur. Præterea neq; venæ quæ in vesica nudæ aut instabiles natura sunt sicuti quæ renum ventres subintrant quarum ora aperiuntur, & quę aliquando disrumpūtur propter humorum multitudinem ac crassitudinem qui in ipsis continētur. Disruptio itaq; puri sanguinis facit euacuationem. Ora aūt aperta nō vniuersim sanguinem effundūt, pręsertim cū parua est apertio: sed paulatim: atq; tenuiorem pcolant: vnde totam vrinam subsanguineam efficiunt. Fit autē ut dixi, & venis vesicæ ex exesione laborātib⁹ sanguinis euacuatio, quam antecedūt vlceris signa in vesica existentis: hoc est & loci dolor, & pus, & ipsius corporis vesicæ, quædam veluti frustula. Hac ratione igitur melius verbum, sp onte, pro, repēte, accipere, & nō pro, sine causa manifesta, siquidem sanguis ex renibus sæpius, & sine causa excerni tur manifesta, vase ex multitudine rupto, sed aliquādo ob saltum v. vehemētiorē, vel ex alto casum, vel ictum. .lxxix.

NOn omnino vesica laborat, sed ꝯtingit, & renes, quare manifeste errat aphorismus, siue quia Hippocrates ipse dimidiā partē sermonis neglexerit siue quia primus librarius omiserit, Siue enim in renibus, siue in vesica calculi

generentur

generentur, vna cum vrinis exeunt harenosa. .lxxx.

DVobus modis finis scribitur aphorismi in quibusdam exemplaribus labor est, in quibusdam, morbus est, & fere in hoc nihil inuicem scripturae differunt. Cōmuniter autem ambae errant, siquis intelligat circa vesicam ab Hippocrate dici, quasi ipsam vesicam laborare dixisset. Nam hi quos memorat casus cōmunes sunt omnibus quae vrinae seruiunt instrumentis, vesicae, renibus, vrinariis meatibus. Melius itaq; hoc modo: quae circa vesicam, accipere, non tanquā sola vesica significetur: sed & partes quae illi annectunt. Adhuc autē magis, vt ita accipiamus, hortabit sequens aphorismus, in quo non quae circa vesicam aegrotare dicit: sed ipsius vesicae esse exulcerationem, cum non idem sit pati aliquid ipsam vesicam, enūciare, vel q̄ circa vesicā. .lxxxi.

.lxxx.

SI sanguinem mingant, aut grumos, vel stillicidiū vrinae habeant, & dolor in imum incidat uentrē, & pectinē, & foemen, circa vesicam labor est. .lxxxi.

SI sanguinē, aut pus minxerit, aut squamulas: & grauis odor adsit, vesicae exulcerationem significat. .lxxxii.

QVibus ī vrinaria fistula tubercula nascuntur, his suppuratiōe facta, & eruptione solutio. .lxxxiii.

Mictio noctu plurima facta, paruā significat deiectionem.

SAnguinem quidem, & pus vbi quis minxerit omnium instrumentorum quę vrinę obseruiunt sunt signa communia. Odor autem grauis hoc est molestus, adhuc autem magis & squamulę sunt propria vesicae. In pluribus igitur exemplaribus. Si sanguinem & pus minxerit, scriptū inuenitur. In quibusdā vero. Si sanguinē vel pus minxerit. Ostendet autem hęc scriptura secunda coniūctionem, aut, esse obdisiunctiuā quasi vtrumlibet horum quae dicta sunt significet ulcerationem, altera vero vult ambo assidere, vel simul inuicem, vel alternatim. .lxxxii.

OB sermonis breuitatem nihil effatu dignum hoc haberi aphorismo suspicabit quispiam. Promptum enim est vnicuiq; intelligere q̄ in meatu vrinario qui in pene est (hunc enim meatum fistulam vrinariam nominant) si consistant tubercula, & mox rumpantur: fieri solutionem. Verum si diligentius animaduertimus maius aliquid ex eo ostenditur. Contingit enim vrinam aliquando retineri ob tale tuberculum, ex cuius disruptione sanitas proculdubio sequetur. Verum ex dictis quaedam dubitatio suboritur. Vtrum solum velit hęc q̄ in hoc loco sunt nata tubercula rumpi, vel saepius quidem hoc accidere, fieri tamen posse vt etiam dissoluantur: vel exemplum solutionum vnum hoc aliquod scripsit, disruptionem quod verius existit. lxxxiii.

QVod quidem necessarium sit ventris humore distributo minorem fieri alui deiectionem vnicuiq; manifestum, sed cū hoc, & vna illud apparet, q̄ eo vna cum cibis exeunte, aluus quidem humidior fit, atq; ideo plura deiciet. Vrina vero paucior excernetur. Docebit aūt nos hęc ipsa ratio, & alui fluentis: & sicci remedia In q̄bus.n. supramodū humida aluus dep̄henditur: his potū minorē exhibebimus, ac p̄terea illi viam ad uesicā parabimus, in q̄bus uero siccior, & plus dabimus potus, & distributiōem quātum fieri poterit prohibebimus. .l.

HIS QVI HELEBORVM ACCEPERVNT. Album scilicet. Hūc.n.simplr̄ heleborum nominare consueuerūt:non sicuti nigrum, cū adiectione:his inq̄ si ex purgatione conuulsio aduenerit, casum ait esse lætale. Fit enim nō ab initio purgationis:quando periculum est ne homo stranguletur, sed quando vomentes vehementius lacerātur: propter ipsam quidem maxime quæ fit in motibus distentionem laborantibus neruis ob illam quam habet cum ore ventriculi in patiendo societatē. In quo & alias vidim⁹ vbi fortius mordetur:fieri conuulsiones, sicuti iuueni qui erugi nem euomuerat. Præstat enim eruginem:non eruginosum vomitum illum nominare. Erat.n. talis qualis quæ vera erugo nominatur florentissima:verum inter uomendum totum corpus cōuulsum est: & erugine euacuata febris statim:& cōuulsio cessauit. Tale aūt erat qd̄ euomuerat:sicuti si qs optimā eruginē aqua pfunderet, adeo vt ex eorū unione talis substantia exultaret, quæ defruti crassitudinē repręsentaret. Nō impossibile est igitur, ut dixi, & p cōpatiendi ad hos ventriculi societatē fieri conuulsionem ex heleboro albo, & hæc foret conuulsio minus periculosa. Contingit aūt & pp ipsā mēnacuationem supra modū ipsis purgatis conuulsionē aduenire, sicuti & colerā patientibus contractiones frequēter adueniūt, & sæpius, ac maxie eo℞ q sunt in suris musculo℞. Sed neq; & illud est impossibile pp pharmaci efficaciam, ex neruis humiditates ad se atrahētis ex hac passione fieri conuulsionē, sed & hellebori aliqn̄ vi ad sui distributionē impulsa vehementius, ꝯtingit neruo℞ substantiā violentius exiccari. Ipse.n.nos docuit Hippo. ꝙ fit cōuulsio ex repletiōe, & inanitione corporū videlicet neruoso℞, a qbus secūdū electionē motus pficiūt. Sunt aūt hęc nerui ligamenta, musculi, & tēdones, sicuti ēt in exterioribus videmus lora, & cordas extētas vbi vehementius exiccentur, aut multa madeant humiditate, sic & in corpibus animalium par est fieri non raro conuulsionem. Liquet igitur ꝙ ex repletione conuulsio sanabilis est per euacuationem. Ea vero quæ fit ex inanitione, & neruo℞ siccitate nō facile admittit curationē. Fit aūt vt dixi, & propter compatiendi societatem conuulsio quā non debemus existimare fuisse ab Hippo. prætermissam. Eam enim quæ principaliter fit conuulsionē ostendit, cū ait. Conuulsionē ex repletiōe, atq; inanitione generari, & qdē nouimus ēt morsus ratione fieri ī ore vētriculi singultū:adeo vt quispiam:& neruos itidem pati existimauerit. Et videbitur ista conuulsio his qui ab heleboro purgati sunt:non dicta ab Hippocrate aliquando fieri nisi per iouem illam dixerit quispiam fieri ex inanitione : cum humores mordaces vim habeant exiccādi. Hi itaq; modi sunt eorū qui ex heleboro conuelluntur. Sanatur aūt ex ipsis, & quæ pp morsum. & quæ pp extentionē ex vomitibus cōuulsio fit, q̄ aūt ex siccitate accidit insanabilis ē. Nō absq; ratiōe igit̄ totū hoc genus Hippo. ait eē lętale, qm̄ nōnullę ei⁹ spēs cū difficultate sanant̄. Vna āt isanabilis ē. .ii.

GALENI In APHORISMOS HIPpocratis liber quintus īterprete Nicolao Leoniceno Vicentino.

.I.

CONVVLSIO EX HELEBORO lętalis est. .ii.

Conuulsio ex vulnere lętalis est.

SIcuti in eo qui hunc antecedit aphorismo, mortalē dixit esse cōuulsionem, qd̄ idem est, ac si diceret periculosam, atq; ad mortem sæpius terminantem, sic & nunc eam quæ fit ex vulnere conuulsionem lætalem dixit esse, nō tanquam ex

necessitate

necessitate, ac semper mortẽ afferentẽ, sed tãq̃ admodum crebro, sic & in multis ex prioribus aphorismis, lętalis, nomine visus est vti. Ex vulneribus igiť fiunt cõuulsiones, ratione sequentis ipsa inflãmationis vbi partes neruosas attigerit. Et primum qdem videnť cõuelli quę e directo sunt partiũ inflãmatione laborantiũ, deinde sic postq̃ & principiũ attigerit passio ad totũ extendiť corpus. .iij.

NOn aliud qdem ostendit est existimandũ ex priori nomine, lætale, aliud aũt nunc, cũ malum dicit. Cõsueuit si qdẽ Hippocrates casus illos ita nominare, quos lętum sæpe subsequiť. Si cui vero p magis, & minus differre hęc nomina uideanť, maius periculũ per vocẽ lętale, q̃ per malum, ostẽdetur. Quę igiť fit ex plurima sanguinis profusione conuulsio, ex altero genere causarũ ipsam efficietiũ, vt antea diximus ẽ. .iiii.

.iiii.

.IV. VBi sanguis plurim⁹ fluxerit singultus, aut cõuulsio superueniens, malum. .iiii.

EX superflua purgatione, conuulsio, aut singultus supueniens malũ. .v.

SI ebrius quispiam repente obmutuerit, cõuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut vbi ad horam peruenerit qua soluuntur crapulæ vocem recuperet.

QVod aliquãdo his q̃ helebor̨ sumpserũt diximus fieri, hoc nunc ostẽdit in oĩbus q̃ quouis modo purganť. Conuellunť.n. qui vltra modum purgantur easdem ob causas, quas diximus, in his qui heleborum assumpserunt, & his qui ac ratione laborant, non paruum periculum iminet, si quidem peior est ea quæ fit ex inanitione conuulsio, altera quæ fit ex repletione. Q d autem est singultus conuulsio sit stomachi, secundum Hippocratem nos vtiq̧ nouimus. .V.

REpletis neruis talis conuulsio fit. Solet autem facilime eos replere uinũ vt quod calidam habeat temperaturam, talis si quidẽ natura prompte omnia subintrat, cum præsertim non admodum crassam substantiã habuerit. Substãtię igitur copia neruis affert conuulsionem. Rursus autẽ qualitate sanat eam quam fecit dispositionem, neruos calefaciendo, atq̧ exicãdo, & si hoc aliquando facere nequeat, mortem subsequi est necessarium. Qua autem vi diximus vinum sanare cõuulsiones, eadem videlicet & febris sanat hic vero maxime obseruanda est Hippocratis cõsuetudo, qui mutos nominat illos q̃ quouis modo obstupuerunt. Verum proprie stupor nominatur totius corporis in sensibilitas, atq̧ immobilitas repentina. Hanc itaq̧ dispositionem, consueuit Hippocrates ex vno casuum nominare, & fit proculdubio neruorum principio patiẽte. Neq̧ enim aliter potest totum conuelli corpus, anteq̃ id principium patiatur, vel principaliter vel per copassionem, altero prius patiente mẽbro. Liquet autẽ noxam in capite ex vino factam a græcis omnibus cræpalam nominari, sic quidẽ igiť & nõnulli vocabuli fecere ethimologiam, a carenon, quod significat caput, & pallesthæ, concuti. Horam autem qua crapulæ soluũtur, tempus nominauit. Est autem hoc tempus non pręcisum, neq̧ circũscriptum, omnibus vna mensura. Quidam enim postridie a crapula sunt liberati, quidam vero sequenti nocte, quidam vero tertio die, & fit hoc pro multitudine: ac vi epoti vini, & eius qui potauit natura. Sicuti igitur neq̧ cibus vnum habet in omnibus tempus coctionis præfinitum, sic neq̧ vinum. Aut igitur oportet nos ægris naturam habere experientia

compertam, aut postremũ terminum obseruare, ĩ quo si neq̃ febricitare, neq̃ loq anticipauerit, cõuulsus morietur omnino. .vi.

DIstentio morbus ꝑ acutus est, ut quæ cõposita sit ex illa quã græci emprosthotonon, idest ad anteriora distẽtionem & opisthotonõ.i.ad posteriora distentionẽ græci nominant, ita quod citius in ipsa fit iudicatio non tolerãte natura lõgiori tpe, quẽ fert distẽtio laborẽ. In primo igitur circuitu dierũ iudicatoriorum passio iudicatur. .vii.

QVicũq̃ a distentiõe corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, si vero has effugerint sani fiunt. .vii.

QVibuscunq̃ morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt, quibuscunq̃ autem vigesimoquinto anno commoriuntur. .viii.

QVicunq̃ morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, hi ad suppurationẽ vertunẽ.

PRopriæ quidẽ passionis mutationes nominãt, qñ ex vna parte trãseunt ad aliã, ꝑ abusionẽ aũt, & oẽs solutiones ita nominanẽ, & mihi vr Hippo. ĩ scdo significato usum esse appellatione. Nõ modo. n. ad alias ptes translatis his, qui morbũ cõmitialẽ humorib⁹ faciũt, soluiẽ passio, sed etiam oĩo curatis. Sunt. n. hi crassi, ac frigidi, & pituitosi. Cessant autẽ & ob ętatẽ ad sicciorẽ naturã trãsmutatã, & ob exercitationem, & victũ exiccantem, adiunctis ad hæc idoneis medicinis. Verum Hippo. nũc solum eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit: a qua doctis & formam victus vna cum medicinis inueniemus. Quod igiẽ in altera parte aphorismorum dicit. Qui morbo comitiali laborant, si pueri fuerint mutationibus: maxime ætatis, & regionum & victus: & locoꝝ, liberantur: hoc nũc in ipsis passionibus declarauit, morbos comitiales q̃ ante pubertatẽ fiunt: cessare ex ætatis cõmutatione. Qui vero vltra vigesimũquintũ annũ ꝓcessere, cõmori inquiens. Vnde liquet ꝙ pubertatis tẽpus vsq̃ ad vigesimũquintũ annum extendi arbitraẽ, sumens initium in secunda septimana. Liquet autem ꝙ neq̃ oĩbus sanabitur passio ex pubere ætate, nisi & alia recte gesserint, neq̃ quibus in ea accidit oĩno permanet: si bonam victus rationem adhibeant. Verum ꝙ non habeant ex ætate sanationem, sed quantũ ad eam attinet, passio consenescat, liquido ostendit. Non tamẽ adhuc manifeste dictum est, quis videaẽ manifestum, his qui negligentius accipiũt verba illa. Quibus vero vigesimo quinto anno, commoriuntur. Neq̃. n. his solis passio cõmoritur: quibus vigesimũquintum annũ agẽtibus aduenit, Sed multo magis etiã his qui vltra hanc ætatem progressi sunt. Addentes igiẽ sermoni Hippo. illud qđ deest, veꝝ ex oĩ parte ipsum faciemus. Morbi comitiales qui qdẽ ante pubertatẽ fiunt: in ei⁹ ætatis tẽpore finiunt: qui vltra pubertatem procedunt cõmoriuntur. Tẽpus aũt pubertatis est post quartũdecimũ annũ vsq̃ ad vigesimũquintum. Est aũt & alia scriptura talis. Quibuscũq̃ vigintiquinq̃ annoꝝ fiunt, multũ cõmoriunẽ, significante verbo, multũ, idem quod plurima ex parte. .viii.

IAm quę fit ꝑ sputa euacuationẽ humoꝝ facientium morbũ lateralem solet Hippo. purgationẽ: ac repurgationẽ noiare, sicuti & istis expuere: purgari, tã in libro de victu acutoꝝ: q̃ in prognostico nominauit. Veꝝ nunc & tempus prẽfinit purgationis, in quo si nõ fiat: ad suppurationẽ, ait morbũ verti late-

talem, eã videlicet quę fit ad pus trãsmutationẽ ita nominans omnẽ, sicuti in pgno stico sępius, aut eam quæ fit inter thoracem, & pulmonẽ puris effusionem, fit enim vtrunq; horũ quãdo morbo laterali laborantes nõ expurgant per sputa. Verum secundũ ea quę diximus ipse in sequẽtibus eruptionẽ suppuratiõis nominauit. ix.

IN superioribus aphorismis quando morbos secundũ ętates enarrabat. Iuuenibus aũt, inqt, sanguinis sputa, tabes. Nũc vero ẽt numerũ apposuit annoꝝ non propterea eadẽ rursus scribens quæ antea, sed pp passionum thoracis atq; pulmonis cõmunionẽ. Propter qd igitur iuuenes his morbis pcipue corripiantur, antea diximus. De annis aũt ętatũ nunc determinandũ, quoniã & Hippocrates dixit tabẽ maxime fieri ætatibus a decimooctauo vsq; ad trigesimumquintũ. Quod enim ętatibus numero plurali dicit quandã habet significationẽ, q; non eadẽ Hippocrates ætatẽ existimat eẽ mediã inter annos enumeratos, neq; sane vna est si diligentius cõsideramus, verũ ea quę ẽ a decimo octauo vsq; ad vegesimũquintũ annũ, adolescẽtiũ est q̃ aũt ab hinc vsq; ad trigesimũ quintũ iuniorũ. x.

.ix.

TAbes fiũt maxie ętatibus, a decimo octauo vsq; ad trigessimũ qntũ. .x.

QVicunq; ab angina liberant, his ad pulmonẽ vertitur, & in septẽ dieb? pereunt, si vero has effugerint suppurantur. .xi.

QVi tabe molestantur, si sputum quod extussiunt graue olet iniectum carbonibus & capilli a capite defluunt læ-tale. .xii.

QVibuscunq; tabe laborantibus capilli a capite defluũt, his alui profluuio superueniente moriuntur. .xiii.

QVicũq; spumosum sanguinẽ expuũt, His e pulmone eductio fit.

DE trãsmutatione nunc ipsi est sermo quę fit ex angina ad pulmonẽ, quam ait plerunq; in septimo die occidere, ęgro videlicet strangulato, si vero id tempus possint euadere fluctione in pus conuersa suppurari. .xi.

EAs quæ sunt in pulmone vlcerosas dispositiones nunc tabes nominat, in qbus iubet odorẽ diligentius perpendi, id quod expuat carbonibus iniiciendo. Sicuti aũt prius in vlceribus vesicę odorẽ dixit graue sentiri, ita & nunc tabidorum sputũ grauiter olere. Si vero & ex capite capilli defluant, ita affectis lætalem esse notam, quoniam & maximus alimenti defectus ostẽditur, atq; aliquãdo humorum corruptio. .xii.

DE his qui ex tabe iam morti vicini sunt, nunc sermo habetur, quos ẽt male se habere ostenderat in defluuio capilloꝝ. Alui aũt profluuio supueniẽte, mortẽ appropinquare opinãdũ, cũ hic casus, & mala eã, & malũ signũ existat. Fit. n. ex viriũ ibecillitatẽ, q̃ pterea ex ipso casu fiunt ibecilliores. .xiii.

ET pleraq; exemplaria, & q̃ plurimi huius libri expositores norunt aphorismum in hæc verba scriptum. Quicunq; sanguinem spumosum euomunt, his e pulmone eductio fit, & quidam ipsum exponentes aiunt verbum id multitudinem significare, ac propterea a proprio esse translatum, aperte mentientes contra id quod apparet. Sæpe enim visus est sanguis spumosus absque multitudine fieri. Si igitur ita Hippocrates scripserit, ipsum abusum

fuisse vocabulo dicemus. Neq. n. sanguis multus ex pulmone eductionē significat, paucus vero ex aliquo alio loco. Si vero expuūt, aut cū tussi expuūt scriptū sit, tūc ꝓprio vsū fuisse vocabulo: & ōndere sanguinē talē carnosam pulmonis substātiā q̄ est ipsius vera substātia, affectā vlceribus eē, adeo ꝙ vere dicaꝫ solius pulmonis vlcera ex spumoso sanguine indicari, nō aūt vere vlcerato pulmone ex necessitate spumosū expui. Sępius. n. vidim⁹ qbusdā ex alto cadētib⁹, & calcitratis, atq; in palestra ꝑcussis, in illa maxie ictus pte in q̄ ua cuipiā ad solū ruenti alter sup thoracē inciderit, sanguinē plurimū bene coloratum expui cū tussi sine vllo dolore quē rō dictat ex aliquo pulmonis vase disrupto ꝓdire. .xiiii.

PAulo antea dixerat, Tabidis cū pus graue olet, & capilli a capite defluūt alui profluuio supueniēte mortē subsecuturam. Hic vero simpliciter dixit esse lætale alui profluuiū in tabe, nulla facta neq; de pure, neq; de capillis mentione, tanq̄ illud solum sufficiat mortem significare, non tamen ita e proximo neq; tam cito secuturam, sicuti cum defluuium capillorum adiungitur. .xv.

.xiiii.

HTabe habito profluuium a lui superueniens lętale. .xv.

QVicunq; ex morbo laterali supꝑuranꝫ, si q̄draginta diebus purganꝫ, a die a qua fit ruptio, libeꝛanꝫ. Si vero nō ad tabem trāseūt. .xvi.

CAlidum vbi quis sæpius eo vtatur hæc mala affert carniū effœminationē, neruorum incontinentiam, mētis torporē, profluuia sanguinis animi defectionem, hæc ad quæ mors.

ADdens suo sermoni ruptionis vocabulum manifestum se fecit de illis loquī in quibus lateris inflammatione in suppurationem conuersa, deinde disiūpta in spatio thoracis: atq; pulmonis intermedio pus contineꝫ. His. n. oībus, nisi vt ad plurimum in quadraginta diebus puris euacuatio fiat per spuitiōes purgati, necessarium est pulmonē exedi, pure processu temporis putrescente. Morbo igitur laterali diem quartumdecimū terminum posuit purgatiōis, Suppuratis autem quadragesimum. dictum autem est plenius de differentia, & aliorum dierum iudicatorioꝝ, & horum, in eo tractatu qui inscribitur de diebus iudicatoriis. Quare si quis vniuersam illam collegerit contemplationem, ea quæ ab Hippocrate de die bus iudicatoriis dicuntur, promptius assequetur. .xvi.

DE calidi, & frigidi vsu imodico, & modico dictum est sępius in libro de vsu humidorum. Dicta sunt aūt, & hoc in loco aphorismorū omnia fere capita, & primum hoc ipsum ꝙ calidum si quis eo vltra modum vtatur has facit passiones, carnium effœminatiōem, hoc est debilitatem. Dictum est n. nomen per trāslationem, quoniam fœmina debilior est masculo, cui adstipulaꝫ hoc quod subiungitur. Neruorū incōtinentia. Hi. n. fiunt imbecilles eorū substantia a calore dissoluta, & mētis torpor, mentis est imbecillitas, ita. s. substantia cerebri: sicuti etiā neruorum dissoluta. Eodem modo & calidi vsus imodicus facit sanguinis profusiones in illis scilicet coporis dispositionibus quę ad sanguinis profusionem apta natura sunt. Sequuntur aūt ad sanguinis profusiones defectus animi & ad hos mors, sicuti & ad alia prius dicta: sed ad illa q̄dem tempore pluri: ad hæc quidem magis: ad hęc vero minus. Ad sanguinis vero profusiones, & mentis defectus statim.

ctus statim. Scriptus est autem finis aphorismi uario modo in exẽplaribus. Scripturę vero omnes dictã sententiam ostẽdunt Est autẽ una hęc His mors. Altera uero haec. In quibus mors. Tertia haec. Quibus mors Alia. Hęc ad mortẽ. .xvii.

IMmmodicũ. s. frigidum haec facit, cõuulsiones, & distentiones, & neruoꝝ refrigerationẽ. Sicuti. n. non oportet ipsoꝝ substantiã ab immodico calore dissolui, sic neq; vltra modũ cõuenientẽ refrigerari, & in vnũ cogi. ac cohiberi, & quidem liuores ex refrigeratiõe efficit, & rigores febres aduocantes. Melius autem fuisset ita dicere. Rigores facientes & cõuulsiones, & liuores, & febres. Plenius ãt de his seorsum diximꝰ i libro de casuũ causis. .xviii.

.xvii.

FRigidum aũt conuulsiones, distẽtiones, liuores, rigores febriles. xviii.

FRigidum inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medulæ. Calidum vero vtile. .xix.

QVæcunq; refrigerata sunt ex calefacere oportet, exceptis his quibꝰ sanguis fluit, aut fluxurus est. .xx.

VLceribus, frigidum quidẽ mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, liuorẽ obducit, rigores febriles, conuulsiones, distentiones. .xxi.

ESt autem vbi in distentione sine vlceratione, iuuene bene carnoso, æstate media, frigidæ aquæ multa perfusio calorem reuocat. Calor autem hæc soluit.

QVęcũq; ptes sunt natura frigidiores, sũt aũt, in animalibus tales, q̃cunque sunt penitus exangues, citius ac magis ab immodico frigidi usu ostendunt. Hisdẽ aũt rationabiliter calidũ cõuenientius. .xix.

HOc quod nunc dictũ est haud quaq̃ euertit, illd theorema. Cõtrarioꝝ cõtraria eẽ remedia, de quo plenius diximus in eo tractatu qui de arte curatiua iscribit, in quo ostẽdimus, aliud esse theorema maxime necessariũ, illa prius curari pcipiẽs q̃ magis vrgẽt, hoc est q̃ maius piculũ afferunt, sicuti & nunc profluuium sanguinis. Ad hoc igitur prius obsistendũ est, deinde quod passum est sic ad propriã temperiem est reuocandũ. .xx.

SI proprio vtamur vocabulo, calidum, mordax est. Sensus autem similitudine & frigida aqua vocatur mordax, non cum incutem simpliciter incidit, sed vlceratam, nam quod mordax futurum sit, eius quod morderi debeat substantiam oportet peruadere, quod in cute secundum naturam se habente frigida aqua non potest efficere, quoniam densior est q̃ pro eius substantia cutis. In vlceratis autem, vt quæ rariora sunt peruadere potest per eorum substantiam in profunda subintrans. Dictum autem est plenius de natura mordacium in libris de potentia simplicium medicinarum. Vlceratis igitur frigidum est mordax, integris autem neq; mordax: & cutem facit duriorem, eius densando substantiam. Et quidem dolorem efficit insuppurabilem: natiuum reffrigerando calorem qui vlcera ad suppurationem perducit, & ea difflari prohibet quæ dolorem efficiunt. Quæ autem sequuntur: & prius dicta sunt ab ipso: & liuores, & rigores febriles: & conuulsiões, & distentiones. .xxi.

QVæ raro iuuent frigidum, ac calidum, post ea quę ante dixit Hippocrates deinceps prosequitur, & primum quidem de frigido inquit, sicuti i distentione.

Liquet autem ꝙ & in omni alia cõuulsione in medio æstatis tempore cũ bene carnosus fuerit æger, ac iuuenis frigidæ aquæ ꝓfusio calorem reuocans naturalem, passionem sanet. Vnde & illud fit manifestum ꝙ non sua ui frigida aqua morbum tunc sanat, sed ex accidenti, quoniam iuuenibus bene carnosis reuocationem caloris facit. In alia igitur ætate nil proderit quoniam neq; reuocationem efficit, quãdo neq; in hac vllo anni tpe, præterq̃ æstate media. Nam aquæ frigidæ occursus, aut vincit natiuũ calorem, aut colligit. Vincit quidẽ cum debilis fuerit. Colligit autem cũ fortis, ipsum difflari prohibẽs. Excipit autem eas quæ sunt cũ vlcere cõuulsiones, vt quæ nunq̃ ab aqua frigida sanari queant, neq; si ęger iuuenis, & natura calidus fuerit, & æstiuo anni tempore, ac regione calida, quoniã (vt & ipse antea dixit) Vlcerib⁹ frigidum mordax dolorẽ insuppurabilẽ facit His igitur qui in vlceratiõe cõuellũtur ob neruosorum corporum inflãmationẽ, contrariũ vehementer est frigidũ, vt qđ neq; vlcus iuuet, neq; corporum neruosorum dissoluat inflãmationem.

.xxii.

CAlidum suppuratorium nõ in omni vlcere, magnum ad securitatem indiciũ, cutem mollit, extenuat, dolorẽ sedat, rigores, cõuulsiões, & distẽtiões mitigat, & ex his q̃ ad caput attinent, eius soluit grauitatem, plurimũ autem cõfert ossiũ fracturis, sed nudis ꝓcipue, eorũq; maxime qui in capite vlcera hñt, & quæcunq; a frigore moriuntur, vel vlcerant̃, & repẽtib⁹ comesis, sedi, pudẽdis, vtero, vesicæ, his calidũ amicum, & iudicans, frigidum inimicum, & perimens.

.xxii.

SIcuti frigidum conuulsiones, & distentiones facere natura aptum, tamen sanat aliquando, raro distentionem, sic & calidum quantũ ex sui natura ad suppurandum efficax, est aliquando prohibens suppurationem, siquidem vlcera putrida, & simpliciter omnia quæ fluctiones habent, adeo non suppurat calidum vt his etiam plurimum noceat, & hæc ambo in vnum coniunguntur, & nocere vlceribus, & minime suppurare, sicuti contra prodesse, ac suppurare maximum est vlceri signum, ad securitatem, & pus, & medicamen quod habet id faciendi facultatem. Nihil enim male potest aduenire vlceris pus generanti. Quæ igitur conuulsionẽ afferunt, non suppurantur omnino. Similiter autem & quæcunq; vlcera sunt putredini obnoxia, & quæ partes circunstantes exesas habent, & quæ difficulter ad cicatricem perducuntur vniuersa minime suppurantur, & quæcunque ex malis vlceribus propriis nominibus insigniuntur, veluti quæ Cancrosa, Chironia, Telephia, & Phagedenica: idest carnẽ comedentia nominantur, hæc omnia vlcera non suppurantur. Maximum igitur signum vlceri ad securitatem est pus, & hoc potes cõiicere, ex calidi usu. In quibus enim non congruit videbis hæc a calido insuppurabilia perdurare. Deinceps autem calidi opera quæ frequenter apparent enumerat. Et enim cutem induratam mollit, & crassatam extenuat, & dolorem sedat, & conuulsiones, ac distentiones mitigat, non sicuti frigidum dolorem insuppurabilẽ efficit, quoniam est a natura nostra alienum, quæ est calor natiuus, quem coauget, vbi mediocriter adhærescit. Calor vero extrinsecus facit hæc omnia quæ dicta sunt, nonnulla concoquẽs, & ad melius alterans, quædam vero discutiendo, atque euacuando, noxia ad sanitatem perducit, ꝙ si nõ ex toto sanat, saltem dolores mi

figat, In capitis vero dispositionibus, & facit hæc eadem, & eas quas καρηβαρίας, idest capitis grauitates nominant, sanat, conquoque & s: atque dissoluens, quæ cunque molestant, & quidem fracturis ossium vtilissimum est, & magis nudi, hoc est carne priuatis adhuc autem magis his quæ in capite fiunt, nam talia frigidum maxime ostendit, vt quod non ossibus tantum, sed ipse quoque cerebro sit inimicum, & quidem quæcunque partes ex algogre emortuæ sunt, his calidum remedio est, sic quæcunque frigidum exulcerat, sicuti hiberno tempore calcanea, & digitos, & extrema omnia: & horum remedium est calidum: & sanat etiam serpentia, com esa, quam uis ab humore bilioso calido fiant, nam propter exulcerationem frigidum est ipsis inimicum vt quod eis mordax existat. Sic & omnibus quæ sunt in sede dispositionibus, amicum quidem est calidum, contrarium vero frigidum quoniam neruosa sedes est: Frigidum vero est neruis inimicum, & quoniam per communicationem frigiditas facile ex sede ad ventrem ascendit, & eodem modo caliditas. Sic & vtero & vesicæ, calidum quidem amicum, & iudicans. Inimicum vero & occidens frigidum, nam & hæ pariter neruosæ sunt, & supraiacentibus partibus facile tradunt frigiditatem Quod autem omnibus quæ in aphorismo dicuntur communiter subiecit his calidum esse amicuum, & iudicans, frigidum vero inimicum, & occidens, liquet & si a me non dicatur.

.xxiii.

IN his frigido vtendum vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa sed circa ipsa vnde influit, & quæcunque in flammationes, vel inflammina ad rubrum, & subcruentum sanguine recenti tendunt, nam veteribus nigredinem affert. Erisypelas etiam non vlceratum iuuat, nam exulceratum lædit.

.xxiiii.

FRigida qualis nix, & glacies pectori inimica, tusses mouent, & sanguinem & destillationes.

.xxiiii.

EAs quas facit frigidum vtilitates, ac mala, hoc transigit aphorismo. Primum in quibus sanguis fluit, aut fluxurus est, inquiens conferre ipsum, non ipsis partibus manantibus sanguine ad motum. Vlceribus enim frigidum mordax, sed circumstantibus, & illis præcipue vnde aliquid ad vlcera profluit. quidem ait omnes iuuare inflammationes, & quæ ipse inflammina nominat, veluti ab aliqua deusta flamma propter humorum a quibus fiunt caliditatem. Nam & hæc frigido gaudet. Videntur autem hæc omnia intuenti colore rubra, & subcruenta, recenti. s. & non antiquo suffusa sanguine. Nam sanguis antiquus floridum non habet colorem. Quare frigido admoto huic tali liuere, & nigras fieri contingit partes patientes. Eodem modo & erysipelas non exulceratum iuuatur a frigido sicuti vlcerato mordax est frigidum, & dolorem affert, & hac ratione nocet, cum partes dolentes semper ad se ipsas moueant fluctiones.

.xxiiii.

HActenus de aqua calida, & frigida sermonem habuit: nunc autem de niue, & glacie disserit, illud ostendens, quod tanto magis hæc nocere possunt, quanto sunt aqua frigida frigidiores, & quod thoracis partibun sunt inimicissimæ, cum & tusses moueant & vasis disruptis sanguinem sæpius manare faciant & ex capite destilationibus thoracem offendant: atque pulmonem. Nam has quoque nix facit & glacies cerebrum refrigerantes.

.xxv.

QVod quidem aqua frigida horum plurima iuuet, ostẽdit. Sed quæ nã vnquam hæc sint, dicere prætermisit, sicuti ex illis quæ antea tetigit non est admodum difficile inuenire. Quæcunque enim inflammationes vel inflammina ad rubrum, & subcruentum recenti sanguine tendunt, a frigida ait aqua sanari, quæ influxũ scilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat, quapropter, & dolorem in talibus soluit, quia & eius causam abscidit, & refrigeratio etiam partium longior affert torporẽ mediocrẽ, q & ipse dolorem soluit sensum hebetando. .xxvi.

NOn pondere talem esse leuissimam dicendũ est. Sic enim nihil magnum edoceret præter id quod p quẽdam circuitum illud inuenit ꝙ facile erat statim inuenire. Nã si pondere leuiorem aquam dignoscere quærit promptum ad proprium eorum quæ ponderantur iudicium perducere eius rei per lancem, ac pondus faciẽtes inquisitionem. Sed nunc leuiorem dixit aquam quæ ventrem non grauat: & quę cito permeat: sicuti isti contrariam, grauem vocamus quæ cito non permeat. Liquet autem quod non solum hoc iudicium existit virtutis aquę, sed ꝙ cum alia paratissima sint, & ab omnibus nota, hoc vero aliquid habeat artificiosum, sic ad id prodendum scripto Hippocrates venerit. Sed quæ nam sunt alia? Primum quidẽ, si neq; turbida, neq; cœnosa neq; in gustu, neq; in odoratu aliquam absurdam qualitatem præsefert, deinde & illud quod nunc Hippocrates dixit, si cito refrigeratur, & calet, nam perspicuum existit talem esse bene alterabilem. Sicuti autem cibi virtus est esse bene alterabilẽ, ita & aquę siquidem facile transmutari volumus quicquid concoqui debeat ab instrumentis quibus est coctionis munus a natura demandatum. Quicunque vero sola potantium dispositione optimam aquam iudicant, certissimo quidem vtuntur iudicio, verum si hoc tantum assumpserint non recte faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis signis iudicare, antequam ad talem veniant experientiam. .xxvii.

.xxv.

TVmores articulorum, atq; dolores absq; vlcere, & podagricos quoq;, atq; conuulsa horum plurima frigida aqua large effusa leuat, & extenuat, soluitq; dolorem, nã modicus torpor dolorem soluit. .xxvi.

AQua quæ cito calet, & cito refrigeratur leuissima est. .xxvii.

QVi noctu bibere appetũt, his admodum sitientibus si superdormierint, bonum.

NEque si dandus, neque si minime dandus sit potus, his qui noctu admodum sitiunt, quicq̃ ostendit, sed hoc tãtum ꝙ superdormire confert. Coquetur enim per somnum, vt liquet, & subdescendet id quod efficit sitim, non tamen illud est in obscuro, ꝙ valde sitientibus potus est dandus, siue ex potatione vini meratioris, siue ex defectu potus sitis aduenerit, nam & defectui succurrere confert, & illam quæ facta ex vino caliditatem aqua restinguere, theorema est, salubre. Si tamen modice sitierint, non omnino eis dandus est potus, sed considerandũ nunquid ex defectu humidi tale quid patiantur, siue ex nimia vini potatione contingit enim his ex somno iuuari. .xxviii.

Muliebria

MVliebria dicit, ut liquet ea quæ ex vtero mulieribus euacuantur in menstruis purgationibus, & a partu. Clarum etiam illud est, φ & hoc in loco illas quæ vel propter vteri inflãmationem, vel euersionem, aut talem aliã causam non bene purgantur, non aliter sanabimus quã eam curãtes passionem, cuius est casus suppressio menstruorum. Quæ vero sine hac passione parcius purgantur his quæ nunc ab ipso docentur suffitibus curat. In his enim vel sanguinis crassitudo causa est retentionis, vel obstructio vasorum quæ pertingunt ad vterum, vel horum obserratio, vel totius substantiæ densatio. Quodcunque vero dictorum in causa fuerit ex aromatibus suffitus sanat dispositionem, qui sua vi aperit qdem vasorum extrema obserrata. Extenuat autem humorum crassitudinem, obstructiões vero incidendo exobstruit. Multoties vero & ad alia, inquit, vtilis esset, nisi capitis faceret grauitatem, nam totum corpus poterat cõtinuo suffiri per vterum in omnibus frigidis, atq; humidis dispositiõibus, nisi timeremus illam quæ fit ex suffitu capitis grauitatem, præsertim in febribus. Quod vero omnia aromata natura apta sunt facere capitis grauitatem & experientia ostendit, & ratio docet. Quæcunque enim satis calefaciunt, omnia fere capitis grauitatis sunt causa, vtpote sui natura calido superiora petente. Calida autem est sufficienter omniũ aromatum natura, & pręcipue Cassiæ, Costi, & Cinamomi, & Amomi.

.xxviii.

SVffitus aromatum muliebria ducit, sæpius vero & ad alia vtilis esset, nisi capitis faceret grauitatẽ. .xxix.

GRauidas purgare turgente materia a quarto mense vsq; ad septimũ minus uero has. Recentiores autẽ & seniores uereri oportet. .xxx.

MVlierem utero gerẽtem capi ab aliquo morbo acuto lætale ẽ. .xxxi.

MVlier utero gerens sanguine misso ex uena abortit, & magis si fœtus sit maior.

.xxix.

HIc aphorismus dictus est, & antea vbi de purgatione sermo habebaẗ. Sed & hic vbi de muliebribus agiẗ, in ᵭpluribus exemplaribus inueniẗ. Quidam vero eximũt ipsum, ne bis scriptus inueniaẗ. Noua aũt expositione non indiget præter illam quam retro scripsimus. .xxx.

NOn absq; ratione, siue enim sit cum febre morbus necesse est ipsum febres habere continuas. Talis enim est morbus acutus, & in hoc duplex periculum. Vnum quidem propter febrem ipsam fœtum occidentem, alterum vero φ ex longo interuallo cibum dantes ex alimenti defectu fœtum destruemus. Si vero vt seruemus hunc, non verebimur crebro cibũ exhibere febres continuas victu intempestiuo augentes mulierem grauidam occidemus. Sic & si absq; febre aliquis alius morbus acutus fiat, veluti morbus comitialis, morbus attonitus, quem græci apoplexiã vocãt cõuulsio, distentio, propter magnitudinẽ morbi, & acutiem impossibile est laborantem euadere. .xxxi.

EX defectu alimenti fœtus destruitur, non modo misso sanguine ex vena, sed etiam ex longiori inedia. Ostendemus autem & hoc ipsum paulo post, & per alios aphorismos. Non absq; ratiõe autem & maior fœtus magis destruitur misso sanguine ex vena mulieris, qa plurimo indiget alimento. .xxxii.

NOn absque ratione. Erit enim retractio simul, atque euacuatio sanguinis ad superiora tendentis. Hoc quidem igitur & experientia comprobat vtiliter fieri. Nos vero ex ipsa permoti naturæ opera, quæ bene geruntur imitabimur, & mulieres hac passione laborantes misso sanguine ex vena euacuabimus. .xxxiii.

QVod quidem sit necessarium eum qui singulis mensibus bene euacuatur sanguinem quando ob aliquam dispositionem fuerit retentus mulierem lædere, & ꝙ per aliam partẽ euacuatus oẽm corporis tollet læsionem, vnicuiꝙ est manifestum. Cũ vero multa sint loca per quæ potest euacuari, omnibus aliis, aut maius, aut min? inest detrimẽtũ, sola q̃ fit per nares euacuatio inoxia ẽ, quam nunc laudat Hippocrates non tamen si aliqua etiam alia euacuatio sine noxa est, propter aphorismus est falsus. Neque. n. quod sola per nares euacuatio deficientibus menstruis bona sit. dixit, sed hanc simpliciter laudauit nõ adiuncto, ꝙ sola. Et si igit̃ alterã quæ fit per sedem dixerit ita affectis mulieribus vtilẽ esse, hoc non aduersatur aphorismo. Videtur enim aliquũ Hippocrates p vnũ exemplum de omnibus aliis similibus pronunciare. .xxxiiii.

.xxxii.

MVlieri sanguinẽ euomẽti, mẽstruis erumpentibus solutio. .xxxiii.

MEnstruis deficiẽtibus sanguis ex naribus fluens bonum. .xxxiiii.

MVlieri in vtero gerẽti si aluus plurimum profluat, periculum est ne abortiat. .xxxv.

MVlieri quæ vterinis molestat̃, aut difficulter parit, superueniẽs sternutatio, bonum.

RAtione euacuationis & nunc Hippocrates inquit periculũ abortus esse, quẽadmodũ: & antea in missione sanguinis ex vena ostendebamus. .xxxv.

VNum in aphorismo verbum habet obscuritatem, vterinis, scilicet: nonnulli enim per id accipiũt oẽs q̃ vtero aduen ũt dispositiones, nõnulli vero illas tantũ in qbus passio contingit, quã vocant vterinã strangulationẽ, quæ tñ non est vere strangulatio, sed defectus anhellitus. Alii choria idest secũdas intelligunt, nam & has græci choria nominant. Verum hi aperte aberrant, quãuis maxime verum dicere videantur, quoniam secundæ contentæ in vtero ex sternutatione disrumpuntur. Alius. n. de his aphorismus est ab ipso p̃scriptus, & plurimum refert an secundas dixeris, an vterina. Falsum quidem est de omnibus vteri passionibus dictum esse ab ipso sermonem. Neque enim exulcerationes, neque inflammationes, neque erysipelata: sicuti neque abscessus sternutatio iuuat. Verum autem ꝙ in vterinis strangulationibus superueniente sternutatione patiens aliquantulum leuatur: non solum quia bonum est signum sternutatio sponte adueniens his quę ita se habent mulieribus, sed quoniam & causa, vt quæ sit huius passionis remedium. Signum itaque bonum existit, quia naturam ostendit, quæ prius erat emortua excitari, ac reuiuiscere, & propriarũ meminisse motionum quando aliqua eicit superfluitatem. Ostensum est enim in libro de causis accidentiũ sternutationem fieri hoc modo. Causa autem ob quam iuuat, & quia vehementiore concussu: atq; feruore, partim quidem naturam excitat, partim vero excernit q̃ partibus corporis firmiter infixa adhærent. Sic. n. & singultum solet sanare. .xxxvi.

In multis

IN multis exemplaribus scripturā ita se habentem possumus inuenire. Mulieri menses tardi, nec per idem semper tempus venientes. Possunt quidem & mēses tardi, hoc est qui post consuetum veniunt circuitū, purgatione indigere humoris pituitosi, ob quem & decolores fiunt. Non tamen & hac sola necessario, nam & p extenuantem aliquādo victum tales dispositiones sanabimus. Sæpius scriptus ēt a nobis est de hoc victu, vnus liber seorsum, & suffitus aromatum, & qui eandem isti vim habent pessi adhibiti, & epotæ medicinæ quæ incidūt, & humorū crassitudinem extenuant: quale est quod ex Calamento fit quo nos assidue vtimur, sæpius ciere solēt tardātes mensiū purgationes. Nam intentio sanationis in ipsis est, hora qdem adaperire vasorum quæ pertingunt ad vterum sanguinem vero extenuare. Et quidem purgatio totius corporis vt dixi quādo crassi euacuantur humores, tales sanat dispositiones. Si vero decolores scriptum sit, multo magis purgatio sanabit, ita se habentes mulieres. Neq;.n.pp humorē pituitosum tāmodo, sed & pp melancholicū, & biliosum, menses fiunt decolores. Quomodo igit̄ dignoscere oporteat humorē supabūdantē, ipse in primo de muliebribus docuit, nūc aūt φ per purgationē euacuandū sit, ipse monstrauit. Verba aūt illa. Nec per idem semp tp̄s venientes, huic scripturæ magis cōsonant: vt totus sermo sit talis. Si mēses decolores fiant, & nō per idē tp̄s veniāt: quo antea venire consueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit.n. in mulieribus quæ malos humores habēt nō modo decolores apparere menstruas purgationes, sed etiam tempus periodi nō seruari, siquidem crassiores fuerint humores, & difficilius fluentes his qui secūdū naturā se habent morando, & longius tp̄s expectando. Si vero contrarii: hoc est humidiores, ac tenuiores consuetum terminum anticipando.

.xxxvi.

MVlieri mēses decolores, nec p idē semp tp̄s venientes: purgationē indicāt esse necessariā. .xxxvii.

MVlieri vtero gerenti si māmæ graciles repente fiāt, abortit. .xxxviii.

MVlieri vtero gerēti si altera mamma gracilis fiat, geminos habenti alterum abortit, & siquidem māma dextra gracilis fiat marem: si vero sinistra, fœminam.

.xxxvii.

HIc pariter aphorismus ex illorū numero est, quos diximus defectum alimēti fœtui significar. Communes enim quædam venæ sunt mammis, ac vteris quæ vbi parū habuerint sanguinis: graciles quidem mammas ostendūt, inedia vero nonnūq̄ fœtum perimunt, nonnūq̄ vero ad excretionem excitant, illā ob causam quā ipse in libro de natura fœtus per hæc verba explicat. Alimentum atq; auctio a matre veniens, non adhuc est infanti sufficiens, quādo decem menses præterierint, & fœtus auctus fuerit. Trahit enim a sanguine ad se id quod dulcissimū. Simul aūt & lactis parte aliqua fruitur. Vbi vero hęc illi rariora fuerint, & iā infans molem corporis habet, plus cibi requirens quā illud quod adest, calcitrat, & membranas disrumpit. Liquet igitur, φ & ante decem menses fœtus est indigens alimento, & calcitrans, & membranas disrumpens, initium partus matri affert.

.xxxviii.

QVod suprascriptus aphorismus de ambabus mammis dicebat, hoc in altera iste dicit, propter illam quam diximus de venis communibus causam, eo qui

o d recto est mammæ factæ gracilioris fœtu aborsum patiēte. Q d autē existētib⁹ geminis altero mare, altero fœmina, si dextra qdē māma gracilis fiat solus mas, si vero sinistra fœmina sola corrumpit, ex illa ipsius pēdet opinione, qua mares qdē in dextris fœminas vero in sinistris magis concipi op natur. .xxxix.

RAtio qdem longior existit, & oportet illū q eam exquisite asseq debeat exercitatū esse in libris de potētiis naturalibus. Tātū tamē de his nunc a nobis dicetur, quantū breuissime dictū possit ad pñsentia cōferre. Hoc q̄dem, commune est omnibus animalis partibus quæ aptæ sunt humores aliquos vtiles generare: aut partibus aliis aut ad generis propagotionem: aut ad conceptus nutritionē, esse humorem illum quandam veluti superfluitatem alimenti partis ipsum generantis. Non enim quia norit ad quid vtilis erit humor animali, ipsius facit pars generationē, nisi debeat talē habere intellectum qualem habere oportere arbitramur ciuitatum gubernatores, sed animalis quidem opifex illum habet intellectum. Ipsa aūt pars ut ostensum est, potentiis regitur naturalibus, tum aliis qbusdā, tū alteratiua per quā assimilat alimētū sibi ipsi. Quantum igitur alimenti ab ipsa alterati fuerit nutrito corpori exquisite assimilatum illi apponitur parti, ac nutrit eam, & hoc est quod ipse ait, Alimentū autem quod alit, alimētum etiam quod est veluti alimentum, & quod debet alere, superfluum vero derelictū, similis quidem naturæ partis humor existit. In ossibus quidem id quod in eius cauernis continet, in hepate vero sanguis, ex hoc genere est, & spumeus humor qui in carne pulmonis continetur, & qui in articulorum compagibus glutinosus humor, & id qđ in testib⁹, & in vocatis assidētib⁹ semē, & q in lingua cui nomē saliua. Sunt aūt & quidā in māmis adenes vim hñtes id quod ad eos influat alterandi. Cum ergo hi sint exangues & albi proprium efficiunt humorem, talem qualis est lac, & plus talis efficiunt quando plus alimenti defertur ad ipsos. Plus vero defertur octauo, & nono mense conceptionis quādo abundanter oppletę sunt cōmunes venę māmarum, & vteri, sicuti in animalium prægnantium refectionibus manifeste conspicitur. Fit autem & tale raro quandoq cū mulier grauida non est, quando ad similem peruenerint venæ repletionem, ex menstruorum retentione, cuius nunc d positionis Hippo. meminit. .xl.

SI mulier quę neq grauida est/neq pe perit, lac habet huic menstrua defe cerunt. .xl.

QVibuscūq mulierib⁹ ad māmas sanguis colligitur, furorē significat. xli.

QVod qdem sanguis ad māmas ferat, deinde ab adenibus qui inibi sunt in lac trāsmutet, in statim antea scripto dictū est aphorismo. Nūc aūt quando in trāsmutabilis manserit hic qui ad eos sanguinis puenerit furorem ait Hippocrates significari. Ego qdem nunq̄ hoc accidisse vidi, & si quādo eueniat, ex his est, quæ raro eueniunt. Hippocrates vero, vt qui viderit scribit, & si verum sit talē ipsius oportet causam existimare. Adenum natura, & illorū prę sertim qui in māmis sunt exanguis est, & liquet, q frigida. (Omne enim exangue frigidum) & quidē eius qui defertur ad ipsos facit sanguinis alterionem ad frigidius declinantem. Quanto enim adenes hi sunt hepatis carnæ frigidiores tāto lac sanguine. Cum igitur pluribus aliquando sanguis feruens per totum labitur corpus, &

pus,& caput pcipue petit in furorē vertētur, quoniā sanguis talis occupat caput. Qui vero ad māmas deferē ad contrariam naturam alterari non poterit,ita vt lac fiat tum propter mordacitatē,tum propter exuperantiam. .xli.

TOrmina fiunt qdem,& propter mordacitatem. Fiunt autē & propter spiritum flatuosum,qui facilem non habet exitū,quae etiam tormina fieri,nunc est arbitrandum in mulieribus quae cōceperunt propter eam quę fit ex vtero angustationem. Dat autem aquam mulsam mulieri dormiturae crudam,videlicet,quoniā qualitas flatuosa si noscere volumus est necessaria,volens & quiescere simul & plenam esse cibis mulierem. Haec enim ambo conferent ad torminum generationem. .xlii.

.xli.

SI velis noscere an conceperit mulier cum dormitura est ei aquam mulsam, potandā da, & si alui tormina patietur cōcepit,si minus nō concepit. .xlii.

MVlier si marem concepit,bene colorata est,si vero foeminam, male colorata. .xliii.

SI mulieris grauidae,in vtero sit erysipelas,laetale. .xliiii.

QVęcūq; praeter naturā tenues existētes vtero gerūt, abortiūt priusq̄ crassescant.

VT ad se ipsam muliere collata videlicet, non autem ad alteram dictum est ab Hippocrate indicium quod ex bono colore,ac malo sumitur:nā quae fęminā concepit minus se ipsa colorata apparet,quoniam frigidior est foemina mare,nunquā vero talem cōcepisset, nisi viri semen,vel vterus mulieris frigidior eo tēpore fuisset in quo cōcepit. Quare quod dicitur,ex eorum numero est quae saepius eueniūt Contingit enim ita omnia recte agere mulierem post tempus conceptionis, q̄ bene colorata fiet. Liquet autem q̄ & alia signa sunt marem esse conceptū, sicuti ipsius conceptus plurime ac valide motiones,quae neq; ipsa signa perpetua sunt. Cōtingit enim aliquando,licet sit rarum, q̄ concepta foemina sit mare robustior, & multis ac validis motibus moueaē,& aliquādo mas sit debilior foemina.ac paucioribus,debilioribusq; motibus cieatur. .xliii.

AN solum erysipelas in vtero mulieris grauidae constitutū putat esse laetale, vel illam etiam quae proprio nomine dicitur inflāmationem. Quod enim facto in vtero erysipelate foetus morietur ex necessitate manifestum,siqdē & febres acutae aliquādo sine inflāmatione ipsum interficiunt. Si vero & vtero inflāmationē patiēte,potest aliqn̄ foetus viuere dignū inqsitiōe. .xliiii.

SEcundum tres modos audierunt expositores libri huius praesentis aphorismi intellectum. Quidam enim omnino arbitrantur ipsas abortire: quidam vero nisi crassescant,& reficiantur,sed maneant absq; refectione, ac tenues, quidā vero cum reficiuntur, tunc maxime eas existimant abortire,quod minus videtur q̄ prius dicta verisimile. Verum tamen ita exposuit Numesianus,dictum inquiens esse aphorismum,in his quae praeter naturam sunt extenuatae,& quas prius refici oporteat. Sed cū cōcipere anticipent non refici,vt ait absq; q̄ sanguis ad cōceptus alimentū deputatus ad eius quae cōcepit nutritionem recipiaē, quare non absq; ratione foetus sufficiēti indigēs alimento corrūpitur. Sed & verba illa praeter natu-

ram tenues quidam ita acceperunt, ſicuti Numeſianus. Vt præter ſui ipſius naturam grauida mulier ſit extenuata. Quidã vero magnũ exceſſum volũt ſignificari, volente Hippo. nobis ĩſinuare, nõ ꝙ mediocriter extenuatæ id ex neceſſitate patiatur, ſed quæ valde ſunt extenuatæ: Vtraq; aũt expoſitio nõ caret rõne. .xliv.

SIne manifeſta occaſione ait febre vehemente, & alui fluxu, vel profluuio ſanguinis, vel eryſipelate in ipſo vtero conſtituto, vel ſaltu grauidæ mulieris vehementiore, vel clamore, vel ira, vel timore, vel victu parciore, vel tali aliquo actus, ſeu paſſione. Fit enim veriſimile in his eẽ plena muccore ora vaſorum venientium ad vterum, ex quibus ſecundæ pendent quæ ora acetabula noĩauit, nõ ſicuti qdã arbitrãt̃ ad natas ipſis carnes adenoſas. Nã vti ipſe inquit in primo lib. de paſſionibus muliebribus. Si acetabula plena fuerint pituita mẽſtrua fiunt pauciora, & Praxagoras in primo de naturalibus. Acetabula aũt ſunt ora venarum, & arteriarum, q̃ ferũt ad vterum. .xlvi.

.xlv.

QVæcunque mediocriter corpora habentes abortiunt, ſecundo, aut tertio menſe ſine occaſione manifeſta, his acetabula vteri plena muccoris ſunt, & non poſſunt ex pondere fœtum continere, ſed diſrumpuntur. .xlvi.

QVæcunque præter naturam craſſę, non concipiunt vtero, his omentum os vteri comprimit, & priuſq̃ extenuẽtur non concipiunt. .xlvii.

SI vterus in coxã vergẽs ſuppurat, neceſſe eſt linamentũ fieri. .xlviii.

FOetus, mares qdem in dextris fœminæ vero in ſiniſtris magis.

VErba præter naturam, dupliciter etiam audiũt hoc loco quidam exceſſum ſignificari arbitrantes: quidam præter ipſius mulieris grauidæ naturam. Verior autẽ prior acceptio. Nam ab omenti pinguedine comprimitur, atque anguſtatur vteri os his quæ ſupramodum craſſæ ſunt. Dicit autem nunc os, illud ſcilicet quod intus eſt, vbi vterus deſinit. Collum vero incipit quod magis proprie os vteri diceretur. Nam altera colli extremitas quæ mulieris pudendis coniungitur, non, vteri: ſed ipſius colli os haud ſine ratione diceretur. .xlvii.

CVm neceſſarium eſt fieri per linea fila curationem linamentum nominauit. Quod autem vterus ſuppuratus, & præſertim ad exteriora (nã hoc nunc videtur dicere) curatione tali ex neceſſitate indigebit, non eſt obſcurum. .xlviii.

QVod propter temperaturam quæ ſtatim ab initio calidior exiſtit, fœtus maſculus generatur in cõmentariis de ſemine eſt demonſtratum. Calidior vero temperatura fœtibus aduenit non minime ob locum qui eſt dextra vteri pars, hic autem ipſe calidior exiſtit, propter hepatis vicinitatem. Conferet autem aliquid ad conceptus caliditatem & muliebre ſemen profuſum quidem ex propriis teſticulis per vtrunq; corniculũ, pars vna in dextrum vteri ſinum, pars altera in ſiniſtrum, diſſimiles autem ambæ, vt & hoc ipſum oſtendimus. Siquidem ſeroſior eſt, atq; frigidior quæ in ſiniſtro teſticulo continetur, & iuxta hoc conceptus in leua parte vteri conſtitutus nõ abſq; ratione eſſet frigidior. Dictũ aũt eſt de oĩbus talibus ſufficiẽter in .v. lib. ſectione Hippo. .xlix.

Non cum

NOn etiam accentu circumflexo vltimam syllabã verbi græci ὑστέρων legere oportet, vt significet vterum, sed cum graui, vt secunda intelligatur. Neque enim vult vteros ipsos excidere tentione facta cum medicinis sternutare facientibus, sed ea quæ choria vocant, atque secũdæ. .l.

SIcuti menstruorum quæ aut nullo modo, aut parce fluunt docuit Hippo. cu rationem, ita & nunc illorum quæ vltra modum euacuantur, iubẽs nos cucurbitulam quã maximam ad mammas apponere. Melius autẽ nõ ad ipsas mammas, sed sub ipsis ptib. iferioribus firmare cucurbitulã, vbi maxie sũt hæ quæ ad ipsas venæ desubter veniunt & quidem nonnulli scribunt cucurbitulam quã sub mãmis apponit maximã. Vult ãt maximã eẽ cucurbitulã, vt fortiorẽ faciat ex vtero ad supiora attractionẽ p cõmunes id venas artificiose molitus. .li.

.xlix.

VT secunda procidat, sternutatorio apposito, & nares appræhendito, & os. .l.

MVlieri si velis menstrua cohibere, cucurbitulam quã maximam ad mámas appone. .li.

QVæ vtero gerunt, his vteri os comprimitur. .lii.

MVlieri vtero gerẽti, si lac multũ e mãmis effluat, fœtum imbecillẽ significat, si vero mammæ solidæ fuerint, fœtũ significãt saniorẽ. .liii.

QVæ corrupturæ sunt fœtus, his mãmæ extenuantur. Si vero rursus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas aut oculos, aut genua infestabit, & non corrumpent.

MAximum hoc est mulieris quæ concepit indicium, si obstitrix potuerit imisso digito os vterorum tangere. Statim enim cũ semen intra seipsos acceperint, totum sui interius contrahunt spacium, & claudũt os. Videtur autem & propter durum tumorem, & inflãmationem os vteri comprimi. Distinguitur autem ab eo qui in grauidis ex duritie vteri .lii.

ILlo videlicet tempore fluit lac quibus visum fuerit fluere, quãdo natura fert vt in grauidis generetur. Neque enim in primis generatur mensibus. Quod autem omnino fluat, & non maneat intus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum vero colligitur oppletis venis communibus quæ a mãmis pertingunt ad vteros. Sed adhuc magis implentur quando minimum conceptus absumit. Hoc vero ipsum fit ob eiusdem conceptus imbecillitatem. Liquet igitur q neque mammas tenues oportet apparere, sicuti in muliere nõ grauida. Hoc enim signum defectum sanguinis ostẽdit, & hac ratiõe fœtus in ipsis corrumpitur. Neque adeo plenas, vt lac effluat, sed tantum subleuari, vt solidæ tangentibus videantur. Media enim hæc consistentia inter renitentes propter nimiam repletionem, & molles, ac laxas, propter defectum sanguinis. Quare merito laudat hoc signum Hippocrates, vt quod indicio sit, neque fœtum esse imbecillem, neque deficere ipsi alimentum. .liii.

PRius dixerat. Mulieri vtero gerẽti si mãmæ repẽte extenuẽt, abortit dixerat ãt. Et si altera mãma extenueẽ gemios hñti alterius fœtus aborsũ secuturũ. Nũc vero ordinẽ ꝯsecutiõis comutauit & nõ a signis ipsis, sed a mulie-

ribus foetum corrūpentibus fecit initium, ipsis præcedere inquiens mām as tenues. Non est autem oīno idē, vel si dicatur ad mām as tenues sequi corruptionē, vel debente fieri corruptione mām as tenues præcedere. Qui.n.ait ad mām arum extenuationē sequi corruptionē, hic nō etiā solū istud ostendit esse signū futuræ corruptionis. Qui vero dicit his q̄ debent corrūpere foetus mām as extenuari, solum hoc videt ostendere signum præcedere foetus corruptionē. Quare diligentius inquirendum, & diligentius obseruandum in mulieribus grauidis, si nunq̄ aliter foetum corrumpūt, sed semper præcedit mām arum extenuatio, vel saltantibus, vel valde vociferantibus, vel ira excandescentibus, & nimio repēte pauore correptis contingit mām arū nō præcedere extenuationē. Contingit autem & quibusdam propter magnitudinem febris, aut factum in vtero herysipelas, vel propter mucorem, acetabulorū, seu tale aliquid, foetum corrumpi absq̧ mām arum extenuatione: nā videt Hippocrates hanc semper præcedere existimare, & mihi sæpius obseruāti, visæ sunt in supradictis occasionibus ante corruptionem mām æ fuisse extenuatæ. Ne forte igitur quādo citra aliquā huiuscemodi causam mām æ extenuantur, defectum sanguinis esse in causa debemus existimare qui ī venis est vtero mām isq̧ cōmunibus. Vñ propter inediam foetus corrumpitur. In aliis vero causis in quibus interit propter passionem, aut disrumpitur foetus. cum ipsum membranæ continentes diuellunt natura os vteri adaperiente, & dolores excitāte, ob has ipsas causas sanguinem ad genitales deferri partes. Hæc enim est quædam ratio communis in quibus, natura aliqd violēter excernit, eo sanguinē, ac spiritum tēdere, qbus duobus, veluti instrumentis natura vtens ea quæ infestant per vim expellit. Hac rōne igit & dolētibus partibus inflāmationes aduenisse natura excernere, atq̧ expellere causam doloris properāte. Vt vero hoc faciat sanguine, ac spiritu eas implente. Hæc itaq̧ a me dicta sint in primā partē aphorismi, secunda vero quæ sequitur in qua cōtrariæ mām arū meminit dispositionis, tale est. Si vero rursus mām æ duræ fiant. Q dō vero dictio rursus duo significet in huiuscemodi locutionibus, alterū qdem quod antedictæ coniungitur dispositiōi: alterū vero quod per alia verba dici cōsueuit vice versa. Mihi verius & magis Hippocratis sententiæ cohęrere videtur secundum significatum, vt quod in toto dicit aphorismo, sit tale, Mammæ qdem tenues omnino p̄cedunt foetuum corruptionē, & nō possunt isti corrumpi sine earū extenuatione p̄cedente. Duræ vero corruptionem quidem nō significant, sed dolor quidam dictarum partium ad ipsas consequitur, vt sicuti mām æ tenues defectus sanguinis significationem habent, sic durę multitudinis differentes ab illis quas prius dixerat solidas, in qbus rursus reponente natura ad quasdam partes materiam inutilem illæ dolent, sed foetus nullam habet offensionem. Quęstio autem occurrit hoc loco ob quam causam ad corpus vteri natura nunquā materiam reponit inutilem, & nō facit inflāmationem, vel cur inflāmato vtero foetus nō corrumpetur? An quod ab Hippocrate dicitur aliud est, neq̧ enim φ nunq̄ ad mām as duras corruptio foetuū sequatur, putandum est fuisse ab Hippocrate dictum. Sed φ non semper (quemadmodum in tenuibus) verum si ad alterum locum natura reponat superfluitates, φ ex dolore cognoscimus, corruptio nō sequitur, & fiet rursus, si ita audierimus vniuersus, sermo talis, Mulieribus quæ corrupturæ sunt semper mām æ extenuatæ p̄cedunt, duræ autē ac plenæ nō semper. Sæpius enim in his ad alteram partem materiam inutilem natura reponit. Si vero ad vteros ipsam expellat, fient & tūc oīno tenues. Nam secundum Hippocratis, vt apparet sententiam si pp̄ter aliud quicquā

& non

& non defectum alimenti abortus fiat omnino præcedet mãmarum gracilitas, ob causam antedictã, ita q si ẽt ob acetabulorũ humiditatem cõceptus effluet, tunc ẽt ipsum natura expellẽte ad excretionẽ motio sanguinis erit ad vteros, & hac rõne mãmæ fient graciles magis q̃ prius erant. .liiii.

Olctum est & antea q os vteri cõprimi cõmune est signũ, & tumoris alicuius in eo prçter naturã existentis, & cõceptionis in muliere, & q oportet id ex duritie distinguere. Grauidis enim molle est, & secũdũ naturã. In qbus aũt est tumor pter naturã, siue inflãmatiõi similis, siue duriciei duræ. Melius itaq fuerat hũc aphorismũ post illũ scribere i quo dicebat. Quæcũq vtero gerunt his os vteri compressum est. .lv.

.liiii.

QVibus os uteri durum ẽ, his vteri os comprimi est necessarium. .lv.

QVęcũq vtero gerẽtes a febrib⁹ corripiunt, & fortiter calefiũt sine occasiõe manifesta difficulter pariunt, & cũ periculo, aut abortum faciẽtes periclitantur. .lvi.

IN Fluxu muliebri si cõuulsio, & animi defectus aduenerit, malũ. .lvii.

SI menstrua plura fiant, accidunt morbi, & si non fiant, ex vtero morbi contingunt.

ACcidit qbusdam grauidis in qbus vitiosi humores priusq̃ conceperint sunt aceruati, nonnũq̃ a febribus vehemẽtib⁹ corripi, ita q ex necessitate abortiunt, nõnũq̃ vero mediocribus. Sed cũ nõ purgenẽ sufficiẽter, aliqd superest reliquiarum humorum in corpore vitiosorum, ex quibus febres sunt constitutę, vt pote nõ potentibus medicis mulieri grauidę aliquod forte auxilium adhibere, neq exquisita victus ratione in ipsis vti. Ob hanc igitur causam febris in ipsis frequenter reuertitur, & magna temporis parte grauiter se habent. Non sine ratione igitur fœtus aliquando nequit obsistere. Sed ex febre, & vitio humorum corrumpit, nonnunquam vero perdurat qdem vsq ad tempus partus, sed cum & ipse valitudinarius sit, vt qui longo tempore laborauerit, & cũ matrem habeat imbecillem non sine periculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporũ vigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis. .lvi.

NOn statim fluxu cõstituto hęc fiunt, sicuti, & aliorũ nihil quęcũq in sequẽti sermone qbusdam aliis ait aduenire, sed cũ vel validiora fuerint, vel diu pdurauerint. Defectus qdem animi cõmunis omnis imodicæ euacuationis est casus. Conuulsio vero & si non communis existat, ad plures tamen, ex ipsis consequitur, & magis si pars quæ patitur neruosa fuerit. .lvii.

QVibusdam medicis visum est ex multitudine qdẽ plurimos fieri morbos, ex defectu autem nullum. Verum Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos non solum mulieribus, sed etiam viris. Si quidem ad defectus consequitur aliquando siccitas, aliquando frigiditas, aliquando vtrunq. Ostensum aũt est q intemperaturę, quæcunq tantam habent magnitudinem, vt possint iam lædere operationem, sunt ex morborũ genere. Verum secundum hoc, neq falsum, neq obscurum est ab Hippocrate dictum. Quatenus aũt in pluribus quidem menstruis, simpliciter dixit fieri morbos, neq ex vtero adiecit. In defectu autem eorum istud adiunxit, dignum est inquisitione, nũquid in vtrisq affectibus

dictis cõmuniter ex vtero subintulerit, vel hoc proprium est defectus menstruorum. Hoc aũt scire exquisite, est impossibile, nisi omnes nouerimus causas, ob quas vel plura, q̃ opus sit, vel pauciora veniant, menstrua. Possibile est igit̃ si ora vasorum quæ pertingunt ad vterũ vltra modum aperiantur, & si sanguis, vel calidior, vel tenuior fiat, & totũ corpus propter malum habitum aliquẽ aggrauetur sanguine, & si modum naturę conuenientem sua multitudine non excesserit, quare ipsum expellit ad venas quę i vtero sunt vt in fluctionibus accidit alias ad aliã partem imodicas fieri menstruorũ euacuatiões. Eadẽ vero menstrua possunt fieri pauciora, vel qa venę ferẽtes ad vterũ menstruã purgationem comprimuntur, vel obstruuntur, ob crassitudinem sanguinis vel frigiditatem & robur ipsorũ quæ sunt in vtero vasorum adeo vt quod influit non admittant. Quodcunq; autem horũ fuerit necesse est processu temporis & ipsum vterum pati, aut similem inflãmationi dispositionẽ, Aut Erisipelati, aut duro tumori, aut Cãcro, qbus denuo totum compatitur corpus. In imodicis vero euacuationibus nulla talis accidit vteris passio, adeo vt per compatiendi rationem totum corpus vna laboret, quare fit verisimilius in sola retentione menstruorum dixisse Hippo. morbos ꝯtingere ex vtero.

.lviii.

REcto intestino, aut vtero inflãmationẽ patiẽte, vrinæ stillicidiũ accidit, & renibus purulẽtis vrinę aduenit stillicidium. epati aũt inflãmationem patienti singultus aduenit .lix.

SI mulier non concipit, scire autem velis si conceptura sit, pannis circumtectã desubter suffias, & si odor videatur per corpus ire ad nares, & os, scito ꝙ ipsa non ex se ipsa sterilis est.

lviii.

QVando aliquis parũ: & frequenter mingit, hæc passio vrinę stillicidiũ nominatur, & fit aliquãdo ex imbecillitate potentiæ retentiuæ in vesica, nonnunq̃ vero ex acritudine vrinæ, imbecillitas ergo fit propter intemperaturã, & aliquem tumorem prẹter naturam. Acritudo aũt, vel propter renum passionem, vel quia talis ad ipsos venit ex venis supfluitas serosa percolata. Recte itaq; Hippocrates inqt vrinæ stillicidium recto intestino, & vtero inflãmationem patiẽte, & renibus suppuratis aduenire. In recto qdem intestino, & vtero per compatiendi rationem vesica patiente, In renibus autem purulentis pure per vesicam euacuato. Hoc igitur sui acritudine mordens vesicam excitat ad excretionẽ. In vteri aũt, vel recti intestini inflãmatione vicinitatis ratione pati vesicã est necessariũ, vt quę & intemperaturam participet, & inflãmationem, & prẹterea prematur, atq; angustet̃ a tumoribus ꝑter naturam qui in illis existunt. Dictum aũt est a me prius ꝙ nõ simpliciter altera passio alteri aduenire apta est, sed his quæ magnitudinẽ habent effatu dignam. Sic igit̃ & hepate inflãmationẽ patiente singultus accidit pp neruorum comunicationẽ, non qdem semper, sed qñ ad maximam atollit̃ inflãmationem. .lix.

VErbũ, suffias, materiam indicat quæ naturam habet, vt suffiri possit. Tus videlicet, & Myrrham, & Styracem, & quæcũq; alia talia quę calidam habent tẽperaturã, & sunt satis odorata. Vult enim ad totũ deferri corpus eam quę ab ipsis fit vim, vt cũ & os, & nares attigerit, a muliere manifestę sentiant̃. In his igit̃ solis totũ non peruadet corpus qualitas suffitorũ qbus durũ est, ac densum vteri

sum vteri corpus, cũ vero sit tale nõ est aptũ ad conceptionem, sicuti & paulo post ipse inqet. Quæcunq; frigidos habent vteros, & densos, non concipiunt. Quod autem in fine aphorismi scribitur: Scito q ipsa non ex se ipsa sterilis est, indicat eius rei vtilitatem. Sæpius enim vt permaneat genus ad quod pertinet, vel dignitas sacerdotij, vel regni, student ciuitates vt prolem habeant virorũ; seu mulierũ ad quos solos peruenerit genus, deinde vbi mulieres non cõcipiunt quærũt vtrius cã hoc accidat, vt facto diuortio muleres concipiant, & hanc Plato in Theæteto innuit esse bonarũ obstetricum artẽ. Totus autem sermo dicetur paulo post, quãdo omnes exponemus qui ad ipsum pertinent aphorismos.

.lx.

SI mulieri vtero gerenti purgationes eant, impossibile est fœtum esse sanum.

.lxi.

SI mulieri cessent purgationes, neq; febris, neq; rigor superueniat, & fastidia incidant, iudica ipsam in vtero habere.

.lxii.

QVęcunq; frigidos, & spissos vteros habẽt nõ cõcipiunt. Et quæcũq; pręhumidos vteros habẽt nõ cõcipiũt extinguiẽ enim in eis genitura. Et q̃cunq; siccos, magis & adurẽtes, nã ex defectu alimenti corrumpitur semen. Quęcũq; vero ex vtrisq; mediã habent tẽperaturam, hę fœcundæ sunt.

.lx.

ET verbum, purgationes, numero plurali dictum, & alterum, eant, adiunctum ostendunt non esse paucum illum qui excernitur sanguis, neq; semel sed sæpius, & multum. Qui enim semel aut bis paucus excernitur, sæpius apparet absq; hoc q fœtus patiaẽ. Cũ vero nihil deficit multitudini purgationis menstruorũ, & seruat deinceps terminũ circuitũ per menses, impossibile est fœtum cẽ sanũ, siqdem ille qui fortis est ad sui alimentum vtitur illo qui ex toto corpore ad vteros fertur. Verũ excretio quæ grauidis fit, videtur ex venis quæ in collo sunt apparere. Nã ab interioribus quæ in cauitate vteri sunt, secundę pẽdẽt quare nihil per illas potest in muliebrem sinum excerni.

.lxi.

IN his quæ recte purgantur mulieribus, & quibus repente sine causa manifesta supprimuntur purgationes, sermonem fecit. Hippocrates docens nos ea quæ plurimæ mulieres ipsa experientia didicerunt. Cum enim fastidium patiuntur menstruis suppressis, tunc se concepisse coniiciunt. Fit autem fastidium eadem qua pica ratione, læso ore ventriculi in mulieribus grauidis. Contingit autem & propter vitiosos humores totum corpus occupantes tale aliquid accidere, verum hoc cum horrore, & febre patiuntur, & his distinguuntur a grauidis.

.lxii.

SI mihi liceret omnibus aphorismis ordinẽ congruẽtem apponere: non essem veritus paulo antea dictũ aphorismum in huius locũ trãsferre: ut finito sermone de purgationibus: ille qui de ipsis esset vteris deinceps scriberetur: docente ipso quot modis mulieres steriles fiant. Primus igitur in illis erit aphorismus in quo dixit. Si mulier non concipit: scire autem velis si conceptura sit pãnis circũ tectam desubter suffias. Secundus autem iste propositus, cuius summa est q be

ne temperati vteri ad conceptionem sunt idonei, male autem temperati, si parum a bonitate recedūt: difficulter concipiunt, si vero nimium, mulieres steriles fiunt, ita ꝙ simul ēt dat̃ intelligi: vnde viri sint steriles, sed hoc multos latet. Qui vero ea quę dicta sunt diligentius considerat. primum quidem sciet quam ob causam, & quidam viri omnino steriles sunt. Secundo loco post hoc de viris quidem, ac mulieribus bonam habentibus temperaturam, ꝙ semper generabunt, etiam si cum malam habētibus coeant. De habentibus autem malam temperaturam, ꝙ cum solis his qui cōtrariam habent coeuntes, gignent. Prius autem dicetur de mulieribus sterilibus. quarum vterus statim ab initio ē male temperatus exupante. s. vel vna duarū qualitatum, vel duabus queadmodum in cōmentariis de temperaturis determinauimus ostendentes octo esse numero omnes intemperaturas simplices quidem quatuor, quarum nunc Hippocrates meminit, compositas autem alias quatuor his simplicibus inuicem complicatas. Vbi igit̃ frigiditas imodica exuperat, adeo ꝙ vterus spissior efficiatur, angusta quidē sunt supra modū ora vasorum quæ ad ipsum pertingūt: mulieres vero steriles cū secūdæ nō possint adnasci ad ora vasorū, neqꝫ si hoc fiat aliqñ possit bene nutriri cōceptus, vel enim nullo modo fiunt hisce mulieribus purgationes, vel oīno paucæ, & ipsæ vitiosæ: solo tenuiore atqꝫ aquosiore sanguine perlabēte. Sed & hęc quoqꝫ ora facile obstruunt̃, & pp natiuā angustiam, & qm magna ex parte hę mulieres humorem aggregant pituitosum, siqdem & corpus totū vt plurimū est vteris simile, Cōtingit aūt & maris semen in talibus vteris refrigerari nisi sit natura calidissimū. De prima itaqꝫ frigida temperatura Hippocrates fecit mentionem inquiens, Quæcunqꝫ frigidos & spissos vteros habent. Non per iouem volens simul coniungere in ipsis cū frigiditate densitatem, veluti si siccitatem: aut humiditatem addidisset. Harū. n. neutra semp cōsequitur frigiditatem, & ppea ipsi, modo vna, modo altera adiungit̃. Densitas vero ex necessitate valde frigidos vteros comitat̃ ob quā nō possunt concipere (vt diximus) Quare ita sermoné totū huius aphorismi audiemus. Quæcūqꝫ frigidos vteros habent, nō cōcipiēt pp substantię ipsorum spissitudinē. Cur vero spissitudo aduersēt̃ conceptioni, dicere ꝑtermisit, vt nobis potētibus intelligere. Et quæcūqꝫ vteros nimis humidos habēt nō cōcipient. Extinguit̃. n. genitura queadmodū in terra palustri cerealia semina. Et quæcūqꝫ siccos siue adurētes habēt vteros ꝑpter defectū alimēti nō concipiēt, nā in siccis tale qd accidit quale vbi, aut harenæ, aut argillosæ terrę, aut petrosæ mandant̃ semina. In habentibus autē imodicam caliditatem, quale vbi valde calidæ terræ semina cōmittunt̃, queadmodum in æstibus sub Cane cōtingit. Sic quidem quatuor qualitatū Hippo. meminit singularū seorsum facultatem exponens, vt si quando inuicem misceant̃ manifesta sit earū cōmixtio. Post hęc autem inquit, Quæcūqꝫ vero ex vtrisqꝫ modice temperatæ sunt, fœcūditatem habēt. Ex vtrisqꝫ aūt non qualitatibus scilicet (sunt. n. quatuor) sed quæ sunt secundū ipsas oppositionibus. Sicuti. n. dictū est in libro de temperaturis, vna qdem est bona temperatura mixtis modice inuicem calido, ac frigido, altera vero humido, ac sicco, & fieri potest, vt sit aliquis vterus secundū vnam qdem oppositionem bene temperatus, secundū alterā vero male. Sed ne mulier concipiat, potest altera efficere intemperatura. Mulierem vero esse fœcūdam, sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Hippocrates qdem, sicuti totum sermonem anteriorē de muliebribus scripsit sic & nuper dictum de his quas habēt vteri temperaturis, nō tñ etiam addidit de viris sermonem, vel quia promptū nobis sit ex his quæ dicta sunt easdem intemperaturas

turas

turas ad semen trāsferre, vel qa distulit ad sequētia, sed postea oblitus est. Quidā tamen alterum deinceps aphorismum de maribus adscripsere, cuius initiū. Similiter & in maribus. Sed probatissimi aphorismorum expositores aiunt ipsum, & ab Hippocratis mente, & modo elocutionis manifeste deficere, & quidem secundum proportionem illorum quæ de mulieribus scripsit, licet nobis ad viros transcendētibus dicere ꝙ propter temperaturæ frigiditatem non bene semen concoquitur,

.lxiii.

Similiter autē & in maribus, aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, vt semen non transmittatur ad os, vel propter spissitudinem humor nō exit foras, vel propter frigiditatem nō concalescit, ita vt ad hunc colligatur locum, vel propter caliditatem hoc idem accidit.

atq; ideo si mediocris quidem sit intemperatura, in ipso indiget vtero calido sufficienter. Si vero imodica sit, est omnino sterile, vel propter humiditatem, rursus neq; concoquitur, & hoc etiam indiget si modica sit intēperatura, vtero calidiori, ac sicciori, si vero imodica, sterile est. Eodē modo & propter excedentē calorem semen fit tosto similem. Ob siccitatem vero vbi primū excidit neq; extendi ptotest, quod maxime fit necessarium si mulier debeat concipere. Ostensum est enim in sermone de semine ꝙ nisi per vteri capacitatē parte plurima semen extendatur, mulierem non concipere. His veluti quibusdam elementis a nobis adstructis, deiceps dicamus id quod ab initio distulimus dicere qđ etiam a Platone in Theęteto proponit. Inquit.n. & hoc esse maximū opus obstitricū scire coniungere inuicē corpora apta ad cōceptionē, quod nunc in sermone dictum est, & simul posse discernere q viri sint infœcundi, & quæ mulieres steriles, nā imodicæ intemperaturæ horū sunt causæ, modice vero si sint, & cōtrariis cōiunganť, tunc cōcipiēt mulieres, si vero silibus nō cōcipient. Neq;.n. fieri pōt vt frigidū semen in vtero frigidiore sit fertile, neq; siccū in sicciore, & aliorū vtrunq; eodē modo, sed indiget semen qdem frigidius, vtero tanto calidiore, quanto deficit ab optima tēperatura, & humidius sicciore, & in aliis eodē modo. Cognitio aūt oīum imodicarum vteri intemperaturarum, est quam paulo antea dixit Hippocrates in suffitu, qui per aromata fit. Frigiditas enim spissitudinis ratione, non pmittit vsq; ad os, & nares ferri aromatum exhalationē. Eodem modo & siccitas. Humiditas vero sicuti ab ipso dicta est extinguere geniturā, sic & aromatum qualitatem reliqua est, vehemens caliditas, si qdem ea rōne ꝙ vicit aromatū facultatē, alterat, atq; corrumpit, ac propterea non permittit ipsa seruantia sui naturam sinceram circa os, & nares referri. De hisce autem naturis ex suffitu aromatum sufficiens cognitio præstabiť. Si vero non pōt hæc sufficienter haberi, ex aliis indiciis nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum cognoscentibus ꝙ rara admodū est huiuscemodi tēperatura in mulierib⁹. Siqdē fœmina ē mare frigidior. Vnde ob hoc ea quā facit Hippo. ex aromatū suffitu dignotio i sterilib⁹ mulierib⁹ vtilissima est, vel qa omnis imodica intēperatura isti subiciť, vel quia rarissime una ipsam subterfugit in mulieribus illis quæ tenues apparent, & nigræ, & hirtæ, ita ꝙ ex his signis percipiť earū imodica intēperatura sine suffitu aromatū. .lxiii.

QVi hunc interposuit aphorismum neq; proprias voces intelllexit, nam cum profiteretur eundem in uiris sermonem se facturum sicut Hippocrates in

mulieribus scripserat,non adimpleuit hoc.Cum enim ille de quattuor intemperaturis fecisset mentionem,oportuit hunc etiam quattuor in maribus, vt nos fecimus,in medium adducere,verum non sic iste, sed primum quidem statim damnat corporis raritatē,quę in mulieribus fuit prætermissa,neq; eius sermo,si ipse seorsum diligentius examinetur,verus depræhendetur. Videntur siquidem viri multi habentes rarum corpus,semen tamen habere fœcundissimum:neq; id mirum,raritas siquidē corporis in calidioribus, atq; humidioribus prouenit temperaturis quæ plurimo semine,& fœcūdissimo abūdant. Nam & materiam habent ex qua semen generatur copiosum, & vim a qua concoquitur. Vasa autem seminaria sua intentione expressum semen extra iaculantur,& non spiritus est ille qui propellat,siquidem substantia spiritualis cum humore miscetur seminis,quæ & ipsa indiget exprimentibus, sicuti & humor qui tantum siccum superexcedit,quanto & celerius extra eiicitur,& ad longius spacium defertur. Hæc igitur sunt ab eo ignorata qui aphorismum adiecit, & præterea cum ait humorem propter spissitudinem non exire foras. Si enim alium humorem a semine dicit,sermo delirus est. Si vero ait semen propter corporis totius spissitudinem non exire foras, ignorat omnino quæ sit structura instrumentorum,quæ seminaria vocant, melius enim fuerat ipsorum causare angustiam. Et quidem id quod deinceps est dictum vsq; ad aliquid verum,non habet id quod sequitur intelligibile,nam q̄ propter temperaturæ frigiditatem semen non concalescat,ac propterea sit infœcundum,verū existit. Quod autem colligi nequeat ad locum hunc, superfluo adiectū est,præter id q̄ neque locus ab ipso explicatur,sed a nobis intelligendus relinquitur,& tamen id verbū,hunc,ad ea quæ prius dicta sunt habet relationem. Sed hec quidem parua sunt. Qui vero circa finē error,est magnus,cū dicat propter ipsius caliditatem hoc idem euenire,nam manifeste ad illud quod antea dictum est sermo iste refertur. Dictum autem antea fuit quod propter frigiditatem nō concalescat, adeo vt adhunc locum colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere nō concalescere,neque colligi in vasis seminariis semen. Hoc autem est aperte absurdum nam torreri,aut assari,aut tale aliquid semen pati propter calorem,rationem habet,non concalescere autem est omnino perabsurdum.

.lxiiii.

LAC Dare caput dolentibus malum, malum vero & febricitātibus,& qb' ilia suspēsa murmurāt, & siticulosis, malum autem & quibus ī febribus acutis biliosæ sunt deiectiones,& quibus sanguinis multi deiectio facta est. Cōuenit aūt, & tabidis dare qui nō valde multū febricitāt,& in febribus lōgis,& paruis,si nullum ex supra dictis signis affuerit,& præter rationem consumptis.

.lxiiii.

QVod lac facile alteretur,& q̄ duplicem habeat alterationem,quando pluri adhæreat calori,statim euaporans, quando autem pauco,cito acescens,tibi licet perdiscere,partim statim cum ex mammis excidit ad ignem elixanti,partim ipsum iacere per se ipsum permittēti. Nam elixato ad fumum euersio fit,iacēti autem omnino aduenit acor,vel citius,vel tardius. Sic autem & in sanis,si non bene concoquatur,in quibusdam acescit,in quibusdam autem euaporat,in ventriculo quidem frigidiore acescit,in calidiore vero

euaporat. Lac vero quod bene cōcoquitur nutrit, & bonos facit humores, & dum concoquitur his pariter attollit ilia, & tangit caput. Hos effectus, & passiones in sanis etiam videbis. Verum quae aegrotis accidunt, percurrit Hippocrates, quae semper quidem experiri volentibus manifestantur, & possunt etiam ante experientiam cognosci. Vbi enim in his qui integra sanitate fruuntur videmus hac capitis dolorē afferre, & ilium inflare, nihil mirū excogitanti, ꝙ his qui iam caput dolent, vel suspensa habent ilia sit inimicissimum. Recte autem dixit ilia suspensa, licet dicere potuerit inflata, & flatuosa. Neq; enim hęc sola lac potest offendere, sed & alia omnia quae sunt quouismodo suspensa, propter aliquam talem, qualis est, Inflāmatio, vel Erysipelas, vel tumor praedurus, vel laxus passionem. Adhuc aūt magis si abscessus nōdum sit in ilio disruptus, non est neq; his vtile lac. Haec itaq; omnia per vnum verbū ostendit Hippocrates, inquiens. Ilia suspensa. Nocere aūt ait, & murmurantibus lac, quę alia sunt ab inflatis, & distentis, flatuosa qdem, ac ventosa & haec sunt. Maior itaq; offensio iliis distentis, minor vero murmurātibus, sed tamen neq; his est vtile lac. Acescit enim in ipsis. Serum tamen lactis sale, & mele cōdientes plurimis talibus exibuimus, & iuuant citata ipsis aluo. Et sitientibus malum, inqt, lac esse euaporat enim in ipsis, siue natura sitierint, siue ex aliquo tempore sitis aduenerit. Et quidem qbus biliosa deiiciūtur, & in his equidem dicerem lac euaporare. Non minus aūt, & his qui talia euomunt, nam in vniuersum didicimus ꝙ celerrime ab oib⁹ causis calidis lac ad fumosum alteratur. Rationabiliter itaq; his qui acute febricitant nocet, & mihi videt sermo melius in hunc modū se habere. Malum aūt & quibus biliosae deiectiones, & acutis febribus, neq; enim vtrisq; simul iunctis tantummodo noxium est lac, sed seorsum ī alterutro. His igit passionibus lac plurimū aduersat. Vtile aūt est his quae sequunt ab Hippocrate scripta in hunc modū. Conuenit autem tabidis non valde febricitantibus dare. Nam primum de tabidis facit mentionē. Intelligēdum autem est ipsum ita nominare illos qui tabem exulcere pulmonis patiunt. Nam alios qui alia ex causa sunt extenuati ipse deinceps nominabit in verbis illis, quorum iniciū est. Et in febribus paruis, Commune autem in omnibus qui lacte indigent, ꝙ cibus bonum generās succum & qui cito per venas distribuatur illis est necessarius, neq; mirandum est si lac dicimus bonum succum generare, cum quid habeat flatuosum. Nam in vniuersum bonum succum generare, dicimus, quaecunq; post coctionem ad bonū humorem trāsmutantur, hoc est ad sanguineum, hic enim humor est nobis amicus cur aūt cum dixisset. Conuenit autem tabidis, adiecit, non valde multum febricitantibus mihi videtur dignum inuestigatione non parua, nam suficiebat etiam, sine valde, dicere. Nunquid igit & multum febricitantibus lac exhibet vel solis his qui valde multū febricitant haud quaquam exhibens, an ab aliquo adiectum fuit verbum, valde, sicuti & pleraq; alia. Hęc itaq; quispiam per ocium inquirat. Sciat autem iam a nobis addiscēs lac multū febricitantibus dandum non esse. Miror aūt quomodo, in illis in qbus lac dari iubet adscripsit, nullo eo℞ quę prius dicta pręsente, quod fuit a breuitate aphoristica alienum, id enim erat ex his quae prius dixerat congnitum etiam hoc non adiecto, ꝙ dandum est tabidis, & praeter rationem extenuatis lac, nisi caput doleat, aut ilium intumuerit, aut biliosae sint deiectiones, aut tale aliqd aliud ipsis adsit. Vel non simpliciter, neq; semper seruare breuitatem videtur Hippocrates, sed in quibus magnum aliquod periculum iminet si negligentius qđ ab ipso docetur, audiatur, in his bis, terue repetere eadē non veretur. .lxv.

OMnes præter naturam tumores Hippocrates οἰδήματα, idest inflationes nominat, sub quibus videlicet etiam tumentes inflammationes continentur; & hoc ipsum nomen inflammationis antiqui omnes magis inflãmationibus q̃ sine vllo sunt tumore adaptabant. Quod igit̃ dr̃, tale est, quibus tumores vlceribus adueniunt, non admodum conuelluntur, neque insaniũt, Hoc autem indicio est, q̄ nonnulli quidem in ipsis conuelluntur, & insaniunt, sed raro hoc patiuntur, quando videlicet magnitudinem effatu dignã, vel malignitatem assumpserint. Si vero tumores de repente euanescant, conuulsiones, ac distentiones, quãdo in partibus retro hoc est in dorso vlcera fuerint. Quæ vero deinceps dicuntur, si in partibus anterioribus fuerit, consequi dicit. Posteriora siquidem neruosa sunt: anteriora venosa, atque arteriosa. Quando igitur ab vlceratis partibus humor q fecit tumorem ad aliquã partem principalem se contulit,

.lxv.

QVibus tumores in vlceribus apparent non conuelluntur maxime, neq; insaniunt. Verum his euanescentibus, de repente quibusdam a tergo conuulsiones, & distentiões fiunt. Quibusdam ante insania: vel dolor lateris acutus, vel suppuratio, vel difficultas intestinorum, si tumores sunt rubicundi.

.lxvi.

SI in vulneribus fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum.

in partibus quidem retro neruosis, conuulsiones fient, ac distentiões. Nam hę sunt neruorum passiones. In anterioribus vero insania, si feratur ad caput. Lateris aũt dolor si ad thoracem humor conuertatur. Sæpius vero & hi suppurantur, si humor non dissoluatur. Difficultatem vero intestinorum fore inquit, si tumoribus rubentibus conuersio repente fiat, illam quidem intestinorum difficultatem quã sanguineam nominant, quæ est sanguinis euacuatio per intestinum absq; exulceratione. Quod igitur si vel indorso, vel in partibus anterioribus illi oppositis contigerit aliquando tumores de repente euanescere, in tales ægri incidunt passiones, nos vidimus. Non tamen ipse nobis Hippocrates manifestauit, si de his partibus solis loquatur, aut simpliciter de omnibus, ita q̄ etiam membra extrema hoc sermone cõpræhendantur. In tibiis itaq;, neq; sunt in partibus anterioribus musculi, in chordas validas desinentes. In coxa vero in partibus genu anterioribus magnam videmus chordam, in qua per compatiendi rationem, rationabile magis fieri conuulsionem q̃ in aliquo musculorum, qui sunt in partibus coxæ posterioribus. Sunt enim omnes carnosæ. Quare non verum videretur id q̄d vniuersaliter dicitur, q̄ ex partibus tantum posterioribus accidunt conuulsiones. Videtur quidem magna ex parte id fieri, nõ in cruribus solis, sed etiam in manibus, forte quoniam hæ partes oẽs e directo sunt dorsalis medullę. Nascuntur autem ab hac, & membrorum extremorum nerui, & dorsalium musculorum.

.lxvi.

POtest quidem & vltimo verbo aphorismi malum adiungi ingens. Potest aũt & priori parti aphorismi. Fiet enim sermo talis vulneribus prauis existentibus, si tumor non appareat, ingens est malum, vel talis vulneribus prauis existentibus si tumor ingens non appareat malum. Contingit autem, & verbum ingens communiter dici, ac si ita dixisset. Si vulneribus prauis existentibus tumor ingens non appareat, ingens est malum. Melior vero ex tribus sermonibus meo iu

dicio est talis. Si vulneribus prauis existentibus tumor non appareat, malum est ingens. Dictum autem & antea est, q tumor generaliter dicitur de omnibus tumoribus præter naturam. Vulnera autem praua dici existimandũ est quæ sunt in capitibus aut finibus musculorum, & maxime neruosorum. Nam in capitibus musculorum, musculis nerui adnascuntur, ex finibus autem quæ græci dicũtur tenondes latine tendones seu chordæ oriuntur, Sicuti igitur paulo prius damnabat omnes tumores de repente euanescentes, ita nunc illos qui neque omnino adueniũt vulneribus prauis. Nam & in his suspicandũ ne humores ad vulnera defluentes, ad partes principaliores transmutentur. Et hoc in illis præsertim fieri vulneribus est existimandũ in quibus adest quidem dolor, & propter ipsum omnino aliquid influit. A medicis autem reprimitur cũ valde infrigidantibus aut adstringentibus medicamentis, sicuti si dolor absit, neq fluctio mouetur. Maxime autem dolores patiunt partes neruosæ quæ medicinas calefacientes, atq exiccantes desiderant. .lxvii.

.lxvii.

Molles boni, crudi vero mali. .lxviii.

Dolenti ptem capitis posteriorē ĩ frõte recta vena incisa pdest. .lxix.

Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput, sed & viris parte corporis posteriore magis q̃ anteriore veluti fœmorum, cubiti. Sed & cutis rara, Indicio autem est pilus.

Hic sermo pars est antecedentis docẽte Hippocrate omnes tumores quicũq molles sunt optimos esse contrarios vero prauos. Proprie igit molli opponitur durum, atq renitens, Hippocrates vero crudum ipm nominauit. Neq enim fieri potest, ut sit tumor renitens bene concoquente membri natura humores ad ipsum confluentes. .lxviii.

Non solum studet Hippocrates vbi sit opus euacuare, sed cum auersione. Auersio autem ad contraria fit. Secundum longitudinem quidem supra, infraq. Secundum latitudinem vero hinc, & inde, hoc est a dextris, & a sinistris. Secundum profundum vero ante, & retro. In doloribus itaq partis capitis posterioris, nunc cum auersione euacuatio ex fronte fiet. Sicuti & in anterioribus ea quæ secundum occiput. Sic itaque diuturnæ oculorum fluctiones sæpius sanatæ sunt, ex partibus secundum occiput sanguine misso, vna cum cucurbitulæ vsu. lxix.

Rigores omnes incipiunt quidem cum sensibili frigore. Paratiores autem non solum ad suscipiendam, sed etiam sentiendam frigiditatem sunt dorsi partes. Quare non absq ratione, hinc rigores inchoant, & hi citius fiunt mulieribus, quoniam fœmina est natura frigidior, atq imbecillior. Recurrit autem hinc rigor incipiens, ad principium neruorum, scilicet caput, celerrima facta per spinalem medullam compassione: quoniam & ipsa natura frigida est, sicuti & cerebrum, & propter substantiæ mollitiem, similiter facile alterationem suscipiens. Ex partibus autem anterioribus rigores non inchoant: quoniam calidiore m habent: quã partes posteriores temperaturam, & huius argumentũ sumit ex cutis raritate, huius vero ipsius rursus ex pilorũ multitudine. Dictũ ãt a me est de generatione pilorũ sufficienter in cõmentariis de temperaturis. .lxx.

QVæ quidem fit ex euacuatione conuulſio acutiſſima eſt, & perniciofiſſima, quæ vero ex repletione partium neruoſarum qualis in morbo comitiali, neq; acutiſſima, neq; ſimiliter periculoſa. Meminit autem Hippocrates nunc non de tali conuulſione, nam verba capti, & capiuntur longitudinem temporis oſtendũt. Hanc itaq; conuulſionem quartana non ſolum prohibet fieri, verum ſi fieri anticipauerit ſoluit. Fit autem ab humoribus lentis, ac pituitoſis q partibus neruoſis inſerti ſunt. Cum vero horum humorũ duplex ſanatio ſit, excretio ſcilicet, & coctio, ambas habet quartana, excretionem quidẽ ex rigore, hæc enim ſola agitatio ſufficiens eſt craſſum excernere humorem, coctionem vero caloris febrilis ratione qui rigorem conſequitur. .lxxi.

.lxx.

A Quartanis capti non admodum à conuulſionibus capiuntur. Si vero prius capiantur, & quartana ſuperuenerit liberantur. .lxxi.

QVibus cutes circuntenduntur aridæ & ſiccæ, ſine ſudore moriuntur, quibus vero laxæ, & raræ cum ſudore moriuntur. .lxxii.

QVi regio morbo laborant, non multum ventoſi ſunt.

MOrituri: qui quidẽ aridas duras, & ſiccas habent cutes, & extentas, ſine ſudore moriuntur, quando vero contraria, laxas videlicet & molles & raras cum ſudore moriuntur, prioribus ſiquidem, vel humiditas omnino deeſt, vel cuti, aliis vero ineſt & cuti. .lxxii.

VEntoſos ab ipſo nunc dici eſt exiſtimandum illos q in ventre colligunt multitudinem venti flatuoſi, qui vel per ructus, vel flatus excernitur, vel remanet, & extẽdit quæ inibi ſunt. Fit autem hoc, nonnunq̃ qdem ob debilitatẽ, & partium ad ventrem attinentium imbecillitatem. Nonnunq̃ vero ex pituitoſo, & frigido humore. Hi itaq; qui propter pituitoſum humorem ventoſi ſunt contrarii ſunt regio morbo laborantibus, qui ex bile accidit. Quare hi nunq̃ ob humoris exuperantis naturam ventoſi fierent. Contingit autem ipſos, ob partium imbecillitatem fieri aliquando ventoſos. Quare ſermoni adiecit: non admodum, continuum q dem negationi adimens. Oſtendẽs autem maiori ex parte quod prius dixerat fieri. Neq; enim admodum inuenire contingit regio morbo laborantes habere partium ad ventrem attinentium imbecillitatem. .i.

Leuitas

LEVITAS INTESTINORVM est velox exitus eorum quae comeduntur atq; bibuntur,quę talia deiciuntur,qualia fuere deuorata. Siqs vero vellet breuiorē afferre diffinitionē,diceret esse carentiā coctiōis,cū neq; secundū ɔsistentiā,neq; secundū colorē,vel odorē,vel vllam oīno qualitatē,in vētriculo facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomen haec passio sortita est existimantibus illis qui prius talem ei indiderunt appellatiōnē,fieri ipsam propter intrinsicā super ficiei intestinorum leuitatem,ob quam cibos qui continentur in eis non amplius apprahendunt vt cum suam seruarent sibi a natura inditam asperitatem retinebant. In pluribus itaq; aliis qui primi nomina rebus imposuere collaudandi,non tamen in leuitate intestinorum viros accepto qui ignorauerint ꝙ ipsius vētriculi proprium est cibos amplecti,ac se circūstringendo:certo tempore retinere, & rursus ad inferiora demittere. Et sicuti in vesica fit vrinae stillicidium,non expectāte vt illa colligatur, sed statim tanq̄ mordentē,aut aggrauantē,expellente,sic & in ventriculo veloces exitus. Hę enim sunt omnium excretionū communes causę quas si illi sciuissent, qui primi hāc passionem leuitatem intestinorū nominarunt,talem de ea opinionem abiecissent, & vice eius,totius ventriculi,atq; intestinorum imbecillitatem in causa posuissent, ob quam hae partes corporis grauatae a cibis assumptis,ipsos confestim excernūt. Fieri autem potest aliquādo,vt a quorundam humorum mordacitate in superficie exulceratis,fiat haec passio,& si vis ipsa non multum patiatur,tūc enim erit necessariū,vt pmeantibus cibis, partes exulceratae dolorē sentiant,atq; ideo illos ppellant,atq; a seipsis citissime emittant:quo in oībus partibus facto velocitas exitus subsequetur,& nullum fiet inicium coctionis. Verum tali intestinoꝝ leuitati cuiusdā morsus inerit sensus. In illa vero quae accidit propter ventriculi, atq; intestinorum imbecillitatem,absq; vllo doloris sensu fiunt deiectiones. Adest autem & haec haud parua vtriq; differentia. Quae enim abrasa,fit humorum acritudine vētriculi:atq; intestinoꝝ superficie:cessante humorum malignitate statim sanatur: cibis, ac potibus quae vim densandi habent. Quod si longiori tempore perseueret, in alterā passionem quae Dysenteria,idest difficultas intestinorū nominaē. transmutaē. Quae autem potentiae retentiuae sequitur imbecillitatem,omnino quidem fit ex intemperatura. Sed vel ipsorū corporū quae iam habitum quendam non facilem solui contraxerunt,est dispositio,vel propter humorē aliquem qui in ventriculo,atq; intestinis continetur euenit,ex quibus humoribus vnus est pituita. Vnde & acidos ructus qui tali passione laborant,habent,quos graeci ὀξυρεγμίαν nominăt,q sine aliqua pituita quādoq; in ventriculo frigidiore fiunt,& in qbusdam leuitatibus intestinorum,quae ex frigiditate ortum habent,vna fiunt,sed progressu tpis cessant. Nam ab inicio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, pcedente autem,atq; aucta passione,neq; hoc tempore retinenē. In quibus igitur paruo remanent tempore,fit quoddam veluti inicium coctionis, & propter hoc nō sortitur es-

GALENI IN SEXTVM APHORISMORUM Hippo. Nicolao Leoniceno Vicētino interpte

.1.

IN LONGIS LEVITATIBUS intestinorum,si ructus acidus fiat qui prius non erat, signum bonum.

fectum. Nos vero didicimus imperfectas coctiones ex frigiditate prouenientes ructus acidos facere. In quibus autem cibi nullum habent coctionis inicium, neq; vlla ab inicio fit secundum qualitatẽ mutatio, adeo q neq; ructus acidi, nisi pituita, praesertim acida in ventriculo abundet: propterea Hippocrates non simpliciter dixit bonum esse signũ acidos ructus in leuitatibus intestinorum, sed primum qdẽ in longis adiecit quasi cum incipientibus, vt dictum est saepius vna eueniant, ac si ubi prius nõ fuerint, inquiat. Quaecũq; enim a pituita uẽtriculũ refrigerante fiũt leuitates intestinoꝝ: semper cum ipsis sunt acidi ructus, vt casus quidam. Illis igit̃ in qb⁹ neq; incipiũt cõcoq cibi, neq; ex pituita fiũt, nõ isunt acidi ructus q si aliqñ fiant, significant tantũ aliquando tempus cibum in ventriculo retineri, q principium mutationis accipiunt, & naturam suorum operum reminisci. Et iam, vt arbitror satis implesse videor expositoris officium. Siquis vero eorum quae dicta sunt vult capita omnia scientia cõprehendere: in tractatu qui de potentiis naturalibus inscriptus est, nõ paucas habet de ventriculi viribus demõstrationes, in causis aũt accidentiũ, de omnibus quę velociter excernuntur. Quoniam vero Erasistratus in secundo de ventriculo mentitus est de medicis se aetate superioribus, turbauit autem, atq; confudit intestinorum leuitatis notionem. Melius mihi visum est haec superaddere, & primum ipsius Erasistrati verba subscribere, quae ita se habent. De ea quae leuitas intestinorum nominatur dicendum, quã priores medici in tres partes diuiserunt, in difficultatem intestinorum, in leuitatem intestinorum, & tentionem, & quidam in his quae excernuntur differentias considerantes passionis, atq; dicentes. Quando. n. sanguinolẽta, atq; muccosa exeunt, quę a vẽtriculo fuere cõcocta, tunc difficultatem intestinorum nominabant. Si vero exeũtia cruda, mixta autem sanguinolentis, atq; muccosis, leuitatem intestinorum vocabãt, cum vero biliosa mixta cum sanguinolẽtis, atq; muccosis excernuntur, tentionem passionẽ appellabant. Haec igit̃. Erasistratus inquit, nescio qua ductus opinione adiiciens crũdis excrementis muccosa, ac sanguinolenta. Hoc enim nullus apposuit, neq; eorũ qui eius aetate claruerunt medicoꝝ, veluti Philotimus, Erophilus, Eudemus, neq; eorum qui posteriores fuerunt Archigenis sectatores, neq; quos ipse citat, medici superiores, hoc est ipso Erasistrato seniores, Diocles siquidẽ in libro de curatione causae passionis, scribit in hũc modũ. Tertia fit magna ex parte ex difficultate intestinoꝝ. Vocat̃ aũt leuitas intestinoꝝ ad quẽ seqtur deiectio humida, ac spumosa & cruda, & multa, & cita post cibum assumptũ, ac potum. Praxagoras autem in secundo de assidentibus, inquit. Intestinorũ leuitate laborantibus, qm̃ lubricũ est intestinum, ieiunium praesertim, necesse est cito ciborum fieri deiectiones. Post haec deinceps, q necessarium sit cito exeuntia esse omnino cruda Praxagoras scribit, maximam quidem passionis proprietatem in cita ponens deiectione. Quod vero cibi omnino incocti pmaneant, hoc vnũ faciens ex his quae necessario consequunt̃. Neq; enim quia omnino incocti permanent cibi, ideo cito deiciuntur, sed quia cito deiciuntur idcirco nullam habent coctionem, atq; ideo nos, & alii medici plurimi citam ciborum nullam habentium coctionem deiectionem, dicimus esse leuitatem intestinorum. Sic & de ipsa videntur sentire, & alii medici antiqui. Nam & in libro de passionibus Hippo. siue eius sit liber, siue Polybi eius discipuli, haec de leuitate intestinorum scripta inueniunt̃. Cibi deiciunt̃ imputridi, humidi, absq; dolore, corpus at extenuat̃. Liquet vero fuisse morẽ antiquũ istoꝝ viroꝝ vocare imputrida, q nos icocta nominamus. In libro ãt de victu salubri, q ẽt & ipse Hippo. adscribit̃,

tur licet, q adulterinū cēsent, nōnulli ad Aristonem, nōnulli ad Philistionē, qdam ad Pherecidem referāt scribunt̃ hęc verba. Patiunt̃ nōnulli talia, cibus eis deicitur humidus incoctus, non pp morbū veluti leuitatē intestinorū, neq; aliquem ipsis affert dolorem. Hi qdem viri oēs Erasistrato seniores. Mille autē alii quos dixi omnes q Erasistrati ætate viguerunt in eandē sniam de intestinoꝝ leuitate scripserūt. Quare nescio qua cā ductus Erasistratus de priscis hoībus mentiat̃, illos inquiens arbitrari ī leuitatibus intestinorū sanguinolenta, atq; muccosa cibis incoctis cōmisceri. .ii.

IN sicciorib9 secūdum naturam tempaturis, nulla oīno supfluitas manifesta, neque sensibilis p nares effluit ex cerebro, sicuti neq; p cutē sudor, sed illa q̄ a medicis difflatio occulta noiatur, supflua extenuata per modum vaporis euacuat, humidioribus vero naturis sensibiles fiūt supfluitates, p̄sertim, cerebri, qm̄ est natura frigidius. His vero & eisdē genitură hoc est semen ipm, ait esse humidiorē sicuti insicciorib9 aquosa humiditate consumpta, crassius, ac siccius est semen. Eos igitur q sunt humidiores, siue cerebrū tm̄ siue corpus vniuersum, nō ꝯtingit salubrē vitā oīs expertem noxæ traducere, verū continuo destillationibus ex parua occasione capiunt̃, & si supfluitas eis ad inferiora per palatū descendat ptes subiectæ offendunt̃, fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, ventriculus. Tusses itaq; in ipsis fieri, & difficiles anhellitus & anginas, cruditatesq;, & ventris ꝓfluuia ē necessariū, nōnūq̄ vero, & difficultates intestinoꝝ quando qd destillat salsum quodāmodo fuerit. Dixit autē & ipse de his, in libro de aquis, de aeree, & de locis, sicuti in libris, & de morbis, ac passionibus. .iii.

QVibus nares natura humidiores, & genitura humidior, min9 ītegra sanitate fruunt̃. Quibus vero contraria, salubrius degunt. .iii.

IN longis difficultatibus intestinorū, inediæ ex fastidio malum, & cum febre peius. .iiii.

DIfficultates intestinoꝝ fiunt qdē ex humoribus acribus. Sunt aūt intestinoꝝ exulcerationes primū qdē sūma pte abrasoꝝ ꝓgressu aūt tpis, & profundiora habentiū & vlcera putrilagini vt plurimū, obnoxia, quo maxime tpe ēt ventriculis ipsis compatiens ad cōcoquendum offenditur, qua offensione magis, ac magis ad supiora puenienteq; qn̄ & hos ventriculi vna afficitur, sunt cibum fastidientes, hoc est inappetentes. Sunt quidem & ab initio nonnūq̄ cibum fastidientes propter malos humores fluentes ab hepate qbus diximus abradi intestina, præsertim cū hi amare bilis naturam habuerit. Nam pars eoꝝ supfluitas ad os ventriculi effertur. In longis vero difficultatibus intestinoꝝ, cū hic casus euenerit mortē quādam ipsi aduenisse ventriculo compatiendi ratione significat, in qua omnino interiit appetentia, opus ad vitam necessariū. Si vero vna cum inappetentia febris adueniat difficultati intestinoꝝ, duorū alterū, vel putredo aliqua est circa vlcera, vel digna effatu inflammatio: atq; ita, vt dictum est, toto patiente ventriculo ægri se habent exitialiter. .iiii.

VVlnera circūglabra praua sunt.

QVando scilicet videris pilos defluētes a circū iacentibus vlceri locis, vel cutē squamulas e summa parte dimittere, scito his qui ita se habent prauos humores ad partē confluere, qui vlcus erodunt. Neq;. n. radices quidem pilorum possunt corrūpere, loca aūt vlcerata permittere ad cicatricem peruenire. .v.

PErdiscere oportet non modo locum dolentem qualis nam sit, sed & magnitudinem doloris in eo quanta sit. Hoc autem confert & ad loci patientis dignotionem, & ad praecognitionem eorum quae circa aegrum futura sunt, & praeterea ad curationis inuentionem. Si vero in lateribus magnus fuerit dolor, primū hic esse non potest quin membrana quae subcingens nominatur, patiatur. Secūdo autem neque absq; periculo est. Deinde & maiore indiget curatione. Si quidem ad clauiculam dolor pertingat, venae sectione, si vero ad ilia, purgatione, quemadmodum ipse in libro de victu acutorū edocuit. Siquidē mediocris fuerit dolor, & praeterea nō pungat, vt qui in membrana subcingente est, neq; ad clauiculam pertingat, aut ilia, contingit, ipsum carnosis costarū partibus patientibus fieri, atq; ideo neq; esse piculosum, neq; magno auxilio indigere. Sic & in singulis aliis partibus doloris magnitudo est consideranda, veluti si renum pars carnosa patiat̄ inflammationem, dolor est grauis quēadmodum ipse inquit in Epidemiis, ita illū nominans, qui veluti cuiusdam ponderis loco incūbentis inueit sensum. Aliis vero partibus quę sunt in rene patiētibus dolor sentitur acutus. Dico aūt alias partes quae sunt in tunica hunc obtegente & ventrem eius interiorem, & eas quae ad hunc terminantur arterias, ac venas, ac pręterea ortus vasorum vrinariorum. Sic praeterea se habet res etiam in hepate. Nam eius parte carnosa inflammationem patiente, grauis fit dolor. Tunica vero circūducta, vel vasis, acutus, & ipsius doloris acuti quātitas maior, aut minor causae facientis affert indicium, humor siquidem biliosus, & acutus dolorem auget, sic & spiritus flatuosus non habens exitū, exoluit autem pituitosus. Non solum autem doloris magnitudo qualitatis aliquod dat nobis inditium, sed etiam quantitatis. Augetur enim cuiuslibet causae efficientis opus, eius aucta substātia, si itaq; vniuscuiusq; doloris volens a nobis magnitudinem considerari, hunc aphorismum scripsit Hippocrates, sufficiēter ipsius vsum exposuimus. Si vero non solum secundū magnitudinem dolorum differentiam dicit fore considerandam. Sed generalius quoddam, ac veluti vniuersalius ostendit, consulens nobis omnes effatu dignas dolorum differentias inspicere, maiorem adhuc ex eo fructū vtilitatis percipiemus. Fiet enim huiuscemodi sermo. Non simpliciter partium dolorem considerare oportet, neque arbitrandum eandem esse in omnibus dispositionem. Veluti si prius quidem Dion, postea vero Theon costam doluerit: non eodem modo vtrūq; se habere existimandum, sed discere oportet nunquid, maxime inuicem in dolore differāt, an quodāmodo similes existant. Fit autem hoc ex duobus perspicuum, & ex doloris specie, & ex vehementia. Ex specie quidem, si pungenti similis, vel tendenti, vel torporē inducenti, vel grauanti, vel stimulanti, vel ferienti, vel continuus, vel cum intermissione, vel aequalis, vel inaequalis. Secundū aūt vehementiam quis sit maior, aut minor aduertendū quae paulo antea secundū magnitudinem differentia in doloribus dicebatur. Consueuere siquidem medici, verbo abutentes omne vehementius maius nominare, siue sit secundū qualitatem, siue secundū quātitatem. Quare neq; cessant febrem magnam, vel paruam, vel mediocrem, omnes nominare, quę suā habet in caliditate substantiā. Quare nihil mirandū, si & dolorem vehementiorem maiorem appellant. Adhuc autem & minus dignum admiratione, si quaecunque

V.

DOlores qui sunt ī lateribus, & pectoribus, atq; aliis ptibus, si multum differant perdiscendum.

inuicem distant speciebus aiunt magnum habere discrimen, veluti dolorem q ponderis cuiusdam similitudem gerit, ab eo in quo videtur feriri, vel aliquod aliud pati ex his quæ antea diximus. .vi.

IN senibus vix inquit sanantur, hoc est multo negocio, ac tempore longo quę in renibus, ac vesica sunt vitia quoniā earum opus indesinens est. Quiete autem opus est si quid sanari debeat, & quia superfluitas acris apta irritare, siue vlcus siue inflammatio, siue aliqua alia passio in ipsis constiterit. Multo autem difficilius sanātur in senibus vesicæ passiones, quoniā & omnes alii morbi pręcipue lōgi. Tales autem & ipsæ supius dixit cōmori omnes. .vii.

.vi.

REnum & vesicę vitia ī senioribus difficulter sanantur. .vii.

DOlores vētris sublimes, leuiores. q vero nō sublimes, fortiores. viii.

AQua intercute laborantibus ulcera in corpore facta difficulter sanantur. .ix.

Latę pustulę nō admodū pruriūt. .x.

CApiut dolenti, & circū dolenti, pus ul aqua, uel sanguis efflués p nares aut os, aut aures morbū soluit. xi.

ATra bile vexatis, & renum passionibus, hæmorrhoides superuenientes bonum.

SVblimes nūc audiēdi sunt, non secundū longitudinē corporis, sed profunditatem. Intersting uuntur autem hi in locis ad ventrem attinentibus mēbrana interiore abdominis, adeo q quicunque supra hanc fiunt sublimes vocantur, qui vero infra, hoc est in ipsis intestinis: atq; vētriculo, & in profundo: non sublimes dicunt. Liquet aūt q tales dixit esse fortiores. .viii.

DOcuit ipse in libro de vlceribus, non prius ad cicatricem perduci vlcera: q̄ sufficienter exiccentur, hoc autem non facile fieri in his quos aqua inter cus male habet, ob humiditatis immoderantiam. .ix.

SIcuti tubercula omnia duplicem habent differentiam, quoniam quædam tendunt in acumen, & altum petunt: quædam ad maiorem extenduntur locum, non tamen in altum attolluntur. Sic & pustulæ, nonnullæ sublimes, nonnullæ latę fiunt. Sublimiores autem pustulæ atq; tubercula a calidiore humore generantur, humiliores autem a frigidiore. Quare ob duplicem causam latæ pustulæ non admodum pruriūt. Difflantur enim in latitudinem extente, & facientem ipsas humorem minus acrem habent. .x.

PLura & alia sic ostensus est Hippocrates dicere in quibus nisi qs animum ad uerterit videbit qđ ab ipso dicitur, solum ad curationem passionis proficere aliud vero nihil. Verum ipse non hoc tantū dicit, sed simpliciter q pus, vel aqua effluens p nares, vel aures morbū soluit. Et si vtiq; conuertens dixisset, queadmodū ego nūc, sermo foret irrepræhensibilis. Quādo. s. vel propter inflammationem, vel humorū crudo℞ multitudinem in capite aceruatorū fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione suppurata, aut humore excreto, solutio doloris fit morbi. Si vero propter spiritum flatuosum, aut sanguinis multitudinē, aut bilem mordacem, aut oino ex intēperatura dolor acciderit, per alia sanabit. .xi.

NOn solum ratione, euacuationis hæmorrhoides sanant huiuscemodi passiones, sed & ipsa qualitate humoris euacuati, Hæc et enim sanguinem crassum

cõsueuerunt euacuare, humore plenũ melancholico, talem habente in sanguine cõsistentiã qualis est in vinis fex. Quare nihil mirũ si atræ bili, & renũ passionibus cõferunt hemorroides ut quæ humorẽ fecit similẽ euacuare natura apte sunt. .xii.

HAemorrhoidas fieri impossibile absq; hoc, q; ꝓpter multitudinẽ & crassitudinem sanguinis ora quarũdam venarũ aperiantur hepate ad ipsas reponente feculentum sanguinem & melãcholicum. Si quis igitur ei hoc intercludat iter, vna & duriciẽ in hepate faciet & simul multitudine grauans, ac crassitudine calorem in ipso natiuum extinguet, cum tale quid accidat, quale in flãmis exterioribus, in quibus multa ligna superingesta suffocant ignem, atq; extinguunt. Si igit a natiuo calore generat sanguis, clarũ q; ipso extincto non generabit amplius. Aqua vero intercus fit cũ sanguinis generatio frustrat. Si vero aliquando possit hepar propellere multitudinem ad venas pulmonis, hic vase aliquo rupto tabidi fiunt. Non frustra igitur cõsulit vnam saltem seruare hæmorrhoiden, ut per hanc euacuetur feculẽta, ac vitiosa materia hepatis præsertim in qbus solita est tempore longo per tales venas excerni. .xiii.

.xii. A Diuturnis sanato hemorrhoidib? si vna nõ seruat, periculũ est aquã intercutẽ, vel tabẽ aduenire. .xiii.

A Singultu habitũ sternutatio superueniens liberat. .xiiii.

AB aqua intercute habito, si aqua p uenas in ventrem defluxerit soluitur morbus. .xv.

A Longo alui profluuio habito, spõtaneus vomitus superueniẽs morbum soluit. .xvi.

A Morbo laterali vel pulmonia habito, alui profluuium adueniẽs, malum.

AVtor est ipse, sicuti cõuulsionẽ, ita & singultũ, vel ex inanitione, vel plenitudine fieri. Quãdo igit a plenitudine fit, magna aũt ex parte ita fit, violento opus est motu, vt veluti cõcusse ipsum efficiẽtes humiditates difflentur, atq; euacuent. Hoc aũt facit sternutatio. Eos vero q ex inanitione fiunt, qui sunt rariores non sanat sternutatio. Q đ vero ex plenitudine singultus iugiter fiat, indicãt pueri crebro singultientes, cum sunt repleti: algores ãt & frigiditas omnis qui omnia neruosa corpora efficiunt ad difflandum difficilia sunt causa vt hęc repleantur, atq; ideo in ipsis singultiunt. .xiiii.

ET hoc exemplum est earũ quę sponte fiunt & vtiliter euacuationũ. Spontaneum aũt dicimus non quod sine causa fit, sed quod sine causa ex nobis fit, quando enim data a nobis medicina aquam trahente talis fiat euacuatio, nõ etiam & hanc spontaneam nominamus. .xv.

ET hoc pariter exemplum est eorum quæ recte fiunt a natura, quæ medicum imitari oportet. Vtilitas vero ratione retractionis. .xvi.

CVm partes aliquæ patiunt, nõ simpliceter aliæ compati sunt natura aptę, sed cum forti passione detinent. Secundũ hoc igitur, & hepate fortiter patiente, singultus superuenit compatiente stomacho. Tussis autem, & difficilis anhellitus, compatientibus his quæ respirationi obseruiunt instrumẽtis. Sic & his ipsis pessime affectis hepar compatitur, & hoc ipsum manifeste ostendit Hippocrates

pocrates:cũ non simpliciter dixerit.In morbo laterali: vel pulmonia aluũ turba-tam esse:malũ signum:sed adiecerit:habito:ac si dixisset detento:atq; vexato homi ni a talibus passionibus profluuium alui superueniẽs malum esse signum quoniã ita se habẽtibus id solet aduenire nõ potẽte hepate ad se trahere alimentũ:neq; cõ uertere in sanguinem:& quãdoq; ventriculo idẽ alimentũ corrumpente. In medio cri aũt morbo laterali:atq; pulmonia:profluuium alui superueniens potest pro-desse ratiõe euacuationis:& magis cũ signa coctionis apparue-rint inesse passionibus: neq; ad est timor: sed morbus est citra periculũ. Cõiter aũt: & ĩ his & in omnibus aliis quęcunq; eodẽ modo dicuntur illud meminisse oportet ꝙ nullus alius extẽpo-raneus:& manifestus casus sup uenerit,veluti & nunc alui profluuiũ, nõ ex cibo,aut potu aliquo sed morbi ratio ne contingat. Nam si alia ex causa,& non vi morbi fiat,non põt eius morem signifi care,si qdem oportet secundũ aliqd signũ ei quod ab ipso ostendit͛,cõnecti. .xvii.

.xvii.

Lippiẽtẽ alui ꝓfluuio corripi bonũ.xviii

VEsica dissecta,aut cerebro,aut corde,aut septo transuerso aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo,aut iecore,lętale est.

NOn veluti signum hoc oculorum lippientium bonum dictum ab eo est,sed tanq̃ causa,quia humoꝝ abundantia simul euacuat͛ atq; ad inferiora retra hitur. Est aũt & hoc apud ipsum exemplũ vnum eorũ quę sponte,& vtili-ter euacuant͛,quę medicum imitari oportet,videlicet & ita oẽs faciunt in lippitudi nibus,aluũ & clysteribus,& purgationibus subducentes. .xviii.

HOc verbũ lętale sępius dixit in aliis, & in hoc a ipso libro de his qui ex ne cessitate sunt morituri. Saepius aũt & in his qui magna ex parte. Quare neq; nunc est manifestũ si omnino secuturã mortem dissciissis his partibus velit ostendere,vel in quibusdam raro hominem seruari contingat. Q đ quidem igit͛ cor uulneratum mortem affert necessario, vnũ ex his est quae in confesso ha-bentur,non tamẽ in aliis ęque recipit͛ vulnus quodcunq; mortem afferre ineuita-bilem,sed illud quod magnũ est,atq; profundum,quod rationabile est verbo,dis-scissa,significare,vt tota vesicę tunica diuisa vsq; ad spaciũ interius intelligat͛,atq; in singulis aliis eodẽ modo.In vesica quidem, cõfessum tale vulnus non coalescere sicuti & in parte septi neruosa & in tenuibus intestinis.In ventriculo aũt dubitat͛, nam quosdam in eo vulneratos dicunt aliquando,sed raro fuisse sanatos. Hepatis autem nõ solum profundum vulnus in fibris eius factum,sed etiam fibram abscis sam aiunt fuisse sanatã,neq; nos latet ꝙ in libro de vulneribus exitialibus quędã ex his eiꝰ libri auctor conatur sanare. Q đ vero partes ipsę diuisę agglutinari nõ possint,in corde quidem, ac septo trãsuerso ex iugi eorum motu contingit.In vesi ca aũt,qa neruosa est ac tenuis,& exãguis,eius profecto collum videmus quotidie sanari cũ lapis extrahitur,quoniam carnosum est. Hepar vero vulnera habet plu rimo manantia sanguine.atq; idcirco mori anticipant,q ita sunt vulnerati,priusq̃ vulnera agglutinent͛,dixi autem ita volẽs ĩtelligi etiam venam esse dissectam. Ob hoc ipsum igitur qui vulnera in summa eius parte consistentia aiunt sanari & fi-bras hepatis abstulisse:verum videntur dicere. Cerebrum autem vulneratum sae pius sanatum vidimus,& semel,& bis in Smyrne Ioniae,viuente adhuc praeceptor Pelope,& erat vulnus satis effatu dignum. Hoc igitur rarissimum est. Verum au-

tem est, magna vulnera, quę cōsueuit Hippocrates nominare dissciſſiones, afferre mortē, & fatenť omnes ꝙ vulnera cerebri quæ vsq; ad aliqđ in ventriculosos penetrant, ēt afferunť mortem. Tenuium aūt inteſtinorum natura, & ventriculi magis non parum paticipant carnosę ſubstantiæ, & ideo in ſūma parte vulnerata ſæpius agglutinantur. Tota aūt disscissa vſq; ad eorum ciuitatem rariſſime. Hoc aūt non adeo vt mihi videť propter eorum ſubſtātiam accidit, ſed quoniam non poſſumus æque intrinsecis, ſicuti extrinſecis imponere vulneribus medicamentum. Quapropter per potiones conatur auctor libri de vulneribus perniciosis inſcripti, ſiue Hippocrates fuerit ſiue quis alius, ſanare ventriculum. .xix.

.xix.

CVm disscissū fuerit, os aut cartilago, vel neruus, aut genę particula tenuis, vel pręputiū, neq; augeť, neq; coaleſcit. .xx.

SI in ventrem ſanguis præter naturā effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.

AVgeri vocat talem aliquam generari ſubſtantiam, qualis disscissi ſicuti in cauis vlceribus videtur caro germinare. Coaleſcere aūt quādo disscissi corporis labra agglutinanť. Qđ quidem neq; cartilago, neq; os generentur, eſt in cōfeſſo: An vero aglutinentur, nōnulli dubitant. Inquiunt enim perſpicuo videri oſſa perfracta agglutinari. Hi vero aberrant & doceri poſſunt in brutis, quorū pars aliqua fracta contraxit callum. Hæc enim, ſeu viua, ſeu mortua, ſiquis velit inſpicere diſſecando, videbit maniſeſte a callo quodam, veluti vinculo circūſcripto ꝑtes oſſium disscissas eſſe conſtrictas, quas ſi abraſerint fracturæ profundum videbunt non glutinatum. Sic igitur de his quæ diximus ambigunt, nōnulli augeri dicentes, non tamen coaleſcere, quidam vero ēt coaleſcere ſed raro augeri. Igitur illa deſiderant, quę per exeſum ſunt vlcerata, & nullum vidi taliter affectum cui nōn increuerit caro. Agglutinari autem illa quę diuiſa ſunt, & nō disscissa. Hæc enim inuicem differunt, cum disscissa diuiſionem habeant vſq; ad finem peruenientē, quæ nunc Hippocrates inqt non coaleſcere, non ob id tantum ꝙ neruoſa ſunt, atq; tenuia: ſed quoniam ēt cum talem habent naturam, labra vulneris non ſunt parum diſtantia inuicem. .xx.

QVidam ſine articulo cæliam. i. ventrem apud gręcos ſcribunt, volentes omnem ſignificari cauitatem, quibus adſtipulatur, quod præter naturam adijcitur, per quam adiectionem tale quid oſtendit Hippocrates, ſi unꝗ ſanguis a propria cauitate in aliam quācunq; peruenerit, vt ſanguis permaneat eſt omnino impoſſibile. Sic igitur & inflammationibus, & illis, quas græci εκχυμωσεισ nominant, fieri videtur: In inflammationibus quidem per minimas partes diſperſo ſanguine ad eas quæ ſunt in muſculis cauitates, quas ſola ratione contemplamur, in ecchymoſibus autem, in ſpacia effuſo quæ vaſis circuniacent. Suppurari autem non eſt recte dictum, cum nomen ſit vnius mutationis in ſanguine factæ, quare nonnulli ipſum ad generalius transferunt, ad corrumpi videlicet, hoc ab ipſo dicentes ſignificari. Sic enim videtur fieri non permanere ſanguinem: cū a ſuo loco exciderit naturali: ſed aliquando quidem ſuppurari: aliquando vero liueſcere: aliquando in grumos verti: pręſertim quando in magnā cauitatem exciderit præter naturam. .xxi.

Hic

HIc insaniam illam quæ proprie melancholia dicitur vocat, non illum qui fit ex bile furorem. Est autm varix cum venę latiores fiunt in coxis, & cruribus, quod ex crasso, & melancholico humore contingit, adeo ꝙ pellente natura ad partes ignobiliores eos qui insaniam efficiunt humores, & præsertim cum melancholici fuerint, ac crassi, dictarum sequitur passionem generatio, & insaniæ solutio. .xxii.

.xxi.

IN insanientibus si varices, vel hæmorrhoides superuenerint insaniæ solutio. .xxii.

QVęcunque rupta ex dorso ad cubitum descendunt venę sectio soluit. .xxiii.

SI timor, atque mestitia longo tempore habentes perseuerent, ex eo atra bilis significatur. .xxiiii.

SI quod intestinorũ gracilium discindatur non coalescit. .xxv.

ERysipelas ab exterioribus verti ad interiora non est bonum, ab interioribus aũt ad exteriora bonũ.

MElius qdam scribunt. Quicunque dolores, nã ruptum ipsum descendere, vnum est impossibilium, si quidem diuulsa, ac rupta masculi parte carnosa, fit ruptum. Videtur quidem nonnũꝗ manifeste admodum collectus in loco ruptionis sanguis, & discussione sanatur. Reliqui vero qui sunt in dorso dolores, ex defluente humore generantur solo aliquando, sed magna ex parte crasso, ac flatuoso spiritui associato, quem excipere oportet atque euacuare, per venæ in cubito existẽtis sectionem, quãdo huc apparet fluẽs. Est enim eius pręceptum secundũ ꝙ humores repunt facere euacuationes. Idem aũt significant & verba hęc. Eo ducendũ est quo repunt, per loca oportuna. Si autẽ de ruptis sermo est scriptus ab eo, eos qui fiunt compatiendi ratione dolores intelligẽdum est dici ab ipso descendere ad cubitos, nõ ipsam carnosæ partis diuisionem. Et quidem fieri põt vt & aliis venæ sectio vtilis sit cõmuni euacuationis ratione. .xxiii.

SI quis non ex causa manifesta metuat, aut mestus sit sunt atrę bilis casus manifesti, etiã si nondum tempus acceperint. Sed si propter causam manifestam incipientes, deinde inueterascant, non te lateant insaniam significare. Nam & plures nisi sunt furore correpti qui ab excandescentia, vel ira, vel mœstitia principium habuere, ipso scilicet corpore tempore illo prompte se habent ad incidendum in tales passiones. .xxiiii.

HOc & in aphorismo paulo antea dicto mõstrauit. cuius iniciũ. Vesica discissa, vel cerebro. Nescio igitur quo pacto, nunc frustra fuerit adscriptus. Hoc autem ipsum profecto vidimus, & in pluribus aliis aphorismis quos melius fuerit eximere. :xxv.

NOn solũ Erysipelas, sed aliud quodcũque, quod ex ꝓfundis, & principalioribus partibus transfertur ad cutem, bonũ esse signũ, ac causam debemus existimare. Si vero cõtra ad interiora, & profunda transmutetur, malum. Sed & alia multa videtur dixisse i hoc libro similiter Hippocrates quędam veluti exempla sermonũ vniuersaliũ, a qbus eius quod solet euenire, experientiã possumus habere manifestiorem. Talia & enim exempla oportet esse. .xxvi.

SIue Hippocrates tales sermones scripserit, quædã veluti exempla magis generalium, atq; vniuersalium sermonum, siue alii interposuerint aliis, perquirendum, relinquentes illud tantum in ipsis obseruabimus, quod & antea dictum, & nunc in febre ardente dicetur. Quæ.n. hanc febrem efficiunt causæ in venoso genere existentes, qñ ad neruos transferunť, primum tremores faciunt, cõpatiente vero principio, etiam, deliria. Sicuti igitur in febre ardente translatio sic & in omni alia febre potest fieri, & omnino ex arteriis, & venis ad neruos transfluxus humorũ noxiorum, sicuti rursus ex neruis ad has. Improprie igitur dictum est febrem ardentem a tremore solui. Hęc.n. solet hippocrates dicere qbusdam supuenientia eorũ soluere cõsistentiã, quęcunq; oĩo hominem liberãt nõ quæ alteram generant passionem, quę nihilominus sit prima periculosa. .xxvii.

.xxvi.

QVi in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur. .xxvii.

QVicunq; suppurati, aut aquã intercutẽ patientes vrũtur, aut secanť, si pus, aut aqua vniuersim effluxerit, omnes moriuntur. .xxviii

EVnuchi, neq; podagra laborãt, neq; calui fiunt.

SVppuratos præcipue consueuit nominare q pus habent in spacio, inter thoracẽ, atq; pulmonẽ quos quomodo vrere oporteat dixit in libro magno de passionibus, cuius inicium. Pulmonis arteria. Quidã vero hunc librũ inscribunt de suppuratis. Vstione igiť indigent qui plurimũ habent pus, adeo vt desperent per spuitiones posse expurgari. Hos vero ipsos & difficultas anhellitus maxime infestat ex loci angustia quæ ẽt nos cogit, vt eos vramus. In his aũt qui aquã intercutem patiunť, illæ quæ a græcis ϖαρακεντησεισ, idest punctiones nominanť, sunt magis in vsu medicorũ. Verũ hoc vtiq; cõmune est vstioni, ac punctioni, ꝙ in vtraq; Hippocrates cõsulit caueri vniuersam euacuationem, sic enim videť ꝯtingere vti ait scriptũ ẽ & ab Erasistrato exquisitius, de his qui aqua intercute laborant, dicente se in pluribus compertũ habuisse experientia, vniuersam euacuationem febres, ac mortẽ afferre, videmus & in aliis partibus æque atq; in thorace quando aliquis magnus tumor suppuratur, periculosam esse vniuersam euacuationem, cum e vestigio deficiat anima, & vires debiliteť, & postea debilitas ista remedium nõ habeat, videť itaq; in his pp magnã distantiã corporũ, & puris acritudinẽ ora quarũdã vasorũ arteriosorũ eẽ adapta, quę prius veluti quoddã operculũ pus cõtinebãt quo vniuersim euacuato, multi spiritus vna cũ eo exeunt, atq; excernunť. Vnde periclitanť. In aqua vero intercute nõ modo ob hanc cãm, ea laborantes offenduť, sed & durities visceris, vt quod nõ sustentať ab aquosa substantia, & septum transuersum deorsum trahit, & viscera quæ sunt in thorace. .xxviii.

EVnuchos sectio testiculorũ similes effici fœminis. Sicuti ergo in eis caluicies nõ acidit, sic neq; in eunuchis pp tẽpaturæ humiditatẽ. Eunuchos qdem Hippo. tẽpore podagra nõ laborasse verũ existit. Nũc vero nõ ita pp imodicũ ociũ, & victũ intemperantem. Res aũt tota ita se habet. Necesse est pedes natura esse imbecilliores si quis podagra corripi debeat, sicuti & cerebrum si morbũ comitialẽ passurus sit, nõ tamẽ est omnino necessariũ alterutrũ pati, si nihil in uita deliquerit. Disces aũt aperte ꝙ imbecillitas ptis non sit sufficiens ad generã

dam passionem

dam passionem ex intermedio tempore accessionum, in quo nihil omnino infestant quãuis natiua imbecillitas continua fit. Clarum autem: & hoc & in podagricis manifestissime apparens, ꝙ influente aliquo ad pedes humore superfluo passio generatur. Si igit̃ neq; hic humor vnq̃ influxerit, liquet ꝙ neq; vnq̃ accidet passio. Non influet aũt si oino vacans supfluitatibus corpus extiterit. Erit aũt vacans superfluitatibus si mediocri vtatur exercitio, & homo bene cibum concoxerit, vnde & desidię & crapulæ eis nocent. Nocent autem & potus multorũ, & fortium vinorum, præcipue cũ aliquis ea ieiunus potauerit. Hæc enim neruosam substantiã prõptissime offendunt, sicuti & coitus. Aetate quidem Hippocratis pauci podagra laborabãt ꝓpter vitæ moderantiam nostris vero temporibus vsq; adeo auctis eduliis, vt nihil eis addi posse videatur, infinita est podagrarum multitudo, cum nõnulli sint qui nihil exercitantur, & cruditatibus, atq; ebrietatibus offendantur, & ante cibum assumptum bibant vina potẽtia, ac venereis vtãtur imoderatis, nõnullis vero, & si non in his oibus, in vno saltẽ, aut duobus ex his quæ sunt dicta delinquant. Sed cũ peccatũ fuerit magnũ: sæpius in vno eorũ quæ diximus deliquisse sat erit. Ob hanc igitur causam ẽt eunuchi podagra corripiunt, quãuis nullum habeant vsum venereorũ. Talis enim est eorũ desidia, insaciabilitas ebrietasq; vt etiam sine venereis podagra corripi possint. Hæc eadem de articulari morbo existimes dicta, omnes siquidem qui eo laborãt magna ex parte prius podagrici fiunt. Accedit & ad has causas ob quas pleriq; incidũt in podagras: ꝙ multi: & patres: & auos habuere podagricos, in quibus semen erat viciatum: atq; ideo natis vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

.xxix.

Mulier podagra non laborat, nisi mẽstrua defecerint.

.xxx.

Puer podagra nõ laborat ante vsum venereorum.

.xxxi.

Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum aut venę sectio, aut medicamentũ epotum soluit.

.xxix.

Mulieres non fiunt podagricæ ratione euacuatiõis. Ostensum est. n. in pręcedente sermone: ꝙ nisi humores superabundauerint, ex sola partium imbecillitate non potest podagra fieri. Verum rursus & hoc prius qdẽ erat verũ: vbi nõ oino mẽstrua defecissent: qa parua erãt delicta q̃ ætate supiore mulieres admittebãt, nũc vero ob eoꝝ magnitudinẽ q̃dã podagra laborant añq̃ mẽstrua deficiãt, cũ nõnullis pauca exeant, nõnullis aũt vel mediocria.

.xxx.

Quod magnam vim habeat ad podagræ generationem vsus venereoꝝ liquet ẽt in pueris & ex his q̃ paulo antea de eunuchis dicebat. Eunuchos itaq; vidimus quosdam podagra laborantes, pueros autẽ nõ vidimus. Verũ & siqs tali est passione correptus, vna & genuũ articuli: & manuum intumuerunt: instar morbi articularis repente facti a plenitudine ex multis cruditatibus aceruata.

.xxxi.

Singula horum quę dixit, magis experientia: & non ratiõe aliqua videtur mihi Hippocrates cognouisse, nil. n. mirum si homo dolens cum isset ad balneum dolore fuit liberatus, vel si non permissus bibere vinũ, deinde nullam ex hoc sentiens vtilitatem motus est ad bibendum, alioquin multum appetens vini, & posthac melius se habuit. Sicuti igitur & plura alia quæ medici hoc modo inspe

xere, sunt ab eis scripta absq; aliqua determinatione, ita & hæc mihi videntur ab Hippocrate, neq; vt rationali dicente, dispositiones, neq; vt empirico, concursus. Vtilitas aũt quę nobis põt aduenire, ex sermonibus hoc modo scriptis est inquirentibus dispositiones, in quibus meri potio: & balneũ: & singulũ eorum quę seriatim dicta sunt vtile sit, quod & mihi contigit. Nã ꝙ oĩno sint aliqui oculos dolentes, quorum nõnulli meri potiõibus, nõnulli balneis iuuenť, fidem Hippocrati adhibens eram persuasus, neq; n. illud scripsisset, si nõ vidisset. Non tamen ab aliquo præceptorꝫ tale auxiliũ aliquod animaduerti fuisse adhibitum. Cum itaq; omnes quæsissem dispositiões in quibus sit necessariũ, non in oculo tantum, sed & in aliis partibus fieri dolores, deinde mihi ipsi persuasus ad inuenisse, hinc cõsideraui earꝫ iudicia dispositionũ, & postq̃ etiam his credidi, tunc ausus sum remedia afferre dolentibus, & primũ quidem iuuenem balneaui, cui medicus non absq; ratione in die secundo ab initio venam secuerat, & deinceps curauerat medicinis quas experiẽtia cognouerat, cum inflãmatio sola obsideret oculos. Dolebat aũt vehemẽtissime in quibusdam insultibus in quibus aiebat ipse sentire se acres humores, qui vniuersim defluebant ad oculos, mox post eorum excretionem vehementia doloris sedabať, non tamen dolor omnino cessabat, & hoc illi per totam quintam accidit diem, maius semper habens incrementũ. Cum igitur dolorem non posset tolerare, me, & quendã alterũ ex ocularibus medicis aduocauit in vrbe Romana probatissimum. Illi itaq; videbatur vtẽdum esse collyrio quodam ex his quæ emplastica nominãt & anodyna, idest dolorem sedantia, cuiusmodi sunt quæ ex Cerusa lota, Amylo, & cicuta componunť, nam sic maxime posse reprimi p emplastica id quod influebat, & simul sensum torpescere per infrigidantia sperabat. Ego vero ab initio suspecta habui talia medicamenta, neq; enim vehementes reprimunt fluctiones, sed excerni prohibent, atq; ideo si humores fluentes acres extiterint, corneam erodi cõtingit, si vero multi, magis irritari, ac vehementer extendi, ac si rumperetur, ex quibus nisi, medicamentum fuerit vehementer stupefaciens, dolores impatibiles excitanť. Si vero fuerit adeo vehementer stupefaciens, vt ex eo oculi maximã inflãmationẽ non sentiãt, necessarium est simul quidem vim visoriam offendi, adeo ꝙ cessante inflãmatione, vel debiliter, vel nihil omnino videant, simul aũt & quãdam prædurã dispositionem: & quę difficulter sanari possit: in oculorꝫ tunicis derelinqui. Cum igitur ista nouissem: atq; animaduerterem humorẽ influentem nõ paucum: & fortiter acrem: ac calidum: primũ fomento vtendum censui: experientiæ gratia, tanq̃ ex ea certius cogniturus qualis nã foret dispositio. Solet enim in his fomentum vsq; ad aliquid dolorem mollire, sed alteram fluctionem aduocare. Qua enim ratione potest id quod in oculis continetť discutere, eadem etiam alteram ex vicinis attrahere. Verum q̃ primum: & aquam calidam: & spongiam afferri iussi. Aeger ipse se dixit expertum esse tota die idem remedium, primum quidem dolorem minuere: sed paulo post maiorẽ facere: quæ ego cum audissem medicum ocularem dimisi: pollicitus ipse expectare: & ægrum absq; medicamento frigido a dolore liberare. Cum autẽ solo balneo vsus essem, ita dolorem sedaui: vt tota nocte dormiuerit æger, & neq; semel aliquem qui iuxta dormiebant aduocauerit. Ab hinc in reliquis in quibus per signa cognoui, influere quidem humores acres ad oculos, nõ tamen corpus esse plenum, balnei vsu dolorem sanaui. Alium autem quendam iuuenem qui iam pluribus diebus inflãmationẽ patiebatur in oculis rura colẽtem: nõ prope ciuitatem vidi, postmodum quoniam passio perseuerabat cum ad ciuitatem

venisset

venisset squalidos habentē oculos sed valde tumidas, ac plenas sanguine eas, quæ in ipsis venas erāt, cui iussi, vt se leuaret, ac potu vteretur meratiore, & ita se sopori traderet. Et qdem somnus ipsum pfundus inuasit, & mane sine dolore surrexit, mihiq; prębuit audaciam in qbus sanguis copia crassioris in oculorū venulis continetur sine plethorica in toto corpore dispōne, vini potione diffundere sanguinē, atq; euacuare potēte & sui motus vehemētia obstructiones aperire. Hæc igit̃ sunt fortia remedia doloris oculorū. Securissimū aūt fomentū est & omnino aliquā afferēs vtilitatē vel tanq̃ signū ad dignotionē, vel tāq̃ causa sanitatis oculorū. Quando enim nihil omnino influit in oculos, fomentū discutiens eam quæ in ipsis continet̃ superfluitatē restituit. Cum vero adhuc influit, cum primum adhibetur suo calore, aliquod affert mediocre leuamen, sed paulo post dolorem auget, & tunc fit signū dignoscitiuum, ex quo nos dispositionem compræhēdentes, ad totius corporis euacuationem peruenimus, ipso quidem sanguine redundante, per venæ sectionem, sed malitia humorū ifestante, per purgationē neq; enim est difficile admodum distinguere alteram ab altera. .xxxii.

.xxxii.

BAlbi ab alui profluuio maxime capiuntur. .xxxiii.

QVi acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur.

SIcuti pselixesthæ, idest balbutire linguæ vitium est nō vocis, sic & traulizin, eiusdem verbū significationis, in sermone græcorū non potente lingua exqsite eas de articulare voces quæ per, t, &, r, proferunt, qualis est hæc ipsa traulosis, & hæ aliæ similes, trachi, tribi, trachy, trocos, tripheros, & quæcunq; aliæ tales. Hę siquidem omnes exigunt linguam se ampliantem, ac prioribus detibus innitentē. Q ñ igit̃ in quibusdā fuerit imbecillior: peius firmat̃: & sonum, t, &, r, nequit dearticulare, sed ad, t, &, l, facile labit̃. Hoc aūt & ei potest accidere qm̄ sit breuior, q̃ ipsi conueniat: quod rarissimum existit. Sed & quia molliorē: atq; humidiorem habet temperaturam: quā ob causam & pueri, balbutiunt cum tale ipsis cōtingat, quale etiā & i ambulatiōe fit nā & hanc nōnulli eorū neq; oino habent: nōnulli vero nō sufficiēter, cū crura nequeāt in eis ppter mollitiē firmiter stabiliri. Quibusdā verō eorū etiā ætate integra: cū in loquēdo laborauerint: balbutire cōtingit: sicuti & illis qui plurimū tibia cecinerint: & qbus vires ex morbo sunt debilitatæ, sicuti & quibusdā quibus lingua est vehementer exiccata. Verum siccitas tāta nulli messe potest qui habitum seruet naturalem: atq; i leo solius humiditatis imodicæ est casus in his qui naturā balbutiunt id locutionis detrimētū: cū linguæ musculi nequeāt firmiter stabiliri: qđ eis pōt accidere: vel pp suā: vel pp neruorū imbecillitatē: quos videlicet a cerebro suscipit: Quare & ebrii aliqñ balbutiunt, tum qa multa humiditate perfundit̃ cerebrū, tū qa etiā ab ipsius multitudine pgrauat̃. Cōtinget igit̃ h s q sunt balbi natura alterū horū, aut cerebrū habere humidū, vel linguā, vel vtrūq;. Et cerebro qdē talem sortito temperaturā defluere ab eo multas par est humidas superfluitates, atq; inde fluētes in ventrē suscipi. Vnde & longis ventris pfluuiis hō capitur. Lingua vero admodū humida ex natura existēte & ventriculū talē esse par est, vt q alterā sui tunicā cōem habeat ad linguā, ibecillis aūt ex humiditate vētriculi ppria passio est diuturnū profluuium. .xxxiii.

ACidum eructantes, hoc est acidū ructū habentes, raro inqt capi a morbo laterali. Nā quod dicunt, nō valde, idē ostendit qđ raro, nō nullo modo, vt q

dem libri expositores scripserūt. Dictum aūt a nobis est vbi de morbo laterali sermonē habuimus, ꝙ hic qdē vna cū flauis, ac ruffis fit sputis ex biliosis humoribus ortū habens. Hic vero cū spumeis ex pituitosis sicuti q cū nigris fit sputis, ex melācholicis, q vero cum rubeis ex ipso sanguine. Est. n. hic morbus, inflāmatio mēbranæ, quæ subcingēs nominať, aduenies. Cū vero vnaquæq; inflāmatio ex alicuius humoris fiat supabundātia, secundū eius naturā, & sputi species morbo laterali laborātibus aduenit, & spes salutis, ac mortis habetur. Nō æque aūt mēbranę, ac pulmo sūnt natura aptę humores suscipere, dēsa siqdem est mēbranaꝝ substātia, pulmo vero pte in oī rarus, ac laxus. Quare huic qdē promptū est oēs suscipere humores. Membranæ autem subcingenti plus biliosos. Ob hanc igiť causam qbus pituita natura superabundat, raro a morbo laterali corripiunť, psertim si salsedinē, atq; acritudinē aliquā sibi adiūxerit. Talis. n. intestina mordēs irritat ad deiectionē in qua cōtingit non solā pituitam, sed plures alias etiam superfluitates excerni. Dicebat vero ipse in libro de aere, & aqua, & locis, eos qui habent ventrem natura humidum minime morbo laterali, atq; aliis morborum generibus corripi.

.xxxiiii.

QVicūq; calui sunt, his magnę uarices nō fiunt. Quibus vero caluis varices magnæ superueniūt hi rursus capillati fiunt. .xxxv.

AQua intercute laborātibus, tussis superueniens malum. .xxxvi.

DIfficultatem vrinæ, vena secta iuuat, secare vero interiores.

.xxxiiii.

QVando in viri sapientis libro sermo iuenitur aliqs manifestum habēs mendacium, non sine ratione longentes contingit dubitare, & primum quidem sibi ipsis diffidere, quasi neq; illa quę sint manifesta noscētibus deinde suspicari ne quod falsum fuerit interiectū. Quis enim nesciat caluiciū esse passionem insanabilem? Sed neq; verum ꝙ magnæ varices caluis nunquam adueniant: sicuti neque ꝙ varicibus aduenientibus caluicies cesset, nisi forte, vt nōnulli inquiunt, vocatum a medicis capillorum defluuium caluicium nominet, Illud enim cum a vitiosis humoribus, sicuti quæ Ophiasis, & alopetiæ, passiones capillorum nominanť a gręcis, genereť qñ iidem humores ad crura decūbunt, possunt varices facere, & capillos restituere. Si enim prius a vitiosis humoribus corruptis eoꝝ radicibus corrumpi contigerat, nūc fit verisimile, vt eisdem humoribus alio transpositis ad primā naturam capilli redeant. .xxxv.

SVperuenire passionibus alias passiones, & casus, prisci medici dicere consueuerunt quæcunq; ipsius passionis ad auctæ ratione cōtingere cōsueuerunt. Talis. n. est Praxagorę liber de superueniētibus inscriptus. Sic aūt & nūc de tusse dictum est, Neq; enim cum ex alia fit occasione in homine aquā intercutē patiente tussis signum est exiciale, sed quando ipsius morbi ratione. Cū enim in passiōe tali aquosa humiditas tm̄ ad aucta fuerit, vt iā asperas occupet arterias deide superuenit tussis, periculū iminet ne hō haud ita multo post strāguleť. .xxxvi.

HIc sermo verus neq; est nisi, &, cōiunctionē assumpserit, ita vt aphorismus talis fiat. Difficultatē vrinæ, & venę sectio soluit. Re vera. n. & venę sectio soluit difficultatē vrinæ, illam videlicet, quæ pp inflāmationē, & multitudinem fit. Quod aūt dicitur secare vero interiores, si de venis manuū dicitur, caret

veritate, neq; confessum neq; consentiens Hippocrati. Videtur siquidē in oībus libris suis ī his q̄ supra hepar sunt ex manibus sanguinē mittere. In inferiorib⁹ vero eas q̄ in genu, vel talo sunt, secari iubet. Siqs vero de his ipsis ipsum dixisse arbitref. Secare āt interiores, hoc dictū paruā vim habet. Ab vna.n. ambę nascunf, cū ea q̄ in genu est trifariā diuidaf, qm̄ & vna vena adhoc puenit mēbrū, non sicuti ad manū duę. Meli⁹ itaq; sit & hūc aphorismū vnū ex adiectis opinari. .xxxvii.

.xxxvii.

AB angina habito, si tumor fiat in collo bonum. .xxxviii.

CAncros occultos omnes melius ē non curare. Curati enim cito pereunt, nō curati vero longius tēpus perdurant.

SErmo verus est, & causa in promptu, si qdē ex intimioribus, & principalioribus partibus, passiones ꝯfert ad cutē transferri. .xxxviii.

OCcultos cācros dixit, vel eos q̄ sūt sine vlceratiōe, vł absc̄ōditos, hoc ē nō apparētes, qđ rursus idē significat, ac si diceretur, qui in profundo corporis sūnt. Sed & curare duplex est. Vnū quidem omnia agere, vt particula patiens ad sanitatem perducatur, alterum autem eam adhibere prouidentiam quæ passioni congruat, hoc est ipsam mollire, ac mitiorem facere, & tum præcipue, cum adest exulceratio. Tunc enim est necessariū, vt si nō aliud agamus, saltem saniem abluamus, humido aliquo utentes, non quocunq;, sed vel p experientiam, vel p indicationem inuento, quod neq; putrefacere, neq; irritare partem patientem sit natura aptum. Ab hac igitur curatione, neq; absistere cōuenit, neq; illi q̄ sunt sine vlceratione Cancri indigēt ea. Aliā vero quæ fit p sectionem, vel vstionē, quæ sola sunt remedia. Cancrorū, cōsulit vt in Cācris occultis non adhibeamus, ꝙ igitur illi q̄ sunt in partibus penitioribus talia remedia non desiderant, ēt experiētia docet. Eqdē scio oēs qui huiusmodi Cācros curare tētarūt, magis illos irritasse, & breui hoīes īteremisse. Nam & q̄ Cancrū in palato cōstitutū, & in sede, & in sinu absc̄ōdito muliebri, vł vserūt, vel secuerūt, nō potuerūt vlcera ad cicatricē perducere, & homines in cura afflictos, ac maceratos, vsq; ad mortē colliquarunt quæ si nullam curationem abhibuissent longiori tempore vitam cum minori molestia transegissent. Tales igitur Cancros nullo modo curare tentemus. Ex eis vero qui in summa parte corporis hærent, illos tantummodo, quos possumus vna cū radicibus ipsis, vt quispiam dixerit, resecare. Neq; enim malum est, veluti radices quasdam Cācri, nominare eas quæ plenæ sunt sanguine melācholico venas, & vsq; ad loca circūstantia distenduntur. Multi.n. magnæ auctoritatis medici, neq; hos manus opera curari permittunt. Sed illos tantum qui exulcerati, simulque laborantes molestant, adeo ut ipsi vltro manu curari desiderent, & simul sunt in talibus partibus siti, quas possumus vna cū radicibus resecare, & exurere. Quidam vero neq; hos amoliri permittunt, sed omnino absistendum consuluit a remediis potentibus in omni natura Cancri. Q̄d vero Hippocrates nunq̄ consuluisse curare pontenter Cancros in partibus corporis penitioribus conditos, ex ipsa passionis natura licet coniectari. Si vero & eos qui in summa parte corporis hærent, absq; vlcere incertum est, quantum ex verbis aphorismi conijci potest. Ipsum vero scripserunt Artemidori, & Dioscoridis sectatores: vsq; ad ea verba, Non curare melius est. .xxxix.

Conuulsio, vt & ipsum indicat nomen cõuulsis fit ad propria capita musculis, vt autem clarius diceretur reuulsis, sicuti etiam est motus eorum secundum naturam, verum hic haud quaq̃ fit sine animalis appetitu. Conuulsio autem passio est inuoluntaria ad similẽ venientibus neruosis partib⁹ in eis dispositionem quam etiam in motibus factis secũdum appetitum assumpserũt. Nam ex repletione fit, sicuti etiam in excedentibus secundũ humiditatem aeris ambientis cõstitutiõibus accidit chordis. Nã & ꝓpter hanc causam sæpe rumpunt. Sic autẽ & in siccioribus cõstitutionibus afficiunt, nã in se ipsas colligunt, ac cõuellũtur oĩa neruosa corpora violentius exiccata sicuti quæ ad ignem lõgo tpe lora calefiunt, simile qd patiunt, & quæ sol æstiuus exiccauit. Cõuulsio igit nõ absq; ratione a cõtrariis fit causis.

.xxxix.

Conuulsio fit, vel ex repletiõe, vel inanitione, ita vero & singultus. .xl.

Quibus dolor circa iliũ fit absq; inflãmatione, his febris superueniens morbũ soluit. .xli.

Quibuscunq; suppuratio ĩ corpore existens nõ innotescit, his ob crassitudinem puris, aut loci nõ innotescit.

Singultus vero concedat cõuulsio stomachi noiari, qñ aliud fuerit sermonis ꝓpositũ. Quãdo vero hoc solũ studuerimus, vt passionis substantiã cognoscamus, melius fortassis fuerit nõ cõuulsionẽ noiare, sed quedã motũ eiusdẽ cũ vomitibus generis, intentũ autẽ & illo vehementiorẽ. Nã stomachus appetens eorum aliqd quæ in ipso continent expellere ad duos mouet casus: vehementiorẽ quidem in singultibus, mediocrẽ vero magis in vomitibus, siqdẽ in vomitibus appetit ea tñ quæ in ventriculi spacio latiori ꝑtinent expellere. In singultibus aũt & ea quę sunt in ipsius ore penitiora. Per stomachũ vero nũc a me intellexeris: nõ solum eum qui ita proprie noiatur, sed & vẽtriculi os. Quæ.n. in hoc continent ipso appetente vẽtriculo expellere, singultus fit. Qđ vero eoꝝ quæ difficulter excernunt, & quę veluti absorserit ventriculi os fiat per singultus excretio, discere licet, ex his quæ quottidie eueniũt, oĩbus fere, vel magis, vel minus. Si.n. solum quid acutum, veluti Piper deglutierint, siue cum melle, siue aliquo alio: postea vinum biberint aqua calida tẽperatum statim singultiunt, calore quidem potus piper ad interiora deuehẽte, eius vero acutie ventriculum molestante. Vnde conatur motu violentiore rem infestantem expellere. Ostẽsum vero est in libro de causis casuum, q̃ & tussis, & sternutatio & rigor ex talibus motibus sint. .xli.

Sequitur qdẽ & ad morsus dolor, sed cõsueti sunt morsus noĩe, non doloris tales casus appellare. Fit aũt dolor pp quãdã similẽ inflãmatiõi dispositionẽ. Sic aũt noiata est: qñ & Erysipelata dolor conseqt. Quando igit nõ ob talem dispositionem dolor iliũ occupauerit, & morsus sensus abfuerit, relinquitur vt dolor fiat, vel propter obstructionem, vel propter spiritum flatuosum, vel aliquam intemperiẽ inæqualẽ quæ febrilis calor aptus est natura sanare ptim qdem incidens extenuans, atq; discutiẽs, partim vero ad temperaturæ æqualitatẽ perducẽs. .xli.

Duplex est huius loci scriptura, & duplex expositio, & vtraq; nõ caret rõne. Nã & pp puris crassitudinem, & propter loci, sæpiu: occultat puris in aliquo loco compræhensi notitia. Recte ergo nõnulli scripserũt. His pp loci crassitudinẽ, nõnulli vero, His pp puris crassitudinẽ nõ innotescit. .xlii.

Morbum

MOrbum regium hoc loco dicit qui fit ex hepatis inflammatione, tunc enim duricies ostendit σκιρρον, id est tumorem prædurũ, vel inflãmationẽ in hepate existere queadmodum & sine hac cõtingit quidẽ aliquando propter eius obstructionẽ morbũ regiũ aduenire, cõtingit & ipsa natura q̃nq; p modũ criseos ipsum humorẽ exuperantẽ in venis cõtentũ, ad cutẽ expellente. xliii. Portuit hunc aphorismum illi præordinari in quo dicit, Lienosis difficultas intestinorum superueniens bonum. Sed hic quidẽ inter sequentes scribitur post quatuor alios intermedios. Nobis autem necessarium iam ipsius meminisse. Quicũq; enim lienosi sunt, hoc est qui diu durum habent lienẽ, his superueniens difficultas intestinorum soluit dispositionẽ, quando scilicet ratione transpositionis: atq; euacuationis humorum crassorum, ac melancholicorum lieni insertorum euenerit. Sed quoniam sæpius huiusmodi euacuationes vltra modũ extenduntur, & noxiæ sunt laborantibus, conuenienter Hippocrates quem finẽ habeat immoderata difficultas intestinorum, ostendit, quæ talibus aduenit dispositionibus, læsis siquidem intestinis a transitu vitiosorum humorum, & vis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur, ob hanc igitur causam, & aqua intercus & leuitas intestinorum, superueniunt. Leuitas quidem intestinorum, ex sola intestinorum læsione. Aqua vero intercus propter hepatis compassionem, atq; lienis, & omnis venenosi generis. xliii.

.xlii.

MOrbo regio laborantibus, si fiat hepar durum malum. .xliii.

QVicunq; lienosi a difficultate intestinorũ capiuntur, his superueniẽte lõga difficultate intestinorũ aqua intercus aut leuitas intestinorum aduenit & moriuntur. .xliiii.

QVibus ex stillicidio vrinę ileos superuenerit, in septem diebus pereunt nisi febre superueniẽte, satis vrina fluxerit.

IN ileo nihil exit inferius, neq; si quis acerrimo vtatur clystere. Vomitus autẽ stercoris aduenit his qui exitialiter se habent. Quod igitur interclusa via exitus hæc passio fiat, & q̃ in tenuibus intestinis, non autem crassis omnes fere fatentur, & quidem q̃ propter inflammationem, & propter obstructionem stercoris sicci, vel homorum crassorum atque tenaciũ, dictum est a pluribus. Mihi vero videtur inflammationem, vel durum tumorem, vel abscessum, tantam facere posse loci angustationẽ, vt nihil possit ad inferiora transmitti. Q d aũt humores crassi, atq; tenaces in causa sint, non admodũ mihi videtur probabile. Verum & hoc si libeat ponito, & si quid aliud dicatur præter hoc. Verum quod videtur omnibus, q aphorismos exposuerunt, admodũ mihi videtur d ffic le creditu. Aiũt.n.q̃ vesica inflãmata, angustia loci facta, ex cõpressione in intestinis passionẽ affert, q̃ ileos q̃busdã nominat. Ego vero multos me puto in tota vidisse vita, nõnullos tantũ periclitantes, nõ paucos vero ẽt mortuos, nõ potentes mingere, quibus tunc manifeste omnibus secundum propriam circunscriptionem plena vesica apparebat, adeo q̃ supra modum erat extenta, & dolor, vt par est: inde accrescebat quorum tamen nullus factus est ileosus. Quomodo igitur quispiam vnq̃ã persuaderetur, ob vesicæ inflãmationem angustiore facto intestino ileon prouenire? Non magis sane quã ex tumore vteri in muliere grauida. Atqui vsque ad ilia eius tumor extenditur, & magis

premere potest, atque angustare intestina tenuia, vesica vero si in tumorem attolla tur, solum potest rectum premere intestinum. Quidam vero etiã dicunt absurdius ꝙ febris supueniens cõferat ileo. Nã febris qdem in inflãmatione vesicæ nõ absq ratione fieret, quin quanto illa maior, ac grauior: tantũ augeri febrem cõtingeret cum casus sit inflammationis. Ileos vero vt ipsi aiunt ex inflammatione ortum habuit, & vnam tantum spem habet solutionis, inflammationis cessationem, cũ qua etiam febrem sedari est necessarium. Bonum igitur signum solutionis earum quæ sunt in ileo passionum est febris, vel remissa, vel soluta. Neque vero signũ neque causa bona ipsa, vel superueniens, vel aucta. Nouimus enim solum illis morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando sola, aliquando cum humoribus crudis, pituitosis, & flatuosis spiritibus. Melius itaq; si fateamur nos ignorare q̃ in hoc aphorismo Hippocrates dixerit. Neq; enim ratio eorum indicat veritatem, neque experientia docet, Tertium autem nihil habemus ad fidem: si vnq̃ talis ægrotus sit visus, aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio: neq; enim: neq; si legittimus sit hic aphorismus habeo dicere. Multitudinem igitur humorum crudorum vna cum multa frigiditate, melius est talium in ileo casuum qui dicti sunt causam arbitrari. Sic enim tantummodo febris esset medicina dispositionis, & retentarũ vrinarũ euacuatio. Sic enim consueuere crassæ: & plurimæ, atq; oẽs simul ipsis concoctis euacuari.

.xlv.

VLcera quæcunq; annua sunt: aut & diuturniora: os abscedere est necessarium & cicatrices cauas fieri.

.xlv.

QVæcũq; vlcera longo tempore manent, vel cicatrice nullo modo adueniẽte, vel si facta sit rursus resoluta, nihil videlicet medicis in curatiõe delinquentibus, necesse est: vel propter influxum vitiosorum humorum, vel ppter dispositionem in membro contractam tẽpore ex humoribus influentibus, vel ob aliquam passionem ossis in eo loco corrupti: difficulter sanari. Alia itaq; vlcera semp maiora, & deteriora fiũt, atq; hæc omnia Phagedenas, idest exedentes antiq nominabant. Quidam vero posteriores ea distinguere tentarunt propriam singulis dantes appellationem, & quædam eorũ Chironia nominãtes, quędã Telephia, quædam Phagedenas, & alias adhuc curiosas magis afferentes appellationes. Nobis vero sufficiet ex his quæ aliquid loci occupant circũstantis, nõnulla qdem herpetas, idest repentes nominare, quando summas tantũ partes cutis occupauerint, alia vero Phagedenas, q̃ carnẽ subiectã corrũpunt. Quod enim putridum, atq; depascens a nõnullis vlcus vocatur, non est propria vlceris differentia, sed passio complicata, ex ulcere, atq; putredine. Scimus aũt ꝙ & absq; vlcere putredo ipsa per se ipsam in multis corporis partibus constituiẽ. Vocatur autem & anthrax, idest carbo vlcus crustosum cui iungitur multus corporum circũstantium feruor. Hæc igiẽ propriam habuere appellationem, Anthrax, Phagedena, & Herpes. Quæcunque vero vlcera fiũt sine dictis casibus, hæc ipsa per se ipsa solebant antiqui vlcera tantum nominare, de quibus nunc Hippocrates loquiẽ, de his peculiariter edocens, ꝙ quæcunq; talia sunt vlcera, in longum incidunt tempus. Videtur autem experientia rationi adstipulari, & multa sæpius ex hoc genere vlcerum, cum post multũ tempus fuerint ad cicatricem perducta rursus inflammantur, ac disrumpuntur, ipsarum cicatrice soluta. Fit autem hoc talem aliquam ob causam. Quando ex adhibitis medicamentis: caro quæ ossi superiacet patienti, exiccata cõtraxerit cicatricẽ,

statim quidem integra sanitas restituta videtur. Rursus vero paulatim aliqua influente sanie ex osse corrupto, in parte penitiore iterum aduenit inflammatio: & puris generatio consequitur a quo tota superficies eroditur, caro vero emordetur. Quę nam igitur est talium sanatio vlcerum? Non profecto alia: q̃ ab ipso scripta in libro de vlceribus, & a nobis in tertio de arte curatiua fuit demonstrata. Nam vlcera omnia exiccari oportet: pręcipue vero in quibus patitur os. Terminus autem est siccitatis vt abscedat pars eius quæ est vitiata. Quare non absq; ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantam habuerit abscessus crassitudinem. .xlvi.

.xvi.

QVi gibbi ex asthmate, aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur.

GIbbos solet Hippocrates nominare, quos nũc omnes homines conuexos appellant. Nam & vere eis est spina in parte posteriore conuexa. Conuexo igitur opposite dicitur: cauũ, gibbo, regibbum. Sed hæc quidẽ de sola spina græci dicũt. Illa vero de oibus. Quomodo vero gibbositas fiat, ipse narrauit i libro de articulis, sicuti & de regibbositate, & obliquitate ac cauitate. Hę.n. sunt proprię, atq; pręcipue spinæ passiones, atq; oportet illũ qui vult istarũ passionũ habere noticiã, his quæ in eo libro scribuntur plenius incũbere. Nũc vero a nobis dicentur ea quæ ad propositum aphorismum videntur vtilia. Gibba fit spina aliquando propter ictum, aut casum, gibba etiam fit propter quædã tubercula dura, quæ in parte anteriore consistunt, a quibus si quando vna vertebra trahitur ad anteriora recurua fit eo loco spina, ita & si plures fuerint se ordine cõsequẽtes, quãdo vero non fuerint continuæ hæ quæ tenduntur vertebræ, gibbositas fit tantum partibus retro tendentibus quantũ vertebræ extentæ sunt ad interiora reflexę, nã hoc fieri videtur in oibus duris mediocriter tẽtis, veluti calamis, viminibus, virgis, & omnibus aliis huiuscemodi, & dictũ est de his plenius in expositionibus libri de articulis. Nũc vero eos qui gibbi facti sunt ex asthmate, & tussi ante pubertatem cito inquit interire. Neq;.n. vult in his thorax, vt ipse dixit, vna cũ aliis deinceps augeri, atq; ideo magna angustia præmũtur ea, quæ respirationi obseruiũt instrumẽta. Omnibus qdem cõmune, qui sponte gibbi facti sunt, hoc est, qbus sine ictu, vel casu spina passa est, propter dura tubercula, & concoqui difficilia, tales fieri: Sed cũ multa sit in tubercul.s secundũ tumorem, atq; duriciem, & locũ in quo constituunt differentia, quæ qdem simul in duris ac magnis sunt constituta, statim difficilem faciũt hominibus respirationem. Quæ vero ex suo humore aliquid ad asperam mittunt arteriam reddunt tussiculosos. Verũ quæ talia sunt, vt mittant ex suo humore al qd, non sunt dura exquisite, atq; ideo necessarium est eis aliquãdo suppurari, & hominem occidere. Quæ vero nihil mittunt, ex crassis humoribus ortum habẽt, atq; ob id dura sunt, & incocta, & longo pmanent tempore, anteq̃ suppurẽtur, atq; ideo permittũt viuere hominem. Quæ vero vna cum tussi ortũ habuere, properãt ad suppurationem, atq; ideo sunt exitialia. Sic & quæcũq; cũ difficili anhellitu fiũt sunt his q adhuc augentur perniciosa, vel enim hæc magna sunt, vel in loco thoracis ad vitam oportuno. Quando igitur pulmo vna cũ corde in talibus augeatur, locus autẽ continẽs minor efficiatur, neq; costæ augeantur, & inter flectendũ, propter gibbositatem thoracem faciant angustiorem, necessariũ est tãtam in breui tempore fieri anhellitus difficultatem vt homo corripiatur. Nam si nondum gibbositate superueniente propter solos tumores extra naturam difficilem habebant anhellitum, qd

debemus expectare, cum tubercula sint tempore adaucta, thorax aūt sit factus an-
gustior? Quod igiť cum multæ sint spirandi difficultates, solam illam Hippocrates
asthma consueuerit nominare in qua contingit satis crebrum anhellitum fieri da-
rum admodum existit. Vocant aūt & nūc homines τοασ τμαινειν. i. anhellare, id
qđ fit in cursibus, & vehementioribus exercitiis. Hippocrate autem posteriores: &
passionem aliquam diuturnam, nonnulli simpliciter asthma nominant, nonnulli or
thopniam, quando absq; febre ægroti iugiter anhellitū habent difficilem.

.xlvii.

Quibuscunq; venę sectio, vel purgatio cum medicamento cōuenit, hos vere purgare, vel venā incidere oportet.

.xlvii.

Liquet φ i eis qui adhuc sani, sed ægri futuri sunt, nisi euacuentur, nunc sermo habetur Hippo. Hos.n.
oportet, vt anticipemus euacuare: vere adueniente, vel per venę sectionem: si pleni
tudinis passionibus subiiciūtur, vel per purgationem, si eis quæ ex corruptiōe pro
ueniunt. Nos itaq; plurimos ita seruauimus sanos qui longo ante tempore singu-
lis annis morbis capiebantur. Sed & podagram & morbum articularem adhuc inci
pientem: & nondum poros circa articulos facientem, ex tali euacuatione, multis iā
annis fieri prohibuimus. Eodem modo & sanguinis spuitionē, morbū comitialem
apoplexiam, melancholiā, & alias huiuscemodi diuturnas passiones in multis ho-
minibus p dictam euacuationem sustulimus. Venæ itaq; sectio cōe auxilium est
earū q̄ ex plenitudine fiūt dispositionū, purgatio vero sic siqdem se eūdē genus in
audias, vnū quoddam auxiliū existit, nō tamen secundū speciem. Nōnullis siqdem
confert humores pituitosos euacuare, nōnullis vero amaram bilem, nōnullis atrā
nōnullis serosam supfluitatem, secundū naturam earū q̄ consueuerūt supuenire pas
sionū. Exempli gratia qdam iam singulis annis incidit in melancholiam nisi purget
& res mira visu quō morbo iam inchoante, statim homo persentit primā eius gene
rationem, & ego aduocatus purgo humores atros & cessat protinus melancholia, &
huic homini ex purgatione ambo hæc optima eueniūt, φ scilicet & superfluitates
expellunť, & φ ex acritudine eorū q̄ excernunť, paulatim aperitur os venæ quā vo
cāt hæmorrhoidam, & per eā etiam excernit pars aliqua sanguinis vitiosi, cōsueti
euacuari, quo retēto superuenit melancholia. Purgo igiť ipsum, nō vere tantū, sed
etiam auctūno: & sicuti dixi, si ex contemptu aliquādo purgationē omiserit, & mor
bum nō anticipauerit, casus psentit passionis. Sic & mulierē quandā singulis annis
vere inchoante, similiter euacuās cū aliquādo tumorem cancrosum in māmilla pa
teretur, forti, atq; frequenti cū medicamento purgante atrā bilem, adhibita euacua
tione, ad sanitatem perduxi. Et si qn̄ purgatio omitteret, dolorē profundū sentie-
bat, & me aduocato statim volebat euacuari. In altero elephantē inchoantē primū
per venæ sectionē, & purgationem sanaui: & singulis annis rursus huic sufficit vna
purgatio: & ea omissa: statim passio inotescit. Morbi itaq; huiuscemodi: atri humo
ris exigūt purgationē. Comitialis aūt & apoplexia, & anhellatio pituitosi. Et arti
culares, si cū multa fuerint caliditate, amarā bilē volūt euacuari: si vero cū frigidis
tumorib⁹ pituitā. Quidā ali⁹ tpe ęstiuo sp febrib⁹ tertianis corripiebať. Sed mul
tis iā annis nō febricitauit, qm̄ a nobis purgari circa finē veris russabilis anticipa-
uit. Sic.n. melius est tales euacuare: sicuti illos q morbo comitiali: apoplexia: & me
lācholia: & articulari, & aliis passiōibus: q̄ ex crassis hūoribus generanť pstať circa

veris

veris inicia euacuare, de quibus omnibus seorsum a nobis scriptum est in illo tra/ctatu qui scribitur de his qui verno tempore egent euacuatione. Est autem iste tractatus pars totius salubris tractationis. .xlviii.

PAulo antea hũc aphorismũ exposui, cũ sermo habebat de aphorismo in hũc modũ scripto. Quicũq; lienosi a difficultate intestinorũ capiunt, his longa facta intestinorũ difficultate, aqua intercus supuenit, vel leuitas intestinorũ & moriunt, quare isti in psentiarũ pposito nulla est alia expositio necessaria. .xlviii.

LIenosis difficultas intestinorũ superueniens, bonum. .xlix.

POdagricorũ inflammatio fluctione fit ad articulos pedũ decũbente, hãc aũt fluctionẽ suscipiũt, primũ qdem loca articulationũ: deinceps circũstantia omnia, vsq; ad cutem. Quia vero impleri dicimus articulationes liquet etiam ea quæ ipsis circũiacent ligamenta extẽdi esse necessarium. Neruos igit & tendones nõ est ratiõabile in ipsis inflãmari, sed solũ dolere qa simul cũ articulationibus extendunt, argumento qm visus est nunq̃ podagricus pati cõuulsionem q̃ frequenter solet in neruorũ, ac tendonũ inflãmationibus aduenire, verũ intentio sanationis in eis cõis est oĩbus inflãmatione laborãtibus, qm discuti oportet id qđ ad pedes defluxerit, siqdem tenuiorem habuerit substantiam tempore breuiore, si vero crassam, vel tenacem, longiore, & longius adhuc tps reqret si simul crassum, atq; etiã tenax illud qđ defluxit existit, vltra tñ spacium dierũ quadraginta non prorogabitur curatio inflãmationis, si videlicet & medicus in suo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit. Quæ vero carnosas partes occupat inflãmatio morborum acutorũ subiicit termino, diebus. s. quatuordecim quoniam carnis substantia mollior est, ac rarior natura ligamentorum vnde & tardius inflãmari incipit natura ligamentorũ tendonũ, atq; neruorũ ex ictu & longiori tempore ad consistentiam inflammationis perueniunt, ac tardius sanãtur. Qua. n. ratione vix aliqd in se humoris externi suscipiũt, cũ duræ sint, ac densæ huiuscemodi partes, ac ipsa ratione cũ difficultate dimittũt. Quapp Hippo. podagricis inflãmatiõibus terminũ integræ solutiõis nõ diẽ quartũdecimũ, sed quadragesimũ posuit, qa qui in articulationibus humores insunt, p ligamẽta ipsas amplexantia oportet p modũ vaporis euacuari, & q ẽt in ipsa ligamẽta inciderũt. Meminit aũt & in prognostico quadragesimi diei, vt in quo iudicantur quæcũq;, neq; iã sunt diuturna exquisite, & acutorũ terminũ exciderũt. Dictum autẽ est plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum. .l.

QVicunq; morbi podagrici fiũt, hi sedata in quadraginta diebus inflammatione finiunt. .l.

QVibuscunq; præciditur cerebrũ his necesse febrem, & bilis vomitum superuenire.

PRæcisso cerebro aduenit febris ea ratione cõmuni qua quolibet mẽbro principali patiente inflãmationẽ, subseqtur febris. Bilis vero vomitus fit com/patiente vẽtriculo pp eius cũ cerebro cõmunicationẽ, ore præsertim ipsius ad qđ terminatur ex cerebro effatu digna quædã neruorũ coniugatio. Cõsueuit qdem & aliter in magnis doloribus, atq; mœroribus fortibus ad vẽtriculum fluere biliosa supfluitas, & multo magis cũ ipse male affectus fuerit. Ad ea. n. q̃ talia sunt feruntur partiũ proximarũ supfluitates, q̃ præsertim tenuem habent substantiam,

qualis est ipse biliosus humor, atq; vna cũ eo quæcũq; serosa superfluitas, q̃ sępius in vomitibus bili cõmiscet, & raro admodũ accidit, vt bilis exquisita euomatur cui serosam superfluitatem nõ videamus admixtam. Apparet aũt & in sanis, cũ diu a cibo abstinuerint: præsertim in illis qui natura sunt biliosiores, tales in ventriculũ humores admitti, q̃d & ipsius morsus & vomitus manifestant, nõ solũ aũt cerebro vulnerato euomũt homines bilem: sed & dura membrana circũstante, q̃ cum in multis partib? sit cerebro agnata ci tissime ei cõmunicant proprias passiones. Erasistrati autem sectatores cũ ipsas membranas velint esse principia neruorum, mẽbranam crassiorem inquient suę naturæ ratione, si sola sit vulnerata, tales afferre casus. Si vero vsq; ad cerebrum vulnus peruenerit, quoniam ambæ membranæ prius illud admiserint, sic nuper dictarũ sequi passionum ortum fatebũtur. Dixi autem Erasistrati sectatores: & non ipsum Erasistratũ talia dicturos: quoniam cũ iam senex esset, vt illi inquiũt, scripsit libros sectionum in q̃bus cerebrum esse neruorũ principiũ demonstrauit. Dictum autem est de his in commentariis de Hippocratis sectione.

.li.

QVicũq; sani dolore capitis repẽte capiunt̃, & statim muti fiũt, & stertunt, in septem dieb? pereũt nisi febris appræhenderit.

.lii.

OPortet vero & cõsiderare oculorũ in dormientibus suspectiões. Nam siquid album cõmissis palpebris subinspicitur, neq; ex alui ꝓfluuio aut medicamẽti potione istud cõtingat, malum est signum, & lætale valde.

.li.

MVtos solet Hippocrates nominare, non eos tantũ q̃bus lædit̃ vox, verũ secũdũ exuperantiã quandã, vna cũ eius lęsiõe dat nobis intelligẽdas oẽs quæ sunt secũdũ electionem operationes. Nonnũq̃ igit̃ illis oblęsis non interit sensus. Quos igitur ipse mutos appellat, contingit esse sentientes. Sed sæpius vtraq; patiunt̃, & talem affectũ vocãt apoplexiã. Est aũt & hæc alia q̃dem debilis, alia vero fortis, atq; ideo dixit. Soluere apoplexiã forte impossibile, debilem vero nõ facile. Videt̃ aũt nũc fortis apoplexię indiciũ apposuisse, q̃d stertere dixit, ꝙ etiam profunde dormientibus accidit secũdũ dispositionis similitudinẽ, secũdũ diuersum q̃dem vtrisq; modũ. Nihilominus quatenus aliq̃d habent cõmune: vt stertant conseq̃tur. Est aũt cõmune ambobus eius q̃ fit per neruos operationis debilitas, & dictũ est de his omnibus in ea q̃ de locis patientibus inscribit̃ tractatione. Nunc vero quantũ ad expositionem aphorismi sufficiet, dicetur a nobis, Quibus sanis dolor in capite repente aduenerit causam referre oportet, imprimis ad spiritũ flatuosum. Sed iam & ad influentis vniuersim materiæ multitudinem quam & nũc ad cerebrũ fuisse delatam indicant casus q̃ post dolorem supuenerũt, per quos & ꝙ sit q̃dam materia pituitosa quo monstrat̃, atq; idcirco febris supueniẽs soluit dispositionẽ, vt q̃ calefacit: extenuat, ac discutit spiritũ flatuosum, & pituitosos humores. Fit aũt hoc nõnũq̃ tribus diebus, aut quatuor: nõnũq̃ vero pluribus, nõ tñ vltra dies septem, q̃a pars est principalis. Tales vero ꝑtes non diu tollerant fortes simul: ac diuturnas passiones, vt sæpius ostendimus.

.lii.

AVt ob palpebrarũ siccitatẽ, aut ꝓpter potentię ipsas mouentis imbecillitatem aliquid albi subinspicit̃, cũ oculi integre claudi non possint. Ob hoc igit̃ ipsum

ipsum in alui profluuiis,& medicamentorū purgantiū potionibus oculorū albedi nis aliqd sub inspicit,q̄do dormierint,nā totū corpus exiccat,& vires fiunt ibecil les ex talibus euacuationibus. Plus aūt siccitas in palpebris inotescit,quoniā sunt natura siccæ. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extendunt,eodem modo & simi les corporis partes,& quidem ꝙ potentia existente imbecilli non possint exquisite oculos claudere,sed neq; os,vnde hiātes dormiūt liquet vnicuiq; rei naturā volēti diligētius animaduertere. .liii.

.liiii.

DEsipiētię quę cum risu fiunt securiores,quæ vero cum studio, periculosiores. .liiii.

IN acutis passionibus quæ cum febre sunt,luctuosa suspiria malum.

NVlla qdē desipientia secura est,minus vero piculosæ quę cū risu fiūt sicuti temerariæ, vt ipse noīat omnium periculosissimæ,in medio āt ambarū sunt q̄ cū studio fiunt. Fiūt āt omnes patiēte cerebro, siue p̄mo & perse ipsum siue per cōpatiendi rōnem. Differunt aūt inuicē per causas ipsas efficiētes. Quæcunq;.n.ex sola fiunt caliditate sine humore vitioso, similes quodāmodo sunt eis quæ ex ebrietate cōtingūt. Quæcūq; vero ex flaua bile,cū studio perficiunt, ipsa vero multū exusta,vt iam magis ad atrę bilis naturā accedat,sunt insaniæ satis furiosæ. Nā oportet ad memoriā reuocare ea quæ in aliis locis de atra bile p̄finiuimus,ꝙ quędam ex ea flaua bile super assata gignitur quę omnino molestissima est Quæ vero ex sanguinis,vt quispiam dixerit,fece, crassior quidem est illa secūdum substantiam,sed plurimum vincitur prauitate qualitatis. Dictum autem ē ꝙ eam quæ est veluti fex sanguinis cum volumus exquisite loqui,nōdum atram bilē nominamus,sed humorē melācholicum: Nominibus vero abutētes & atrā bilē aliqñ vocamus,qm̄ si nō prius euacuet̄ paulo post atra futura est. .liiii.

INfantes sæpe vident̄ quo plorāt tp̄e inspirātes inspiratiōe interrupta,stāte interim thorace,deīde rursus id qd̄ deest adiiciēte. Quod ipse in epidemiis in hūc modū dixit,Duplex intra reuocatio,veluti sup̄ inspirātibus,& accidit hoc nōnūq̄ potētia fatigata,nōnūq̄ ex duricie instrorū,nōnūq̄ vero ambabus causis simul cōuenientibus,sed & aliqñ pp̄ aliquā musculorū pectoris similē cōuulsioni dispositionē,nā & vis imbecillis qñ semel nequerit tantū thoracē attolllere, q̄tum aīali est necessariū,in media stat operatione,primū qescens,deinde sic iterū cum impetu se effert. Durū vero instrumentum,cū non prompte sequatur potentiam attollentem,ab ipsa vibratū violenter attollitur. De dispositione aūt simili cōuulsioni:qd oportet dicere ꝙ talē faciat respirationē? Si igit̄ frigus musculos thoracis appræhenderit,vel ēt neruos,duricies quędā instrumentis adueniet,& motus cōuulsioni similis,quā febris sua est apta natura sanare,& calida auxilia. Febre vero cum his existente nō possumus causare musculorū thoracis,siue neruorum frigiditatē,sed vel duriciem quæ facta est,vel virium imbecillitatem,vel conuulsioni similem dispositionem. Quicquid vero horum in causa sit,non est bonū vt in morbo acuto cōtingat. Si itaq; de sola tacta motione instrumentorum respirationi obseruiētium luctuosa respiratio ab ipso dicta fuit,iam ad finem expositio peruenit. Sin autem & cum tali aliquo sonitu vult tactam contingere respirationem , qualis flentibus accidit , vltra dictas causas quandam ostendet dolorosam dispositionem ex qua, veluti flentes vel gementes,vel aliquem mixtum ex vtrisq; sonum edentes,in hunc modum respirant. .lv.

POdagricæ passiones,sicuti & oẽs aliç articulares vere augẽtur,atq; ideo ipse sæpius in enumeratione morborũ,uernaliũ,ẽt articulariũ commeminit,in quibus.s.ẽt podagrici cõtinentur. Excitantur quidẽ aliqñ & auctumno his quibus p æstatẽ tpe quo fructus maturanť vitiosi aliqui humores fuerint coaceruati.Ostẽsum.n.nobis est in cõmentariis de potentiis naturalibus,q̃ singulis partibus,sicuti aliæ potentiæ,ita & illa inest,q̃ materias infestas excernit. Infestant aũt aliquæ sua multitudine aggrauantes, aliæ vero extranea q̃litate molestantes. Secundũ vtrunq; igiť his qui hiberno tempore in victu deliquerint, post modum verno diuturnæ passiones excitãtur,fusis humoribus. mox a fortibus ad loca debilia detrusis. Secundũ alterum vero tantummodo auctũnali. .lvi.

.lv.

DOlores podagrici,vere & auctumno magna ex parte mouentur. .lvi.

IN morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus,stuporem corporis, val conulsionem.vel fururem,vel cæcitatem significant. .lvii.

APoplexiæ autẽ fiunt,maxime a quadragesimo anno vsq; ad sexagesimum. .lviii.

SI omentum excidat,necessario putrescit.

Fiunt qdem & pp pituitosum humorẽ apoplexię,& conuulsiones,& cæcitates oculorum. Fiunt autem & pp melãcholicum,quoniam cõmunis vtrisq; est crassitudo,non tame furor est passio cõmunis.Nunq̃ enim hæc,passio ex pituitoso humore ortũ habet,cum ad ei generationem humor irritans,ac mordens exigatur. Tales aũt sunt semper qdem flaua bilis,melancholicus autem humor non semper,sed cum supramodum exustus,aut putrefactus malignam induerit acritudinem. .lvii.

NOn omnẽ apoplexiã,sed nuper dictã tantũmodo,quę ex atra sola fit bilæ cõtingit aduenire,his q dictã agunt ætatẽ,qm in his maxĩe abundat atræ bilis humor,quẽadmodũ ẽt in auctũno.Q d si volumus simpliciter pnunciare,plures senes laborant apoplexia. Si igiť sermo debeat eẽ verus,iungẽdus est cũ pore aphorismo,ac si ita diceret. In morbis melãcholicis ad hęc piculosi decubitus,stuporẽ corpis q hoĩes occupat a q̃dragesimo anno vsq; ad sexagesimũ. lviii.

PRopter sermonis breuitatẽ falsus esse videbiť aphorismus his q nõ recte ipsum inaudierint. Quod.n. diciť huiusmodi est. Quando exciderit, hoc est qñ nudatum fuerit,& extra peritoneũ.i.mẽbranã abdominis interiorẽ omẽtum exierit,nõ contingit ipsum ad locũ propriũ restitutũ sanũ,& saluũ fieri,sicuti si aliud aliqd extra promereť,veluti intestinũ,aut aliqua visceris fibra. Illa & enim nisi longo tpe frigefiant qñ vulnus in parte ventris superiore factũ ad cicatricem perductum fuerit,pristinam recipiunt temperaturam. Omentũ vero ẽt si minimo nudetur tempore,reductum putrescit,quã ob causam medici partẽ illam quæ fuerit nudata,solent resecare. Hanc igiť sñiam habet aphorismus, licet confusius in verbis dictis proponať. Siquis vero aliqñ vidit cmẽtum,quod paruo tempore extra prodierit,& deinde ad suum locũ reductũ,non patruerit,perpetuam qdem nõ esse probabit Hippocratis enuntionem. Illud tamen seruabit,quod magna ex pte solet accidere,& cõmune est huic aphorismo,ad alios ab Hippocrate dictos perpetuum quoddam ex figura dictionis ostendenti,quamuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant,sed raro aliquando aliter accidant. .lix.

Sæpe

SAepe in articulis humor pituitosus acerua𝑡 quē muccorē appellat a quo ma defacta articulationis ligamenta laxiora redduntur, atq; ideo facile a causa te articulus excidit,& rursus non cum difficultate incidit,quę nunc ait accide re his q ita morbo laborant coxendicum. Quando aūt coxam ait excidere, articu lum coxæ debemus intelligere,quomodo ēt in libro de articulis dicebat. Humeri aūt articulū vno modo noui lubricare: ac si dixisset articulū secundū humeꝝ. lx.

.lix.

QVibuscūq; a coxēdicū dolore diutur no molestatis excidit coxa,& rursus i cidit,his muccores supueniunt. .lx.

QVibuscunq; a coxēdicū dolore mole statis diuturno excidit coxa his crus tabescit,& claudicāt,si nō vrantur.

GALENI IN HIPPOCRATIS aphorismos Liber septimus,inter prete Nicolao Leo. .I.

IN MORBIS ACVTIS, frigus partium extremarum malum.

HVnc aphorismū nō de bemus a supiore seiūge re,sed ipm ꝯiūgētes,ita vnū audire sermonē. Vult.n.di cere ꝙ a coxēdicū morbo mole stati, qb⁹ pp muccoris multitu dinē articulus excidit & rursum incidit,necessariū est pcessu tpis os cōtabescere,nisi pus vrendo muccorē exiccemus,qđ in libro de articulis cōsulit fieri in brac chio iugiter excidēte,nā & nunc eadē est sermonis vis cū ipse sua deat aduri qđ scđm coxā, vt ī li bro đ articulis docebat,vt & id qđ muccosū absumaꝛ,& vt laxi tas cutis ad quā articulus lubri cabat,magis ex adustiōe cōtracta,arctet,& ꝓhibeat trāspōi. Qđ si ob multitudinē muccoris extra suū locū diu coxa steterit,ē qdē iā hoc cruris claudicatio nečario aūt cōtabescet,vt ēt aliis solet accidere ꝑuatis motibus q illis sunt secūdū naturā.

OMnes febre Qui antea scripserūt expositiōes aphorismoꝝ,circa initia q dē,vltra id qđ vtile fuerit,sermonē extēdūt,sed in pcessu remittunꝛ,ita ꝙ primū qdem ad vtile tantū ꝓgrediunꝛ,mox citra hoc,& tādē supramodū abbreuiant expositiōes,adeo ꝙ neq; aīaduertāt plures aphorismos esse nothos,& in propatulo falsos. Verū vt q sunt in disputatiōibus fatigati prōpte ad oīa annu unt,ita & ipsi oēs admittūt quoscūq; scriptos inuenerit aphorismos,& ad vltimā veniunt in suis expositiōibus breuitatē obliti prioris loqcitatis. Nos vero & alias ipsoꝝ absurditates conati sumus euitare,& oēs ex æquo studuim⁹ facere expōnes quæ & veritatē & artis intēderent vtilitatē,& interp̄tando neq; ad extremā se bre uitatē contraherenꝛ(Hoc.n.libro cōuenit nō libri expositioni)neq; aa tātā ꝓlixi tatē quantā illi faciunt in principio expositionū protraherenꝛ. Optimum vero in sermonibus omnibus,quod & seruat mediocritatem in vna quaq; tractatione,hoc a principio vsq; ad finem seruare laborauimus. .I.



N morbis diuturnis:qui p̄sertim sunt sine febre.& hieme,& ætate se nili ptes extremas corpis:veluti nares,aures,pedes,& extremas man⁹ frigidas fieri nihil absurdū. Nō tñ ī acutis ē medioere malū: sed casus satis exitialis qđ magnis accidit visceꝝ iflāmatiōib⁹. Acutos aūt ipse ait vocari morbos quoꝝ febres magna ex pte cōtinuę sūt,ī qb⁹ cū fuerit sine ma gna iflāmatiōe:nedū extrema frigescere:sed exuri cōtigit. Cū vero iflāmatiōis ca lor adeo vehemēs fuerit,vt ad se trahat p modū cucurbitulę ex toto corpe sangui nē,his qui ita se habēt viscera peruruнꝛ. Extremæ aūt ptes frigescunt pp defectū

sanguinis ad viscera se recipientis,& eorum plerique neque tegumenta tolerant propter incendium quod in visceribus sentiunt. .ii.

NOn.n.in mediocribus ossiũ læsionibus,sed fortib⁹ putrilaginib⁹,talis spẽs coloris circũstãtibus aduenit carnib⁹:extincto ĩ eis.s.calore natiuo. .iii.

QValis passio ẽ cõuulsio musculis,talis ẽ singultus stomacho q̃ humoribus infestãtibus aduenit,nõnũq̃ totũ ipm vẽtriculũ,nõnunq̃ os eius:& gulã, quos p vomitiones abiicies:statim a singultu liberat̃:q̃ si neq; p istas cessauerit : duoque alteque ostẽdit, vel.s.cerebrũ neruoque principiũ: vel ventriculũ pati non mediocrem inflammationem. Rubor vero oculorum vtranque sequitur dispositionem:sed præcipue illã,quæ in cerebro existit similis inflammationi. .iiii.

In osse ægrotãte caro liuida malũ ẽ. iii.

A Vomitu singultus, & oculorum rubor, malum. .iiii.

A sudore horror,non bonum. .v.

A Furore difficultas intestinorum, vel aqua intercus, vel mentis alienatio, bonum. .vi.

IN morbo diuturno fastidium cibi, & deiectiones sinceræ,malum. .vii.

EX multa potatione,rigor, & desipiẽtia,malum. .viii.

A Tuberculi intus ruptione,exolutio: vomitio,aut animi defectio fit.

QVod iudicatoria q̃ non iudicant, partim mortalia,partim male iudicãtia sunt,ab ipso dictũ est qñ natura in huiuscemodi dispositiõibus morbo succũbit. .v.

DIfficultatẽ qdẽ intestinoque, vel aquã intercutẽ,trãsmutationis rõne,esse furoris sanationẽ,nõ est extra rationẽ,cum a capite noxii humores transferant̃ ad inferiora. Mẽtis aũt alienatio tãtũ abest,vt sit furoris solutio,q̃ qspiã magis diceret esse icremẽtũ,& qdẽ si vere Hippo.cõtinuũ,atq; vehemẽtẽ furorẽ alienationẽ mẽtis noiauit,Quẽdã nouim⁹ a furore mediocri quo prius detinebat̃ fuisse liberatũ,vñ ratiocinãdo ppẽdimus ex vehemẽti motu causaque efficientiũ furorẽ,solutionẽ fuisse subsecutã queadmodũ in morbis acutis,vehementissimi casus solent aliqñ bonas crises operari. .vi.

FAstidiũ cibi ipsum p se ipsum prauũ est signũ in morbis diuturnis. Nã in his q̃ a talib⁹ morbis sunt euasuri,cõtrarius affectus solet accidere, vehemẽs.s.ciborũ appetẽtia. Quare cibi fastidiũ haud,quaq̃ bonum est signum. Multo vero magis qñ fuerint prauę deiectiões. Sinceras vero deiectiões noiauit ĩpmixtas aquosæ humiditati,qñ solus humor euacuatus deicit̃, siue sit biliosus,siue melãcholicus,siue porri colorẽ p̃seferẽs,siue bilis q̃ ęruginosa noiat̃. Nã deiectiones huiuscemodi exustam eẽ omnẽ natiuã humiditatẽ a calore febrili demõstrãt. vii.

QVod quidẽ multa potatio,nõ aquę sed vini potionẽ significat, vnicuique manifestum. Desipiunt aũt ex talibus potionibus aliq̃ capite oppleto plurimo sanguine,ac spiritu calido. Ob hãc ipsam vero cãm, & calidiores reddunt̃,pcipue qdẽ caput,sed & corpus vniuersum. Pauci enim ex ipsis sunt,q cũ desipiẽtia rigeãt,in qb⁹calor natiuus nõ accẽdit̃ sed ob mĩtitudinẽ extiguit̃ sicuti ignis lignoque mĩtitudie supiniecta & lucernę flãma oleo vniuersim supfuso.viii.

TVberculũ nominauit, quod in aliis ipse solitus est vocare suppurationem. Intus vero ipsius ruptionẽ,ad vẽtriculũ dicit, ad hãc enim cõseqt̃ vomitus sicuti tuberculoque in thoracẽ,atq; pulmonẽ ruptio,nõ uomitiões,sed ex ne-

cessitate

cessitate quidem tussim excitat, sed sæpius etiā strangulat, quemadmodū suppurationum ad intestina ruptiones, puris faciunt defectionem. Cōe autē omniū ruptionum est exolutio, & animi defectus, pp vitalis spiritus excretionem, vt alibi a nobis est demonstratum. .ix.

HIc aphorismus magnā nobis affert vtilitatē ad persuadendū, q aliqñ fiat desipientia ex defectu similimō q uo manuū, ac pedū tremores. Hæc si qdē membra propter potētię ipsa mouētis imbecillitatē īfirmas habēt motiones, & cerebrū vacillantes, pp quod neq; vehemēs est hoc desipientiæ gen9, sed mediocris, atq; vt quispiā diceret delirantis. Ipse si qdem solet mediocrē insaniā, delirio nominare. Si ergo conuulsio aliqñ tali desipientię coniungatur, oio salus est desperata.

.ix.

A Profluuio sanguinis, desipientia, ac conuulsio, malum. .x.

A B ileo, vomitus, singultus, desipientia, vel conuulsio, malum. .xi.

A Morbo laterali, inflāmatio pulmonis, malum. .xii.

A Pulmonis inflammatiōe phrenitis, malum. .xiiii.

Quædam igit̄ exemplaria cū, & cōiunctione scripta sunt, quædam vero cū illa, quæ obdisiunctiua nominat̄, vel, secundū quā etiā desipientia, non bonus est casus, post sanguinis fluxum etiā si sola contigerit, multo aūt magis cōuulsio etiā si absq; desipientia facta fuerit. Maximum vero malū est ambarum cōuentus, quādo & ex immoderata euacuatione conuulsio casus est admodum exitialis, nam desipientia minus mala est. .x.

IN ileis nihil exit p inferiora, & hoc est ppriū īseparabile passionis. Vomitus aūt non semp adest, sed q̄do exitiales sunt, & si vehemētius distorqueant̄, stercus eis ascēdit, atq; singultiūt. Quidā vero desipiūt, & conuellunt̄ cōpatiente neruoꝝ principio stomachi passioni, hæc vero mihi fieri vident̄ intestinis, in qb9 passio talis existit, a se expellere sterc9 appetētib9, qñ lōgitudie tpis cœpit molestare, & nō potētib9 se exonerare, pp eā q̄ facta ē ī ptib9 īferiorib9 obstructionē, s; coactis ꝯtra nā; violēter moueri, & ad loca supiora mā; noxiā extrudere. .xi.

IN plurib9 qdē exēplarib9, in fine aphorismi adiectū est malū, in qbusdā vero ita simpl'r scribit̄, A morbo laterali inflāmatio pulmonis. Volētib9 illis, q in hūc modū scribūt, nō q sit bonū, vel malū, pulmonis īflāmatio morbo laterali supueniēs, ipm docere, sed simpl'r hoc vnū tm̄mō, q morb9 lateralis soleat in pulmonis īflāmationē trāsmutari, vel morbo laterali pulmonis īflāmatio supuenire. Hæc āt trāsmutatio fit qñ priore cessante morbo, aduenit alter. Supuenit āt q̄do altero manēte, alter adiicit̄, veꝝ hoc ī loco vr̄ Hippo. de supueniētib9 agere, qbus statim hoc inest q mala sint, adeo q si ēt hoc verbū malū nō adiiciat̄, vel subaudiē dū ē, scdm modū a cōi dictū, vel potētia oñdi ē existimādū. Ois. n. huiuscemodi supueniētiū cōsistētia, neq; puos, neq; mites inseq̄t morbos, sed malos, atq; malignos. Exēpli grā, stati in dictis ī aphorismo passiōib9, qñ nō pt is q morbū fac̄ laterale ī costis humor ꝯtineri, ps eius aliq ad pulmonē fert̄. Ad inflāmationē qdē pulmōis morb9 lateralis nō admodū cōseq solet, qñ si mitis fuerit īflāmatio, ois humor noxius p sputū expurgat̄, ī pnitiosis vero: anq̄ costę patiant̄, strāgulat ęgrū. .xii.

QVādo a calido humore fit īflāmatio pulmonis q̄ multos vapores trāsmittit ad caput, cerebrū īplet vaporib9, & facit phreniti dē, alia āt cōia sunt ad pri9 dictū aphorismū, nō in hoc solū, sed ēt in sequētib9. .xiii.

MVlti expositores ita scribi hunc aphorismũ cognouerũt. Marinus vero a vulneribus scribit. Et. n. sequentẽ aphorismũ ait sibi adstipulari. Verũ qdẽ ꝙ a vulneribus fortibus fiũt inflãmatiões, ac cõuulsiões. Sed cũ oẽs fere expositores præcipue vetustimi illã norit scripturã, quæ habet. Ab æstibus fortibus. Melius est vt nos ẽt eandẽ exponamus. Quidã igit̃ ꝑ æstibus, febres intellexerũt, nõnulli vero aeris ambiẽtis feruorẽ ita nominari dixerũt, alii pro cauteriis, & escharis, & oẽs veꝝ dñt. .xiii.

ABæstibus fortibus, conuulsio, aut distentio neruorũ malum. .xiiii.

IN capitis ictu, obstupescentia, & desipientia, malum. .xv.

A Sanguinis sputo puris sputũ. .xvi.

A Puris sputo phtisis, & fluxus, cũ vero sputum retinet̃ moriuntur. xvii.

IN hepatis inflammatione singultus, malum.

Supueniũt. n. his oĩbus haud quaq̃ ad bonũ distentiones neruoꝝ ac cõuulsiones, ꝑp neruorum siccitatẽ, quas diximus esse difficilimas. .xiiii.

DEsipiẽtia qdẽ agnoscit̃ loquẽtibus agentibus, ue nihil cõsentaneũ rõni. O bstupescẽtia vero, qñ neq; aliqd dicũt, neq; agũt, sed aptis oculis qeti manẽt, similes his q ex timore sunt attõti. Q đ vero hęc oĩa huiuscemodi fiant cerebro patiẽte, manifestũ. Ostẽsum. n. est in eo esse animæ principatũ Si igit̃ in fine aphorismi scriptũ sit, malũ, liquet ꝙ recte dictũ fuit indicio. n. sunt ꝙ ictus intra ad cerebrũ penetrauerit. Si vero nõ scribat̃, nos nihilominus possum⁹ subaudire sicuti antea dixim⁹ a cõi. Possumus ãt & qa huiuscemodi casus vna indicãt cerebri lęsionem, magnitudinẽ passionis ꝯsiderare. .xv.

QVod omnis hæc enumeratio sit eorum quæ proprie superuenientia uocant̃ de qbus Praxagoras vnũ volumen scripsit, haud paruũ, manifestũ esse arbitror ex ipso aphorismo. Neq;. n. oẽ sputũ sanguinis sequens hẽt sputũ purulẽtũ, sed qđ malignũ existit, tale ãt est magna ex pte ex pulmõe. .xvi.

QVam ꝑprie græci, & præsertim atheniẽses noĩant phthoom, hãc nũc Hippo. pthisim noĩauit, quæ pulmonis vlcera insanabilia cõsequit̃ totius corporis, cũ febre parua, extenuationẽ. Fluxũ aũt, aut de capillorũ defluuio, aut de hũida dixit deiectiõe, ambę. n. ꝯsueuerũt euenire, cũ tabidi, ad extremũ mali perducunt̃, alterũ ex siccitate, altera ex potẽtię debilitatẽ. Q đ vero ĩ fine scribit̃. Si ãt sputũ retineat̃ moriunt̃, modũ mortis õdit illoꝝ qui ex phthoe moiunt̃. Eo vsq;. n. extẽuati viuũt, donec ꝑ ea q̃ tussiendo expuunt, pñt pulmonẽ expurgare. Cũ vero intus manẽt, obseruat̃ qdẽ viæ spũs, patiẽtes vero strãgulant̃. xvii.

DIxi & antea ꝙ oẽs hi seriatim scripti aphorismi, de casib⁹ docẽt q passionibus acutis, & iã deterioribus factis. superueniunt hoc modo igit̃ nunc singultus hepati inflãmationẽ patiẽti dicit̃, supuenire: nõ semp, neq; quomõlibet patiẽte, sed qñ ad magnitudinẽ attollit̃, feruẽte inflãmatiõe, in quo feruore stomachus ad cõpassionẽ trahit̃, nõnunq̃ comuniũ neruoꝝ rõne q sunt, vt ipse docuit in secũdo epidemiarũ. breuissimi. Quare tũc solũ cõpassio fit stomacho ad hepar qñ inflãmatio, & maxima, & pessima fuerit, & qdẽ bile satis calida, & multa in huius visceris iflãmatiõibus genita, ac cõfluente ad intestinoꝝ principiũ, atq; ita supfluitãte, atq; ad vẽtriculũ recurrẽte contigit os eius morderi, atq; i õ singultire Nõnulli vero arbitrant̃ magnitudinẽ inflãmationis ventriculũ premere, ac singultum facere, non habente exitum spiritu, quẽadmodum inquiunt. .xviii.

QVidã & hoc loco malũ subiũgũt. Nos vero priꝰ diximus, ꝙ si ẽt nõ subiũgat potẽtia ↄtinet. Cur vero imoderatis vigilijs ↄuulsio succedat, aut desipiẽtia, manifestũ ẽ huic q priora meminerit, nã dictũ ẽ ab ipo Hip. ↄuulsionẽ ita ab euacuatiõe sicuti a repletiõe fieri. Ex his ãt q̃ maxie euacuãt, & exiccẽt, vigiliç sũt, atq; iõ cõuulsionẽ, ex siccitate faciũt ac desipiẽtiã imodicç siccitatis rõne, ac pterea q in lõgis vigilijs biliosior reddit, sãguis. In qbusdã tñ exẽplaribꝰ, & qdẽ diligẽtissime scriptis, hic aphorismus scriptꝰ ẽ sine verbo, desipiẽtia, hoc mõ videlicet, In vigilia cõuulsio, qa vt arbitror, pessima q̃ supueniũt ab Hip. scribũt hoc loco.

.xviii.

IN vigilia, cõuulsio, vel desipiẽtia. xix.

IN ossis exutione erysipelas. xx.

AB Erysipelate, putredo, aut suppuratio. .xxi.

A FORti in vlceribus pulsu, profluuium sanguinis. .xxii.

A Ventris dolore diuturno, suppuratio. .xxiii.

A Diectione sincera difficultas intestinorum. .xxiiii.

IN ossis ꝑcisione stupor & desipiẽtia, si in vacuũ appræhẽderit.

xix.

HOc i loco maxime oportet subaudire malum, neq;.n. hoc dicit ꝙ sp, aut magna ex pte exutis, ossibꝰ Erysipelas supueniat nã potius contrarium verum est: ꝙ ita patiẽtibus ossibꝰ raro superuenit Erysipelas, Sed quod casus prauus est osse nudato carnẽ circunstantem videri ab Erysipelate appræhensam. .xx.

CLarũ est & in hoc sermõe, ꝙ malignis Erysipelatis hæc superueniunt. .xxi.

IN vlceribus inflãmatis pulsus fit non ferente carne incũbente arteriis illarum motũ, sed dolente qñ se attollentes inciderint. Et.n. huiusmodi pulsus sensus quidã cum dolore ex arteriaꝝ motiõe factus, quas neq; ab initio sentiebamus cũ membra se haberent secundũ naturã, tũ quia eorum adhæsus nõn est molestus, tũ qa in spatio laxiore mouent. Mẽbris vero iflãmatis & loci angustatio, & dispõ dolorifica, tristẽ afferũt laborãtibus sensum ex motu arteriarũ, quẽ nõ solũ medici, sed oẽs homines pulsum appellãt. Videt aũt & hic arteriaꝝ motus augeri in talibus dispõnibus. Ostẽsum si qdẽ est in. Cõmẽtariis depotẽtiis naturalibus, ꝙ est q̃dam in ipsis vis aliena excernens, quç & sudores criticos, idest iudicatorios facit, & ꝓfluuia sanguinis, & alui iferioris deiectiões, & q̃cunq; alia huiuscemodi. Secundũ hãc igit vi, nõnũq̃ vehemẽtius nã operã s, magnũ & uiolẽtũ arteriaꝝ efficit motũ appetens illa q̃ molestãt expellere atq; ita ꝓfluuiũ sanguinis facit. .xxii.

SIue frigus, siue oio aliqua incqlis intẽpatura circa ventrẽ fuerit siue uẽtus flatuosus, siue acritudo mordax, fieri non põt, vt in longum extẽdant, si oia circa çgrũ oportune fiant, qa hoc in oibus sermonibus talibus subaudire oportet. Relinquit igit ꝙ adhuc dolor pdurat pp iflãmationẽ q̃ tpis, ꝓcessu. s. suppurabit nisi hoiem morte ꝑripiat, nã & hoc subaudire opȝ i oibꝰ sermonibꝰ talibꝰ. .xxiii.

DEiectiões sinceras solet, vt dixi. Hip. noiare ĩpmixtas aquosç humiditati q̃ solũ habẽt sinceꝝ illũ q ifra deicit humorẽ, siue sit flaua bilis, siue atra. Nihil igit miꝝ si i talibus deiectiõibus aliqd ĩtestinũ exedat. .xxiiii.

IN osse qd in capite est ꝑciso videlicet, nõ simpliciter, neq; vtcũq; contigerit, sed vsq; ad interiorẽ supficiẽ, quã vacuus excipit locus q cerebꝝ ꝑtinet desipiẽtia fit, nam iam passio ꝓxima existit mẽbranis, & cerebro. Marinus autem nescio

quo mõ legẽdũ seorsum existimat. In ossis pcisione desipiẽtia, & rursus seorsũ facit principiũ aphorismi secũdi. Si vacuũ apphẽderit adiiciẽs ipsi ex potu medicamẽti, couulsio mortale, ita q totus aphorismus talis fiat. Si vacuũ apphẽderit ex medicamẽti potione couulsio mortale. Rationabir.n. inqt hoc dici: semp.n. factã ex euacuatione couulsionẽ dãnari ab Hip. sed hoc qdẽ recte Marinus inqt, q pp immodicã euacuationẽ facta couulsio est exitialis, sic igit & facta ex potione medicamẽti ẽ exitialis. verũ non aiaduertit, q smonẽ priorẽ falsũ oñdit, nam apte falsum est q in ossis pcisione desipiẽtia fiat. Neq.n. ex alicuius ossis alterius, neq eius qd cerebrũ tegit pcisione dementia seqtur, anteq ad mẽbranas passio pertingat. .xxv.

MEdicamẽti potiões, & medicatiões ꝯsueuit Hipp. ꝓprie noiare eas tm, q cũ purgãtibus fiũt medicamẽtis. Q d vero conuulsio q fit istis supramodũ euacuãtibus lætalis existat, si quis eoꝝ meminit quæ sępius a nobis sunt dicta non ignorat.

.xxv.

EX medicamenti potione couulsio lætalis est. .xxvi.

IN forti dolore ventris partium extremaꝝ frigiditas, malum. .xxvii.

MVlieri vtero gerẽti, si tentio supuenerit, facit abortum. .xxviii.

QVãdo os, aut cartilago, aut neru? abscindit in corpe, nõ auget. .xxix.

QVi alba pituita detinetur, si fortis ventris fluxus superuenerit, a morbo liberatur.

.xxvi.

FIt qdẽ & sicuti supra dictũ est ob magnitudinẽ inflãmatiõis in visceribus ptiũ extremaꝝ frigiditas. Fit ãt & pp aię defectũ, vel qa calor natiuus extinguat, vel qa pp multitudinẽ strangulet, & tũ pręcipue cũ frigida fuerit, fit aũt & pp dolorẽ vehemẽtẽ, medias corpis ptes occupãtẽ, ob quẽ natura in seipsã cõtrahitur & ad eã cõseqtur sanguis, nõ solũ extremas corpis ptes derelinquẽs, veluti, pedes & manus & caput, sed & cutẽ vniuersam. Cãm igit quãdam pticularem dixit Hippo. hoc in sermone partiũ extremaꝝ frigiditatis, sicuti & in pluribus aliis sermonibus hoc ipsum fecisse ostendimus, & nihil mirandũ illũ qui primus multa adinuenit, nõ omnium simul, sed singulorum particulatim fecisse mentionem. .xxvii.

CIrca intestinũ qd rectũ noiatur tentio fit: eandẽ hñs cãm, ac dispõnem quã in difficultatibus intestinoꝝ suscipit aliqd ex his q supius iacent intestina. Hęc ãt passio nomen accepit vt inqũt ob illa q fit i ea tentione ob quã cum cacare vehemẽter appetãt ꝯtinue exurgũt. Ob talẽ igr tentionẽ, atq molestiã & totũ aliud corpus laborat, sed pcęteris vterus q cognatus est recto intestino. Nihil ãt mirũ si pp vehemẽtes, atq freqntes exurrectiões ac tẽtiões ꝯcept? abortit, qñ & ex aliis oibus fortib? motibus, atq dolorib? mulieres grauidę solẽt abortire. xxviii.

ET hic aphorismus iam scriptus ẽ antea his verbis. Q ñ difficissum fuerit os vel cartilago, vl neruus, vel maxilla tenuis, vel pputiũ, neq auget, neq coalescit & nos in sexto cõmentario ipsum antea exposuimus. .xxix.

COnsueuere & alii medici qdã aquæ itercutis spẽm albã pituitàm noiare qsi v3 sit ẽt pituita liuida: vel tãq sui qdẽ rõne sit semp alba, sed pp mixtionẽ quorundã alioꝝ humoꝝ verũ mutet colorẽ. Põt aũt & sicuti in libro de articulis scripsit, vertebrę q in spina sũt, nõ tanq sint alibi vertebrę, volẽs distiguere sed simplici vtẽs adiectiõe, ita & hoc i loco absq distictiõe, albi fecisse adiectionẽ. Hoc aũt ex forti alui pfluuio vel diuturno (vtrũq.n. scribit) solui albę pituitæ superabundantiam

perabundantiā cōmune est ad multa alia, quæ ita ab eo dicta sunt. .xxx.

HOc indistincte dictū est, fierent.n. aliquando excrementa spumosa spiritu so humore ex capite ad ventriculū defluente. Fieret āt & vasis, qui ad ipm̄ puenīūt illū effundentibus. Fieret ēt quando in ipso ventriculo vnā habés, vt quispiam diceret cām cōtentiuam, quomodocunq; excernatur, aut fiat, antecedē tes vero plures. Est autem huius pituitæ causa contentiua flatuosus spiritus: dum humori cōmiscet vehemētē hūs motū & inæqualem, ita ꝙ & ipse disrūpit, & pituitā frangit ī multas ptes, & puas. Talis vero motus ipsius est cā, & propria nā & nōnunq̄ multitudo caloris. Sic & in his q̄ elixant appet spuma, & maxime cum tenacem habuerint naturā. In mari ēt cū violentia ventis agitato. Qui verō arbitrant a pulmone ad vētriculū

.xxx.

QVibus in alui profluuiis excrementa spumosa sunt: his ex capite pituita defluit. .xxxi.

QVibuscunq; febricitantibus ī vrinis fiunt sedimina, veluti farina crassior, longam ægritudinem fore significat.

puenisse, atq; ideo ipsam videri spumosam nescio qd̄ inquent, de his q̄bus fiunt a capite ad pulmonē fluctiones manifestę. Oportebat.n. & in his alui excremēta eē spumosa, veꝝ hi neq; spumosa p sedē excernūt, neq; cū tussi expuunt, & tn̄ sæpius manifeste quæ sunt in viscere asperæ arteriæ sunt eo oppletæ, quod defluxit a capite, qd̄ iā concoctū est puri simile, sed spumosum minime. Sed neq; oīno ex pulmōe spumosum sanguinem expuūt. Videt itaq; cū ex ꝑpria substātia visceris simul q̄cquā efferī, sanguinem esse spumosum. Sed & qui morbo laterali laborāt aliq̄n spumosum expuunt, sed raro. His vero etiā rarius qui inflāmationem pulmonis patiunt calore aūt, vt mihi vr̄, intemperato, atq; igneo in patientibus ptibus aggregato. Si vero qd̄ a capite defluit ad asperas pulmonis arterias, vt nonnulli volunt permeat ad inferiora, primū ad ventriculos cordis ipsum peruenire oportebit: post hoc duorum alterum, primum per cauam venam ad gibba hepatis: deinde illinc ad caua, & ita per portas ad intestinorum inuolucra, aut primum quidem, ad magnam arteriā deinde sic ad illam quæ est in mesenterio. Et quomodo adhuc spumosum remaneret sanguini mixtum, & tot cum eo venas pertransiens. .xxxi.

ET hic sermo adhibita distinctione fit verus: ab experientia comprobatus, q̄ tales vrinæ exitiales sunt: sicuti etiā in ꝓgnostico dictū est: & plurimi morte ꝓripiunt, anteq̄ ęgritudo diutius protrahāt, & q̄cunq; ex ipsis sunt liberati, his oībus in longū ꝑducta est ægritudo, cū dispositio multā req̄reret coctionem in qua talis vrina mingitur. Dictum aūt est a nobis in libro de crisibus, siue iudiciis plenius de vrinis omnibus. In Epidemiis autem (sufficit.n. mihi de duobus ægris tm̄modo fecisse mentionem) In primo quidem libro de Sileno secundo conscripto post tres constitutiones de quo in sua enarratione, sic inquit. Minxit totum simul sub crassum euacuatū sedimen instar farinæ crassioris albū, extrema rursus frigida vndecima mortuus est. In tertio aūt de ægro ordine tertio, de quo ipse ita scripsit in suę enarrationis initio. Qui iacebat in orto Dealcis, deinde paulo infra vrinæ tenues varię hn̄tes sublimamenta parua, istar farinę crassioris. Hōc aūt dicit quadragesimo die fuisse iudicatū. Liquet igit ex his exemplis, ꝙ q̄cunq; mingentes vrinā similem farinæ crassiori, si saluari debeant tarde liberantur. Quicūq; vero exitialiter se habent, contingit hos quā cito interire. .xxxii.

Biliosum qdem semper acutos morbos opatur,dictū.n.a nobis est,φ a maræ bilis humorē ita medici prisci cōsueuere appellare,sicuti melancholicū semper cū adiectiōe dicūt:nō simplr bilē pferentes:sicuti flauā,sed atrā bilem noiantes, Q d aūt dr,supra tenues,hoc ē aquosę,sic.n. cōsueuit vti tenuis applone Hippo.nō bene vtiq; dictū videretur. Vrina siqdem aquosa cruda est,& diuturna, &qdē nūq vidi vrinā cuius sedimen biliosum esset,ps vero supfluitās aquosa. Non absq; rōne igit nōnulli expositores dixere aduerbiū,supra,nō locū, sȝ tps hi loco signare ac si ita diceret. Vrinaȝ sedimina qñ ab initio tenuia sunt postea vero biliosa fiūt,acutum morbum significant. .xxxiii.

.xxxii.

Quibus aūt biliosa sedimina supra tenuia,acutū morbū signant. xxxiii.

Quibuscūq; vrinę distātes sūt, his turbatio fortis ī corpore fit. .xxxiiii.

Quibus ī vrinis bullæ subsistunt morbū renalē,& lōgum significāt. xxxv.

Quibus subsidens pingue, ac simul totum his,renum uitium acutum significatur.

Si verbū distantes in ppria significatione accipiat,rem impossibilē ōndet, vrina si quē semp ēst sibi ipsi ptinua, nullū spaciū vacuū hns interiectū. Si vero p id sbę ięqualitatē dici intellexerimus,rect dixit forte significari pturbationē,nā supante nā: oīa ęqualr vnita sunt,ęgris vo causis tumultuātibus,ac renitētib? ei illud qd obtinet, atq; cō coqt aliā hēt formā. Renitēs vo,atq; tumultuās aliā,& qñ plura huiuscemodi fuerint variā magis ōndunt vrinaȝ inæqualitatē,& eius cām pturbationē. .xxxiiii.

Bullæ fiunt circūextento humore spiritui flatuoso. Solet aūt hoc magis accidere:qñ humor aliqd tenacitatis hēt:tūc āt & bullæ ipsæ sūt stabiles, & difficulter solubiles. Cū igit spiritus flatuosus vna cū vrinis excernit,signū est frigidę ęgritudinis renū. Hęc.n.aggregat spiritū flatuosū, atq; iō aiūt ęgritudinē fore longā. Frigidū.n.oē ē difficulter solubile.& vix coctionē admittit,atq; iō diu durat. Nōnulli aūt aiūt ab acritudine vrinaȝ apiri ora arteriaȝ q sunt i renibus,atq; ita excerni spiritū aliquē,q cū vrinis exit,& bullas facit. .xxxv.

Siue alui excremētū,siue vrina pinguis fuerit,ex colliquatiōe adipis fit, nō magis in renibus,q in toto corpe existentis,quare neq; oīno morbi renalis proprium est signū. Sed cōe oīs adipis ab igneo calore colliquati. Aut igit ita audiendū est,sicuti in his de quoȝ vitio renali non ambigit: non passionis genus, sed acutiē dignoscente,ac pdicente in hoc aphorismo Hippo. Vel p verbo, nephritica qd significat vitiū renū,scribendū est phrenitica:sicuti quidam scripsere expositores, Atq neq; hoc solius phrenitidis signū existit,neq; simplr,neq; incendentis, sed cuiuscūq; febris colliquātis. Quod vero totū simul sermoni adiectū est, pōt & breuitatē tpis significare,& nihilominus pōt & loci. Q d.n. adstrictū est : & in seipsum cōtractū simul totū noiamus,cōtrariū existens distracto,atq; disperso. Hæc igitur vsq; ad hoc ēt a nostris pceptoribus fuere interptata. Q d vero mihi vr,iā dicā. Simul totū sermoni adiectū mihi vr de tpe dictū,atq; ideo ad pis renū ondere colliquationē. In aliis.n.ptibus corpis adipes colliquati paulatim & nō vniuersim cum vrina exeūt,primū colliquatione recepta a venis illi vicinis:deinde ab his q ptinuātur,& rursus ab aliis,& aliis,donec ad renes pueniat. Adipis vero circa renes colliquati trāsumptio ad vrinas celerrima ē:& nō paulatim,sed simul tota fit, atq; iō in renibus ipsis dispōnē esse mōstrat,cui rei & expientiā inuēniēs,si diligētius aīaduerteris

teris

teris cõsentiente. Cũ vero duplex scriptura sit, in qbusdã qdẽ exẽplaribus epistasis .i. insidens, in qbusdã vero hypostasis .i. subsidens scribitur. Primã dicimus esse veriorẽ. Insidet.n. semp qđ pingue est & nõ subsidet, & qdẽ prioris aphorismi, dictiõi magis consonat ista scriptura. In illa.n. Hippocrates dixit. Quibuscũq; aũt in vrinis bullæ insidẽt, morbũ renalem, & longũ significant. Consentaneũ igitur ei qđ dixit insidẽt, qđ deinceps dictũ est. Quibus insidens pingue & simul totũ, his renũ vitium, & morbum esse acutum significatur.

.xxxvi.

QVibus autem morbo renali laborantibus, prædicta accidunt signa, doloresq; circa spinæ musculos fiunt, siquidem circa loca exteriora fiant, abscessus quoq; exterius futuros expecta, si vero dolores magis circa loca iteriora fiãt et abscessus expecta futuros interius.

.xxxvii.

IN prioribus qdem aphorismis signa docuit per quæ renum vitia possemus dignoscere, i hoc võ de his docet quos longo tpe scitur morbo renali laborasse, inquiens in ipsis futurum abscessum dolore, cũ signis prædictis antea venerte: hoc est circa musculos, quos & spinę musculos, & spinales medici noiãt. Duplex aũt est horũ musculorũ genus, vnũ qdem retro sub cute, totam spinam vtrinq; cõplectẽs alterum vero in partibus anterioribus, non per totam spinam extentum, sed solum per partes ad lumbos attinentes. In vtris autem horum se firmauerit dolor, illic quoq; abscessum futurum expecta. Nunquid vero renibus ipsis suppuratis, aut solis musculis, aut aliquando vtrisq;, nondum præfiniuit. Experientia vero hęc omnia fieri ostẽdit, nam & musculi soli nonnunq̃ hoc patiũtur, interiores scilicet & anteriores vel posteriores, & exteriores, & sine musculis renes, nonnunq; introrsum, nonnunq̃ extrorsum vergente in ipsis abscessu.

QVicunq; euomunt sanguinem, si sine febre qdem salutare, si vero cũ febre malum. Curare vero astringentibus, & refrigerantibus.

.xxxviii.

DIstillationes i ventrem supiorem suppurant intra viginti dies.

.xxxvii.

VOmitus qdem fit e gula, & ventriculo, cum tussi autem expuunt ex aspera arteria atq; pulmone elata. Quidã vero huius libri expositores aiunt sub verbo euomunt cõpræhensos esse, & illos q ex aspera arteria atq; pulmone sanguinem educunt. Atq; salubrem esse hanc passionem: hoc est curari posse, quando ægri non febricitauerint: haud quaquã verum. Si enim vel quã maxime absque febre ex pulmone cum tussi sanguinem emiserit, periculum imminet, ne curatio fiat, & si perdurauerit casus, omnino postea febres succedent. Ob hoc igitur melius est vt audiamus verbũ, euomunt: in proprio accipi significato. Cõsiderare autem, atq; distinguere, & quod periculo vacat in ipso: & quod est cum periculo ex febris præsentia, vel absentia, nam qui febre vacant, liquet nullam adesse inflammationem in loco vnde emittitur sanguis. Quare vel alicuius vasis ore adaperto fit sanguinis vomitus, vel cum vlcere quidem, sed sine inflammatione. Curantur autem quę sunt absq; inflammatione vlcera astringentibus facile. Quæcunque vero cum inflammatione sunt, ac febribus ne dũ curari possint, neq; in eadem possunt magnitudine permanere, semper enim maiora fiunt, ac maligniora.

.xxxviii.

VEntrẽ supiorem nunc noiat, q a thorace pfinitur, quẽ pulmo obtinet, atq; iõ a capite distillatio fertur p asperã arteriam. Supparat aũt magna ex pte in

vig inti diebus,& nõ vt multi scribunt in vno & vigesimo. Semp.n. Hippo. dië vigesimum iudicatorium facit non vnũ & vigesimum, queadmodũ in libris de diebus iudicatoriis ostendit. .xxxix.

IN oibus fere exẽplarib⁹ hic aphorismus scriptus est. Eximere ãt oportet pp alterũ q prius est dictus, quem nos exposuimus in quarto horum cõmentariorum per hęc verba scriptũ. Si sanguinem mingat, ac grummos & vrinę stillicidio laboret,& dolor iciderit in imum ventrẽ, & pectinem,quæ sunt circa vesicã male se hñt. In pposito ãt aphorismo est vltia scriptura duplex, vna q antea scripta fuit,altera talis. Vesicã male se habere significat. .xl.

.xxxix.

SIqs sanguinẽ minxerit,& grũmos, & stillicidio vriç laboret,& dolor ĩciderit in fœmur,& imũ vẽtrẽ,pectinẽq; q circa vesicã, male se hẽre significat. .xl.

SI lingua repente incõtinẽs fiat,aut aliqua pars coporis stupore elãguit, tale est melancholicum, .xli.

SI seniorib⁹ supra modũ purgatis, singultus superuenerit,nõ bonũ. .xlii.

Si febris non ex bile habeat,multa aqua calida capitis sup ĩfusa, solutio fit febris.

INcõtinẽtẽ qdẽ noiat liguã q infirma ẽ,ita vt nõ possit integre de articulare vocẽ, aut imobilẽ,& oio resolutam. Stupore aũt elãguẽs aliqd corporis qd resolutã est. Cur ho hęc repente fcã, dicat esse melãcholica ignoro, Melãcholię.n. in cuius nomine oẽs græci consentiunt recte ab ipso talia indicia sunt dicta, Si timor atq; mœstitia longo tempore hominem habentes perseuerauerint tale est melancholicum. .xli.

ALiter ãt & melãcholicas dicemus esse passiões. Cãcros, Elephãtes, adhuc ãt Scabies,& Lepras,& Vitiligines nigras. Sed neq; vllã aliquã taliũ passionũ,neq; illã q ab oib⁹ noiat melãcholia, linguę incõtinẽtia vr ãncedere sicuti neq; alicuius ptis stupor. Quare supest vt dicamus, q queãdmodũ quartani circuitus cã est humor melãcholicus, sic & dictaz passionũ,& linguæ intempantię & ptis resolutiõis, Et fieri põt q pp humoris crassitudinẽ tales passiões cõsequãt quales ex crassa,& lẽta eueniunt pituita, Nõ igitur dicemus simpliciter vtrunq; dictorũ esse melãcholicũ, sicuti neq; pituitosum simplr, sed pituitosum simul,& melancholicũ. Additũ ãt est sermoni aduerbiũ, repẽte, pp mala q paulatim fiũt: sicuti ex inflãmatione duritiem admittente,& intemperatura difficulter solubili. .xlii.

COmmunis est hic sermo scdm vtrũq;,& quatenus omnibus supra modum purgatis, non est bonus singultus,& quatenus senioribus omnia mala peiora fiunt propter ætatis imbecilitatem. .xliii.

EX hoc sermone manifeste declarat nõ oẽs febres ex bile fieri. Ostẽdit aũt q reliquę omnes exceptis his quæ ex bile factę sunt, aqua multa capiti supĩfusa soluunt. Secundũ hunc sermonem igitur in primo libro epidemiarum de Melitone scripsit, balneis vsus supra caput, febres siqdem quæ ab exustione, ac frigiditate factæ sunt, a talibus balneis vtilitatẽ sentiunt, & nihilominus q ex lassitudinibus fiunt & quæ propter foraminum angustationem, siue propter obstructionem, siue ob clausuram fuerint angustata. Respirare siquidem per ipsa oportet,& dissolui calorem febrilem. Non tamen vbi inflammatio aliqua, aut absq; inflammatione humoris putredo igneum calorem accenderit, balneę vtiles sunt anteq̃ noxii humores euacuentur, aut concoquantur. Verum tales morbos, aut laterum inflammationes

tum inflammationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis antiqui nominabant volentes febrem non esse morbum ipsum, sed casum morbi, In quibus autem sine partis inflammatione, qui in venis putrent humores febrem accendunt, in illis solis dicebant hominem a febre molestari, & ipsum a febre haberi. In illis autem & febriũ scripsere differentias, Hepialon, & Lipyriam, Eloden, & Tiphoden, Pestilentem, & Ardorem nominãtes. Hepaticam autem febrem, vel lienosam, aut pulmoniam, aut lateralẽ nemo dixit, adeo ꝙ nũc sermo ab Hippo. habetur de febribus ipsis quæ sunt absque partium inflammatione. In pluribus vero exemplaribus, non aqua, sed sudor scribitur, talem habente scriptura intellectum. Si febris nõ ex bile habeat, multus sudor a capite defluens febrem soluit, non ex solo capite sudorem fundi dicẽte Hippo. sed a prima pte quæ subiicitur oculis de toto monstrante corpore. Quantum igitur ad hanc scripturam attinet: hi qui ex bile febricitant: a talibus sudoribus nihil iuuabuntur, Atq; sæpius manifeste soluuntur, & aliæ plurimæ febres, & in quibus flaua bilis plurima est, Tertianæ, & Ardores. Verior igitur est prima scriptura quæ veram docet curationem earum febrium quæ ex dicto genere sunt, quæ videlicet vel ob lassitudines, vel exustiones, vel refrigerationes, vel omnino cutis fiũt angustationes. Qđ autem a bile dicitur, & de rufa: & de atra bile intelligi potest, non tamen in his solis ostendebamus, sed & ob pituitam putrescentem fieri febrem, & in hac sola videbitur aphorismus non esse verus nisi quis existimauerit pituitæ putrefactionem in humorem biliosum conuerti. .xliiii.

.xliii.

Mulier ambidextera non fit. .xliiii.

Qvicunque suppurati vruntur, vel secantur, si pus purum fluxerit & albũ, euadunt, si vero subcruentum, & feculentum, ac fetidum pereunt.

AMbidexterum Euripides nominat ferrũ vtrinq; incidẽs. Circũ dextrũ autẽ Homerus Asteropęũ ambabus manibus similiter vtẽtem, ac si vtrinq; dextrũ dixisset. Eodem modo ambilæuũ Aristophanes in Tegenitis, vtrinq; sinistrũ, Hipponax ambidextrũ dixit in hoc versu iambico. Ambidexter .n. sum & nõ aberrãs. Homines itaq; q ambabus manib⁹ pro dextris vtunť, sæpius visi sunt: Mulier vero nulla adhũc vsq; diẽ ob naturæ imbecillitatẽ. Si .n. ambabus manib⁹ ob neruoꝝ robur, ac musculoꝝ qdã viri vtunť, rationabiľr nulla mulier vteť q̃ satis habeat, si sola dextra modice vtať. Amazonidas qdẽ ipse iqt mãmã dextrã exurere vt plurimo alimẽto ad manũ vicinam proueniente, ei maior adsit vigor, vt quæ & ipsa sit natura debilis. Quidam tamen aiunt ambidextram dictam esse quæ parte vteri, dextra genita sit. Et his adhuc magis a ratione alienum aiunt de his qui Hermaphroditi nominãtur Hippocratem fuisse locutum, ꝙ mari quidem pudendum insit muliebre, mulieri vero virile minime. .xlv.

SVppurationes consueuit nominare, non eas tãtum quæ sunt in thorace: sed in quauis alia parte ad pus alterata tubercula. Solos vero præcipue magna ex parte suppuratos nominat q̃bus inter thoracem, atq; pulmonem aceruatum est pus, quos vrere consuetos esse veteres, discere licet, ex his quæ dixit Plato comicus de Cinesia, hisce verbis. Post hæc concionatus filius Euagoræ ex morbo laterali Cinesias aridus puris exps, calamacea gerens crura tabis propheta plurimas iustus escharas ab Euriphõte in corpore. Qđ quidem pus album bonum sit, feculentum vero, & fetidum malum, nemo ignorat. .xlvi.

IPse cām dixit ob quā nōnulli pereūt:q ita se hñt,nōnulli vero euadunt,qbus.n. in tunica est pus nihil patiēte sb̄a hepatis,saluanť oēs qbus vero vsq; ad carnē hepatis corruptio ptigit ñ absq; rōne moriūť.Q đ āt ἀμοργεν.i.amurcā,grę ci noiant fecē olei,& q̄ talē par ē eē icoctā putredinē hepatis,liqt vnicuiq;. .xlii.

HIc aphorismus mihi videtur ex his vnus esse,q fuere interiecti,nō cōsentiēs vni ex illis q antea scripti fuerūt,huic.s.Dolorem oculoꝝ meri potio,balneū,vel fomentū vel venæ sectio,aut medicamentū soluit. Hunc itaq; aphorismum in sexto exposui cōmentario,ostendēs dispōnibus i qbus oporteat singula ad vsum afferre remedia Propositus vero aphorismus in vna vult dispōne tribus vti remediis. Siqs igiť nos sciat doceř dispōnem,in qua tria hæc remedia conueniāt ei habebimus gratias. Donec vero exposuerint aphorismū quasi legitimū, nos vero nō docuerint,quæ nam sit dispō eorū expositionibus nullam p̄stabimus fidem. Quæ igiť dicūt qui oino aliqd conanť dicere,& si mediocrem habēt pbabilitatē sunt huiuscemodi.In qbus sanguis crassus est supabundans atq; ideo euacuatione indiget,melius putāt fundere ipsum prius deinde secare venā.Fusile aūt fiet si ęgri vinū biberint,& se balneauerit. Qui vero hæc aiūt,q̄ nunq̄ expientia nouerint,illa quæ dicūt sciunt in artis opibus exercitati. Neq;.n.vinū,neq; balneū tolerat plethorica dispō,absq; maximo detrimēto. Verū hęc auxilia sunt sanguinis crassi i aliq̄ pte cōpacti,sine totius corpis repletione. Sic igiť Asclepiades vtiť vino post totiꝰ corpis euacuationē p remedio extētionū,Si vo adsit i toto corpe plenitudo priꝰ dirūpēť oculoꝝ tunicę iter bibēdū atq; lauādū.Quare si absq; multitudie dolor fiat:pp obstructionē,ac cōpactionē crassi sanguinis,recte qdē lauabūt,& vinū dabūt,nō recte āt secabūt venā.Si vero multitudo fuerit,recte qdē venę vtenť sectiōe,nō recte āt lauabūt,& vinū dabūt. xlvii.

.xlv.

QVorum hepar suppuratū aduritur si pus putum fluxerit,& albū,euadūt, in tunica enim his pus continetur,si vero qualis amurca fluat pereunt. .xlvi.

DOlores oculoꝝ post meri potionē & aquæ calidæ balneum venæ sectione curato. .xlvii.

AQua intercute laborans,si a tussi habeatur desperatus est. .xlviii.

VRinę stillicidiū,& mingendi difficultatē, vini potio,& venæ sectio soluit, incidere autem interiores.

ET hoc prius dictum est ab ipso in hoc aphorismo. Aqua intercute laborantibus si tussis superueniat malum. .xlviii.

QVod qdē vrinę stillicidiū significet vrinę stillatim expressionē nomen ipsum ōndit. Mingēdi āt difficultas pōt & q̄ cū dolore fit mictio dici:pōt aūt & quę cū difficultate aliqua:adeo q̄ vix vesica opeř. Vrinę aūt stillicidiū ipsius vrinę acritudo facit,& potētię retentiuæ in vesica imbecillitas q̄ ob intēperaturā fit,p̄sertim frigidā. Vrinę vero difficultatē:siqdem cū dolore fuerit inflāmatio & abscessus: & vlceratio : & inæqualis intēperatura,& spiritus flatuosus. Si vero motus difficilis aliqs vel potētię imbecillitas:vel tumor cōtra naturā: ex oībus hisce dispōnibus. Frigiditatē quidē vini potio soluit:hoc est vel simpl'r vini potio, vel meratioris,& qdē talē inflāmationē,q̄ pp obstructionē sanguinis crassioris citra multitudinē facta fuit.Illā vero q̄ cū multitudine fit inflāmationē:adhuc aūt & aliam quę sine defectu est:& cū potentiæ robore:venæ sectio sanat. De eo autem quod dicitur incidere

dere venas interiores: dictũ est a me & in libro pcedente, in quo hunc aphorismũ exposui. Vrinæ sti llicidiũ venæ sectio soluit: incidere aũt interiores. .xlix.

ET hic aphorismus ãtea dictus est p hęc uerba. Ab ãgina habito tumorẽ fieri i pte colli ãteriore bonũ. Exposui vero i q̃rto hoꝶ cõmẽtarioꝶ. Hic igiꝭ vꝭ fuisse interiectus volẽte aliquo adiungere: extra.n. cõuertiꝭ morbus, .l.

Sphacelare ossa sępius dixit i libro de articulis: p corrumpere: vtẽs eo uerbo. .xlix.

AB angina habito, tumor, & rubor ĩ pectore supueniens bonum, extra enim vertitur morbus. .l.

QVibus cerebrũ sphacelatũ idest corruptũ ẽ in tribus dieb⁹ pеũt, si vero hos euaserit sani fiũt. li.

STernutamentũ fit ex capite calefacto cerebro, aut humectato eo quod ĩ capite inani. Aer n. intus contentus extra erumpit. Sonat autem quoniã per angustum ipsi est exitus.

Hic vero non contingit cerebri audire corruptionem: cum adiectũ sit. Si vero has effugerint sani fiũt. Si.n. sphacelus est corruptio sꝭcꝫ vniuscuiusqꝫ ptis quæ sphacelari dꝛ, nõ ꝯtingit hunc q ita ęgrotet psanari. Ne forte igꝭ aliqñ abutantur hoc verbo ad significãdũ huius dispõnis incœptionẽ: cũ nõdũ completa ẽ. Talia.n. q̃dã ẽt carnosis ptibus in Gangrenis accidũt, passione ob magnitudinẽ inflãmatiõis insensibilitatẽ quãdã: atqꝫ nigritatẽ, aut oĩno morticinũ colorẽ afferentẽ pti patiẽti. Dicim⁹ ãt illos q in passionẽ incipiũt incidere ad Gangrenã ire. Sicuti igꝭ Gãgrenã iã ita cõpletã, vt ps sit ĩtermortua, sanare ẽ ĩpossibile, dũ vero adhuc fit, possibile ẽ, sic & sphacelũ, nõ q̃dẽ carnosę ptis morticinium quod ꝓuenit ex magnitudine inflãmationis, quã ꝓprie medici Gãgrenam nominãt. Hãc ẽt gręci sphacelum appellabãt, sic igitur mihi videꝭ, & Herodotus dixisse coxam Cambysis sphacelari, sed & cerebrũ ita q̃spiam diceret sphacelari tm̃modo, & q̃dem pp qd velox sit in ipso mors, manifestũ, tanq̃ passione ptis principalissimæ grauissima existẽte. Q̃d si ęgri mors ĩ trib⁹ pmis dieb⁹ nõ anticipauerit, sed ad diẽ q̃rtũ puenerit æger spandũ ẽ morbũ declinare, & vires esse fortes, ita φ ipm oĩno puincũt. .li.

TAles sermones duo significãt, vnũ q̃dẽ in oĩ re ꝓposita vꝭr dcm̃, veluti hoc in loco de sternutamẽtis, alterũ pticulatim, veluti hic de sternutamentis ex cerebro factis. Primus igiꝭ sermo talis erit. Omne sternutamentũ fit ex cerebro calefacto, vel humectato, eo q̃d est in capite inani. Secũdus vero. Sternutamẽtũ ex capite erũpẽs fit cerebro calefacto: vel humectato capitis inani, φ veri⁹ existit. Nõ.n. oĩs sternutatio fit calefacto cerebro, vel humectato ĩ capite inani. Pẽnis igiꝭ q̃dã nares irritãtes sternutãt. Sed & cũ tussi spirit⁹ desubter veniẽs ad naris meatus cã fit sternutamẽti. Pręterea opinari solũ acrẽ q ex capite excerniꝭ eẽ q̃d sonat, est manifeste falsũ, nã liq̃do appet desubter ex pulmõe elat⁹ aer vniuersim se cõprimẽte thorace sed & añcedẽte inspiratiõe fieri sternutamẽtũ nã aggregãte aeris copiã ad sternutamenti gñationẽ, his q̃ dicta sunt adstipulaꝭ. Solũ itaqꝫ illud q̃d hẽt suæ gñationis principiũ naturã appetentẽ flatuosum spiritũ ex capite excernere, hoc mõ fit, quem docere aggrediꝭ aphorismus, neqꝫ forte hũc oẽm, nã φ ait humectato supfluũ ẽ ad sternutamẽti gñationẽ. Si.n. & aliqs humor in capite supabũdat, nõ facit sternutamentũ, nisi in ventũ cõuertaꝭ, & hoc manifeste vꝭ in multis: q copiã humoris per nares excernũt, & tñ ppea nõ necessario sternutant. Soli.n. illi sternutant qui ita affecti sunt: qbus mordax est ea q̃ a capite fluit humiditas, ceu siquid mordax naribus

imponas sicuti enim tussis casus quidam naturalis est ad expurgandas eas quę sunt in pulmone asperas arterias: sic sternutamentum manifeste uidetur expurgare naarium meatus. Duplici autem existente ipsa perforatione, lata quidem ad os, sed per meatus tenuiores ad cerebrum, quæ quidem est ad os perforatio, ab eo q desubter spiritu effertur: qui vero ad cerebrum meatus pertingunt: ab illo qui ab ipso prodit expurgantur. Et si diligenter aduerteris videbis sternutaméta quę ex capite motus habēt inicium, leuare caput. .lii.

Fiunt enim & rarefactis his q sunt in capite homoribus & naturæ impetu excretis. Rarefieri vero ipsis accidit concalefactis. Calefiunt autem natiuo calore excitato, ob cuius imbecillitatē prius erāt superfluitates aggregatæ. Cum igitur ait calefacto eo quod est in capite inani, maxime quidem audiendum est, de eo quod est in ventriculis cerebri, adhuc autem & de illo quod ipsum ambit exterius, facile enim est & illi per cerebrum, primum quidem ad ipsos ventriculos: hinc vero subire ad nares, qā vero vniuersim excidit, sonitū edi, Hippocrates inquit, est autē cōmune hoc, vndecunq; venerit, siue ex pulmone elatus, siue ex capite deorsum actus. .lii.

QVicunq; hepar circūdolēt, his febris superueniens soluit dolorē. .liii.

QVibus a venis sanguinem mittere confert, his vere venam oportet secare.

VErbum, superueniens, indicio est q̄ prius cum circundolebant ipsi nō febricitabant. Si igitur hepar vehemēter dolebat vel propter fortē inflāmationē, vel propter spiritum flatuosum, non aderat autē ipsis inflammatio, alioquin omnino febricitassent, par igitur est q̄ flatuosus spiritus sit causa doloris in ipsis. Dolet igitur hepar & propter obstructionem, verum mediocriter, & cum quodam ponderis sensu potius q̄ vehementis doloris. Dolor autem vehemens propter flatuosum spiritum, vel inflammationem, quæ scilicet maxima est, aut suppurata, accidit. .liii.

HIc aphorismus pars est eius qui prius dictus fuit in hæc verba. Quibus medicamentum epotum, vel venæ sectio confert, his vere secare venam, vel purgare medicamento opus est. In quibusdam vero exemplaribus non est scriptus omnino, & quidam libri expositores ipsum sciunt, bisq; ipsum scribūt. Nonnulli vero neque omnino meminere. Mirari vero de illis oportet qui non modo bis eundem scribunt aphorismum, verum & in eisdem commentariis expositiones apponunt, nulla facta significatione q̄ his qui antea scripti fuerunt quidam sunt ex toto iidem, quidam vero ex parte, cuiusmodi hic est. Quid igitur visum fuit, vel his qui hos adiecere aphorismos: circa finem libri: vel ipsi Hippo. bis de eisdem facere mentionem, & quibusdam expositoribus geminam facere expositionem, deos testor me non posse coniectari. Neque enim verisimile fit ipsum scriptorem aphorismorum tantarum rerum obliuione fuisse correptum, quando præsertim talis fuerit, qualem fuisse Hippocra. nouimus. neque illorum qui apposuerunt, vel tantum obliuium, aut aliquam aliam malignitatem possumus excogitare, qua moti de eisdem scribere non dubitauerint. Adhuc autem & magis de illis liceat admirari expositoribus qui cum bis eosdem exposuerint aphorismos: neq; hoc ipsum adiecerunt: q̄ secundam faciunt expositionem: & adhuc multo magis de illis qui differentes scripsere expositiones, & in his qui circa finem: & in illis quipet inicia de eisdem sunt dicti. .liiii.

Non absq;

NOn absq; ratione mihi videtur dubitare Marinus impossibile existimans in ter septũ,& ventrẽ pituitã cõstitui. Defluet.n. deorsum vsq; ad ossa pubis neq; tñ fieri posse arbitraĩ,vt transumaĩ ad venas,sicut in aqua intercute tenuis,& aquosus humor trãsumptus excerniĩ p vrinas. Quare audiẽdũ esse inqt, quod diciĩ inter septũ,& vẽtrẽ p eo q; est inter septi ppriũ corpus carnosum,& in terioris mẽbranę abdominis verticẽ. Verũ & si ita audierimus o Marine,trãsumptio ad venas similiter ẽ dubia vel si est possibile ad renes puenire p venas, neq; ex eo spacio qđ est sub mẽbrana abdominis interiore est impossibile. Adde q; oĩo impropria ẽ eius quæ est secundũ ventriculũ appellationis abusio. Nihil.n.est simile vẽtriculo & mẽbranæ abdominis interiori cuius gratia eandẽ pticipẽt appellationẽ. Melius igiĩ ita audire sicuti oẽs audierunt, illud spatiũ laxius ab eo dici,qđ est qđe infra septũ,sed intra eã mẽbranæ abdominis interioris ptẽ quæ ad epigastrium attinet & cõsiderandũ,si possibile est illud qđ dicit noscẽtibus nobis, q; viã semp materiebus inuenire naturã Hippo. opinaĩ qñ valida fuerit,& si illę sint crassiores,& p angusta foramina debeãt pmeare,qñ & p ossa,fieri inqt abscessus. Videmus aũt & humorẽ illũ q est ĩter thoracẽ,atq; pulmonẽ in suppuratis expui cũ tussi,nõnũq̃ vero & p cutẽ sanã existẽtẽ excidere sanguinẽ in ossibus quæ fracta occaluerũt. Nõ igiĩ neq; ĩ ea de qua nũc Hippo. dixit pituita,omnino ĩpossibile oporteat arbitrari,fieri ad vrinas transumptionem. Verũ & hoc ipsum agi a natura cõtingit paulatim pituitam extenuante,quemadmodum pus in suppuratis. .lv

.liiii.

QVibus inter ventriculũ,& septũ pituita reposita est, & dolorẽ affert non habẽs exitũ,neq; ad alterum ventrẽ,his per venas ad vesicã pituita versa soluitur morbus. .lv.

QVibus hepar aqua plenũ in omẽtum eruperit,his venter aqua repletur,& moriuntur. .lvi.

HAlyce idest anxitudo oscitatio horror vinũ æquale ęquali potum soluit ægritudinem.

APtissimum hepar est hydatidas.i.vesicas aqua plenas in ea quę ipsum ambit exterius mẽbrana generare. Videĩ itaq; & in iugulatis animalibus aliqñ plenũ. Si igiĩ tunc cõtingiĩ tunc contingat vesicas aquosas rũpi effundiĩ aqua ad locũ mẽbranæ abdominis interioris,epigastrio. hoc est pti supra ventrẽ positę rñdentẽ,in quo ẽt aqua hydropicoꝝ cõgregaĩ. Ad omentũ aũt nõ põt aqua effluere,nisi aliquo modo ipsum exedaĩ,ẽ.n. solidũ,& firmũ vndequaq;,ita q; nihil in ipsum ex aliqua pte possit incidere,nisi ex ventriculo collo intestino, ac liene, illisq; ptibus, vnde ipsum enasciĩ. Vel igiĩ vult omẽtũ exedi,in ptibꝰ.s.dextris ipsius secũdũ quas est hepati vicinũ,vel ad omẽtũ audire oportet,hoc est ad ipsius locũ. Vẽtrẽ ãt aq̃ ipleri,nõ đ illo vẽtre dcm̃ ẽ ĩ quo cibi recipiunĩ sed de tota cauitate,q̃ est infra thoracẽ,secundũ qđ significatum,vẽtosi nominanĩ,& mulieres dñr gestare ventrem. Mori aũt eos qbus in hoc loco aqua colligiĩ cõsiderandũ,an perpetuo sit verũ, an magna ex pte, Seruanĩ.n.& qdã aqua intercutẽ laborãtes,quis & hic locus ĩpsis aqua repleaĩ. Sed neq; impossibile est,sicuti in illis,& p medicamẽta purgãtia aquositates,& pterea p epitemata,hoc est impositiões eoꝝ q̃ vim hñt sciẽdi vrinã,& ĩ vapores soluẽdi hũorẽ talẽ ita & ĩ his fieri curationẽ. lvi.

SOlœcophanes visa est qbusdam rationabiliter figura sermõis,atq; iõ nõnul

li casu accusatiuo, scripsere, Anxitudinē, oscitationē horrorē vinū æquale ęq̄li sol uit. Nihil āt refert ad pręsens vtrauis scriptura aphorismus exponat. Primū.n. il lud sciri oportet q̄ halycen nominauit, quā multi græci halen appellant, deinde & q̄ sit faciēs hūc casum dispō. Dicūt igit̄ halyein.i. anxitudinē habere illos. sanos, q̄ sp p̄ntibus molestanť, & ab vno negocio, atq; actiōe ad aliud trāseunt. Eodē mō & ægros illos anxios eē aiūt q accubitū nō pferētes, figura euariāt, q sp p̄ns aggra uat eos. Hoc vero p̄cipue illis euenire cōsueuit q̄bus in ore vē triculi, qđ nos abutētes vocabu lo sæpe solemus stomachū no minare, humoris aliq̄ ppria q̄li tas cōtineť, vētriculo molesta, q̄ neq; plurima est neq; in vētricu li fluitat cauitate sed eā ipsę ibi bere tunicæ, S3 & oscitare sicu ti & pādiculari, ɔtēta aliq̄ i mu sculis p quos tales fiunt motus quos pādiculatōes & oscitatōes

lvii.

QVibus, in vrinario meatu tuber cula fiūt, his suppuratiōe facta, & eruptiōe, soluitur dolor. lviii.

QVibus cerebrū aliqua ex cā ɔcōcussū fuerit necesse ē stati mutos fieri. lix.

COrporibus carnes habentibus hu midas, famem adhibere conueuit, fames enim corpora siccat.

noiamus, vł humiditate flatuosa, vel spiritu vaporoso fieri ē a nobis demōstratū. Horror aūt prauis hūorib⁹ p cutē currētib⁹ accidit. Liq̄t āt q̄ nūc a nobis hr̄ ser mo đ horrore, q ex corpe pueniť isalubri & ñ đ illo q cā3 extrisec⁹ h3. Sigula igiť hæc quæ dicta sunt, potus vini meratioris sanat. Moderatā aūt tempaturā ipse monstrauit inqens. Vinū ęq̄le ęquali potum, aq̄.n.v3 vult vinū equa portiōe tem perari, vt hæc q̄dē pellat & euacuet ex mā infestāte q̄cq̄d cesserit vini motui cū im petu lati, reliquū vero tempet. Calefacit.n. vinū, vt nouimus, corpus totū, & cito mouetur ad omnes partes, cum hoc q̄ omnes humores optimos reddit. lvii.

ET hunc aphorismū in p̄cedentibus Hip. scripsit, nos autę exposuimus p hęc verba scriptum. Quibus in vrinario meatu tubercula fiunt, his suppuratio ne facta: & eruptione, solutio. lviii.

ET iā in hoc aphorismo, in q̄busdā exēplaribus possumus īuenire uerbū, mu tos, scriptū i numero plurali, casu accusatiuo, i q̄busdā vero mutū in nūero singulari, p modū figuræ solœcophanis. Nihil āt hoc loco ad p̄ntia refert, si mō nouerim⁹, q̄ ɔsuetudo Hip. ab vno accidēte notissimo, sçpi⁹, s. a uocis amis siōe, noiare & ostēdere illos q nullū aliū motū s̄uāt s̄m electiōnē vel nihil oio sen tiūt. Iacēt āt eodē mō quo apoplectici sine sēsu, piter & motu. Fit āt hoc & pp aľs cās. Nūc vero ɔcussiōis cerebri Hip. meminit, & hac ipsa talē fore ait toti⁹ corpis dispōnē. Cōcuti āt h̄ mō cerebɼ ɔtigit, pp aliquē casū toti⁹ corpis violētū ex locis altiorib⁹ fcm, Tales.n. casus solēt i spinę vertebris facere ɔcussionē. q̄n ipsaɼ har moniæ fuerit cōmotę: spinalis vero medulla q̄ in eaɼ cauitate ɔtineť laborauerit ipa vo valde ɔcussa piculū adduxerit, ne aliqs neru⁹ eoɼ q ab ipa nascūť, abrūpať qđ ñ min⁹ & i ipo fit cerebro, & tāto magis q̄to pl⁹ vacui loca hūt q̄ ipsū circūstāt qđ ēt vacuū magis ē i senib⁹, queādmodū i tractatōib⁹ de sectōib⁹ dixius. cōtrahiť aūt vis aiaľ i se ipsā i talib⁹ dispōnib⁹ a motu vehemēti molestata & pp hoc q̄escit orta vero nōnulla q̄dē sufficiēter tēdūť, q̄dā vero ex pte distrahūť & iuxta h̄ donec se rurs⁹ vis aiaľ collegerit, mutū, atq; imobile totū iacet, qđ ita afficiť aial. Si vero cerebɼ auelli ɔtigerit, aut s̄3 aliq̄ ei⁹ ptē ɔuelli, q ita patiūť nō referūť. lix.

QVod qui dē oīa q̄ exiccāt sint passionū humidaɼ remedia, manifestū, siquidē contraria

cõtraria contrariorũ remedia sunt. Q đ aũt: & fames ex accidẽti/corpa exiccat, ẽ mi nime dubiũ. Si.n.aliqđ defluit a corpe sicuti & antea, nõ amplius aũt ab alimento suppleat id qđ fuerit euacuatũ, necessariũ est hoc mõ corpus effici siccius, liqt.n. q in aialis corpe prius illę ptes absumunt quęcũq sunt humidiores qñ & ipse deflu xus idcirco fit, qa q sunt in corpe extenuãt, atq in vapores resoluunt. Idq ex du plici cã extrinsecus qdẽ ab aere ambiẽte, Intus vero a calore natiuo.

.lx.

VBi in toto corpore mutationes, & corp? refrigerat, & rursus calefit, aut colorem aliũ ex alio cõmutat: longitudo morbi significatur. .lxi.

SVdor multus, calidus, vel frigidus, semp fluẽs humorẽ abduci, robusto qdẽ supra, debili vero ĩfra significat.

Quę aũt i latibulis iacẽt aialia, vt quę neq ex trinsecus calefiãt, & neq intrinse cus, vel nihil vel paрrũ dissoluunt atq iõ nõnulla eorũ, neq egent alimento, nõnulla vero paucissi mo oĩo. Post pscriptos aphoris mos alii duo fere in oĩbus exẽ plaribus inueniunt, cũ hoc q & huius libri expositores fere oẽs eorũ memiere, & qdã differẽtes fecere expositiões ab illis quas antea scripserũt, neq hoc ipm adiecerũt, q iidem aphorismi supi? sint scripti. Nos vero ĩ quarto cõmẽtario illos exposuimus: parũ verbis differentes. Alter.n.eorũ q nũc scripti sunt, supfluo adiectũ hẽt: vt deuorare nõ possit, sed vix. Alter vero cõ mutatũ hẽt verbũ vix: ut prior qdẽ sit talis. Si a febre habito: tumore nõ existẽte: ĩ faucib? strãgulatio repẽte supueniat: & nõ possit deuorare: nisi vix: lętale. Secũd? vero sic. Si a febre hito collũ ꝯuertat, & deuorare nõ possit tumor nõ existẽte ĩ col lo, lętale. Priores vero quos dixi ĩ qrto horũ cõmẽtariorũ fuisse expositos: ita se ha bebãt. Si a febre hito tumore nõ existẽte, ĩ faucib? strãgulatio repẽte supueniat, lę tale. Deĩde q deĩceps seqt. Si a febre hito collũ cõuertat, & vix possit deuorare: tu more nõ existẽte ĩ collo: lętale. Q đ igit ĩ priore aphorismo dictũ ẽ eẽ: supfluũ nũc cõsideremus. Et.n.id fieri vidimus: vbi ægri oĩno exitialiter a morbo haberentur. Itaq sine nullo modo poterant deuorare: siue vix, non existente tumore in fauci bus, nam hoc licet perspicuo cognoscere, si plurimũ os aperiatur, & lingua versus mandibulam inferiorem prematur. In tali igitur constitutione, q difficulter deuo retur causam esse suspicandum cõmunionem tunicæ quæ subnata est ex partibus gulæ: & gutturis interioribus: nã ostensum est hanc cibo os permeante: ipsam qui dem trahi ad inferius, guttur vero totum retrahi superius. Tumescente igit in gut ture inflãmatione: nõnunq̃ quidẽ nullo modo: quãdoq vero vix: ventriculũ sequit attrahẽtem: atq ob hanc causam: vel nullo modo deuorant, vel vix. .lx.

ET hunc aphorismum in quarto commentario exposuimus: iisdem fere ver bis scriptum, quibus & hic. Est enim scriptura talis. Et vbi in toto corpore mutationes: & si corpus frigescat: vel rursus calescat, & si alius ex alio color fiat: morbi longitudo significatur. .lxi.

ANtea aliũ aphorismũ ĩ qrto horũ cõmẽtariorũ exposuimus hoc mõ scriptũ. Sudor mltus, calidus, vel frigidus, semp fluens, frigidus maiorẽ, calidus mi norẽ morbũ significat: & taliũ sudorũ dixim? eẽ dispositionẽ, multitudinẽ humiditatis quæ in ægri corpore continetur. Propterea igitur q nũc proponitur aphorismus abduci pręcipit supfluũ humorẽ, robustis qdẽ, supra hoc ẽ p uomitus debilibus aũt infra qđ & ipsum significat per alui iferioris subductionẽ. Q đ qui dem igit semper sit necessariũ supfluas corporis humiditates euacuare, manifestũ.

Si vero robustis supra tm̄,debilibus vero ĩfra mihi dignū vr̄ aladuersionē:nā forte sit meli?,nō hac rōne distiguere remediorꝝ vsū:sed veluti ĩ tractatiōe curatiua de talib? oībus fuit a nobis distictū.Quare & hūc aphorismū arbitror fuisse adscriptū Post supra scriptos aphorismos,alii tres inueniunt̄ ĩ plibus exēplaribus q pi̇ter,& ab expositorib? scripti sūt,& parū verbis euariāt ab illis q ĩ q̄rto hoꝝ cōmētarioꝝ hn̄t.Scribūt āt eos hoc mō.Febres q̄cūq; nō intermittētes,tertia die fortiores fiūt piculosę,quocūq; aūt mō intermiserint,signāt ꝙ nō sunt piculosę.Quibuscūq; febres longę,his vel tubercula:vel ad articulos dolores decūbūt.Quibuscūq; tubercula diutina,aut ĩ articulos dolores ex febre decūbūt,hi cibo pleniore vtunt̄.Liq̄t aūt ꝙ & hi interiecti fuerūt a priorib? nihil:aut parū admodū ꝟbis differētes nos ꝟo ipsos exposuim? in q̄rto hoꝝ cōmētarioꝝ. lxii.

.xl. .lxii.

SIquis cibū febricitāti dederit vt sano robur sic laboranti morbus. .lxiii.

QVæ p vesicā excernunt̄ inspicere oportet,si talia qualia sanis excernunt̄.Quæ igit̄ minime similia sūt,his hęc morbosiora.Quę vero sūt sanis siīa,hæc minime morbosa. .lxiiii.

ET qbus deiectiones,si stare permiseris,& non moueris,veluti strigmen

SCribit āt & sic aphorism?.Siqs febricitāti cibū dederit,sano qdē cibus ē,laborāti vero morb? vtraq; vero locutio ab ea q̄ secūdū naturā ad hoc qd cacozelū noiat̄:interp̄tatiōe recessit:nescio qd sibi volētibus illis q ita libri finē tā variis modis disposuerūt,nōnulla qdē per eadē verba scribētes,qbus ipse antea vsus erat:nōnulla vero paululū cōmutantes,aliq̄ vero tota interponētes,veluti hūc ꝓpositū aphorismū,q neq; ꝓpe accedit ad Hippo.interp̄tationē.Ipse siqdē pus dixit.Non pura corpa q̄to magis nutries,magis lædes.Et si ex morbo cibū assumēs aliqs nō corroborat̄ signāt corpus pluri vti alimēto.Si vero cibū nō assumēte hoc fiat,signāt,ꝙ euacuatione indiget,& q̄dā alia huiuscemodi q̄ secūdū naturā hn̄t interp̄tationē.Qui vero ꝓpositū apposuit aphorismū,male ęmulādo in cibo dixit.Qui sano robur,hic laborāti morbus.Vult.n.dicere cibū robur qdē ĩ sanis efficere.Nocere āt ęgris,vel p ioue sanis qdē augere robur,morbū vero laborātibus.Absurde āt ĩterp̄tat? ē ingens.Cibū ipm robur esse sanis,morbū vero laborantibus q neq; robur est,sed roboris effectiuus,neq; morbus,sed morbi effectiuus:vel qd̄ rectius sit dicere,auctificus. .lxiii.

OMnia q̄ sunt sanis siīa ĩ toto corpe,dictū est ab Hippo.& ĩ pgnosticis,& in oībus aliis libris,bonū aliqd significare.Quę vero dissimilia ꝯtrariū.Hoc igit̄ nūc conat̄ dicere q hūc cōposuit aphorismum.Suspicor.n.neq; hūc esse Hippo.ex ipsa elocutiō:q̄ nō hēt eandē cū Hippocratica formā & ex dictis ipsis q̄ nō æque sunt,vt ipsius autoris alia exq̄sita.Cū igit̄ inquit minime siīa his,hęc morbosiora qs nō rephēderet ipm dicentē illa morbosiora p eo ꝙ morbosissima?Nā verbū minime,cū q̄dā exupantia dr̄,& multa signāt ad id qd̄ p̄ter naturā euersionē.Vnūqdq;.n.qd̄ p̄ter naturā est,q̄tū recessit ab eo qd̄ secundū naturā tm̄ hēt prauitatē,q̄ igit̄ minime sunt his quæ secundū naturā siīa,his quæ secundū naturā,cōtraria maxime,& ideo morbosissima existunt. .lxiiii.

PEr aluū exeūtia solet Hippo.deiectiōes,ac subductiōes noīare,& ꝓpea qdā hoc loco accepūt eius sermonē,esse de his q̄ p aluū euacuant̄.Veꝝ his aduersant̄ verba illa q̄ ĩ s̄mōe ꝓponūt̄:si stare pmiseris,& nō moueris,Hoc.n.ꝓpe ꝯuenit humidis:atq; iō alii rursus ĩ vrinis eūdē accepe s̄monē.vtriq; vero diuisi nōnulli

nulli scribūt subsistūt, nōnulli vero insistūt. Neutrū vero hoꝝ verboꝝ vrinis repu gnat, qa & p ea q̄ subsistūt, & ēt ipsis insistūt ꝯsueuim⁹, & p̄ntiū aliqd̄, & ēt futuroꝝ cognoscere. In alui aūt excremētis verbū, isistere, cōpetit magis, neq; n. sicuti i vri nis prōpta ē, atq; expedita subsistētiū cognitio, ita & i alui excremētis. In vrinis & n. & ipm vas ex vitro fcm ōndit eoꝝ q̄ subsistūt naturā, & si i alio vase ēt ꝯtinerē tur, possumus id qd̄ supfluitat abijciētes, sola subsistētia relinqre.

ta subsistunt, & si pauca, paucus ē morbus & si multa, multus, his confert alui purga tio, qd̄ si aluo nō purgata dederis sorbitio nes q̄to plēs dederis tāto magis nocebis.

In alui āt excre mētis neutꝝ pbabile. Rursus id qd̄ deiceps dr̄, veluti strigmēta his q̄ p aluū excernūť cōgruit il lis vero q̄ quouis mō vrinę infe runť, siue supius, siue iferius, nō ꝯgruit. Nā qdā strigmētis simi lia p aluū sępius excernunť, & ita ea nō mō Hip. sed ēt alii medici noiare cōsueuerūt, nō tñ in vrinis. Hic igiť tā nominū, q̄ ēt verboꝝ vsus iproprius ostēdiť, fuisse iteriectus in p̄senti aphorismo. Ad huc aūt magis cū dicit his ꝯferre alui purgationē, neq; n. simpl'r, neq; quouis mō illi cuius strigmētis similia alui excrementa sunt, confert aluū purgare, sicuti neq; hi q ita affecti sunt, necessario lędunť, i aliquo, si cibū accepint. Videmus siq dem cū alui inferioris excrementa biliosa fiunt, qdā similia strigmentis p aluū ex cerni in qbus neq; oēs lędunť sorbitiones accipientes, neq; prius eos purgare est necessarium, si iā qcqd bilis inest fuerit euacuatū. Adhuc aūt magis, neq; si vri nis aliqd inferať, qd̄ sit veluti strigmēta purgare conuenit. Accidit ad hoc, ꝙ diffi le est formā agnoscere qualē esse velit earū quæ veluti strigmenta inferunť vrinis. Verum q hos aphorismos interposuerunt, mihi videnť ad hunc finē fecisse, vt ser monē confunderent, tanq̄ ęnigma quoddā, & vt multa indigeret inqsitione, in qua se ipsos eoꝝ quę dicunť expositores cōstituentes, apud adolescētes laudē assequeren ť, Q d āt oēs obscuri sermones, dant sophistis garrulitatis occasionē fiet tibi in hoc ipso aphorismo manifestū. Quidā. n. eoꝝ q eū exposuere, aiūt nō vetare Hip po. qn denť sorbitiōes hoc mō affectis, sed plures sorbitiōes: cū dicat. q̄to plura de deris magis lędes, q̄si & nō alii qcūq; idigēt sorbitiōib⁹, nō ledāť a plurib⁹ vel q̄si nō cōsequať ad illū q dicit. Quāto plura dederis, magis nocebis: putare e paucio ribus minoribus minorē fore lęsionē. Veꝝ tñ pp malū interp̄tatōis modū sophi stis dať facultas iueniēdi solutiōes, & magis qn̄ licuerit addere aliqd, vel adimere & scribēdo trāsponere, qd̄ in obscuris sermōibus facere ꝯsueuerūt. Stati. n. in hoc aphorismo qdā ipsum exponētes: cōiunctionē: &, adijciētes: qd̄ alii sequētis apho rismi fecere principiū: id huius fecere finē: vt sermo ita se habeat. Si vero aluo nō purgata dederis sorbitionē: magis nocebis: & qb⁹ īfra cruda deiciūť: q̄to videlicet plura dederis: magis lędes: deīde aliud iniciū faciētes scribūt: ꝙ vbi atra bilis inest si plus: maior ē morb⁹: si minus: minor. Plures vo expositores scribūt eo mō quo subscriptū ē. Quibuscūq; cruda īfra deiciāť: atra bilis īest: si plura: maior si paucio ra minor est morbus. Dictum aūt est antea, ꝙ & alii qdam sunt, licitū est. n. i obscu ris vnicuiq; pro arbitrio scribere cū nulla lex sit trāscribētibus posita. Sepius aūt nō ꝓpter obscuritatē: sed pp ſmonis falsitatē coguntť aliqd addere prius inuentis: aut adimere, aut scripturā trāsponere, veluti exempli gratia i hoc aphorismo cuius verba primi expositores aphorismoꝝ, sicuti Herophilus Bacchius, & Heraclides, ac Zeuxios empirici, in hunc modū scripsere. Quibus iferius cruda deiciūtur, atrę bilis sūt, si plā, pluris, si pauciora, paucioris. Quia vero hic ſmo pticulare quoddā

interpretatur, dictus autem est tanquã ex vniuersali, ideo prebuit dubitandi occasionem, quia id quod dicitur quantũ ad verba attinet nullam habet quæstionem, cum eorum scriptor velit ostendere quibus cruda deiciuntur, in eorum instrumentis quæ concoquendi vim habent, esse atram bilem ex qua refrigerata deterius cõcoquunt & modum incoctionis secundum cruditatem, cui flaua bilis contrarium agit, nam quæ propter eam incocta remanent, fumosa sunt. Quidam vero, & hunc sermonem etiam de vrinis dictũ arbitrantur. .lxv.

ET hic aphorismus supra scriptus est: hoc modo. Excreatiões in febrib⁹ nõ intermittẽtibus liuidæ sanguineę fetide omnes malæ. Sed si bene excernitur, bonũ est, & p aluũ inferiorem, & p vrinas. Si vero aliquid per hæc loca excernitur q̃ non cõducat, malum. Nos vero ipm exposuimus in quarto hoꝶ cõmẽtariorum. .lxvi.

ET huius sermonis pars posuit in præcedentibus scripta, non adiecto verbo supra, & sequentibus quæ quispiam volens adiicere hoc in loco, rursus scripsit aphorismum, cum expositione per quam vetus eẽt. Quod autem sit altera expositio verior, quam nos multa experientia inuestigauimus dictũ est superius in quarto commentariorum. .lxvii.

ET hic aphorismus in quibusdam exemplaribus fuit interiectus: qui prius dictus est totus eisdem verbis, præterquã in fine, hic enim morbus, illic autem malum scribit quæ est scriptura melior. .lxviii.

EXcreationes in febribus nõ intermittentibus, liuidæ sanguineæ, biliosę & fetide oẽs malæ. Cũ vero bene excernuntur, bonum est, & p ventrẽ, & per vesicam: & vbi aliquid secedens steterit non purgatum malum. .lxvi.

COrpora oportet vbi qs purgare voluerit fluida facere, & si supra, sistere aluũ, si vero infra humectare. .lxvii.

SOmnus, vigiliæ, vtraq; modum excedentia, morbus. .lxviii.

IN febribus non intermittentibus, si exteriora frigent interiora vruntur, & febris habeat lætale. .lxix.

IN febre nõ intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertitur, si non videat: si non audiat & iam debilis sit. quicquid horum fuerit mors prope est. .lxx.

APituita alba: aqua intercus superuenit.

ET hic aphorismus incassum scriptus est, cum melius supra dicatur, sine verbis illis, & febris habeat, nunc autem superuacuo adiectum est & febris habeat. Nam cum in principio dixerit in febribus nõ intermittentibus, vana rursus in fine sermonis adiectio, & febris habeat. .lxix.

ET hic aphorismus antea dictus est, his verbis. In febre non intermittente, si labrum: aut nasus, aut oculus: aut supercilium peruertitur: si non videat, si non audiat, & iam debillis sit, quicquid horum fuerit mors prope est. .lxx.

QVod dicitur tale est. Quibus in vasis, & in totius corporis habitu pituita alba fuerit aceruata, his aqua intercus, quæ leucophlegmatias ab alba pituita nomen habet apud græcos, superuenit. .lxxi.

A communi

A Cõmuni videlicet subaudire oportet: superuenit, abrasis paulatim intestinis deinde in ꝓfundũ malo subeunte, atq; ita vlceratis, Prius vero in aphorismo legittimo melior scriptura ẽ hoc modo. A sincera deiectione difficultas intestinoꝝ & nos hunc aphorismum exposuimus in sexto horum cõmentariorum. .lxxii.

ET hic aphorismus est pars prius dicti, per hæc verba. Qui lienosi a difficultate intestinorũ corripiunrur: his supueniente longa difficultate intestinorum, aqua intercutem superuenit: aut leuitas intestinorũ, & pereunt. Nos vero ipsum exposuimus in sexto hoꝝ cõmẽtarioꝝ. .lxxiii.

.lxxi.

AB alui profluuio, difficultas intestinorum. .lxxii.

A Difficultate intestinorum leuitas intestinorũ superuenit. .lxxiii.

A corruptione abscessus ossis. .lxxiiii.

A Sanguinis vomitu, tabes, & puris purgatio supra. .lxxv.

QValia fuerint vesicæ, aut alui excrementa: & ex carnibus: & sicubi alibi a natura corpus exierit, si parũ paucus est morbus, si multum multus, si ualde multum, lætale est.

A Cõmuni hic quoq; subaudiẽdũ est, supuenit. Vtrũ vero ad ossis corruptionẽ ipsius ossis sequatur abscessus, vel carnis circũstantis, nõ manifestauit. Vtrũq; ãt põt esse veꝝ. .lxxiiii.

IN tabe fluctio ex capite, in fluctiõe alui: profluuium, in alui ꝓfluuio adstrictio purgationis superioris i adstrictione mors. In pluribus exemplaribus, & apud plures expositores scriptũ est. In vomitu sanguinis, tabes. Videñt aũt & hæc ex pluribꝰ Hippocraticis enunciationibus fuisse collecta & corrupte composita, ab illis præcipue aphorismis. In sputo sanguinis puris sputum & fluxus, cum vero sputum retinetur moriuntur. .lxxv.

HIc vltimus aphorismus in multis exemplaribus scriptus est, in quibusdã vero & alii adiecti sunt, eodem modo quo & illi omnes quos decurrimus ex legitimis fraudulenter scripti existentes, adeo ꝙ nonnulli eisdem verbis scribunt, nõnulli parũ variantes, nõnulli parua facta adiectione, similes sunt, his quos scripsit Hippocrates. Quare nos neq; ipsos duximus adiiciẽdos, nã neq; hic statim ꝓpositus aliquid plus nobis ostendit his q̃ sæpius Hippocrates manifestauit. Sed & modus interpretandi, haud quaq̃ Hippocrati ꝯuenit, nam qualia vesicæ fuerint: aut alui excrementa, redditiõe indigent. Summa tamen vt dixi vera est, nã si paruus sit a natura exitus in quauis parte, minorem morbũ, si vero maior maiorem, si vero admodum multus sit a natura recessus, mortalem debemus morbum iudicare.

FINIS.

Impressum Venetijs per Bernardinum de Vianis de Lexona Vercellen sem Anno domini. M.D. xxiiii. die. xvi. mensis Iulij.



NICOLAI LEONICENI DE TRIBVS DO- CTRINIS ORDINATIS SECVNDVM GALENI SENTENTIAM.



NTER cæteras quæstiones quæ agitari solent in artis paruæ Galeni expositione illa quę est de tribus doctrinis ordinatis quas Galenus in eius libri proemio statim nominat difficilima habetur: Sed præcipue de duabus altera quæ resolutiua, Altera quæ compositiua nominatur: Nā de tertia quæ diffinitiua dicit non aduerti latinos Galeni expositores esse admodū differētes: In duabus uero quas diximus ita inuicē aduersantur, ut alii asserant doctrinam resolutiuam esse demonstrationem quā ob rem siue propter quid compositiuam uero demonstrationem ut sit, siue quia sit (Liceat.n.mihi aliq̄do cōmunioris intelligētię gratia neotericorum consuetudinem in loquendo imitari) Alii contraria afferant resolutiuam doctrinam ex posterioribus ad priora procedere compositiuā vero uice versa ex prioribus posteriora demonstrare Primę assertionis author & princeps fuit Drusianus cognomento plusq̄ cōmētator secundę Petrus aponensis dictus Cōciliator: Quocirca factum est vt in tanta hominum magnæ ęuo nostro authoritatis discordia nōdum satis Galeni de hisce doctrinis exploratus sit intellectus quē nos volentes hoc opere declarare necessarium habemus prius quid antiqui philosophi de doctrinis principalibus senserint quot & quales existāt explicare, Demum ꝙ aliter hi de quatuor modis doctrinarum aliter Galenus de tribus doctrinarum ordinibus locuti fuerint rem nūdum a recentioribus Galeni expositoribus animaduersam veritatis amatoribus māifestare Hāmonius philosophus apud græcos grauissimus in his quæ pręfatur ad libri Porphyrii de quinq; uocibus expositionē ita de quatuor doctrinis scribit, Quatuor sūt modi doctrinales, Diuisiuus, Diffinitiuus, Demonstratiuus & resolutiuus: Dicuntur autem doctrinales quia vnusquisq; aliquid docens utitur eorum aliquo: veluti si ostensurus sim ꝙ animal est genus, Vtor diuisiuo, & dico, Quoniam dicimus genus esse quod diuiditur in multas species, hominē, s,

Quatuor modi Doctrinales secūdū hāmoniū.

Capram & Bouē igitur animal est genus: Si autem hominis naturam ostendere uolo vtor diffinitiuo: Ita enim dico: Homo est animal rationale intellectus & disciplinę capax: Si autē velim ostendere propter qd homo est animal vtor demonstratiuo atq; ita ratiocinor homo est rationalis omne rationale est animal omnis igitur hō est aīal: Si autem velim ostendere hominē esse compositum vtor resolutiuo & dico: Homo componitur ex anima & corpore corpus quoddā totum est omnis totalitas ex aliquibus partibus constat corpus igitur immediate componitur ex partibus organicis Organicæ autem partes sunt caput pedes & reliqua quoniā vnusquisq; istis vtens instrumentis operatur singule vero ex his organicis partibus compositæ sunt ex venis arteriis musculis carnibus & ossibus, quæ oēs sunt partes similares cōpositę & ipse ex sanguine, pituita flauabile & nigra: Hi vero quatuor humores ex quatuor elementis igne aere aqua & terra: cōsistunt: Idem Hāmonius in cōmentariis in priores resolutorios Aristotelis ita scribit quatuor sunt methodi dialetices quæ sunt quedam facultates & ueluti germina eisdem diuisiua, diffinitiua demonstratiua & resolutiua & tribus methodis prioribus opponit resolutiua: Percuramus autē singulas vt quēadmodū eis opponitur perdiscamus Diuisiua quidem in vnū in multa diuidit: Diffinitiua autē plura quę vni rei insunt colligens vnū eandē rem ab aliis separat atq; distinguit. Demonstratiua uero aliud alii inesse demonstrat: Resolutiua vero a cōpositis ad simplicia regreditur & resolutiua quidē opponi diuisiuę nemo dubitat: Hæc enim vnū in multa partitur, Resolutiua autē multa in vnū cogit opponitur autē & diffinitiuæ: Hæc.n. ex pluribus quę alicui insunt veluti ex genere & differētiis vnā cōpositam perficit diffinitionē: Resolutiua vero compositum in simplicia resoluit: Considerat.n. & genus & differentias ex quibus est constitutū: Opponitur autem & demonstratiuæ, hæc.n. aliud alii cōiungit veluti animę inesse immortalitatē composito syllogismo syllogistice ostendit: Resolutiua autē eundē disiungit: vt aūt summatim dicatur diuisiua quidē genera secat in species resolutiua vero species in genera colligit: Rursus diffinitiua ex partibus totū aliquod constituit, Resolutiua aūt a toto ad partes trāscendit ex quibus cōponitur totū Rursus demonstratiua ex causis causata demonstrat, Resolutiua aūt a causatis ad causam ascendit omnibus igitur opponitur resolutiua, Quęrit autē Hāmonius in eisdem cōmentariis cur duo primi libri in quibus agit Aristoteles de syllogismo simpliciter īscripti sunt priores resolutiui. Secundi autē duo in quibus tractat de syllogismo demonstratiuo resolutorii posteriores simpliciter inscribantur atq; his quæ

Quatuor Methodi: Dialectices secundum eūdē Hāmonium.

Cur duo primi libri in qb9 agit Aristo. de syllogismo simpliciter īscripti sint priores resolutorij.

ſtionibus ita ſatisfacit, Dicimus inquit ꝙ in ſyllogiſmis eſt cōpoſitio: Eſt aūt & reſolutio queadmodū & apud grāmaticos eſt cōpoſitio & reſolutio: Compoſitio quidē ſecundū quā ex elementis vel ſyllabis nomina componuntur, ac verba, Reſolutio aūt ſecundū quā ea quæ cōpoſita ſunt reſoluuntur in ſimplicia: ex quibus cōponuntur videlicet in ſyllabas & elemēta, Eſt aūt & apud phyſicos cōpoſitio: ac reſolutio: Cōpoſitio qdē quādo a ſimplicibus formis veniūt ad cōpoſitas veluti a p ſe bono, ad id quod eſt in mēte bonū ad id quod in aīa, ad id quod in corpibus, Reſolutio autē eſt quando a formis quæ ſunt in ſenſibilibus aſcēdunt ad formas quæ ſunt in intelligibilibus: Eſt & amatoria reſolutio qua vtitur Plato ī Sympoſio a pulchritudine quæ in ſenſibilibus reperitur ad intelligibilem pulchritudinē aſcēdentis: Eſt & geometrica reſolutio vnde queritur quo modo totus ſecundus liber Euclidis reſoluitur: Talē aūt reſolutionē geminus diffiniuit hoc modo reſolutio eſt inuentio demonſtrationis: A cōcluſione enim incipiunt qui reſoluere dicuntur: ꝙ ſi inuenerint ſe oportune reſoluiſſe poſtmodū componentes quæ per reſolutionē inuenerint faciunt demonſtrationē, Q ꝛ recte Geminus diffiniuit: Reſolutio eſt demonſtrationis inuentio: Eſt autē & apud Aſtronomos cōpoſitio & reſolutio: Eſt & in Syllogiſmis & cōpoſitio quidē dicitur collectio propoſitionū & ipſius Syllogiſmi generatio, veluti ſi velim demonſtrare ꝙ anima ſit īmortalis Colligo propoſitiones aliquas ex quibus cōſtituo Syllogiſmū hoc modo: Omne quod per ſe mobile eſt ſemper mobile eſt anima eſt per ſe mobilis igitur ſemp mobilis: Item omne ſemper mobile eſt īmortale, Anima eſt ſemp mobilis igitur eſt īmortalis: Hęc quidē compoſitio appellatur: Reſolutio vero quādo inuento Syllogiſmo apud aliquē authorē quęrimus ad quā figurā reducatur, atꝙ ita ipſum per propoſitiones reſoluimus ex quibus eſt conſtitutus, veluti nuper dictū Syllogiſmū apud Platonē inuentū ſi reſoluere voluero incipio a cōcluſione & dico anima eſt īmortalis vnde hoc ꝓbatū eſt: Ex eo videlicet ꝙ omne ſemp mobile eſt īmortale & omne p ſe mobile eſt ſemp mobile: Et ita reſoluo Syllogiſmum in propoſitione ex quibus eſt conſtitutus ipſas quoꝗ propoſitiones ſi reſoluere uoluero reſoluā in terminos: Omnis enim ꝓpoſitio habet omnino ſubiectū: & prędicatū, Dicit aūt in hiſce libris & de reſolutione: neꝗ enim qui nouit quidē cōponere neſcit aūt reſoluere, hic methodi Syllogiſtici ſciētiā tenebit: Ipſe quidē Ariſtoteles prępoſito tractatu de generatione Syllogiſmoꝝ hoc eſt de cōpoſitione eorūdē, Deinde de inuētione propoſitionū qua.ſ. via ac ratione quiſpiā poſſit inuenire propoſitiones ex quibus cōponitur Syllogiſmus ſubiungit deinde & de

Geometrica reſolutio.

resolutione, & dicit quomodo resoluere oporteat, Incipiens autem tractare de resolutione dicit ꝙ est necessariũ de resolutione dicere: Qui enim nouit cõpositionẽ Syllogismoꝝ & facultatẽ habet propositionũ inuentiuã, & resoluendi scientiã habens hic propositũ recte assequetur: hoc est scientiã habebit Syllogistici methodi tãq̃ nõ sufficiat solũ scire cõpositionẽ: Sed etiã resolutionẽ oporteat cognoscere quæ cõpositioni opponitur: Hæc enim a simplicibus ad cõposita procedit resolutiua vero cõtra a cõpositis ad simplicia: Inquit autẽ ipse incipiens a sermone de resolutione: Si enim componere nouerimus & facultatẽ inueniẽdi habuerimus adhuc aũt & resoluendi terminũ habebit quod erat a principio propositũ tãq̃ nõ de sola cõpositione dicere ꝓposuisset: Sed etiã de resolutione Syllogismi docere in duobus propositis libris & in alijs duobus sequentibus oẽs resolutorios appellauit: At obijceret aliqs si de cõpositione & resolutione docet quare nõ appellauit cõpositiuos, atq; inuentiuos sed potius resolutorios quę nam hęc sortitio? Respondemus ꝙ a parte magis artificiosa ac digniore nominauit: Qui enim artificiose scit resoluere nouit etiã cõponere veluti Architectus qui resoluere nouit & materias seruare incorruptas omnino & componere nouit: Scit enim qd primũ, quid mediũ & quid vltimũ cõpositũ sit, Et ita resoluit: Quia igit resolutiua dignior, Atq; artificiosior existit & plura complectens atq; perfectior ob id quod diximus: cũ qui sciat resoluere sciat & omnino cõponere: Nõ contra qui componere sciat omnino & sciat resoluere de resolutiõe resolutorios appellauit: & breuitatis philosophus affectator satis habuit a perfectiori parte nõ autem a duobus inscribere: Dico aũt & aliter ꝙ Syllogismis multi etiã alij ante Aristotelẽ vsi sũt sicut Plato & pleriq; alij: & ipsi prętere a vulgares homines in agendo, ac disputando Syllogismis vtuntur: Nemo tamẽ ante Aristotelẽ artẽ Syllogisticã tradidit neq; tres figuras adinuenit ad quas oẽs Syllogismi reducuntur: Gloriatur igitur Aristoteles & merito gloriatur in trium figuraꝝ inuentione, atq; excogitatione: ꝙ tres sunt figurę & neq; plures neq; pauciores ad quas oẽs Syllogismi reducunt̃ omnisq; fides siue inductiua siue qualiscũq; fuerit ad aliquã istaꝝ triũ figuraꝝ reducitur: Quia igitur qui resolutione vtitur oĩno Syllogismũ fideq; omnẽ ad aliquã vnã harum trium figuraꝝ resoluit: Ideo hosce libros resolutorios uocauit: Sed quoniã ut dictũ est rectus ordo, & cõsentaneus expostulat vt primum quæ cõmuniter insunt, omni Syllogismo doceamus: Deinde quę proprie huic, uel illi: Idcirco hosce duos primos libros in quibus docet de Syllogismo simpliciter priores resolutorios uocauit, Alios autẽ duos in quibus non de Syllogismo simplici-

Quid resolutio quid cõpositio.

Obiectio & solutio.

ter sed demõstratiuo pertractat posteriores resolutorios appellauit: Et hæc quidẽ q̃tũ ad inscriptionẽ attinet: In eandẽ pariter sẽtẽtiã scribit Ioánes grãmaticus in cõmentarijs prioꝝ resolutiuoꝝ vbi cãm inscriptionis inquirit: Ita scribẽs: Causam aũt inscriptionis inquirere oportet: cur nam resolutorij: & nõ de Syllogismis inscribuntur: Nam resolutio pluribus modis dicitur est enim resolutio totius in partes & cõpositoꝝ in simplicia qua utuntur geometrę & corpoꝝ naturaliũ in elemẽta quatuor & etiã reductio Syllogismoꝝ in proprias figuras: alioquin autẽ cum resolutionis nomen multipliciter dicatur: Licet & secundũ hoc dicere resolutionẽ esse regressionẽ quãdam ad id quod prius est: Et causa compositionis existit: Vnde querendi datur occasio cur cũ Syllogismus compositio sit & pluriũ ꝓpositionũ collectio non autẽ resolutio libros in quibus de Syllogismis pertractat resolutorios uocauit? Oportuit enim potius compositorios inscribere: Vt igitur simul & inscriptionis causam & totius voluminis diuisionem explicemus: Ita dicimus diuiditur hoc volumen in tria capita, Docet autem nos in primo quidẽ cõpositionẽ Syllogismoꝝ: In secũdo vero quo pacto nobis propositionũ copia suggeratur: In tertio autẽ agit de Syllogismoꝝ resolutione: Ex tertio igitur capite vt quod cæteris dignitate prestaret (omnis siquidẽ Syllogismus ex resolutiõe cognoscitur in qua figura ponatur) hosce libros censuit inscribẽdos: Alioquin qui resolutionẽ nouit pariter & compositionẽ nouit: Quæ enim dissoluit hæc eadẽ haud magna cũ difficultate cõponit: At vero cõtra se res habet: Nam & vulgares homines sciunt quidẽ componere veluti nomina, & verba, & orationẽ constituere atq; proferre veluti Socrates ambulat Ipsam aũt resoluere nesciunt, & docere quid nam eoꝝ sit verbũ quid nomẽ: Idcirco aũt priores dicuntur quoniam de Syllogismo simpliciter qui materiei proportione respõdet cum nullam formam habeat hoc in loco pertractatur: & quoniam genus suas species antecedit: Est autẽ uniuersaliter syllogismus genus & demõstratiuorum & reliquarum specierum non absq; ratione libros in quibus de eorũ genere pertractat priores: In quibus uero de speciebus posteriores resolutorios inscripsit: Hæc autẽ Ioannis grammatici ratio causam tãtum aperit ob quam hi duo postremi libri in quibus de syllogismo agitur demonstratiuo qui est species Syllogismi simpliciter posteriores dicantur: Cur autẽ resolutorii sicuti & duo antecedẽtes hoc in loco non explicat: Sed in cõmentariis in secũdum librum posteriorũ quorum alteri latini uerbum ex uerbo ut uidetur ex græca lingua translati prolixi tamẽ: & prioribus in primũ librum de demonstratione cõmentariis eiusdem Ioannis grammatici expositionũ

Ioannes grammaticus.

Resolutio multiplex

Nõ oẽs homines qui sciũt cõponere sciũt etiã resoluere.

Ioannes grammaticus.

ac dubitationū copia respondētes alteri uero græci habentur multo latinis breuiores adeo ut ueluti quoddam eorum cōpendium esse uideantur causam assignās cur duo libri sequentes in quibus agitur de demonstratione resolutorii inscribantur ita scribit: Quoniam autem & hoc antiqui expositores pretermiserūt causam ueram assignare ob quam demōstrandi ratio resolutoria sit appellata hanc quoq; afferre est necessarium: Quam enim expositores in prioribus resolutorijs inscriptionis causam attulerunt illis quidē conuenienter assignari uidemus: His uero in quibus demonstrādi scientia traditur minime: Neq; enim demōstrādi scientia imperfectior est ea q̄ singulos Syllogismos docet in proprias figuras reducere adeo ut ex illa nūcupationē traxisse uideatur: Siquidē omnia quę de Syllogismis tractātur ad demōstrationē tanq̄ ad finem referuntur: Quod etiam Aristoteles ipse in primo priorum resolutiuorū exordio testatur cum ita scribit: Primū dicere oportet circa quid: & de quo consideratur quia circa demonstrationem & de scientia demonstratiua &c. Quid igitur de resolutorij uocabulo dicemus? Videtur quidē impositum ad significandū progressum ab his quę ex principijs ortum habēt ad ipsa principia quod & ipsum resolutionis nomen ostendit: Est enim resolutio effectuum posteriorum in priora: ac superiora ex quibus cōstant uideturq; pro translationē sumptum ab his qui post peregrinationē ad proprios lares reuertuntur: Nam qui a patria recedunt: ac deinde regrediuntur resoluere dicuntur: Sicut autem & diffinitio & diuisio & demōstratio multipliciter dicitur? Ita & resolutio: Est enim resolutio transitus a cōpositis ad simplicia: ex quibus tanq̄ ex proprijs principijs idest elemētis sunt constituta: Est & Syllogismorum resolutio in figuras ueluti in principia quedā ac regulas artificiosas & scientiā pariētes: Est & alia eorundem syllogismorū resolutio in principia hoc est in propositiones ac terminos ex quibus primis fuere cōstructi: Dicitur etiam resolutio ad uniuersalia a particularibus accēsus ut a singularibus ad species specialissimas: & ab his ad suprema genera quod resolutionis genus Aristoteles ut quę magis sit diffinitionis inuentioni accōmodata diuisioni prēponit: Dicitur & resolutio cum notum aliquid in principia & causas ex quibus & q; sit & q; noscatur habet resoluimus iuxta quod resolutionis significatum scientia demōstrandi resolutoria appellatur: Quod enim Luna interiectu terrę deficiat ex posterioribus ad priora ascendētes agnoscimus ac postmodū inuenta causa demōstrationem componimus: Nam Lunā quidem deficere sensu comprahendimus huius deinde causam intellectus inueniēs de eadem scientiam scribit hoc pacto: Luna quidem deficit quod deficit aliquod ha-

Ratio vocabuli resolutio.

bet: quod obijcitur: Hic ab effectibus ad causas progressus resolutio appellatur post quē sequit̃ demõstratio descēdēs a causis ad effectus hoc modo: Lunæ aliqd obijcit̃ cuicūq; aliqd obiicit̃ deficit: Item terra mouetur: cū autē mouetur uētus in penitioribus eius cauernis includitur igitur terra uentum habet introclusum: Hæc quidem resolutio dicitur: Post modum fit demonstratio hoc pacto: Ventus in terræ cauernis includitur: Vento autem introcluso terra tremit igitur est tremor terræ: Aut igitur hanc ob causam demonstrādi scientia resolutoria appellatur: Aut quoniā medius terminus in demonstratione uim obtinet omnem: Hic autē est rei diffinitio quæ ex resolutione inuenitur: Vt ipse Aristoteles sentit atq; ideo ars demonstrādi: resolutio dicitur: Vt quæ sine resolutione constare non possit: Potest autē quis & illud affirmare priores quidem libros dici resolutorios ob causam prius assignatam quoniam nulla est in ipsis contemplatio perfectior ea per quam Syllogismi in proprias figuras resoluūtur: At primus liber posteriorum qui antecedit hunc ob causam superius expositam quoniam. s. demõstrationis principia per resolutionem inueniuntur: Propositus autē liber. s. ex duobus posterioribus secundus ideo resolutorius inscribitur quoniam in ipso de medio demonstrationis quod est ipsa diffinitio rei tractatur: Hæc autem per ascensum a continentibus ad contenta inuenitur: Qui modus quidam resolutionis existit: ut ipse Aristoteles in sequētibus indicabit: Atq; hoc pacto singulis libris sue inscriptionis causa erit assignata: Fortasse autem ex hac eadē inscriptione monstratur non placere Aristoteli modum illum inuestigandi diffinitionem per diuisionē: Quem Platonici maxime probāt: In aliis autem cõmentarijs græcis qui etiā ad Ioannem grammaticū referuntur authorem in eandem fere sententiam ista scribuntur quæ causam exponunt cur primus liber atq; secundus posteriores æque: ac duo priores resolutorij inscribuntur: Quoniā medius terminus in demõstratione est diffinitio ex accidenti etiam de diffinitione in hoc libro cõsideratur: Nam proprius de diffinitione differendi locus est in septimo eius uoluminis libro: quod post naturalia inscribitur: Hic autem non tanq̄ de diffinitione sed de causa potius & medio doctrinam insinuat: Cum uero & demonstratio resolutio dicatur, pars autem demõstrationis est ista tractatio vt quæ de medio eiusdem edoceat id circo & ipsa resolutoria uocatur: Primus autem liber demonstratiuæ scientiæ resolutorius inscribitur non eadem ratione qua duo antecedētes, Illi enim a potiori artis Syllogisticæ parte talem sortiti sunt inscriptionē: Nam prior atq; præstantior est ille tractatus in quo docetur quomodo singuli Syllogismi in proprias figuras resoluūtur:

Ars demõstrādi cur resolutiua

Siquidem Syllogiſmū in propoſitiones reſoluimus, has in terminos, & medium aſſumimus atq; hic Syllogiſmi figura reperitur: Quod ſi illa omnia propter demonſtrationē quærūtur ut ipſe Ariſtoteles in principio trium figurarum inquit q; videlicet conſideratio de demonſtratione exiſtit: Finis autē dignitate pręcellit ea quæ ad finem ſunt omnibus quæ ante ipſam ſunt dignior erit demonſtratio: At quoniā ſpecies quædam demōſtrationis eſt demonſtratiua ſcientia idcirco reſolutoria appellatur: Nam eius principia a nobis per reſolutionē inueniuntur cum ab his quæ nobis priora ſunt ad ea quæ natura antecedunt uidelicet ad cauſas ipſas aſcendimus: Primum enim percipimus ſenſu Lunam deficere intellectus deinde cauſam rimatur & inuenit: Ita enim raciocinatur quod deficit ei aliquid obijcitur, hæc reſolutio ad cauſas ex effectibus progreditur: Deinde demonſtratio deſcēdit a cauſis ad effectus, hoc modo Lunæ aliquid obijcitur: Cui aliquid obijcit deficit, Luna igitur deficit: Rurſus etiā terrā cōcuti uidemus, unde ita dicimus: Terra cōcutit, cū terra cōcutit uētus in eius cauernis includitur: Hæc quidē reſolutio eſt: Deinde ſequit demōſtratio: In terræ cauernis uentus includitur uento interclusō fit terræ tremor in terra igitur ttemor fit: Vel igitur ex hac cauſa inſcriptioni occaſio data eſt, uel quoniā in demonſtratione medius terminus ſummā obtinet uim: Hoc autē eſt diffinitio rei: Ipſa uero diffinitio per reſolutionem inuenitur: Cum enim hominem cōſpicimus in illa reſoluimus ex quibus ipſum natura cōſtituit, uidelicet animal rationale mortale intelligentiæ ac diſciplinæ capax: atq; itah æc omnia aſſumētes hominis diffinitionē componimus: Dicitur etiā reſolutio a particularibus ac ſingularibus ad uniuerſalia donec ad ipſum generaliſſimū pertingamus aſcenſus: Eſt etiam reſolutio a re aliqua nota ad principia cauſaſq; ex quibus res ipſa conſtat atq; ínoteſcit regreſſus iuxta quod reſolutionis ſignificatum etiam demonſtratio dicitur reſolutio: Eſt etiā reſolutio ex effectibus ac poſterioribus ad principia cauſaſq; ex quibus effectus conſiſtūt recurſus: Sumptum eſt reſolutionis uocabulum per tranſlationem ab his qui poſt peregrinationē in patriam reuertuntur: Nam ad proprios lares ab externis regionibus reditus reſolutio uocatur: Dicitur etiam reſolutio a compoſitis ad ſimplicia ex quibus componitur tranſitus: Eſt autem & Sillogiſmorum in figuras reſolutio ſiquidem eoſdem in propoſitiones & terminos reſoluimus: Hæc quoq; ex cōmentarijs Ioannis grammatici in ſecundū librum reſolutiuorum poſteriorū uel potius ex eorundem compendio ſumpta ſunt: Sed & idem Ioannes grāmaticus in magnis cōmentarijs dictorum librorum Ariſtotelis non minus q̄ cæteri græci expoſitores de quatuor

Diffinitio p reſolutionem inuenitur.

tuor

tuor doctrinis quales nam sunt & cur tot numero existāt tam docte, q̄ copiose etiam cōscripsit, cum inquit: Quatuor sunt genere methodi quibus omnis doctrina ac disciplina artificiosa perficitur: Diffinitiua. s. ac demōstratiua, diuisiua ac resolutiua: Haud iure superuacuum uideretur cum de demōstratione ac diffinitione sermo habeatur de quatuor pariter doctrinarū modis explanare & quid sint, & propter quid sint: & quod nam singulorū sit opus ac quo pacto ad inuicem se habeant: Sunt enim uiæ quædam ac rationes intellectuales cum quibus humana mens proprias inquisitiones appræhēdit: Adhūc. n. inuēte sunt finem ut earum adminiculo ea quæ sunt occulta atq̧ recōdita intellectus inueniat: Est autem diffinitiuę quidem opus propriam rei proposite substantiā ostendere: Demonstratiuæ uero per se accidētia per medias causas proprijs inesse subiectis demonstrare: Diuisiue autē genera specierum siue subalternarū siue specialissimarum assumere atq̧ eadem specificis differētijs diuidere nihil prætereundo intermediū: Resolutiue uero ex indiuiduis ac singularibus ascendere ad specialissima atq̧ a specialissimis ad subalterna simpliciterq̧ a postremis ad priora & prædicata cum enim plurima sint resolutionis ac diuisionis significata hæ sole quæ dictæ sunt propriā habent appellationem ut quę ad diffinitionē ac demonstrationē conducāt quas etiā ambas Aristoteles ipse in hoc libro proposito ad diffinitionē accipit inuentionē: Vtranq̧ quidem ad idem cōferre asserens resolutiuā uero diuisioni prępones: Hæc quidem sunt quatuor doctrinarū sua singulis opera deputata: Reliquū esset quo pacto se inuicem habeant exponere: Est enim dubitatione dignum nūquid principales existāt, & an diffinitiuā ac demonstratiuam relique due ueluti causæ constituant: Siquidem per eas diffinitiones inueniri uidemus: uel non ita se res habet: Sed hæ potius tanq̄ ministræ illis subijciuntur eisdem quodāmodo subseruiētes ac rationi scientia comite illam quæ rebus aduenit ab illis specificationē præparantes: Si enim tanq̄ illarum causę hasce præcederēt ipse per se ipsas perfectionē, & non relationem ad illas haberent: At nūc intueri licet ipsas ad illas respicere, ac non aliter q̄ arte secādi: & qua metalla effodiūtur Fabris Lignarijs, atq̧ aurificibus habilem illis materiā perficere: Siquidem genera sunt diffinitionum materiæ quæ cum sint indeterminata assumēs diuisio differētijs distinguit atq̧ idonea ad diffinitionum formationē operatur: Demum ita elaborata genera suscipiēs, q̧ conuenientē eis ordinē ac cōpositionem adiungēs diffinitiones instituit: Eodē modo resolutiua ab indiuiduis ad specialissima ascendit: atq̧ ab his ad superiora genera, ac semper subiectis cōmunia perquirit: Quæ demum inuenta diffini-

Io. grāmatici de quatuor Methodis.

Quatuor doctrinarū officia.

B

tiue suppeditat quæ deinde ipsa diffinitiua suscipiens ac conuenienti ordine iungens ex his quidem quę sunt cōmunia singularibus specierum conficit diffinitiones ac rursus ex his quæ sunt cōmunia speciebus generum construit diffinitiones: Quare si quis diuisiuæ ac resolutiuæ eum auferat usum quē diffinitionibus præstant atq; ab illarum respectu seiungat imperfecte & nihil aut parum aliquid utilitatis afferre uidebuntur: Hæc igitur ita se habent: At diffinitiua ipsa est per se ipsam perfecta & rerum explicat substantias ipsaq; demonstratiuam constituit, cum illi medium subministret & causam sine qua demonstrationem fieri est impossibile omnem siquidem uim ab illa demonstratio nanciscitur: Post hanc uero est demonstratiua statuenda: Reliquæ harū ministræ ac famulæ existunt: Sed principaliter quidem diffinitiuę per hanc autem mediam etiam demonstratiuę: Non absq; ratione autem diffinitiua demonstratiuæ præponitur: Illa siquidem rerum substātias explicat: Hæc rebus ipsis aduenientia demonstrat, sicuti autem se habet substantia ad illa quæ ipsam consequuntur ita diffinitiua ad demonstratiuam: Neq; uero superuacaneū uidetur de numero earum aliquid dicere: Cur nāq; communes doctrinarum, ac disciplinarum uiæ: ac rationes sint tantūmodo quatuor neq; maiori numero neq; minori compræhēdantur: Vel igitur substantiarum certam quærimus habere scientiā aut eorum quæ easdē substātias consequntur ad substantiaꝝ cognitionē utimur diffinitiua: Ex his autē quæ quod quid est manifestant in consequentiū uenientes notionē ad eorum probationē utimur demōstratiua: Quia uero diffinitiuæ necessaria est materia eandē diuisio ac resolutio suppeditāt: Nam cum diffinitiones sint, uel specieꝝ specialissimaꝝ, uel subalternaꝝ aut a superioribus aut ab inferioribus istas inquirimus & cum a prioribus rimari placuerit utimur diuisione sicut cum a posterioribus resolutiōe adeo ꝙ principales quidem sciētiæ sunt diffinitiua ac demōstratiua ad has autem diriguntur diuisiua & resolutiua Ioānes quoq; damascenus in libro in quo de arte quæ Logica dicitur tractās de eisdē quatuor doctrinis ita scribit: Sciendū est ꝙ quatuor sunt dialecticæ, i, Logicę methodi, Diuisiua quæ genus in species per differētias secat: Diffinitiua quæ ex genere & differētijs quibus usa est diuisiua propositę rei diffinitionē constituit: Resolutiua quę id quod magis compositum existit in simpliciora resoluit: hoc est corpus in humores, hos in quatuor elementa: Hæc autem in materiam & formā: Demonstratiua autem est quę per medium aliquod rem propositam demonstrat ueluti propositum est nihil demōstrare ꝙ anima est immortalis per hoc medium: Quod semper mouetur est immortale anima semper mouetur igitur

Cur tantū quatuor,

Ioānes damascenus.

anima est immortalis: Illud quoq; nosce oportet Syllogismos ad demõstrationem pertinere: Neq; nos latet resolutiuam esse triplicem: Est enim resolutio naturalis cuius paulo supra exemplum attulimus: Est & resolutio logica quando propositum Syllogismum in propriã figuram resoluimus. Est etiam mathematica resolutio quando accipimus id quod quæritur tanquam concessum atq; ab eodem progredimur donec ad aliquid omnium opinione confessum perueniamus ex quo post modum propositum adstruitur, ueluti si in quæstionem ducatur: Nunquid anima sit immortalis, hoc ipsum quod quæritur accipio tanquam concessum, atq; ita raciocinor: Quando quidem anima est immortalis sunt pro malis & bonis actionibus præmia repensa, si sunt pro bonis & malis actionibus præmia repensa est quod iudicat & iudicatur: Si est quod iudicat, & iudicatur est q; prouidet, Ex prouidentia tandem in prouidentiam deuenimus quam omnes concedunt: Mox per compositionem dico. Quando quidem est prouidentia atq; iudicium præmia rependuntur: Si præmia rependuntur est aliquod quod iudicatur: Si est aliquod quod iudicatur anima est immortalis: Alexander etiam in Commentarijs priorum resolutiuorum Aristotelis assignans & ipse causam eorundem librorum inscriptionis multiplex resolutionis significatum his uerbis ostendit: Ideo autem resolutorij dicuntur quoniam compositi cuiusq; ad ea ex quibus compositio facta est reditus resolutio uocatur: Nam contra se habet resolutio q̃ compositio: Siquidem compositio a principijs uia est ad ea quæ ex principijs oriuntur: Resolutio autem reditus a fine ad principia: Nam & Geometræ resoluere dicuntur quoniam a conclusione principium facientes ordine quodam per ea quæ ad conclusionis demonstrationem assumuntur ad principia propositæ quæstionis ascendunt: Sed & qui composita corpora in simplicia reducit resoluere dicitur: & qui simplicium vnũquodq; in ea ex quibus eorum essentia est constituta: scilicet in materiam, & formã: Sed & qui orationẽ in partes diuidit, & easdẽ ptes in syllabas & has in elemẽta hic quoq; resoluere dicit: Proprie aũt resolutio appellatur cũ Syllogismi cõpositi in simplices resoluũtur: sed & simplices in propositiões ex quibus cõstant: Sed & Syllogismorũ imperfectorum ad perfectos reductio resolutio quędam existit: Iuxta quod maxime resolutionis significatum hi libri resolutorij inscribuntur: Nam in fine primi libri quandam uiam ac rationem Aristoteles tradit per quã hoc cõmode facere ualeamus: Nec minus quo pacto simplices Syllogismos in propositiões ex quibus cõstant resoluamus Idẽ Aristoteles docet eundẽ quoq; authorẽ inuenimus aliq̃do dicere

Resolutiua triplex.

Alexãder in priorib' reso,

quomodo Syllogismi compositi ex simplicibus fiant ac quo pacto ad eosdem reducātur: In quibus igitur libris de syllogismorꝝ resolutione pertractat hos resolutorios priores in quibus autem de demōstrationibus hos quidem resolutorios & ipsos: Sed posteriores inscripsit: Alcinous quoqꝫ philosophus Platonicus in libello in quo placita Plato-
Alcinous. nis exponit de quatuor doctrinis ex eiusdē Platonis sentētia facit mētionem cuius dicta nō grauabor apponere ut unusquisqꝫ facile intelligat utriusqꝫ sectæ & Platonicæ & Aristotelicę familiares philosophos non lōge diuersa de quatuor doctrinis & multiplici resolutionis significato sed eadē propemodū litteris tradidisse: Sunt autē hęc Alcinoi in eodem libro verba: Maxime uero propriū atqꝫ intimū dialectices esse arbitratur uniuscuiusqꝫ rei substantiā inspicere: Deinde accidētia cōtemplatur autē quid unaquęqꝫ res sit uel ex superioribus per diuisionem ac diffinitionē aut ex inferioribus per resolutionē: Accidētia autē quæ substātijs insunt uel ex contentis per inductionē, uel continentibus per Syllogismum adeo ut rationabiliter hæ sint dialectices partes una diuisiua altera resolutiua altera diffinitiua, ac pręterea inductiua ac Syllogistica siue collectiua: Diuisio igitur alia est partitio generis in species alia est totius in partes ueluti cum animam diuidimus in rationalē atqꝫ passibilē, ac rursus passibilē in irascibilē, ac cōcupiscibilē: Alia est partitio uocis in plura significata ut quādo vnum &
Diuisionū modi. idem nomē plura significat: Alia est accidentiū in subiecta ut cum dicimus: Bonorꝝ alia animam, alia corpus exornant: Alia sunt quæ externa appellātur: Et est subiectorꝝ in accidentia diuisio ut cum dicimus hominum alij boni alij mali: alij medij: Oportet igitur in primis vti particione generis in species, ut vnusquisqꝫ rei essentiā cognoscamus hoc autem sine diffinitione fieri nō potest: Diffinitio autē ex diuisione ortum habet hoc modo rei quæ diffinienda sit genus discere oportet ueluti quia genus hominis est animal: Deinde ipsum genus per proximas secare differentias usqꝫ ad species descendēdo ueluti per rationale & irrationale & mortale & immortale: Ita qꝫ si proximæ differētiæ cum genere coniungātur ex ipsis hominis diffinitio cōstituitur: Resolutionis autē species tres sunt, vna est a sensibilibus ad intelligibilia prima: Alia est a demōstratis: & subdemonstratis ad in-
Resolutionis species tres. demonstrabiles & immediatas propositiones regressus: Alia a suppositione ascēdēs ad principia quæ suppositione non egent: Et prima habet talem naturā ueluti si a bono corporis trāseamus ad animę bonum quod in legibus est: Deide ad infinitū pelagus bonitatis, vt hoc modo indagantes ipsum per se bonū reperiamus: Secūda resolutionis species talis existit: Supponere oportet id quod quęritur ac con-



templari quæ nam sint illa priora, atq; a posterioribus ad priora ascẽ
dendo demonstrare donec peruentũ sit ad primũ, atq; confessum a
quo rursus incipiendo ad rem quæsitã per cõpositionis modum de-
scẽdamus ueluti si quęramus nũquid anima sit immortalis hoc ipsum
supponẽs quæro an semper mobilis deinde hoc demonstrato, iterum
quæro an id quod semper mobile sit per se mobile quo demõstrato
rursus quæro an per se mobile principiũ motus existat deinde si prin
cipium an ingenitum quod ueluti pro cõfesso habetur cum quod in-
genitum est etiam incorruptibile sit: Sumpto igitur ab hoc quod ex
se patet initio talis demõstratio cõponitur: Principiũ ingenitum est,
& incorruptibile principiũ motus est id quod per se mouetur anima
autem est per se mobilis igitur ingenita incorruptibilis, atq; immorta
lis est anima quæ autẽ per suppositionẽ resolutio fit talis est: Qui ali-
quid inquirit id esse supponit: Deinde quid sequatur ad ipsum suppo
situm inspicit ac post modũ si sit de suppositione ratio afferenda aliã
faciens suppositionẽ inquirit, an id quod prius supponebatur ad aliã
sequitur suppositionẽ ea nũq̃ inquisitione cessante donec ad aliquod
principium perueniamus quod suppositione nõ egeat: De inductio-
ne autẽ & syllogismis quibus & queadmodum & alijs dialectices par
tibus usus est Plato plura subiungit Alcinous quæ prolixitatis euitãde
gratia prætermitto: Nec minus Proclus philosophus eximius qui præ Proclus.
cipue Platonis dogmata excoluit in primi libri elementorũ Euclidis
expositionis pręfatiõe ita de quatuor dialectices facultatibus scribit:
Sed Dialectica philosophię purissima pars super disciplinas proxime
extenditur omnẽq; illarum continet inuolutionẽ, atq; earundẽ doctri
nis uarias ex ipsa tribuit facultates quę perfectiuę sunt indicatiuę atq;
intellectuales: Resolutiuã dico diuisiuã diffinitiuam ac demonstatiuã
quibus adiunctæ atq; perfectæ hæ disciplinæ quæ a græcis mathema-
ticæ uocantur nõnulla quidem per resolutionem inueniunt nõnulla
per compositionẽ & alia quidem per diffinitionẽ, alia per modum di
uisionis ponũt nõ nulla autem quæsita per demõstrationes absoluũt
hasce facultates suis adoptantes subiectis singulisq; ad medioꝝ uten
tes cõtemplationẽ: Quo fit ut in eisdem disciplinis resolutiones, diffi
nitiones diuisiones, atq; demõstrationes sint propriæ ac secundũ mo
dum disciplinaꝝ cognitioni congruentem reuoluantur: Recte igitur
dialectica sepes disciplinaꝝ appellatur: Hæc sunt quæ græci autho-
res non minus Platonicæ q̃ Aristotelicæ sectæ familiares de quatuor
doctrinaꝝ modis & uarijs resolutionũ significatis concordi fere sen-
tentia scripsere: Illud autẽ in eoꝝ scriptis diligẽs lector animaduertet
omnes eos quos cõmemorauimus aurhores resolutiuã doctrinã de-

monstratiuæ ac reliquis duabus tâquam ab illis diuersam opposuisse: Latini autem expositores Galeni in hoc omnes conueniunt ꝙ doctrina resolutiua de qua Galenus loquitur in proœmio artis paruæ sit doctrina demonstratiua: Sed utrum hæc utatur eo demonstrationis genere quæ demonstratio propter quid, an altero quæ demonstratio quia a Neotericis nominatur ut circa initia operis diximus adhuc sub iudice lis est: Et si uero non nulla quæ supra ex ueterum philosophorum sententia sunt a nobis exposita de eo resolutionis modo quo a compositis ad simpliciora: Aut a posterioribus ad priora siue ab effectibus ad causas accedimus probare uideātur illorum opinionem qui aiunt doctrinam resolutiuam esse demonstrationem quæ a recentioribus philosophis demonstratio quia nuncupatur: Si quis tamen eorundem ueterum philosophorum non modo scripta sed etiam intimos sensus diligenter subtiliterꝙ scrutetur inueniet id omnes fere innuere non esse ueram demonstrationem nisi cum a prioribus quæ per resolutionem inuenta sunt ad posteriora componendo procedimus adeo ut uera comprobetur gemini sententia resolutionē nihil aliud esse nisi demonstrationis inuentionem: cui etiam sententiæ adstipulantur uerba Themistij in paraphrasi primi libri posteriorum resolutoriorum Aristotelis ita scribentis: Demonstratio uero semper priora quæ secundum naturam sint priora desiderat ꝙ si ex prioribus secundum nos demonstratio aliqua nectitur ut demonstratio appellari possit non tamen simpliciter sed secundum nos demonstratio dicitur: Idem pariter Simplicius adstruit in expositione primi libri Aristotelis de physica auscultatione: Vbi quærit qualis sit cognitio quæ habetur de rebus naturalibus ab his qui harum principia & causas ex compositis & iam confusis inuenerunt: Manifestum enim esse inquit ꝙ coniecturalis est huiusmodi cognitio principiorum & non demonstratiua unde concludit Simplicius Platonem recte physiologiam idest rerum naturalium scientiam esse quandam icotologiam idest coniecturalem locutionem putasse cui etiam opinioni inquit Aristotelem consentire: Qui illam quæ est proprie demonstratio vult fieri ex immediatis & principijs per se creditis & ex his quæ proprie sunt causæ & natura priores: Neqꝫ illud resolutionis genus quo Mathematici frequentissime utuntur, ad aliud tendit nisi ad principiorum ex quibus demonstratio componitur inuentionem: Quare ijdem Mathematici resolutionem ac compositionem hoc modo diffiniunt: Resolutio est assumptio quæsiti tamꝙ confessi per consequentia progrediens ad uerum aliquod, atqꝫ confessum: Com-

Geminus

Themisti⁹ in poste.

Simplici⁹:

Plato.

positio est assumptio confessi per consequentia procedens ad quęsiti compræhensione: Sunt autem Mathematicorum libri & precipue tertius decimus liber elementorum Euclidis ex editione Theonis & resolutionum & compositionum pleni: Idcirco Hali in expositione artis paruæ Galeni quis non explicet qualis sit doctrina resolutiua qua utuntur Mathematici ait tamen hanc ipsam doctrinam esse Mathematicis notam quo quidem Hali testimonio frustra plusq̃ commentator suam de doctrina resolutiua opinionem tentauit asseuerare: Si enim ut testatur Hali Mathematici utuntur resolutione, siue doctrina resolutiua non autem est apud eos usitata demonstratio quia: Sed potius propter quid hinc se colligere arbitratur idem: Plusq̃ cōmentator doctrinam resolutiuam esse demonstrationē propter quid: Nos autem ex his quæ supra exposuimus satis constare arbitramur Mathematicos & diuisionibus, & diffinitionibus & demonstrationibus & resolutionibus uti nihilq; aliud apud ipsos esse resolutionem nisi demonstrationis propter quid inuentionem non ipsam demonstrationem propter quid: Vnum autem mathematicæ resolutionis exemplum non grauarer apponere nisi scribendi fugerem prolixitatem in re præsertim quam vnusquisq; qui mathematicorum disciplinas uel mediocriter degustarit possit ex eorundem mathematicorū libris perdiscere: Vnde non possum non parum admirari conciliatorem qui habitus est ætate sua ut nostra quoq; habetur in mathematicis scientijs usq; ad necromātiæ suspitionem excellentissimus ausum contra Hali sententiam differentia octaua pronuntiare mathematicos non nosce doctrinam resolutiuā uel si eam sciunt non tamen uti ea: Quare ait Halim suos sectatores ignorantiæ baratrum detrusisse. At qui Proclus & Euclidis expositor & omnium gręcorū iudicio mathematicus excellentissimus testatur mathematicos non minus resolutiua q̃ reliquis alijs tribus dialectices facultatibus uti: Quemadmodum eiusdem authoris uerba quæ supra de quatuor doctrinis recitauimus apertissime ostendunt, ac quemadmodum etiam sine aliquo Procli testimonio mathematicorum libri bleni resolutionum, ac compositionum ut diximus manifestant: Quo circa Hali uere potuit affirmare Mathematicos & nosce & uti doctrina resolutiua: Si modo eam potius esse demonstrationis inuentiuam q̃ demonstratiuam ut nos ex ueterum philosophorum authoritate probauimus intellexerit: Alioquin cōciliatorē non temere contra ipsum inuehi in processu huius nostræ disputationis cōcedemus qui tamen cōciliator & ipse uisus est ignorasse & quid sit resolutio mathematica & cur priores ac posteriores libri Aristotelis resolutorij nominati talem sortiti sint

Euclidis XIII. Hali. Aduersus plusq̃ cōmētatorē. Aduersus cōciliatorem. Proclus Mathematicus.

appellationẽ quæ omnia nos in præcedentibus ex sententia ueterũ philosophoꝝ abunde docuimus sed ut tandem ad principale nostri instituti propositum reuertamur ad ostendendum.s.quæ fuerit Galeni de tribus doctrinis ordinatis,& de illa præsertim quã dicit in prooemio artis parue ex notione finis inchoare,& fieri secundũ resolutionem sententia illud necessariũ habemus adijcere : ꝙ præter supra tactos resolutionũ modos: Est quidam alius qui ut testatur Aristoteles libro tertio moraliũ est resolutioni Mathematicæ similis quem Galenus præcipue Methodũ resolutionis nominat: Quidam ex neotericis Syllogismũ praticum uocãt : Fit autẽ hoc modo proponitur finis quem assequi intendimus: Deinde inquiruntur illa per quæ eundem finem possumus attingere nunꝗ cessante inquisitione donec ad aliquod ultimũ peruenerimus quod sit actionis principiũ: De tali resolutione simili illi quam diximus mathematicã appellari : Aristoteles libro allegato loquitur in hunc modum : Nec sane de finibus cõsultamus sed de his quæ sunt ad finem : Medicus.n.non consultat an sanũ faciat, nec orator an persuadeat : Neq gubernator reipub.an bene instituat ciuitatem,neq alioꝝ quisquam de fine deliberat,sed posito fine quẽadmodum ad illud perueniatur considerat,& si per multa fieri posse cõstat per quod illoꝝ facillime & optime fiat perquirũt, Si uero per unum quẽadmodum per unum fiat,& id rursus per quod donec perueniat ad primã causam quod in inuentione vltimũ est,qui enim cõsultat uidetur quærere ac resoluere prædicto modo quasi diagramma: Eiusdem resolutionis quæ a fine proposito summit initium habetur exemplum etiam apud Aristotelẽ libro septimo primæ philosophię quam Metaphysica id est post naturalia nominãt ubi scribũtur hęc uerba: Fit autem sanum ita cogitãte.s.medico,quoniã sanitas est tale quid necesse est si sanum futurum sit ut hoc adsit.s.æqualitas, & si hoc caliditas: Et ita semper raciocinatur donec reduxerit ad hoc quod ipse efficere potest: Hoc in libro Aristoteles uult ostẽdere quo modo fiat sanitas non quomodo facta sit, ut male exponit Auerrois cõmentator qui dedit conciliatori errandi occasionẽ ut paulo infra ostendemus,ostendit inꝗ Aristoteles quomodo sanitas a medico restituatur si quem cõtingat egrotare: Ita.s.eodẽ medico ratiocinãte: Si sanitas est æqualitas calidoꝝ & frigidoꝝ oportet factam in his inæqualitatem ad æqualitatem peruenire ita ꝙ alterum non superexcedat alterũ sed modice se habeat: Si uero debeat esse æqualitas oportet ut adsit caliditas,supponatur.n.frigiditatem supabundare : At si caliditatem adesse conuenit opus est frictione: Incipit ergo Medicus a frictione quam facere potest quæ quidem frictio ultima est secundũ

Septimo Metha.

intentionem

intentionem ad sanitatē & æqualitatē & caliditatē collata: Primum enim Medicus mente concipit sanitatē: Deinde æqualitatē, deinde caliditatē ultimo loco frictionem quæ tamen in opere primas partes habet: Primū. n. frictio caliditatē: Caliditas æqualitatē æqualitas sanitatem facit: Et hoc est illud quod dicitur, ꝙ principiū operationis est finis cognitionis & principiū cognitionis est finis operationis quæ postrema uerba cōmuniter dicta usurpat etiā Cōmētator i huius loci expositione cōmento uigesimo tertio: Sed præter hęc uerba reliqua expositio falsa est: Et sensum Aristotelis omnino deprauat, neq; enim proponit sanitatē quam medicus facere intendit: Sed iam factā supponit, neq; æqualitatē nominat quam adesse oporteat si sanitas futura sit sed fluxum naturæ qui si fuit oportuit affuisse caliditatē & si caliditas affuit oportuit bibisse pharmacum, seu laxatiuū vt vtar uocabulo quo Auerrois cum tamē Aristoteles in suo exemplo non de fluxu: Sed de æqualitate qualitatē non de pharmaco sed de frictione loquatur: Quæ faciēs caliditatem facit etiam æqualitatē & consequenter sanitatem: Laxatiuum autem tam frigiditatē q̄ etiam caliditatem posse facere, si non per se saltem ex accidenti nemo medicus nescit ex frictione de qua loquitur Aristoteles fieri caliditatē tam a vulgo q̄ etiam a medicis scitur: Non est autē admirandū si Auerrois expositio corrupta est: Cum etiā translatio quam ipse exponit sit deprauata quod vnusquisq; poterit animaduertere qui translationē arabicam græcę contulerit quę licet & ipsa barbara sit: Multo tamen fidelior est altera quam Auerrois sequutus & ipse grauiter errauit, & philosophos nostræ ætatis (de illis loquor qui non ei minorē q̄ Aristoteli adhibent fidem) tetra inscitiæ caligine obtenebrauit: Mille. n. sunt huiuscemodi loca ne dicam decem milia apud Aristotelem male e græca in arabicam linguā translata & cōsequenter perperam a Cōmētatore declarata: Sed de hoc ipso loco libri septimi de prima philosophia non satis recte a Cōmentatore exposito etiam inferius loquemur, ubi de conciliatore suam ex Auerrois expositione opinionē de doctrina resolutiua confirmante uerba faciemus: Iam ad id unde digressi fuimus reuertamur: De tali etiam resolutione quæ a fine concepto sumit initium facit mentionem Simplicius in expositione libri secundi Aristotelis de naturali auscultatiōe, vbi Aristoteles conatur ostēdere quo pacto eodem fere modo in mathematicis, & in his quæ a natura fiunt inueniatur necessitas uerba autem Simplicij locum illum exponentis hæc sunt: Haberet autem consequtio similitudinem si quis finem tam q̄ natura primum considerauerit quoniā & propter hunc & materia est: Hoc autē & ipse Aristoteles cōfirmat ex artibus: Simplici⁹

C

Quispiã enim statim ab initio concipiẽs usum domus atq utilitatẽ & prius figuram animo fingens sic apponit materiã: Est enim finis notio principium speculationis sed non actionis: Duplex enim principium alterum speculationis, alterũ actionis: Et notio quidẽ finis est speculationis principium, quia egemus defensione ideo & tectũ facere oporret: Igitur & parietes, & fundamenta: Finis uero speculationis est principium actionis: Idem Simplicius in expositione libri prædicamentoꝝ Aristotelis uolens ostendere quam præstet utilitatẽ hic liber cum ad totius philosophiæ tum ad artis logicæ introductionem, declarat obiter secũdum quam Methodum fuerint omnes partes Syllogismũ demonstratiuum constituentes ab Aristotele inuente secundum Methodum. s. resolutiuam, & eodem utitur exemplo artis ædificatiuæ: In hunc modum scribẽs utilis autem horum doctrina ad totius philosophiæ, & logicę tractationis introductionẽ: Liquet enim ꝙ simplitiora ad elemẽtationem sunt utilia propter quod & Geometer a simplicioribus inchoans primũ de triangulis deinceps de quadrangulis docet & tunc de quinquãgulis, & de alijs qui ordine sequũtur multangulis: Et qui numerorum studium habẽt quid par, quid impar atq ita quid pariter par, & quid pariter impar: Quod autem ad logicam tractationem utilis sit simplicium uocum principiũ hinc manifestum: Contemplatio & actio aduersum iter tenent & enim contemplatio a fine incipiens, uia incedit ad principium: Actio autem a principio ad finem progreditur, ueluti in domo: Nam ipsius contemplatio usum protinus concipit propter quem est domus ꝙ propter tegumentũ quod a uentis, imbribus, atq ęstu defendit: Et quo modo hoc fieri possit considerans inuenit ꝙ sine parietibus tegumentũ nequit subsistere: Parietes autem sine fundamentis firmari non possunt: Sed neq hæc possibile est ut iaciantur nisi terra fodiatur, & hic desinit, unde actio incipiens primum fodit terram: Deinde fundamẽta iacit, & his superadstruit parietes ultimo tectum supimponit: Hic igitur etiam mihi simile obserua: Sicuti enim indigemus domo quæ nos tueatur ab ea quam uenti & imbres & æstus facit corruptionem Ita & egemus demõstratione quæ prohibeat illam quæ uere fit a falso in contemplatione & a malo in actione corruptionẽ: Sicuti enim in cõtemplatione opponitur uero falsum, sic & in actiua philosophia malũ opponitur bono: Et aliquo egemus instrumẽto quo ipsa separet atq distĩguat ne falsa pro ueris & mala pro bonis incidamus: Hoc autem instrumentũ est demõstratio quod est examẽ uniuscuiusq rei, neq permittit nos debili forte, uel ueri, uel boni similitudine decipi: Sed omnia aperit, & explorat: Sicuti igitur domũ qualiter fiat consi-

Finis notio.

derantes in terræ fossionē desinimus, sic & demonstrationis generationē cōtēplantes quoniā demonstratio aliquid alicui inesse dicit, & aliquid non inesse alicui, non simpliciter, sed & causam apponens ob quam insit, uel non insit: Manifestū est ꝙ non est simplex oratio: Sed plurium collectio & eius quod inest, & cui inest, & causæ, in duas ad minimū propositiones collectæ: Nam qui demōstrat animā esse immortalē per mediū hoc per se mobile: Ita dicit: Anima est per se mobilis, per se mobile est immortale, & ita subinfert cōclusionē, ꝙ anima est īmortalis: Syllogismus igitur demonstratiuus est demōstratio: Sed quo modo disceremus Syllogismū demonstratiuū nisi prius discamus Syllogismū simpliciter, neq; .n. scribere hanc, uel illā formā poterimus nisi antea simpliciter scribere didicerimus: Syllogismū autē simpliciter quomodo cōtingit discere nisi ea ex quibus cōstat prædiscamus: Hæc autē sunt propositiones, uerū & hæ ex nominibus sunt, & uerbis his quidē subiectis, his uero prædicatis: Quare & horū cognitio est necessaria, & neq; usq; ad has resolutio terminatur: Nam & has ipsas antecedit simpliciū uocū cōtēplatio secundū quā omnia sunt nomina quoniā prima impositio tāq̄ nominū existit: Cum .n. necessariū haberēt homines res inuicē sibi significare, quia a cōmuni distabant intellectione huic quidē nomē corpus imposuerūt, huic uero dextrū, & alteri facere uel pati nōdum facta differētia secundū quā hæc quidem subijciūtur, hæc uero prædicātur, & hæc quidē cū significāt tēpus hæc uero nō antecedit: Igitur uocū simpliciū cōtēplatio, & ab his incipiēdū uolenti facere demōstrationē: Cōuenienter igiť a p̄dicamētis inchoamus quoniā p ipsa ad orationē significatiuā & ad res significatas itroducimur a simplicioribꝰ ad cōpositiora: Nā post simplices uoces quid nomē quid uerbū addiscimus: Deinde q̄d affirmatio quid negatio & quæ sint harꝝ differētiæ, quæ in libro de interpretatiōe docētur deide quid terminus, quid ꝓpositio quid Syllogismus & quę syllogismorꝝ species & ꝙ in unaquaq; figura, & ꝙ in singulis figuris modi fiant quæ discimus in prioribus resolutorijs, & ita ad demōstratiuā uenimus tractationē, quā posteriora resolutoria inscripsit Aristo. Recte igiť a libro p̄dicamentorꝝ & logicę tractatiōis & totius phię initiū facimus, & ex his quæ dicta sunt habemus ordinē libri ꝓpositi lectiōis: Sed & Gal. ipse de cuius opinione discerimus usum Methodi resolutiuæ lib. xj. artis curatiuę tali exēplo declarat: His igiť qui febrē sanare conantur necessariū est putredinē amouere qř duæ fiunt intētiones, altera a febre, altera a putredine, ut quod q̄dē febris factū iā est cureť quod uero iā fit ꝓhibeat: Sed rursus alię duę intētiones suboriunť, & iam factā putredinē auferre, & eā quę iā fit ꝓhiberet

Hæc autem quæ iam fit causam habet carentiã transpirationis: Nam nihil prohibet ita nominare clarioris doctrinæ gratia: Quare & ab hac duæ aliæ rursus erunt indicationes & quod iam retentum est eua cuantibus, & quod futurum est: ut retineatur prohibentibus: Prohibebitur autem sanantibus nobis obstructionẽ cuius & ipsius id quod iam factum est sanare oportet, quod uero futurũ prohibere: Sanabitur autem id quod factum ab aperientibus prohibetur uero futurum, si humorũ influxum qui obstructionem faciũt coerceamus, quod igitur ultimum inuentum est secundum Methodum resolutiuã hoc primum facere oportet in curatione: Hoc est uerum exemplum doctrinæ resolutiuæ libro vndecimo capite decimo a Galeno positum: Et non illud quod scribit Cõciliator differentia octaua ex eiusdem libri capite primo, & secũdo sumptum dum suam probare nititur opinionem ꝙ videlicet doctrina resolutiua sit demõstratio quia, & non propter quid: Qui etiam Conciliator eiusdem probationis gratia citat Auerroim locum illum Aristotelis supra a nobis adductum in exemplum Methodi resolutiuæ ex libro septimo de prima philosophia exponentem his uerbis: Et cum iste infirmus est modo sanus necesse est ut fluxus naturæ fuerit necesse est calorem fuisse, & si calor est necesse est potasse laxatiuũ: Et hoc intendebat cum dixit & si hoc est iam fuit calor, & secundum hunc modum dicemus unum post aliud id est & sic dicemus unum post aliud secundũ dissolutionem scilicet incipiendo a posteriori, & perueniẽdo ad primum principium in cognitione: Deinde dicit & motus qui ex hoc est actio &c. id est motus qui incipit ab ultimo in dissolutione, & est cõpositio dicitur actio procedens ad sanitatem ita ꝙ accidat: ꝙ sanitas quæ est extra animam sit a sanitate quæ est in anima & intendebat ꝙ esse sanitatis quę est in anima est in compositione ad esse sanitatis quæ est extra animam & hoc est illud quod dicitur ꝙ principium operationis est finis cognitionis: Et principium cognitionis est finis operationis: Hæc quidem Auerrois qui in aliquibus uerbis plurimã ostẽdit resolutionis a notione finis inchoantis cum resolutione mathematica similitudinẽ: Quẽ enim motum Aristoteles, atꝙ Simplicius uocãt actionem uel factionem Cõmentator nominat cõpositionẽ quasi actio in agibilibus cõpositioni in Mathematicis & simpliciter in omnibus speculabilibus proportione respondeat uerum in multis ab Aristotele dissidet, & sibi ipsi non consentit: Nam postremũ dictum quod est commune dictum, & maxime Galeni libro vndecimo artis curatiuæ quem antea allegauimus, ꝙ videlicet finis cognitionis est principium actionis secundum Methodum resolutiuam: Sicuti principium cognitionis est

Cõtra Cõciliatorẽ.

finis operationis hoc inq̃ omniũ & præcipue Galeni dictum uerissimum existit, cui tamen repugnant uerba propria Cõmentatoris dicentis ꝙ in dissolutione unum post aliud dicitur incipiendo a posteriori, & perueniendo ad primũ principium in cognitione: Neq; enim in methodo resolutiua quam Auerrois dissolutionem nominat: incipiens a posteriori neq; ab eo peruenimus ad principium cognitiõis immo contra incipimus a principio cognitionis, quod est notio finis secundum simplicium, donec perueniamus ad ultimum cognitionis quod est principium actionis: Primus autem progressus uocatur ab Aristotele cogitatio: Siue ut habetur in græca translatione intelligẽtia, Secundum autẽ factio, ab Auerroi autem ut diximus compositio: Quia ex hoc loco Aristotelis libri septimi de prima philosophia male meo iudicio apud Arabes interpretato & prius etiam ab Auerroi cõmentatore exposito contrarium elicitur ei quod vult habere pro sua opinione adstruenda Conciliator: Illud enim a quo incipit doctrina resolutiua quod secundum Galenum est notio finis siue principium cognitionis nihil aliud est nisi finis mente cõceptus, vt declarat Simplicius in uerbis supra a nobis adductis ex expositione libri secundi Aristotelis de phisica auscultatione exemplo artis ædificatiuæ: Ipse uero Aristoteles loco statim antea allato ex libro septimo de prima philosophia duobus exemplis: Altero artis medicinalis cuius finis est sanitas: altero artis ædificatiuę cuius finis est domus, siue eius utilitas ut Simplicius in allegata expositione declarat, quem finẽ vult idem Simplicius posse cõsiderari tanq̃ natura priorẽ his quæ sunt propter ipsum: Si eodem modo omnino in mathematicis & in his quæ a natura fiunt debeat necessitas inueniri: Quam necessitatis similitudinẽ uidetur Aristoteles in suis uerbis quę expõit Simplicius insinuare quã etiam Simplicij expositionẽ confirmat Aristoteles libro secundo de partibus animaliũ, vbi secundum translationẽ Theodori scribit hæc verba: Sed cum cõtra in generatiõe atq; essentia agatur: Quę enim posteriora sunt generatione, hæc natura priora sunt & quod primũ est natura: Id ultimum est generatione: Non enim ędes laterum, aut lapidum gratia sunt, sed hæc gratia ædium petuntur: In eandem sententiam scribit etiam Simplicius in expositione eorum quæ post prędicamenta nominãtur exponẽs quot modis dicatur prius atq; posterius, secundum peripateticorũ opinionem, atq; illum quoq; inter alios adducit quo aliquid dicitur esse conceptu prius sicuti finis, sunt autem hæc eiusdem Simplicij uerba: Illud autẽ quod est cõceptu prius est sicuti finis quoniam præintelligimus finem sicuti tegumẽtum ante parietes & fundamenta & fossionem: Hoc igitur sub illa ponetur quę

Cogitatio

Aristotel.

Simplici⁹.

Prius.

sunt priora tempore: Ipsius uero subsistere posterius est tempore. Substantia autem prius: Prima uero secũdum substantiam quæ sunt perfectiora quod prioris significatum non uidetur mihi prætermisisse Aristoteles ut Iambicus inquit sed in quarto modo comprahendisse in quo honorabilius & optimum primum dicebatur, ex his Simplicij uerbis apparet finem dupliciter considerari, uel quatenus in mente est: Et sic notio finis siue conceptus finis nominatur: & hoc modo acceptus prior est tempore his quę propter finem esse dicuntur: uel quatenus extra animam subsistit: & sic posterior est tempore: sed prior dignitate ac perfectione: atq; etiam natura: ut uerba Aristotelis manifestant quæ quartum modum prioris in his quæ post prędicamenta uocantur exponuntur. Sunt autem hæc. Adhuc uero melius: & honoratius prius esse natura uidetur: Hanc etiam duplicem finis considerationem tangit: Auicenna sexto libro eius operis quod Metaphysica inscribitur inquiens causa finalis non est causa inuenta extra sed inuenta in intentione agentis. Quam Auicennæ sententiam confirmat Alexander in expositione quinti libri de prima philosophia statim circa initia eiusdem libri ubi Aristoteles quot modis principium dicatur exponit. Sunt autem uerba Alexandri hęc principium uocat scilicet Aristoteles finis & propositi cognitionem. Hoc enim in agibilibus primum principium & causa ut agibile fiat. Quare quod scribit Conciliator supra allata differentia ex Boetij in topicis authoritate: ꝙ finis & effectus idem sunt: & uterq; posterior: de fine quidem qui extra animam subsistit: & in idem coit cum effectu illis concedemus ꝙ sit posterior secundum tempus licet non secundum essentiam: uel naturam. De fine autem mente concepto qui notio finis: siue conceptus finis appellatur: qui est principium speculationis: ut ait Simplicius: siue cognitiõis ut Auerrois loquitur minime assentiemur. Hic enim illa etiam quæ ad finem extra animã subsistentem quęruntur ne dum finem ipsum quem assequi intendimus tempore proculdubio antecedit: uel hoc ipsum Auerrois expositione cõfirmante quæ dicit ex intentione Aristotelis sanitatem quæ est in anima esse in compositione ad esse sanitatem. quæ est extra animã: Hic uero modus prioritatis secundum tempus primus est: atq; præcipuus iuxta Aristotelem in eo tractatu quem diximus post prædicamenta nominari. Ex his omnibus uolumus esse conclusum non posse Conciliatorem ex eo ꝙ Galenus scribit in proœmio artis paruæ doctrinam resolutiuam fieri ex notione finis non posse inquam suam asseuerare opinionem: ꝙ doctrina resolutiua sit demonstratio quia cum ex eiusdem Galeni uerbis cõtrarium potius colligatur: eandem scilicet do-

Iambicus.
Auicẽna.
Alexãder.
Doctrina resolutiua

ctrinam ex priori non autem ex posteriori procedere. Neq; tamen plusq̃ Cõmentator qui aduersam Cõciliatori tenet opinionẽ quicq̃ ex tali conclusione lucratur: immo ex multis quæ supra a nobis dicta sunt de notione finis ex authoritate Simplicij liquere potest quantũ idem plusq̃ Cõmentator a uera Galeni sententia deuiauerit: nam secundum plusq̃ Cõmentatoris expositionẽ notio finis sequitur resolutionem: Secundum autem Simplicium atq; Galenũ ut etiam magis ac magis postea declarabimus notio finis antecedit resolutionẽ: Sed anteq̃ utriusq; opinionis tam.s.plusq̃ Cõmentatoris q̃ etiam Conciliatoris falsitatem ostendamus prius est a nobis uera Galeni sententia aperiẽda: nam ex recto ut dici solet: obliquũ magis apparet. Nos quidem hactenus de conceptu siue notione finis generalius fuimus locuti: si uero uelimus ad opinionẽ Galeni de doctrina a notione finis inchoante explicandam propius accedere: notio finis in ea oratione Galeni quę statim proponitur in proœmio artis paruę in his uerbis. Tres sunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærent: prima quæ fit a notione finis secundum resolutionem: hoc inq̃ quod notio finis dicitur artius est accipiendum. Nam Galenus de doctrinis loquẽs per notionem finis non quẽlibet finem notum intelligit: quẽ unusquisq; sibi animo proponit: & assequi intendit: sed solum specialem finem alicuius artis: uel scientiæ quam doctor intendit constituere: atq; obiter constituendo docere. Per doctrinam autem a notione finis incipientem: & factam secundũ resolutionem nõ methodũ aliquam siue doctrinalem modũ ex illis quatuor apud ueteres celebratis de quib⁹ nos ab initio latissime scripsimus: idẽ Galenus uidetur accipere: sed quandã aliam sui generis doctrinã: quæ ab ordine potius quem in docẽdo seruat: q̃ a modo docẽdi uel diuisio: uel resolutio uel diffinitiuo uel demõstratiuo suã recipit denominationẽ. Neq; enim ideo resolutiua dicitur quia: uel resoluere doceat: uel resolutionibus frequenter utatur sed quia sequitur ordinem resolutionis a notione finis inchoãtis ut postea plenius sumus ostensuri. Nam prius illud oportet declarare quomodo uelit Galenus vnãquãq; scientiã uel artẽ propriã habere ex sui finis notione cõstitutionẽ. Hinc.n.& una aperietur sensus illorũ uerborũ quę in antiqua trãslatiõe scribũtur in hũc modũ. Nemo tamẽ ante nos scripsit eã quæ ex notiõe finis incipit: ex qua oẽs artes cõsistũt fm rationẽ: q̃ uerba male intellecta magnã dedere duarũ opinionũ cõtrariarũ assertorib⁹ inuicẽ altercãdi occasionẽ utrisq; studẽtibus: hoc oẽs artes cõstituẽdi munus doctrinę adscribẽt demõstratiuę sed alteris demõstratiõi pp quid: alteris demõstratiõi quia a iunioribus philosophis uocitatę Gal. in libro cui titulus est. Nũquid salubre

Notio finis.

Sententia Galeni.

Galenus.

pertineat ad artem medicinalem uel gymnasticam, siue athleticam, uolens ostendere quo modo unaquæque ars a suo fine propriam habet constitutionem scribit hæc uerba: Manifestum igitur, quod neque ex materiis oportet artes iudicare: Neque enim si quis alias quidem communes materias, & ut quispiam diceret secundũ accidens alias proprias & proximas unicuique arti supponens quatenus quidem naturale est corpus nostrum: diceret esse scientiæ naturalis materiam quatenus uero sanabile medicinalis, quatenus nõ optimo habitu prędictum gymnastice, neque sic aliquis ex alio q̃ ex fine artes distingueret: Dicere enim hoc aliquod corpus esse sanabile est eius qui finem cognoscat: Neque uero si quis ex theorematibus artes distinguat ac separet aliunde potentia incipit q̃ ex fine: Propria enim uniuscuiusque artis theoremata sunt quæ quispiam cogonscens iuuatur ad finem, nam & grammatica: & in arte fabrilli: & in musica & qua uis aliarum quæcunque, uel ipsum finẽ manifeste, uel id ipsum quod melius: uel citius afferre possunt propria sunt artis: Quæcunque uero nihil iuuant ad finis factionem hæc propria non sunt, undequaque igitur ratio iubet ad finem uenire & per hunc artes iudicare propter hunc enim, & per actiones uniuersales & per propria theoremata atque principia siquidem & hęc ipsa uariantur secundum fines artium: Sanitas enim finis est, ipsa uero in calidis, frigidis, humidis ac siccis in his uero & materię principiũ & speculationis principium circa horum noticiam: Sed non eodem modo medico & naturali hoc ipsum uero quod non eodem modo a fine scientiarum cognitum fuit ac diiudicatum & cõuenienter semper ratio adinuenit finem regulam atque iudicium omnium quæ tractantur in artibus: Nam vniuscuiusque artis constitutio hinc sumpsit initium: Neque enim quispiam artem medicinalem constituere properasset si prius sanitatem non desiderasset neque artem ædificandi domum, nisi domum appetisset, neque textoriam nisi uestem concupisset sed & quę omnes artes inuenit hinc sumpsit initium: Ostensum autem est alibi quomodo quispiam fine præsupposito artem eius secundum Methodum id est uiam quandam, atque ordinatum progressum adinueniret: Et primum oportet in illo libro exercitari qui uult ad unguem ea quę hic scribimus intelligentia compręhendere: Nam manifeste discet quod ambæ medicinę partes salubris scilicet & curatiua sub eandem cadũt contemplationem: Hæc Galeni uerba aperte declarant quid sit notio finis apud ipsum scilicet finis artis alicuius mente conceptus ac desideratus, & quomodo sumpto a notione finis initio omnes artes secundum Methodum idest uiam quãdam atque ordinatum progressum constituuntur: Nam fine artis semel constituto atque proposito inue

Quid sit notio finis

niuntur principia ac theoremata eiusdem artis per relationem ad finem ut enim Galenus inquit finis est regula, & examen omnium quę in qua uis arte aut scientia traduntur illa enim principia, atq; theoremata artis esse dicuntur quæ ad finem eius artis uel facilius uel citius assequendum utilia sunt alioquin si nullum præstarent ad finem artis usum: Nec theoremata quidē vt ait Galenus in libro qui de optima doctrina inscribitur dicerentur: Ex eisdem etiam Galeni uerbis nobis aperitur sensus illorum uerborum quæ in proœmio artis paruæ secundum antiquam translationem græcam ita scribuntur: Nemo tamen ante nos scripsit illam.s.doctrinam quæ ex notione finis incipit, ex qua omnes artes consistunt secundum rationem: In qua translatione nulla ambiguitas esse potest si leges grammaticę sequimur quę uolunt verbum relatiuum referre illud quod statim antecedit: Nulla inquam dubitatio esse potest quin relatiuum qua referat notionem finis quæ proximior est, & non doctrinam ut communiter omnes medici iuniores referri putarūt unde semetipsos inextricabiles difficultates iniecerunt quærentes quæ sit illa doctrina ex qua omnes artes constituantur: Nos autem & si fateamur omnes artes a suo fine propriam habere constitutionem hoc ipsum non uno in loco sed pluribus Galeno testificante: Nam & in libro qui inscribitur de constitutione artis medicinalis clarissima uoce pronuntiat ex ueterum philosophorum sententia unicuiq; arti fieri a suo fine constitutionem & in primo libro artis curatiuæ etiā ex propria asseuerat omnes artes quæ secundum aliquam methodum.i.uiam atq; ordinatū progressum cōstituuntur notionem finis suæ cōstitutionis habere principium: Licet inquā nos hoc crebrum Galeni dictum uerissimum esse cōcedamus: Non tamen cogimur assignare quænam sit illa doctrina ex tribus in proœmio artis paruæ a Galeno numeratis cuius hoc munus existat omnes artes constituendi cum nō dicat Galenus inibi doctrinam ex notione finis incipientem omnes artes constituere sed solum a notione finis a qua doctrina incipit: quæ fit secūdum resolutionem omnes artes consistere, siue propriam habere cōstitutionem quasi uoluerit isti doctrinæ uel ex hoc ipso quandam dignitatem corrogare ꝙ inde sumat initium unde omnes artes, atq; scientiæ suam habeant constitutionē & si ipsa aliquā artem non solū doceat sed etiā inueniat, atq; cōstituat ꝙ hoc habeat ex eo unde summit initiū idē Gal. nobis studu erit insinuare, aut forte Gal. cum primū dixisset se alibi.i.in lib. de cōstitutiōe artis medicinalis scripsisse doctrinā quę incipit a notiōe finis ꝑ uerba sequētia á qua.s.notiōe finis oēs artes cōsistūt nobis intēderit declarare nō solū artē medicinalē, sed oēs alias propriā habere ex

Theoremata artis

Galenus.

suorum finium notione constitutionē: Plurimū autē interesse censeo an dicatur ex doctrina a notione finis inchoare an ex ipsa notione finis omnes artes constitui: Nam de notione finis nulla potest esse cōtrouersia si uerba Galeni quæ ex libro cui titulus est nunquid salubre ad artem attineat medicinalem uel gymnasticam paulo supra allegauimus sane intelligantur: Sed nunquid illa doctrina quæ incipit a notione finis, & fit secundum resolutionem possit omnes artes atq; sciētias constituere atq; eodem ordine quo ad ipsa constituuntur edocere, & quo nomine hæc ipsa doctrina fuerit a ueteribus insignita: Hæc est illa quæstio quæ iuniores medicos, atq; philosophos miserabiliter perturbauit: & quæ inter eos magnam discordiam & quoddam ueluti ciuile bellum suscitauit: frustra tamen ab ipsis susceptum: quando quidē Galenus ut diximus sicuti alijs in locis q̄ plurimis: ita & in proœmio artis paruæ non ex doctrina aliqua ordinata quę resolutiua uocetur: sed tantum ex finis notione dixit omnes artes consistere: Siue propriam habere constitutionē: Sed nihil refert inquiet aliquis siue Galenus dixerit ex notione finis omnes artes constitui: siue ex Methodo aliqua quæ semper a notione finis sumit initium qualis est illa quæ ab eodem Galeno libro. xj. artis curatiuæ Methodus resolutiua nominatur secundum quam illud quod est primum in opere: est ultimum in inuentione: Video enim aliquos ex his Galeni uerbis maxime motos credere Hali in sua artis paruę expositione afferenti hanc esse illam methodum quam etiā Galenus inuit in proœmio artis paruæ cum ait: Primam fieri doctinam ex notione finis secundum resolutionem quam pariter doctrinam putat Hali esse demonstrationem quia sicuti alteram huic oppositam: quæ fit secundum compositionē inuentorum per resolutionem esse demonstrationem: propter quid Atq; ideo ait idem Hali idcirco uoluisse Galenum de his duabus doctrinis atq; una de diffinitiua facere in proœmio artis paruæ mentionem ut nos ad discendam artem dialecticę inuitaret: sed qualis esset

Contra Hali.

ista exhortatio? quando quidem (si uera sit expositio Hali) tres idem Galenus nobis totius dialectices. i. artis logicæ sustulit partes: & unā tantum. s. demonstratiuam nominauit: nam diffinitiua de qua ipse loquitur diuersa est ab ea quæ alijs tribus artis logicæ partibus a priscis philosophis annumeratur: in nullo igitur numero Galenus habuit neq; ueram diffinitiuam neq; diuisiuam: neq; illam quæ proprie dicitur resolutiua quæ opponitur diuisiuæ quas duas. s. diuisiuam & resolutiuam Plato uoluit esse duas præcipuas dialecticæ partes: quarum altera docet unum in multa partiri: altera unum in multa colligere: quas etiam duas Plato sentit & in dialogo qui dicitur Phædrus & in

Plato in Phędro & Philebo.

altero etiam qui Philebus nominatur ad artium constitutionem esse maxime necessarias: Tacuit ergo Galenus secundum Hali expositionem: nō solum Platonis cuius alioquin magnum se ubiq; imitatorem ostendit: resolutiuam sed illam etiam qua mathematici utuntur: quæ ob id resolutio mathematica nominatur de qua nos supra inter alias resolutionum species fecimus mentionem: Si uero Hali existimat: ut sane uidetur existimare in sua expositione hanc mathematicam resolutionem esse demonstrationem quia magno est in errore & iure ob hūc a Conciliatore reprehenditur q multos in barathrū ignorantię detruserit: nisi q ipse Conciliator in idem incidit barathrum: in altera parte assentiēs Hali q doctrina resolutiua de qua Galenus loquitur in proœmio artis paruæ sit demōstratio quia: Hāc enim opinionem partim satis antea falsam ostendimus partim magis sumus in sequentibus ostensuri: quicquid autem sit doctrina resolutiua de qua recentiores medici inter se tantopere digladiarunt siue demōstratio quia: siue propter quid: siue sui generis doctrina qua unū post aliud quæritur quam est ubi Galenus Methodū resolutiuā nominat: harū nulla seorsum potest omnes artes cōstituere atq; docere unde merito dicatur doctrina ex qua omnes artes consistant secūdum rationem: quod autem hæc uerba uere dici possint de notione finis satis est antea ex uarijs Galeni locis declaratum quibus etiam illa cōsonant quæ a recentioribus philosophis conceduntur a fine principali scientiæ & præcipue practicæ sumi principia eiusdem scientiæ sed idem finis est primum scientiæ subiectum de quo loquitur Aristoteles quarto libro primæ philosophiæ his uerbis: ubiq; primi proprię est scientia ex quo illa dependent: & propter quod dicūtur hoc gręci authores scopon appellant quasi metam uel signum dicere uelint translatum enim est nomen a sagittarijs: nam sicuti hi signum habent ante oculos ad quod intendunt sagittas. Ita Doctor artis uel scientiæ ad finem aliquem respicit & eius gratia illa scribit quæcunq; scribit. Quālibet artem uel scientiam suam capere a proprio fine cōstitutionem & ab alijs distinctionē: ut Galenus sentit uerissimum existit non solum in scientijs praticis sed etiam speculatiuis: quoniam & hæ per suos fines specificantur: & declarantur: ut patet his Aristotelis libro primo primæ philosophiæ: ubi uolens ostendere quid sit sapientia ait eam esse ueritatis contemplatricem: Quem locum exponens Alexander: In hunc modum scribit. Cum usus fuisset ueritatis nomine in philosophia nunc q rationabiliter ita uocatur ostendit. Quod enim in philosophiæ nomine intelligat speculatiuam per ea quæ subinfert declarat inquiens speculatiuæ enim

Obiectio.

Aristo. pri me metaphisicæ.

Aristoteles. iiij. me.

Scopos.

Aristo. primo meth.

Alex. prīo metha.

finis est ueritas & adhuc magis istius illa pars quæ de primis principijs agit & causis quæ omnino a sensu sunt separatæ: & sua natura entia quam sapientiam nominat quod autem prius dixerat, hoc modo probat: Cum finis philosophiæ speculatiuæ sit ueritas, a fine autē proposito unaquęq; Methodus specificetur & essentiam habeat conuenienter a ueritate ipsa nominatur: Hæc enim ipsius est finis: Hæc quidem Alexander: Si quis uero obijciat aliquas esse scientias speculatiuas ueluti mathematicas quæ fine careant huic quoq; obiectioni

Obiectio. occurrit Alexander in alia expositione libri de prima philosophia de eisdem mathematicis faciens mentionem atq; ita scribens: Adhuc autem non omne bonum sua natura agibile est cum sit aliud bonū agibile, aliud speculabile, & non agibile quod est in Mathematicis: nam circa ea ueritas bonum existens ipsis est finis: Ex quibus uerbis Alexādri idem potest colligi quod etiam habetur ex libro Galeni supra allegato cui titulus est: Nunquid salubre attineat ad artem medicinalem uel gymnasticam differentias specificas per quas scientiæ inuicē distinguntur a fine accipi, quo fit ut de eadem re etiam uariæ scientiæ considerent, sed diuerso modo propter suorum finium diuersitatem

Aristo. primo moralium. ut enim inquit Aristoteles libro primo moralium: Faber quidem, ac Geometer differenter rectum perquirunt, alter quantum ad opus utile est, alter quid sit, & quale contemplator enim ueritatis: Si ergo vnaquæq; scientia a fine proprio suam habet essentiam quod vult Aristoteles secundum Alexandri expositionem conuenienter ut Galenus sentit a fine noto, siue subiecto secundum formalem eius rationem quæ a fine summitur: iuxta ipsum considerato illa summuntur quę faciunt ad eiusdem artis constitutionem & hæc ipsa per quendam modum resolutionis inueniuntur sicuti etiam per resolutionem quam quidam recentiores Syllogismum praticum uocant fine semel constituto illa perquirimus, quæ ad eundem finem assequendum sunt necessaria: Non tamen propterea concedimus id quod in sua expositione Hali uidetur concedere doctrinam resolutiuam de qua Galenus in proœmio artis paruæ primum facit mentionem esse Methodum quæ alibi a Galeno Methodus resolutiua a Neotericis autem aliquando Syllogismus praticus nominatur: Nam licet hac methodo utatur ad inuenienda illa quæ artem constituunt utitur nihilominus & alijs.s.& diuisiua & diffinitiua, & demōstratiua, tam quę ex prioribus, q̄ quæ ex posterioribus demonstrat queadmodum discere licet legētibus librū de constitutione artis medicinalis in quo Gal. scripsit doctrinam ex notione finis inchoantē & factam secundū resolutionem quam ob id resolutiuam nominat. Quod etiā animaduer-

tit non minor pene philosophus,q̃ medicus Vgo Senẽsis,qui ut de se ipso fatetur in expositione proœmij artis paruæ duas quæ suo tempo re erant celebratę sicuti & nostro quoq; sunt,secutus est de doctrina resolutiua & compositiua opiniones mox cum ad eius manus perue niffet liber Galeni de constitutione artis medicinalis in quo Galenus doctrinã facit resolutiuã easdem opiniones pro falsis & minime Ga leni sententiæ congruentibus repudiauit,sed licet Vgo fateatur diui siones,resolutiones,diffinitiones, & omnis generis demonstrationes ad eam admitti doctrinã quæ resolutiua nominatur: Non tamen cur magis resolutiua nominetur,q̃ uel diuisiua,uel demonstratiua, & qui differat,qui ue conueniat cum alijs duabus.s.cum compositiua diffi nitiua satis explicauit,quæ omnia in præsentiarum declarare aggre diemur,nos doctrinã resolutiuam non a docẽdi modo ut iuniores me dici sunt opinati sed ab ordine potius quem in docẽdo seruat sortitã hanc appellationem existimamus,q̃q̃ Galenus nõ resolutiuam dicat sed factam secundum resolutionem,vnde illam medici iuniores reso lutiuam appellarunt: Sicuti enim doctrina diffinitiua apud Galenũ dicitur ut testatur etiam plusq̃ Cõmentator nõ quia diffinire doceat vel quia ipsam diffinitionem concludat seu quia semper diffiniendo procedat: Ita doctrina prima resolutiua ideo uocatur, non quia do ceat resoluere,uel quia resolutionibus frequenter utatur sed quia in docendo scientiam aliquam seruat ordinem illorum quæ per resolu tionem a notione finis incipientem inueniũtur quem quidem ordinẽ seruatum a Galeno uidemus in libro de cõstitutione artis medicina l is cuius libri doctrinã dicimus esse resolutiuam: Primum enim quę sit finis notio declaratur sanitas,s.deinde quæritur per uiam resolutiõis quę sint ad faciendã,uel conseruandã sanitatẽ necessaria, & primum occurrit,q cognitio corporum sanorum & ægrorũ habenda est: Hæc igitur quo modo habeatur primo loco docetur quia uero corpora sa na egent conseruatione: ægra autem curatione,sed maior necessitas urget ad corpus ægrum pristinæ sanitati restituendũ,q̃ ad sanum cõ seruandũ, ideo Methodus curatiua quæ est una ex principalibus par tibus artis medicinalis omnibus alijs in docendo præponitur: Sed quia hæc pars medicinæ curatiua non potest exerceri sine altera par te eiusdem artis quæ pars diagnostica græco uocabulo nominatur, quia per ipsam singulos morbos præsertim intrinsecos, atq; latentes docemur cognoscere,ideo post curatiuã diagnostica secundo tradi tur loco: Quia etiam pars altera artis medicinalis quæ pronostica a græcis nominatur,non mediocrem præstat ad curandas ęgritudines vtilitatem: Id circo & ipsa post diagnosticam suo loco docetur:

Vgo Se nensis.

Atq; ita omnes aliæ eiusdem artis medicinalis partes, uel principales uel principalium cōstitutiuæ quo ordine per resolutionem inueniuntur eodem etiam in libro quem diximus de cōstitutione artis medicinalis in scripto a Galeno traduntur: Pars uero sanitatis cōseruatrix: cum sibi adiacētibus ob id ultimo loco docetur, ne interim ordo partium quæ ad partem curatiuam recte exequendā perquiruntur interrumpatur: Sed nihilo minus & ipsa Methodus sanitatis conseruatrix sicuti & omnes alię per relationem ad finem inuenitur atq; docetur, nam quęcunq; in eo libro scribuntur, principium habent seu causam gratia cuius quam gręci scopon appellant sanitatem: Ad harum autē omnium partium artis medicinalis perfectam doctrinam tradēdam omnia afferuntur instrumenta oportuna & diuisiones.s.& diffinitiones, & demōstrationes, tā ex prioribus q̄ ex posterioribus quicq̄ probantes sicuti materia subiecta, uel harum, uel illarum est capax demōstrationum quę etiam instrumenta ad easdem partes artis medicinalis edocendas sub alio tamen ordine in doctrina diffinitiua adhibentur, neq;.n.tres doctrinæ de quib9 statim in proæmio artis paruæ Galenus facit mentionē modis docendi differunt, sicuti iuniores medici intellexerunt sed ordine potius, nam per doctrinam quæ actio est doctoris in discipulum possumus tam ordinem eorum quæ docentur q̄ modū ipsum doctrinalē intelligere: Sed ꝙ Galenus his uerbis proæmij allati: Tres sunt omnes doctrinæ ordines potius q̄ modos doctrinarum nobis insinuauerit declarant alia uerba quæ statim subiungūtur.s.ordinem habentes uel quæ ordini inhærent secundum nostram translationem: Quod si Galenus illum habuisset intellectū quem ex uerbis eius medici iuniores exceperunt authore Hali ac plusq̄ commentatore, qui in hac expositione sequitur Hali, ꝙ videlicet doctrina ordinaria sit illa per quam extrahitur quæsitum, uel per quam res esse certificatur (talibus.n.ipsi utuntur vocabulis) tunc Galenus ad doctrinas quas innuebat non illa uerba ordinem habētes addidisset sed potius hæc scire faciētes, q̄q̄ & hæc forte frustra fuissent adiecta: Cum sit nulla doctrina quę scire non faciat qualiscūq; sit illa scientia siue certissima, siue minus certa, & quodāmodo cōiecturalis: Quare qui per doctrinā ordinariā modum doctrinæ intelligūt ex quo extrahitur quęsitū huic significatui tam græca lingua in qua Galenus scripsit, q̄ etiā nostra repugnāte in eandē & ipsi cadūt dubitationē: Cur Galenus doctrinas dixerit ordinatas, uel ordinarias (sic.n.ipsi loquūtur) cum nulla sit exordinata uel inordinata.i.quæ non certificet aliquo modo quęsitū: Huius autē dubitationis plusq̄ Cōmētator duplicem affert solutionē scribēs in hunc modū: Cum autē Galenus dixit

Dubit. cur Galle. doctrinas dixerit ordinarias.

tres sunt doctrinæ ordinariæ supponere uidetur aliquas esse inordinarias, aut fortasse dixit tres sunt doctrinæ ordinariæ ad similitudinē eius ꝙ dicitur spondiles dorsi non enim hoc dicitur quia alibi sint spōdiles q̄ in dorso: Sed modus hic loquendi potius innuit ꝙ dorso sunt proprie: Similiter ibi fortasse non dicitur ꝙ tres sint doctrinæ ordinariæ.i. aliæ quędam sint inordinariæ: Sed quia doctrinis propriū est ordinem habere in hac prima solutione plusq̄ Cōmentator nō uidetur meminisse Galenū fuisse medicum atq; philosophum non aliquem e numero poetarum quos decent figuratæ locutiones ut cum dicunt sidera cæli cum tamen sidera nullibi sint præterq̄ in cælo: Nam præter eandem figuram quæ Pleonasmos nominatur, putat Galenū uel alterum medicum minime barbarū aliquādo dicere spondiles dorsi cum tamen in nulla alia parte corporis præterq̄ in dorso spondili.i. uertebrę quas ipse spondiles corrupto uocabulo nominat sint: Simili errore uel aliquando maiore paulo post in eodem proæmio artis paruæ plusq̄ Cōmētator ait Galenum uerba illa de suis libris quibus expedit uti ad tres doctrinas per figuram Hypallagem protulisse ut sit sensus ad quos expedit uti tribus doctrinis: Ex qua expositiōe plusq̄ cōmen. Licet nobis coniectari ipsum quidem forte fuisse uel medicū vel philosophum egregium paruam tamen habuisse bonarum litterarum eruditionem, ut qui nesciret figuram Hypallagem a grāmaticis dictam neq; oratoribus ne dum medicis atq; philosophis licitam: Sed solum poetis esse concessam qui cogente metri necessitate quādoq; dicunt dare classibus austros.i. dare classes austris: Sed obsecro illos qui barbaram uel medicinā uel philosophiā profitentur, ne tantam credat affuisse Galeno viro in sua lingua disertissimo loquēdi imperitiam ꝙ ordinarium pro scientifico dixerit & ꝙ in suis sermonibus quos de medicina scripsit adeo frequēter figuris utatur, quibus etiam oratores tam gręci q̄ latini cauent, cum præsertim possimus eosdem Galeni sermones sine ulla figura conueniēter exponere: Nam spondilos dorsi Galenus dicit: non per figuram pleonasmū dicit: Sed ad ostendendā differentiam inter hos & septem spondilos colli: Et alios quinq; qui ad lumbos attinēt: Sunt.n. omnes spondili.i. uertebræ numero viginti quatuor septem colli duodecim dorsi quod aliquando Gal. noton.i. dorsum aliquādo metaphrenon.i. post p̄cordia nominat & reliquę quinq; ad lūbos vt diximus attinētes: Quomō aūt itelligant illa alia verba proæmij qbus expedit uti ad tres doctrinas recte ut iacēt sine aliqua figuratiōe in sequētib⁹ declarabim⁹ alterā affert supradictę dubitatiōis solutionē: Plusq̄ Cōmēt. his uerbis: Aut re uera supponēdo aliquas iordinarias uocat omne id quo quoquo modo aliqd

certificatur esse doctrinã, ut topicam inductionẽ & exemplum, & diuisionẽ & descriptionẽ in quibus sine dubio non attenditur ordo cũ certificent rem per ea quæ sunt extranea a re ipsa, nec sunt uerissimæ doctrinæ quia nõ extrahitur per ipsas quæsitũ ex necessitate: Hęc solutio illam quã antea notaui barbariem præ se fert: Quia vult per ordinarium intelligi id quod rem per propria & non extranea certificat: Excludit etiam doctrinã diuisiuam a numero doctrinaꝝ uerarũ quo nihil potest esse Galenus qui Platonicus fuit cõtrariũ magis sed de hoc postea latius disseremus cũ illoꝝ opiniones qui falsis falsa sunt coacti defendere refellemus: Excludit etiam topicam inductionẽ & exemplum quas Aristoteles in principio libroꝝ posterioꝝ resolutoriorum pro ueris doctrinis computat: Alioquin non ex his quoq; sicuti ex scientijs mathematicis traheretur argumentũ ꝙ omnis doctrina, & disciplina intellectiua ex præcedẽti fiat cognitione: Neq;.n. ad rationem uere uel uerissimæ doctrinæ exigitur ut omnia ex necessitate probet, alioquin neq; grãmatica, neq; scientia moralis, immo neq; medicinalis essent ueræ doctrinæ quoniã grãmatica non rationibus: Sed solis cõstat authoritatibus: Moralis autẽ Aristotele teste in libro primo moraliũ circa iusta & honesta uersatur quæ tantã uarietatem habent, ut lege dũtaxat non autẽ natura constare uideãtur: Qui etiã Aristoteles in eodem libro postea concedit in materia morali nullã esse certitudinẽ, sicuti neq; in sanis: adeo ꝙ secundũ ipsum neq; philosophia moralis neq; scientia medicinalis quæ tractat de sanis non habent omnino necessarias cõclusiones siue in vniuersum, siue particulatim vt etiam Aristoteles apertissime ostendit uerba illa subiũgens: Cũq; hoc habeat uniuersum genus multo magis in singulis esse est existimandũ: Galenus quoq; in diffinitione quę dicit medicina est scientia sciẽtiæ nomen cõmunius inquit audiri oportere innuens per hæc uerba medicinã non esse certe & exquisitę ueritatis scientiã lato tamẽ uocabulo scientiam nominari, secunda ergo solutio plusq̃ Cõmentatoris in dubitatione antea tacta, non modo Platoni, & Aristoteli uerum ipsi quoq; Galeno repugnat de cuius opiniõe disputatur: Secundũ uero nostram expositionẽ qui per tres doctrinas ordinem habentes intelligimus tres ordines doctrinaꝝ facillimum est soluere eandem dubitationẽ: Idcirco.n. dicimus Gal. doctrinæ uocabulo adiecisse ordinatæ: Siue ordinẽ habẽtes qnoniam sunt aliquæ etiã exordinatæ, siue carẽtes ordine uniuersali qualis est doctrina aphoristica & quales multas alias possumus imaginari, quæ licet suas cõclusiões ex necessitate demõstrent non tamen eundem ordinẽ seruãt in una aliqua tota scientia tradenda, quem duplicẽ ordinẽ.s. uniuersalẽ, seu

generalem

generalem & particularē etiam notauit Iacobus in quinto notabili suæ quęstionis de tribus doctrinis ordinarijs: Verū ipse aliter ordinē: & doctrinā ordinariā capit: Est enim doctrina proprie ordinaria secundū ipsum quæ inter suas partes generalē essentialemq; continet ordinē, atq; ideo doctrina diffinitiua secundū ipsum est doctrina ordinaria quia iter diffinitionē & diffinitū est ordo huiusmodi essentialis ac generalis. Similiter doctrina resolutiua ac cōpositiua ideo sunt doctrinæ ordinariæ: quia inter causam & effectum uel contra est ordo dictus: uerum hic modus diffiniēdi doctrinam ordinariam uideri facit doctrinam diffinitiuam esse magis ordinariam: atq; perfectiorē doctrina resolutiua cum essentialior sit ordo inter diffinitionē & diffinitum: q̄ inter effectum & causam quod.s. doctrinā diffinitiuam esse resolutiua digniorem neq; Gal. vult neq; Iacobus opinatur: tres ergo doctrinæ ordinatæ apud Gal. non modis docēdi differunt: sed ordine potius: neq; ordine tali qualem Iacobus conciliator & plusq̄ cōmentator existimarunt: sed qualem nos ex Galeni sentētia supra declarauimus: & magis etiam in processu nostræ disputationis ostendemus. Quod autem tres doctrinæ ordinatæ non sint docendi modi: tali argumento colligitur doctrinæ ordinarię siue ordines doctrinarum secundum Gal. sunt tantum tres. Modi autem doctrinales iuxta antiquos philosophos sunt plures q̄ tres ad minimū quatuor: Ergo modi doctrinales non sunt doctrinæ ordinatæ de quibus Gal. loquitur: ordines autem sub quibus unaquæq; sciētia doceri potest esse tantūmodo tres ita probatur. Scientia quæ docetur: aut eodem ordine docetur quo inuenitur: & primū in mente constituitur: & hic ordo docēdi uocatur resolutorius uel ordine conuerso: & hic ordo uocatur cōpositorius: ut si quis uolens docere artem constituendę domus primum doceret qua forma & qua materia tectum sit construendū secūdo loco quomodo parietes sint erigendi tertio loco ut sint iaciēda fundamenta: ultimo loco qualiter terra excauanda hic ordinē docendi seruaret resolutorium: qui a notione finis incipit: tegumentū.n. & defensaculum a frigoribus & imbribus est finis quem sibi proponit qui domum uult cōstruere: si uero cōtrariū seruaret ordinē & primū doceret quomō terra effodiēda: secūdo loco ut iaciēda fundamēta: tertio quomō parietes attollēdi ultimo loco qua forma: & qua materia tectum sit fabricandū: talis ordo diceret cōpositorius: qui ordo cōgruit ordini quo fit domus: sicut primus resolutorius est idē cū ordine quo ratio faciēdę domus inuenitur: si quis uero diffiniat sciētiā quā intendit docere & in docēdo sequat ordinē partiū diffinitiōis: hic doctrinam facit diffinitiuā quam se facturū promittit Gal. in proœmio artis

paruæ quare recte dixit plusq̃cõmẽtator huius doctrinæ ordinẽ pen-dere ex ordine partiũ diffinitionis, sed cur nõ dixit etiam doctrinam resolutiuã pendere ex ordine resolutionis & cõpositiuam ex ordine cõpositionis eorũ quæ per resolutionem fuissent inuenta vt par ratio seruaretur in tribus doctrinis suarũ denominationũ: Duorũ quidẽ or-dinũ doctrinarũ primi.s.& tertij, habemus exempla apud Gal. mani-festa resolutiui quidẽ in libro de cõstitutione artis medicinalis, diffini tiui autẽ in arte parua, in his.n.duobus libris seorsum sub duobus etiã ordinibus separatim totã Gal.docuit artẽ medicinalẽ, Summatim ta-men & per capita tantũ veluti & ipse Gal.in multis horũ librorũ lo-cis profitetur remittens nos ad alios libros in qbus earundẽ rerũ do-ctrina traditur copiosior: Quãq̃ talem summariã.s.& per capita tan-tũ compendiosam totã artem docentem medicinalem nõ posse esse doctrinã illam quæ resolutiua uocatur putet plusq̃cõmentator multa super hoc cõtra Halim disputans quoniã neciuit idem. plusq̃ cõmen-tator ordinẽ a modo ita in doctrina resolutiua sicuti in diffinitiua di-stinguere, uidetur.n.putasse doctrinę nomẽ tã apud Gal.q̃ apud Ari-sto.ęquiuoce dici: Sed qs putauerit tã accurate uiros eruditionis suos uoluisse libros statim a ꝓpositione ambigua in qua nomẽ poneretur æquiuocũ exordiri? Aristo.quidẽ ubi vult docere sciẽtiã demonstra-tionis in qua fugiẽdas esse omnino æquiuocationes cẽset Auero.Cõ-mẽt.Gal.uero ubi docere intẽdit p modũ cõpendij totam artem me-dicinalẽ in qua tãto plus fugiendæ sunt ambiguæ orationes q̃to in ea maiori piculo q̃ in quacũq; alia arte peccatur. Hũc autẽ errorem ad-scribi a plusq̃ Cõmenta. Aristo.in doctrinæ uocabulo etiã supra mõ-strauimus: ubi idẽ plusq̃ Cõmẽta.syllogismũ inductionẽ & exemplũ a numero eximit doctrinarũ uerarũ: quas tamẽ Aristo. ueras putat esse doctrinas p eas probans omnẽ doctrinã: & disciplinã intellectiuã ex præcedẽti fieri cognitione: Quod si doctrinas nõ ueras summeret in exẽplũ futilis esset & uana ꝓbatio: & nequaq̃ tãto dignã philosopho. Quod autẽ in eũdẽ rursus errorem trahat Gal.plusq̃ Cõmẽta.patet ex eo ꝙ vult doctrinę nomẽ de tribus doctrinis ęquiuoce dici quoniã cũ de diffinitiua dicitur ordinẽ tãtũ docẽdi totã sciẽtiã: uel capitũ to-tius sciẽtiæ numerationẽ uideaĩ significare: cũ de alijs duabꝰ modos demõstrandi uel ex prioribus ut in resolutiua: uel ex posterioribus ut in cõpositiua: Hæc.n.sunt uerba plusq̃ Cõmẽta.rationẽ afferentis ob quã Aristo.nullã de genere doctrinæ diffinitiuæ de qua Gal.loquitur in procę.artis paruæ fecerit mẽtionẽ &: de hoc genere doctrinæ Ari. nequaq̃ mẽtionẽ fecisse uidetur eo ꝙ hoc genus doctrinæ nõ uidetur aliquod ignotũ per notũ declarare: sicuti ex cõclusione unde nec eo

utimur ad particularia quæsita sciẽtiæ declarãda sicuti alijs duobus: sed eo utimur ad tradẽdũ sciẽtiam totã sub uno ordine simul imo ad numerãda capita sciẽtiæ generalia ut habeatur p id aliqua memoria sciẽtiæ totius nam habitis capitibus uniuersalibus facilẽ habet homo progressum ad particularia capitula: facileq; memoriã eorũdẽ & propter hoc subtiliter inspiciẽdo põt dici q utimur eo ad memorãdũ & non ad docẽdũ: uel discẽdũ: ex quo nec rationabiliter uisum est esse genus doctrinæ: in his uerbis plusq̃ Cõmẽta. manifestũ se facit: q putet doctrinã diffinitiuã quã Gal. facit in arte parua pro quadã ordinatione potius: & capitũ accipi numeratiõe q̃ p modo doctrinali: imo neq; esse genus doctrinæ: siquidẽ rationabiliter inquit Aristo. illud silentio ptermisisse. Nos uero ita: plusq̃ Cõmẽ. coarguemus. Si rationabiliter Aristo. doctrinã diffinitiuã de qua Gal. loquitur ipse reticuit ut quę doctrina nõ sit irrationabiliter illã Gal. alijs duabus doctrinis annumerat. Sed rationabiliter illã Gal. habet in numero doctrinarũ ergo fuit irrationabiliter ab Aristo. prętermissa: non ne ad has angustias redigit plusq̃ Cõmen. ut ipsi sit necessariũ uel pricipẽ phorũ: uel regẽ medicorũ coarguere irrationabilitatis? Nos uero hos laqueos faciliter euitamus q uolumus doctrinã resolutiuã: cõpositiuã & diffinitiuam æqualiter esse doctrinas & qua doctrinæ sunt: nihil aut parũ inuicẽ distare: sed quatenus altera resolutiua: altera cõpositiua: tertia uero diffinitiua nominat eatenus eẽ differẽtes & sic nõ uarios modos doctrinarũ: sed ordies potius apud Gal. significare & ostẽdere possumus ubi Aristo. uel inueniẽdo: uel in docẽdo ijsdẽ trib9 utatur ordinibus quos Gal. tres doctrinas ordinatas appellat. Aristot. quidẽ usum fuisse ordine resolutiuo in arte logica inueniẽda declarãt uerba Simplicij supra a nobis recitata: in quibus idem Simplicius usum libri prędicamẽtorũ atq; ordinẽ ad alios libros Aristo. de arte logica editos nititur declarare: nam & resolutionẽ nominatim exprimit inquiẽs resolutionẽ ad simplices uoces terminari: declarãt autẽ & ordinẽ cõpositiuũ uerba sequẽtia quæ dicũt illũ qui vult facere demõstrationẽ a simplicibus uocibus debere inchoare: quoniã a simplicioribus ad cõpositiora procedimus. Nam post simplices uoces quid nomẽ & quid sit uerbum addiscimus. Deinde quid affirmatio: quid negatio: & quę horum differẽtiæ. Deinde quid terminus quid propositio: quid Syllogismus: & quæ Syllogismorũ species: & quot in singulis figuris: & sic in demonstrationẽ desinimus. Hunc autẽ ordinẽ contrariũ esse resolutiuo. Ipsa euidentia demonstrat: & Simplicius ipse per illa uerba etiam supra allegata declarat quæ dicunt speculationem: & actionem aduersum iter tenere. Quoniam speculatio a fine incipiens uia

Arguit plusq̃ cõmẽtatorem.

progreditur ad principiũ: actio autem a principio ad finem pergit: sicuti in domo. Hęc.n. uerba Simplicij nihil aliud innuũt nisi resolutionem incipere a notione finis quę est speculationis principiũ & terminari ad principiũ actionis: quod est finis speculationis: motus autem qui hinc incipit: tũ actio: tum etiã cõpositio nominatur: ut etiã supra docuimus authoritate Aristo. & Auerrois cõmentatoris libro. vij. de prima philosophia. Illud autẽ sciri oportet ordinẽ docẽdi resolutiuũ maxime artibus quæ factiuæ uocãtur congruere queadmodũ in arte ædificatiua supra mõstrauimus quæ eodem ordine doceri potest quo etiam inuenitur: quod non contingit in speculatiuis quæ ordine quidem resolutorio inueniũtur: & ob hoc dicũtur & ipse habere a notione finis cõstitutionẽ ordine autẽ cõpositiuo docẽtur: ut in geometria & arithmetica: & demũ in logica: Simplicius loco supra allato declarat. Reliquũ est ut ostendamus Aristo. usum fuisse in suis de philosophia libris etiã ordine diffinitiuo eodẽq; docẽdi causa q̃uis uideatur plusq̃ Cõmenta. doctrina diffinitiua solum ad memoriã non autẽ ad discendũ conferre: atq; ideo omnino fuisse ab Aristo. prętermissa: hic ipse philosophus libro. ij. de naturali auscultatione uolẽs quid sit natura declarare hãc ita diffinit: natura est principiũ motus: & quietis: & postea libro. iij. quid sit motus ostẽdit: & quia motus nõ potest esse nisi in loco: & in tempore ideo in quarto subiungit de utroq; diligentem tractationem: sic in Nicomachijs moralibus cum in primo uolumine eius libri fœlicitatẽ diffinisset: ꝙ est operatio secundũ uirtutem mox in sequẽtibus de humanis operationibus quæ fiunt secundũ electionem exactã doctrinã tradidit: quę quatenus explanat partes diffinitionis: & secundũ illarum procedit ordinẽ potest diffinitiua nominari licet non sit ordo generalis in ea: sub quo tota scientia doceatur quia neq; eiusdẽ scientiæ prius assumpta est diffinitio: sed quarũdam rerum tantũmodo. De quibus in sciẽtia tractatur: patet, ergo hoc doctrinæ genus non omni ex parte latuisse Aristo. alioquin eo uarijs in locis non esset usus: liquet etiam doctrinã diffinitiuã non esse ordinẽ merum: alioquin male a Galeno doctrina diceretur: & frustra etiam Gal. ipsam ad totam artẽ medicinalẽ per modum cõpendij edocendam facilioris doctrinę gratia ellegisset: nam & Gal. in arte parua nõ solũ memorię studeat: sed doctrinę magis. Illud potest esse argumẽto ꝙ idẽ Gal. ubicũq; de hoc libro meminit quẽ nos artẽ paruã uocamus ipse artẽ medicinalẽ apppellat quasi ĩ eo tota sciẽtia medicinalis sub quodã tamẽ cõpẽdio doceat neq; ob id ꝙ hęc eadẽ doctrina diffinitiua & nõ demõstratiua nominatur putandũ est ipsam carere omni genere demõstrationũ pp quã carentiã nec ꝓpriẽ doctrina dici mereat:

ob quã etiã causam fuerit ut plusq̃ Cõmẽta, existimat ab Aristo, repu diata: nã & demõstrationẽ qa: & propter quid uenire in usum doctri næ diffinitiuæ coactus est ipse veritate impellẽte tãdẽ fateri idẽ plusq̃ Cõmẽta, qui libro, iij, Cõmẽta, lxvj, scribit hæc verba: & est hic atten tione dignũ: ꝙ doctrina huius libri dicitur diffinitiua ꝑ cõparationẽ ad explanationẽ diffinitionis propositæ de medicina in principio li bri: ad huius enim explanationẽ totus liber ordinat: sed nihilominus propter hoc apud talẽ explanationẽ alicuius partiũ diffinitiõis acci dit uti: & resolutiua: & cõpositiua: His enim duabus maxime utimur ad particularia ꝓblemata sciẽtiæ declarãda sicuti incipiẽtes diceba mus: diffinitiua uero maxime ad totius sciẽtiæ cõpẽdiationẽ hoc ip sum quod dicit esse attẽtione dignũ, plusq̃ Cõmenta, ait ꝑ alia uerba non esse negãdũ, Cõcilator: q & ipse differẽtia octaua in hũc modũ scribit: sed neq̧ negãdũ est quin sæpe in sciẽtia una doctrinaꝝ possit cadere in causa doctrinæ aliaꝝ ordinariaꝝ: & inordinariaꝝ sicuti ap paret ꝑ Gal, vtẽtẽ in techni doctrina diffinitiua & tamẽ utitur impro prie doctrina ordinaria cũ nititur ꝓbare hoc principiũ: Omnis cura fit ꝑ cõtrariũ inductione: ac syllogismo hæc qdẽ duo uiri pręcipua in ter alios q de tribus doctrinis scripsere auctoritate qui mirũ in modũ nostræ opinioni suffragãtur q uolumus tris doctrinas apud Gal, non modis docẽdi: sed ordinibus esse differẽtes vnde mirãdũ est ipsos q cõtrariã seqũtur opinionẽ: & tres doctrinas tres esse docẽdi modos arbitrãtur post modũ eosdẽ modos resolutiuæ ac diffinitiuę ꝓmiscue assignare: atqui audire potuerũt Gal, in procœmio artis paruę ambas doctrinas manifeste separãtẽ his uerbis: sed hãc quidem, s, doctrinam resolutiuã: albi scripsimus: Hic uero diffinitiuã faciemus atq̧ insuper alterã alteri methodo: & Dignitate pręferẽtẽ quod fieri non posset si nihil aliud essent ipse Doctrinæ q̃ modi Doctrinales: & tamen eisdem modis Doctrinalibus vterẽtur tũc enim eadem Doctrina ipsa se ipsam superaret: & nõ alterã a se Diuersam sed accidit inqt plusq̃ Cõmen, Do ctrinæ Diffinitiuæ uti resolutiua propriũ ẽt usum esse ait Cõciliator Doctrinę resolutiuę in Doctrina Diffinitiua nã & ipsi uisi sunt aiaduer tere obiectionẽ quę fieri potest cõtra illã q̃ faciũt Doctrinaꝝ nõ partũ Differẽtiũ cõfusionẽ cui obiectiõi uoluerũt ꝑ uerba iã Dicta satisfacere: sed hęc nihil excusant: quod enim accidit aut impropriũ est in aliqua Doctrina rarissimũ esse Debet: usus aũt Demõstrationi tũ qa: tũ ꝓpter quid in Doctrina Diffinitiua non solũ in Duobus locis quos notauere & plusq̃ Cõmẽtator, & Cõciliator: sed in pluribus alijs si Diligẽter in spiciat inueniet quos ego uitãde ꝓlixitatis gratia in mediũ adducere prætermitto: cũ pręsertim ipse Gal, testetur in ꝓœmio artis paruæ ea

Solutio Monachi nõ satisfa cit,

quæ scripturus est in eo libro in quo ꝓculdubio doctrinā facit diffini-tiuā esse quasdā ueluti cōclusiones illoꝝ quæ in alijs suis libris latinis demōstrauit: signāter aūt Gal. loqtur neq enim dicit esse simpliciter cōclusiones: sed ueluti conclusiones: quod aūt est ueluti tale non est omnino tale: si uero essent tātūmodo cōclusiones: plusq̄ Cōmētator & Cōciliator q q̄tū ad hoc uidēt eē cōcordes forte aliqd dicerēt dicētes doctrinā diffinitiuā nō esse ꝓpriā doctrinā quia in ea syllogistice: vel (vt eoꝝ vtat verbis) nihil ignotū p notū ꝓbaretur: & ideo non ad docēdū: seu discēdū sed tātū foret ad memoriā oportuna: verū ꝙ doctrina diffinitiua aliqd resolutiue ꝓbet: exēpli gr̄a nō esse faciendā euacuationē partis per scarificationē: seu ut vtar uerbo plusq̄ Cōmē-ta. cōmentatione. lxvj. antea a nobis allegata cōcedit ꝙ etiā cōtraria cōtrarijs curentur: probari a Gal. & syllogismo & inductiōe in eadē doctrina Cōciliator nō inficiatur: Sed neq ambo possunt negare qn ossa fracta nō posse pp eoꝝ duritiem in grādiori ętate cōsolidari etiā inibi demōstrēt ut taceā alia quę simili modo ꝓbant: & breuitatis causa ut nup dixi a me p̄tereūtur. Quod uero inquit plusq̄ Cōmēt. eadē lib. iij. cōmētatione. lxvj. Nos maxime uti doctrina diffinitiua (tali. n. ipse utitur uerbo) totius sciētiæ falsū eē supra mōstrauimus: Sed nūc quoq repetimus nō eē ꝓprioꝝ doctrinę diffinitiuę p capita tm̄: & q̄s-dā ueluti cōclusiones cōpēdiosam facere traditionē: imo hoc est ipsi cū resolutiua cōe: ut patere pōt legenti lib. Gal. de cōstōne artis medicinalis: In quo Gal. fatet se sūmas tm̄: & gn̄ales regulas ptractare: & sępe lectorē remittit ad uberiorē earūdē reꝝ quę hn̄tur ī alijs libris suis tractationē qđ ēt facit vt diximus in arte parua. Quare si pp breuitatē demōstrationū doctrina diffinitiua nō est uera doctrīa: nō erit & resolutiua. Nos āt putamus ābas eē doctrinas: ab alio āt hr̄e ꝙ doctrinæ sint: ab alio uero ꝙ altera resolutiua: altera diffinitiua dicatur. Nā a demōstrādi modis q in vtraq idē sūt ābæ doctrinæ dicunt: a vario āt ordine q in tota medicinali sciētia docēda seruat. Hæc diffinitiua: Illa resolutiua noīat: Eosdē esse ī duab⁹ doctrinis docēdi modos: tū ex plurib⁹ alijs vt dictū est discere licet: tū ex illo ipso pricipio cui⁹ meminit Cōciliator dr̄ia. yiij. qđ æque p syllogismū & inductionē in libro de cōstōne artis medicinalis a Gal. ꝓbat sicuti & in arte parua: Quin si loca cōtuleris nō mō rōnes siles sed eadē ꝓpe uerba ꝓpēdes. Et sicuti ī vno lib. oēs ptes sciētię medicinalis sub quodā cōpēdio docent. Ita & in altero ordine tm̄: vt sæpe diximus variato: vñ nō absq rōne Gal. alteꝝ librū inscripsit de cōstōne artis medicialis: alteꝝ de arte medicinali: qm̄ in hoc artē tm̄ docet medicinalē sub ordine diffinitiuo. In illo uero cōstituit: & cōstituēdo docet sub ordie resolutiuo:

Non esse propriam diffinitiuæ compēdiationem.

verũ ad hæc qſpiã poſſet obijcere certũ q̃dẽ eſſe ꝙ in libro q ars medicinalis a Gal. a nobis aũt ars parua noiat doctrina ſit diffinitiua: ſed nõ ita cõſtare id: quod veluti pro certo: atq; indubitato accipit: Vgo Seneñ. in lib. cõſtõnis artis medicinalis doctrinã fieri reſolutiuã. Age igit hoc ipm nõ alteri⁹ q̃ ipſius Gal. teſtimonio ꝓbemus licet forte ſatis & antea ꝓbauerimus cũ ordinẽ doctrinę reſolutiuę q in eodẽ libro a Gal. ſeruat conati fuimus declarare. Nũc tñ idẽ ex ꝓœmio artis paruæ demonſtremus in quo ſcribunt hæc verba ſm veterẽ tranſlationẽ quæ in vſu habet: quã potius q̃ noſtrã ubi non ſit error: allegamus ne uideamur noſtris ꝓbationib⁹ quaſdã ueluti ſuppetias ex ꝓprijs uerbis corrogare: uerba inq̃ antiquæ trãſlationis hæc ſunt nullus tamẽ ante nos ſcripſit illã quæ ex notione finis incipit ex qua oẽs artes cõſiſtunt ſm rationẽ: Sed illã q̃dẽ alibi ꝑtranſiuimus. Hoc verbũ alibi exponit pluſq̃ Cõmen. i. in uarijs libris ſuis: Sed ꝙ Gal. ꝑ alibi nõ uarios libros ſuos intellexerit de medicina ęditos: Sed unũ tm̃ qui de cõſtitutione artis medicinalis inſcribit ex ipſo Gal. ꝓbatur q circa finẽ artis paruæ vbi omniũ librorũ ſuorũ nũerũ ordinẽq; receſet: de hoc ipſo: libro facit mentionẽ & de eo ait: ſe antea. ſ. in ꝓœmio dixiſſe: ita. n. ſcribit. Dictũ quidẽ & antea eſt ꝙ eſt vnus alius liber in quo de cõſtitutiõe artis medicinalis tractauimus. Nuſq̃ autẽ Gal. in tota arte parua inuenitur de illo libro quicq̃ dixiſſe niſi in ꝓœmio in quo licet noiatim nõ exprimat librũ de cõſtitutione artis medicinalis: ꝑ alia tamẽ uerba eũ nobis dedit intelligendũ cũ dixit ſe doctrinã ex notione finis incipientẽ alibi ſcripſiſſe. In eo enim libro quid ſit notio finis nobis euidẽter oſtẽdit. Et quomodo ex illo quiſpiã promotus poſſet artem medicinalem ſm quandã uiam: & progreſſum cõſtituere: ſecundũ quẽ: & aliæ artes ex ſuorũ finiũ notione primũ inueniuntur: ac cõſtituũtur. Verba autem Galeni illud quod diximus declarãtis: hæc ſunt. Quã igitur in priore libro didiciſti Methodũ in huiuſmodi artibus tẽpus eſt tranſferre ad illam quã intendis cõſtituere. Idẽ & hic ſermoni initium faciẽs quod in omnibus illis poſuiſti. ſ. notionem finis quã vnde adepti ſumus iam tempus eſt explicare. Primũ eſt facta cognitio de nobis: ꝙ ſani & de alijs pariter hoibus: Secundũ poſt hanc etiã de ægrotãtibus vnde & nos cæpit deſideriũ bene ualendi & conſtituendi artẽ quæ bonã valetudinẽ ſeu ſanitatẽ efficiat. Ex his Gal. uerbis duo colligere poſſumus: & ꝙ liber de conſtitutione artis medicinalis ſit ille in quo Gal. teſtatur in proœmio artis paruæ ſe ſcripſiſſe doctrinã ex notione finis incipientẽ. ſ. ex ſanitate in nobis cognita & deſiderata: & ꝙ nõ recte duarũ quæ adhuc celebrant antiſtites opĩonũ Gal. ſenſũ de notiõe finis ĩterpræte nt: quorũ alter ꝑ notionẽ finis ĩtelligit ultimã cãm quæ ꝑ

Vgo Senẽſis.

Cõtra Monachum.

resolutionē inuenit: alter effectū quēlibet q sua causa notior existat: cū tamē Gal. quēadmodū ex hoc loco & multis alijs supra a nobis ad ductis cognosci pōt p notionē finis intelligat finē notū eius sciētię uel artis quā cōstituere intēdimus atq; obiter cōstituēdo docere: sicuti in arte medicinali finis est sanitas cuius desiderio: & amore qspiā p motus artē medicinalē sanitatis cōseruatricē: atq; effectricē constituit: & dū eius cōstituēde tradit rationē. Simul eiusdē artis affert disciplinā: qa uero supra diximus tris doctrinas de qbus in pęmio artis puæ Gal. loquit uarijs differre ordinib⁹ potius q̄ modis: altera dubitatio subori tur: qa hoc nō uidet cohęrere his quæ a Gal. in pœmio artis puę scribunt ubi doctrinā resolutiuā cōparat diffinitiuę: nā in ea collatiōe uidetur ponere inter easdē doctrinas: nō modo q̄tū ad ordinē sed etiā q̄tū ad modos differētiā: resolutiuā inquiēs rōne qdē & dignitate pręstare diffinitiuæ: sicuti diffinitiua: & totius cōpēdio: & facilitate memoriæ excedit resolutiuā. Nos uero hāc dubitationē uolētes soluere dicimus eā: sicuti plęrasq; alias ex mala trāslatiōe habere occasionē: vbi. n. iterpres dicit ratiōe. Gręcus Gal. codex habet Methodo quod verbū apud gręcos significat uiā: atq; ordinatū pgressum ad cognobile aliquod. In hoc aūt ordine pcedēdi vult Gal. doctrinā diffinitiuā a resolutiua supari. quare uerba illa pœmij recte interpraetata magis nostrā cōfirmāt opinionē: q uolumus tres doctrinas uarijs ordinib⁹ eē differētes quoꝝ alter: & altero pōt eē artificiosior: atq; ita facere doctrinā excellētiorē: idcirco aūt etiā dignitate dicit doctrinā resolutiuā esse diffinitiua supiorē: qa cū ex notiōe finis incipiat: & fiat ſm resolutionē: habet ex hoc q; nō solū docere: sed etiā inuenire: ac primū cōstituere artē aliquā pōt: siue sciētiā quoꝝ alterū pōt efficere diffinitiua. s. docere tātūmodo. Cū uero laus debeat inuētiōi: & primæ cōstitutioni: qs dubitauerit doctrinā resolutiuā anteire dignitate diffinitiuā: sicuti uero resolutiua hēt ex principio suo. s. notiōe finis: & eo quē seruat ordīe q; sit ad inueniēdas: & primū cōstituēdas artes accōmodata ita diffinitiua ex ipsa diffinitiōe sciētiæ quā docet & ordine ptiū eiusdē diffinitiōis quē in docēdo seqtur hoc plus hēt supra resolutiuā q; facit sciētiā: uel artē pdiscēdā facilius totā sub quodā ueluti cōpendio cōpręhēdi: & esse etiā ſm partē memorię cōmēdabiliorē. Nā ut inquit Gal. bene memorię mādātur sufficiēter oīa ex diffinitiōis dissolutiōe ob id q; optima diffinitio quā substātialē qdā terminū vocāt toti⁹ artis capita in se cōtineat. Nō est autē pp hæc uerba Gal. existimādū id quod putat plusq̄ Cōmenta. doctrinā resolutiuā nō posse & ipsam totā artē medicinalē p capita: & generales summas in vno volumine tradere: sicuti diffinitiuā. Hoc. n. fieri etiā in doctrina resolutiua siue

ordinē seruāte resolutiuū ꝓbat ut ante diximus liber de cōstitutione artis medicinalis: in quo eadē doctrina ut etiā paulo supra ꝓbauimus cōtinet̄ nihil aūt aliud uoluit Gal. p uerba statim antea adducta nobis insinuare nisi ꝙ ambæ q̄dē doctrinæ. s. & diffinitiua: & resolutiua sub quodā cōpēdio totā artē medicinalē cōplectūtur pp quod etiā ambę ad memoriā cōferūt: in his tamē duob⁹. s. & in cōpēdio totius sciētiæ docēde: & in memoria faciliori particulariū doctrina diffinitiua prias ptes habet: & nihil uetat resolutiuā secūdas obtinere: sicuti licet resolutiua: & methodo: & dignitate uincat diffinitiuā: nō tamē ideo diffinitiua oīs est methodi exps ac dignitatis: alioquin id sequeret̄ absurdum in quod etiā supra diximus incidere i opinionē. Plusq̄ Cōmēta. duas doctrinas nō dici uniuoce doctrinas: atq͂ ita nō esse iuicē cōparabiles: quod est cōtra Gal. alterā alteri ut appet manifeste cōparātē uerū falsus intellectus primæ ꝓpositiōis ꝓœmij. Tres sunt oēs doctrinæ ordinē habētes fecit tū plusq̄ Cōmēta. tū etiā Cōciliatorē pluria dicere quę etiā sunt a Gal. placitis aliena. Plusq̄ Cōmēta. aūt tāto maiorē habuit aberrādi occasionē: q̄to fungēs officio expositoris uerba oīa Gal. in ꝓœmio artis paruę scripta cogebat̄ sue de tribus doctrinis opinioni cōsona demōstrare: quod si hęc ipsa ꝓpositio talē hēat sensum: qualē nos illi tribuimus mille sunt obiectiōes quę nō facillime diluant̄ nulli occurrūt nodi qui statim nō dissoluant̄: nā & illud quod q̄spiā posset obijcere ex authoritate plusq̄ Cōmēta. cōmētatiōe prima libri primi artis paruæ ordinē nō facere doctrinā sed magis cōseq̄ nō habet difficilē dissolutionē: possumus. n. nostrę initētes expositiōi ita dicere doctrinas q̄dē q̄bus una tota aliqua sciētia docet̄ non sortiri ex uario docēdi ordine (de tribus ordinib⁹ nobis intelligētib⁹ de q̄bus Gal. loquit̄) non sortiri inq̄ ex his uel maiorē uel minorē certitudinē ideo neq͂ ex his ipsis hēre potissimū ꝙ doctrinę dicant̄: sed ꝙ hæc resolutiua dicat̄: hæc cōpositiua: illa diffinitiua nominet̄: hoc singulę ex suo ordine sortiunt̄. Qui tamē ordo dat ipsi doctrinæ nō solū denominatiōis sed etiā rei quandā p̄cipuā ꝓprietatē: nā ex ordine resolutiuo q a fine artis initiū summit quod est principiū speculatiōis hēt doctrina resolutiua ꝙ sit ad artē inueniēdā: & cōstituēdā idonea ex ordine uero cōpositiuo doctrina cōpositiua aptissima existit ad eādē artē inuentā: & summatim siue p capita traditā: postea magis ſm partē amplificādā. Ex ordine aūt diffinitiuo quē habet doctrina diffinitiua ex partib⁹ diffinitiōis fit eadē doctrina ad artē cuius assumit diffinitionē totā sub cōpēdio docēdā: & faciliter memorię suggerēdā cōmodissima quod si dixerimus ordinē etiā ad doctrinæ essentiā cōferre aliq̄d non erit hoc dissonū a Galeni dogmate q libro primo artis curatiuæ

Obiectio.

Solutio.

volēs ostendere inter medicos rationales: & illos qui ab experientia se empiricos uocāt differentiā scribit hæc uerba: quærere igitur cum methodo quicq̄ inuenire opponit ei quod fortuna & casu fit. Est aūt ueluti uia quadā atq; ordine: ita ꝙ est aliquod primū in inquisitione: & secūdum: & tertiū: & quartum: & ita seriatim alia uniuersa donec quispiā perueniat ad id quod fuit ab initio propositū. Qui igitur se ab experiētia empiricos uocant recte agentes confitētur ꝙ neq; ad inuē tionē neq; ad doctrinā ipsis necessarius est ordo: quia inartificiosum quoddam: & expers rationis est experiētia: & bona fortuna indigēs. Qui uero rationē atq; ordinē sibi ducē fecere inuētionis: & uiam unā ad finem perducentē supposuerūt his necessarium est a primo aliquo incipiētibus cōfesso apud omnes homines sic trāsigere reliqua. Ex his uerbis Gal. liquido apparet ꝙ medicoꝝ rationaliū doctrina non solū rationem sed etiā ordinē in se continet: & ꝙ in hoc differt a doctrina empiricoꝝ quæ neq; rationē habet: neq; ordinē: liquet etiam ꝙ cum Methodo aliquid quęrere nihil aliud est q̄ uia quadā atq; ordine ad in ueniēdum procedere. Hæc autē uerba Gal. una cōfirmant nostrā expositionē quam supra scripsimus: quomodo. s. doctrina resolutiua me thodo uincat diffinitiuā: hac difficultate dissoluta quę ex uerbis plusq̄ Cōmētatoris uolētis ordinē nō facere doctrinā: sed magis seq habuit occasionē iam & alias quæ in nostrā cadere possunt de tribus doctri narum ordinibus opinionē diluamus. Non temere enim quispiā dubi tauerit si sint tres doctrinaꝝ ordines ubi Galenus usus fuerit cōposi tiuo nam de resolutiuo: & diffinitiuo satis ex his quæ antea dicta sunt puto esse manifestū: cur etiam Gale. quartū non adiecerit. s. diuisiuū. Hæ enim sunt duę ambiguitates quę si fuerint a nobis cōueniēter dis solutæ non parum nostræ expositionis ueritatem confirmabunt: & aliarum coarguent falsitatem: nam ut inquit Aristoteles libro primo moralium: uero quidē omnia consonant: falso autem cito dissonat ue rum: primā dubitationem stultam putat plusq̄ Cōmētator: quoniam in ea hæresi est: ꝙ non sit possibile particulariter tradere totam ar tem medicinalē sub una aliqua specierum doctrinæ: & ꝙ utimur tri bus doctrinis ad illud: inquam etiam opinionē ductus est idem plusq̄ Cōmentator ex malo intellectu illorum uerborum Gale. quæ in anti qua translatione scribūtur in hunc modum. Quæ uero secundū par tem est tractatio uniuersæ medicinalis speculationis in multis alijs a nobis scripta est negocijs quibus expedit uti ad tres doctrinas: quæ postrema uerba per figuram Hypallagem exponēs plusq̄ Cōmenta. in hunc sensum idest ad quæ negocia expedit uti tribus doctrinis con sequēter affirmat: ꝙ possimus etiam in uno libro uti tribus doctrinis:

Aduersus Cōciliato rē & plusq̄

sed duo dicta ex his uera sunt: si per doctrinas modos doctrinales intelligamus & non ordines doctrinarum de quibus Gal. intellexit in illa propositiõe. Tres sunt omnes doctrinę ordinem habẽtes: impossibile enim est totã artẽ medicinalẽ uel in uno libro: uel in multis sub uarijs doceri ordinibus: ars enim tota medicinalis ita in arte parua docetur sub ordine diffinitiuo seorsum q̃ nõ admitit resolutiuũ: uel cõpositiuũ. Sic etiã tradit in libro de cõstitutione artis medicinalis sub ordine resolutiuo: q̃ reliqui duo ei non coniungũtur: sic quoq; in multis alijs libris eadẽ ars uniuersa uberiore scribitur tractatione: ut postea magis liquebit secundũ ordinẽ compositiuũ q̃ ipsi nõ competit ordo contrarius qui dicitur resolutiuus: neq; etiã diffinitiuus ut etiam in sequẽtibus ostendemus. Primũ aũt dictũ plusq̃ Cõmẽtatoris q̃ v3 non sit possibile secundũ partem siue particulariter tradere totã medicinam sub una aliqua specierũ doctrinę etiam Gal. repugnat qui nõ solum in compẽdio totius: sed etiam in memoria particulariũ præfert doctrinã diffinitiuã doctrinę resolutiuæ. Quę comparatio uana foret nisi sub doctrinæ ordine diffinitiuæ tota ars medicinalis: etiam secundum partem siue particulariter in arte parua traderetur sicuti fuit in multis alijs libris secundũ partem. Eadem ars tota conscripta: quod uerba Gal. supra a nobis allata manifestãt. Alioquin etiã uidetur impossibile totã artem medicinalem scribi in doctrina diffinitiua & non secundũ partem cum totũ non sit præter partes: quod si per particularia plusq̃ Cõmentator intelligat quædã specialiora ad quæ doctrina diffinitiua non descẽdit neq; talium tractatio particulariũ doctrinæ repugnat diffinitiuæ neq; resolutiuæ: sicuti neq; cõpositiuæ: quid enim uetuit Gal. uel in libro de cõstitutione artis medicinalis secundum ordinẽ resolutiuum: uel in arte parua secundũ ordinem diffinitiuum non breuiter: atq; concisim: sed late ac copiose usq; ad specialissima progredientẽ totam scribere artem medicinalẽ: quod in multis alijs libris se fecisse testatur in quibus seruauit ut postea declarabimus ordinem compositiuũ: sed licet potuerit secundũ triplicem ordinem uberẽ facere tractationẽ: libuit tamen ei secundũ duos ordines tantum. s. diffinitiuũ: ac resolutiuum compẽdiosam totius scientię medicinalis facere traditionẽ ut de doctrina diffinitiua ipse Gal. statim in proœmio testatur cum ait. Ea quæ in hac doctrina dicũtur esse sola capita: & ueluti cõclusiones quæ alibi latius fuere demonstrata. De utraq; autem tam scilicet resolutiua quam diffinitiua circa finem operis ubi inquit quot liber de constitutione artis medicinalis: & alter cui extremã manum adiecit. s. ars parua in quo doctrinam tradit diffinitiuã: sicuti in altero resolutiuam seorsum sunt in alijs in quibus

plenior doctrina explicat: expediebat autē: immo oīno fuerat necessariū: ut sicuti in uno libro docuerat modū inueniēdę ac primū cōstituendę artis medicinalis ſm ordinē resolutiuū: in altero uero eādē artem totā ordīe scripserat ad memoriā aptiore. s. diffinitiuo: sic in multis alijs libris uniuersam pariter totius sciētię medicinalis cōtēplationem latius atq; diffusius cōplecteret quib⁹ libris ad tres doctrinas uti possemus. i. ad tres doctrinarum ordines: quæ. n. sub duarum ordinib⁹ doctrinarum sunt abbreuiata & quodā modo decurtata pp cōpēdiosam: & p capita tantū eorum traditionē possumus ex alijs supplere libris ſm uberiorē ut Gal. inquit tractationē cōscriptis. Nā adhūc finē quodā in loco artis paruæ Gal. inqt se de illis oībus circa finē operis facturū mētionē: ut sciret lector unde essent supplēda quæ in doctrina diffinitiua pp nimiā eius breuitatē desiderarent. Qui sane artis paruę locus manifeste demōstrat uerba illa pœmij qbus expedit uti ad tres doctrinas male fuisse a plusq̄ Cōmēta. p figurā hypallagē exposita: quæ figura ut diximus tantū poetarum est pp̄ria & a medicis atq; phis qn etiā oratorib⁹ euitāda utimur. n. libris in qbus elaborata est. i. plene ac pfecte tradita seorsum ſm ptē. i. p singulas ptes totius sciētiæ medicinalis cōtēplatio sicuti in libris q therapētica. i. curatiua inscribūtur pars curatiua in his qbus de salubrib⁹ titulis est pars sanitatis cōseruatrix: & in libris q de mēbris passis apud gręcos apud nos de interiorib⁹ nominant ps illa quæ a græcis diagnostice. i. dignoscitiua dr̄ utimur inq̄ his libris ad doctrinā diffinitiuā ubi quę sunt in ista defecta supplem⁹: atq; ampliamus: qđ facere possumus nō uariato ordine doctrinę diffinitiuę. Et hic est sensus illorum verborum quæ supra diximus male fuisse a plusq̄ Cōmēta. intellecta adeo vt putauerit Gal. inuere nos uti trib⁹ doctrinis ad dictos libros: & nō libris ad tres doctrinas. Eūdē āt usum ijdē libri ſm uberiorē tractationē cōscripti p̄bēt etiā ad doctrinā resolutiuā quę & ipsa quoq; breuis est: atq; cōcisa ut quę sit magis ad inueniendā: ac cōstituēdā q̄ ad docēdā artē accōmodata: quam Gal. ita in libro de cōstitutiōe artis medicinalis. Sicuti in arte pua ad memoriā plęrūq; reuocat loca illorum librorum ſm vberiorē tractationē cōscriptorum unde possum⁹ eiusdē libri in quo doctrina habet resolutiua supplere breuitatē. Iam ergo liquet qualis sit usus librorum Gal. in qbus elaborata est ſm ptē totius sciētię medicinalis cōtēplatio ad duas doctrias. s. ad diffinitiuā ac resolutiuā. Prōptior āt est horum ipsorum librorum usus ad doctrinā cōpositiuā si eo legāt ordīe quo circa finē artis. puę a Gal. disponunt: talē. n. ordinē nō eē diffinitiuū oib⁹ liqre pōt cū ex nulla medicinalis sciētię diffinitiōe depēdeat. Sed neq; resolutiu⁹ est ut statim pbat relinqt ergo q; sit cōpositiu⁹. Talē āt ordinē lib. siue doctrinæ q̄

Verba pœmij male exponunt a Monacho.

Vbi doctrina cōpositiua Gal. vtatur.

in ipsis habetur non esse resolutiuũ eo potest cõstare argumẽto ꝙ incipit ab elemẽtis ſm Hippocratẽ ad quæ ea quæ fit in libro de cõstitutione artis medicinalis resolutio terminatur dum cognitio quęrit corporũ sanorꝫ & ægrorum: ut notio finis exigebat ultimus aũt in eo ordine librorꝫ Gal. quẽ dicim⁹ esse cõpositiuũ est liber de arte curatiua quę prima docetur inter alias partes sciẽtiæ medicinalis quę per resolutionẽ inueniũtur in eodẽ libro de cõstitutione artis medicinalis in quo diximus seruari ordinẽ doctrinę resolutiuæ libri uero medij inter primũ de elemẽtis: & ultimũ de arte curatiua liquido ostendũt ordinem doctrinę cõpositiuę: nam in libro de elemẽtis progressus fit ad libros de tẽperaturis siue cõplexionibus & ab his ad libros de potẽtijs naturalibus atꝙ aĩalibus atꝙ ad alios libros qui in eo loco a Gal. cõnumerãtur donec ad illos pueniatur qui cõtinẽt illam scientiæ medicinalis partẽ quę diagnosticę nominatur: de qua etiam supra fecimus mentionẽ. Hęc aũt medicinę pars in ordine doctrinæ resolutiuę secũdo docet loco post curatiuã quare in ordine doctrinę cõpositiuæ debuit pręcedere: in quo ordine etiã libri partẽ prognosticã cõplectentes antecedũt quæ tamẽ pars tertio docetur loco post curatiuã in ordine doctrinę resolutiuæ. Deniꝙ oẽs Gal. libri: qui circa finẽ artis paruæ eo ordine numerãtur quẽ nos dicimus esse cõpositiuũ: ita sunt inuicem priores atꝙ posteriores sicuti scientiæ medicinalis partes quæ in illis cõpręhendũtur sunt duabus eiusdẽ scientię partibus quæ finales appellãtur curatiuę. s. atꝙ salubris: uel proximiores: uel remotiores. Hũc ordinẽ doctrinæ cõpositiuæ uisus est uoluisse seruare in suis libris quos de medicina edidit Auicẽna licet eum aliquãdo interruperit: qa prius scripsit canones generales de cura. morborꝫ q̃ de simplicibus medicamẽtis de qb⁹ egit in. ij. lib. sicuti de cõpositis egit in vlti. s. in. v. quæ duæ tractatiões ſm ordinẽ librorꝫ Gal. cõpositiuũ libros de arte cura. antecedũt: adeo ut Gẽtilis expositor Auicẽ. in multis in qb⁹ aĩaduertit Auicẽ. a recto ordine cõpositiuo deuiare nullã aliã scit afferre male cõtinuãtis ordinis rationẽ nisi ꝙ ita prĩcipi placuit: dicit tamẽ Gẽtilis: etiã Gal. uoluisse in lib. de arte cur. libros de cõpositiõe pharmacorꝫ eisdẽ libris de arte cura. esse posteriores: at q Gal. in ordine illo quo libros suos circa finẽ artis paruę cõnumerat libros de cõpositione pharmacorꝫ arti curatiuę ꝑponit: quæ dubitatio fuit digna speculatiõe apud Gentilẽ ꝑsertim: qui pp suarꝫ quæstionũ subtilitatẽ est speculatoris cognomentũ adeptus. Ne uero quispiã Gal. sibi ipsi in uarijs locis de ordine horꝫ librorꝫ repugnasse suspiceť breuiter dicemus duplicẽ esse cõponẽdi pharmaca rationẽ: unã quidẽ quæ stabilis est: atꝙ immutabilis sicuti de Theriacę Andromachi tam Gal. q̃

Auicẽna.

Gẽtilis.

Duplex medicamẽtorũ cõpositio.

etiam Auicēnæ cōmuniter sentiūt ꝙ nō sit ab Andromachi instituto in numero ac pōdere simpliciū medicamentoꝝ: Ex quibus eadē Andromachi Theriaca temperatur discededū ꝗuis Auicēna Gal. quodam modo per calumniā reprehēdat: ꝙ sibi uolēs totius cōpositionis gloriā usurpare nō nulla citra necessitatē de cōpositione Andromachi cōmutarit & hæc cōpositio seu ratio cōponendi medicamēta immutabilis debet præcedere ordine libros de arte curatiua: quod uidetur uoluisse Gal. in libroꝝ suoꝝ circa finē artis paruę cōnumeratione: alia est cōpositio medicamētoꝝ quæ fit pro medici arbitrio uarias sumentis ab ægrotantiū uarijs dispositionibꝰ: ac tempoꝝ diuersitatibꝰ indicationes. Et hęc rationabiliter sequitur libros de arte curatiua: ut in eisdē libris Gal. uidetur insinuare. Sed hæc obiter dicta sint uolētibus nobis soluere alterā dubitationē qua dubitabaꝰ: ubi Gal. doctrinam scripserit cōpositiuā siue totā artē medicinalē sub ordine tradiderit cōpositiuo. Liquet. n. hoc ipsum fecisse in uarijs libris eius secūdum pleniorē tractationē cōscriptis. Quæ plenior tractatio doctrinæ diffinitiuę ac resolutiuę supplet breuitatē & simul etiā seruit doctrinæ cōpositiuæ absq; hoc ꝙ triū ordo doctrinaꝝ uarietur adeo ꝙ uerissime Gal. ait nos posse uti huiuscemodi libris ad tres doctrinas: hoc est ut nos exponimus ad tres ordines doctrinaꝝ: siue tres docēdi ordīes & non ꝑ figurā Hypallagē tribus doctrinis ad libros. Quia si per doctrinas modi doctrinales intelligerētur pluribus etiā ꝗ̄ tribus doctrinis ad eos uti possumus: ut sane Gal. usus est. s. diuisiua: resolutiua diffinitiua & demōstratiua: & quibusdā alijs ut satis supra fuit a nobis declaratū. Verū ex nuper tactæ dubitationis solutione altera suboritur dubitatio. Cur Gal. nō æque totā artē medicinalē in uno libro eadē breuitate cōplexus fuerit sub ordīe cōpositiuo qua ipsum fuisse usum uidemus in tradēda eadē arte sub duobus ordinibꝰ. s. diffinitiuo & resolutiuo. Ad quā dubitationē soluendā respōdemus potuisse quidē: & sub ordine cōpositiuo: idem Gal. facere. Verū forte liber ille fuisse supuacuus. Nam quantū ad docendū uiā atq; ordinē cōstituēdę artis medicinalis: eandēq; artē simul sub breuitate docēdā vnus liber sufficiebat qui de cōstitutione artis medicinalis inscribitur scriptus sub ordine resolutiuo quantū uero ad faciliorē totius artis memoria cōmodius etiā sub cōpendio traditę alter sat erat qui ars parua uocaꝰ ordinem cōtinēs diffinitiuū. Quis aūt fuisset usus tertij libri eādē seruātis breuitatē in tota arte medicinali docēda sub ordine cōpositiuo: non facile est excogitare quādo quidē ordinē talem sibi uberior tractatio eiusdē artis uēdicabat quā ꝑ plures trāsigi libros in omni arte uel sciētia ꝑfecte tradēda sit necessariū. Nam si uerū fateri uelimus doctrina

Galenus.

resolutiua est ꝑpter cōpositiuā. Primū.n.inuenire oportet sciētię uel artis principia: ac theoremata p resolutionē. Deinde hæc tradita breuiter: postea cōponētes cōuerso ordine latius explicare. Quare uidemus Gal. doctrinā resolutiuā nō cōpositiuę sed diffinitiuę tantū in methodo ac dignitate pręperre: Si tamē quæraẗ a nobis utra duarꝫ alteram dignitate ꝓcedat resolutiua ne an cōpositiua (nam uia eadē est secundū subiectū: licet differat ꝭm rationē) dicimus resolutiuā uno quidē respectu quatenus.s.artē primū iuenit atq; cōstituit eē digniorem. Quatenus uero ea quæ p resolutionē inuenit ad hūc ipsum finē inuenit ut cōpositiua suo ordine diggerat atq; cōponat: ac copiosius edoceat: hac cōsideratione dicimus cōpositiuā esse pfectiorē: ac præstantiorē sicuti finis ꝓstātior est his quæ sunt pp finem. Gloriatur autē Gal. in proœmio artis paruæ neminē ante ipsum doctrinā scripsisse a notione finis incipientē quia plures sciētiarꝫ opifices illā quidē inuenerunt p ordinē resolutiuū. Sed postea docuerūt sub ordine cōpositiuo: quorꝫ utrūq; fecisse. Ari. in inueniēda atq; docēda tota arte logica supra ex Smplicij authoritate mōstrauim⁹. Sic ueteres medici sicuti Herophili: & Erasistrati sectatores & Atheneus de qb⁹ in proœ. artis par. cōmeminit: ut forte inuenerīt scientiā medicinalē p methodū resolutiuā eādē tñ sub ordine doctrinę cōpositiuę docuerūt. Vere igitur Gal. gloriaẗ se primū ex medicis atq; pħis doctrinā scripsisse seruantē ordinē q a notiōe finis incipit resolutiuū. Supest altera dubitatio diluēda: cur Gal. tribus doctrinarꝫ ordinib⁹ nō adiecerit quartū.s. diuisiuū hanc dubitationē soluētes dicim⁹: ordnē diuisiuū reduci ad ordinē resolutiuū. Eodē.n. fere ordine ptes oēs artē medicinalē cōstituētes p metho. resolutiuā sicuti p methodū diuisiōis inueniunẗ: ut patere pōt legēti librū Gal. de partibus artis medicatiuæ unde in eodē libro Gal. Methodū diuisionis per quā docet partiri artē medicatiuā uocat resolutionē: & hæc quoq; in eo lib. initiū sumit a ptib⁹ fini propinqorib⁹ & terminaẗ ad eas quę sunt remotiores: & primę ī ordīe cōpositiuæ. Verba aūt Gal. in lib. allegato sunt hęc. Dico igitur esse qdē medicatiuæ prīas & ꝑprias & maxīe ptes illas p quas nobis aduenit finis artis. Aliæ uero sunt his sꝑiores. Prīæ qdē igiẗ & ꝑximæ tot sunt nūero: q̄ sunt materię ꝑpīqssime ei⁹ ꝑprijssima aūt materia medicatiuę artis sūt dispositiōes nr̄i corpis siue duę sint ꝭm gēus: siue tres siue plures: deīde paulo inferius Gal. subiūgit. Alię qdē igiẗ sunt prīę & ꝑpinqores artis fine qb⁹ nō sunt hę. Prīa qdē igiẗ signatiua cui⁹ sūt ptes duę hęc qdē dignoscitiua ꝑsentiū: hęc uero futurorꝫ ꝑcognitiua: neq; .n. absq; q̄ dignoscaẗ passio curationē eius possibile est inuenire: neq; absq; hoc q̄ cognoscaẗ terius criseos possibile est curare cōueniēter

Has autẽ rurſus neceſſarium eſt pręcedere illam partem quę eſt circa cognitionem omnium partiũ animalis quæ in anatome,ſiue diſſectio ne corporum inueniuntur: Secundario uero ex ſuperabũdanti illam quæ eſt de actibus:& tertio eã quæ de utilitate eaꝝ eſt:ipſas aũt rurſus has eam quæ de cõtemplatiõe circa elemẽta corporis. Et ſecũdo eam quæ de uirtutibus naturalibus quę inueniũtur ex diſſectione animaliũ ad tot.n.principia reſoluitur pars ſignificatiua quã ꝑcedere curatiuã & ſalubrẽ penitus diximus.Hæc quidẽ Gal.in libro quem diximus inſcripto de partibus artis medicinæ in quo & partes ſciẽtiæ medicinalis principales:& principaliũ cõſtitutiuas eodẽ fere modo inueniri ꝑ methodũ diuiſionis quo etiã ꝑ uiã reſolutionis inueniũtur nobis inſinuat cum ait: ad tot.n.principia reſoluiť pars illa quæ & curatiuã:& ſalubrẽ antecedit. In libro etiã de cõſtitutiõe artis medicinalis Gal.ait.Se nõ in eo ꝓpoſuiſſe tractatu ea quæ ad artẽ ꝑtinẽt medicinalẽ omnia trãſigere.Sed ſolũ ex quibus & quot principijs & per quas uias eadẽ ars cõſtituatur edocere quę oĩa inibi quo ordine ꝑ reſolutionẽ inueniũtur:eodẽ etiã docẽtur.In hoc.n.differt liber de cõſtitutione artis medicinalis a libro de partibus artis medicatiuæ quoniam in hoc ſolũ partes eiuſdẽ artis inueniũtur in illo uero nõ ſolũ inueniũtur:ſed etiã docẽtur licet ut ſępe diximus breuiter atq; cõciſim. Cum uero in eiſdẽ principijs ſiue partibus cõſtituẽtibus artẽ medicinalem inueniẽdis idem fere ordo ſeruetur in lib. de cõſtitutiõe artis medicinalis ꝑ methodũ reſolutiõis.In libro uero de partibus artis medicatiuę per methodũ diuiſionis ob hanc (ut arbitror cauſam) Gal. tris tantũ & non quatuor docẽdi ordines enumerauit:ut qui diuiſiuũ cõputet cũ reſolutiuo:ſeu diuiſiuũ reducat ad reſolutiuũ:unde & Petrus Leo qui inter alios medicinæ profeſſores maximã meruit ætate noſtra Patauij ſtipẽdia doctrinã reſolutiuã eandẽ cum diuiſiuã apud Gal.cẽſeri putauit: & recte quidẽ ſi per tres doctrinas docẽdi ordines intellexiſſet:ſed quia partes doctrinas & ipſe modos doctrinales accipit in eaſdẽ cũ alijs incidit difficultates & tãto magis quãto a numero doctrinaꝝ excludere cogebatur demõſtratiuã quoniã reſolutiua eadẽ eſſet ſm ipſum cum diuiſiua unde nõ potuit neq; ipſe ſeruare numerũ doctrinaꝝ apud antiquos philoſophos non ſolũ Ariſto.ſed etiam Platonẽ cuius ſectator haberi uolebat celebrataꝝ. Ordinẽ autem diuiſiuũ: ſeu doctrinã hunc ſeruãtẽ ordinẽ eſſe vnam ex tribus a Gal.enumeratis uiſi ſunt quidã etiã ex recẽtioribus olfeciſſe quos licet odorẽ ueritatis ſentiẽtes:reprẽhẽdit tamẽ pluſq̃ Cõmẽta.his uerbis.Credũt autẽ aliqui ſicuti in eoꝝ expoſitionib⁹ reperitur nõ imitari in hoc Halin ꝙ ordinatio capituloꝝ ĩ ſciẽtia ſiue lib.uel reductio ipſoꝝ

Petr⁹Leo.

ipsorũ siue ipsarũ partium scientię ad unam diuisionem principalem: & generalem cõtinet omnes partes: sicuti genus cõtinet omnes species: & ꝙ uniuersaliter ordinatio partiũ scientiæ ad totã scientiam sit genus doctrinæ: Alteꝝ.s.duoꝝ quod est falsum quoniã prima diuisio generalis in sciẽtia cũ subdiuisionibus ab illa dependentibus nihil est probans: sed nititur ipsa tantũ diuersitati acceptionis subiecti: & specierũ & partiũ subiecti cum diuersitate suarum passionum & propterea non est dicẽda doctrina: sed illud unde depẽdet ordinatio capitulorũ: & librorũ & uniuersaliter omnium partiũ scientiæ propterea in hoc nulla diuersitas est inter sciẽtias: omnis enim scientia diuiditur diuisione prima cõtinẽte quasi infinitas subdiuisiones quæ omnes ad illã reducũtur sicuti in medicina notũ est & in naturali & omnes sciẽtiæ ab illa incipiũt & sic sequitur quod unicũ tantum est genus doctrinæ quod nihil est: Hæc uerba plusq̃ Cõmenta. tendunt etiam aliquo modo cõtra opinionem nostrã: qui putamus ordinem resolutiuũ parum a diuisiuo differre: & alterũ reduci ad alterum: & tamen diuersa ponimus genera doctrinarũ q̃a & diuersos ordines quos tamẽ plusq̃ Cõmenta. unum tantũ esse opinatur in quacũꝗ scientia: uel arte.s. diuisiuũ: Nos tamen præter hũc qui in idem coit cum resolutiuo uel ad ipsum reducitur duos alios docẽdi ordines luce clarius manifestauimus.s.cõpositiuũ & diffinitiuum: neꝗ ipse.plusq̃ Cõmenta.si stare uelit in his quæ de doctrina diffinitiua & eius ordine determinauit q̃ sumitur a partibus diffinitionis: & nõ subiecti sciẽtiæ uel artis negare possit ordinẽ diffinitiuũ differre ab ordine resolutiuo seu diuisiuo quẽ facit omnibus scientijs esse cõmunẽ: cum aliud sit subiectũ scientię diuidere in partes & partes partiũ: aliud diffinitionẽ scientiæ: & alius ordo ex hac alius ex illa diuisione proueniat: ut liquere potest legẽti duos libros alterũ cui titulus est de partibus artis medicatiuæ: alterũ qui ars parua nominatur: quod aũt etiã obijcit.plusq̃ Cõmen.diuisionem illã a qua ordo sumitur capituloꝝ nihil probare & ideo non esse doctrinã facile soluitur ex his que antea nos sępissime declarauimus: cũ alia ratione tris doctrinas cõmuni uocabulo doctrinas nominari: alia hãc resolutiuã hanc compositiuam: hanc uero diffinitiuam diximus nũcupari: & paulo ante in hoc differre librũ Gal.de partibus artis medicatiuę a libro de cõstitutione artis eiusdẽ significauimus quoniã in hoc tota ars medicinalis docet̃ sub ordine resolutiuo: in illo aũt sole partes totius artis p methodũ diuisionis inueniuntur non autem etiam sub eodẽ ordine diuisiuo docẽtur: sicuti in altero sub solutiuo: quos tamẽ ambos ordines unũ esse: uel saltem alterum reduci ad alterũ arbitramur: ut qui nõ magno inter se discrimine distẽt: Quia ue

E

ro etiã supra diximus ordinem compositiuũ obuersum esse ordini re-solutiuo: Idq; manifestari ex ordie librorum quẽ ponit Gal. circa finem artis paruę quẽ credimus eẽ cõpositiuũ: Illud quoq; lectorẽ admonẽdum duximus: q; si nõ ad vnguẽ hi duo ordines sua sibi inuicẽ cõtrarietate respõdẽt: Nihil oporteat admirari: cũ idẽ liber ĩ eodẽ ordine possit varijs respectibus esse altero prior atq; posterior: Quod etiam ita esse declarat magna expositorum Aristo. de eius librorum ordine: nõ solũ in philosophia sed ẽt logica cõtrouersia: Sufficit aũt in his de quibus differimus: ut ordo cõpositiuus ordini resolutiuo magna ex parte uideat oppositus: Sed & illud fieri potest ut in diuersis doctrinarũ ordinibus eadẽ pars alicui⁹ sciẽtię vltimo loco doceat: sicuti pars illa quæ de salubrib⁹ titulũ habet: tã ĩ libro de cõstitutiõe artis medicinalis in quo ordo seruat resolutiuus: q̃ in ordine librorum Gal. secũdũ uberiorẽ doctrinã scriptorum: qui est cõpositiuus ut diximus ultimũ sortit locũ: Quod ideo fit in ordine resolutiuo ne ordo partiũ quę partẽ curatiuã cõstituũt doctrina partis salubris interposita dirimat: In ordine aũt cõpositiuo eadẽ etiã parte dilata ut melius idẽ ordo cõpositiuus cõtinuaret: sed satis est in his duobus ordinib⁹: q; maxima ex parte diuersificẽtur: & q; sua sequãtur principia: alter notionẽ finis idest principiũ speculationis: alter actionis: siue cõpositiõis principiũ quod est vltimũ ut supra ostẽsum fuit speculationis: Quãtũuis autem tris ordines dicti sint inter se diuersi: & uaria sequantur principia: in omnibus tamẽ quod etiã supra mõstrauimus sunt ijdẽ doctrinæ modi. s. tã demõstratio quæ ex prioribus q̃ altera quæ ex posterioribus aliquid probat: Alioquin nõ possemus uti eisdẽ Gal. libris ad tres doctrinas: siue tres ordines doctrinarum: neq; posset tota sciẽtia medicinalis sub singulis ordinibus seorsum doceri quorum primũ posse fieri: ipse Gal. testat in procemio artis paruæ: secũdũ uero ostendũt libri duo: alter statim dictus alter qui de cõstitutione artis medicinalis inscribitur in quorũ utroq; separatim eadẽ ars tota breuiter tamẽ: atq; concisim: in altero sub ordine diffinitiuo: in altero sub ordine resolutiuo docetur: ut sæpius antea dictũ fuit: nam eadem crebro repetere est nobis necessariũ uolentibus illa quę a maxima uiris authoritate sunt per negata asseuerare: hoc enim est q; duobus authoribus de hisce doctrinis contraria disputãtibus plurimum aduersatur neq; enim possunt suis opinionibus inhærẽtes ostendere quomodo Gal. totã docuerit artẽ medicinalẽ sub ordine resolutiuo & cõpositiuo: sicuti sub ordine diffinitiuo siquidẽ: plusq̃ Cõmẽtator & ipse fatetur nõ esse possibile in omnibus quæsitis uti doctrina resolutiua: Quare illi fateri est necessariũ doctrinã resolutiuã dici ordinariã: in uno aut pluribus scibilibus par-

ticularib⁹ & nō in tota sciētia quæ docet in eādē ēt trahit difficultatē Cōciliator qui vult doctrinā cōpositiuā esse demōstrationē pp qd: cū neq; sub huius doctrinæ ordine possit medicinalis sciētia doceri: neq; etiā naturalis in qua nō ratio cognitio causaꝝ ex effectib⁹ inuestigat. unde caueat idē Cōciliator ne male alleget differētia. viij. Cōmēta. sup doctrina quæ p antonomasiā dicit ordinaria: quæ est doctrina cōpositiua ſm eūdē Cōciliatorē: & est ut ait idē Cōmēta. incipere a cognitione causaꝝ primaꝝ rei cognoscēde pfecte. Deinde intēdere ad cognitionē causaꝝ remotarū ſm ordinē: donec pueniatur ad causas propinquas. Innuit autē per hęc uerba Cōmēta. ordinē quem seruat Aristo. in tradēda scientia naturali: in qua sicuti dixi nō solū effectus per causas sed etiā causæ per effectus demonstrantur: queādmodum etiā in scientia medicinali sub quocunq; doceatur ordine: siue diffinitiuo: siue resolutiuo: siue cōpositiuo: Et si. n. ordo compositiuus hoc habet principiū q illa quæ in eo priora sunt uim habeant principioꝝ ad illa quæ sequūtur: tamen in hoc ordine uniuerso: siue in libris hūc seruātibus ordinem: multe fiunt demōstrationes ex posterioribus: ueluti in libro de Elemētis secundū Hippocratē qui tamē primus est in ordine cōpositiuo ut supra a nobis fuit declaratum. In hoc nāq; libro corpus humanū non esse simplex ex eo probat q dolet & fit ex quatuor elemētis cōstitutū: ex eo q quatuor hūores illis pportionales in deiectionib⁹ seu spōte: seu arte factis appareāt ut nō parū mihi subeat de Cōcilia. admirari: q uolēs ostēdere ubi Gal. usus fuerit doctrina cōpositiua adducit ī exēplū librū de elemētis ſm Hippo. in quo tamē lib. Gal. plurimū vtit doctrina resolutiua si p doctrinā resolutiuā intelligamus ut intelligit Cōcilia. illā quæ effectib⁹ causas & ex posteriobus priora demōstrat: Illud āt uerius de eodē libro dici posset q ē primus ī ordīe cōpositiuo cui nō repugnat neq; demōstratio qa neq; pp qd: sicuti neq; duob⁹ alijs ordīb⁹ queādmodū a nobis ī pcedētib⁹ fuit declaratū: Hn̄t ēt & hoc duę famosę opiones īcōmodū q nō pn̄t vel pbabilē afferre cām ob q̄ Gal. totā artē medicinalē sub quodā cōpēdio traditur⁹ de artis logicę methodis uoluerit pœmiari. Nā quod ait Hali fuisse id Gal. ppositū stati nos ad studiū diale. excitare hui⁹ cāe assignatio pter id q īcidit ī repugnātiā ut sup notauim⁹ ēt alteri subijcitur notę: neq;. n. ulla ratio afferri pōt cur Gal. in hoc pœ. pcipue libri artis paruę tali genere exhortatiōis uti libuerit ubi v3 minime fuit necessariū qm̄ in eo lib. ut Gal. inqt nō plene demōstratiōes: sed eoꝝ quę alibi latius fuere demōstrata quędā ueluti cōclusiōes tātūmodo cōtineant. Adde q hæc eadē exhortatio circa finem eiusdē libri supfluo repeteretur: ubi Gal. facta omniū libroꝝ suoꝝ quos ſm vberiorē

Conciliator periclitat ne male alleget Auerroim.

Error Cōciliatoris.

Contra Hali.

doctrinã cõscripsit cõmemoratione admonet nos priusq̃ ad eorũdẽ librorum lectionem perueniamus in libris de demõstratione debere exercitari & recte admonet quoniam in his illa latissime demonstrantur quæ in arte parua per modum veluti conclusionũ breuissime perstringuntur: Quare illorũ quidem lib. nomine ea exhortatio fuit quodãmodo necessaria sed liber artis paruę gratia fere superuacua: plusq̃ Cõmentator vero præter hanc & aliam innuit eiusdem proæmij rationem statim enim in principio expositionis scribit hęc verba: Traditurus medicinam. s. Gal. sub insueto genere docendi scientias operi pręmittit proœmiũ de diuisionibus doctrinarum ut eliciat quã intendit: ego autem non puto doctrinam diffinitiuam esse insuetũ docendi genus cum fuerit ex parte etiam apud Aristotelem: ut nos antea ostendimus usitatum quo etiam teste Gal. quidã Herophili sectatores: & Heraclides Erethriçus usi fuere: quare inconsuetũ docend genus potuit dicere neruis esse doctrinam resolutiuam quam se solum scripsisse Gal. gloriatur ratio autem probabilior ob quã Gal. uoluerit librum suum ab hac oratione exordiri. tres sunt omnes doctrinę ordini inhęrentes est ista: quia cum sint tres ordines generales qui seruari possunt in tota aliqua scientia docenda. s. resolutiuus compositiuus & diffinitiuus: voluit statim nobis notificare quem ex his tribus in arte parua esset secuturus. s. diffinitiuũ ꝓpter totius scientię medicinalis compendiosam traditionem & memoriam illorum quæ sub illo ordine docerentur faciliorem: In multas etiam alias incidũt tam Conciliator: q̃ etiam plusq̃ Cõmentator difficultates quas non possunt subterfugere vel verisimili ratione dissoluere: Nã si per doctrinas ordinarias docendi modos seu methodos logicas sicuti demonstrationem quia: & propter quid Gal. intellexit: cur his non annumerauerit diuisiuam? cur non etiam diffinitiuam quæ docet artem diffiniendi? de qua Aristoteles Theophrastus apud Græcos: Boetius & alij apud latinos: tam accuratę scripsere: Si diuisiuam dixerint fuisse a Gal. a numero doctrinarum quę ordinariæ dicuntur exclusam quoniam nihil probet non animaduertent se Gal. sententiam uolentes interpretari: ipsum sibi ipsi facere repugnantem qui multis in locis idem munus constituendi omnes artes ex opinione Platonis tribuit diuisiuę: quod tam Conciliator: q̃ etiam plusq̃ Cõmentator dant resolutiuę qualiscunq; ipsa sit: siue demõstratio quia: siue propter quid: Anceps sane locus: & nequaq̃ ab illis dissimulandus qui inter se de opinione. Gal. super tribus doctrinis tam operosa disputatione contenderunt: Oportuit enim ipsos cum de Gal. opinione disceptarent eundem. Gal. non Aristoteli a quo non raro dissentit: sed magis Pla-

Contra plusq̃ Cõmentatorem.

toni cujus semper summus fuit immitator ostendere consentientem q̃q̃ neq; cum dicunt doctrinam diuisiuam nihil probare: atq; ideo nō esse ordinariam omnino in hoc placent Aristoteli: qui libro secundo resolutoriorum posteriorum vult methodum diuisionis probare aliquid sicuti & inductionem licet neutra earum syllogistice probet: inductionem sane. Aristo. in primo statim initio libri primi posteriorum resolutoriorum inter alias doctrinas intellectiuas numerat quæ ex antecedenti fiunt cognitione ut etiam antea diximus: Sed uiam diuisionis esse certiorem uia inductionis censet Auerrois in expositiōe libri quinti. Aristo. de naturali auscultatione cōmento. vij. vbi ait Aristo. postq̃ enumerauerat illa per quę determinantur species motus ex inductione uelle enumerare eadem secundum diuisionem quæ est uia certior: Quare sequitur secundum cōmentatorem q; si inductio doctrina aliqua sit: siue aliquid doceat multo magis diuisionem siue methodum diuisionis esse doctrinam & debere alijs doctrinis etiam secundū peripateticos annumerari. Galenus sane in libris suis frequenter utitur methodo diuisionis siue ad probādum aliquid siue docendum: nam a parte ait in libro de differentijs morborū cui titulus est apud neotericos de accidenti & morbo per methodū diuisionis ostēdi non esse plura morborum genera q̃ illa quæ ipse inibi numerat uel membris similaribus uel dissimilaribus propria solutionem uero continuitatis esse morbū vtriusq; cōmunem: In libro autem de febribus ad Glauconem: dicit errores medicorū quācunq; heresim profiteātur maximā atq; pręcipuā habere causam initium diuisionis. Plato uero hāc eandē methodū diuisionis adeo extollit: atq; admiratur: ut in dialogo qui inscribitur Phædrus dicat ex psona Socratis se hominis q diuidēdi artē recte ptractet a tergo tanq̃ dei uestigia respicere. Eqdē miror fuisse aliquos qui talem q̃lē nos conamur refellere de methodo diuisionis opinionē tam a Platonis dogmatibus abhorrentē Gal. homini Platonico adscribere ausi sint: sed fac ipsum fuisse: & sane in multis fuit Aristo. nō ne altero simili de doctrina diffinitiua implicātur errore? De illa loquor da qua Aristo. præcepta accuratissime tradidit. Nam hāc quoq; uolūt fuisse a Gal. exēptā de numero doctrinaꝝ ordinariaꝝ quæ tamē tanto dignior est doctrina demōstratiua quāto cognitio pricipioꝝ certior est cognitione cōclusionū: quāto etiā est illa doctrina pręstātior quæ rei essentiā explicat q̃ quę accidētia substātię cuipiā inesse demōstrata. O quāta dignus foret. Gal. repręhensione si suā doctrinā diffinitiuā nihil p̄bantē atq; ideo (vt uidet sentire plusq̃ Cōmēta.) nihil docētē sed tanto ad memoriā faciētē alijs duabus doctrinis ordinarijs annumerasset. Alteꝝ aūt docētē diffinire rem tan-

Galenus.

Plato.

Diffinitiua Demōstratiua Dignior.

tope in omni philosophię genere expetendā pro doctrina inordina-
ria repudiasset. Qui quidē audēt hāc adeo absurdā Gal. tribuere opi-
nionē ꝙ v3. doctrina quæ docet diffinire nō sit vera doctrina: non pa
rū uidetur ipsum Gal. infamare. Nō parū etiam Aristo. detrahere exi
stimationi qui circa artē diffiniēdi tantū opere: studijꝗ cōsumpserit:
& nihil aliud nisi doctrinā inordinatiā pegerit qui sapictis officiū esse
existimauit posse diffinire: Quæ facultas si uana foret nullus esset ac-
tus sapiētiæ in quo ultimū finē hominis ille philosoph⁹ collocauit atꝗ
ita ad incertū uita humana laboraret: uiderint aūt tā Conciliator ꝙ̄
etiā plusꝙ̄ Cōmentator ne nō modo ueterū placita destruant: sed ēt
sibi ipsis repugnātia scribāt: Nā si doctrina diuisiua non sit uera do-
ctrina non erit neꝗ diffinitiua: & si diffinitiua non sit: nō erit neꝗ de-
mōstratiua diffinitio: Siqdem principiū est demonstrationis: ad diffi-
nitionem autē inueniendā diuisio est necessaria: Quare si duę primæ
doctrinę uacillabāt: lababit & tertia: Patet ergo ipsos neꝗ ueteribus
neꝗ sibi ipsis in suis scriptis cōsentire: Nō possunt ēt uerba Gal. quæ
in procemio artis paruæ scripta inueniūtur suis ostēdere opinionibus
cōsona. Nā prima expositio plusꝙ̄ Cōmentatoris uerboꝝ illoꝝ Gal.
tres sunt omnes doctrinæ ordinē habētes. Prima ex notione finis quę
per resolutionē fit omnino est dissona græcæ litteraturæ: secūdū quā
illud relatiuū: ꝙ̄ nō potest referre notionē finis sed doctrinā tantum:
& ut etiā antea ex simplici: atꝗ ipsius Gal. authoritate fuit declaratū
notio finis nō fit ex resolutione: Sed antecedit resolutionē: Ait Gal.
in procemio dicto neminē ante ipsum scripsisse doctrinā ex notione
finis incipiētē ex qua omnes artes cōsistūt secūdū rationem ut habet
antiqua trāslatio quā exponit. plusꝙ̄ Cōmen. sed mirū q̄tū hic expo-
sitor a uero Gal. sensu deerret dum conatur ostendere primū Gal. in
scientia medicinali tradēda usum fuisse demonstratiua doctrina quæ
ex prioribus probat quā idem plusꝙ̄ Cōmentator putat esse resoluti
uam ex qua Gal. dixerit omnes artes consistere secundum rationem
neꝗ hic ueram intelligens relationem illius uerbi. quę. quod refert ra
tionem finis: & non doctrinam ut antea diximus: Causa inquit. plusꝙ̄
Comentator propter quam nullus antiquorum in medicina traden-
da usus fuerit ista doctrina: quia in alijs non dubitamus philosophos
qui pręcesserunt Gal. sicuti Aristotelem & alios ipsa usos fuisse: quia
hæc doctrina ualde difficilior est compositiua: Facilius enim est ui-
dere ꝙ homo habeat febrem quia habet ea quæ consueuerunt con-
comittitare febrem quæ sunt dolor capitis sitis pulsus: spissitudo & in
tensio caloris urinæ & similia ꝙ̄ discernere propter quid habet febrē
quia habet putredinem calefacientem: Antiqui enim quasi rudes &

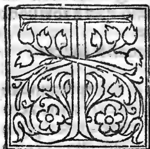
primi scriptores de medicinalibus a sensibilibus incohantes a posterioribus venerūt in non sensibilia: & priora: Hæc omnia ad litteram. plusq̄ Cōment. quem nollem tam male de antiquis medicis iudicasse cum presertim Gal. cuius cōparatiōe eosdem medicos ueteres deprimit. plusq̄ Cōmen. ipse inq̄ Gal. fateatur plures ex illis fuisse non solū in medica sed etiam in logica arte preclaros veluti Herophilum quem ob precipuā differendi facultatem dialecticum nominat: atq; Philotimum etiā condiscipulum & amborum preceptorum Praxagoram qui ab Esculapio originē duxit & cū his atq; ante hos Erasistratum: Dioclim: Mnesitheum: Dienchen: Philistionem: Plistonicum: & Hippocratē ipsum: quibus Gal. cōquerit in primo libro artis curatiuæ ausum se preponere Thessalū quēdā omnis methodi & demonstrandi scientiæ ignarū. atq; si libuit. plusq̄ Cōmēta. omnes priscæ etatis medicos dānare habetudinis: non debuit profecto intra eandē aleā etiā Hippocratē ponere: ex cuius Physiologia multa Platonē: Plurima ēt Aristotelē accepisse pluribus in locis Gal. testificatur: qui etiā in libro cui titulū fecit: q̄ optimus medicus sit ēt optimus philosophus hoc ipsum nullius alterius: Sed tātū Hippocratis probat argumēto: qui non solū medicā facultatē sed omnes philosophiæ partes fuerit adeptus: Cuius ēt imitatione alios medicos exhortat̄ ad artē logicā capescendā: tātū a uero abest id quod scripsit Hali & vulgus medicorū postea credidit quidē Hippocratē medicū excellētē sed logicæ artis expertē solaq; ingenij bonitate tātū: q̄uis habet̄ ab omnib⁹ medicū euasisse: Quare si nihil aliud hoc vnū saltē Gal. de Hippocrate testimoniū probare possit falsū esse plusq̄ Cōmēta. de antiqua medicina iudiciū: vnde & falsa esse expositio cōuincit̄ p quā īnuit primū Gal. ex medicis usum fuisse doctrina resolutiua p hāc intelligens demōstrationem propter quid quā nulli antiquorū propter rationis subtilitatē potuerūt attingere: Sed q̄tū ptinet ad dignotionē febris neq; Gal. arbitrat̄ aliā esse methodū magis artificiosam p quā possimus morbos latētes & eorū causas pquirere q̄ ex accidētibus que sunt posteriora: Sic. n. & ipse decernit in lib. de cōstitutione artis medicinalis: ubi queadmodū uera methodus huius partis totius sciētie medicinalis īueniat̄ ostēdit: Neq; uero cū eūdē methodū ad particulariora deducit quod facit in lib. q apud latinos de īterioribus inscriptus est aliā seqtur ad mēbrorū intrīsecas passiōes īueniēdas doctrinæ rōnē: Quare si medici ueteres q hac icessere uia rudes fuerūt iudice plusq̄ Cōmen. rudis ēt Gal. qui eandē viā secutus est: & alios docuit: Sed multo ēt maioris ignorātie arguūtur antiq medicine īterpretes ex sentētia Cōcilia. si neq; ex effectibus quod sit humanæ rationi facillimū sciuerint demōstrare. Quis

enim non uideat hoc sequi: si primus ex ipsis Gal. doctrinã ex notiõe finis.i.ex effectibus pręcedentẽ (Sic.n.exponit Cõciliator) in sciẽtia scripserit medicinali: ex qua doctrina: ut idem censet Cõciliator oẽs artes consistunt secundũ rationem.i.doctrinæ secundũ quas facilius procedit humana ratio: & quales sunt in quibus seruatur processus quia. Nam sic etiam exponit uerba Gal. Conciliator: uel Iacobus forliuiensis pro Cõciliatore: quę sane expositio uideri facit antiquos medicos: non dico homines rudes: atq; hebetes: ut iudicat. Plusq̃ Cõmẽta. sed plane asino extitisse: qui etiam illum processum ignorauerint qui sit humanam habenti rationẽ expeditus: hanc tamen uetustatis infantiam tentauit Iacobus per alia uerba quodã modo excusare. Inquiens nullum medicum ante Gal. sciuisse effectus debitos: & secundum ordinem in aliqua doctrina totali in suas causas resoluere. Sed neq; Gal. sciuit hoc facere ut manifestũ se reddit in. xiij. artis curatiuę ubi agit de medicinis dolorũ qui ex uenenis proueniũt quas dicit nõ ratione sed sola experientia cognosci. Et ubicũq; fatetur plurima esse quorum causæ sunt inexplicabiles quoniã non a qualitate fiunt manifesta sed a tota substãtia quã formam specificã uocant: neq; etiã Gal. usq̃ totius sciẽtię medicinalis doctrinã ita ordinauit ut semper utatur demõstrationibus quia: & non aliquãdo pp quid. Quare ut ueuerabilem antiquitatẽ tãta ignorãtia: & simul Gal. innanis iactãtię suspitiõe liberemus. Illud dicamus quo nihil fit credibilius quod etiã antea diximus primũ Gale. sub tali ordine qualẽ nos declarauim⁹ resolutiuo totam artẽ medicinalẽ docuisse: cũ nulla extẽt de medicina scripta quę dictũ ordinẽ in tota medicina tradẽda seruẽt: adeo ut bono periculo possimus asseuerare Gal. primũ nõ modo ex medicis: sed etiã phis doctrinã scripsisse ex notiõe finis incipientẽ: & ordine factã resolutiuo. Quod si etiã ultimũ fuisse dixerimus nõ procul a uero deflexerimus Neq;.n. obstat id qđ de se scribit Haliabas φ modũ ellegerit doctrinæ diuisiuũ: nã ut etiã antea sępe declarauimus: aliud est modus doctrinæ: aliud ordo: neq; repugnat modus doctrinę diuisiuus ordini doctrinæ cõpositiuo: & nihil insup obstat esse quinq; modos doctrinarũ quot Haliabas enumerat. Ordines uero tantũmodo tres q̃uis uideat neq; ipse Haliabas sciuisse doctrinarũ modos ab ordinib⁹ sepãre atq; distinguere: & ideo ansam dedisse posterioribus: tot ac tãtarũ de numero doctrinarũ altercationũ: ait.n. idẽ Haliabas Gal. in arte parua usum fuisse modo doctrinę diffinitiuo: quod tamẽ falsum est cũ in eo libro Gal. neq; doceat diffinire: neq; semp diffiniẽdo procedat. Sicubi uero Gal. seruauit modũ doctrinæ diffinitiuę: hoc fecit in libro qui ad ipsum refertur authorẽ sub titulo: diffinitiões medicinales in quo

libro omniũ fere rerũ de qbus in medicina tractat̃ solæ scribũtur diffi-nitiones. Sed redeamus ad plusq̃ Cõmenta. qui & si eum minori de-decore ueterũ medicoꝝ non minus tamẽ & ipse barbare: q̃ Cõcilia. atq; a uero Gale. sensu dissone exponit eadem uerba Gale. quæ in ue teri trãslatione ita scripta legũtur. Nemo tamẽ ante nos scripsit eam quæ ex notione finis incipit ex qua oẽs artes cõsistũt ſm rationẽ. i. ut plusq̃ Cõmenta. exponit ex qua extrahitur quæsitũ in omni arte per uiam rationis. i. p causam: cuius expositiõis falsitatẽ ostẽdit liber Gal. de cõstitutione artis medicinalis & antea a nobis sup hoc allegatus. In quo libro Gal. per eadẽ fere uerba eandẽ scribit sententiã ex uete rum phoꝝ authoritate q; v3 unicuiq; arti a notione finis sua fit cõsti-tutio. Et p notionẽ finis neq; causam remotã: neq; effectũ postremũ intelligit: Sed finẽ artis mẽte cõceptũ: ut supra declarauimus. Per ar-tes etiã hoc ipso in loco Gal. intelligit neq; solũ sciẽtias speculatiuas in qb⁹ est usus demõstratiõe pp quid ut intelligi vult plusq̃ Cõmẽta. neq; solas actiuas: uel factiuas quę ex effectibus & oĩno ex posteriori-bus ratiocinãtur quẽadmodũ opinatur Cõciliator: sed utrasq; ut plu-rimũ artiũ exẽptis manifestat quoꝝ alię finẽ habẽt ergo. Aliæ cõtẽpla-tionẽ adeo illi duo Gal. expositores quãto ingeniosius studuerũt uer ba eiusdẽ Gal. antea dicta interpretari tãto magis a uero illoꝝ sensu deuiarũt uerba etiã illa Gal. de suis libris qbus licet uti ad tres doctrĩ nas neuter põt author suæ opinioni stante uerboꝝ eoꝝ serie ut iacẽt accõmodare. Quare coactus est plusq̃ Cõmenta. non solũ uerba sed etiã sensum figura insueta frustra accersita puertere longior fuerim si velim etiã alias adducere rationes utrãq; opinionẽ probantes longe a uera Gal. sñia deerrare. Possunt. n. hęc quæ iã a nobis sunt dicta suffi cere si etiã illa addent̃ qbus se mutuo utraq; opĩo destruit cũ hoc ipm sit maximũ duaꝝ opinionũ falsitatis argumẽtũ q; duo pati authorita-te magistri tñ in illis opĩonib⁹ sibi inuicẽ aduersant̃ q̃tũ duo cõtraria quæ simul qdẽ falsa esse pñt simul uero ueritatẽ cõtinere nõ pñt: vñ illud est cõsecutũ: ut scindẽte se in duas ptes turba scholasticoꝝ q̃stio de doctrina resolutiua nõ dũ satis fuerit resoluta: Nos uero si q futuri sunt q nõ se adeo authoritatib⁹ mãciparũt qn possint etiã fauere: atq; accedere ueritati speramus his multũ caliginis: & multũ adimisse te-nebraꝝ: Quare sicuti pridẽ a medicis q in opib⁹ artis exercitant̃ gra-tiã exegimus tiro serpẽte indicato quẽ illi ex Aegypto usq; q̃ritabant cuius tñ foret magna in Italia abũdãtia: Ita nũc a iuuenib⁹ medicinę studia ęmulãtib⁹ poscimus dẽpto illis tã longo dispẽdio de tribus do-ctrinis ſm Gal. opinionẽ disputãti: Hæc. n. quęstio modo quo fuit ha-ctenus in publicis lraꝝ gymnasijs ptractata pplexas hẽt & inexplica-

biles dubitationes. Secundũ autem opinionem nostrã si ad doctrinarum ordinem trãsferatur: tam facilem habet explicationẽ ut me pœniteat in ea dissoluẽda tam multa uerba consumpsisse. Sed non facile fuit inueteratas opiniones illorum præsertim qui habentur ætate nostra non solum in medicina sed etiam in omni philosophia admirabiles exanimis hominũ qui ut assueti sunt ita loquuntur: tentare abolere: atq; vtinam hic noster conatus nõ modo temerarius sed pene furiosus a pluribus non iudicetur: sed sentiãt alij quid uelint nos hęc oĩa animo non ad ostentationẽ: sed solam ueritatẽ spectante scripsimus de tribus ordinibus doctrinarum secundum ueram (nisi nostra fallimur opinione) Gal. sententia quibus si forte plures inueniãtur. Nos tamen de illis disseruimus quos Gal. pręcipue approbauit sub quibus & ipse totam scripsit medicinalem scientiam sed sub duobus cõpendiosam. Sub tertio uero uberiorem faciens tractationem: & hoc quidem breuissimo epilogo nostra omnis hæc disputatio quadam ueluti coronide terminetur.

GALENI ARS MEDICINALIS INTERPRETE NICOLAO LEONICENO.



RES sunt omnes doctrinæ quę ordini inhęrēt. Prima quidē ex notione finis: quæ per resolutionē fit. Secunda ex cōpositione constat eorū quæ ex resolutiōe fuerint inuēta. Tertia ex diffinitionis dissolutiōe: cui nūc incūbimus. Licet autē huiuscemodi doctrinā appellare nō tantū diffinitiōis dissolutionē: sed & explicationē ut nōnulli vocarūt: vel resolutionē vel diuisionē: vel (vt nōnulli alij) explanationē: uel expositionem vt alij. Conati sunt & Herophilioꝝ quidā talē facere doctrinā queadmodū Heraclides Erythrieus. Conati sunt & eā quæ per cōpositionē & ipsi Herophilij: & quidam Erasistrati sectatores & Athenęus Ataleus. Neminē tamē ante nos eam quæ oritur a notiōe finis scripsisse cōperimus: ex qua oēs artes uia quadā atq; ordine cōstituūtur: sed illā quidē alio pertractauimus loco. Hic uero diffinitiuā faciemus doctrinā quæ quantū ab ea quæ ex resolutione cōsistit & dignitate: & ipso docendi ordine linquitur tantū & ad totius cōpēdiū: & ad singuloꝝ memoriā pstare inuenietur: sufficiēter. n. facillime memoriæ cōmendātur ex diffinitionis dissolutiōe uniuersa. Quoniā totius artis capita in se optima diffinitio cōplectitur quā quidā substātialē uocāt: ex aduerso distinguentes alijs quę notionales appellātur: illæ siquidē ab his quæ accidūt rebus diffinitis: hę uero ab ipsa essentia cōstituūtur. Elaborata aūt est a nobis particulatim & in plurib⁹ cōscripta tractatib⁹ totius medicinæ cōtēplatio qbus uti qs possit ad triplicē doctinā. Nūc vero diffinitiuā aggrediemur: hoc unū apponētes ꝙ solū capita: & quædā ueluti cōclusiōes eoꝝ quę alibi latius sunt demōstrata nūc a nobis dicent.

Quid est Medicina Cap. .II.

MEdicina ē sciētia salubriū & īsalubriū: & neutroꝝ. Nihil uero differt & si qs loco insalubriū ęgroꝝ dixerit. Nomē uero sciētię cōmunius nō āt ꝓprie accipe oportet. Salubre āt: & insalubre: & neutrū vnūqdq; tripliciter dr̄: hoc qdē ut corpus: hoc āt ut cā: hoc uero ut signū. Et. n. corp⁹ qd̄ sanitatē natura suscipe aptū ē & cām quę eādē efficere: vł cōseruare: & signū qd̄ pōt indicare. Hæc oia salubria gręci appellare cōsueuerūt: eadē rōe & susceptiua morboꝝ corpa: & eosdē efficiētes: cōseruātesq; cās: & signa īdicātia īsalubria uocāt: nec aliter corpora neutra cās signa ue dixerūt: & ſm qdē

primã ratione̅ atq; præcipuã causarum salubriũ est medicina scientia ppter eas autem: & aliarum secũdo quidẽ loco insalubriũ: & tertio neutrarum: Et post has eodẽ modo corporũ primo quidem & hic salubrium: Secundo loco insalubriũ: tertio neutrorum: Itidem de signis dicendũ: In actionibus autem prima quidẽ est corporũ cognitio quæ habetur ex signis: post hæc earum quæ in ipsis inuentio causarum.

Quot modis dicitur Effectiuum: Indicatiuum: & Susceptiuum. Cap. .III.

SEd quoniam & effectiuum: & indicatiuum: & susceptiuum dupliciter vnũquodq; dicitur: hoc quidem simpliciter: hoc vero ut nunc nosse oportet ambor*um* esse medicinæ scientiam: Ipsum vero simpliciter duobus dicitur modis & quod semp: & quod vt plurimum de quorum utroq; medicina pertractat: Neutra vero & causa & corpus & signum: & quod simpliciter dicitur. & quod ut nunc tripliciter unũquodq; appellatur: hoc quidem quia neutrius cõtrariorum est particeps: hoc uero quia utriusq;: hoc uero quia aliquando huius: aliquãdo illius: horum autẽ ipsorum secundnm rursus duobus dicitur modis: aut quia vtrũq; contrariorum ex æquo participat: aut quia aliquando plus alterũ. Est uero & in tota diffinitione si uerba aĩaduertimus ambiguitas quędã quam & ipsam dissoluere oportet. Cum.n. dicitur medicinã esse sciẽtiã & salubriũ & insalubriũ & neutrorum significatur & q omniũ particulariũ: & q quorũdã & q qualiũ. Sed omniũ quidẽ indefinitũ quoddã est: atq; impossibile quorũdã diminutũ: atq; artificio carẽs qualiũ uero artificiosum pariter atq; sufficiẽs ad oĩa artis particularia: quod etiã dicimus in medicinæ diffinitiõe cõprẹhẽdi. Primũigĩ de corpibus dicere aggrediemur qualia nã sint: & salubria: & insalubria & neutra post hęc de signis: & causis differemus.

De Corpore Salubri. Cap. .IIII.

SAlubre simpliciter corpus est quod ab ipso naturę ortu bonã habet tẽperaturã in simplicib*us* & primis particulis: atq; in his quæ ex illis cõponũtur instrumẽtis est cõmẽsuratũ. Salubre uero nũc est corpus quod in p̃senti est sanũ: est uero & hoc eo tẽpore quo sanũ existit bonã habẽs tẽperaturã: & cõmẽsuratione̅ nõ tamẽ optimã at sibi ꝓpriã ipsius uero salubris simpliciter corpis tale q̃dẽ est semp id quod est optima tẽperãtia p̃ditũ ac maxĩe est cõmẽsuratũ: vt multũ aũt quod est a cõstitutiõe optima nõ ualde admodũ deficit.

De Corpore insalubri. Cap. .V.

INsalubre uero simpliciter est corpus quod ab ipso ortu naturæ vel incõsimilibus partibus malã habet temperaturã: uel in instrumẽtarijs incõmẽsuratione̅: uel utrũq; uitiũ. Insalubre vero nũc est

corpus quod eo tempore quo tale dicitur ægrotat: neq; obscurum est q; & hoc ipsum eo quo dicitur tempore ægrotans uel inconsimilibus malam habet temperaturam: uel in instrumentarijs incommensurationem: vel utrunq;. Est uero & semper insalubre quod ex ipso naturæ ortu uel pessimam habet temperaturam in simplicibus: & primis particulis omnibus uel aliquibus: uel his quæ obtinent principatum uel in instrumentarijs incommensuratum existit. Similiter autem in his: uel omnibus uel aliquibus: uel illis quæ obtinent principatum. Vt multum uero insalubre est corpus quod ab huius quidem vitio recedit nondum mediocritatē attingit.

De Corpore Neutro. Cap. .VI.

Quoniam uero & neutrum Corpus tripliciter dicebatur: unum quidem quod neutrius erat extremæ dispositiōis particeps: aliud autem quoniam utriusq;: aliud quoniam aliquando huius: aliquando uero illius. Iuxta primū significatum Neutrum erit corpus quod exquisite medium est: & saluberrimi: & insaluberrimi corporis: & huius hoc quidem simpliciter tale: quod ab ipso ortu naturæ ita est cōstitutum: hoc uero ut nūc quod in præsenti tempore mediū exquisite existit saluberrimi atq; insaluberrimi corporis. Ipsius autem simpliciter semper quidē tale est id quod in omnibus ætatibus tale perdurat: ut multū autem quod nōnullas recipit mutationes. Iuxta uero ſm significatum neutrum erit Corpus quod ab ipso ortu naturæ contrariaꝝ simul est particeps dispositionum aut. s. in una parte: aut in duabus differētibus: in una quidē si ſm alteram oppositionem effectiuaꝝ qualitatum bonā habuerit temperaturam: uel etiam secundum utranq; sed in formatione uel magnitudine: uel numero partium: uel situ delinquat: aut cōtra in his quidem recte se habeat uel omnibus: uel quibusdā peccet autē in temperatura. In differētibus uero partibus & iuxta omnes oppositiones potest quidq̄ simul particeps esse contrarioꝝ. Et semper quidem tale quod per omnes ętates in eodem perseuerat: ut multum uero quod aliqua ex parte euariat ita uero & nūc neutrū erit corpus iuxta ſm significatum: quia uel parte in una hæc quidē sibi salubria existūt: illa uero insalubria uel in differentibus ita afficitur partibus: iuxta uero tertium significatum neutrum erit Corpus quod aliquando quidem salubre aliquando uero insalubre existit: ut nonnullis accidit qui in pueritia salubritate corporis uigent cum uero ad iuuentutem peruenerint insalubres euadunt: aut contra. In uno autem tēpore quod ita est neutrum consistere nequit latius uero si accipiatur contingit. Nouimus autem quod nunc dupliciter dicitur. Salubre igitur & neutrum cor-

pus ꝙ modis dicaт̃ & quale vnũquodq; sit sufficienter explicauimus. De signis uero deinceps dicendum.

De Signis Salubribus. Cap. .VII.

SVnt autem & ex his salubria quidem quęcũq; præsentem indicant sanitatẽ: & futurã prænuntiant: & præteritã memoriæ subijciunt. Insalubria uero quæ & præsentẽ indicant ægritudinem & futuram prænũtiant atq; pręteritã memoriæ subijciũt. Eadẽ ratiõe neutra dicuntur quæ neutram dispositionẽ ostendũt: prænuntiãt & memoriæ subijciunt: & quæ nihil omnino de dispositionibus indicãt uel nihilo magis salubrẽ q̃ insalubrẽ dispositionem ostendunt & partim quidem salubrem: partim uero insalubrẽ indicant dispositionẽ & quæ aliquando quidem salubrem aliquando uero insalubrem: & hæc quoq; ſm tria tempora ueluti salubria & insalubria appellantur. Vocantur autẽ nõnunq̃ a vetustioribus medicis hæc omnia signa prænũciatiua q̃uis pręsentium ac pręteritoꝝ indicatiua: vsus uero non paruus ex pręnũciatiuis: atq; indicatiuis minor autẽ ex his quæ memoriæ subijciunt. Cum uero sint salubria corpora hæc quidẽ simpliciter hęc uero ut nũc quæ & bene ualentia dicuntur. Salubriũ simpliciter corporum duplicem diximus esse differentiã quoniã nõnulla quidẽ semper: nõnulla uero ut multum essent talia & semper quidem quæ optimam constitutionem sortita sunt: vt multum uero quæ non magnopere ab illa recedunt.

De Signis optime cõstitutionis. Cap. .VIII

HOrum autẽ dignotiones sumendæ sunt ab his quæ secundũ essentiæ rationẽ ipsis insunt & ab his quæ ex necessitate cõsequuntur operationibus casibusq; qui proprie accidẽtia uocantur. Ab essentia quidem ipsa eorum quę optimã habent constitutionem cõmensuratione consimiliũ quidẽ in caliditate frigiditate humiditate & siccitate. Instrumẽtoꝝ uero in quãtitate ac numero eoꝝ ex q̃bus cõponunт̃ ac pręterea formatione situ partiũ singulaꝝ ac totius istrumẽti. Ex his vero quę ex necessitate cõsequũtur cõsimilia quãtum q̃dẽ attinet ad tactũ a mediocritate quę in mollitie ac duritie cõsistit. Quantũ uero ad aspectũ a colore optimo & leuitatis: atq; hispiditatis mediocritate. In opationibus a pfectione: quã & ipsaꝝ uirtutẽ appellamꝰ. Ab his uero quę instrumẽtarias ptes cõsequũtur a cõmẽsuratione & pulchritudine omniũ totius corpis instrumẽtoꝝ ac p̃terea eaꝝ quæ ipsis insunt uirtute opationũ. Optime igitur cõstitutiõis corporũ signa indicatiua sunt hęc. Eoꝝ autẽ quæ ab ipsa deficiũt: & adhuc tamẽ salubria existũt nõnulla quidẽ incõsimiliũ tẽpatura vitiũ aliq̃d patuũ habẽt nõnulla uero in instrumẽtarioꝝ cõmẽsuratiõe & hoc

quoq; per exiguũ: accidit autẽ hoc uel in oĩbus uel in aliquibus aut in utrisq; vitioꝝ uero genera eadem sunt his quæ uirtutẽ perficiũt: temperatura quidem incõsimilibus. Numerus autẽ & formatio & magnitudo & situs in instrumentarijs: vtrisq; uero cõmunis unitas quam & ipsorum continuitatẽ appellamus: in his autẽ ipsis generib⁹ sunt corporum insalubriũ uitia ſm utrũq; insalubritatis modum. Terminus autem qui utrũq; distinguit est operationũ læsio sensibilis. Quæ uero ab optima corporũ cõstitutione breue aliqd deficiũt re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa: nõ tamen id sensu cõpręhẽditur. Distinguntur uero ex eo: q magis minus ue in operationibus existit: ac qa causis quę ægritudinẽ pariũt non æque resistunt: quæ autẽ simpliciter insalubria sunt corpora distingũtur: ob id q facile a causis quæ morbos cõmittẽdi uim habent superantur: Et quoniã in uigore operationum plurimũ deficiũt. In medio aũt amboꝝ collocantur ea quæ neutra exqsite appellãtur & cũ latitudine quadã. Quo fit ut tota sanitatis latitudo in tres partes quaꝝ singulę latitudinẽ habẽt nõ paruã diuidatur. Erit aũt prima quidẽ salubriũ corpoꝝ secũda neutroꝝ tertia insalubriũ. Post quę deinceps sequũtur quę iam ægrotãt corpora quæ sensibilibus opationũ læsionibus distingũtur. Quæ igitur dolore infestantur: & quoꝝ motus sunt uitiosi: aut omnino interierũt manifestã habẽt determinationẽ. Quæ uero imbecilles ædũt opationes in magnis qdẽ distãtijs facile discernũtur. In paruis vero ambigua sunt: atq; idcirco in eo genere noxæ collocãtur quæ neutrius cõtrarioꝝ participat dispositio quã & ipsam neutrã dicimus appellari. Ita tamẽ ut horum omniũ sensus sit iudex: nõ ipsa natura rerũ inspiciatur ne piculũ sit in dogma ppetuæ passibilitatis incidere: & quidẽ signa sanoꝝ corporum: sed quæ insalubria: salubriaq;: & neutra existunt quãtitate distantiæ differũt duobus inuicẽ cõtrarijs terminis a nobis statutis optima videlicet cõstitutiõe corporis: & nuper facta ægritudine: ac deinceps cõsiderantibus vtri eoꝝ uiciniora sunt ea quæ ad examen corpora veniũt: Quæ enim pximiora sunt optimæ cõstitutioni salubria: Quæ vero ab hac longius distant atq; ad ea quæ iam ęgrotant magis accedũt insalubria: Quæ aũt ĩtermedia atq; æqualr̃ ab vtrisq; distare videnĩ neutra. Optimæ igitur cõstitutionis corporis indicia explicauimus: Eorum vero quæ ab ipsa deficiũt totidẽ sunt numero genera quæ in magis & minus secari possunt: Cum autem in tres latitudines diuisa sint corporis insalubris simpliciter indicia trademus: Ex his enim & reliquæ duæ latitudines ĩnotescent. Generaliter igitur prius a nobis in eo quẽ de optima cõstitutione sermonẽ habuimus specialiter autem nunc dicetur: si prius partes diuiserimus.

Quot sunt Differentiæ partium. Cap. .IX.

SVnt vero earum quatuor uniuersæ differentiæ quoniã nonnullæ earum principia quędã existunt. Aliquę uero ab ipsis originẽ habent: aliquæ nec aliaꝝ gubernationi pręsunt: neq̨ aliũde gubernantur: quum instans habeant a natura potẽtias a quibus reguntur. Quędã uero sunt quæ insitas simul & aliunde emanãtes habent: Principia igitur sunt Cerebrũ. Cor: Hepar: Testiculi. Ab his uero ortum habent atq̨ eisdem subministrãt. Nerui quidem & Spinalis medulla Cerebro: Cordi uero arteriæ: Hepati venæ. Ipsa uero seminaria vasa Testiculis. Quæ autem a se ipsis gubernãtur sunt Cartilago: Os: Copula: seu ligamentũ Membrana: Adenes: Adeps: Caro simplex. Reliquæ uero partes cum una cum istis habeant ex se ipsis regimen arterijs: neruis: & venis insuper eguerũt. Capillorũ autem atq̨ vnguium neq̨ regimen ullum est sed generatio tantũmodo. Hæ igitur sunt partium differentiæ.

De Signis Cerebri. Cap. .X.

INdicia autem singularũ temperaturæ sumpto a Cerebro initio deinceps dicemus. Sũt uero quinq̨ uniuersa genera quę ipsius naturam ostẽdunt. Primũ quidẽ totius capitis dispositio. Secundũ uero sensibilium operationum uirtus & uitium: Et tertium actiuarũ. Quartum earum quæ tenent principatum. Et quintum naturalium. Aliud uero genus præter hæc omnia ea quæ extrinsecus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis dispositio ex magnitudine & figura sumitur atq̨ capillis.

De Paruitate: & Magnitudine capitis. Cap. .XI.

PAruum igitur caput uitiosæ constitutionis Cerebri propriũ est indicium: magnum uero non necessario indicat bonam Cerebri composituram: sed si quidem ob insitæ uirtutis robur: quæ multam atq̨ optimã materiam afformauerit eueniat optimum est signum: at si ob materiæ tantum multitudinem haud quaq̃ bonum. Distinguenda uero sunt hæc & ex figura ipsa: & ex his quæ ab eo habẽt ortum: a figura quidem ipsa si cõcinna. Semper.n.hoc bonum est signum: ex his autem quę ab eo ortum habent: si ualida est ceruix: & si alijs ossibus optime constet: atq̨ omnis præterea neruosa substantia boni sit habitus ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura est ueluti si excogitares sphæram exquisite rotundã ex cæra cõstructam paulatim utrinq̨ depressam. In hac.n.necesse est ut posteriores prioresue partes plus gibbæ fiant q̃ sphæræ conueniat. Quæ uero utrinq̨ consistunt magis recte: quod si ea quæ secundũ occiput eminentia aliquatenus minuatur simul intueri oportet neruos: atq̨

ceruicem

ceruicem una cũ ossibus alijs. Nam si secuudum naturam cõstiterint materiæ defectu non uirtutis imbecillitate cõtingit. Illis uero non recte se habentibus principiũ est debile sed magna ex parte defectus qui occipiti eueniũt consequitur eoꝶ quæ antediximus imbecillitas: rarissimeq; aliter euenire consueuit. Caput autem quod secundũ occiput in acutiem tendit animaduertere oportet hisdem adhibitis distinguendi rationibus qbus antea in capite grãdiori facto utebamur: Vt plurimũ uero & hic optimũ est signum figura cõcinna eius partis quę cerebro adhæret quã nõnulli medici posterius cerebrum appellare consueuerũt queãdmodũ & posterius existit ea futura quę grææę litteræ. λ. formã habet præfinitã: Est uero huiuscemodi pars spinalis medulę principium & eius ratione neruoꝶ omniũ in toto animali qui actionibus obseruiũt: Ipsa aũt pars posterior per seipsam paucos admodũ sensitiuos obtinet neruos: plurimos uero actiuos sicuti & anterior sensitiuos qdem plurimos paucos admodũ actiuos: q̃re ubi bene fuerit affecta utraq; ps robustas habebũt eas quę ab ipsis deriuatiões. Eædẽ quoq; distinctiones adhibende sunt ad partes capitis anteriores ad frontẽ attinẽtes: quæ etiã ad posteriores earũdeq; & paruitatẽ & magnitudinẽ inspicere oportet atq; itidem figurã & sensus ibi collocatos uisum: gustũ: atq; odoratũ. Hæc. n. si inuicem indicãt atq; attestantur: & quæ a principijs oriũtur principij uirtutẽ & uitium: & principium ea quæ ab ipso nascuntur.

De Opationib⁹ obtinẽtib⁹ principatũ. Cap. .XII.

EArum autem operationum quæ obtinent principatum: virtus ac uitiũ sunt ipsius principij seorsum tãtũmodo indicia: Voco autẽ opationis principatũ obtinẽtes quæ a solo principio proueniũt: Ingeniũ quidẽ igitur subtilem cerebri substantiã indicat: tarditas uero intellectus crassam: discẽdi uero facilitas formaꝶ facile susceptiuã: Memoria autẽ stabilem ac firmã: Sicuti & discendi difficultas formaꝶ non facile susceptiuã: & obliuio fluidã: Mobilitas quoq; in operationibus calidã: Stabilitas autẽ frigidã: Adhuc autẽ duo iudiciorũ genera mihi videor prætermisisse: De quibus sum ab initio me dictuꝶ pollicitus quorum alterum ad operationes attinet naturales: Alterum vero ad ea quæ extrinsecus occursant. Erit autem in utrisq; sermo communis.

Signa bonæ temperaturę Cerebri. Cap. .XIII.

SIquidem Cerebrũ sorciatur bonã quattuor primaꝶ qualitatum temperaturã omnia quæ diximus habebit moderata: Et excrementa quæ uel p palatum: uel aures: uel nares: uel oculos expurgantur: hæc quoq; modice se habebunt atq; ab his quæ extrinsecus

occurſant minime ledetur: quę ſcilicet uel calefaciũt: uel frigefaciũt: vel humectant: vel exiccant. Talibus igitur capilli capitis cum adhuc ſunt infantes ſubruffi: cũ uero pueri ſubflaui: cũ iam adoleuerint flaui fiunt medijq; ſunt inter eos qui omnino ſunt criſpi & ſimplices: nõ tamen facile caluitiũ patiuntur. Quę uero dicũtur ac poſterius dicenda inditia ſunt accipere oportet vt in bonã habentibus temperiẽ habitationibus. Quæ autem ad capillos attinẽt non ad locorũ tantum ſed ad humorũ quoq; temperaturã qui cerebri temperaturæ proportione reſpondẽt ſunt referenda. Si uero calidius ſit q̃ oporteat. In altera uero oppoſitione bonã habeat tẽperaturã. ſi quidem in caliditate exceſſerit omnia quæ dicẽtur ualidiora erũt indicia: ſed ſi paruus fuerit exceſſus imbecillia. Cõmunis autẽ hęc ratio ſtatuatur in omnibus partibus quarũ in tẽperaturis vniuerſis indicia ſumus tradituri.

Signa calidi Cerebri. Cap. .XIIII.

DEinceps igitur ſigna caliditatis cerebri pręter ea quæ nuper diximus ſunt q; ea quę circa caput omnia rubicũda & calida magis: & quæ in oculis venæ magis ſenſui patent. Capilli quoq; in his ſtatim in lucẽ æditis habẽt in capite ortũ & cum plurimũ in caliditate a mediocri temperatura receſſerint nigri: & robuſti: & criſpi fiunt. Cũ vero non multũ ſubflaui quidem ab initio fiunt deinde nigricant ac progrediẽtibus ætatibus caluitium patiuntur: atq; eo magis qui plus modico ſunt calidiores. Excremẽta uero quæ p palatum: & nares: & oculos: & aures pauca: & cõcocta ipſis exiſtũt cum integrã habuerrint ſanitatem. Cum uero eis caput repletur cõtinuo enim ac tũ prędertim cũ nullã victus ſeruauerint rationem tale quid eis accidit plura quidem in ipſis excremẽta ſed non inconcocta generantur implenturq; atq; aggrauãtur eorũ capita a calidis cibis & potibus: odoribus: atq; hiſce omnibus quæ extrinſecus occurſant: ĩ quorũ numero eſt & q nobis circũfunditur aer. Sed prętere magis ſi non ſolũ natura calida: ſed etiã humida talia corpora extiterint. Breuib⁹ aũt ſõnis huiuſmodi tẽperaturæ cõtẽtę ſunt neq; admodum pfundis.

Signa frigidi Cerebri. Cap. .XV.

FRigidioris vero q̃ opoteat cerebri indicia ſunt plura in proprijs meatibus excrementa & capilli recti & ruffi: & ſtabiles & qui longo poſt natiuitatem tempore naſcũtur tenues: atq; ab initio male nutriti & facile a cauſis frigidis offenduntur: atq; hoc ipſo offenſionis tempore deſtillationibus: & grauedinibus capiũtur neq; ſi tetigeris partes ad caput attinentes admodum calidæ ſentiuntur. Neq; ſi inſpexerit rubicundæ apparent: & oculorũ uenæ omnino uiſum effugiunt: & ſomnulenti quodãmodo ſunt.

Signa ſicci Cerebri. Cap. .XVI.

SIccioris autem cerebri indicia ſunt paucæ ſuperfluitates effluē tes & ſenſuum perſpicacitas. Sunt autem ad uigilias prompti & capillos habent robuſtos & qui celerrime eis genitis innaſcū tur. Criſpi autem potius ſunt q̃ recti. Cito autem calui fiunt.

Humidi Cerebri indicia. Cap. .XVII.

HVmidioris vero cerebri indicia capilli plani: & nequaq̃ cal ui fiunt. Senſus autem turbulenti & excrementorum multi tudo ſomni multi atq; profundi: & hæ quidē ſimplices ſunt intemperaturæ.

Signa calidi: & ſicci Cerebri. Cap. .XVIII.

COmpoſite autem primum calida & ſicca ſecundum quam & ſuperfluitatibus carent & ſenſibus uigent: & plurimum uigi lant & cito calui fiunt. Et prima quidem capillorum genera tio celerrima eſt: ac plurimo abundans alimēto. Capillos uero habēt nigros: & criſpos & tangentibus caput calidi ſentiuntur: & ſunt ru bicundi: uſq; ad ætatem conſiſtentiæ.

Signa calidi: & humidi cerebri. Cap. XVIIII.

SI vero humiditas adiūgatur caliditati paruū utriſq; qualitatibus ſuperantibus mediocritatē color bonus: & quæ circa oculos ca lidiora: venæ magnæ & plura excremēta: & mediocriter cocta & capilli recti ſubflaui & nō facile calui fiunt Implētur uero atq; ag grauantur eorū capita a calidis. At ſi humectentur tunc multo magis excremētorꝫ habent multitudinem. Et ſi plurimū caliditas atq; humi ditas creuerit his caput ægritudinibus eſt obnoxium: atq; excremen tis abūdās: & quod facile a calefaciētibus atq; humectātibus offenda tur: Hauſter uero ſemp eis aduerſaſ atq; optime in Aqlone ſe habēt: nō tamē diu vigilare poſſunt: & cū ſe ad ſomnū cōuerterit: ſimul gra ui ſomno tētant: & vigilāt & ſomnia habēt imaginationibꝰ plena vi ſus eis turbulēti neq; ſatis ſenſibus uigēt: quod ſi plurimū ī caliditate cerebrū a mediocritate receſſerit paululū aūt humidius extiterit cali dę tēperaturę indicia quidem ſuperabunt cum quibus leuia quædam humiditatis ſigna coniungentur ueluti ſi longe quidē humidius pau lulum uero calidius uehementia quidem erunt ac manifeſta humidi tatis indicia Debilia autē caliditatis. Cōmunis vero hęc ratio in omni bus compoſitis intemperaturis exiſtit.

Signa frigidi & ſicci cerebri. Cap. XX.

FRigidæ vero & ſiccæ cerebri intēperaturæ frigidū: & minime coloratū ſui ratione caput reddūt: ſemper enim memoria re petenda quæ a nobis ab initio eſt Diſtinctio poſita ut prꝗterea

aduertamus q̄tum ex humoꝝ tẽperatura alterentur quæ circa ipsum consistũt. Protinus autem huiuscemodi temperaturæ venis carentes habẽt oculos & a causis frigidis facile lædũtur. Quare & inæquali sanitate fruũtur qm̄ nonnunq̄ leuissima habent capita: & excrementorum moderatos effluxus: Non nunq̄ uero & grauedinibus & distillationibus minima ex causa capiuntur.

De Sensibus. Cap. XXI.

SEnsus autem eorũ in Iuuentute quidẽ omnes uigent: atq; omni vitio carẽt sed progrediente ætate cito marcescunt. Ex ut summatim dicatur omnes celerrimã circa caput senectutẽ ostẽdũt. Quare & cito cani fiunt: Capilli uero ipsis quidẽ genitis uix exeunt: & male nutriũtur: & ruffi sunt: In progressu aũt ætatis superãte magis frigiditate caliditatem q̄ siccitate humiditatem multũ non caluescũt. Contra uero si cõtigerit siccitatem quidem plurimũ dominari humiditati frigiditatem uero caliditati parum calui fiunt hi.

Signa Cerebri frigidi & humidi. Cap. XXII.

HVmidæ vero & frigidæ cerebri tẽperaturæ faciunt homines graui somno tẽtari: & ad somnũ facile cõuerti sensibꝰ quoq; minime uigentes atq; excrementis redũdantes: & qui caput frigiditati ac repletioni habẽt obnixiũ ac destillationibus & grauedinibus facile tentãtur: neq; tamẽ hi calui fiunt: Hæc igitur indicia sunt cerebri temperaturæ a quibus si progrediaris ad vnũquodq; sensoriũ dignotiones transferre licebit.

De Oculis. Cap. XXIII.

SEd sufficiet de oculis facere mẽtionem. Quicunq; tangentibus quidem manifeste calidi existũt: & facili ac crebro motu sciẽtur & venas latas habẽt: hi calidi omnes sunt: frigidi vero his cõtrarij: & humidi quidẽ molles simul & multa humiditate pleni. sicci uero duri simul & aridi: A similibus autẽ suæ tẽperaturæ causis facile offendũtur iuuãtur autem a modico cõtrarioꝝ usu: sed hoc quidẽ cõmune in omni cuiuscũq; partis tẽperaturæ dignotione oportet meminisse.

De Magnitudine Oculorum. Cap. XXIIII

MAgnitudo oculorum quidem ubi concinitas adsit & operationum uirtus multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit ex qua sunt conformati quæ si desint multam quidem substantiam non tamen bene temperatam ostendunt.

De Paruitate oculorum. Cap. XXV.

PAruitas uero oculorum adiuncta quidem concinnitate ac uirtutum operatione paucam quidem sed bene temperatam substantiam ostendit ex qua sunt conformati. Si uero sociam ha-

buerint inconcinitatem quandam atq; operationũ uitium tunc pau-cam simul ac uiciosam materiã ostendunt.

De colore Oculorum. Cap. XXVI.

QVæ uero ad colores attinent ita distinguere oportet. Glauci quidem oculi qui pura humiditate: ac non multa præfulgent tales fiunt ob splendidi luminis abundantiã. Contra uero nigri & qui intermediam naturam seruant causas quoq; intermedias habent.

De Glaucedine & nigredine oculorum. Cap. XXVII.

GLaucus igitur oculus fit uel propter magnitudinem uel propter splendorem humoris qui a gręcis cristaloides nominatur uel propter situm prominentem: aut propter tenuis: & aquei humoris qui in pupilla existit paucitatem & puritatem: atq; omnibus quidem in unum conuenientibus fit glaucissimus oculus. Quod si aliqua adsint: aliqua uero non tunc maior minor ue glaucedo contrahitur. Niger uero oculus fit aut ob paruitatem cristaloidis aut propter profundum situm uel quoniam splendidus ac fulgidus exquisite non est: uel quoniam tenuis humor uel superabundat: vel purus non existit: uel propter unam aliquam ex his quas antediximus causas: aut propter omnes fieri consueuit. In ipsis autem magis & minus (vt ante diximus) reperitur. Tenuis igitur humor quo magis ad aquæ naturam accedit: & superabundat humidiorem oculum ostẽdit: quemadmodum si crassior ac minor fiat sicciorem. Cristalloides autem si quidem durior existat sicciorem efficit oculum. Si uero mollior humidiorem sic & si plus modico tenuem humorem excesserit sicciorem. Si autem defecerit contrarinm.

De Cordis tẽperaturis. Cap. XXVIII.

DE cordis autem temperaturis deinceps dicendũ est. Si prius hæc in memoriã reuocauerimus ꝙ vnãquãq; partem se ipsa vel calidiorem: uel frigidiorem: uel sicciorem: uel humidiorem dicimus factam non alicui rei alteri comparãtes sed ad se ipsum sic enim ut cunq; extiterit: cor natura frigidissimũ multo sane calidiorem temperaturam possidebit calidissimo cerebro.

Signa Cordis calidi. Cap. XXIX

CAlidioris igitur cordis ut ad modum qui ei proprius est: atq; conueniens indicia qnædam sunt inseparabilia: & propria magnitudo respirationis: & pulsus uelocitas: & frequentia: & audacia: & ad actiones natura prompta: ꝙ si multum in caliditate excesserit: tunc furibunda quędam iracundia: & temeritas adsunt.

Est autem his thorax hispidus: & præsertim pectus: & quæcunq; hypochõdrijs partes proximiores. Magna uero ex parte calidi cordis temperatura uniuersum corpus calidum reddit nisi hepar uehementius obstiterit. Dicemus autem paulo inferius totius corporis indicia. Est quidem & latitudo thoracis caliditatis indicium nisi & hic quoq; cerebrum plurimum obstiterit: quoniam ei magna spinalis medulla respondet: tantæ uero erunt magnitudine uertebræ: quanta & spinalis medulla: quare & spina uniuersa. Configitur uero thorax ad eam spinæ partem quæ Methaphrenum idest dorsum dicitur: tamq̃ ad carinam nauis. Quare necessario eius longitudo ęquabitur dorso. Latitudo uero erit pro vertebrarum ratione: quando ad proportionẽ eaṛ crassitudinis fuerit cõfixus. Cũ uero cordis caliditas superans perflauerit ac dilatauerit in primo sui ortu thoracem erit eiusdem caliditati proportione rẽspondens. Quare cum caput parium: thorax autem latus extiterit maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium. Cum uero magno existẽte capite paruus fuerit proprijssimum hoc erit cordis frigidioris signum. Si uero capiti fuerit proportione respondens tunc alijs signis de corde distinguens: ex ipsius thoracis amplitudine nihil assumens.

Hic locus ĩ oĩbus ferè exẽplaribus græcis atq; latinis deprauat⁹ est. Ita.n. græce scribẽdũ fuit:
εἰ δὲ μεῖζον
ἢ κατὰ τὸ
ποσὸν τῆς
ψύξεως οὐ
μικρότερα
μόνον ἀλλὰ
καὶ βραδύτερα καὶ
ἀραιότερα
δειλοὶ οἱ τοιοῦτοι τὴν
φύσιν καὶ
ἄτολμοι
καὶ ἀμελη
ταί.
si. si ãt maior q̃ frigiditatĩ q̃titas nõ solũ minor sed ẽt tardior: supple tu eris respiratio. timidi natura tales sunt ⁊ sine audacia: ⁊ tardi. ⁊ huic traductiõi adstipulat: traductio arabica quã exponit haly.

Signa Cordis frigidi. Cap. XXX.

IN frigidiore uero corde pulsus minores existunt q̃ modo naturę conueniat. Non tamen necessario tardiores: uel rariores. Respiratio autem si quidem tanto thorax minor extiterit: quanto cor frigidius pulsibus erit proportionalis. Si uero maior fuerit: q̃ pro frigiditatis uehemẽtia non minorẽ tantum: sed etiã tardior: & rarior. Tales autem timidi natura sunt & sine audacia: & segnes & nudum pilis habent pectus. De eius uero paruitate distinguendũ ut diximus prius. Eodem modo & de totius corporis caliditate.

Signa Cordis sicci. Cap. XXXI.

COr aut siccius pulsus efficit duriores & iram non promptam quidem sed feram: & quæ non facile sedari queat magnaq; ex parte uniuersum corpus siccius existit nisi hepar obstiterit.

Signa Cordis humidi. Cap. XXXII.

COrdis uero humidioris signa pulsus molles: & mores ad iram quidem procliues sed talem quæ facile sedari possit: & uniuersum corpus humidius existit: nisi hepar obstiterit. Secundum uero coniugationem qualitatum primarum uitiosæ cordis temperaturæ ita se habent.

Signa Cordis calidi: & sicci. Cap. XXXIII.

CAlidi & sicci cordis: pulsus duri sunt & magni: & ueloces: & frequentes & respirationes magnæ: & ueloces & frequētes: & multo magis ad uelocitatem ac frequentiam uergūt thorace cordi nō aucto proportionaliter. Hi uero præ cunctis pectus habent maxime hirsutum: & pypochondria. Ad actiones autem prompti sunt: & iracundi & impudentes: & mores tyranicos habent etenim ad furorem faciles: non facile uero placabiles: de totius autē corporis temperatura: & thoracis amplitudine his quæ ante diximus proportionaliter est distinguendum.

Signa Cordis calidi: & humidi. Cap. XXXIIII.

SI vero caliditas una cum humiditate dominabitur: minus quidē his quos antea diximus hi sunt hirsuti: ad actiōes uero nihilominus prompti non tamē ferior est animus: sed ad iram procliuis tantūmodo. Pulsus uero magni: ac molles: & ueloces: & frequētes existunt: & respiratio: cum thorax cordi fuerit proportionalis eādem pulsibus formā seruabit. Si uero minor extiterit tanto illis uelocior erit: & frequētior quanto & thorax minor extiterit. Si autē multa facta fuerit euersio in temperatura: ac si hoc præsertim in humiditate contigerit præter ea quæ diximus contingent etiā ex putredine morbi his qui in ipsis fuerint humoribus corruptis: ac putrefactis. Expirationes autem maiores sunt ac velociores inspirationibus: & submissio arteriæ in pulsibus uelox.

Signa Cordis humidi & frigidi Cap. XXXV.

HVmidioris uero: & frigidioris cordis pulsus quidem molles. Moribus autē nequaq̄ audaces: sed timidi & segnes existūt. Tales etiā glabrū pectus habēt minimeq; irā retinent: sicuti & ad irā nō admodū sunt prōpti. Quę uero ad thoracē: & uniuersū attinēt corpus distiguere oportet sicuti ea quę ante diximus.

Signa Cordis frigidi: & sicci. Cap. XXXVI.

FRigidi⁹ uero cor & siccius: pulsus q̄dē duriores reddit: & pauos respirationē aūt si q̄dē thorax paruitatē cordis frigiditati ꝓportionalē habuerit moderatā. Si uero maior extiterit rarā ac tardam. Hi uero ōībus: minime ad irascēdū prōpti: cū aūt coacti fuerit irasci q̄busdā retinēt irā. Habēt autē maxīe oīum nudū pilis pectus. De puitate aūt thoracis: ac p̄terea totius corpis frigiditate similiter distinguēdū. Vnū illud cōe in hisce oībus memoria repetētib⁹: ꝙ quęcūq; de moribus siue nūc: siue quo uis alio sermōe explicata sunt ad tēpaturę cognitionē: nō de optimis moribus aut uitiosis q̄ ex phia hoīb⁹ adueniūt sed de insitis unicuiq; ac naturalib⁹ nos exposuisse.

Signa calidi Hepatis. Cap. XXXVII.

HEpatis calidioris indicia venarum latitudo flaua bilis abundantior. In consistēti uero ętate etiam atra calidior ipsis sanguis: atq; eadē ratione corpus uniuersum nisi obstiterit cor. His venter & hypochondria hirsuta.

Signa Hepatis frigidi. Cap. XXXVIII.

FRigidioris uero angustia venaꝝ pituita abundātior: sanguis frigidior: & totius corporis habitus nisi a corde calefiat. Venter illis glaber est: atq; hypochōdria.

Signa Hepatis sicci. Cap. XXXIX.

SIccioris autem sanguis quidē crassior & minime abundās: uenæ Duriores & totius corporis habitus siccior.

Signa humidi Hepatis. Cap. XL.

HVmidioris autem sanguis quidem abundantior: atq; humidior uenæ autem molliores. Ita uerò & uniuersum corpus nisi partes ad cor attinētes obstiterint.

Signa calidi & sicci hepatis. Cap. XLI.

CAlidioris uero simul ac siccioris hepatis indicia hypochōdria plurimū hispida: sanguis crassior simul ac siccior: flaua bilis plurima est consistēte autem ætate & atra uenaꝝ autem latitudo: & durities. Sic uero & uniuersum corpus se habet: nam quæ ex corde caliditas originē habet potest obtundere eam quæ ab hepate nascitur frigiditatem. Sicuti & frigiditas caliditatē: siccitatē uero nō potest humidius cor ad contrariū habitum transferre. Media uero inter has quę dicte sunt ea quę ab hepate humiditas oritur. Magis enim a cordis siccitate superatur q̄ siccitas ab humiditate minus autem caliditate: adhuc uero multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates quæ ab hepate eueniunt facillime uincitur. Liquet autem ꝙ cum in vnum conuenerint utriusq; principij temperaturæ totum exquisitę secundum illas afficitur corpus: paulo uero inferius ipsius Dicentur indicia.

Signa Hepatis calidi: & humidi. Cap. XLII.

HVmidius autem: ac simul calidius hepar minus quidem q̄ calidius: & siccius hypochondria reddit hispida. Plurimum uero sanguinis: & venas amplas: habitūq; calidiorem atq; humidiorē facit: nisi obstiterit cor. Si uero amplius in ambabus qualitatibus a naturæ modo recedat a morbis q ex putredine: ac uitiosis humorib⁹ fiunt facillime capitur. Adhuc aūt magis si plurimū augeat humiditas: caliditas uero non ita. Si aūt cōtra parū quidē humiditas crescat. Plurimū uero caliditas minime uitiosis humorib⁹ laborāt.

Signa Hepatis humidi: & frigidi. Cap. XLIII.

HVmidius autẽ & frigidius hepar hypochõdria glabra sanguinem uero ad pituitæ naturam accedentem generat: cum uenarum angustia: sic & reliquum afficit corpus nisi a corde ad contrariam naturã transferatur.

Signa Hepatis frigidi & sicci. Cap. XLIIII.

FRigidius autem & siccius hepar cum pauco sanguine & uenarum augustia efficit corpus: atq; frigidius: & hypochondria glabra: nisi & hic cor dominetur.

Signa Calidæ frigidæ humidæ & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLV.

TEmperatura uero testiculorũ calida quidem ad Venerẽ procliuis: & masculorũ generatrix & fæcunda celerrimeq; genitales partes obsepit pilis: simul autem & circũiacentes attingit partes: frigidior uero contraria efficit: & humida quidẽ multo & humido semie abũdat. Sicca paucũ & modice crassũ generat semẽ.

Signa calidæ: & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVI.

CAlidior uero ac siccior & crassissimũ semẽ habet: & fæcũdissima est ac celeriter ab initio ptinus ad coitum excitat animal. Sed & his genitales partes citissime hispidæ fiũt: atq; omnes quæ circũstant supra quidem usq; ad umbilicũ infra uero usq; ad media fœmora petulca igitur est: & ad libidinem prona huiuscemodi tẽperatura statim uero satiatur: & si cogatur offenditur.

Signa Calidæ & humidæ temperaturæ Testiculorum. Cap. XLVII.

SI autem caliditas humiditati coniungatur hirsuti quidem tales minus: plus uero semine abundant non tamen plus cæteris appetunt: sed minori detrimento præter modum uenereis indulgent. quod si satis excreuerint: & caliditas & humiditas non sine detrimento a uenereis abstinent.

Signa frigidę & huidę tẽpaturę testiculorũ. Cap. XLVIII.

SI uero frigidiorẽ & humidiorẽ tẽperaturã testiculi habuerit partes circũpositę glabrę sunt: & tarde rẽ venereã exercere icipiũt: neq; pni ad actũ huiusmodi sũt. Aquosum uero & tenue ipsis est semẽ: & infœcũdũ & fœminarũ generatiuũ: uel oĩno nõ generãs.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVIIII.

FRigidior uero: & siccior tẽperatura similis quidẽ in reliquis est antedictę: crassius uero in ipsa semẽ existit: atq; oĩno paucũ.

TOtius autem corporis habitus diximus: & supius quomodo & hepatis: & cordis naturã sequantur: ei autẽ magis assimilatur quod vnã aliquam ex primis qualitatibus potentiorẽ habuit: quas & effectiuas appellant. Totius vero corporis habitus in illis maxime dicitur partibus quæ primæ oculis subijciũtur. Sũt vero hæ: musculi qui omnia ambiũt ossa: carnes quædã cõpositæ ex prima & simplici carne: & ꝑterea fibris q̃bus innascũtur: propria.n. musculorũ substãtia his duobus cõstat: quæ uero ad ipsos uasa ꝑtingũt: ueluti riui quidã sunt qui non substantiã cõplent: sed eis subministrãt vt in vita permaneãt. Dicentur igitur & horum temperaturæ indicia in bene temperata habitatione: nã quæ male temperatę sunt cutẽ permutant ex se ipsis formãtes & quædã ex indicijs corrũpunt. Ita & in bene tẽperata regione: si quis se tempore æstatis nudũ soli exposuerit permutabit indicia quæ ex colore: & duritię: & mollitię sumuntur. Si uero queadmodũ bonã temperiem obtinet locus ita & ipse bene tẽperato victu usus fuerit ut qui neq; se nudũ singulis diebus in sole plurimũ torrefaciat: neq; sicuti plęriq; more puellarũ continue in umbra degat: hic certa atq; exquisita temperaturæ indicia præseferet tãq̃ igitur de hoc futuro sermone nũc ad ipsum accedemus.

Signa moderatæ temperatutæ. Cap. LI.

MOderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum. Color quidem ex rubro: & albo cõmixtus: capilli uero flaui: & ut plurimũ mediocriter crispi. Carnositatis autem mediocritas in qualitate & q̃titate. Mediũ est enim exquisitę huiuscemodi corpus inter omnes excessus: ut qui ad ipsum dicantur: & cognoscantur: nam & crassum corpus ad hoc comparatũ dicitur crassum: & tenue ad hoc eodẽ modo: & carnosum & macilentũ: & pingue: & durũ: & molle: & hispidũ & glabiũ: nullũ igitur hoꝝ corp⁹: est mediocritatẽ habẽs. Sed qualis polycleti regula ad sũmũ toti⁹ ꝑuenit mediocritatis: adeo ut neq; tãgẽtib⁹ molle uideatur: neq; durũ: neq; frigidũ ĩspiciẽtib⁹ uero neq; hirsutũ: neq; glabiũ: neq; crassum: neq; tenue: aut aliquẽ aliũ habẽs excessum: uel defectũ.

De corpore calidiore. Cap. LII.

QVęcunq; aũt in caliditate a medio recedũt: non tamen in humiditate & siccitate: hęc q̃tum ad carnosum genus attinent (de hoc enim præsens est sermo) videntur quidẽ tangentibus calidiora tantũ q̃tum & eorum temperatura calidior tãto uero magis hirsuta sunt q̃to & calidiora: & minus pinguedinis habẽt: colorẽ autem rubrũ: & capillos nigros habent.

Signa frigidæ temperaturę. Cap. LIII.

FRigidioris autem tēperaturæ indicia sunt pilorꝝ carentia: pinguedo: & frigiditas quę tangētibus obuiat. Color autē una cū capillis ruffus: & ubi frigiditas excesserit liuidus quodāmō existit: quē nōnulli medici colorē plumbeū appellāt.

Signa siccę temperaturę. Cap. LIIII.

SIccior autem temperatura tanto gracilior est: & durior bona temperatura quanto maior est siccitas. In reliquis autem eodem modo se habet.

Signa humidæ temperaturæ. Cap. LV.

ET humidior etiam in reliquis quidem eodem modo se habet. Melius autem carnosa & mollior & quidem secundum coniugationem qualitatum primarum factæ intemperaturę compositam habent indiciorum formam.

Signa calidę: & siccæ tēperaturæ. Cap. LVI.

CAlidior simul: ac siccior est hirsuta magis: ac calida & dura existit: & pinguedine caret tenuisqꝫ est: & capillos nigros habet. Si uero multum in caliditate excedat: color quoqꝫ niger illi adest.

Signa calidæ & humidæ tēperaturę. Cap. LVII.

CAlidior autem: & humidior tēperatura mollior: & calidior: & carnosior tanto est bona temperatura quantum & vtrisqꝫ qualitatibus aucta fuerit. Quod si plurimū augeatur cito similiter a putredinis corripitur morbis quoniā & humorꝝ uitio prompte laborat. Si uero parum quidem humidior sit multo uero calidior: molliores quidē parum huiuscemodi sunt his qui bonam habent tēperaturā & magis carnosi: non parum uero hirsutiores: & tangentibus non parum calidiores. Nigri uero eis capilli: & caro pinguedine caret. si uero paulo quidem calidior multo uero humidior mollis his caro est: & multa: & color cōmixtus est ex albo & rubro & tāgētibus paulo calidiores. Et ut sūmatim dicaī oībus tēperaturæ cōiugationibus semp sup excedētis qualitatis indicia eminebūt.

Signa frigidæ & humidæ tēperaturę. Cap. LVIII.

FRigidior autem atqꝫ humidior temperatura: si parum quidem utraqꝫ augeatur capillis nuda est: & alba: & mollis: & crassa: & pinguis. Si uero magis excesserit reliqua quidē sunt secundū proportionē augumenti qualitatū: color aūt una cum capillis ruffus quēadmodū si plurimum utraqꝫ augeatur liuidus. Si uero qualitatum augumentum fuerit inæquale eius quæ superexcesserit indicia eminebunt.

Signa Frigidæ: & siccæ temperaturæ. Cap. LIX.

Si auté Frigiditas vna cum siccitatæ æqualiter augeatur: natura durũ: ac tenue: & glabrũ corpus habẽt: & tangentibus frigidũ: pinguedo tamen ipsis & si graciles sint p carnes dispersa. Capilli autem & color frigiditatis modũ: ac proportionẽ sequuntur. ubi vero calida: & sicca temperatura in tẽpore decrementi: in frigidũ & siccũ labitur habitũ: tunc hi graciles fiunt & duri atq; atra bilis in eis dominatur: & ob id nigri simul: & hirsuti euadunt. vbi igitur altera qualitas plurimũ dominatur: altera uero parũ a mediocritate recedit superabũt eius quę dominatur: exilia autem erũt alterius qualitatis indicia. In omnibus vero de quibus supradiximus & postea dicemus: cõmune est temperaturæ indiciũ si membrum facile frigesit: uel frigiditatis: vel raritatis: Si uero nõ facile: uel caliditatis: uel densitatis. Si vero a desiccantibus offendatur: & aridũ & siccũ: & non facile mobile fiat siccitatis quemadmodũ & si ab humectãtibus grauiter se habeat humiditatis: Inspicere autem oportet si eandem omnes musculi seruant temperaturã: uel minime eandem: atq; in omnibus animaduertere subiectoꝝ ossium q̃titatem. Nõnunq̃ enim gracile uidetur membrũ cum tamẽ non sit gracile quo ad musculos attinet: Sed propter ossium tenuitaẽ tale uideẽ sic & crassius quibusdam plęrunq; apparet non ob ossium amplitudinẽ sed ob multitudinem carnis quę vel aucta vel cõminuta: vel durior aut mollior effecta siccius aut humidius mẽbrũ ostendit. Pauca igitur: ac dura siccius multa aũt & mollis humidius. Sic & intermedia spacia similariũ corporũ ut plus: uel minus humidæ substantiæ in se ipsis cõtinẽt: uel crassius: vel tenuius. vel humidius: vel siccius membrũ ostendunt. Humidius quidem ubi subtilior: & plurima est hũiditas: siccius uero ubi crassior simul & minor. Ipse enim solidæ corporis partes quæ vere solidæ sunt: ac primæ nullo modo possunt effici humidiores. At satis est siquis eas celerius exiccari prohibeat. Intercepta autem in ipsis spacia hac uel illa humiditate complere possibile: Hæc uero est propriũ partium similarium alimentũ quod ex appositione fit & nõ per uasa attrahitur: cõmunis autem hæc ratio & omniũ partium existit: & iterum insalubrium atq; insalubrium causarum doctrina repetetur nunc autem ea quæ ordine sequuntur attingamus.

Signa sicci uentriculi. Cap. LX.

Ventriculi indicia eius quidẽ qui natura siccior existit si celeriter sitibũdi fiant & paucus eis sufficiat: potus a plurimo autẽ aggrauẽtur: fluctuationibus infestẽtur aut sup fluitet id quod abundet & cibis delectantur siccioribus.

Signa humidi Vētriculi. Cap. .LXI.

HVmidioris autē si neq; sitibundi fiant & supabundans humidum facile tolerēt & cibis gaudeāt humidioribus.

Signa calidi Ventriculi. Cap. LXII.

CAlidior uero natura ventriculus melius quidem concoquit q̄ appetat: & multo magis quæcūq; Dura sunt & nō facile alterationem suscipiūtn: Nā quæ facile alterantur in ipso corrumpūtur gaudetq; calidis potibus: ac cibis: neq; a frigidis ullam percipit noxam si modice ipsis utatur.

Signa frigidi ventriculi. Cap. .LXIII.

FRigidus uero natura ventriculus ad appetēdū quidem plurimū uiget ad concoquendū autē minime tales presertim cibos qui frigidi sunt & nō facile alteratione suscipiunt. Cito itaq; in ipso acescūt atq; ideo acidis eructuationibus talis uentriculus plurimum abūdat: & gaudet quidem frigidis sed ab eorum usu in modico offenditur. Ita & ea quæ extrinsecus frigida occursant nequit longiori tēpore tolerare quemadmodū neq; calidus calida. Male uero temperaturæ quæ morbi ratione ventriculum occupant hoc Differunt ab his quæ naturales existunt quoniam contraria non autem similia appetunt queādmodum naturales.

De Malis Temperaturis in ventriculo .coniugatis. Cap. .LXIIII.

MAlæ autem tēperaturæ in ventriculo cōiugatæ ex cōpositione simpliciū cognoscūtur: Oportet autē eas quæ iā sunt Dictę diligenter aduetere easdē ab his quę dicentur distinguētes: nō solū enim ventriculus sitibūdos & minime sitientes facit: & frigidi calidi ue potus appetētes: Sed ea quoq; uiscera quę in thorace sunt vt cor: & Pulmo : Sed qui ob horū sitiunt caliditatem plus inspirant & longius expirant : atq; æstum in thorace sentiunt non sicuti qui uentriculi ratione in hypochondrijs caliditatem patiuntur: & cum potauerint non statim sedatur sitis & magis cum frigidum hauserint q̄ cum calidum nimis. Refrigerat autem eosdem & frigidi aeris inspiratio: qnæ nihil eos iuuat qui uentriculi ratione sunt sitibūdi. Ita & hi qui contrario modo se habent a frigida inspiratione sensibilem sentiunt effectum.

Signa Pulmonis frigidi Cap. .LXV.

ET hoc maximum sit frigidi pulmonis indicium. Vti uero frigidum inspirantes manifeste Dolorem sentiunt : & frigiditatem Ita & caliditas est ipsis amica : sed & pituitæ excrementa cum screatu & tussi expuunt.

Signa Pulmonis sicci. Cap. .LXVI.

PVlmonis autem siccitates excremētis uacant:& pituita:& uocem claram efficiunt: quēadmodum humiditates obscurā reddunt: ac raucā:& cum vehementius: aut acutius loqui studuerint tunc intercidunt excrementa.

De Voce. Cap. .LXVII.

NOn tamē ipsa uocis magnitudo a caliditate: sicuti neq; paruitas a frigiditate fit: sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur & uehementiorem efflatum. Paruitas uero a contrarijs aduenit causis. Quare neq; semper: neq; primum: sed ex accidenti:& solas naturales temperaturas: non autē aduenticias vocis magnitudo: aut paruitas sequitur. Quoniā &.n. talia instrumēta temperaturæ natione sunt facta: ad hæc autem consequitur huiusmodi uox. Idcirco contingit ex uoce de naturali temperatura ratiocinari.

De leni & aspera Voce. Cap. .LXVIII.

NAm & lenis vox arterię lenitatē consequitur: sicuti & aspera asperitatē. Lenitas igitur arteriæ moderatā sequitur tēperaturā: asperitas uero siccitatem. Asperitas &.n. fit ab inęqualitate duri corporis. Arteriā uero duram similariū partiū ex quibus cōstat siccitas: inęqualē uero dispersę in eisdē humiditatis defectus.

De Voce acuta. Cap. .LXIX.

EOdem modo neq; acuta natura uox sine angustia fauciū neq; grauis sine latitudīe fieri potest. Angustia igitur ab insita: atq; innata nascitur frigiditate. Latitudo autem a caliditate. Differentijs igitur naturalium uocum hæ quæ ex affectu aliquo fiunt sunt proportionales: quæ & ipse indicia sunt causarum a quibus oriuntur De quibus in libris de voce sufficienter distinxi. Reliquæ uero partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia tentandum tamen ea ex iuuantibus atq; nocentibus agnoscere: ac præterea naturalium potentiarum operationes. Dictum uero est in tertio de causis accidentiū: q cuiusq; potentiæ virtus:& uitium temperatura principalis existat temperaturarų itaq; indicia iam explanauimus.

Signa naturæ instrumētariæ. Cap. LXX.

CIrca magnitudinem uero & formationē: vel numerum: uel situm quæcunq; quidem sensibus subijciuntur errata cognitu facillima sunt: quæ autem sensu percipi nequeunt quædam cognitionem habent difficilem: quædam uero facilem. Capitis igitur magnitudo: ac figura: & cerebri simul in propatulo sunt. Et de his antea diximus: sic & quæ thoracis sunt: & quæcunq; ad scapu-

las: & humeros: uel brachia uel cubitos: uel extremas manus: uel coxendices: uel fœmora: uel tibias: uel pedes attinent non est difficile agnoscere; siue secundum formationem: siue secundum magnitudinem ex his aliquid non recte se habeat: siue secundum numerũ vel partium ex quibus constant compositurã singularum etiam operationis detrimenta facile patent. Quæ autem intra corpus sunt non omnia possunt agnosci.

De Ventriculo. Cap. LXXI.

CVIusdam enim ventriculum adeo paruum ac rotundum: ac pronum secundum hypocundria situm habentem inspexi: vt manifeste ex circunscriptione propria: & uidentibus: & tangentibus appareret.

De Vesica. Cap. LXXII.

SIc & cuiusdam vesicam contigit intueri: ita expositam: ac paruam: ut si quando vrinam tardius excerneret tumor quidam circunscriptus manifeste cerneretur, non tamen aliud ex interioribus quicquam mihi unquam manifestum prębuit indicium. Tentare autem oportet q̃ maxime fieri potest uirtutem ipsorum: ac uitium: & si non certissima scientia: artificiosa saltem coniectura comprehendere ueluti exempli gratia in hepate.

De Hepate. Cap. LXXIII.

VIdi enim aliquos & quidem q̃plures quibus renæ erant angustæ: & totum corpus colore priuatum ꝙ si plusculum cibi assumpsissent qui præsertim flatibus excitandis aptus esset: & crassus: ac tenax: nõnulli quidem ueluti pondus quoddam insidens: atq; suspensum in profundo dextrę hypochundriorum partis sentiebant. Nõnulli uero cum quadam natione dolorem sentientes. In his quidẽ verisimile est hepar esse paruũ: atq; angustos meatus hẽre.

De Homine pituitoso vomẽtę bilẽ. Cap. LXXIIII.

ALterum uidi cuius totus habitus pituitã præ se ferebat: quotidie tamen bilem pallidã euomebat. Censui igitur inspicienda alui excremẽta: in qbus minimũ bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatũ qui biliosum egurgitat humorem non minimam eiusdem partem ad imum uentriculi locum quem græci pyloron .i. hostiarium uocant effundere ut in quibusdam apparet animalibus ex quibus id constat ꝙ plurimum ad eorum quæ latent sensum confert cognitionem ea quæ ex sectionis inspectione habetur peritia & operationum: atq; utilitatum inuentio. Quicunq; igit̃ facultatẽ dignoscẽdi huiuscemodi corpora quę ita lapsa sunt cõsequi cupit oportet ipsum in sectionibus: ac in opationũ: atq; vtilitatũ

inuentionibus exercitari: Scripsimus uero de omnibus seorsum in tra- ctatibus alijs de quibus in fine libri omnino proposuimus facere men tionem: ut discendi cupidi intelligant quæcunque discere optauerint: ex quonam possint haurire tractatu. Sed tamen de hisce satis.

Quomodo cognoscantur Corpora ægrotantia. Cap. .LXXV.

Quæcunque uero ut nunc insalubria sunt: hoc est quæ iam ægritudinem patiuntur dignoscere & hæc ipsa oportet. Quæ quidem subijciuntur sensui: ex eorum quæ ipsis insunt secundum naturam permutatione in magnitudine colore: figura & numero: & situ & ea quę est secundum duritiem & mollitiem: & frigiditatem: & caliditatem differentia. Quæ autem uisum effugiunt ut summatim dicam ex operationum læsionibus aut his quæ excernuntur aut doloribus: aut tumoribus præter naturam: aut horum quibusdam: uel omnibus.

Signa Cerebri patientis. Cap. .LXXVI.

Articulatim autem quæ quidem sunt in cerebro ægre dispositiones: aut dementiæ speciebus aut sensibilium immaginationum læsionibus aut actuum qui secundum electionem fiunt: aut ex his quæ excernuntur per palatum: uel nares: uel aures: aut horum qui ei dolores eueniunt differentijs.

Signa Cordis patientis. Cap. .LXXVII.

Quæ vero in corde fiunt ex difficilis anhelitus speciebus: & tremulis motibus qui ipsi contingunt: ex pulsibus quoque eius atque arteriarum & ab excandescentis iræ celeritate aut tarditate a febribus: & refrigerationibus: & in colore differentijs: ac eis qui ipsi adueniunt doloribus.

Signa Hepatis patientis. Cap. .LXXVIII.

Quæ autem in hepate ex defectu humorum: atque abundantia: & ad id quod præter naturam euersione & colore malo: ac præterea ex permutatione naturæ in his quę ad alimenti diductionem: aut superfluitatum attinent excrationem: sed & ex grauitatibus: & tumoribus: & doloribus non modo his qui in eo ortum habent uerum: & in illis qui compatiendi ratione proueniunt: quemadmodum in aliqua: uel spiritus grauis uel tussis specie.

Signa Ventriculi patientis. Cap. .LXXIX.

Sic & ventriculi affectus agnoscitur ubi in concoctione & appetitu humidi: uel sicci alimenti: uel superfluitatum excretione delinquitur. Ita etiam ex singultibus eructuationibns nauseis uomitibus & ipsis eorum quæ euomuntur speciebus.

Signa Thoracis

ITa & thoracis agnoſcuntur affectus exſpirandi difficultatibus tuſſibus & doloribus: qui in ipſo fiunt: & ex eorum quę cum tuſſi expuũtur differentia. Sic & aſperæ arteriæ ægritudines difficiles anhelitus: & tuſſes & dolor in loco: & quæ expuuntur & uocis offenſiones oſtendũt. Secundum uero eandem proportionem: & in alijs omnibus accidit partibus: Nã ex tumore: dolore: & opationũ leſione & excrementorꝝ differentia ſumentur indicia. Excreſcentię autem non naturales in inflãmationibus duriſqꝫ: ac laxis tumoribus: & hereſipelatis ſunt explorandæ. Dolor autem quęcunqꝫ obſederit locum: aut continuitatis ſolutionem: aut ſubitam alterationem oſtendit. Soluitur autem continuitas inciſione exeſione: fractione & tentione: alteratur uero ſubſtantia a caliditate: frigiditate: humiditate: ſiccitate: leditur autẽ operatio tripliciter aut quia debilitat: aut quia uicioſe: aut quia nullo modo fit.

De differentia eorum quæ excernuntur.

Cap. LXXXI.

QVęcunqꝫ autem excernuntur. non nulla quidem ſunt ueluti partes patientium locorum: non nulla uero tanq̃ excrementa. Quæ uero in ipſis naturaliter continẽtur ſingula propriam faciẽt iudicationem: dictum eſt autem de hiſce omnibus plenius in tractatu de membris paſſis quem nullus ante nos aut in artem redegit: aut ad abſolutam perfectionem deduxit quemadmodum: & in omnibus alijs euenit quibus initiũ quidem aliquod ab antiquis eſt datum non tãmen abſolutũ eſt opus ęgrotantiũ itaqꝫ corporum ex tractatu illo indicia ſunt ſumenda. Eorum autem qui in ægritudinem lapſuri ſunt: & qui ſanitati reſtituẽdi præſens doctrina complectitur.

Signa futuræ ægritudinis. Cap. LXXXII.

EOrum igitur indicia quibus ęgritudinis periculum imminet me diam formam habent inter ea quæ ſanis: & quę ægrotantibns eueniunt: ſiquidem ſanis omnia ſecundũ naturam inſunt præter naturam uero ægrotantibus. quatenus ægrotãt in confinio autem horum ea quæ ſunt corporum neutrorum indicia quorum nõ nulla quidem ſunt ex eorum genere quæ ſecundum naturam ſed uel qualitatibus: uel q̃titatibus: uel temporibus permutata: quędam autem ex his quæ præter naturam & minora his quæ ęgritudinibus adſunt: atqꝫ idcirco hæ quidem corporum diſpoſitiones quæ in ægritudinem caſura monſtraui: ſunt ex neutrorum genere atqꝫ una ea quæ

ipsa indicant signa: Primo enim hæc sanitatẽ ostendunt secundo aũt ægritudinem: & fiunt eadem signa secũdũ ad aliquid habitudinem: neutra & insalubria: quæ quidem præsentem dispositionẽ ostendũt: neutra quæ uero futurã prẽmonstrant insalubria. Eadẽ uero ratione & quæcũq; ægrotantibus signa salutaria apparent dicentur quidem salubria: quia futurã sanitatem: ostenndũt. Dicentur etiam ægra quatenus præsentem ostendũt ægritudinem. Neq; in ambiguo est ꝙ quæ sunt utrorunq; indicatiua neutra dicentur: secũdũ unũ quoddã neutri uocabuli significatũ: neq; uero mirari oportet eadem signa tres in Diuersis habitudinibus seruare ratiões quę & salubria: & ægra & neutra Dicantur: secũdũ uero alterum significatũ quæcũq; his qui a morbo referũtur insunt signa neutra appellamus neq; in alio significato accipiũt ea quæ senibus insunt. hæc quidẽ omnia pluribus & conceptibus & rationibus subijciũtur: quæcũq; uero in his qui integra sanitate fruũtur inter salubria tantũmodo cõputantur. Et quæcunq; ęgritudinibus insunt neq; futurã prẽnũtiant sanitatẽ soli & hæc ægrorum conceptui subijciũtur. Sed De his quidem postea Dicetur: nũc quæ futuram prẽmonstrant ægritudinem prius exequamur. Cũ vero sit eorum Differẽria Duplex prius ea pertractemus quæ q̃titatibus uel qualitatibus uel temporibus: nõ autem proprijs speciebus ab eo quod secũdũ naturam euariant ueluti ciborum appetentia intenta: uel Dissoluta aut quæ non seruat tẽpus consuetũ aut quæ ad edulia non usitata feratur aut ex excrectiones cibi superfluitatum quæ aut pauciores aut plures: aut humidiores: aut Duriores existant. Sic humidorꝝ excrementorũ: uel Defectus uel superabundantia præter consuetudinem naturalẽ aut in colore: aut in consistentia varietas aliqua. Aut in tempore excrectionis: & uigiliæ plures: ac somnus aut non consueto tempore. Eodẽ modo potus pluris: aut paucioris calidi: aut frigidi insolẽs appetitus sicuti & circa rerũ ueneréarũ vsum immodica aut intempestiua cõcupiscẽtia: & plures aut pauciores sudores his q̃ sint opportuni: & ad motus torpor: aut si moueri tentauerint grauitas: aut uehemens exsolutio mẽstruorũ occultatio: uel immodica: aut Diminuta euacuatio. Sic & quę per ora uenarꝝ (gręci hęmorroidas appellãt) fit sanguinis effusio. Sed non eadẽ quæ prius in cibo potuq; uoluptas sunt futuræ indicia ægritudinis hebetudoq; animi non naturalis: aut obliuio quędam inconsueta: aut somni qui pluribus imaginationibus abũdant q̃ prius auditus: & odoratus uisus ue hebetiores: aut turbulentiores: & vt simpliciter Dicã quęcũq; secundum naturam inerant: hæc quidem augumenta: hęc uero comminuta: hęc uero temporibus quibusdam aut qualitatibus imutata. Siquidem & ipsius corporis mo

les aut maior: aut minor: aut magis alba: aut magis rubra quẽadmo-dum liuidior: aut nigrior: ructusq́ ac sternutamenta: & flatus plures: aut pauciores his qui secundũ naturam sic & quęcũq́ per nares: uel palatũ: uel aures per quos meatus cerebrũ expurgatur uel temporibus: uel q̃titatibus: uel qualitatibus ĩmutata: hæc igitur omnia ex genere eorum sunt quæ secũdũ naturam: Morsus aũt uentris: uel in ore uentriculi: uel in aliquo intestinorum: aut cum aluus subducitur: aut cum uomitus excitatur aut cũ mĩgitur: siue aliquis alius dolor mediocris ex genere quidẽ existit eorũ quæ pręter naturã: non tamen qui ita se habent ægrotare dicuntur: sicuti neq́ qui capite grauãtur: aut dolent: aut uigilant: cum non dum in consuetis impediuntur operationibus. Hic enim in huiuscemodi dispositionibus terminus est. Atq́ idcirco in eo quod ad aliquid eandem dispositionẽ ægram atq́ neutrã appellabimus. Nam pro uigore potentię quæ uel facile substinet: uel uincitur unaquęq́ ex his quas antea diximus: uel morbus est: uel neutra dispositio: sic & quęcunq́ in sensibus: non in eo quod magis: aut minus inuicem differunt: sed toto genere sunt præter naturã. Et hæc sunt signa morborum donec modica fuerint & non dum hominem a consuetis operibus sufficiunt ammouere. Talia uero sunt in gustu quidem cum uel salsę uel amarę: uel alicuius alterius qualitatis sapor nobis indicatur siue in omnibus quæ bibuntur: aut manducãtur aut pręter q̃ aliquid assumatur saliua ipsa talis sentiatur. In odoratu autem quando alicuius unius qualitatis sensum habemus nullo odore præsente: aut cum plura differentia narribus admouemus omnia ueluti similia sentimus. Sępius uero nihil sentimus: aut aliquid fetens etiam si nihil adsit quod feteat. Quantum uero ad auditum soni: & strepitus ad id quod præter naturam pertinent. Quemadmodum in uisu quæcunq́ añ oculos apparere credũtur nigra: & atra: & cerulea & ruffa: & flaua: & nõnulla rotunda non nulla autem oblonga: quædam gracilia quædam crassa oculis prætendi uidentur. In sensu autem tactus cum inæqualitas aliqua: uel spissitudo: uel grauitas: uel tentio: uel torpida: uel ulcerosa dispositio in toto corporis habitu sentitur: sic & in singulis partibus uel tentio: uel compressio: uel morsus: uel grauitas: quando modice fuerint: ac minime firmæ neutram quidem dispositionem adesse demõstrant: futurã uero ægritudinẽ prænũciant.

Signa Corporum ægrotantium.

Cap. LXXXIII.

At quæ iam in ægrotantibus signa uidentur ex quibus nonnulla salutem: nõnulla mortem portendunt. Prima quidem salubria: altera uero genere quidem ægra: secundũ speciem

autem perniciosa dicuntur: Sumuntur autē ut uniuersaliter dicamus ex operationum uirtute ac uitijs: Secundum partem uero ex particu larium operationibus: quarū genera antea diximus. Primum quidem eorum quæ principia existunt: Secundū uero illorum quæ a princi pijs ortum habent: Et tertium eorum quæ ex se ipsis gubernantur: a principijs autem quasdam deriuationes habent. Quartum siquidem genus eorum quæ tunc diximus: ex se quidem ad aliquid prænoscen dum inutile est: Secundū accidens autem & ex his aliquādo præco gnitiones erunt queādmodū & ex excrementis ex his quidem com patiēdi ratione ex excrementis autē semper quoniā coctionis: & in cōcoctionis signa cōtinēt. Quare fieri non potest quin omnino signi ficent: aut naturā materiei: aut materiam naturæ: aut neutrū neutro dominari. Salubria quidem signa dicentur natura superante: insalu bria uero superata. Neutra autem quæ pugnas habent æquales. Sed quæ quidem manifestam indicant coctionem ex salubribus sunt: Si cuti quæ cruditatem: ægra, quæ uero neq; coctionem: neq; crudita tem ostendunt: ex neutroꝶ sunt natura. Sunt uero & neutra quęcūq; nunc quidem hoc: nunc uero contrariū significant ueluti digiti deni grati: Talia sunt etiam critica .i. decretoria accidētia de quibus omnī bus in libris de crisi dictum est. Sicuti etiā de his quæ ad vnamquāq; attinent operationē in his libris in quibus de causis accidentium agi tur. Quare omniū horum singulorum materiam ex eisdem libris colli gere oportet: Ego vero prolixitati parcens hic sermoni de signis finē faciam: transgrediar autem ad illum qui de causis.

De causis salubribus insalubribus ac neutris. Cap. LXXXIIII.

Voniā vero & haꝶ hæ quidem salubres: hæ autē insalu bres: hæ vero neutræ: Primū de causis salubribus erit ser mo: quia uero & haꝶ nōnullę quidem cōseruatrices: nō nullę uero effectrices. Sunt aūt: & tempore: & dignitate priores conseruatrices. Incipiendū est a cōseruatricibus. Quum igi tur nō vnum tantū sit sanum corpus: sed plura, vt supra diffiniuimus in eoꝶ singulis propria erit causa conseruatrix: Siquidem omnis cau sa in eo quod ad aliquid existit. Hic igitur denuo sumendū initium ab optima corporis constitutione: ac quę ei salubria sint considerandū. Eorum autem inuentionem ipsius rei natura insinuat. Si enim impa tibile atq; inalterabile esset corpus: Semper optima constitutio per duraret: neq; artis pręsidio indigeret: Quoniam vero alteratur: cor rumpitur: & vertitur: neq; eundem seruat prioris status tenorem: ea ratione auxilium desiderat.

Quot modis nostrum corpus alteretur.
Cap. LXXXV.

SEcundum quot igitur alteratur modos tot auxiliorum hoc est causarum conseruatricũ genera habebit: quas ex his quæ dicta sunt liquet esse ex correctiuarum genere. Sed quia paulatim correctiões faciunt anteq̃ omnis ingruat noxa non præseruantes a futuro malo: sed præsentis status cõseruatrices medici appellãt. Alteratur igitur corpus a non nullis quidẽ necessario a quibusdam uero non necessario. Dico autẽ necessario quę nulla est euitandi ratio: non necessario autem reliqua. Nam aerem quidem nos ambientem semper attingere: comedereq; ac bibere: & uigilare & dormire est necessarium: ensibus autẽ & exitialibus feris obuiare non necessariũ. Quare circa primum causarũ genus uersatur ars corporis conseruatrix: circa secundũ autem minime. Quot igitur numero sint ea qua ex necessitate corpus alterat distinguentes propriũ in singulis eorum causarum salubrium genus inueniemus. Inest igitur unũ quidem ex ambientis aeris adhæsu alterũ uero ex motu: & quiete & totius corporis & partiũ singularũ tertium ex somno & uigilia: quartum ex his quæ assumũtur. Quintum ex his quæ excernuntur & retinentur. Sextũ ex animæ affectibus. Ex his necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aere quidem ambiẽte: quia aut calefit aut frigefit: aut exiccatur: aut humectatur vel secundum horum patitur coniugationem aut in tota alteratur substantia ex motu vero & quiete: cũ utraq; modum excesserint: aut calefactũ: aut refrigeratum: aut humectatum: aut exiccatũ: uel aliquid secũdum horum patiens coniugationem. Sic & ex somno & vigilia ipsum pati est necessariũ secundum eandem rationem. Et ex animę affectibus: & ex his quę assumũtur: aut excernuntur: aut retinẽtur: hæc siquidem omnia partim quidem euidenter: partim uero per alias causas medias alterant corpus: & sanitatem corrumpunt: & de horũ singulis seorsum scripsimus in tractatu qui de salubribus inscribitur. Omnia igitur nũc dicta genera materiæ quędam sunt salubrium causarum at usu oportuno adhibito causæ fiunt conseruatrices: atq; salubres. Sed ubi a modo deliquerint insalubres reddũtur unde etiã liquet ex his nullam harum rerum exteriorum: aut salubrem: aut insalubrem: a nobis existimari oportere at easdem potius quãdoq; quidem salubres: quandoq; uero insalubres in eo quod ad aliquid esse. Nam ubi motum corpus desiderat exercitatio quidem salubris ociũ autem insalubre: cum vero eget quiete ocium quidem salubre: exercitatio autem insalubris eodem modo de cibis: & potibus: & de alijs omnibus statuendum. Horum enim singula quãdo ut necessitas cor-

poris exigit cum mensura : ac qualitate opportuna adhibentur salubria fiunt: At cum citra omnem necessitatem : ac præter modũ afferuntur insalubria. Atq; hæc duæ sunt circa salubre: & insalubre intentiones rei scilicet quę adhibetur qualitas: ac quantitas. Neq; enim est rationi consentaneum etiam temporis occasionem : quæ in his quæ dicta sunt continetur veluti tertium aliquod ab eisdem diuersum introducere. Si enim tali : & tanta re allata egeat corpus nemini dubium: quin etiam in tempore opportuno afferatur occasio. Siquidẽ temporis inde ortum habet quoniam fluxibile: ac facile mutabile est mortale corpus: ac pro transmutationis modo alijs alio tempore eget auxilijs: Quare non est tertium aliquod præter ea quę dicta sunt tempus. Sæpius autem eo tanquam tertio quodam ob eam quam diximus causam ad docendum vti consueuimus. Quoniam vero in his ipsis intentionibus: & aliæ causæ salubres: & id quod propositum est genus continetur rursus easdem repetamus. Optimæ igitur corporis constitutioni cum circunfusus aer fuerit intemperie positus earum rerum de quibus nuper diximus quietis scilicet ac motus: Somni: Vigiliæ & eorum quæ assumuntur : atq; excernuntur quantitas moderata cõueniet. Cum vero aer a temperie recesserit tantum a mediocritate euariare oportet quantus fuerit ab optima temperatura recessus. Hi vero sunt mediocritatis termini in aere quidem ambiente: vt neq; horreat propter frigus: neq; sudet propter æstum. In exercitijs autem cum primum lassari cœperit: Corpus confestim quiescere. In cibis autem coctionis perfectio : & excremẽtorum modus in quali quantoq; conueniens æqualis vero in his quodammodo est coctioni appetitus. Quare neq; præside egent qui singulorum quæ assumuntur quantitatem metiatur: Optima siquidem natura quantum appetit: tantum etiam concoquit. Sic & somno modum ipsa natura præfinit: his qui optimam corporis constitutionem sunt sortiti: Et tunc a somno excitantur cum corpus ampliori quiete non eget. Cumq; talem uictus rationem adhibuerint nullum est in eorum excrementis delictum: quæ vel per ventrem: vel per vrinę meatus: vel per totum corpus egeruntur. Nam priora quidem ex modo eorum quæ assumuntur temperantur: Totum vero corpus salubriter perflari facit exercitij vsus moderatus. Liquet autem ab ipsis caueri oportere omnes animi immodicos affectus: videlicet Iræ: Tristitiæ: Furoris: Timoris: Inuidiæ. Hæc enim alterant atq; a naturali statu corpus auertunt.

De Venereis. Cap. LXXXVI.

VEnereorum vero iuxta Epicuri sententiam nullus est usus salubris. Re uera autem confert: Si tantum interualli in eorum usu adhibeatur: Ut neq; resolutio aliqua sentiatur: & ipse se ipso homo quodammodo leuior factus: ac melius spirare videatur: Tempus vero ad utendum opportunū: Cum omnium in rerum circunstantium exquisita mediocritate corpus fuerit constitutum. Cum scilicet neq; supra modum plenum: neq; vacuum extiterit: Aut in calore: aut frigore: aut siccitate: aut humiditate excesserit corpus. Quod si aberrare contigerit paruus sit error. Melius autem illi calefacto magis q̄ infrigidato: & pleno q̄ uacuo: & humecto potius corpore q̄ exiccato uti uenereis. Horum autem singulorum quæ dicta sunt: qualitas in ipsa corporis constitutione est eligenda. Exercitij quidem in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur: Ita ut non aliæ quidem ultra modum fatigentur: Alię vero citra. Cibi autem: & potus optimam habeant temperiem. Sunt enim naturæ conuenientiores quæ optima fuerint pręditа temperatura. Eadem in reliquis etiam est ratio adhibenda. At si quod ab optima constitutione defecerit corpus: non autem uehementer: & hæ quæ ipsius sanitatem causæ conseruant ad proportionem mutabuntur: Sed cum multa sint huiuscemodi corpora per singula genera seorsum dicendum: Quod igitur in temperatura euariat instrumentariarum autem partium seruat commensurationem duplicem habet salubrium causarum formam: Alteram quidem earum quæ ipsius conseruant temperaturam: Alteram uero eam quæ ad optimam transferunt: Quæ ita ipsius temperaturam conseruant tantum a causis optime temperatæ naturæ distabunt quantum & totius corporis temperatura ab illa euariabit. Calidiora siquidem corpora calidioris victus rationem exposcunt: Frigidiora autem frigidioris: & ficciora siccioris: & humidiora humidioris ac secundum cōiugationem calidiora: ac ficciora calidioris ac ficcioris: eadem in reliquis etiam cōiugationibus proportione seruata. Recte siquidem causarum utetur materia: qui naturales earum potentias agnouerit: Veluti q̄ motus: defectus alimenti uigiliæ excretio: & omnes animi affectus corpus exiccant: At quæ his contraria existunt humectant: Ita uero & calefacientia: & refrigerantia uitæ instituta & ciborum: ac potuum: Atq; ut simpliciter dicam: omnium quæ corpori afferuntur materias quis noscens: atq; potentias salubribus utetur causis similia similibus afferendo: Siquidem eius propositum fuerit eandem in qua acceperit corporis seruare temperaturam. Quod si permutare atq; ad melius traducere statuerit alterum est hic salubrium causa-

rum genus: his quidem quas nuper diximus contrariũ: æqualiter vero declinãs ad alteram partem a bene temperatis: & medijs quę optimis cõuenire naturis dicebamus. Calidior siquidẽ: ac siccior temperatura a calidioris ac sicciores victus ratione ad exactissimũ bene temperaturę habitum minime trãsfertur. At talium erit vsus necessarius quę tantum eis quę bene temperata existũt frigidiora sint: atq; humidiora quãtum & natura naturam in caliditate & siccitate superabat: Nam tale causarum genus naturales corrigit intemperãtias. Alterũ vero de quo supra diximus temperaturã conseruat. Est autẽ vtriusq; vicissim apud medicos usus necessarius. Nam cum plurimũ suppetit ocij: corrigere oportet: ac sensim ad meliora trãsferre. Neq; enim natura patitur eas quæ subito fiunt alterationes hominem autẽ necessarijs occupationibus districtum in eodem præstat habitu conseruare. Quo pacto igitur: & hoc ipsum primũ causarum genus conseruatiuũ appellamus? Nam forte magis alteratiuum & curatiuum: & naturalium defectiuũ correctiuum vocare cõueniat. Quoniã ad vniuersum sanitatis genus referentes: non ad eas quę secũdum speciem differẽtias quæcũq; sanos conseruant cõseruatiua omnia vocamus: siue prę ter id q; sanitatem conseruant ad melius totam traducant temperaturam: siue pristinum tantũmodo habitum tueantur: at quę deteriorem statum efficiunt insalubria. Quęcũq; igitur similem habẽt in omnibus corporis partibus intemperiem: eadem egent procuratione: quę vero dissimilem: dissimili. Nam fieri potest vt ventriculus frigidior sit q̃ oporteat. Caput vero calidius: atq; vtrũq; proprijs egeat auxilijs: ac ratione eadem singulę alię partes eum fuerint aut pręter modũ humidiores: ac sicciores: aut calidiores: aut frigidiores suę intemperiei victum exigunt accommodatũ. Neq; igitur modo eodem oẽs tales corporis partes exercerbimus: neq; æqualiter humectabimus: aut exiccabimus aut tale aliud q̃ppiã agemus. Plenius vero de his diximus volumine illo quod de salubribus inscribitur.

De Causis salubribus partium instrumentariarum. Cap. LXXXVII.

INstrumentariarũ autem partium causæ salubres queadmodum & hic ab optima constitutione delinquitur: ita & inuicem distabunt. Alię.n. sunt salubres erroribus qui informatione consistũt: aliæ his qui in magnitudine vel numero: vel positu. In formatione igitur plures contingũt errores. Nam & figura partis & si qua in ea cauitas est secundũ naturam: vel meatus: vel orificiũ: vel asperitas: vel leuitas quando a naturali mediocritate recesserit. Siquidem parum hoc patiantur: salubrium corporum retinẽt appellationem.

Si uero amplius insalubrium. Quod si tantus fuerit recessus: ut operationi afferat detrimentū: iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem excessus: atq; defectus ad easdē ducit differentias. In numero uero siue una siue plures quęcūq; ex similaribus partibus fuerint aut deficiant aut superabundent. Ex hoc genere etiam sunt quęcunq; in nobis substantię pręter naturam consistūt. Reliquū est aliud genus: quod ad sitū cuiuslibet simplicis attinet partis: in quo & ipso quattuor sunt omnes differētiæ prima quidē quæ optima existit: secūda uero quę parum euariat: atq; ideo salubre adhuc efficit corpus. Et tertia quæ insalubre quādo amplius a modo recesserit. Et quarta quæ iam ægrum recessu plurimo reddit. Quæcunq; igitur partes in figura delinquūt: ueluti quæ blesę uarrę: & obliquę appellātur: hę quum nuper natus adhuc tenellus est formatione: atq; alligatione: ad naturalem traducūtur habitum. Quot si iam aucto infante ad duriciē peruenerint emendari non possunt. Sic errores quidem qui ad cauitatem attinet: cum adhuc augeri perseuerant correctionem admittunt. Cū autem iam ad ultimum peruenerint nullus est remedio locus. Cauitates igitur quiete atq; alligatione paruæ redduntur. Magnę uero partium operatiōe: & spiritus retentione: sic & quęcūq; foramina oraq;. Et quidem quæ naturalem magnitudinem partes exuperant quiete: ac commoda alligatione minores redduntur augētur autem & naturali motu: & frictione moderata: & quibuscunq; alijs plus sanguinis attrahere natura aptis. Deficientes uero partes quęcūq; ex sanguine ortum habuerunt corrigi quidem non est impossibile: quæ autem ex semine prope modum impossibile existit licet tamen aliquādo loco eorꝫ alia facere quæ vsum haud dissimilem præstēt. Eaꝫ uero omniū natura opifex est: Medicus autem minister. Quæ uero numero excedunt his ablatio causa salubris existit. Inspicere uero oportet in qbus id fieri possit. Nam si impossibile appareat: trāsponere tentandū est. Eadē est & eaꝫ quæ in situ uitia sunt emendatio. Neq; in obscuro est ꝙ duo sæpius: aut tria uitia eandem partē possunt occupare sicuti in eo qui uentriculum paruū simul atq; rotundum: atq; aduersus septum habuit incūbentē. In ipso & enim magnitudo formatio: ac situs erāt deprauati: temperatura quoq; frigidior existebat. hic nullo artificio ad naturalem habitum trāsferri poterat. At ne adeo infestaretur erat remedio locus. Nam quoniā repleto uentriculo difficultate spirandi præmebatur: minus cibi at magis alimento opportuni & qui nō difficulter subduceretur ter die assumebat. Alteri uero cui obstructio in hepate ob uasorum angustiam sæpius contingebat: extenuans uictus pro remedio inuentus est.

De Solutione continuitatis.
Cap. LXXXVIII.

Reliquum igitur id morbi genus est quod & similaribus & instrumentarijs partibus commune existit solutio scilicet continuitatis quam quispiam forte his vnquam adesse negaret qui integra sanitate fruuntur quoniam semper sit passio. Quem sane latet eandem in omnibus generibus fore dubitationem. Nisi enim operationis læsio sensibilis: sanitatem ab ægritudine seperet: sed qualitatem tantũmodo dispositionis introspiciamus perpetuæ passibilitatis dogma necessario recipiemus cũ nullus sit qui omnes operationes optimas habeat. Sed de hoc quidem: ut quod ad logicam potius pertineat contemplationem seorsum consideretur. Salubres uero causas ut his quos nemo dubitat ægrotare: Deinceps percurramus a mala temperatura exordium facientes. Hic uero prius distinguamus quæ omnes fere medici prętermittunt alias quidem esse salubres causas eius temperaturæ quę iam facta est. Alias autem illius quæ & adhuc fit: sicuti etiam alias eius quæ futura est. Huius itaq; postremæ hę quidem in pręseruatiua artis paruæ continentur: hæ uero insalubri. Primæ autem inter omnes incuratiua tantũmodo sed eius quam mediam inter utranq; locauimus in præseruatiua & curatiua. Iam enim factam: atq; existentem ægritudinem curare oportet sed quæ non dum quidem adest: at futura est prohibẽdum est ne fiat: ab ea quæ est in corpore dispositione. Eius autem quæ adhuc fit quod quidem factum est curare opus est. Quod autem futurum prohibere ne fiat. Prohibebitur autem sublata ea Dispositione quam sequi natura apta est. Talis uero dispositio causa antecedens appellatur. Facta autem ægritudo curabitur soluta ea dispositione a qua primũ ea quæ secundum naturam leditur operatio: quam quidem & ipsam morbi essentiam dicimus esse.

De Communissima intentione curatiua.
Cap. LXXXVIIII.

Curatio uero unam præcipuam ac communissimam habet intentionem ad id quod est dispositioni auferende contrariũ. Ex hoc siquidem genere sunt causæ ille omnes quæ sanitatem efficiunt. Secundum partem uero ex vnicuiq; dispositioni contrarijs. Calido igitur affectui causa frigida contraria existit: frigido autem calida eademq; in cæteris proportione. Et enim si omne immoderatum est præter naturam: moderatum uero secundum naturam: necesse est omnino vt immoderatum ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur. At manifestum est q; secundum

potentiam non autem imaginationem:& calefaciens: & refrigerans & quæcunque alia huiuscemodi oportet assumere. Voco autem secundum potentiam quod re ipsa uere tale existit: quale esse dicitur secundum imaginationem autem quod ex prompto quidē sensu tale esse imaginamur cum tamen uere tale non sit. Sed qua sint hæc ratione distinguenda diximus in his libris in quibus de simplicium medicaminum potestatibus agitur. Ad inuētionē autem salubrium causarum quæcunque quidem vt ad eam quæ iam facta est ægritudinē causę salubres existunt uia illa doctrinę utēdū qua id quod imaginamur ab eo quod talem habet potestatē seperatur. Quęcunque uero ut ad eam quæ adhuc fit:& hac eadē uia: atque illa prętera ex qua ægritudinū causę inueniūtur. Esto.n.si ita cōtigerit in humoribus putrescētibus accēdi febrē. Indicatio in huiusmodi est euacuatio atque alteratio: hęc quidē quæ putredinē finiat manēte adhuc substātia euacuatio uero quæ totā ex corpore substantiā educat. Sed dicta quidē alterationis species concoctio existit. Quā ubi inuenerimus a quibus nam causis fieri contingat tunc utique eorum quæ hoc pacto salubria sunt scientiā tenebimus. Euacuatiōes autē fiunt:& per sanguinis emissionē:& Clysteris usum & per vrinæ uias atque eam quæ per cutē fit transpirationē: ac præterea per eam quæ fit ad partes oppositas attractionem: atque ad alias propinquas deriuationē. Nam & ad hoc idem genus pertinet citare menstrua atque ora venarum: quæ gręci hæmorrhoidas appellant aperire: ac per palatum naresque expurgate. Cum igitur & hic materias inuenerimus quibus in qualitate:& quantitate:& modo usus adhibitis euacuatio fit: in ipsa artis parte salubria inueniētur: atque eorū omnium inuentio traditur in eo uolumine quod de arte curatiua inscribitur. Eadem ratione in alijs tribus intemperaturis si unum cōmune pręceptum obseruabimus: vt vnamquanque prius quæ efficit causam rescindamus. Deinde ita ad illam quæ ab eadem causa facta est ægritudinem accedamus: causarum salubriū inuentionē faciemus. Secūdū uero cōpositas intēperaturas ex simplicibus cōpositio cōmostrabit salubria pręcepta. Cū hic quoque studuerimus pro magnitudine intemperaturę eidem conueniēs inuenire remediū ueluti si cōtigerit quod in decem quidem numeris ad caliditatem maiorem ea quæ naturæ cōueniat decidat corpus. Septem uero ad siccitatem maiorem: tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit Decem quidem numeris frigidiorē: septem uero humidiorē. Si igitur ipsi particulæ patiēti admoueatur tale remedium: tanto erit frigidius: atque humidius quantum exigit partis affectę indicatio. Quod si particula affecta in penitioribus locis sita sit machinari oportet insuper tale īuenire salubre

remediū cuius uis nequaq̄ in itinere antea soluatur. Si itaq; calidius esse oportuerit eo quod est moderatum non solum tātam habeat caliditatem quantam exigit morbus: sed vltra eandem mensuram tantum adijciatur quantum ex situ ut pertingere possit ad locum patientem sit necessarium. Si uero frigidius: non simpliciter tantum frigiditatem oportet augere: sed & materia quoq; prius est animaduertenda. si enim crassa sit non admodū poterit ad profunda penetrare: at potius contrarium præstabit effectum spissando superficiē: atq; densando: at si tenuioribus partibus constet: poterit sane plurimum subire profundum. Idem in humectantibus: atq; exiccantibus accidit: in quibus crassitudo: atq; subtilitas partium substātię est inspicienda. A situ quidem loci ut nuper diximus inuenit indicatio salubre remedium. A formatione autem: & situ simul quando effluxus sensibiles: atq; ad alium locum foraminibus patētes habuerint: aut his omnino caruerint. Quod enim effluxus ad principales deferri partes cognouerimus auertemus atq; ad illas impellemus quæ nullum habēt principatum. Illud uero manifestum q̄ earū quæ intemperaturā efficiunt causarum curatio fit per euacuationem. Nam ipsæ intemperaturæ sola alteratione sanantur.

Curatio Solutionis continuitatis in parte carnosa. Cap. LXXXX.

Continuitatis autem solutionis curatio intentionē quidē habet unionem: quæ in partibus quidem instrumētarijs impossibilis est. In similaribus uero non semper possibilis. At quandoq; sicuti in carnosis sanitas cōglutinatione perficitur: nihil uero differt neq; si coalitū appellaueris. Ipsam uero antecedit quādo vulnus maius extiterit partiū applicatio distantiū quæ ex formatiōis genere existit: ut aūt hæc ipsa firma: ac stabilis fiat: & alligatio cogēs in unum quæ distāt & fibulæ: & suturæ utiles sunt. Coalescere aūt facit ea quæ inuicem distāt: ac pristinā restituit vnitatē ipsa natura. Nostrum uero opus est ut diximus applicare extrema distantiū partium atq; ut in vnū coacta sunt cōseruare & tertio loco cauere ne quid labra ulceris intercidat. Et quarto ipsam partis substātiā cōseruare salubrem. Sed quo pacto: & primū & secūdū impleamus officiū dictū est. Tertiū uero in cogēdo in vnū partes distātes exequemur si nihil extrinsecus incidere p̄mittamus qm̄ sępius usu euenit ut pilus aut oleū: aut aliqua alia huiditas interueniēs eaꝝ quę copulādę sunt partiū unitatē impediat. In eo aūt quod seq̄tur tēpore p̄ suffluxiōes tertia intētio retinet. Ipsam vero suffluxionē ex eiusdē & cōtrarij loci diuisiōe & figura oportuna cōparādū. Partis aūt substātiā salubrē cū mediocri-

tet exiccantibus conseruabimus. Hæc quidem est solute continuitatis curatio cum ipsa sola seorsum in carnosa parte constiterit. Quod si alicui alteri morbo coniungatur plures sunt indicationum. intentiones quas in compositorum: uel complicatorum siue ut cuiq; appellare libuerit doctrina trademus. In præsenti autẽ trademus ad reliquas vnitatis solutiones accedendum.

De solutione cõtinuitatis in osse. Cap. XCI.

FRactio igitur est continuitatis in osse solutio quæ quantum ad intentionẽ primam insanabilis existit. Quo uero ad secundam quodã modo sanabilis fit. Prima igitur intentio est coalitus partium qui ob ossis duritiem fieri non potest. Secunda alligatio quæ fit callo supernato partes fractas circum alligante. Calli autem generatio qua quidem ex materia & a natura fit: est & ad alia cõmunis. Qua uero formam ossi uicinam habet: & eiusdem fit alimento. Molle uero & puerile os coalescere potest: sed per raro fit talis affectus quin cum altero societur. Magna.n.ex parte musculi adiacentes una corporibus aliis fractis ossibus patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex quarum altera quidem circa ossa: altera uero circa corpora adiacentia uersatur. Sed hæc quidem in carnosarum partiũ cõplicatis dicentur affectibus. Nunc uero de fractionibus dicendum. Quoniam.n.harum sanitas callositate procuratur: ut autẽ callus generetur proprii ossis alimenti superfluitatem naturę suggerere oportet. Hanc uero superfluitatẽ in qualitate & quantitate seruare modũ est necessarium. Vnde & ratio uictus est adhibenda quæ tantum ac talem influere ossibus sanguinẽ præparet qualis: & quantus generãdo callo sit oportunus. Quoniam uero per fracti ossis cauernas idem effunditur sanguis eiusdem qualitatem: & multitudinem animaduertere oportet: atq; ita uel sicciorem⁹: uel humidiorẽ victum instituere. sed hæc omnia in libris in quibus de curandi ratione tractatur plenius sunt explicata.

De punctura nerui & chordę Cap. XCII.

NErui uero & tõdonis punctura ꝑpter sensus uehementiã: & quoniã hæc pars principio cõtinuatur: prompta est ad neruorum conuulsionẽ excitandã: ac tum præsertim cum nihil extrorsum expirat obcæcato cutis vulnere. Aperiendũ est igitur: atq; exiccandum substãtia tenui quæ usq; ad ima nerui offensi possit penetrare. De his uero exacte diximus in libris de arte medẽdi cõscriptis. In simplicibus quidẽ huius generis affectibus salubriũ causarum forma talis existit. In cõpositis uero cõplicatur vlceribus. Prima quidem cauitas quam non alterum affectum: sed vlceris differẽtiam

esse arbitrātur. Est autē nō differētia huiuscemodi res. Sed alterū aliquod totius ægritudinis genus in quo ipsius substātię iactura facta est. Et q̄dē curatio in duplici morbo duplicē exigit intētionē. Nā cōtinuitatis solutio unitate substātiæ autē iactura generatiōe indiget. Paulo uero supra generatiōis intētiōes expositę sunt. Quod aūt primū q̄dē hunc affectū oporteat sanare: demum unitatē restituere tētare. Ipsa rerum natura cōmonstrat. Cum itaq; repletū quidē fuerit cauum: vulcus uero ad æqualitatē perductum: alterā intentionem aboleri contingit nam media existēte inter labia vulceris ea carne quæ nuper est genita partes quidem distātes uniri est impossibile: unde fit ut alia sit intentio perquirēda. Intentionē autem consequemur ex eo quod est secundum naturā ipsi parti comparando: erat autē eidem cute obduci naturale. Quare hoc ipsum a nobis procurandū: aut si hæc intētio effectum sortiri non potest simile aliquid cuti carnem. s. quæ cutis naturæ uicina fit instaurandū. Est autem huiuscemodi quę & sicca & calli similitudinē præ se fert. Ad cicatricem igitur obducendam necessariæ erunt exiccantia: ac sine mordacitate adstringētia medicamina. Ita & si sordities aliqua fuerit adnata intentio quidem erit abstergēdi. Et erit medicamen salubre abstersiuum: eorundem uero materiā in libris in quibus de medicaminibus agitur scripsimus. Et quidem si aliqua inflammatio uel attritio aut tumor prædurus: uel mollis: & laxus cum vulcere fuerint: prius eorum curationi intendere oportet eas sequendo uias: ac rationes quas prius exposuimus. Sic & si aliquid vlceri illabitur: ad illabentium curationem intendendum. Eodem pariter modo si aliqua intemperies vlceratum locum obsederit ad eiusdem intemperiei remedia antea ueniendum. Sed de his quidem satis.

De Speciebus morborum secundum formationem. Cap. XCIII.

NVnc uero transeundum est ad formationis genus quod in plures secatur differentias. At ab eo quod euidentissimum existit exordium est sermonis faciendum: quod ex figuræ permutatione contingit. In his igitur qui ad huc crescunt: possibile est plurium partiū figuram emendare. In his autem qui iam aucti sunt minime. Intentio tamen quo ad fieri potest curationem adhibere ad contrarium euersionis adducendo. Si uero fractione aliqua non recte conformata alicuius membri figura fuerit uitiata: cui substantia callosa innasci præuenerit: Si quidem hæc adhuc recens extiterit perfringere oportet: ac rursus recte afformare. Deinde callum superinducere.

De Obstructione. Cap. XCIIII.

ESt vero & obstructio ex eodem genere ægritudinum quę quidem ex lentis: & crassis humoribus fit: unā & ipsa habens intẽtionem morbo contrariam. Dico autem operationem. Causæ vero salubres sunt abstergentia atq; incidentia medicamina. Quæ uero fit a stercore duro: quod intersepit intestinum: primũ quidem habebit duriciei remedium ex humidis pinguibusq; clysteribus: Demũ ex acribus euacuationem exposcet. Quæ autem a lapide fit in vesica in præsenti quidem transpositionem requirit integre uero sanitatis causa incisionẽ: & extractionem. Humiditas autem quæ præter naturam continetur sanatio in omnimoda euacuatione consistit quẽadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio immodica euacuatione curatur: ut cum sanguis intra uenas redũdat. Sic & quibuscunq;: uel in uentriculo uel in intestinis: uel arteria aspera: uel pulmone pus aut sanguis continetur integra euacuatio est necessaria. Superflui autem cibi: aut potus adhuc recentis assumptio abuacuatione corrigitur. Quæcũq; igitur in pulmone: uel pectore continentur cum tussi educuntur: aut a medicaminibus extenuantibus. Quæcũq; uero in hepate uel uenis: uel arterijs: uel renibus aut p urinam: aut per vẽtriculum. Sed per vrinam quidem ab his quæ uehementer extenuant. Per uentrem uero ab his quę attrahendi aut aperiendi ora uim habent. Quæcũq; uero in superiori uentre cõpręhenduntur per uomitũ: quæ autẽ in inferiori per subductionẽ. Sed quæcũq; sub cute per sectionem: uel ignem aut per medicamina adurentia. Sic uero aliquando quęcũq; in aliqua naturali cauitate: ut in thorace. Et ut summatim dicam quicquid pręter naturã in aliquibus partibus cõtinetur: sanationis intentio est ablatio quæ si fieri non possit transpositio. Quæ uero non sunt ex genere præter naturam: at quantitate damnantur. In his intentio est abuacuatio. At inuentio eorum quæ ad ipsorũ sanationem perducũt partim quidem ex affectu: Plurimum uero ex ipsis affectis particulis summitur.

De Asperitate: & Leuitate. Cap. XCV.

QVęcunq; partes uero ob id q exasperatæ naturalem amiserint habitum: his leuitas naturalis est restituenda: ossa quidem leuigando: arteriam autem uel linguam leniẽdo humidis quæ nihil mordeant: & lentorem habeant. Sed quibuscũq; leuitas inest non naturalis asperitas est reuocanda medicaminibus quæ sufficienter abstergant: & parum adstringant. Quæcunq; uero uel obstructiones: uel angustię meatuũ alias sequãtur ęgritudines ab illatũ curatione prius est incipiẽdũ. Ostẽsum siquidẽ est in

libro de differentijs morborum ꝙ & inflămationibus & duris laxisq; tumoribus & siccitatibus aliquando immodicis ac praeterea uitiosis partium continentium figuris: ea quae nuper diximus: sępius adueniunt: sicuti & quibusdam tumoribus eorum quae sunt in ambitu corporum. Quod si nōnulla ex proxime dictis inuicem complicentur uarias habebūt indicationes. Sufficiet autem in uno exemplo habuisse sermonem quoniam de omnibus in libris de arte curādi plenius sumus exequti. Supponatur cuipiam particulae multitudinem sanguinis influi adeo ut intendantur in ea uenae: non maiores tantum: sed etiam paruę: quae prius sensum effugiebant. Nunc uero iam plenae uisu cōpraehenduntur sicuti plerūq; in oculis ob tunice albedinē manifestissime patet: Par si quidem est ꝙ & alia uasa quae latēt sensum iam plena distendantur: nōdum & ipsa ob paruitatem uisui manifesta & iam periculum imminet: ne quod ex uasis exudat ad spacia uacua quę in medio sunt effundatur aut ne iam parum aliquod sit effusum huius quidem affectus sanatio intentionem habebit euacuationem: aut ut manifestiori uocabulo utamur abuacuationem. Si quidem morbus erat immoderata partis repletio. Necessarium igitur est: ut aut superfluitas retrocedens euacuetur: aut per ipsam patiētem particulam. Retrocedet autem: uel impulsa: uel attracta: uel transmissa: uel horum uno aliquo modorum: uel omnibus. Per locum uero patientem euacuabitur: partim quidem manifeste: & sensibiliter. Partim uero in uapores resoluta. Si igitur uniuersum corpus plus aequo plenum fuerit: per patientem locum minime euacuandum. Nam si scarificationibus aut sectionibus sensibiliter euacuabimus plus ratione excitati doloris attrahemus. Si uero calefaciētibus dispergere tētabimus plus erit id quod ui caloris ad partē attrahetur q̄ dispersum. Quod si in eo elaborabimus: ut quod influxit retrocedat corpus plenum non admittet. Ad hęc igitur ambo totum corpus euacuare oportet aut omnino ad contraria loca retrahere: quod patiēti particulę influit. Quo perfecto opere prius a parte repellendū mox dispergēdum. Quanto.n. aliter per maiora per minora fit tāto expeditior est euacuatio. A patiente uero loco adstringendo ac refrigerando repellemus sed & exinanita loca attrahunt ad se ipsa quęcunq; repercutiuntur. Hoc si quidem ostensum est in eo uolumine in quo de potētijs naturalibus agitur. Et uasa praeterea uigore ex medicaminibus adstringētibus addito a se ad alia remittent. Si igitur hac uia superfluū omne retrocesserit bene se res habet. At si aliquid fuerit in parte retentū coniecturādum erit id lentum ac crassum existere. At ea quae ratione iam coactum atq; adstrictum ut cum difficultate solui possit. Fieri autem potest etiam

Hic locꝰ vario mō scribitur in exēplaribus grecis. P̄mꝰ modꝰ est ὅσο διὰ μείζονων quāto p maiora: sed hec scriptura taxatā a Leoniceno: licz a monacho eam sequēte approbet: alia scriptura videt melior: si diceretur. ὅσῳ διὰ μειόνων. nullibi i exēplaribꝰ grecis reperire: tertia scriptura que oibꝰ alijs melior iudicat̄ ꝛ i qbusdā exēplaribꝰ grecis iuenitur: est hec ὅσα διὰ μαζόνων. .i. quecūq; p maiora: sensꝰ āt ē: ꝙ resolutio debet seq repulsionē: ꝛ tūc adhiberi qn̄ pueniēdū est ad maiora auxilia sicuti in p̄senti loco facit Gal. q i sequētibꝰ ponitur medicamina resolutiua iter maiora auxilia: ita scribens.

test etiam si non eius naturæ sit: ut ad spacia quę in medio sit effusum in quo casu tunc ad id ueniendum esse tempus suadet: ut hoc ipsum quod reliquum est per patientem locum euacuemus: imponendo supra iacentibus partibus ea quę influentem humorem repellendi uim habent. Maxime uero euacuabis si in spatijs intermedijs aliquid contineri coniectura assequeris: & scarificationum auxilio & medicaminum quæ uim habeant dispergēdi. Sed quoniam hæc omnia uires calidas habent eiusdem uero temperaturæ opus est mordere quando modum excesserit cauenda ex eis sunt uehementissime calida actum præsertim cum patiens locus inter summa fuerit. Neq; enim paruus excitabitur dolor: si præter proprium affectum insuper mordeatur omnisq; præterea dolor fluctiones commouet. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet in his sensum doloris non inuehit: atq; eo amplius omni dolore uacat si humidum extiterit. Et quidē quicquid per summa hæret potens est id medicamen dispergere quod etiā ualidas non habuerit ad dispergendum uires. Quod si summæ quidem partes omni noxa caruerint. Id uero quod euacuari oporteat in penitioribus partibus fuerit intendendus: atq; augendus dispergentis medicaminis calor cum dubitandum sit ne prius q̄ profundas attigerit partes interim uires amittat: Neq; tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient: cum omni uacent affectu: Quare numero hæc duo simul inuitant ad calidorum pariter atq; acrium medicaminum usum & summæ partes quæ tolerant: & profundæ quæ egent. Hæc igitur ex patiente particula indicatio assumebatur. Deinceps uero si quid ad sanitatem deficiat consideremus. Neq; enim paruum aliquid deesse uidetur. Affectæ partes in quibus fluctionis superfluitas retinetur. Nonnullæ quidem igitur raræ & laxæ: & molles natura existunt. Nonnullæ autem densæ: & pressę: ac duræ. Priores igitur facile euacuantur: reliquę autem acrioribus euacuantibus: ac pręterea tenuiores partes habentibus egent: atq; eo etiam magis quāto profundiorem situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio altera a particulę patientis substantia. Alia uero a formatione simul ac situ. Supponatur enim si ita contigerit in hepate esse proxime dictū affectum in angustis uasorū finibus impactis humoribus: Qui uel lenti ac tenaces: uel crassi existant: uel superabūdent. Nō ne in promptu est primum quidem crassiciem una cum Lentore: & tenacitate: cibis: ac potibus extenuantibus ad subtiliorum partium substātiam transferri oportere: Secundo autem loco nō per angustos atq; inuisibiles: sed latiores meatus quicquid infestum existit esse euacuandū: Sunt enim in hepate venæ non minus amplitudine q̄ numero excedentes ter-

Maxie vero euacuabis si in spatijs intermedijs aliqd contineri cōiectura asseq̄ris: & scarificationū auxilio & medicaminū habeāt dispgēdi.

minatur autem hæ quidem in gibbis ad venam cauam: hæ uero in cauis ad portam unde haud difficile tibi futurũ ubicũq; pressi: ac stipati humores fuerint eosdem expedite euacuare: trahendo quidem ad uentrem cum his quæ attrahendi uim habent medicaminibus quicunq; ex ipsis in uenis ad caua hepatis pertinẽtibus acceruati. Ad vrinæ uero meatus promouẽdo per cauam venã quicũq; in uenis ad eã pertinẽtibus sunt. Sed preter supradictas alia est indicatio ab hepate ipso, ueluti a uenarũ principio. Nam cum non tãtum se ipsum regere natura aptum sit: ut plereq; animalis partes sed uenis præterea virtutem largiatur periculum imminet: ne si eius uigor madefaciẽtibus: ac relaxantibus cataplasmatibus fuerit resolutus: & ipsum primũ: ad sui opus atq; omnes subinde venæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus aliqua ex adstringẽtibus miscere oportet. Sed quoniã in profundo ad modũ loco situm est: dubitandũ erit ne adstringẽtis medicaminis vis debilitetur nisi ab aliqua altera subtiliũ partium substãtia: qualis aromatũ est traducatur. Melius uero fuerit: si & ipsum adstrigẽs medicamẽ vnũ protinus ex aromatũ genere fuerit: nam si duas habuerit natura insitas qualitates: ac potestates ualentius operabitur. Et quidẽ euacuetur quod preter naturam in membrum confluxit. Seruet autem humorꝝ modum naturæ conuenientẽ. Quare & illa animaduersio a nobis est in hoc adhibenda ne quid ab humoris cõfluentis qualitate eiusdẽ mẽbri temperies sit alterata si pituitæ naturã tenuerit ad frigiditatẽ. Si uero bilis ad caliditatẽ ut hanc ipsam curãtes intemperiẽ sanati restituamus. Curabimus autẽ cõtrariam ex aduerso afferentes qualitatem quẽadmodũ in intẽperaturarum curationibus diximus: quantum vnũquodq; calidius aut frigidius factum est tantum refrigerãtes: aut calefaciẽtes. Quare ut hic rursus agnoscenda est ipsius secundum naturã temperies. Nam quo pacto sciemus quantum in frigiditate: ac caliditate a naturæ modo recesserit: aut quando a frigefaciẽdo supersedebimus si nos latuerit ea quæ est secundum naturam caliditas. Ita uero & si frigidius effectum calefaciemus ignorãtes frigiditatis naturalis modũ: neq; oportune calefacere: neq; in tẽpore a calefaciẽdo desistere poterimus.

De morbo secundum numerum. Cap. XCVI.

Sed quoniam de his satis diximus. Transire iam tempus ad ea in quibus numerus non est secũdũ naturam. Cum uero duplex sit eorũ differentia quibus quidem aliqua particula deficit his intẽtio est alteram efficere subministrando naturæ eo quo diximus paulo ante modo. At quibus super abundant hanc resecare oportet: aut scalpello aut igne: aut medicamine quod urendi uim habet. Hæc

Igiẗ omnia sanare possibile est: at nõ æque omnia generari possunt: ut in libro De semine Diximus. Quædã uero sunt quæ: & si generari possunt licet tamen pro ipsis alterum efficere queadmodũ in osse ex toto sublato alteram substantiã in eius sede reponere a carne atq; osse Differentẽ. Est enim quæ in eius gignitur loco quædã ueluti caro callosa: uel callus carnosus: & processu temporis magis ac magis ad calli duriciem trãffertur. Cum ab initio carnis potius immitetur naturã. Quacũq; uero parte sublata: cum neq; eandem secundũ speciẽ substantiam neq; similem efficere possumus. Tertia nobis intẽtio quendam Decorem inuenire quẽadmodũ in mutilationibus.

De Morbo secundum magnitudinẽ. Cap. XCVII.

COmmunicat autẽ hoc genus totũ cum eo quod ad magnitudinem pertinet. Nam quodcũq; ex eo est secundum naturã. Illi propinquũ existit. Id uero tantum seiunctũ est: ac separatum: quod inter ea quæ sunt e genere non naturali cõnumerat. In quo quidem prima intentio est ablatio. Si uero hæc impossibilis existat. Secunda est transpositio quemadmodum in suffusionibus. Quæcũq; uero non integris partibus sed partium tantũmodo particulis deficiunt: aut excedunt naturę modum refectio quidem: uel generatio in his quæ Deficiunt. Ablatio uero: & abolitio in his quæ superabundant. Quare neq; in ipsis altera intentio: neq; medicaminũ forma genere diuersa.

De morbo secundum situm. Cap. XCVIII

SEd iam ueniendũ est ad reliquũ salubrium causarũ genus quod ea corpora emẽdat quæ in situ sunt uiciata ueluti luxationes & intestinũ in scorto. fit autem hoc ex violenta tentione: atq; impulsu. Hoc uero ex Dilatato: ac rupto continente: quare & Duplex sanandi modus: alter quidem ad oppositam partẽ ei a qua facta est permutatio intẽdendo: atq; impellendo: alter uero id quod continet firmius solidiusq; reddendo. Quibus uero uijs: ac rationibus singula inueniri possunt in libris de arte curandi explanauimus.

De causis præseruatiuis. Cap. XCIX.

COnsequens est ut ea omnia exequamur quæcũq; in superiori sermone Dicere Distulimus. vocãt autẽ eadem pręseruatiua. Est autem horum triplex secundum genus Differentia. Prima quidẽ hominis qui integra fruitur sanitate. Secũda uero eius qui nõ integre ualet tertia eius qui ægrotat. Primũ igitur genus ad salubrẽ attinet artẽ: atq; in duas: vt antea Diximus diuidiẗ partes. Secũdũ vero ad pręseruatiuã spectat: tertiũ ad curatiuã. Hoc aũt vniuer

sum genus circa humores pręcipue negociatur: quos neq; lentos esse oportet: neq; crassos: neq; aquosos: neq; plurimos: neq; uehementer calidos: ac frigidos: neq; mordaces: neq; putredini obnoxios: neq; ueneni naturæ affines. Nam ubi aucti fuerint generant morbos. Augentur uero nonnunquam eadem ex causa quæ ab initio generauit. Illud autem plærunq; accidit ut sua alteratione inficiant eos qui sunt in corpore humores: Intentio uero: & horum sanationis duplex existit alteratio & euacuatio. Alterantur igitur uel ab ipso corpore concocti: aut ab aliquibus alijs facultatibus quæ uim medicaculã habent. Equorum numero etiam sunt ea quæ exitialium ferarum uenenis aduersantur: ac præterea pharmaca quæ uenena appellantur transmutant: Euacuantur autem satis calidis medicaminibus & purgationibus: & clysteribus: & sudoribus: & uomitibus. Hæ igitur sunt cõmunes euacuationes. Propriæ autem ex locis in quibus coaceruantur: assumuntur ut in libris de salubribus ostendimus: tertio pręsertim ac quarto in quibus de lassitudinibus egimus: ac reliquis dispositionibus quæ lassitudini natura proximæ sunt. Promptius enim euacuantur per uentrem quæcunq; in primis uenis continentur superfluitates. Quæ autẽ in his quæ in hepate sunt: per vrinæ meatus. At quæ in toto corporé per sudorem sicuti quæ in capite: uel per palatum: uel per nares: uel per utrunq;. Quæ uero sunt in spatijs pectoris laxioribus per guttur simul cũ tussi quæ in renibus sunt: uel uesica per urinam. At attrahendi ex omni loco ad oppositas parte scõis indicatio est ad q̃ maxime distantia. Deriuatio uero ad uicina. Quæcunq; uero huiuscemodi currant dispositionem causas salubres appellamus sicuti insalubres eas quæ adaugẽt. Et neutras quæ neq; obsunt: neq; iuuant. Posset uero quispiam neq; omnino causas appellare quẽadmodũ maior pars sophistarum qui rerum quidem differentiam inuenire contemnunt. Plurimum uero temporis in nominibus cõterunt: contra quos in alijs uberius disseruimus. At pars quidem artis pręseruatiua talis est.

De Parte artis quæ conualescentes reficit: & senibus congruit. Cap. .C.

Quæ autem reficit: atq; restaurat in conualescentibus ac senibus locum habet. Quæ uero sit horum dispositio: & a quibus pręcipue causis ad naturalem reducitur habitũ in libris in quibus de medendi arte tractauimus abunde explicauimus. Sed nunc per capita dicetur. Dispositio quidem igitur talis est. Optimus quidem sed exiguus est sanguis: Atq; vna cũ ipso spiritus animalis: atq; uitalis. Ipsæ uero particulæ solidæ sicciores: & idcirco eorum uires sunt imbecilliores. Atq; earũdem ratione

corpus uniuersum frigidius. Causę uero salubres hanc emendant dispositionem ut uno compręhendam capite sunt quęcunq; pręsentaneum atq; securum exhibent alimentum: secundum partem autem in motibus moderatis & cibis potibusq; ac somnis consistunt. Snnt uero motus materię uehicula: ambulatiões: frictiones & balneę: & ubi non parum se ex his profecisse senserint paulatim se ad consueta operã transferant. Cibos autem assumant in principio quidem humidos & concoqui faciles: neq; frigidos: ac cum progressi fuerint: eos etiam qui plurimum pręstant alimentum. Potus uero opportunus est uinum ætatem quidem habens mediocrem. In substãtia autem purum: atq; perlucidum: quod, si uel subfl auum uel album existat: atq; suauiter olens. Gustui uero neq; aqueũ: omnino: neq; cum aliqua insigni qualitate: aut dulcedine: aut acritudine: aut amaritudine sentiatnr: ut autem proxime diximus de hisce omnibus in libris de arte curandi conscriptis plenius disseruimus. Nunc enim neq; omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum. Sed solum capitum mentionem facere intendimus eorum quæ in alijs uoluminibus latius explicauimus. Quorum omnium si prius: & numerum & qualitatem exposuero finem libro imponã. Diximus itaq; prius ꝙ alter est liber in quo de constitutione artis medicinę disseruimus. Antecedunt autem eum alij duo de cõstitutione artinm: sed hi quidem una cum hoc cui nũc extremam manũ adiecimus: seorsum sunt ab allijs libris in quibus plenior doctrina explicetur. Illi uero talem inter se ordinem habẽt. De elementis quidem secundum Hyppocratem liber unus. Post hũc autem tres de temperaturis ex quibus quidem duo sunt de temperaturis animalium. Tertius uero de his quę simplicium medicaminũ sunt. Quam ob rem & tractatum illum in quo De simplicium medicaminũ potestatibus agitur: nemo recte intelligẽtia assequi potest: nisi prius tertij libri De temperaturis integram cognitionẽ fuerit adeptus. Est & alius liber paruus qui ordine sequitur Duos priores alios de temperaturis. Inscribitur autem de inęquali temperatura. Similiter autem & hunc alij Duo parui alter quidem de optima corporis constitutione: alter De bono habitu. Alius uero tractatus est qui tres complectitur libros Dc potẽtijs naturalibus quem si quis legere uelit post librũ De eemperaturis: siue post librum de elementis utrunq; erit consentaneum. Post hunc in pluribus alijs libris de operationibus animalibus Disseruimus: sed quoniam ad eorum Demonstrationes non parũ conferunt quæ per sectiones ostenduntur in illis exercitari oportet. Est autem maxime inter alios utilis ille tractatus qui de sectionum aggressibus inscribitur. Alij autem sunt post eum plures Duo quidem De

discordia sectionis vnus vero de sectione mortuorum post quos se-
quũtur hi in quibus agitur de sectione viuorum. In alijs vero quibus-
dam particulatim ob eos scripsimus qui introducuntur de ossibus: se-
ctio quoq; musculorum & neruorum & arteriarum & venarũ & quæ-
dam alia huiuscemodi ex eodẽ numero existunt & liber etiam in quo
quæritur nũquid in arterijs continetur sanguis naturaliter. Qui vero
earundẽ partium operationes demonstrant duo quidem sunt de mo
tu musculorum: tres autem de pectoris: & pulmonis motu. Post quos
sequitur liber de causis respirationis. Post hunc liber de uoce. De prin
cipatu autem animæ: & de omnibus alijs quæ de naturalibus: uel ani
malibus operationibus in quæstionem trahuntur in longo scripsimus
libro q de dogmatibus Socratis: & Platonis inscribitur. Ad eiusdẽ ge
neris contemplationem pertinet liber de semine seorsum conscri-
ptus: & amplius de sectione secundum Hippocratem. Quos omnes
ordine sequitur tractatio de utilitate partium. Ad dignoscendas au-
tem ęgritudines utilis est liber ille in quo de membrorum passionibus
agitur. Itidem ille in quo de pulsibus scribitur: in quo & præcognitio-
nes edocemus: librum uero de pulsibus pręcedunt alij duo: alter qui
de usu respirationis: & qui de usu pulsuum. Is uero de pulsibus in qua
tuor diuiditur partes primam: quæ eorum differentias. Secundã quæ
dignotiones. Tertiam quę eorum causas. Quartam quæ illam quę per
eosdem fit continet præcognitionem. Ex eodem genere est ille qui
his qui introducuntur de pulsibus scriptus est. At uero in animo est
alium scribere librum ueluti quoddam omnium istorum compendiũ
quem inscribam uel artem de pulsibus uel compendium. Ad hanc
quoq; iuuant contemplationem quæ a me exponuntur & simul iu-
dicantur in libro Archigenis de pulsibus. Ad præcognitionem autẽ
plurimũ confert liber de crisibus .i. decretis naturæ: quem precedit
alter de decretorijs diebus. Sed liber etiam qui de difficili anhelitu
inscribitur: & ad dignoscendum pręsentem affectum: & ad præscien
da bona uel mala quæ ægrotanti sunt euentura conducit. Hi igitur
omnes atq; una cum ipsis tractatus quidam uno tantum libro com-
pręnsi cognitu utiles sunt sicuti illis qui de principientibus causis ĩscri-
bitur & de medicinali experientia: & de extenuante uictu: & qui de
uenarum sectione ad Erasistratum: & qui de tumoribus pręter natu-
ram & qui de multitudine: atq; alij pręterea similes. Præ ceteris autẽ
ad curandi scientiam maxime necessarius existit: qui de morborum
differentijs agit & de accidentibus: & tertius præter illos in quo mor
borum causas explicauimus. Post quos sunt tres alij qui accidentius
causas explenant. Sunt etiam de medicamentorum simplicium uiri-

bus libri de quibus supra meminimus. Et qui De medicamentorum cō positione quos sequuntur libri de arte curandi his qui de salubribus inscribuntur: seorsum a nobis conscriptis. Quod uero ante hosce omnes prius exercitari oporteat in libris de Demōstratione. Si quis hanc artem cum ratione sit tractaturus monstratum est a nobs in libro qui De optima inscribitur hæresi. De alijs autem libris: & commentationibus a nobis scriptis transfigere nunc minime necessarium. Cum de hisce omnib⁹ alibi scimus tractaturi in vno fortassis aut duobus libris qui ita inscribētur. Galenus de voluminibus ab eo cōscriptis.

Registrum.

A B C D E F G H Omnes sunt quaterni
præter A B H qui sunt Duerni.



bus libri de quibus supra meminimus. Et qui de medicamentorum cō
positione quos sequuntur libri de arte curandi his qui de salubribus
describuntur: eorum a nobis conscriptis. Quod uero ante hos se om
nes prius exercitari oporteat in libris de demonstratione. Si quis hanc
artem cum ratione sit tractaturus monstratum est a nobis in libro quē
de optima s[illegible]. De alijs autem libris: & commentatio
nibus a nobis scriptis transigere nunc minime necessarium. Cum de
hisce omnibus absoluimus tractatum in uno forsan aut duobus libris
qui ita inscribentur. Galenus de voluminibus ab eo cōscriptis.

Registrum.

A B C D E F G H. Omnes sunt quaterni
praeter A B H qui sunt duerni.



NICOLAI LEONICENI VEICETINI
In Artem Curatiuam Galeni Ad Glauconem Scriptam Præfatio Ad Spectatum Virum Bonamuenturam Pistophilum Illustrissimi Ducis Ferrariæ a Secretis.

NEminem futurum arbitror Paulo litterarum atq antiquitatis peritiorem qui nesciat hanc ueterem fuisse consuetudinem vsq ad tempora nostra constanter obseruatam: ut bonarum artium professores suarum opera lucubrationum anteq̃ iudicio vulgi exponerentur magnorum principum aut eorum qui apud eos plurimum possent nominibus Dedicarent sub quorũ tutela nominum ac claritate securiora atq illustriora in publicum usum prodirent vnde non magis Augustum Cęsarem q̃ Męcenatem apud eum potentissimum poetarum carminibus/atq alijs Dicaturis scimus fuisse celebratum. patrum quoq nostrorũ memoria Vgo Senensis uir singulari Doctrina prędıtus & non minor medicus/ habitus suã ętate q̃ philosophus/duas suas cõmentationes alterã in aphorismos. Hippocratis alterã in artem Galeni medicinalẽ Illustris Ferrariæ principis Nicolai Marchionis atestini & vgutionis eiusdẽ principis consiliarij immortalitati consecrauit. Quare Pistophile eruditissime si tibi partem mearũ translationũ quibus Galeni de medicina uolumina/e græco in latinum sermonem uertimus pręter eas quas diuo Alphonso duci Ferrariæ Dedicauimus tibi quoq qui apud eũdem principem propter singularem fidem & diligens in rebus arduis obsequium merito charissimus es ut scribendã censuimus fecimus hoc nõmodo priscorum sed etiam neotericorum exemplo & tanto causatius quanto per tuis innumerabilibus erga me beneficijs si aliquod grate erga te mentis officium non demonstrauero rusticitatis atq ingratitudinis nomine iure possim esse suspectus. hoc idem genus officij tibi debet vniuersa ciuitas ferrariẽsis quę si una uoce loqui posset audires. quottidie non solum priuatas sed etiam publicas gratiarum actiones pro ea quam exhibes. erga omnes etiam humilioris fortunæ homines. humanitate atq affabilitate & tua indigentes ope apud clementissimũ principem fauorabilitate sed quod mearum est partium offero nunc tibi quod possum munus daturus amplius si potuissem non quo tua remunerem merita qui in me ornando atq excolendo nunq̃ defatigaris sed futurum tuę erga me beniuolentiæ meęq in te obseruantię

perpetuum testimoniũ artem.ſ.curatiuã Galeni medicoꝝ principis ad Glauconem olim ſcriptam/ nuper uero a me latinitate donatã & multo clariorẽ atq; fideliorẽ q̃ prius in aliis interpretationibus habe batur redditã tibi uero nominatim a me dicatã. Tu autẽ inquies quid homini litteris humanioribus Dedico & pluribus negociis partim pu blicis partim priuatis impedito cum medicina? Noui tui ingenii opes & ad omne ſtudiorum genus Dexteritatem atq; ad eadem ſucciſiuis temporibus cum quid datur ocii regreſſus/ quoꝝ fiducia non modo operis tibi deſtinati lectorẽ/ſed inſuper iudicem atq; fautorẽ te ha bere cupio ut idem opus. Si tuo iudicio grauiſſimo ac maximo atq; ſuffragio ut ſpero comprobabitur non auſit poſt hac quiſpiam mali gnior inuidiæ ſtimulis agitatus improbare.

GALENI DE ARTE CVRATIVA AD GLAVCONEM LIBER PRIMVS .N. LEONICENO INTERPRETE.



VOD quidem non cõmunem tantum hominũ naturam medicũ cognoscere oportet o Glaucon sed & vniuscuiusq; propriã/& Dudum ab Hippocrate recte traditum est & nos in ipsis artis operibus (vt nosti) circa id sufficiẽter studuimus. Non tamen propriã singulorũ naturam æque atq; communẽ possibile est scribere. Verũ scripta cõtrario modo se operibus habẽt/tum in pluribus aliis rebus/tum presertim in his quæ ad præsentẽ pertinent intentionẽ. ¶ Petiisti.n.a nobis ut tibi vniuersalẽ quandã medẽdi uiam ac rationẽ/quasi per figurã & quodã dam compendiũ ostenderemus: hæc autẽ qualitate/& singulorũ medicaminũ quantitate perficiũtur/necnõ & modo eorũ usus & ex tpis occasione/ quæ pre oĩbus est cognitu difficillima/ circa qua precipitẽ existẽtem (quẽadmodũ quodam in loco scribit omniũ bonorũ nobis author Hippocrates) vides plerũq; medicos nõ modo vulgares sed & precellẽtes aberrare. Quod uero magni etiã momẽti sit / si quantitas bona cõiectura uiribus accommodetur / idem vir pariter scripsit. Cum igitur ad recte medendũ plurimũ conferre/ & tẽporis occasio/ & auxiliorũ q̃titas uideatur/inuenies aũt hec unicuiq; egrotãti ꝓpria/ nihil aũt propriũ possit sermõe explicari/hoc pacto quod cõmune est conamur scribere/q̃uis id sit usu secũdũ. Nã & quosdã aliquãdo ægrotos uisimus/cũ q̃bus Dũ sani essent nõ eramus uersati / quo fit ut neq; quem colorẽ/quã habitudinẽ aut natiuũ calorẽ aut quẽ arteriarũ pulsum a natura habuerint agnoscamus / que si sciremus magnitudinem morbi satis aliquãdo iudicare possemus / nam q̃tũ vnũquodq; a naturali statu recedit ad tantã morbus magnitudinẽ peruenit / q̃tũ uero recedit/possibile est scire ei/q naturalẽ statũ exq̃site cognouerit. Quũ igitur hoc in ipsis fuerit nobis ignotũ/ne oĩno hesitemus ad cõmune cũ fugimus/q̃uis ad usum secũdũ locũ obtineat: hic uero artifex plus aliq̃d q̃ hi q arte carẽt assequtur. Quot uero hoc ipsum plus sit primus oĩum memorauit Hippocrates. Plenius aũt de hoc scripserũt q Hippo. fuere posteriores/atq; illius scripta accurate legerũt / ex quorũ numero unus fuit Mnesitheus Atheniẽsis/uir tum in aliis oĩbus / quæ ad artẽ ptinẽt sufficiẽter Doctus/tum vero qua uia ac ratiõe medẽdi sciẽtiam oporteat exercere nemini peritia secũdus/ hic igit Mnesitheus

a primis atq; supremis incipiẽs generibus: putauit secari illa oportere in alia genera speciesq; ad differentias / hæc rursus, in alia diuidi / ac denuo ista eodem modo / donec ad talem peruenerimus speciẽ post cuius diuisionem ad unum numero & indiuiduum perueniemus / mihi uero qui ad te scribam expedit breuibus meã explicare sententiã. Nam ridiculus uideri possem / si tua te uelim docere tanq̃ non multo antea, a Platone illa didiceris: neq; enim ut te docerem quam uiã ac rationem in diuisionibus sectari oporteat / hæc uolui meminisse / sed quoniam mihi ad sequentia plurimum conducere existimaui / & quũ a me exigeres ediscere causam ob quam medicorum plurimis aberrare contingit / non aliter tibi ostendere poterã: etenim qui in alijs hęresibus cõtingunt errata / & quę medici in ęgrotãtiũ curatiõe delinquũt hãc primã atq; præcipã ucãm habẽt: diuisionis, s. prauitatẽ. ¶ Quidam, n, in primis & supremis generibus stant: solũ quę ab illis sumitur indicatiõe: cõtenti: quidã uero usq; ad aliquid diuidũt: non tamẽ usq; ad finem perueniunt: nõnulli uero etiã uiciosis utuntur diuisionibus: qui uero & omnia quę sunt secundũ naturam & pręter naturã: hoc diuisionis artificio complectitur: atq; ab omnibus sufficientes: sumit indicationes: hic solum quantũ humanis permittitur uiribus, medendo non errabit: illos quidẽ quorũ habet notitiam: melius curabit: q̃ alios ignotos uero proxime illis quoad fieri poterit: ad sanitatẽ perducet: si quis, n, primũ distinxerit eam / quæ secundũ ætates differẽtiam deinceps autem eamq; fm temperaturas, atq; potẽtias / cætera, ue quę in hominibus insunt / colores dico atq; calores, habitudinesq; exercitia assuetudines, atq; animi mores, his quoq; adiũxerit eamq; maris a fœmina, differentiã & quęcũq; ad regiones, & temporũ pertinẽt status, aliosq; eius, qui nobis circũfunditur aeris constitutiones recto modo Distinxerit hic ad propriã, laborantis naturã, agnoscẽdã proxime accedet / sed ex his nõnulla quidem in libris de pulsibus: nõnulla, uero in his in quibus, agitur de temperaturis sunt determinata, sicuti, quæ pręter naturã sunt / uniuersa quomodo inter se, & speciebus, & generibus differãt in libro de passionibus, est præfinitũ. Nunc uero, de his solum ægrotis dicere proposuimus, quorũ naturã anteq̃ morbũ cõtraherẽt nobis erat exquisite perspecta. Cũ quibus, tamẽ & reliqui omnes intelligẽtur qui nobis erãt ignoti / nihil igitur difficile ab eo quod est perfecte distinctũ id quod non tale inuenire.

¶ De Febribus ephemeris.

INitium igitur sumemus a febribus, quoniã tu in his præcipue curandi artificiũ habere cupiebas. Et primũ quidẽ de his sermonẽ, habeamusq; simplicissime sunt, quas, Hippocrates ephemeras

.i.diarias appellat.hæ uero sunt quæ pp lassitudinē eueniūt/& ebrie-
tates/atq iras/furores: atq merores.atq alias animi curas uehemen-
tes & quę ex inguinū inflāmationibus febres ortū habent/ ex hoc ge-
nere sunt preterq si absq ulcere fiant manifesto/tūc.n.suspitionē af-
ferunt & nullo modo nitescunt & vigiliæ plerūq simplicem febrem
induxerūt.sicuti frigefactio &exustio quādoq: Atq hę omnes febres
soluūtur facillime. ¶ Oportet si qdē eos cōfestim ducere ad balneas/
atq ad consuetā uictus rationem. Quādoquidem qui pertritū illum
sermone medicorū triduanū terminum admittunt sæpius acriores fe-
bres effecerunt quamuis & aliter preterea delinquant. quemadmo-
dum cernis ex eis plures.in quolibet ingressu delinquentes ueluti ma
nufactas facere ęgritudines.

Sed cura quidem harū febriū in promptu est sed earū cognitio maio-
rem exigit diligentiā de qua nemo ante nos quantum oportuerit scri
ptum reliquit quare minus mirandum complures tantum in medici-
nę operibus aberrare/Quantum etiam cognitione falluntur/ sæpius
enim quidam ab initio casu aliquo in graues morbos incidunt ueluti
vino pleni/aut sole exusti/aut lassitudine oppressi / aut vigilias passi/
aut quauis alia causa quę per se nocere natura sit apta/ correpti dein
de totum in causa antecedente consistere/neq aliam subesse dispo-
sitionem arbitrati/circa uictum negligentius se habent/ adeo ut se ip
sos lateāt in insanabiles aut ægre curationē admittētes morbos pro-
labi: hæc igitur magni momenti sunt extimāda. Quēadmodum Hip-
pocrates admonet / non solum futura pręcognoscere sed pręterita
etiam atq pręsentia. Nam & quod nunc preponitur/ad eam artis at-
tinet partem quod pro uiribus manifeste trademus. Neq enim par-
ua est differentia / si laueris iam ægrotantem & securum esse iusseris/
aut eum per omnem custodiam securitatemq traduxeris.

Quum igitur ad ægrum accedes primum a maximis quæ circa ipsum
sunt consideratio incipienda/deinde & ab alijs/ adeo ut nec minimū
aliquod omittamus nam ut magis aut minus ei quæ fit ex maximis in-
dicationi credamus / ex aliorum fit adiunctione. ¶ Maxima quidem
in omnibus febricitantibus signa / impulsibus atq urinis consistunt:
his uero addere oportet/& quæcunq alia circa faciem. Hippocrates
scribit accubitum quoq & respirationem/item ea quæ per superiora
uel inferiora excernuntur. Et si quid aliud accidere circa aliquam cor
poris partem aut operationē cōsistere uideas (qualia ille mille in mi-
libus scripsit) neq ex his ullum aliquod negligenter prętereas hæc
quidem omnibus febribus communia sunt. Itaq in his simplicissimis
de quibus pręsens est sermo nihil horū relinquere oportet. At postq

ex pulsibus atque urinis febris naturã perceperis. Quũ pulsus nullũ inflammationis signum habuerit/neque omnino inęqualitas in una arteriæ compulsione apparuerit/aut si hoc affuerit omnino sit imbecille: Vrinæ autem omnino similes his quæ secundũ naturam se habẽt/ aut non multum a naturali statu recesserunt / tunc ad omnia illa quæ antea a nobis sunt dicta accedere oportet / & cum ueluti chorus quidã omnia concinne loquũtur / tunc fidere oportet / ac si libeat interrogare nũquid aliqua manifesta antecesserit causa. Si quid.n. huiusmodi æger fateatur/expectata prima febris solutione/statim oportet lauare quum tunc certior tibi sit facta cognitio/ex ipso solutiõis modo. Nam arteriarũ motus in hoc in totum assimilatur huic qui in sanis depręhenditur/quum in nulla alia febre ad naturalẽ habitum reuertatur/neque si multum temporis primæ accessionis finem/& secũdæ principium intercidat/quẽadmodum in tertianis atque quartanis. In illis.n. febris remanet signum: in ephemeris autẽ in totũ aboletur accessione cessante/plurimis uero earum & humidi quidam vapores/& quibusdã etiam sudores optimi apparent/aut omnino quidam plurimus ueluti uapor ex intimo corporis exit. Verum vrinę quoque multo nunc meliores/quam circa febris principia uidebuntur & si capitis aut alterius partis dolor simul inuaserit neque hic amplius persistet / ægrotãtis quoque in tolerando facilitas/magnũ & ipsa signum/tanq̃ sigillũ quoddam ultra omnia alia signa febris bonitatem tibi indicabit / & si dum lauantur/neque horror insolitus molestauerit/neque alia tristitia affuerit & si post balneũ deinceps bene se habere perseueret/tunc ne uerearis cibum offerre/uinum quoque sine formidine ad potandum exhibe adhibito tamen ut pręsentia exigunt modo nos autẽ ut te non latet/ eis causam quæ antecesserit solemus prædicere / neque expectamus ut illam ægrotus anticipet enarrare quod maximũ est argumentum / illum non errare qui talem sit adeptus facultatẽ. Si uero remanẽtibus adhuc animi affectibus consideratio habeatur / tunc ex pulsibus maxime tentanda cognitio. Quẽadmodum in libris de pulsibus scripsimus/post hos uero & ab alijs scire quęrendũ/quod si illi iam quidẽ cessauerit/remanet autem dispositio paruum quidem ex pulsibus habebis inditium earum quę febrem attulerũt passionum/sufficiant autem tibi & sine pulsibus reliqua. Cõmuniter quidem omnibus vrinæ ruffæ: adiungitur uero his qui propter tristitiam febricitãt/acritudo/potius quã abundantia caloris quẽadmodum e diuerso/his qui propter furorem sed & extenuatio corporis/in his quos tristitia & cura uexarunt conspectior existit oculorum præterea cauitas ac incõsueta decoloratio. Hæc quidẽ sunt & in alijs/qui quouis modo diu cogitarũt com-

munia & ex oculis distinguere oportet. Nā ex his etiā in sanis animæ
mores possumus coniectare. At in ægrotis si quis diligenter inspicere
queat/sunt inditia certiora/sic quidē eos q propter disciplinas aut cō
téplationē aliquā diu cogitarūt/ab his quos tristitia corripuit discer-
nere oportet. At q uigilarint / distinguere oportet ex forma palloris.
Nam in ipsis facies subtumēs/& oculorum motus manifestus: uix.n.pal
pebras attollūt/inest etiā palpebris humiditas. Nam qui tristātur aut
cogitationibus detinētur his exiccātur/ cauitas uero est cōmune acci
dens oībus/mœrori uigilijs/cogitationib⁹/non tamē furori: in hoc.n.
neq; oculorum cauitas/neq; pallor manifestus & plus caloris / atq; cele-
rius ex imo prorūpit neq; pulsuū magnitudo destruitur: quēadmodū
in uigilijs/tristitia & cogitationib⁹: quare hęc a furore aptissime distin
guūtur/ab inuicē uero quēadmodū diximus antea. Eorum aūt qui ex
lassitudine in febrē inciderūt/cutis est siccior q̄ in alia aliqua epheme
ra febre/sed hoc quidē omnib⁹ ex lassitudine febricitātibus cōmune
existit in tēpore accessionis donec cōsistit post hoc uero pluribus mo
do non sint supra modū labore uexati/quędā humiditates/ aut calli-
dus uapor ex intimo corpore effertur quibusdā uero etiā postq̄ febris
cōsistere desijt/siccitas perseuerat/quod maxime accidit his quos su-
perfluus labor oppressit aut frigus / aut simul cum labore sunt a sole
deusti: & quidē pulsus non eodem in utrisq; modo se habēt quia par-
ui quidem his sunt/quos supfluus labor uexauit: in alijs uero magni.
Quæ uero corpore cōdensato accidūt febres (Cōdēsantur autē aut
ex frigore aut ex qualitate aliqua quę uim astringendi habet subito ei
aduenićte uelut illi qui aqua alluminosa se lauerit accidit) hæ quidē
ex oībus fębribus sole sunt astricta passio/has uero tactu cognoscere
licet: quēadmodū & arētes febres & quæ ex laborib⁹ & cōbustionib⁹
fiunt. Nam neq; hæc densitas hos queat latere qui tactū habēt exer-
citatū sed & caloris motus nescio quo pacto regreditur qui mitis qui
dem in primo tactu sentitur: acris autē multū si pluscululum tardemus.
Non tamē & his urinę sunt ruffę/neq; corporis tumor celabitur/neq;
etiam oculi caui atq; aridi fiunt. Quoniā etiam quibusdā humecti ma
gis atq; prominētes apparent / quam hi qui secundū naturam se ha-
bent/neq; sunt pulsus minores cuiusmodi in mœroribus/curis aut ui-
gilijs/ aut in modicis exercitijs apparent.

¶ De Febribus quæ fiūt ex inflāmationibus inguinū.

FEbres quæ ex inflammatione inguinum fiunt / pulsus habent
maximos / uelocees atq; frequentes: plurimusq; illis calor inest
ac postq̄ febris cōstiterit statim ex profundo quædam emergit
humiditas. Calida quidem sed mitis acris etenim/& mordax huic ge

neri febrium inter omnia alia minime adest / atque ut plurimum facies rubicunda illis & magis tumens urinæ quæ subalbidæ: communis autem omnibus huiusmodi febribus est pulsus a qualitas. Nam paucæ admodum ex his febribus eam quæ in uno ictu inæqualitatem ostendunt/& neque ipse satis aperte ac manifeste illam præ se ferunt. Talia quidem sunt ipsarum indicia.

Curare autem oportet omnes quidem balneis: At qui ex densitate cutis aut inguinum inflammatione febricitant si in aere balnei immorari iusseris / haud quaq̃ nocebis reliquos omnes q̃ citissime oportet ab aere semouere: si uero diutius in aqua immorari uoluerint permittere/oleo autem tepido & multo & manibus mollibus perfricare: q̃plurimum/atque hos præsertim qui ex labore febricitant. Secundo autem loco/qui meatus habent astrictos/& tertio qui inflammationem inguinum patiuntur/sæpius autem istos lauare in quantum cõtigerit/ cibum autem assumere qui ex labore febricitant possunt multotiẽs/ non æque tamen qui ex densitate cutis aut inguinis inflãmatione laborant. At his utrisque tenuis uictus est optimus: qui uero ex laboribus febrierint pręcipiendũ est/ut cibos assumant concoqui faciles/ac crudidatem pręcipue deuitent/sed & uinum potare quãtum possunt cõuincere sunt permittẽdi. Mensuræ autem ratio/quẽadmodum in aliis omnibus ex uiribus & ætate sumitur ægrotantis / necnon & ex naturali temperatura: & pręterea ex consuetudine & anni tempore & regione atque aliis huiusmodi/qui uero ex inguinum inflammatione febricitant arcendi sunt a uini potu donec inflammationes soluantur. At qui cutis foramina habent astricta: si non multum hoc affectu laborent neque plenum corpus habeãt/non sunt a uini potu prohibẽdi/ at qui pleniore corpore sunt prohibere oportet: qui uero ex vigiliis aut aliquo animę affectu febricitant/postq̃ balneaueris cibo humido ac boni succi reficere expedit: vinum uero his qui uigiliam passi sunt intrepidæ offerre nisi capitis dolor pręmãtur/aut pulsum uenarum in temporibus sentiant /liquet autẽ q etiam in aliis eadem cauẽda sunt sed & iis qui ira aut męrore aliquo aut cogitatione febricitãt vinũ est exhibendũ: & qui furore perciti fuerunt quando omnino ab affectu. Quieuerũt prius uero periculosum uti vino: tentare autẽ oportet & cõtrarium semp afferre ei quod molestat labori quidẽ quietẽ: vigiliis vero/ somnũ irę autem & furori atque tristitiæ sermonibus actionibus spectaculis/enarrationibus animi iocunditatem. Sic qui cogitatione laborat/omnino ratiocinatiões omittat/& q ex inguinũ inflãmatiõe febricitat prius huius curationi intẽdat / ac multo prius ulceris vnde originẽ habuit/hęc qdẽ febriũ ephemerarum indicia atque remedia suffi-

cietèr se habēt: reliquę uero febres nōnullę ex inaflmatiōibus nōnullæ ex humoribus accenduntur & quę ex inflammationibus fiunt sunt ueluti quædam accidentia partium laborantium & morbus magna ex parte ab instrumento patiente denominatur frenitis aut peripneumonia atq; pleuritis/aut aliquid tale sed de his postea dicemus.

¶ De febribus putridis.

AT quæ ex humorum putredine febres accenduntur ab hoc ipso nominantur febres & sunt non accidentia morborum/ sed ipsi morbi / ex his uero non nullę quidem sunt sine accidentibus quę & mitissime sunt quędā uero dicitur accidētibus infestāt nos uero de prioribus dicamus febribus quę accidētibus carent / in quibus maxime si fieri possit primo die qualis sit febris an acuta uel longi temporis est cognoscenda/ & utrum ex his quę intermittentes dicuntur an continua ꝙ si primo statim die certa cognitio haberi non potest secundo saltem inuenire tentandum / ꝙ si neq; in hoc aliquid firmum aut stabile / sciatur in tertio saltem aliquid manifestius apparebit non paucę sunt/quæ ut exquisitę dignoscātur quartum desiderent/ego uero quam breuissime potero indicia explicare tentabo/ex quibus speciem febris intelliges quamuis de istis planius ac manifestius alibi disseruimus.

¶ Signa febrium intermittentium.

QVæ igitur cum rigore inuadunt non ab re ex earum numero esse iudicabis/quæ per circuitum infestant tertianę enim atq; quartanæ in totum cum rigore faciunt accessiones/ sed tertianæ quidem in primo insultu cum nimio sæpe rigore incipiunt/in quartana uero post tempus magnitudo illi superuenit prçter id quod neque statim ab initio hæc febris solet inuadere/sed alijs quæ antecesserint subsequi.

Quartana itaq; eas quæ errabundæ aut erraticæ dicuntur/insequitur quottidiana uero intermittens raro aduenit/ quin os uentriculi patiatur/quēadmodum quartana ex male affecto splene generatur. Quæ quidem cum ualido rigore incipit magis febris tertiana quam aliqua aliarum febrium fore speratur. Si uero & alia/quæ postea dicentur signa attestentur hanc proculdubio in prima die tertianā esse cognosces ꝙ si cum paruo rigore inceperit tunc magis alia signa attendere mente oportet quoniā non quotidiana intermittēs tantū atq; quartana sed etiam hemitriteus aut aliqua alia ex cōtinuis esse potest alia uero signa & ex caloris qualitate & quātitate & arteriarꝫ motu sumūtur/ ex ipsa etiā rigoris forma & regione & tēporis statu atq; ex natura & ætate ægrotantis & ex prçcedētibus causis & his quæ concomi-

tantur. Nã calor quidem plurimus & acris esse debet: pulsus autẽ magni ac calidi uehementes/ueloces atq; frequentes/omnis inęqualitatis/pręterq̃ febrilis exptes. Rigor aũt ueluti si a re aliqua acuta plusq̃ frigida cutis pungeretur: quũ hi qui quartanam aut quotidianam intermittentem patiuntur/ potius frigidum rigorem sentiant: tempus autem anni æstiuum/sicuti & locus & præsens constitutio calidus/sit autem & ægrotantis natura calidior / biliosior & ætas iuuenilis & exercitationes potius q̃ ociositas antecesserint magis deustio q̃ frigefactio & parcitas cibi potius quã crapulæ: uigiliæ quoq; mœrores atq; labores & intensæ cogitationes ad eundem perducunt effectũ: q; si multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus hoc quoq; maximum aliquid pręter ea quę nuper diximus significabit q; si hæc omnia affuerint indicia aut saltẽ quæ maxima sunt aut tempestiua. Sitis quoq; uehemens adiungatur uomitusq; bilis aut sudor uel utraq; superuenerint tunc nulla dubitatio relinquitur: q; si inter hæc a febre quieuerit homo /hac inquam quæ ex suo motu est omnibus nota/propria uero febrium inæqualitas in arteriarum motu relinquat: tunc certissime poteris/esse tertianã febrẽ enuntiare æque ac si tertio die accessionem fecisse uidisses.

Signa quartanę.

Quartana autem (nã & huius signa scribere oportet) manifestissimũ sui prębet iudicium in principijs accessionum quando rigent adhuc qui quartana laborant. Nam eorũ pulsus satis tardi sunt ac rari. Cum autem consistit atq; febris etiam augetur necesse quidem est: ut ueloces fiant atq; frequentes. Seruatur tamen & tunc propria ipsius tarditas ac raritas si additam uelocitatem atq; frequentiam in accessionibus ratione perpendas & quidem si comparaueris quartanæ febris consistentiam tertianæ consistentię non parum uelocius atq; frequentius in tertianis pulsus ostendere arteriæ uidebuntur & unius motus inæqualitas in quartana febre propria ipsi monstratur: nam quæ omnibus communis est febribus in uno pulsu arterię inęqualitatem in hac manfestissime licet compræhendere: multo enim uelocius principium finemq; motus inuenies q̃ medium non tamen in tertiana ita se habet breuis etenim in ipsa est uelocitas excessus atq; in consistentia pręsertim uerum & caliditatis indicia diuerso modo se habent: nam æstum & deustionem & quendam uelut feruorem qualiter in tertianis uidetur / in quartanis haud quaquã inuenies: hęc igitur signa maxima sunt: reliqua uero extrinsecus: nam neq; hæc sunt omittenda sed & ægrotantis natura est inspicienda si in ea atra bilis abũdat & tempus quoq; anni/ si autum-

nus & pręsens constitutio/si inęqualis. Sic uero & loci natura & morborum peruagantium populariter & si lien intumuerit febrisq; sine ordine antecesserit & ætas senior q̃ consistentium & si cum sudore febres desinant. In his uero bilis flaue uomitus minime est expectandus quemadmodum nec in quotidianis intermittẽtibus hoc enim tertianarum proprium est signum. At quum febris cessauerit si adhuc signum febris remanserit pulsusq; his qui secundum naturam / rariores ac tardiores fuerint/quartana proculdubio erit huiusmodi febris.

¶ Signa quotidianæ intermittentis.

FEbrem uero quotidianã intermittentẽ uel ex his maxime signis agnosces: nã caliditatẽ humidiorem cũ quadam acritudine esse oportet nõ quũ primũ manus admouetur cõfestim: sed per moram. Nã quędã fumosa caliditas cũ multo uapore cõmixta exire uidebitur. Quũ magis ignis in humore suffocet: q̃ ipsum possit cõuincere: Sed & his minores sunt pulsus: pulsibus quartanarum quã istarũ pulsus pulsibus tertianarum. Rursus vero rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus: his q in tertianis quantũ illis pulsus quartanarum at tarditas in vtrisq; eodem modo se habet: Minus vero siticulosa hæc febris est: tantũq; eã quartana excedit quãtũ istã tertiana. lingua vero & totũ corpus siccissiuum est in tertianis at in febribus his humidissimum: & vomitus pituitosi. Et quæcũq; per ventrẽ excernũtur frigidiora sunt: atq; humidiora & crudiora: aquosiora & pituitosiora: Vniuersum corpus deniq; in hisce febribus plenũ crudis humoribus inuenitur: Et quidẽ ętatibus naturis anniq; temporibus: & temperaturis humidioribus accidunt/Nam iuuenem biliosa ac sicca temperatura/ nũq̃ uidi huiuscemodi corripi febre pueri autem & maxime infantes/ & ex his qui iam perfectum corpus habent pituitosi & habitus crassi atq; ocio plurimo dediti crapulis ebrietatibus balneis assiduis /post cibum præsertim utentes a quotidianis facile capiuntur/ loca etiam humidiora/atq; ex anni temporibus hibernum/atq; ex constitutionibus humidiores hanc præcipue afferunt febrem/quod si sit etiã populo cõmunicata tunc præter ea quæ antea diximus: signa hoc quoq; non parum ad eam dignoscendam conducit/nõ tamen harum febriũ declinatiões. Quẽadmodũ tertianarum & quartanarum sudoribus terminant. Quare neq; ad integrã quietẽ manifeste (exceptis paucis) pueniũt. Vrinæ vero quæ p̄cedẽtibus ipsis adueniũt totius morbi tẽpora docẽt. Quæ aũt in principijs videnť febris etiã speciẽ indicabũt. Nam in quotidianis vel albę sunt & tenues uel crassę aut turbulẽtę vel turbidę. In tertianis aũt ruffę vel subruffę. In quartanis vero varię quidẽ sed crudę: hęc omnia febriũ intermittentiũ sunt indicia.

¶ Indicia Febrium continuarum

Febres autem continuas ex eo cognosces ꝙ nullum eis adest ex signis quæ intermittentibus adesse diximus & si citra etiã quatuor & uiginti horas non cessauerit febris. Si uero inæquale habuerint incrementũ hoc præter alia longius etiam tempus ostẽdit/& quidem si & proprium febrium signum in pulsibus manifestum habuerint: Si uero inordinatio ac inæqualitas ipsis uel inconcinnitas adsit/& hoc etiam indicium magnitudinis ac cõtinuitatis: Si uero in hoc statu permanentes tertio die maiorem accessionem ostenderint aut excrementa & urinæ omnino crudę apparuerint non possunt huiuscemodi febres ad septimum diem terminari. Si uero & quarta dies tertiæ diei similis fuerit/ & febris quodãmodo submersa neq; facies/ aut reliquum corpus collabitur quicq̃ huiuscemodi febris ad longius tempus extendi consueuit: tales quidem sunt differentiæ earum febrium quæ accidentibus carent. Curatio autem earum deinceps scribetur: primum quidem intermittentium: Deinde continuarum ex intermittentibus. Vero breuissima quidem ac mitissima est tertiana longior autem ac quantum in ipsa est: haud quaq̃ periculosa quartana. Quotidiana uero intermittens longa & non sine periculo. Quare ab initio statim ad uniuersum ægritudinis tempus inspicientes rationẽ uictus instituemus. Nam quæ uelociter fiunt ac celeriter crescunt: & si ualde tenuem uictum exhibueris/haud magnum afferes detrimentum. Quæ uero sunt diuturniores nisi ab initio grãdiori cibo reficias/ hominem cum morbo pariter perimes/aut intempestiue uictus modum commutabis neq; enim oportet statu progrediente grandiorẽ quam prius cibum offerre / sed contra potius tenuiorem uictum qui in toto morbo exhibeatur ad statum reseruare. Hoc igitur in omnibus commune præceptum. Sed oportet prærerea quæ singulis febribus intermittentibus propria considerare ueluti confestim in tertianis (neq; enim male ab his initium sumendum) primum distinguas/ si exquisita sit febris & (ut quispiam diceret) legitima aut non exquisita sed uelut notha: nam quæ exquisita est non longius progreditur: q̃ ad septimum circuitum præter id ꝙ etiam minime periculosa: alteram uero/quæ non est exquisita: vidi quandoq; cum in autumno incepisset in uere desinere. Deinde uero ut par est in tẽpore adeo longo / tum quia ægrotus medici præceptis parere noluisset / sed in aliquo deliquisset/tum quia ex hieme lesus esset lien intumuit/& pręcordia flatibus sunt oppleta & iam subtumida quædam erat decoloratio in facie / ac præsertim circa crura adeo ut nobis de iuuene dubitare contigerit ac maioribus uti remedijs fuerit necessariũ. Sic igitur

nihil.simile habet huiuscemodi tertiana cum exquisita . quare & ab initio eas distinguere oportet quantum enim natura differunt/ tantum rationabile est rationem uictus permutare . Vt igitur eas optime sciamus distinguere/quæ adolescenti acciderint mihi sat erit scribere/quæ ueluti quædam exempla / ac monumenta tibi futura sunt earum quæ non exquisitæ tertianæ.

Erat tempus anni medium inter occasum.pleyadum & antecedens. equinoctium. inceperat autem febris cum horrore adolescenti circa auroram fere/quæ neq; in caliditate similis tertianæ uidebatur / neq; in pulsibus. sed neq; uomitus. bilis subsequutus est / neq; sudor sufficiens preterq̃ q; in die secundo tantũmodo circa horam tertiam.quidam pauci humidi uapores exierunt: ex quibus febris quidem transpirabat at ita pedetentim.ut uix circa noctem expers febris uideretur.Nam febris signum satis manifestum in pulsibus manserat/in reliquis uero circa vesperas satis bene se habebat/& per totam pariter noctem/rursus uero circa tertiæ diei auroram secunda.accessio facta est/omnino præterquam in tempore similis primę/nam nocte superueniente paululum. ante diem . vapores . humidi exalarunt ac circa quartę Diei auroram.febris cessauit/ac reliquo Deinceps autumni tẽpore/atq; hiemis quo.ægrotauit alia omnia & hora.accessionis & solutionis febris eundem.modum.seruauerunt . Agebat autem adolescens.circiter Decimumoctauum ætatis annum/albus. aspectu.& pinguis/qui sæpius antea.in ocio degerat / & crapulis balneisq; plurimis & repletionibus usus erat/quare neq; bene cibos . cõcoquebat simul autem aduenit.ei.Durities in pulsu.in prima . quidem Die atq; secunda mediocriter.in tertia autem.& quarta.atq; sequentibus. usq; ad septimam.ad tantam peruenit Dutitiem.ut quispiam . qui soli crederet pulsu multoꝝ fore mensium.ęgritudinẽ.iudicaret/talis autem.perdurauit usq; ad uernũ equinoctiũ.in quo cepit mollescere & rursus. postea quadragesimo Die omnino æger a tertiana.est liberatus tendẽte paulatim.ad mollitiẽ pulsu.ac minore quotidie fiente accessione vrinisq; meliorem.habẽtibus.subsidentiã / &.n. hæ quoq; in priore tempore erant admodũ crudæ: Talis quidem est tertiana: quæ alteri exquisitæ.maxime cõtraria existit.Reliquas uero intermedias haud numero paucas.ex extremis/quæ determinata sunt / non difficulter inuenies.Quæ.n.in principio sermonis tertianaꝝ febrium.indicia scripsimus/si omnia fuerint/exquisitam.reddunt tertianã/ cuius accessionis tempus.breuissimũ. Quatuor aut quinq; aut sex at longissime vndecim.aut Duodecim horas.complectitur & huiuscemodi febriũ. vrinæ tertio die aut ad summum, Quarto/coctionis signum ostendunt.

hoc pacto quidem exquisitam aut non exquisitam tertianam cognosces, eadem quoq; ratione & quartanam & quotidianam intermittētem: cui enim omnia insunt iudicia / quæ in quartanis febribus antea scripsimus/ hæc uera atq; exquisita quartana est/ cui uero minime spuria est: & nequaq̄ exquisita, & quotidiana quoq; intermittens: cui omnia quæ diximus insunt exquisita est, quæ autem eā naturam non omnino habet nō exquisita. Igitur neq; sunt quartana & quotidiana longæ: quę non sunt exquisitę: at quēadmodum exquisita tertiana breuis est temporis/ sic & quotidiana/ & quartana diuturnę/ Hæc quidem in his quæ per circuitum quendam febricitant/ oportet considerare. In alijs autē febricitantibus urinas atq; excrementa atq; uniuersum corporis habitum inspicere oportet calorem quoq; atq; arteriarum motum & quęcunq; alia prętet hæc Hippocrates & longus usus inspicere iubent. Veluti regiones anni tempora constitutiones & ętates corporum temperaturas cōsuetudines & causas antecedētes/ & quæ simul cum morbis inuadunt/ & quæ in medio tempore apparent. Iam totum ut cuiq; uideatur admonitum non tamen re uera ita se habet/ nam quoddam maximum etiam inter hęc omnia/ breue tamen dictu nōdū scriptum est, quid uero hoc est: morbi quātitas ac uiriū res quę ad eam explicādā uno indiget uerbo/ ad usum uero permagna/ neq; enim bene prænoscere possumus nisi horū singulorū magnitudinem diligenter pensitemus: nā utrū morbus sit exitialis/ an nō & quando magis debeat mori, aut sanitati ægrotus restitui nisi omnia quæ diximus diligentins animaduerteris ad duo redigens capita, ad ipsius. s. morbi magnitudinem & ægroti uires non poteris uere prænoscere. Nam si vires, adeo valide fuerint vt possint morbum superare necesse est ægrotum euadere/ si uero cōtra omnino morietur/ nō igitur solū inspicias qualis sit morbi species ac forma, sed & eius magnitudinē aduerte non paruā autē hoc exigit experientiā, tū alias ob causas/ tū quia neq; scribi neq; omnino sermone edoceri singulorū quātitas potest & si qd in nobis est ex nulla re adeo possumus ad exqsitā puenire notitiā q̄tū ex crebra exercitatione circa q̄titatis cōiecturā/ hoc qdē in ipsis opib⁹ & discere & docere possibile est/ quęcūq; uero in q̄litate determinant hęc diligēter ac manifeste q̄ breuib⁹ poterimus uerbis trāsigemus.

ℭ Tertianæ febris cura.

EXquisitā ergo tertianā ut quę ex flaua bile cōmota inualescat/ quāto magis fieri potest refrigerare oportet ac hūectare/ nam cōtrariorū contraria remedia quę quidem quod sup̄fluū est reprimāt: quod uero deficit suppleant at flaue bilis humor inter oēs q in corpore sunt aridior calidiorq; existit, hūc igitur quū ad uen-

triculum repit per uomitũ educere oportet: quum uero uergit ad inferiora per inferiorem excretionem hoc quidem & sponte fieri solet. in tertianis exquisitis. per urinam quoq; & sudores oportet diuertere. iuuat autẽ & per inferiores partes bilis expurgatio. venter autẽ mollibus clysteribus exinaniendus est. Vrina vero potionibus in quibus apiũ aut anetũ maduerũt prouocanda. & si tibi coctionis signa monstrantur iam cum fiducia: absinthium potes exhibere/quod alioquin summũ est stomachi remediũ ubi bilis infestauerit: si præsertim ex ipsius coma quantum sufficiat accipiens mellicrato intinxeris. Balnea vero calida ex aqua potabili prosunt tũ quia aliqd bilis educũt / tum etiam quia sua qualitate plurimum iuuant: nam huiuscemodi balnea humectãt: ac potentia refrigerãt/Marinę autem aquæ & salsę nitrosæ atq; sulphureę. plus quidẽ bilis educunt: sed multo minus q̃ potabiles prosunt pręstat vero neq; ipsas utiles dicere quando quidẽ plus qualitate nocẽt q̃ euacuationibus iuuent. equidẽ noui quendã corrupto iuditio hisce balneis vti psuasum/ deinde extenuato corporis habitu ad tantã uenisse perniciem: ut tabe cõsumptus interiret/reliqua uero victus ratio ad bilem etiã excernendã exhibeatur: semper autẽ oportet cõtrarias qualitates illis quę præter naturã inualuerint/opponere cum hoc multo plus iuuet: q̃ quomodolibet euacuare / sed neq; hoc ipse nouerat neq; alio docẽte didicerat. hęc igitur in balneis intentio sit ut corpus madeat atq; humectetur atq; iccirco neq; nitrũ. neq; sal neq; sinapi inspargere oportet: quod genus mali complures ægrotis affere uidentur. at plurimum olei calidi infundẽtes ad aquam perducere ac madefacere & si in ea natare uoluerint: quantum id facere possunt permitendum. At qui balneis admodũ delectantur: si etiã bis in die lauari permiseris nõ aberrabis/ sed illud semper habeto in memoria ut in tempore id faciãt: si uero etiam coctionis signa ostendantur tũc etiã si sępius laueris nihil deliqueris. A vino vero anteq̃ morbus cõcoquatur omnino abstinendũ at ubi cõcoqui ceperit dandum est ab initio tenue aquosum & paucum ubi uero iã prope est ut morbus soluatur amplius est offerendũ/cibi autẽ quicũq; humectant atq; refrigerant omnes utiles sunt exquisitis tertianis / quantitas uero in ipsis sit tanta vt bene concoqui possint. Ex oleribus quidem attriplex blitum lappacium / & malua / & latuca / & cucurbita. ex alijs uero ptisane succus: & ex alica sorbitiones / & ex piscibus saxatiles. Ex volatilibus autem quæ mollibus constant carnibus / quæ autem talia non sunt eorum alæ testiculi quoq; gallorum & suum pedes & cerebra. Paruorũ uero si etiam Dederis carnem liquefactã nihil nocebis sed & oua ad sorbendum sunt offerenda & præsertim vitelli eorum/

nam hi facilius/q̃ pars alba concoquuntur: ex fructibus autem per- mittendum est.ut illos degustent.qui non sunt omnino difficiles.con coqui/oportet abstinere a melle sinapi & salitis atq; omnibus acribus & a vinis & satis vetustis & quæ natura.sunt calida. hæc quidẽ sit ui- ctus ratio.in pluribus ueluti ad coniecturã exposita.Qui uero nõ ad- modum deliciosi sunt.his talis uictus est instituendus qualẽ.nosti me. aliquando instituisse in exquisita tertiana secundũ sermonem.Hippo cratis ex succo ptisane usq; ad crisim.hæc. quidem in exquisitioribus tertianis seruare oportet.

ℭ Tertianæ nothæ cura.

IN his vero quæ non adeo exquisitæ sunt. prouidendũ est pro ui ribus ne morbus.augeatur neue ægrotãtis uires prosternantur. Quæ longiori tempore debẽt laborare difficile uero est seruare vtrunq; quoniam.inediæ quantũ. prosunt ad morbi coctionem. tantum uel amplius officiunt uiribus.Cibi uero.quantum. ægroti ro- bur.adaugent tantum coctiones impediunt. Sed & id quoq; noscere opus est ad quantam magnitudinẽ perueniat morbus.ac quantæ sint ægroti uires:ut ad ea inspiciẽs.Quæ maius auxilium exposcũt inedia quidẽ in valentioribus utaris uiribus.& morbo coctu.difficili largiori autem.cibo ubi uires sunt debiliores neq; morbus.admodum.conco- qui contumax:hæc quidẽ & in omnibus aliis morbis cõsiderare opor tet in tertianis uero non exquisitis: neq; statim circa initia balneare expedit.sed cum primũ coctionis signa apparuerint.neq; quotidie ci bum oportet exhibere sed alternis diebus/quies uero & calefactio circa præcordia iuuant.& sorbitiones. concoqui faciles. & clysteres non admodum molles quod si sanguinẽ. mittere oporteat/neq; hoc quoq; omittendum. Sed ab initio statim adhibita earum rerum quas scis distinctione tantum.mittendũ quantũ præsens. exigit status. Sit autem totius. uictus ratio non quæ humectet atq; refrigeret uniuer- sum corpus.qualis in exquisitis exhibetur tertianis/sed & aliquẽ mo- dum assumat ad calefaciendum/atq; incidendum.plurimũ igitur eos iuuat ptisanæ succus.pipere adiecto uel etiam hysopum.uel origanũ. uel spicam.nardi mulsa aqua infundẽs & decoquẽs.ad bibendũ pro- pina.& quæcunq; alia.quæ cient vrinam præterq̃ illa quæ supra mo- dum calefaciunt atq; exiccant/maxime uero post diem septimã dan da est iugiter absinthii coma. & quidẽ oximeli potione plurimos iu- uat/& aliquid ex his quæ molliter ventrẽ subducunt quibus me assi- due uti nouisti:uomitus autem post cibum adeo his quibus hæc febris perdurauerit utilis est/ut multos sciam solis uomitibus statim fuisse curatos.

ℭ De cura

¶De cura quartanarum.

Deinceps de quartanis dicemus quas etiam ab initio mediocriter ac leniter tractare oportet nullum forte medicamen: aut euacuationem exhibentes: nisi forte sanguis uehementer superabūdās appareat/& si vena incisa is qui fluit niger videatur ac crassus (pręcipue uero in his qui liene laborant huiuscemodi uisitur) audacius mittendus est: q̄ si flauus aut tenuis apparuerit: statim supprimendus. venam uero secare oportet/uel interiorem aut eam quæ est in sinistro cubito mediā & uictum instituere minime flatuosum optimum: ventrem quantū possibile est mollem facientes his quibus uti consueuit: q̄ si hæc nihil proficiant clysteribus utendū est a principio quidem mollibus postmodū uero acrioribus. Arcendi sunt autem a carnibus porcorum atq̄ ab omnibus edulijs. Quæ tenacia sunt & tardum habent exitum ac quæ refrigerant exiccantq̄ corpus: vino uero utendū est albo ac tenui ac mediocriter calido: & uolatilibus quæ boni succi sunt & non in paludibus degunt: pisces autē adhibendi concoqui faciles mollibus carnibus nihil tenax habētibus præditi utendum est autem salsis & sinapi & certis diebus id medicamen quod Diatriūpipereon uocatur uel quod diospoliticū est assumēdum: & si quotidie piper tantum cum aqua biberent recte etiam facerent. A frictionibus autem & ambulationibus & balneis atq̄ alijs usitatis non sunt penitus prohibendi & si omnino possent a balneis abstinere solis contenti frictionibus q̄plurimū ex eo iuuamen admitterent. Et si quartanę accessio breuis sit neq̄ admodum uiolēta nihil nocuerit si diebus interiectis ad consueta exercitia se trāsferant: hęc quidem ab initio usq̄ ad statum sunt peragenda. Si uero in statu morbi præcipue ægrotus etiā uideatur: tunc subtilioris uictus ratio est adhibenda q̄ ante uel postea: statim uero præcipiendum est ut diu cōquiescat ac uisceribus prouidendū ungendo atq̄ emplastrando his quæ mollire ac laxare possint: Deinde medicamentis utendum: quę ciendi vrinā uim habent & si coctionis morbi indicia apparuerint: tunc purgare oportet his quæ humores acros exinaniēdi uim habent non semel tantum sed sępius si fuerit necessarium. Vtendū autem & uomitibus post cibum tunc continue & si nihil prohibuerit eleborum albū est exhibendum: primū quidem permixtum radicibus q̄ si nihil fecerit eleborum ipsum. Qui uero nequeūt euomere hi per inferiora purgandi his etiam medicamen confectum ex uiperis in potu dādum & alia quę ad huiuscemodi febres cōmendātur ex quibus est & illud nobis familiare præ cęteris laudatissimū quod succum cyrenaicum recipit. Quicunq̄ uero ab initio aliquod ex his medicamentis exhibue-

runt aut omnino ante statum quartanam quæ erat simplex sæplus fecerunt duplicem ac omnino maiorem ac difficiliorem: ex duplici autem triplicem aut omnino ambas difficiliores maioresq́ reddiderũt. noui autem medicũ qui ausus est homini qui triplici quartana laborabat medicamen ex uiperis exhibere / quando nõdum morbus augeri cepisset deinde (ut par est) auctis omnibus febris cõtinua subsequuta hominem occidit.

Cura Quotidianæ.

QVotidianam autem intermittentem cum uolueris curare, vtere oximelli te post primos dies & alijs quę possunt urinam ciere & uniuersum totius uictus caput sit ad incidendum efficacius circa statum uero de uentriculo est habẽda sollicitudo ac de eius ore præsertim deinceps iubendũ est ut post radices & cibos assumptos euomant: his etiam quæ pituitam subducunt utendum. Reliquam vero uictus rationem ad cõmunes intentiones inspiciens inuenies.

Cura febrium continuatrum quæ carent accidentibus.

COntinuas autem febres quibus quidem status morbi non longius a septima futurus est & uires ualidæ sunt/atq; ætas præterea consentit/his quidem admodũ exquisitus & tenuis uictus est instituẽdus. Quibus uero status totius morbi longius abest a septima uel uires inualidę hi ab initio grandiori cibo sunt reficiẽdi: prope uero statum tenuiori: cum aũt iam adest status tenuissimum uictum seruare oportet deinde aliquanto uberiorem ac potius simile augmentũ efficere huic qui ante statũ fiebat decremento: sanguinẽ uero mittere oportet & ob morbi magnitudinem & quibus rubor plusq̃ naturæ cõueniat & maior q̃ pro consuetudine corporis tumor & uenæ eminẽtes atq; extensę/his omnibus est auferẽdus nisi uires aut ætas aut aliquid eorũ/quæ supra cõmemorauimus prohibuerint/q uero humidus uictus in febribus acutis omnibus iuuat dudum recte dictum est. Succũ igitur ptisanæ his quibus non acescit exhibere oportet & mellicratum quibus nõ bilescit & sorbitiones ex alica & panẽ ex aqua & quęcũq; alia eandem aut similem uim habent: in his uero quæ pręter modũ calidæ & æstuosæ/ quũ primum uideris coctionis signa tunc audacter aquã frigidam potandã exhibe: modus uero in quantitate seruetur: quemadmodũ tempus anni regio/ætas & natura & consuetudo etiã exposcit talis quidem est ut in uniuersum dicam febrium quæ accidentibus carent curandaręratio.

Quæ uero cũ accidentibus sunt non æque simplicẽ exigunt curationẽ. At pro uiribus metiendũ est quãta sit febris quantũue ex acciden-

tibus periculum immineat atq; ad id quod uehementius ac difficilius intendendũ non posthabita, omnino etiam alterius cura/age enim si quis febricitet eoꝝ qui sunt habitus plenioris ueꝝ ex recentibus cruditatibus angorem quendã sentiat ac morsum atq; os uentriculi afflictum uel si etiã humorem aliquem malum euomuerit & in huius transitu non paꝝ fuerit offensus adeo ut grauiter se habeat atq; anxie nũquid hic ad febrem respicientes solam multitudinẽ euacuare tentabimus quod alioquin sine molestia faceremus uel prius ori uẽtriculi ꝓuidebimus deinde postq̃ circa hoc bene se habuerit quam contigerit totius corporis euacuationem faciemus: michi quidem ita agendum uidetur multos itaq; uidi qui ita affecti erant quosdã interijsse nõnullos ad extremum periculũ fuisse perductos/quum medici eos curare tentassent anteq̃ os uentriculi corroborassent: sed neq; si fuerit febris cũ profluuio uentris alia est opus euacuatione. Verũ hæc sola sufficit q̃uis non sit pro multitudinis ratione: quicũq; enim his plus adimere fore necessarium putantes aut sanguinem mittere aut uentrẽ mouere tentarũt in grauiora pericula duxerunt sed neq; si quis simul & distentione neruorum laborauerit & sanguinis equiuerit missione neq; huic tantum semel mittere oportet quantũ exigit morbus sed aliquid etiam accidenti est relinquendũ cuius causa sæpe sudores eueniunt & uigiliæ molestant & uires ęgroti debilitantur ita etiã si uehementissimę uigiliæ aut dolor intensus ægrotũ infestant / cauendæ sunt subitæ ac multę euacuationes ipsa pręterea ambientis aeris tẽperatura loco accidenti cuiusdam habenda quando exquisite calida ac sicca fuerit qualis est tempore medio inter canis ortũ & arcturi atq; ideo omnes quibus medici nichil omnino de tempoꝝ statu cogitantes sanguinẽ abstulerunt/interierunt / si etiã ualde frigida fuerit tunc quidem sanguinem mittere est formidandũ/neq; illud ignorare oportet/nõ parua ex similibus rebus sequi pericula: interierũt autem nonnulli/qui in calidis admodum cõstitutionibus nõ recte euacuãtur ex defectu animę/quem sincopim uocant/& dissolutione/in frigidis uero cũ accessiones incipiunt/ nimium refrigerati nequeunt tolerare/ ob hæc igitur neq; in locis supra modum calidis aut frigidis sanguinem mittere audemus/sed si regio ipsa & temporis status consentiunt omnino abstinemus/quum uero non consentiunt euacuamus quidem sed multo minus quam si neutrum prohiberet tanquam etiam accidens quoddam ægrotantis ad patiendum facilitatem considerare est necessarium: multi enim neq; unquam sunt euacuati neq; euacuationem ullam integram aut inediam longam possunt perferre sed alii quidẽ ex his in omnimodam corporis imbecillitatẽ facile incidunt/quidã uero

os uentriculi male affectũ habent adeo ut cibos abhoreant ꝙ si eos cogantur assumere aut nõ retinent aut male concoquunt/ In hac dignotionis parte etiam ęgrotantis tẽperaturam contemplari oportet/ quicunq; enim calidi & sicci natura sunt/ hi omnes facile ab integris euacuationibus offendũtur/ & consuetudo quoq; nõ parui momenti est tum ad omnia alia/ tum præcipue ad euacuationis indicationem/ quidam enim nũq̃ fuere euacuati neq; unq̃ euacuationem integram pertulerũt & multis cibis usi sunt nõnulli contra neq; multis cibis usi fuerũt/ & euacuationibus sunt assueti/ hos igitur intrepide euacuare oportet quando & reliqua etiã consentiunt cæteros uero/ nec si omnia alia id suaserint eodem pariter modo / & corporis habitus considerare oportet nã qui densa & solida carne cõstant his habitus haud quaq̃ facilis pati / quare nõ oportet uereri ipsos euacuare ex toto si q̃dem & alia id iubent sed qui mollẽ & humectã & diffluentẽ habent carnem hi mirum in modũ sunt ad patiendum habiles quare & si reliqua omnia sanguinẽ esse minuendũ persuadent/ non tamen id facere audendum est sed alijs euacuationibus quantũ moderate & cum formidine fieri potest utendũ est/ eodem modo & quicũq; supra modum crassi sunt aut macilẽti nam & his uenam incidere cauendum est aliasq; euacuationes integras uereri oportet/ his etiã & ætas annumeranda est ueluti accidens quoddã/ quod prohibendi integram uacuationem uim habet/ neq; enim pueri neq; seniores/ hęc sine noxa tolerant hosce igitur oẽs/ quos diximus ubi dispositiões hortent nõ semel neq; ex toto sed paulatim oportet euacuare inedijs moderatis & frictionibus & clysteribus mollibus inunctionibusq; & cathaplasmatis & balneis/ quorum singuloꝶ indicationes ab his quæ antea dixmus sunt assumendę. Ita etiam si quando duo contraria accidentia consequantur/ inspicere oportet uerum eorum sit fortius / eodem modo si duo morbi eundem hominem obsiderint qui inuicem pugnantes habeant indicationes nam & tũc quoq; aduersus id quod magis urgeat instandum neq; alterum omnino negligendum: eas uero/ quę habent ex accidentibus & morbis indicationes non simpliciter sed secũdum causam a qua singula fiunt considerandũ qualia sunt defectus animi & dissolutio nam consueuere medici de una re hæc dua nomina dicere est unum quidem res ipsa cuius sunt plures causæ nam animo deficiunt & in morbo cui choleræ nomen est & in profluuijs uentris & difficultatibus intestinorum ac leuitatibus & muliebri fluxu & vulneribus & sanguine per ora uenarum quas gręci hemorroydas appellãt emanante aut per superiora educto/ aut per nares aut alios meatus/ & in enixarum purgationibus immoderatis nonnunq̃ uero & uehe-

mens cruditas animæ defectum attulit & tunc præsertim cum uen-
trem supra modum soluerit & qui morbus bulimos appellatur nihil
aliud est q̃ animæ defectus/omnem præterea quæ ex utero prouenit
strãgulationẽ defectus animi antecedit sicuti ad uteri uersus superio-
ra recursus & ad latus inclinationes atq; inflãmationes plerunq; con-
sequitur. Antecedit autem morbum attonitum & comicialem cũ ma-
lignior existit & dissolutiones & sincopim & tabẽ: sed & in principijs
febrium non ad modum paucarũ aduenit & tunc præsertim cum su-
pra modũ aut siccum & squalidum aut plenum immoderate corpus
extiterit & nõnunq̃ etiam simul cum febre incendente atq; maligna
inuasit & quibus extremæ corporis partes in principijs febrium plu-
rimum sunt refrigeratę & quicũq; ob inflammationis magnitudinem
uel epatis uel uentriculi uel stomachi febricitant his etiã in principijs
accessionum animi defectus adueniũt illis præsertim quibus humores
crudi redundant aut qui aliquam præcipuam partem obstructam ha-
bent. Animo etiã deficiunt quibus os uentriculi male affectum est aut
humorum uitio mordicatur aut crassis/ lentis aut humidis uel frigidis
humoribus aggrauatur. Quidam etiam in uehementibus animæ affe-
ctibus animo defecerunt sed præcipue senes & qui alioquin sunt im-
becilles: etenim plures eoꝝ tristati aut lætati aut irati animo defece-
runt & uero ubi humiditates quædam his ita affectis haud in tempo-
re superuenientes animi defectum inducũt sicuti & qui magis robu-
sto sunt corpore ex immoderatis sudoribus idẽ patiuntur & si abscel-
sus quispiam erumpat uehementer uiribus officit ac tũ præcipue quũ
materia tota ad uentriculum uel uentriculi os aut thoracem defluxe
rit/& si quando etiam nos abscessus secantes totũ emittere pus ten-
tauerimus animi defectum subsequi est necessarium. Et si quandoq;
purgantes aut clystere abluentes aut quõcũq; euacuantes id aliquo
modo uehementius q̃ oporteat egerimus neq; enim in morbo inter-
cute tota simul superfluitas (quãuis sit præter naturam) potest sine
noxa euacuari sed tunc quoq; necessarium est hominem deficere ani
mo: at uero ex uehementia dolorum ueniũt dissolutiones cum mor-
sus quidam ac tormina aut ilei aut intestini crassioris affectus subito
accidũt sed & neruus percussus & musculi caput animi defectum in-
tulerunt & maligna in articulis ulcera omniaq; gangrenosa & depa-
scentia & immoderata frigiditas atq; caliditas uitalisq; roboris disso-
lutio / hæ quidem sunt defectus animi causæ.

Singulæ uero earum propriam curam desiderant & de omnibus qui
dem non contigit scribere: nam quæ passionibus assident sine illis cu-

rari non possunt. Tantū igitur in præsenti sermone de ipsis dicemus: quantum quispiam de eis ediscens possit his quæ repente ingruunt accessionibus occurrere ueluti ꝙ eos qui ex choleris & uētris profluuio & multis alijs uniuersim factis euacuationibus dissoluuntur aqua frigida spargere oportet & nares appręhendere/ & os uentriculi perfricare ac iubere ut euomant stomachum irritando digiti uel pennæ immissione sed neq; malum manus uel pedes alligare oportet autem nexus fieri plures ac fortiores circa manus quando per inferiores partes fiunt euacuationes quemadmodum quādo per ora uenarum hęmoroidum sanguis profluit aut uentris profluuia adsunt/aut cum per vteros exeunt in mulieribus menstrua: nam si tunc crura fortius ligentur/ sæpius aliquid ad partes inferiores attrahitur contra autem fit in fluxibus sanguinis factis per nares atq; uomitibus in quibus crura sunt uehementius alliganda & quidem quibuscunq; in vulneribus sanguis emanat. Eodem modo si ex superioribus partibus accidat inferiores si ex inferioribus superiores uinculis sunt astringendæ situm quoque aliquem in aduersum tendentem parti expedit inuenire: non tamen hoc multum fiat: nam si nimium tēdatur atq; ex hoc fatigetur nihilominus irritatur q̄ si inclinaret ad eundem locum/ in uniuersum autē/ aut ad communia membris patiētibus in aduersum trahere oportet aut ad ea in quibus est euacuationis origo. Atq; ideo uehemētes euacuationes quæ ex uteris fiunt cucurbitulæ mammillis appositę statim sedant. Quæ vero ex naribus epati ac spleni secundum narem patiētem: ꝙ si ex ambabus naribus totus ac plurimus sanguis effluerit. Vtriq; visceri sunt adijciendæ. Vinum etiam aqua frigida temperatum curat eas. Quæ ex magnis fiunt euacuationibus dissolutiones: & tunc præsertim quando ad ventriculum fluunt humores. Sed aduertendum est an aliquid sit quod prohibeat huiuscemodi exhibitionē. Veluti si aliquod unum ex uisceribus inflammationem patiatur / aut caput uehementius doluerit aut passio aliqua/quæ delirare cogat affuerit aut febris incendens in morbo crudo / magna enim & quasi insanabilia ex potu uini in huiuscemodi affectibus nocumenta proueniunt/ ꝙ si nihil prohibeat post modum ægrotantis naturam & consuetudinem & ætatem & ambientis aeris temperaturam distinguere oportet ad hæc enim respiciens uel frigidum uel calidum potum exhibebis / nam qui assueti non sunt potare frigidum aut manifeste ex ipso offenduntur: & quicūq; natura sunt frigidiores/& qui in extrema sunt senectute & loco natura degunt frigidiori / & tempore hiberno cauere frigidum oportet/at qui contrario modo se habent / hisce in

trepide offerre. Sit uero uinum in fluxionibus / quæ ad uentriculum fiunt calidum & tenue quale lesbiū in sanguinis autem fluxibus crassum ac nigrum & acerbum / ipsis uero locis imponere oportet ueluti ventriculo & utero / & stomacho / & thoraci quæ corroborandi uim habent / capiti autem & fronti / præter hæc / illa etiam quæ refrigerant. Et quibus vel in summis partibus / vel in naribus vena aliqua disrupta est / medicamen aliquod / ex his / quæ sanguinem supprimere possunt imponendum. Balneæ vero in fluxionibus quidem ad ventrem aptissimæ sunt: sanguinis vero fluxum acriter irritant: & quicunq; ob sudoris multitudinem animi defectum patiuntur: His etiam plurimum nocent / hos enim astringere oportet / ac refrigerare / ac non laxare cutem: & vinum frigidum: præcipue his exhibere / neq; aliquo pacto calidum offerre. Sed neq; etiam crura / ac manus ligare oportet: neq; cogere ad vomitum / neq; vllo modo mouere. At ventis refrigerantibus aditus præparare: aerem quoque domus alterare: frigida atque acida qualitate miricis uitium / pampinis ac rosis pauimentum consternentes. Nihil uero horum confert: vbi ad uentrem fluxiones fiunt. Nam quo magis cutem densaueris / tanto ipsæ magis augentur. His igitur qui ex euacuationibus dissoluuntur / ita confestim succurrendum est. At qui ex multitudine laborant: non ita verum in illis membra: quamplurimum fricare oportet / calefacere atque alligare. A vino vero & cibis abstinendum / & balneis etiam / si febricitauerint: Sufficit autem si eis dederimus mellicrati potum: in quo ebuliuerit thimus / vel origanum / vel pulegium / vel hysopus: Conuenit quoque oximel / & ligare ac fricare manus: potius quam crura & quæ etiam ex vtero laborant: atque exoluuntur: non aliter curandæ sunt / excepto oximelite fricare etiam atque alligare magis pedes oportet quam manus: & quemadmodum in multo effluxū cucurbitas mammillis imponimus: sic auertendi gratia inguinibus & coxis adhibebimus. Et naribus quidem ea quæ fetidissimum odorem habent. Vteris autem odorata ea etiam quæ laxare ac calefacere possint medicamenta afferemus. Si vero os ventriculi fuerit imbecille atque ideo animi sequatur defectus: ea quæ roborandi vim habent: oportet emplastra adhibere: quale est quod fit ex palmulis: vino / farina ordei / croco / aloe / ac mastice: madefacere autem his quæ constant ex absinthio / & oleo melino / & masticino / & nardo / & vino. Et si exurantur miscere ex refrigerantibus aliquid: veluti cucurbitæ succum / atque lactucæ / & portulacæ

& solani/& intybi/& vuæ acerbæ : hoc quidem non solum refrigerat sed etiam astringit aqua etiam frigida plerũq; iuuat si in tempore det alioquin plurimum obest atq; his qui uentriculi os male affectum habent uinum calidum potius oportet exhibere si nihil sit aliud quod prohibeat plurimum vero iuuat eos qui ita laborant/etiam frictio ex tremorum quod si ex his remedijs nihil melius se habuerit eos quidẽ qui adusti sunt: q̃primũ ad balneas ducere oportet / qui uero aliquid frigidis sentiunt medicamen diatrionpipereon nominatũ atq; ipsum piper solum atq; absinthium bibãt: qui uero ex uiciosis humoribus os uentriculi mordicantibus dissoluuntur / hos post aquæ calidæ aut hydrolei potũ fac euomere/q; si difficulter euomant prius concalefacere oportet/quæ os uentriculi circunstant loca & manus & pedes q; si neq; hoc modo possunt euomere digitos aut pennas demittendo irritare oportet q; si neq; sic euomant rursus his oleum calidum quam optimum inueniri potest exhibendum: solet autem sæpius oleum nõ solum ad uomitum irritare: sed etiam uentrem molliorem facere: est autem hoc non paruum bonum præsentibus rebus quare nisi sponte accidat arte procurandum est pręcipue uero & appositis hoc tentãdum est facere q; si ex istis facilius fiat etiam absinthij comam in mellicrato decoquens ad potandum exhibeas atq; deinceps ulinum deinde omnibus modis membra oportet corroborare, partim his quæ extrinsecus apponuntur/partim absinthij potionibus / non tamen id in principijs faciendum: suadeo sed postea quando circa aluum partes fuerint expurgatæ quando uero adhuc humores in ipsis continentur nondum astringere sed tantũ concalefacere (ut antea diximus) conuenit ubi uero multa pituita frigida in ore uentriculi fuerit aceruata/inungere quidem plurimum oleo/ in quo absinthium ebulierit/ postea uero etiam mellicratum exhibere/uel hysopum/aut aliquid simile infusum similiter in oximelite/aut piper/aut diatrionpipereon aut diaspoliticon medicamen/uictus autem ratio omnino incidendi uim habeat/quæ uero ex nimia frigiditate ueniunt exolutiones eodẽ modo curandæ sunt / quo bulimi omnimodo calefaciendo / uinum igitur eis exhibere oportet calida temperatum ac cibos qui calefaciẽdi naturam habent/fricareq; ac calefacere ad ignem simul quæ uero ex nimio calore accidunt his quæ refrigerandi ac corroborandi uim habent: hæ uero maxime eueniũt ijs qui in aere suffocante ac balneo commorantur statim igitur ipsos corroborabis/si aqua frigida sparseris/& flabellaueris ad uentum conuersos & os uentriculi perfricaueris atq; agitaueris ac postmodũ uino ciboq; refeceris / at qui ob inflã-

mationis magnitudinem/aut uehementis febris malignitatem animi defectum patiuntur/quando in principijs accessionum refrigerantur/his membra fricare fortiter/& calefacere/cruraq; ac manus alligare/ac uigilias/cibiq; & potus omnimodam abstinentiam praecipere oportet. Optimum vero in his quid futurum sit praecognoscere/atq; haec ante accessionem facere anticipare: eos etiam qui ex siccitate in principijs accessionum defectum animi sunt incursuri/optimum est praeuidere: nam si duabus aut tribus horis ante accessionem exhibito cibo manus ac pedes constringi iusseris non interibunt. Oportet autem cibos esse concoqui faciles/& uentriculo aptos. Quod si magnum imminere periculum fueris suspicatus vinum dare anticipabis/vinumq; praesertim in alicam elixatam infusum q; si aliquid panis loco alicae exhibueris idem valebit. At si mediocris animi defectus expectatur uino parcendum: sufficit enim tunc mala punica/aut pira/aut poma: vel aliquem alium fructum acidum cibis admiscere: & si adhaec mediocriter tulerit accessionem cum rursus cibum obtuleris/non erit necessarium fructibus uti: haec quidem facienda sunt si quid futurum praeuideris. At qui ex inopinato in periculum inciderint uinum calidum/& panem est exhibendum/& parum aliquid cum eo alicae calidae. Nam si his qui ita affecti sunt amplius obtuleris/aut cibos difficiles concoqui/non modo sincopem patientur. Verum etiam strangulabuntur: at qui animo deficiunt ex membri principalis obstructione/his oximel dare oportet/atq; ex hysopo origano pulegio/& melle potum/cibosq; incidendi naturam habentes: nam crassi ac tenaces magnas in similibus afferunt noxas. Sed neq; deterius fuerit membra/sicuti crura atq; manus perfricare atq; alligare: prodest etiam hisce potibus utiq; urinam ciendi uim habent ueluti qui anetum & feniculum/& apium/& petroselinum/& amim/& daucum/& spicam nardi recipiunt/quae ubi manifeste iuuerint iam uino utendum est albo & tenui: non admodum antiquo. Nosces uero huiuscemodi obstructiones cum ex alijs inaequalitatibus pulsuum: tum ex his praecipue quae secundum magnitudinem paruitatem ac uehementiam & debilitatem fiunt/& ubi etiam humorum plenitudo non adiungatur/nam & istius quoq; communes sunt: fiunt uero & in huiuscemodi dispositionibus/quum uehementes fuerint pulsus intercidentes: haec quidem in libris de pulsibus a nobis latius explicantur. Nunc uero transgrediamur ad eum sermonem qui superest de reliquis exolutionibus ueluti quae ex abscessum disruptione aut sectione

contingunt aut ex supflua euacuatione in his qui aquā intercutē pa-
tiuntur: cōfestim quidē hi optimis odoribus fouēdi sunt paulopost au
tem sorbitionibus concoqui facilibus sunt reficiēdi. Si vero ob tristitiā
aut gaudium/aut timorē/aut iram/aut terrorē exoluantur odoribus/
& narium apprahēsionibus sunt reuocādi cogēdiq; ad vomitū. Eodē
pariter modo/qui ex vulneribus/aut purgatiōibus/aut doloribus qui
in articulis neruis/& musculoꝝ tēdonibus eueniūt exoluūtur. Statim
sunt ab eo affectu reuocādi/postmodū uero conueniēs passioni cura
est afferēda. Animi uero defectus qui intestini laxioris doloribus / aut
ilei / aut similibus uehementibus cruciatibus fiunt ex patientium lo-
corum concalefactionibus fricationibusq; extremorum pręcipue cu-
rantur. At quæ ex propria imbecillitate uirium quæ regunt corpus
eueniunt exolutiones ex intemperatura uidelicet factæ partium de
quibus uires proueniunt contrarijs curare intemperaturis oportet/
frigidas quidem concalefacientes. Calidas uero refrigerantes atq;
in alijs eadem ratione. Virtus igitur quam uitalem uocant quam ex
corde prodeuntē ostēdimus ex pulsuū debilitate cognoscitur. At quę
ex hepate oritur ac naturalis dicitur ex sanguineis egestionib⁹ ab ini-
tio aquosis atq; tenuibus: postmodū vero crassis admodū fecis: at quę
ex cerebro originē ducit/q̄ pręcipue nōnulli animalē appellāt ex mo
tuū uolūtatioꝝ imbecillitate depręhēdit: sed de his quidē dispositio-
nibus proprio tractatu separatim scribemus. multa. n. ab ipsis medicis
sunt prætermissa.

¶ Cura capitis a varijs causis molestati.

QVoniam vero sermonem de accidentibus hucusq; feci-
mus rursus ad primū institutum redeamus: unam in om-
nibus communem intentionem habentes causas a qui-
bus fiunt eorum singula considerare: hæ siquidem tibi
conuenientem curationem ostendent: veluti siquis doleat caput/
siquidem stomachus illi male affectus sit / & fastidium sentiens: Iu-
bendum est ut euomat / nam uel bilem euomet / vel pituitam / uel
utrunq;: q̄ si nulla appareat in uentriculo passio. Considerandum
nunquid multitudo uel obstructio aut inflammatio aliquarum capitis
partium adsit inuenies vero primum quidem si interrogaueris nun-
quid Dolor per totum caput extendatur / aut alicui particulæ fortius
insideat: Deinde nūquid cum grauitate uel tensione uel mordicatio-
ne uel pulsu: nam qui cum grauitate dolores fiunt/multitudinem ostē
dunt: qui autē cum mordicatione uel uaporis uel humoris acritudinē
cum pulsu uero inflammationem at cum tensione/ siquidem sine gra
uitate ac pulsu spiritus crudi ac flatuum multitudo: si uero cum pulsu

corporis membranos inflammatio. At si grauitas adsit multitudo in-tra membranas contenta significatur. Quum igitur omnia distinxeris causam ex qua horum singula fiunt considerare oportebit. Illa enim tibi modum curationis ostendet/ veluti si multitudo vaporis atq̧ humoris contineatur aduertere: oportet nũquid ob magnitudinem febrium humores diffusi ac ueluti efferuescentes ad caput ascenderint aut propter eius partis imbecillitatem aut ob totius corporis plenitudinem: hanc enim totius corporis euacuationibus / haud difficulter curaueris eum uero qui ex partis imbecillitate contingit/ partim quidem in contrarium trahendo per totum corpus partim ipsi parti remedia adhibendo in contrarium vero trahes clysteribus acribus & nexibus & frictionibus in partibus inferioribus plurimis & si expedierit aliquid etiam sanguinis abducendo partem autem sanabis eo tempore quo ad uniuersum corpus retrahis his vtens madefacionibus quæ a capite uim repellendi habent ac deinde euacuantibus postremo uero corroborãtibus/ repellit autem oleum quod immaturum nominatur aut tale aliquid simile & quod oxyrodinum & rosaceum vocatur ipsum per se ipsum & quæcunq̧ ex capitibus papaueris & teneris oliuæ germinibus & hederæ corymbis/ menthaq̧ uiridi & sisymbrio parãtur: vtẽdũ uero ipsis in multitudine quidem crudiore ac frigidiore tepidis in calidiore autẽ & biliosiore frigidis. Euacuat autem atq̧ dissoluit & oleum calidũ ipsum p seipsum: magisq̧ si antiquũ fuerit vel sicyoniũ: aut anethũ in ipso ebulierit. Nam multitudo humorũ qui nõ admodũ sunt crassi atq̧ tenaces sufficiẽter p huiuscemodi euacuatur: si etiã spõdilion uel serpillũ intus decoxeris: aut pulegij comã uel calamẽti uel menthę vel sisymbrij: ita ẽt id qđ crassius est euacuabis: hęc vero ipsa/ viriũ ẽt aliqđ mẽbris adijciũt: & quæ debilia sunt roborãt. Vtendũ vero ipsis deinceps usq̧ ad integrã sanitatis restitutionẽ: & si oportuerit/ p nares ẽt & palatũ expurgabis. Sternutamẽta ẽt sunt excitãda. Et si ad balneas hominẽ induxeris siccis sindonibus caput est pfricãdũ. salq̧ & nitrũ & synapi sine oleo imponẽdũ. hæ qdẽ sunt ex particulę debilitate doloris capitis medicinę. At qñ ex magnitudine febriũ accidit & medicamẽta adhibere est necessariũ: frigidæ qualitates: ac uires: & quæ ex hydreleo & oxyrhodino & papauerũ capitib⁹ cõstãt infusiones expediũt. ¶ In dolore ãt capitis q sanguis fluxũ/ aut uomitũ decretoriũ significat nõ remedia quęrẽda. neq̧. n. accidens quoddã sed bonũ signũ potius tale qcq̃ est existimãdũ: sicuti & multa alia quę añ crises cõtigũt. Quę plĩmis qdẽ terrorẽ icutiũt/ bonũ tñ qddã ostẽdunt. Optimũ uero posse dignoscere ubi corpus pturbatũ

natura cum alias excretiones / tum præsertim vomitum/& sangui‑
nis fluxum moliente quorum inseparabile indicium est capitis Dolor.
Diximus autem plenius de hisce omnibus alibi / nunc uero quantum
poterimus primum seruantes institutũ breuiter de ipsis transigemus.
Considera igitur primum quidem species febrium si calidæ sunt atq;
urentes: nã hę per excretiones iudicari cõsueuerunt queãdmodũ quæ
molliores sunt ac summersæ quodãmodo diu durant & sępius ferun‑
tur in abscessus. Secũdo loco si morbus sit ad salutem decliuis. quis. n.
bonam crisim ĩ morbo pernicioso expectauerit? Tertio ad hęc totius
morbi tempus considerandum uel enim in principio est uel in augu‑
mento quod si nondum affuerit status / neq; coctionis signa in urinis
uel sputis uel abscessibus apparuerunt non expectandum est bonam
fieri crisim. Hæc sunt ex quibus sperauerit quispiam morbum per ex‑
cretiones crisim habiturum. Eius uero quod iam instat neq; iam etiã
futurum est/hæc signa sunt/ Difficilis quędam tolerantia omnem cri‑
sim antecedit. Et si quidem in die/crisis esse debet noctu: si autem no
ctu in die. Si tale aliquid uideas considerandum est quotus sit ægritu
dinis dies. Quidam enim sunt qui ad crisim apti sunt/paruo etiam mo
tu a natura accepto. Multi uero in magnis motibus nequeũt omnino
magnitudinem perturbationis inspicere nunquid sit secundum diei
naturam. Nam septimus dies etiam ex paruo naturę apparatu ad cri
sim per euacuationẽ mouetur. Sextus uero magno apparatu indiget/
& sæpe neq; ulla in eo fit crisis/ ꝙ si fiat neq; sine periculo neq; fideli‑
ter accidit. Sic autem & unicuiq; dierum aliorum quædam inest pro‑
pria natura quam ubi de diebus decretorijs agitur diffiniuimus. Age
iam sit dies pro magnitudine perturbationis: Deinde oportet consi‑
derare qualis erit crisis/de alijs igitur nihil impręsentiarũ dicere opor
tet: at si uomitus aut sanguinis fluxus ex naribus futurus est: nam hu‑
iuscemodi crisibus. Vnum diximus esse signum dolorem capitis ex
his maxime distinguere oportet. Primum quidem si statim ab initio
non inuasit sicut quoddam ægritudinis accidens: sed quando crisis
primum agitare cœpit. Secundo loco etiam si collon idest intesti‑
num laxius aliquid compatiatur & præcordia retracta sint/aut anhe
litus difficilis repente superuenerit thorace / ueluti angustiore facto.
Si enim præter hæc pulsus in tumorem / subito elati non reciderint
in paruitatem/neq; debiles facti fuerint/statim crisis expectanda est.
si uero non modo non deciderint / sed etiam in altum attollantur/
& vehementiam assumpserint faciem ægrotantis inspicere oportet.
Nam si quod in eo mẽbrum agitatur/aut venæ quę sunt in tẽporibus

pulsant aut genę uel nasus uel oculus rubidior factus fuerit magis etiā crisis expectanda est: Si uero & sponte lachrimati sint / aut splendores uidere immaginati fuerint ac manus naribus admouerint tunc nō iam fluxurum sed iam fluentem sanguiuem inspicies: nam ubi semel aut bis scalpserint statim erumpit / neq uero ex his perterrearis si hominem desipientem / aut resilientem inspexeris. Nam & hæc humorum repentium ad partes superiores indicia sunt: quemadmodum & anhelitus difficilis / & præcordia retracta / & collum simul cum capite aggrauatum. At tibi una cum his indicio etiam sit desipientia: & hæc quidem sufficere signa possunt / sed accedit quandoq & ægrotantis ætas / & natura quæ spem magis confirmat / ac præterea natura temporis & præsens cōstitutio. Nam si ægrotus fuerit adolescēs / aut alioquin natura calidus / aut multo sanguine abūdauerit magis adhuc de hoc sperādum erit: & si etiam sæpius antea dum sanus esset aut ægrotaret sanguis ex naribus fluere uisus est hoc uel solum sufficit fluxus sanguinis spem afferre. Si uero & tempus anni ęstatem uideris uel nō quidem æstatem alioquin tamen calidam præsentem constitutionem nōne ex his aliquam indicationem assumemus: q si & plures eo tempore crisim ex sanguinis fluxu habuerint / & hoc tibi spem vehementius augebit: & si corpus plenum extiterit / & consuetæ excretiones fuerint retentæ mihi quidem / neq omnino uidetur difficile eum qui tot & talia habuerit indicia futuri sanguinis fluxus præcognoscere. At absurdum & magnæ imperitiæ est non pręcognoscere. Nostri uero temporis medicorū indiligentia ea admiratur / quæ admiratione digna non sunt. Nam siue ex dextra nare / siue ex sinistra fluxurus sit / sanguis nihil difficile ex nuper dictis noscere plures uero medicorum hoc non solum difficile / sed neq omnino possibile existimant. Et quidem has & alias excretiones omnes prænoscere licet: si hæ dua tantum considerauerimus: & unde naturæ motus agatur / & in quā partem nam & quæ deficiunt adiuuabimus / & quæ immoderate feruntur coercebimus / si ista nouerimus ueluti confestim sanguinis fluxus ex splenæ magnæ cucurbitæ sinistris præcordijs suppositę facile retrahunt. At qui ex epate prodeunt dextris & qui ab alijs eadem ratione nam ex uno de omnibus colligere poteris in uniuersum contemplādo. Quare & ego hoc in loco præsentem finiam sermonē: deinceps autem de febribus / quæ ex inflāmationibus accidunt tibi transigam deq alijs passionibus quæ in singulis partibus corporis constituuntur. Inflammationes autem a quibusdam veteribus dicebantur / quę sunt / ueluti quædam excandescentiæ a iunioribus autem non æque: Neq enim herpetas / neq herysipelata / neq tale aliquid quicquam

inflammationibus annumerant. Sed uni tantum affectui ex calidis qui fit cum tumore duro atque dolore pulsatili hoc nomen accommodant/non tamen ad hunc solum febres sequi uidemus: sed ad omnes simpliciter calidas ac ueluti efferuescẽtes passiones: De his igitur atque alijs similibus morbis sequenti libro verba faciemus.

PRIMI LIBRI GALENI DE ARTE CVRATIVA .N. LEONICENO INTERPRETE FINIS.

GALENI DE ARTE CVRATIVA AD GLAVCONEM LIBER SECVNDVS.



DE HIS autē quæ in singulis corporis partibus fiunt passiōes o Glaucon: Deinceps dicemus ab inflammatione incipiētes. Etenim sępius hęc fit plurimasq; habet Differentias/ex quibus omnibus solent febres cōtingere. Communis igitur in omnibus immoderata caliditas/& veluti quędam efferuescētia vnde & inflammationis nomen de ipsis afferre. Antiqui consueuerūt: propriam autem in singulis differentiam inuenies/ ex qua eius speciem agnosces & conuenientē assequeris medicinā. Aliter.n. qui herpetes aliter quę herisipelata atq; aliter quę phygethla uocantur ac reliquas inflammationis species curabis / itaq; hoc etiam in loco antecedit ea facultas qua possumus recte cognoscere passiones. Tibiq; hic primū conabor scribere oēs ab initio distinguēs inflāmationū differētias.

Prima igitur inflammationis differentia est secundū quam hanc quidem humidam: hanc uero siccam esse cōtingit: humidā quidem quæ ex calida fluxione membrum occupāte contingit: siccam vero quando nullo humore influente calor naturalis efferuescit / hoc autē usq; ad aliquid quidem ueluti febris est membri. Cum uero iam ad immoderatam caliditatem ac siccitatem peruenerit. Corruptio atq; extinctio omnimoda fit. Quare neq; in plura secari potest / quēadmodum Differentia altera secundum quam quosdam influere humores particulæ dicebamus. Multe.n. sunt huius species. Nā fluēte sanguine altera flaua bile/altera ambobusq; simul humoribus alia tertia. Et qdē in eaꝝ singulis uel iam putruit id quod influxit aut in mēbro constrictū putrescit: & uel crassum est uel tenue/& uel optimū uel acre.

Sanguine igitur optimo ac mediocrem crassitudinem obtinente ad particulam aliquā uniuersim fluēte: atq; ob multitudinē conculcato vehemēs dolor arripit hominē nisi membrū sensum omnino difficilē habuerit pulsusq; in profundo molestus accidit tēdiq; omnino ac frāgi mēbrum apparet & uehemētem calorē persentit. Adeo ut cōburi videatur: vnde & refrigerari desiderat. Talisq; rubor p summa uiget qualis ex balneis aduenit aut ex igne aut quouis alio modo calefactis

hæc quidem passio totius generis nomen accipit atq; inflãmatio nominatur sicut multæ aliæ species nomen generis accipiunt: fitq; assidue ex omni fere occasione: nam & vulneribus/& conuulsionibus & contusionibus/& disruptionibus/& exercitandi laboribus/& exarticulationibus atq; fracturis & spontaneis ulceribus aduenit: & prçter hæc omnia quando ad immoderatã humorũ repletionem venæ pertingunt/tunc quid superfluũ effundunt ad aliquã partem quç eo tempore recipere apta sit. Omnino autẽ/hæc reliquis omnibus est imbecillior uel rarior aut ad attrahendũ paratior uel ignobilior quacunq; causa fuerit ad has perducta dispositiones. Neq; enim de hoc dicere proposuimus.

Flaua uero bilis quando sui seruans naturã una cum sanguine per totum corpus defertur morbum facit qui regius appellatur. Sola uero quando excernitur & in aliquo mẽbro cõsistit herpes uocatur. Siquidem crassa sit ſm substantiã totam exulcerat cutem usq; ad carnem suppositam atq; hnnc affectum/Hippocrates nominat herpetẽ exedentẽ. Si uero tenuior fuerit id quod in superficie est tantũ veluti deurit/ atq; hæc species generis sortitur appellationẽ quum simpliciter & sine additione herpes uocetur. Nam ex duabus speciebus quæ quidem nuper dictç sunt: altera herpes exedens nominatur: altera vero miliaris/quoniam in hoc affectu pustulæ paruæ ac multæ per summã cutem similes milijs excitantur: fit autem herpes huiuscemodi ex bile quidẽ & ipse sed minus calida & acri q̃ sit prior.

Quod si ex sanguine & flaua bile calidioribns q̃ oporteat mixta fluxio fuerit uel ex sanguine feruescente & tenuissimo secundũ substantiam/herysipelas passio uocatur multo inflãmatiõe calidior magisq; colorem flauum reprçsentans. Et si tetigeris facile sanguis subterfugit rursusq; illabiť exquisite tenuis & aspectu rubidus non tamẽ dolet hic ueluti inflãmatio neq; ut aliqua inflãmationis species pulsum aut cõpressionẽ aut similẽ inuehit tẽtionẽ. Sed quãdoq; ualde parũ infestat/ac tũ præsertim quãdo per solã cutẽ diffusum fuerit nihil inferiorem carnẽ molestãs. Et quidem tale aliquid sçpius accidit atq; hoc est exquisitũ herysipelas queadmodũ qui attigit inferiorẽ carnem: neq; ex uere tenui bile consistit/neq; tantũ est herysipelas. Sed iam dispositio permixta ex herysipelate atq; inflãmatione. Exuperant autẽ in ipsa quandoq; propria herysipelatis accidentia atq; hic affectus: a iunioribus medicis herysipelas inflammationis participans nominatur. Nõnunq̃ uero inflãmationis & tunc ipsum nominãt inflãmationẽ herysipelatis participantẽ/q; si neutrius accidentia manifeste obtinuerint/sed æqualia apparuerĩt: tunc herysipelas atq; inflãmatio misceri

Dicuntur

dicuntur exquisitum igitur herysipelas tanquam cutis sollus pāssio est non tamen ipsa inflammatio partium tantū cuti subiectarum sed harum quidem præcipue nonnunquam uero etiam cutis & est ipsa quidem dolorem afferens nihilominus altera pulsus tamen ei deficit. Quum vero sanguis influens calidus sufficienter extiterit & crassus quodcunque membrorum subito occupauerit hoc comburendo/facit vlcus cum crusta: quicquid vero circūiacet in inflammationem leuat & efferuescentem grauemque dolorem infert. Vocatur autem carbo huiuscemodi passio. Cū uero sanguis influēs niger extiterit crassusque ac feculentus ac feruens qualis quem antea diximus simul autem /& humiditates nonnullas tenues admixtas habuerit pustulas quasdam per summa cutis excitat: similes ijs quæ ex igne fiunt quibus disruptis crustosum sub ipsis ulcus inuenitur etiam hoc carbo est inflammationis quidem species tot sunt secundum ipsam passionis diuisæ naturā. Multas uero quispiam prætermissas putaret deceptus multitudine nominum ueluti a græcis bubones phymata phigetla ophthalmias peripneumonias pleuritidas & multa. Alia similibus appellationibus dicta hæc enim omnia inflammationes quædam sunt in prioribus cōpræhensæ speciebus singula uero diuersa sunt sortita nomina quoniā qui primi ea imposuerunt uno nomine & passionis ipsius & patientis particulæ compositum intellectum interpretari uoluerunt: sunt enim bubon phyma atque phigetlō partium laxarum (quas adenas uocāt) passiones bubon quidem inflammatio phyma autem quod statim augetur atque ad suppurationem festinat phygethlon autem est id quod herysipelas particeps inflammationis aut inflammatio herisipelatis nominatur sic autem & ophthalmia eius membranæ quæ corneæ innascitur est inflammatio. Pleuritis autem eius quæ lateribus subiacet Synanchæ autem gutturis, peripneumonia uero pulmonis: eadēque in singulis ratione. Eas igitur quæ sunt in partibus apparētibus inflāmationes promptum est cognoscere: quæ autē in occultis & febres afferunt non æque discernūtur. At mihi uidetur mente egere perspicaci eiusmodi agnitio ac præterea peritia naturæ membrorum quā ex sectione simul & exquisita scientia operationūque atque vsuum comparamus. De his quidē in alijs tractatibus diximus. Nunc uero non datur de febribus sermonem adiungere quādo tibi repente peregrinādi necessitas ingruat. Quo pacto uero quispiā eas maxime curet inflāmationes quæ in apertis partibus cōstāt: hoc tibi primū transigere satago principiū sumēs ab ea passione: quę plurimū fit: atque iccirco totius generis affert appellationē in qua hoc imprimis cōsiderandū existimo quod & in alijs oībus magnā uim hēt ut morbi occasionē inueniamus.

De causis inflammationis.

E St igitur vna quædam apparentium inflammationum quæ nõ admodum occulta est: quæ fluxio appellatur / nisi quandoq; illis coniungatur: quæ aliqua alia ex causa factę videntur: quãdo enim nulla ex his præcedente membrum: cõfestim patitur inflammationem ea: quæ hanc passionem causa generat fluxio vocatur. Ipsa vero passio dispositio fluxionis/oportetq; in his inflammationibus principia curationum optima fieri: nã quæ in ipsis errata cõtingunt difficulter sanabiles/aut omnino insanabiles faciunt dispositiones. Sunt autem hæc duo maxime errata si nulla de toto corpore prouidentia habeatur: & si calefiat atq; humectetur etiã membrum. hæc vero duo medicorum plериq; delinquunt / nõnulli quidem a methodicorum hęresi persuasi & inflammationes omnes esse passiones astrictas existimantes: quas elaxare oporteat. Sunt vero quidam qui sine ratione atq; vlla consideratione istos sequuntur. Vnam excusationem ad male agendũ habentes cũ multis delinquere. Sed neq; ex dogmaticis medicis quispiã: neq; ex empiricis ita sensit. Sed quod & ratio & experientia suadet: totum quidem corpus euacuare/quibuscunq; cõtigerit euacuationibus consulunt. Ipsam vero inflammatam partem perfundere ac superlinire eis quæ id quod influit repellendi uim habent: id vero quod in membro patiente continetur euacuare. Vim autem/ac robur adiungere his quæ iam affectæ sunt partibus: ad quæ uero inspicientes oporteat euacuare / iam & antea diximus. Sed & nunc breuiter commemorabimus: vt in sequentibus memoria seruata nõ sit necessarium in singulis passionibus eas quæ euacuationes indicant audire intentiones. Aetatem igitur & tempus anni & regionem & præsentem constitutionem & eius qui afficitur robur habitumq; & consuetudinem atq; ipsam ægritudinis naturam diximus considerandam: ex his enim quando euacuare uel nõ euacuare oportet & unde & quomodo inuenitur ueluti in ea de qua nũc agitur dispositione ad genu fluxus deferatur atq; hoc subito plurimũ attollatur tibi uero totum corpus plenum sanguine appareat & ualida laborantis uis tempus autem anni sit uer regio temperata. Aeger uero sit adolescens aut iuuenis is sanguinis euacuatione ex superioribus partibus indiget oportetq; incidere eius in cubito uenam aut scilicet interiorem aut mediã: si uero aliqua pars superior pateretur per inferiora sanguis est educendus semper enim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit atq; emplastrum apponere ex semperuiuo & corticibus malorum punicorũ in uino decoctis & thu & farina ordei

compositum: hoc enim in talibus optimum est atq; ad omnia/quæ facere intendimus efficax repellit enim id quod influit/atq; id quod cõtinetur exiccat & membra circũstantiæ corroborat / milleq; alia medicamina eodem modo componere licet: quorum compositionis uiã ac modum in libris de medicaminib⁹ didicisti: unde ego quoq; in singulis unum aliquod tibi subijciam futurum tibi & monumentũ & eius quæ est in alijs facultatis exemplum si quidem non admodum doleat illis vtendum est/cum magno autem dolore fluxu incidente/non sic oportet neq; aquã calidã neq; oleũ neq; farinę triticeę cathaplasmata afferre/hæc enim omnia fluxionibus aduersantur quãuis ab intio aliquid iuuare uideatur: sufficit autem in huiuscemodi affectibus uehementiam doloris mitigare cum aliquo ex his / quod ex uino dulci & oleo rosaceo & pauca cera/quę in utroq; sit liquefacta cõficitur/oportet autem hæc lanis excipere sordidis/quæ plurimum oesipi habeant & ęstate quidem frigida: hieme autem tepida apponere/sic etiam cathaplasmata ex arnoglosso lẽte/pane/ & rosaceo oleo adhibere paulo autem supra patientes particulas apponere spongiam uino austero intinctam aut aqua frigida melius uero fuerit / si parũ aliquid aceti adiungatur q; si hęc cura parũ satis profuerit neq; alicubi pus se ostenderit emplastris mollibus ad fluxionem utendum/optima uero ex his quæ exiccandi & repellendi/quod fluit sanguinis sine dolore uim habent quemadmodum ea quæ uehementer intendunt atq; iccirco dolorem afferunt plus doloribus obsunt q̃ exiccando proficiũt: tale igitur oportet esse medicamen quale nobis in usu est quod chalcite constat oleo rosaceo dissolutũ/si uero lanam mundã uino acerbo madefeceris & exterius apposueris plus iuueris q; si pus se in particula ostẽderit cathaplasma imponere oportet semel aut his/plus uero in pręsentibus iuuat farina ordeacea: adiungendum tamen & huic aliquid uel aceti uel uini & postq̃ secueris & pus euacuaueris cauendum est: deinceps ne oleum aut aquam imponas: & si quãdo vulnus abluere aut abstergere oporteat mellicrato uel oxicratoq; & uino & mulso utendum: superponẽdum uero si adhuc inflammetur ex lente cathaplasma si uero sine inflammatione fuerit aliquod ex his medicamẽtis/quę emplastica uocantur/atq; ex emplastris/ea quibus in huiuscemodi sectionibus uti consueuimus & præcipue his quæ ex chalcite constant apponendum etiam extrinsecus spongiã aut lanam uino acerbo psusam quod si acerbũ non affuerit tãto aceto aqua tẽperanda ut adhuc potari possit atq; hac intingẽdũ sunt uero & ad hoc oportuna ea uina quæ aliquid aquę marinę recipisit & tu quoq; ubi sit oportunũ potes cõficere pmiscẽdo sal ei qđ affuerit: vulneri aũt nullũ ex medicamẽtis

quę humectant apponēdū quale est macedonicū: & quod tetrapharmacū nominatur: nam exquisite exiccare expedit. Ita quidem sanare oportet eas quæ ex fluxione inflammationes: quæ vero alia ex causa fiunt humectare ac calefacere nihil prohibet: & si ad supporationem perducere uolueris cathaplasma ex farina triticea. Quæ in oleo atq; aqua ebulierit apponēdum: & si quādo incidere oportuerit: neq; hoc verendum est. Si uero eas quæ ex fluxionibus fiunt inflāmationes secueris magnum afferes malū ac per initia: præsertim nam quęcūq; ex ipsis longioris temporis existētes post totius corporis euacuationem/ atq; aliam oportunā curationē quasdam durities atq; nigricies in mēbris habent derelictas his sanguinē auferre nil prohibet: neq;.n. amplius hæ in numero inflammationū habendę sunt: sicuti neq; herisipelatum si quid iam liuidum sit etenim & hoc per initia quidem infrigidandum est: tunc præsertim quum sine manifesta occasione factū fuerit: quando uero iam illi deerit feruor & incidere cōuenit/ atq; emplastrum ex farina ordeacea/ & ceratum & aliud aliquod medicamen ex Dissoluētibus apponēdum non tamen ex vena in talibus sanguis mittendus est/ sed uentrem tantūmodo expurgare sufficit: Dandū autem medicamē quod bilem flauā educat. Si uero passio parua fuerit: neq; hoc facere est necessariū/ sed sufficit clystere acri uti: quæ uero ex ulceribus fiunt herysipelata: & quæcūq; adeo manifestas causas habēt: si statim uolueris cathaplasma apponere ex farina ordeacea: & præsertim si antea secueris nihil nocebis: inflāmationibus uero quę cū herysipelate coniūctæ sunt/ & herysipelatis cum inflammatione iunctis mixta q̄tū fieri potest curatio est adhibēda semp; illi quod magis superat resistēdū/ & eorū quoq; quę bubones & phymata & phygethla a gręcis dicūtur similē his quæ in alijs partibus similes accidūt dispositiones: curationē oportet adhibere/ præterq̄ in partibus quæ acriora medicamēta in eisdem affectibus possunt tolerare queādmodū laxiores partes quas adenas uocant.

Herpetes autē quantū ad totius corporis euacuatiōe attinet/ ut herysipelata curare oportet. Quantū uero ad ipsius particulæ patiētis locum nō omnino similis cura adhibetur: nam qui exedētes sunt refrigerari quidē desiderāt/ similiter alijs herpetibus & herysipelatis/ non tamē ea ferunt medicamēta quæ præter id quod refrigerāt etiā humectare natura apta sunt sed sola admittunt refrigerātia: quæ etiā maxime possunt exiccare: non igitur uel lactucā uel polygoniū neq; ex stagnis lentē aut palustrē locū/ uel anthylion/ uel psylion/ uel portulacā uel serim/ uel sempuiuam uel tale aliquid quod refrigerare possit atq; humectare opponendū quę herisipelatibus erāt oportuna/ neq; vnq̄

spongiæ fidas frigida aqua perfusę neq; solano/quis refrigerandi atq; una exiccandi uim habet sed mediocrem. Illi uero maiorem quam solano adsit expetunt siccitatem apponere: ipsis igitur oportet ab initio quidem ex uite capreolos & folia rubi & rubi canini & arnoglossę post hæc uero & lens adiungenda si oportet & aliquando mel & farina ordeacea & quod antea scripsimus ad inflãmationes quę ex fluxione eueniũt cathaplasma dempta ab eo sempuiua. Ipsa vero loca exulcerata inunge medicamentis quæ ad herpetas in libris qui pharmaceutici dicuntur scribũtur. Multa uero huiusmodi apud omnes inueniuntur: plurimaq; ex his ad figuram paruoꝝ circulorum formantur & ubi uti uolueris ex uino dulci liquefacere oportet: q̃ si dulce nõ affuerit/tenui & albo & subaustero quale est phalernum & massilioticum & sabinum & adrianum & arsinum utendum est. Cauendũ tamen ne ob antiquitatẽ aliquam contraxerit in gustu acritudinẽ: & si pusca aquosa loca horum aliquando usus fueris nil deterius feceris. Iam uero in longũ tempus protractis ulceribus neq; dulci circuli parui sunt diluendi neq; pusca adhuc aquosa sit & uina quæ sunt sufficiẽter austera conueniunt: præcipue uero nigra & si ea non affuerint alba medicamina autem in hoc tempore ipsis præcipue sunt accommodata: & quod polyidæs uocatur / & passionis & musæ & andronis & quæcunq; alia his similia sunt.

Herpetas uero qui summa tantũmodo exulcerant nisi diu perdurauerint nullo horum inungere oportet: comburunt.n.fortiter & uehemẽter exiccant uerum istis sufficiunt quęcũq; uim glaucini habent medicamenta diluere autem maxime quidem aqua: q̃ si nil profecerit etiã acetum adiungere oportet: q̃ si etiam solani succo intinxeris/aut arnoglossi plus etiã proficies. Summatim uero hæc te cognoscere oportet q̃ omne ulcus siue sponte siue ex accidenti siue ex vulnere factũ fuerit/exiccari desiderat medicamẽto (ut inquit Hippocrates) non aspero hoc est non mordẽte neq; uehementer irritante præterq̃ ubi malignum & cum putrilagine fuerit: talia.n.acriora expetũt medicamina & quę ignis uires habẽt: quale est misy & calcites & arsenicũ & calx & sandaracha: etenim nõ aliter q̃ ignis adurũt medicamẽta huiuscemodi. Sępius uero ubi ista cesserint ipsum ignẽ adhibemus.

Eadem ratione & his qui carbones appellãtur super ipsam crustam: vbi pręcipue membrum putrefit huiuscemodi medicamentoꝝ est natura conueniẽs non tamen loca circũiacentia tangere expedit ne te ipsum lateat ea exulcerãs quę minime expedit sed antedictis circulis paruis utendum est: qualis est qui andronius nominatur: si quando uero rubor inualuerit & plurima inflãmatio medicamẽtũ dulci vino

diluendum uel arnoglosi succo: si uero magnus sit tumor uino quidē acerbo in principio postmodum uero & aceto cathaplasma etiam ex orobi farina & oximellite cōfectum apponendū atq; antea statim ab initio tantū sanguinis auferendū q̄tum sufficit nisi aliud phibuerit. Hæ q̄dē sunt passionū p genera curatiões quæ p natura instrumētorȝ patiētiū uarietate mutātur. Quatuor uero sunt ab his indicatiões ab eorū tēperatura a formatione a situ atq; potentia a tēperatura quidē si nōnulla quidē ex ipsis natura sicciora sunt: nōnulla aūt humidiora/ quędā frigidiora/quędā calidiora exīstūt: & s̄m cōiugationē hūidiora ac calidiora uel sicciora atq; frigidiora: aut ex toto tēpata: oportetq; in curationibus intētionē haberi ad mēbri naturā: hęc.n. quousq; infrigidādū aut exiccādū sit docet: nā si carnosę partes iflāmationē patiūtur paulū exiccandæ sunt/venosæ quoq; q̄uis sint carnosis sicciores: nō tamē & ipsę multū exiccari desiderāt. Sed quęcūq; natura arteriosæ sunt magis uenosis sunt exiccandę atq; his āplius neruosæ & multo magis his cartilaginosæ & osseæ: nā prius q̄ ad propriā naturā particula redeat/nōdum curationi impositū finē arbitrādū: ad sicciorē uero tēperaturā reducūt. Quæ natura sicciora sunt & ad frigidiorē quæ frigidiora: & secundū alias qualitates: eodē modo: ad mediocrē uero habitū referunt quæ sunt in singulis mediocria.

Sic q̄dē partiū tēpaturę passionū uariāt curationes at formatões hoc mō nā quędā ex ipsis intus hn̄t spaciositates q̄dā extrīsecus q̄dā utriq; q̄dā nullibi uelut ex simplicib⁹ arterię ac uenę & nerui. Quę q̄dē ī mēbris extremis/q̄lia sunt crura atq; lacerti intus: quę vero intra pitoneū utriq;/nerui aūt q in dictis mēbris nullibi: q uero intra pitoneū ex altera pte: viscerib⁹ aūt fere oībus ītrinsecus atq; extrīsecus sūt magnæ laxitates: ac p̄terea caro ipsa in pulmōe q̄dē spōgiosa. Cōtra uero in renib⁹ dēsissima: & post hāc epatis caro: splenis vero caro q̄to dēsior est ea quę in pulmōe tāto illa q̄ in epate rarior. In oīb⁹ igit̄ his quę neutra ex pte cauitates/& receptacula supflui fluxus habēt fortiter exiccare oportet/ & si nō fuerint natura sicciores sicuti nerui & pręcipue in mēbris supradictis sed quæ intus & extra aliquid inflāmationis possunt relaxare nō multū huiuscemodi fortiter exiccātibus egēt/ si præsertim laxā carnem habuerint queadmodum pulmo.

At ex positu indicatio/neq; ipsa negligēda est: nam p quæ euacuare oporteat atq; quomodo ipse præcipue demōstrat fluentiū igitur humorū retractio (sic.n. Hippocrates nominat) eorȝ autē qui iam mēbrum obsederūt deriuatio medela est: Vtrūq; autē euacuationis genus p cōmunes uenas fieri præcipit ueluti in locis muliebribus in contrarium trahes si eas quæ in cubito sunt secueris uenas: aut mammillis

cucurbitas apposueris uel manus cõcalefeceris & fricueris atq alligaueris. Deriuabis aũt si eas quę in genib⁹ aut talis uenas diuiseris & cucurbitulas coxis applicueris & crura calefeceris ac pfricueris atq alligaueris/& si quidẽ in parte dextra locoꝝ passio fuerit a dextra manu aut crure detraxeris sanguinẽ: si uero in sinistra a membris quæ illi e directo sunt. Quod.n.ab ipso catixim dicitur hoc ipsum est ſm rectitudinem: interiores autem uenas incidere oportet: hæ.n.uiciniores magisq e directo sunt/ patiẽtibus mẽbris: nam si splene inflãmationem patiẽte sanguinẽ uis euacuare interiores in manu sinistra uenas secato & si epate eadẽ ratione in dextra. Si quid uero ex superioribus inflammationẽ habuerit/ueluti in his affectibus quos grçci sinãchas & ophthalmias uocãt/& qcũq alij capiti aduenerit eas quæ extrinsecus sunt atq e directo: patiẽtibus uero mẽbris extremis a coniugis euacuatio fiẽda siue retrahere uelis siue deriuare pterq ubi passio sit inueterata: tunc enim a mẽbro ipso patiẽte detrahimus: sic igitur in sinãchicis eas quę sub lingua sunt uenas incidimus quãdo iã totũ corpus uacuũ se nobis obtulerit: passio uero sit diuturna sic & epati & spleni cucurbitulas applicamus sic & aliud quodlibet patiẽs mẽbrũ incidimus/si nõ amplius humores influãt (Tũc.n.magis irritaueris ac malũ duplicaueris) sed qñ iam totũ corp⁹ expurgatũ fuerit neque iã aliqd influit: aliqd uero qđ pridẽ influxerat in mẽbro continetur & qdẽ laborãtibus gibbis epatis partib⁹ qđ p urinã trahere oporteat cõcauis aũt p excretionẽ inferiorẽ situs ipse uisceris indicat/atq etiã thoracẽ & pulmonẽ p tusses expurgare / uẽtriculũ aũt & stomachũ p uomitus: intestina autẽ p inferiores excretiões queadmodũ & splenẽ & renes p urinas locos aũt muliebres p menstrua cerebrũ aũt atq eius mẽbranas p palatũ & gargareonẽ & nares & aures sed q & his q in sупficie sunt ptibus talia medicamẽta apponere oporteat qlibus eget passio atq ijs q in pfundo sunt & quas p multa iterposita debẽt eoꝝ uirtutes attigere nõ qlia nũc sint sed qualia futura sint ex situ mẽbroꝝ agnoscimus/quare siue medicamẽtũ ẽ ex his q extrĩsecus apponitur siue ex his quę comedũtur aut bibũtur/nõ psens eius uis cõsiderãda est sed ea quę ad mẽbrũ affectũ sit puẽtura: hęc igit quęcũq in pulmõis inflãmationib⁹ extrĩsecus thoraci applicãtur medicamẽta ualde fortiora atq acriora natura sunt q si ipsa mẽbro patiẽti apponerent qđ.n.per multoꝝ corpoꝝ media ipsi mẽbro patiẽti est occursuꝝ obiter debilitat & uiribus deficit si ab initio fuerit imbecille tantũ igit aduẽticij roboris adiũgere oportet qtũ in trãsitu amittit ut quod relinqtur æquale remaneat ei quod tactu iuuat: ob id igitur in thoracis inflãmationib⁹ quæ in parte sũma consistũt ea q solũ elaxare possunt

sufficiunt:intrinsecus autem sicuti in mẽbrana quę subtenditur acri-ora sunt necessaria: & de splene etiam atq; epate/omnibusq; uisceri-bus intra peritoneum ratio eadem/sepius enim ex medicamentis im-positis ulceratur cutis q̃uis durior minusq; ad patiendum habilis q̃ ui-scera & si ipsis uiscerib⁹ medicaméta applicare possemus quibus quã-docunq; indigent tanto molliora esse oporteret: quanto & ipsorum natura facilior affici & quidem omnia quę comedere uel bibere iubẽt medicaẽmta in uiscerum passionibus hęc multo acriora ac potentio-ra uiribus esse conuenit prę his quibus indigent membra morbis affe-cta exceptis illis/quæ & uentriculo & stomacho auxiliãtur: hæc enim sola talia exhibentur qualia a passionibus exigãtur: reliqua uero om-nia maximam acritudinem ac uirium potentiam habent quæ prosper-tim uel renum uel pulmonis occasione dantur. Considera itaq; quot numero partes pertransire oporteat id medicamen quod ad pulmo-nem sit peruenturum: primũ quidem os & fauces & stomachũ: dein-de & uentriculum ipsum & quędam ex tenuioribus intestinis deinde eas quæ sunt ĩ mesenterio uenas: deĩde eas quę in cauis partibus epa-tis: ex quibus ad eas quæ in gibbis transumptũ hinc ad cõcauam per-uenit uenam: postquam ad cor/deinceps hoc modo ad pulmonem neq; negare possumus quin in singulis partibus his quibusdam ammi-sceatur humoribus ac quãdã transmutationem atq; alterationẽ pro natura uisceris capiat: quare quod de eius uirtute relinquitur minus omnino est atq; imbecillius q̃ ut membrũ affectũ iuuare possit. Quæ igitur a situ partiũ indicatio sumitur tantum curationem euariat: quę uero a uirtute q̃tum nunc dicturus sum.

Quoniam ex partibus corporis nonnulle ab influentibus uirtutibus gubernãtur: quædam uero a proprijs atq; natiuis atq; ex his ipsis quę dam seipsis duntaxat quędam etiam alijs fons & origo sunt quarun-dam uirtutum & alię quidem opus habent peculiare alię autem com mune permutare opus est curationis formam pro ratione earũ quas diximus differentiarũ nam pleraq; ex his remedijs quę antea memo-rauimus: morbum quidem finiunt sed natiuas membrorum uirtutes offendũt quæ quidẽ offensio ad totum corpus pertinet. Sed quũ hoc dupliciter fiat quatenus & membrũ est alicuius uirtutis origo omnib⁹ partibus cõmuni catę aut ipsius opus toti corpori utile est/ epar enim cor cerebrũ & testes cõmuniter uniuerso corpori principia sunt uirtu tum: uẽtriculo quidem atq; locis muliebribus propriæ insunt uirtutes nulli alteri partĩ cõmunes opus uero uentriculi: quidẽ toti corpori cõ fert: locorũ autem nequaquam/nocet autem sępius passionis curatio membri patientis uirtuti quę enim immoderatæ laxant soluũt robur-

Quare & membri uirtutem/quæ aut eni supra modū refrigerant natiuū calorē extingūt/qui fortassis (ut nonnulli arbitrantur philosophi ac medici summi) substantia uirtutū existit & si nō hoc: saltem primū/ & maxime necessarium est ipsorū instrumentum. Iam uero & qualitates quædam extraneę uirtutes dissoluere possunt/nihil igitur horū in curationibus prętcrite oportet ne nosmetipsos lateamus in eū incidētes sermonem morbus quidem curatus est homo autem obijt quod a q̄plurimis quotidie factitari uidemus qui rationi experiētiā sine ratione pręferunt atq; heresim methodicā omnia artis bona destruentem quæ sermones aliquos dogmaticos quidem sed multis erroribus plenos consectantur.

In indicatione autem quæ habetur ex uirtute partiū: quispiam etiam reponeret & facilitatem & difficultatem ad sentiēdū/nam quę facile sentiunt acria medicamenta non tolerant sicuti neq; etiam humores: nam cū acris humor in uentriculi ore continetur sępius animi defectū patiuntur q; si mediocris sit affectus anxietatem & nauseam habent & nonnunq̄ humorē quo infestant euomunt: nonnunq̄ uero frustra agitātur: hocq; in illis affectibus accidit/in quibus in ore uētriculi viciatus humor imbibit/eodē pariter modo cū ad oculos huiusmodi defluxerit humor maxmū affert dolorē & pustulas exulceratas: quæ difficulter curam recipiunt excitat sic quoq; rursus oculi ipsi ob eam quā habent ad patiendum facilitatem tolerare non possunt acrium medicamentorū uicinitatem: quēadmodum neq; etiam uentriculi os non tamen neq; aliquod extrinsecus aggrauans hæ particulæ tolerāt & magis uenticulo oculus qui nonnunq̄ etiam ab his quæ inungūtur molestatur: at quæ difficilem sensum habent hęc cathaplasmata grauia sustinent & medicamēta mordacia. Si quis igitur uelit ex facilitate sentiendi indicationē illis quatuor quas antea memorauimus quintam annumerare uel in ea conpręhendere quæ ex uirtute sumitur nihil quantum ad recte medicandum differt.

Has igitur omnes indicationes memoria habere oportet in quacūq; particula morbo aliquo affecta/nam & ipsius temperatura & formatio & situs & uirtus singulas quę in nobis fiunt operationes cōmutant cōmuni intentione seruata: hanc enim ex morbo semper assumendā esse docuimus: qui igitur sine solam & simplicem intemperiem morbi fiunt per contrarias qualitates curantur: calida quidem intempies per refrigerantia siue primo siue ex accidenti refrigerēt. Frigida uero p calefacientia sic sicca per humectātia: humida aūt per exiccantia curātur/ de eo uero quod primo calefacit aut ex accidenti plene (ut nosti) diximus in eo tractatu quē de simpliciū medicamentorꝫ pote-

state cōposuimus ubi id quod primo frigidū est quandoq ex accidēt calefacere ostendimus queadmodū aquæ frigidæ infusionem ubi caloris naturalis fecerit reuocationē & calidū refrigerare/quū ratefaciē do corpus caliditatē fecerit euaporare/quæ igitur secundum solas actiuas qualitates corporis sunt alterationes ex sola quæ ex calefacientibus/refrigerantibus humectantibus atq exiccantibus potestate adhibetur ad naturalē habitū restituuntur/neq sensibili egēt euacuatione/quę uero ob materiæ influxū si quidem bene tēperata sit/solā euacuationē desiderant si uero uiciata euacuationē atq una per contrarias qualitas expetūt alterationē ueluti qui reumatici dicūtur affectus de quibus (ut nosti) unū a nobis uolumen est editū in quo & hoc statim ab initio ostensum est q ea quæ totū corpus alit facultate debilitata huiusmodi fiunt dispositiones cū aceruata supfluitas ad partes pręcipue defluat imbecilles si enim per reumaticā dispositionem sanguis q in huiusmodi partes fluat fuerit uiciosus/mixta orit dispositio quod forte rarissime euenit sanguis enim sine pituita aut flaua uel atra bile fluens tenuis semper mihi substantię apparuit ex alia autem quapiam causa si pars intumeat cōsiderādū est an huiusmodi affectus sit phlegmone an scirrus an oedema: nos enim omnē calidā ac ueluti flāmeā dispositionē nominamus phlegmonē idest inflāmationem cuius differētias pauloāte dixim⁹ tēpus itaq est ut de oedemate q̄breuissime subitiamus ut memineris eorum quę latius de hoc nos dicere audiuisti.

¶ De oedemate.

Oedema autem uocamus tumorē mollem doloris ex partem quē ex pituitosa substantia aut spiritu uaporoso fieri constat qualis in cadaueribus euenit nōnunquā etiam in pedibus & cruribus eoꝝ quos aqua intercus uexat/& in tabidis & alijs qui malo habitu (græci cacexiam uocant) laborāt uerū tale oedema in piculosis illis dispositionibus accidēs est nulla propria præcipuaq curatione indigens: sola.n.frictio ex oxirhodino aut nōnūquā ex sale & oleo uel etiā ex sale intecto oxirhodino sistit ipsum aliaq huiusmodi multa. Cum uero propter pituitā parti influxā huiusmodi fit affectus spōgia in aqua quę partū aceti habuerit infusa passionē sedat/quę si non quieuerit plus aceti miscendū est sit tamē moderata ipsius tēperatura ut possit ipsam quispiā bibere/quę autē.ex ea plus aquę continet in principio adhibenda est maxime in mollibus corporibus/quę uero hac fortior fuerit in robustis & durā habentibus pellē & quę ad primā spongiæ appositionē non iuuantur oportet autē spongiā omnino nouā esse/quę si non affuerit/saltē exquisite abluatur ex aphronitro & nitro & ex ea quæ conia stacte.i.lixiuiū distilatū a græcis no

minatur/ꝙ si ex his oedema non quiescat aluminis parũ imponendũ est spongiaq; omnino noua applicetur si uero in aliquo taliũ mẽbroꝝ fuerit oedema incipiendo ligaturam in imis partibus finire oportet in altioribus adiectionem & compressionem & uniuersam distributionẽ faciendo uelut in fractionibus.

De curæ intentione.

CVrationis enim intẽtio in huiusmodi affectibus mixta est una quidẽ ut eorũ substantia dissoluatur alia ad congregandũ re- stringendũ/si igitur per ea quæ dicta sunt non sedetur tũc ali quid quod fortiorũ medicamentorũ temperaturã admixtam habeat ex dictis potestatibus adijciendũ est ego in diuturno oedema te prius oleo ungens deinde spongiã ex lixiuio apposui atq; stringẽs uehementius affectũ perfecte curatũ uidi nõ amplius v3 hac curandi regula habente mixtã uiriũ contẽplationẽ sed ad discutiendũ & sic candum declinãte id quod in omnibus fere diuturnis affectibus pro- batum haberi non ignoramus/postquã uero satis ad te de oedematis scripsimus de duris deinceps tumoribus dicendum est.

De Scyrris.

EXqsitus scyrrus est tumor præter naturã sensu priuatus durusq; nõ exquisitus uero nõ omnino insensibilis est difficulter tamen omnino sentit/scirrus igitur insensibilis curã nõ recipit/ qui ue- ro difficulter sentit nec incurabilis est nec facilẽ curationẽ ad- mittit fit aũt ex humore lẽto & crasso insolubiliter induratis partibus infixo interdũ itaq; statim a principio cõgregatur paulatim & auge tur/crebrius uero medicorũ imperitia paratur/cũ uehemẽter herysi- pelata/& inflãmationes astringũt & infrigidant/si quis igitur medica- menta uehementer dissolutiua induratis corporibus adhibuerit quæ manifestã faciãt scyrri diminutionẽ breui tẽpore non sperauerit perfe ctam curationẽ/nam uere ignorat ꝙ residuũ passionis hoc curationis modo icurabile redditur: tenuiori.n.ex eo dissoluto humore residuũ exiccatũ lapidis duriciem assequitur non igitur curandæ sunt partes induratæ medicamento immodice siccante sed cum eo quod calorẽ habeat tepidũ: humiditatem uero nec multam nec omnino minimã quod.n.superfluũ humorem habet/nihil omnino dissoluit quod uero minimũ/plusq̃ oportet exiccat/oportet aũt induratũ corpus a medi- camẽto quod auxilio futuꝝ sit simile qd pati his quę sub sole fundunt uocãtur aũt mollificãtia huiusmodi medicamẽta de qbus ãplius dixi- mus i quito tractatu libri q de simpliciũ medicamẽtoꝝ uirib⁹ inscribit exẽpla quoq; (ut dctũ est) ex simplicib⁹ sũt oẽs medullæ atq; adipes/ ex medullis primas ptes obtiet ceruina deĩde uitulina ex adipib⁹ aũt

adeps anseris in uolucrum genere: leonis uero in pedestrium cæteris prestat. At uero qui ex gallina sumitur anserinum & qui ex pardo leoninum sequitur ac deinde vrsinum atq; taurinum. At qui ex capris accipitur & crassior & siccior prædictis est idq; magis si ab hirco capiatur. At iam dictum est q huiusmodi affectus medicamentis uehementer siccantibus non indiget. De differentia uero que ex eorum tenuitate crassitudineq; oritur: indicatiue quidem dictum est: manifeste uero nequaq̃ icirco in memoriã tibi reuocanda sunt quæ inuicem commentabamur quomodo cercilij puerulum curabam cui ex herisipelate nimis in frigidato atq; astricto. Tumor durus in toto femore relinquebatur: existimauimus.n. medicamenta quæ ipsum curare deberẽt tenuia esse oportere: quare femur oleo perfundebam in profundam pelium posito puero quæ multum sabini olei continebat eo q omniũ tenuissimum ipsum esse sciebam a balneo uero abstinebam nisi in longo interuallo dierum totius corporis curandi gratia: postq̃ uero partem fouimus medicamenta ex prædictis medullis & adipibus confecta adhibuimus miscendo nõnunq̃ bdelium scythium masticem egyptiam atq; ammoniacũ thimiama uocatum quod pingue & non uetustum esset similiter & galbanem & postq̃ per hæc preparatum fuerat soluens ammoniacũ piuguissimum in acerrimo aceto circũliniui totũ femur: deinde per aliquot dies rursus opponacum multe pinguedinis miscui aceto acerrimo & huius v3 exoluens id quod recens erat alioquin pingue non permaneret quẽadmodum nec bdelium nec ammoniacum neq; etiam galbane iussiq; puerũ in altero crure stare ut plus cibi ad illud ferretur: postea ubi repulsus erat iam durus tumor timẽs ne eius residuum maneret omnia e contrario facere aggressus sum femur ex aliquo medicamento eorum quæ pice constant perungẽs manifeste itaq; clarebat q ex aceto linimenta egregie tumorem comminuerant: laxatiua autem molliorem reddiderant: minorem autem nequaq̃ uicissim: tamen eis utendo adhibito conuenienti moderamine puerulum curaui sicut si altero dũtaxat medicamentorꝫ genere quis curam attentasset nihil adscirri solutionẽ profecisset.

In tendonibus uero autem sic neruosas musculorum propagines neruosiores ex prædictorum medicamentorum usum manifestissima auxilia uideri licet. Si quis recte utatur curatiõe ex pyrite lapide: oportet autem eum cum igne excanduerit acerrimo aceto aspergere: ac deinde sup lapidẽ mouere partẽ affectã/ut a uapore sursum lato scirrus dissoluãtur: multi.n. hoc modo curatiõis pfecte sanati sunt ut fere magicũ opus uideret/at oportet preparare mollificãdo partẽ induratam medicamentis de quibus supra diximus etiãnũ in hac ipsa quæ fit

per pyritem lapidē curatione abunde multū oleū sabinum prius per- fundendū est aut aliud quod extenuādi uim habeat: nec minus pro- derit aneti comam decoquere pręsertim cum uiridis fuerit atq; recēs ꝙ si pyrite habere non possis molari utendū est: vocāt autem sic lapi dem ex quo mola paratur/& qui frumentū molit.

¶ De Splene indurato.

SPlenem induratum non solū de foris fortibus medicamentis cu- rare cōuenit sed per fortissimas potiones nam eas sine molestia tolerat ex quoꝝ numero primas partes sibi uendicāt cortices ra dicum capparis & scolopēdriū & miricę radix atq; germina om- nibus huiuscemodi in aceto uel oximellite coctis. At sępenumero cū tangitur splen renitens uidetur: non tamē durus sed flatuosus potius est tumor in quo oportet ex absinthio madefacientē medicamen em plasticū mixtas uires continēs supponere quale est quod ex sulphure atq; alumine constat: sunt deniq; multa huiuscemodi in medicamen- torum tractatu descripta / non simpliciter autē mixtoꝝ medicamen- torum uiribus attēdendū est/sed & quantū misceatur: cum itaq; splen flatuoso tumore afficitur & magis œdemate: si multū aluminis adhi- bueris nihil nocebis in duris autem tumoribus uim dissolutiuā supera re conuenit parum autem eius quod stringendi uim habet admiscen dum est. Cum igitur de numero simpliciū & sponte nascentiū medi- camentoꝝ flos salis tali sit natura prǣditus sanat splenes induratos si extrinsecus ipsis in uesica apponatur. Scirrum autem epatis ab initio quidē sanauimus sępius. Vbi uero ad plures dies forte foret extensus/ neq; ipse potui sanare neq; aliū uidi qui posset: omnibus igitur qui ita affecti sunt ex necessitate subsequitur aqua intercus: pereūt autem q̄ plurimis in tempore longo quosdā uero: noui etiam breui pereuntes qui uentris profluuio laborabāt: liquet igitur ꝙ his sufficienter angu- stata erant ora uasorum per quę trāsmittitur cibus ex simis epatis par tibus in conuexas/adeo ꝙ si qui ex eis sanati sunt ea quam antea dixi mus in musculosarū partium scirris curatiōis ratio saluauit: neq; enim perfert hoc mēbrum fortia medicamēta ueluti splen. Augere autem oportet ea quǣ ratione inflammationis ipsius apponūtur in mixtura molle facientiū: erunt autem illa ex absinthij coma & expressione my robalani & utraq; nardo indicaq; ac celtica: adhuc autem & croco & oenante & masticethia & unguentis quǣ ex spica nardi conficiūtur. Adhuc autē & masticino & mellino & oenātino: his igitur ammonia- cum thymiama & bdellium & quas diximus/ medullę & adipes mixtū

& quæ incidere possunt factum in epate scirrum sanare poterunt: si etiam ratio conueniens uictus adhibeatur una cum medicamētis quę in potu sumuntur ad aperiendū abstergendūq; eum qui in uiscere cōtinetur humorem: sunt uero hęc omnia etiam eos qui in renibus continentur lapides cōminuere apta de quorū materia multi medici cōscripserunt: admiscere autē oportet & ex his quæ urinā mouere possunt aliquid: plurima uero est etiam istorum materia quę a multis quidem scripta est atq; a nobis tacta in eo quē de medicamentis scripsimus tractatu. Quare nūc etiā quæ dicta sunt tibi sufficiāt.

Tempus.n. est transgredi ad alterum genus cui materia generatiōis est spiritus flatuosus. Vocatur autem non solū flatuosus sed etiam flatus huiuscemodi spiritus crassus ac uaporosus existens / non secundū substantiam ethereus neq; tenuis / cogita uero eius naturā ex circunstante nos aere in memoriā reuocans: qualis in austrinis cōstitutionibus qualis ue in aquilonarib⁹: ei.n. qui in australibus assimilatur flatuosus: alteri uero qui in aquilonaribus is qui in nobis secūdum naturam est spiritus: adiuuat autem ne huiuscemodi spiritus efflet etiam densitas corporum: quare huiusmodi affectus curatio communē habebit intentionem ad elaxāda ea quæ astricta sunt corpora atq; ad crassos spiritus extenuandos nam si cum subtiliori substātia sufficienter calefeceris: id quidem quod dēsatum est rarefacies: quod uero crassius est effectum extenuabis: patientiū autem particularꝫ natura cōuenientem auxiliorū materiam demōstrabit: magisq; ac minus in ipsa. Nam spiritus iste crassus & uaporosus nōnunq̄ sub membranis quæ integūt ossa compręhenditur: nōnunq̄ uero sub peritoneo aliquādo intra intestina uel uentrē: compręhēditur uero aliquando a tendonibus mēbranosis quæ musculos complectūtur compręhēditur etiā ab his quæ ratione cognoscūtur spacijs in musculis atq; alijs partibus corpis quorum locorum naturam in tractatibus de sectionib⁹ didicisti. Ita igitur ipse musculus inflatur atq; in uētris vel intestinoꝫ corpore flatuosus includitur spiritus. Et cum sufficienter frigidus fuerit: tunc maximum dolorem excitat.

Communis autē curatio omnibus (quēadmodū diximus) per subtiliorem substantiā & quando passio dolorē habuit adiunctū talem habentem naturā ut dolorē talem queat sedare / secundū uero patientium partium differentiam & materia substantiæ cōmutatur: & augetur atq; obtūditur uis. Cum igitur ex tali spiritu dolor interuenerit in ventre inferiore subtile oleum cum medicamētis / quę in ipso ebullierint per clysterē inijciens: statim dolorē sedabis: quæ uero debēt ebullire in oleo medicamēta cum subtilitate calefacētia sint cyminū: & id

quod apud nos est & id quod æthyopicum nominatur : & apij & petrapij semen & marathri & sinonis anesiq; atq; libystici & seseleos & Dauci & spondilij & si coniectura comprehenderis frigidã esse dolentium partiũ dispositionẽ rutham & marathrũ & grana lauri intus decoques miscebisq; asphaltũ ipsumq; oleum laurinũ & si qua alia similẽ naturam habent : q; si inflammationẽ huiusmodi doloribus adiunctã putaueris auferes ea quæ admodũ acria sunt : & quæ uehemẽtius calefacient/ad ea autem quæ in hoc mediocrẽ naturã gerunt/quęq; uim elaxandi habent trãsgredieris:in oleo itaq; ad ebulliendũ pones anethum & rutham : quibus etiam admiscebis adipẽ anserinũ & gallinaceum:sed hæc quidem ubi uehemẽtiores dolores infestãt:mediocres uero etiam extrinseca cõcalefactione iuuantur : ea præcipue quæ ex milijs fit:nam eorum leuitas dolẽtibus cõmodissima est si hæc non affuerint uel ex sale calefacito uel ex lini semine crudo uel quocũq; alio modo.Cucurbita etiam magna cum multa flamma absq; cutis scarificatione/sæpius statim dolorẽ amouit: oportet antẽ umbilicum comprehendere:q; si etiam cum his dolores permãserint medicamẽtis ex opio uti non dubitabis quale est Philonis Tarsensis omnibus medicis notum/cum tamen scieris aliquã noxam ex huiusmodi medicamẽtis membris patiẽtibus affuturam / nihilominus ad id quod magis urget instandum & parua cum noxa hominẽ ex nimio dolore animo deficientem liberandum/nam & sequentibus:deinceps diebus si magnã noxam membro contractã uideris emendare licebit:uocantur igitur huiusmodi medicamẽta indolentia:quoniã dolorem quidem sedant: & dolorem auferũt non tamen dispositiones penitus sanant:sed uim sentiendi obtorpescere faciunt. Vti autem oportet Philonis medicamento omnibusq; ex opio confectis non statim sed post tempus compositionis annuum aut omnino semestre / maxime uero atq; citissime ex potu horum medicamentorum laborãtes sani fiunt:ubi intestina gracilia patiuntur sicuti ex his quæ sedi imponũtur crassorum intestinorum passiones præsentaneum habent remedium:non modica autẽ fit uirtutis distributio ex ebibitis cum superiora afficiuntur : atq; ex his quæ sedi imponũtur cum inferiora fuerint affecta.Quæ quidem in carnosis fit partibus spiritus flatuosi aggregatio nõnunq̃ omnino uacat dolore ac longiori tempore durat ac tum pręcipue cum fuerint articulationi uicina:hic.n.sunt musculi magis neruosi ac densi : atq; in media tantum sui parte carnosiores ac raiores:tales uero (vt nosti) passiones sanaui medicamentis ex pice resina terebentina : & adipe leonino atq; taurino. Conuenit autem ipsis & quod ex sorde balnei / & calce fit & ex sicomoro & (ut summatim dicam) ea quæ insigniter

ſubtili coſtant ſubſtantia/ quibus ea quæ molliendi uim habent admi, ſcentur,

ℭ Sequitur de abſceſſibus,

ENimuero de his ſatis dictum eſt iam tempus eſt ut tranſeamus ad abſceſſuum tractationem/ſic autem nominant eas diſpoſi, tiones in quibus inuicē diſtant quæ prius ſe contingebant cor, pora / ſpacium igitur uacuum in medio fieri oportet quod ali, quam ſubſtantiam ſpirituoſam uel humidam aut mixtam ex utriſqꝫ cō prȩhendit ad hoc uero ex inflammationibus quædam atqꝫ ex hery, ſipelatis & inflāmationibus ſimiles non paucæ tranſmutanť / ſine his uero/etiam abſceſſuum diſpoſitio conſiſtit ex multitudine quorundā humorum aut ſpirituum uaporoſorum ſiue in ipſis patientibus parti, bus in medio generentur/ aut ex alijs confluant ea ratione qua fiunt illa quæ decubitus uocantur nominant uero ſic huiuſmodi diſpoſitio nes cum qui prius unum membrum infeſtāt humores eo relicto ad al, terum traſmutantur, Quocunqꝫ uero modo fiat abſceſſus id ſpacium quod abſcedentes interiacet partes humiditatibus quæ ipſum faciūt completur quæ ubi aliquādo perdurauerint plures habent alteratio, nes: nam & lapidibus & arenis & teſtis & lignis atqꝫ carbonibus & li, mo & ſordiciei balnei feci ſiue amurcæ & multis alijs talibus ſimilia in abſceſſibus corpora contineri inueniuntur quæ igitur per ſumma ſub cute conſiſtunt facile dignoſci poſſunt neqꝫ eſt eorum ſanatio diffici, lis: nā ex tactus proprietate facillime diſcernunť curātur uero ex ex, trinſecus adhibitis medicomentis neqꝫ aliorum indigēt hauſtu ueluti quæ in profundo atqꝫ in uiſceribus prȩſertim fiunt in dignotionibus, igitur/cum ſuppurantur ſi non adeo manifeſte quemadmodum inflā mationes digitis incumbētibus renitunť dignonionem non præbent manifeſtam / at proprietas ceſſionis alia: eſt in tenuibus humoribus alia in craſſis quemadmodum & in tenacibus atqꝫ mucis ſimilibus ſæ, pius uero nobis ſubijcitur cum tentione ſpirituoſa pars aliqua abſce, dens quȩ ubi ſecta fuerit inuenitur ſanguis concretus adeo ut qui bis aut ter huiuſmodi uiderit diſpoſitionē ſi ſolers: aut memor fuerit/cō, prȩhenſum in huiuſmodi tumoribus ſanguinem ita concretum agno ſcere poterit cum in memoriam ex collatione reuocauerit tenſionis ac ceſſionis proprietatem / at forſan præſtat non proprietatem ſed quantitatem tenſionis ac ceſſionis nominare / curatio autem earum quæ in ſuperficie cutis abſcedunt inflammationum fit incipiente qui, dem iā abſceſſu per ea quæ dolorem ſedant atqꝫ elaxant procedente uero tempore ad ea quæ concoquendi ac ſuppurandi uim habere

proprie

proprie dicuntur transferri oportet/de his autem dictũ est/ sicuti de pluribus alijs in quinto de medicamentorꝝ simpliciũ potestate tracta tu/statim igitur aqua abũdāti perfundere atq; fouere oportet & oleo calido partem inflammatam conspargere atq; ex farina triticea quæ in aqua atq; oleo moderate ebullierit cathaplasma imponere nā hoc citius ad suppurationē perducit q̃ id quod ex pane conficitur illud.n. maxime dissoluendi uim habet ut cui adsint sales atq; fermentum op timeq; tostum decoctu sit hæc uero omnia desunt triticę farinæ & cũ suppurari incipientem inflāmationē curaturus suppurationem pro hibere posse speraueris tunc plurimum panē ebulire permittas oleo scilicet ac aquam subigens sit autem aquæ ad oleum multiplex pro portio/plus autem & hoc suppurationem prohibet ordeacea farina simili modo pręparata quæ uero in tali curatione infunditur aqua ha beat altheæ radices intus decoctas. Si uero per summa cutis in parte inflāmata tensio ualida fuerit multis scarificationibus incidere opor tet ac postmodũ ex farina ordeacea elixata ut diximus cathaplasma apponere tantaui autem sępius plurimas in superficie scarificationes contrario autem his modo alias profundiores magnas & tertias quæ mediũ tenebant in longitudine ac profunditate quæ igitur in super ficie fiebant debile auxiliũ afferebant quę uero longe erant atq; pro fundæ plurimum quidem sanguinis exhauriebant adeo ut fere animi defectum afferrent rursus uero ipſe propriam curationem ueluti vul nera exigebant quæ autem earum ambarꝝ medium tenebant semper inueni ab inconuenientibus dictis esse remotas atq; ideo eas in usu cē sui pręferendas in quibus igitur difficulter ad suppurationem perue nit neq; facile discuti tumor potest ibi humores esse cōpactos crassio res ac tenaciores est existimandũ in his uero dispositionibus tantum conuenit ea quæ fit per profundiores scarificationes curatio. Cōue nit etiā id quod ex caricis cōstat in aqua decoctis cathaplasma opor tet autem non ipsas assumere caricas sed aquā in qua ebulientes sunt liquefactę. Expedit uero & caricas pingues esse & dulces ut earũ hu mor non dissimilis melli uideatur & si eas assumens decoxeris usq; ad plurimũ temporis reddetur aqua melli tenui substātia simillima: huic igitur aliquando ordeaceā farinam inijcere oportet aliquando panē syncomistũ sic autem nominatā eũ qui medius est inter exquisite pu rum & furfurac eũ uocant autem nonnulli eundem panem autopy ron quoniā in puro farinam non qualis natura est talem ad conficien dũ ponem assumentes sed prius purgantes furfur excernunt contra autem in furfuraceo prius adimunt eam farinæ partem quæ purissima est: panis autē qui autopyros appellatur qualem habet ex natura fa

M

rinam triticum talem etiam seruat/oportet autem triticum ipsum ex quo farina sumitur esse ex his quæ generosa dicuntur: quædã enim ex ipsis multũ furfuris continent quæ ignobilia nominant: quædam uero siliginem quæ ut dixi generosa uocãt: nequaq̃ igitur oportet furfuraceum esse frumentũ ex quo utilem ad cathaplasmata farinam accipimus: sed quẽadmodum dictum est multã habere siliginem/ꝗ si ignobilis tritici farinam assumpseris crassiorẽ furfuris partẽ oportet excernere atq; ita panem medium cõficere: ex hoc igitur pane partẽ mediam ac teneram ad cathaplasmata cõmiscendũ quãdo potentia mediũ farinę ordeacę & triticeæ uolueris facere cathaplasma: nã farina triticea maxime ad suppurationẽ ualet: ordeacea uero plurimũ resoluit/hic uero quem diximus panis mediam naturã seruat sicuti & eius farina inter nuper dictas farinas est media: ad hoc igitur respiciẽs cũ decoctione caricarum misce quod tibi conuenientius uidetur siue ex panibus siue ex farinis: si uero tumor resoluatur: minus tamẽ q̃ oporteret simul coquere oportet cũ caricis hysopum uel origanũ si quãdo uero uehęmẽtius tumorẽ exiccare uolueris sales decoctioni adijcias: deinde hoc modo infunde farinam ordeaceã: eximatur autẽ & hinc quicquid furfuraceum est/& postq̃ plurimũ ebulierit: appone cathaplasma. In tumoribus quidem qui difficulter resoluuntur uerendũ est ne eorũ reliquię prædure relinquantur: quare in singulis solutionibus attendere oportet ad quid transmutetur oĩs cuius curatio suscipitur tumor nã ea quę cũ fortiter exiccantibus agitur reliquias duras operatur: hoc uero in singulis solutiõibus animaduertes si partem patientẽ tetigeris & quod nunc apparet illi quod prius uidebatur cõtuleris: si igitur unq̃ tale suspicatus fueris: decoque in aqua cucumeris agrestis radicem aut brionię aut assari sæpius quidẽ per se solam nonnunq̃ caricas pingues adijciens deinde aquę farinã admisce cõmiscens & aliquid adipis anserini pręcipue uel gallinacei ꝗ si hi nõ affuerint suillũ adiunges radices quoq; earũ quas nup diximus herbaꝶ atq; pręterea altheę si post moderatam decoctionem cũ pane atq; adipe cõterantur huiusmodi tumores resoluunt. fortior autẽ hisce omnibus est dracontij radix & si qñ ea uti uolueris cũ sit his quas nuper diximus multo subtilior atq; ad resoluendum potẽtior omnino adipem cõmiscere nisi enim humectaueris atq; mollieris induratos tumores sed cũ fortibus medicamẽtis resoluere tantum studueris: in primis quidẽ diebus eos insigniter decrescere facies sed pariter id qđ relinquit indurabis: hoc uero ĩduratũ difficulter resoluetur: melius igitur nos ut diximus fortiter resoluẽtibus medicamẽtis cõmiscere molliẽtia ne tumores in scirros (quorũ curationẽ in pręsentibꝰ audiuisti) cõuertant uerẽtes.

ℭ De tumore suppurato.

R Vrsus igit ad suppuratos tumores accedam⁹: quos ubi posse resoluere desperaueris ex farina triticea utere cathaplasmatibus: Nam ad celeritatem suppurationis plurimum cōferunt: deinde aperiens si uideris ea quæ circa sectionē sunt libera inflammatione medicamentis quę emplastica dicūtur utere sit autem eorum uis ad exiccandum habilis: careāt etiam morsu ut neq; astringentia medicamenta habeant ammixta sed ea potius quæ sine doloris sensu resoluunt uel parum aliquid astringentis habeant / ego uero sępius in huiusmodi usu sum medicamēto ex fermento & ostreis combustis confecto: si vero pars aliqua sectioni cirūcstans inflāmata fuerit id quod ex calcite constat oleo liquefaciens: ubi uero paulatim mixtum fuerit in mortario temperans & molliens manibus atq; uinū infundens ut nosti ad multa uero utile est hoc medicamentum quēadmodum in libris de compositione pharmacoꝝ diximus faciemus etiā alios si deus uoluerit de passionibus quæ singulis partibus accidūt ubi omniū medicamentorū/quibus uti consueui diligenter uires explicare tentabo atq; eorum usum oportunum exponere sed tu iam in hisce medicamentis de quibus in hoc libro memini habuisti a me antea & mensuras & pręparandi modū/ubi uero plus oportuno cutis colliquata fuerit in suppurationibus: adeo ut panno detrito similis efficiatur non facile subiectis corporibus agglutinatur: ut necesse sit eū qui sine cathaplasma nominatur curationis modū adhibere.

ℭ De Sinu.

C Vm amplius agglutinandi cutem subiectis corporibus creuerit difficultas huiusmodi affectum sinum appellant: deinceps tibi in memoriam reuocabo huius quoq; curationis modum quē uidisti me sæpius in pluribus adhibere/ubi talis dispositio cōsistit satius est fistulam directe perforatā uel ex ere uel ex cornu factam habere paratam ꝙ si hęc non fuerit unū ex his instrumentis quæ piulca id est puris attractiua dicuntur quod foramen latissimum habeat & eius quod a nobis compositum est ex carta combusta medicamētum tu sępe uidisti me exiguā portionem multo oleo rosaceo permiscere ac per id instrumentū in sinus inijcere: deinde filis euulsis orificium claudere: quæcūq; uero ēplastica medicamēta oleo rosaceo liquefaciētes inijcimus hoc instrumentū non pmeant. In his uero oportet uesicā suillā accipiētes fistulam directum foramen habentem apponere esse uero acriora medicamenta liquefacta q̄ illa quæ emmota

idest linamenta dicuntur est necessarium qualia sunt apud omnes usitata colore uiridi insignia/hæc enim oportet non pauco oleo rosaceo liquefacere ut in sinum inijci possint: dissoluitur autem ẽmotorũ uis in huiusmodi mixtionibus igitur emplastica omnino medicamenta quale est macherionis & epigoni & quod isis cognominatᷣ ubi ad emmotorum usum deducũtur cerati indigent admixtione hæc ad sinus utilia sunt qua enim ratione eis ceratum ammiscetur eadem etiam sunt ad sinus utilia miscentur autem quoniam uires mordaces habẽt si per se sola liquescerent non ammixto ipsis cerato/sed ubi quidem oleum rosaceum plurimum fuerit quod uero in ipso liquescit medicamentũ paucum non amplius acritudinem seruat ubi uero sinus mediocriter carne oppletus fuerit/tũc agglutinãtia medicamẽta apponere oportet ueluti si recenti & sanguinolento vulneri medicareris. Multa uero tali sunt natura prædita quæ partim ex asphalto constant: uocãt autem huiusmodi nescio quomodo emplastra barbara. Alia uero sunt quæ cirrota a colore dicũtur ex litargirio & erugine eris decocta plurimum: sic. n. erugo ruffum colorẽ accipit. Si uero paucũ ebuliat/facit emplastra quæ luthea dicuntur/te uero non latet ꝙ omnia metallica medicamẽta subtiliores partes habent & uim exiccandi maiorem ubi multum ebulierint: his uero medicamẽtis ubi statim ruffa reponũtur quædam extrinsecus supereminẽtia fusca concrescit ex qua pars medicamenti profundior plusq̃ ab initio ruffior uidetur. Atq; iccirco nõnulli huiusmodi emplastra uocant bicolora quidã uero bifacia: quãto uero subtiliora fuerint ac maiorem exiccãdi uim habuerint tãto plus in sinum operabũtur/ nam ad eius profundũ oportet trãsmitti uim si intentionẽ propositã assequi uelimus. Quę uero recẽtia & sanguinea vulnera agglutinãt atq; his minus exiccãt labra vulnerũ si breuia extiterint ac minime profunda agglutinant: atq; ob hoc facile ac cito quod oportet efficiunt. Si uero in profundum vulnus protendatur/ & scituris & fibulis solemus in unum colligere sinus itaq; omnes non simplices sunt diuisiones sed frequenter in ipsis modo una pars modo alia excoriata est quod neq; te oportet latere. Cum igitur ad locum superiorem sinus extenditur facile per os humor uiciatus elabitur/si uero uergit ad ima cum intus retineatur partẽ aliquam continuam erodit in his quidem sinibus nisi prius ad effluxũ feceris sectionem/nihil proficies neq; cum carnẽ generare/ neq; cum agglutinare uolueris: in alijs uero non opus est sectione si modo conuenientẽ figuram in parte paciente seruaueris ex qua figura potes aliquando sinũ ad partem superiorẽ uergentem facere ad inferiorẽ declinare ac cõtra uergentẽ ad ima conuertere ad superiora: uidisti me igitur sinũ in

brachio existēte cuius os erat prope cubitum figura in superiora ten-
dente sanasse sine alia facta ex aduerso sectione / & in coxa similiter
figura sinus ad ima uergēte cum sinus uersus genu quidē terminaret:
altius uero os media coxę regione superius/ sine ulla ex aduerso diui-
sione similiter uidisti factam esse curationē subijciente me popliti cer
uical molle ut inferiorem situm haberet inguem q̄ genu : sufficit autē
in hoc sinu & alijs isto maioribus solum mellicratū immissum aptū ad
conglutinandi omnes eius partes profundiores : quidā autem lixiuiā
iniecerunt seipsos coarguētes in his quæ prius ad carnem sinui indu-
cendam medicamenta apposuerunt : neqꝫ.n.caro noua adnasci po-
test cum sordicies prior circūsedit.Quomodo igitur sufficienter car-
ne innata sinui conglutinatiuū adhibent medicamentū: si quidem ue
luti satis sordidum existentē lixiuio abstergere tentāt: cum pura caro
neqꝫ acrius mellicratum toleret : in hoc igitur satis est si hoc tale im-
mittatur quale quispiam cum uoluptate potaret & post mellicratū so
litus sum: deinceps anteq̄ medicamentū conglutinatiuū imponā ali-
quando uino solo aliquādo aqua mulsa sinum abluere: nam ad abster
gendum atqꝫ ad expurgandum circūstantes humores uiciatos melli-
cratum est melius sed ad conglutinandū uinū est melius & efficacius
sit autem quod habeat dulcedinē & uim astringendi mediocrem. Et
quidem post medicamenti agglutinātis appositionem spongia noua
ex mulso sola circūiciatur q̄ molliter fieri potest atqꝫ alligatio quidem
incipiat a fundo sinus: finiat autem ad os sed nec linteorum circūuo-
lutiones ad fundum sinus dolore afficiant sed cōstringatur paulatim
atqꝫ soluant͂ usqꝫ ad os sinus & hoc ipsum habeat laxam pharmaci al-
ligationem & quod circūapponitur emplastro ita cum forficibus disci
sco ut ex ore sinus humores uiciati si qui excernantur possint effluere
paruo aliquo alio ipsi imposito emplastro usqꝫ ad solutionē quam ter
tia die faciens auferes hoc ipsum/quod ueluti suprapositum circūia-
cet id quod per totum sinum circūiectum est medicamentum relin-
quens.Indicium autē tibi sit nūquid pars sinus profunda sit bene con
glutinata humor emanās si multus aut paucus decoctus aut crudus.
Adhuc autē si neqꝫ in ipso sinu dolor sentiatur neqꝫ tumor appareat/
sed totus locus depressus siccus atqꝫ expers doloris existat : si autē &
pus in pactum in ore uideris/paucum adhuc magis bona tibi sit spes
de sinus conglutinatione imponēsqꝫ rursus spongiam ac denuo alli-
gans ut diximus secunda die uel tertia solue permutās semper quod
ori sinus superstat lintheum eodem emplastro perunctum quod totū
os in circuitu comprehendet.Oportet autem non esse admodum im
pressum/sed ita ut omnis humor uiciatus ex sinu per ipsum possit eua
cuari: in prima igitur & secunda die si aliquis humor tenuis a sinu ex-

cernitur non omnino de conglutinatione desperare: sępius enim cir-
cuniecti membro patienti uis medicamenti uehementer exprimit ex
ipsa cute & carne subiecta tenuem humiditatē quando ita affectum
fuerit corpus ægroti / aut ex naturali temperatura/aut ex malo uictu
qua humiditate expressa spacia mediocriter exiccata conglutinātur.
In tertio autem & quarto ab initio die si humor crudus ex ore se ostē
derit tunc scito sinum non esse conglutinatū sit autem præ omnibus
id quod patienti membro circūijcitur medicamentum: uehementer
quidem exiccans neq; mordens uero neq; intēdens ueluti est nostrū
quod cirrum uocatur sine cera confectum ex metallicis medicamen-
tis elixatis & oleo cicino & aceto quod vulnera sanguinolēta conglu
tinat ac sine molestia sinus exiccat: uidisti uero & ipso sanatas fistulas
aliquando in quibus angusto existente foramine cum nondum intus
callum haberent sed sordiciem solum/immisi primum lixiuium dein-
de tamdiu intus permanere permisi donec speraui totam sordiciem
penitus excidisse postmodum medicamentū apposui. Sic uero & eos
qui sub cute sunt/sola sinus in quibus nondum carnē generari opor-
teat quiq; ruditer a quibusdā curati erant facta simul susceptione hoc
medicamento conglutinaui cum tamen prius lixiuio abluissem quo-
niam qui ulcera curant nullum ex his quę expurgādi uim habēt adhi-
bent medicamentum/ubi uero qui ad abscessum perueniunt tumo-
res tarde secti fuerint aut ob medicantiū imperitiam/ aut eorum qui-
bus medela adhibetur timiditatē q secari nō patiuntur sed expectāt
ut longiori tempore cutis a pure rodatur: contingit.n.sæpius uniuer-
sam cutim a pure circa abscessum aggregato sufficiēter extenuari in-
star lacere uestis unde & illi nomen lacerosi a medicis inditum puto
est itaq; huiusmodi cutis conglutinari cōtumax pcipue si quis fm sub
stantiam siccum medicamentum imponat: ex his.n.magis fit laceræ
vesti similis & sicca cutis instar pellium detritarū: uisum est igitur mi-
hi oportunum si quis ad eius cōglutinationē utatur medicamēto sub-
stantia quidem humido potentia autem sicco: dictum est autem in li-
bris de medicamentis q potentia sicca medicamēta dici solent a me
dicis quæ exiccandi uim habent: optimum autem ex omnibus medi-
camentis quæ substantiā quidem humidam habent uim aut exiccādi
est id quod a me compositum est ex litargirio & adipe suillo antiquo
& chalcite quibus additum sit oleum uetustissimū: nam uim eius esse
efficaciorē sum expertus ad huiusmodi dispositiones quum neq; ad-
modum durū fuerit neq; exquisite non inficiens sed si tale cōficiatur
& vulnerum sanguine manātium cōglutinatiuū erit: & omnia etiam
vlcera ad cicatricem perducit si & oleo remittatur & cum uino me-
diocris ætatis commisceatur: deinde in circuitu eiusmodi dispositio-

nibus apponatur quas sæpius sine ulla molestia conglutinauit. Confert autem ut diximus in lacerosis cutibus non parum mel si usq; ad emplastri consistentiã elixetur/eius uero elixationis mediocritas uix recte perficitur nisi inspiciatur: oportet.n.ipsum neq; adeo esse durũ vt difficulter labatur neq; ita humidũ ut circunfluat/nam quod durũ est ad eandem peruenit cum duris emplastris absurditatẽ: humidum uero ueluti superiectum calido corpori undiq; circũfluit & siccum lintheum derelinquit quod nõ modo nihil inuat sed etiã nõnunq̃ obest cuti quæ debet conglutinari. At si mediocriter elixetur hoc quidem optimũ est medicamentũ in huiusmodi sinibus sed quoniam elixationis eius mediocritas non facile potest coniectura attigi rectius mihi uisum est ei myrrham subtiliter tritam aspergere aut aloem uel thus aut aliquod ex his, uel omnia simul: tum pręcipue cum lintheo iunctũ humidius apparet. Oportet autẽ aspergere ista per cribrum quod sublime supra mel teneatur: sufficit autem semel aut bis agitare ut mediocriter excidat: sæpius uero & dum elixatur adijcio melli aliquid ex antedictis medicamentis / quando præsertim sinus maior fuerit atq; profundior usus sum aliquando & tenui centaureo quod mirũ est ad huiusmodi medicamentũ: post ipsum uero & simphitũ utile est: & deinde ireos illiricę radix: postea farina ex orobis/neq; obscurũ est quin & contundi oporteat & per cribrum subtile transmitti. Ac postmodum resolui talia omnia/melli autem cõmiscentur eo tempore quando debet ab igne ammoueri tantũ nobis super terẽtibus donec melli decocto optime uniantur: melius autẽ fuerit si cacabũ ab igne ammouentes hæc oĩa admisceãtur: & deinde diligẽter agitemus donec mel adeo tepidũ reddat̃ ut corpi cui curatio adhibeat̃ possit ĩponi.

De gangrena.

Consequens est ut deinceps dicamus de inflãmationibus quæ gangrene factę sunt/nominant autem (ut nosti) gangrenas eas quæ ex magnitudine inflãmationis fiunt mortificationes quæ uondũ tamen integre factę sunt nam cũ omnino mẽbrũ effectum est emortuũ ut punctũ uel sectum uel adustum non sentiat quæ patitur / statim recidere oportet qua sanã partem uicinam attingit/sed quod ita affectũ est denigratur: quod uero in medio est constitutum ita ut tendat ad mortẽ gangrena nominatur. Curatur autẽ euacuãtibus nobis q̃ possumus multũ sanguinis qui in mẽbro patiẽte cõpingitur cuius causa fiũt mortificatiões ob id quod arterię ex angustia loci nequeũt se attollere: reliquo aũt trãspiratiões exhibere. Aut igitur cutẽ uniuersam multis sectionibus profũdis secare oportet una cum subiecta substantia aut plurimis scarificationibus profundis inci-

dere sanguinem uero manare permittens imponere debes ex medi- camētis aliquod ad putrescētia utilibus cuiusmodi est farina orobi uel lolij si uero talia non assint fabarum farinā adhibe atq; ipsum oximel solum & si fortius medicamen apponere uelis adijce sal aut ex troci- scis aliquē exquisitissime tritū qualis andronis & polyidis & passionis est & musæ medicamentum ad hęc aptissimum quod in here sectio- ne scriptum est utaris autem ex his quę antea diximus animum aduer tens ad corpus ęgroti/nam si rusticum fuerit & durum natura fortissi- ma medicamenta desiderat fœmineum uero & molles carnes habēs imbecilliora sic & uiri qcūq; & molles carnes habēt & ballneas amāt & in ocio degunt mollia exigunt medicamenta neq; dubiū est idem in pueris faciendum esse/ & si quando etiam putrefactam atq; emor- tuam partem abscideris ut securius agas his utere medicamentis na- turam corporū simul attendens atq; eius insuper partis quę male affe cta est/quędam enim sunt quę citissime ad putredinem ueniunt/ & sa tius est ob maiorem securitatem quando abscindis aut circuncidis id quod iam putruit eam quę ueluti quędam radix est sanæ parti adiun- ctam adurere sicuti sępius in pudendis facere consueuimus nonnūq̄ male affectis partibus quę adurunt afferentes quando uero linamen- tum submittens facta uero adustione solemus (ut nosti) uti succo por ri qui ubi non adsit his quę paulo ante dixmus ubi uero tibi uidebitur his remedijs adhibitis cessare putredo ut cito crusta excidat medica- mento quod nominatur cephalicū cū melle utere. Melius uero & ex hydreleo pane decocto uel farina ordeacea uel etiam triticea facere cathaplasma id etiam medicamētū quod tetrapharmacū nominatur ac pręterea macedonicum sunt crustarū suppurationibus atq; earum accidentijs accōmodatissima similiter autem & quæcūq; uim habent ad suppurationē perducendi & panis uero tritus cum apio & ocymo optime crustas dirumpunt ex simplicibus autem medicamentis iris uel radix panacis uel aristolochie uel acori cū melle in molibus uero corporibus sufficit orobi farina cum melle uel thure. Aufert autem & crustas macherionis medicamentum & iris cum melle cum uero ex- ciderint cruste huiusmodi ulcera possunt qbuscūq; medicamētis quæ carnem inducant ad sanitatem perduci.

¶De Cancris.

CVm de his habūde dictū sit reliquū est ut de carcinosis tumo ribus diseramus qui in omnibus qdē partib⁹ corporis fieri cō- sueuerūt sed in māmillis pręsertim mulierꝝ quæ a natura pur- gationē nō habēt quę ubi nudū seruauerit tūc mulier integra fruitᷣ sanitate: hi uero oēs tumores ex atræ bilis superfluitate generan tur de qua duximus in cōmentarijs in quibus de potētijs naturalibus

egimus ubi ostẽdimus hunc humorem dum sanguis in epate fit fecis vinariæ proportione generari: expurgari autẽ a splene qui ex eo naturaliter habet alimentum. Cum igitur naturalis temperatura hunc humorem paucũ generauerit & ratio uictus adhibita confert & splẽ satis attrahit ex eo qui generat/ nulla huiusmodi superfluitas in uenis coaceruatur. At cum uel omnia uel aliqua eueniũt in contrariũ tunc in uenis multiplicatur & eas de quibus dicturi sumus facit ægritudines: Dico autem his quæ antea exposuimus contraria ut.s.epar ad generandum huiusmodi superfluitatem sit aptum: sit etiam ratio uictus per tales adhibita cibos qui crassum & feculentum humorẽ procreare natura apti sunt: splen uero sit natura imbecillior: & quicquid de ea superfluitate generatur ad se minime trahere potẽs. In hoc uero corpore turbidus fit ac crassescit is qui in uenis continetur sanguis & nõnunq̃ a uenis habentibus (sicut & alia omnia) cum excernendi id quod extraneum est per emorrhoidas excernitur: sæpius autẽ & ad uarices decumbit & quãdoq̧ ad cutem uniuersam expellitur / fitq̧ is morbus quem elephantẽ nominãt/nam & aliquãdo ad alias corporis partes quæ cęteris sunt imbecilliores humor iste defertur atq̧ euidenter apparent quæ in illa parte sunt uenę nigro sanguine ac crasso plenæ quantoq̧ crassior fuerit ac nigrior tanto deterior est passio: in mãmillis autẽ sępe uidimus tomorẽ forma ac figura cãcro animali cõsimilẽ. Nam queãdmodũ in isto pedes ex utraq̧ parte sunt corporis/ ita in hoc morbo uenæ distendũtur ac figurã omnino similẽ cãcro representãt hunc morbũ per sui initia sępe sanauimus. Sed ubi in molẽ insignẽ satis attollitur nemo sine manus opere potuit curare. Itaq̧ in omni huius generis curatione: intentio est totũ qui circũstat tumorẽ præter naturã qui partibus sanis adhęret abscidere sed ob uasoꝝ magnitudinẽ cũ præsertim fuerint arteriæ profluuij sanguinis statim periculũ imminet: q̧ si laqueis eas circũpręhẽdas passiones insequũtur. Si autẽ & morbi radices exurere statuas neq̧ huic rei maximũ periculum deest cũ prope loca mortalia fit insignis adustio hunc igitur morbum (ut diximus) in principio sanauimus: & tunc pręsertim cum atrebilis humor non admodũ crassus uidebatur existere. Nam sic purgãtibus medicamẽtis ex quibus sanitas sequitur prompte succũbit neq̧ obscurum est huiusmodi medicamẽta debere esse euacuãdę atræ bili accõmodata quod tam diu faciendũ est donec sanitas pristina subsequatur quando ratio uictus optimos generãs humores interim adhibeatur. In alexãdria quidem elephantis morbo plurimi corripiuntur propter uictus modum & regionis feruorem. At in germania & misia rarissima hęc passio uidetur & apud scytas lactis potatores nunq̃ fere

apparuit: in alexãdria uero plurimũ generatur ex uictus ratione. Comedũt.n. farinam elixatã & lentem & cochleas & plura salita & nõnulli ex ipsis carnes asininas & alia quędam quæ crassum & atræ bilis humorẽ generant. Nam cum circũstans aer calidus sit motus humor agitur uersus cutẽ huic igitur morbo quas antea diximus cõferũt purgatiões qđ si & ætas & uirtus pmiserint sanguis prius mittẽdus est.

De cura cancri.

IN cancris uero non inutile est neq; in istis ubi nihil prohibet sanguinẽ mittere demũ purgare & si fuerint mulieres mẽstrua euocare: si quidem nõdum quinquagẽsimũ annum attigerint / patiẽti autem particulæ succus solani imponatur / nam hoc medicamen ad huiusmodi utile est: quod si nolit ægrotãs medicamento adeo humido illiniri cum præsertim domũ exit ad consueta negocia peragẽda medicamen ex pompholyge cõstãs / est imponendũ quo me uidisti uti ad cancros exulceratos / & si hoc non adsit / adhibe alterũ medicamentũ nostrũ quod ex chalcite fit. In uictus uero ratione succus ptysanæ abundãter exhibendus & serum lactis / & ex oleribus malua attriplex & bletum / & quãdo tempus tulerit cucurbitis / utendũ & piscibus petrosis & uolatilibus exceptis palustribus.

De Elephantia.

SEd his qui elephantiã patiuntur in uiperarum esu est mirabile auxilium. Ita uero eas condire oportet: queadmodũ uidisti marsos qui feris uenenatis & aspidibus nutriũtur. Capite quidẽ primum abscisso & cauda usq; ad digitos: quatuor deinde omnibus interaneis exemptis cute etiam ut liquere potest adẽpta aqua: deide abluatur corpus ipsarum sed neq; aliter cum theriacum antidotũ conficere uolumus usq; ad hoc præparamus sed deinceps coquimus / differenter: in theriaca autem paululũ anethi & pauci salis in aqua ponẽtes: in his autẽ qui elephãtiasi laborãt in olla anguillarum modo pręparantes & album ius efficiẽtes: fit autẽ hoc modo. Aqua abundantis in ollam funditur paucũ olei & cum hoc porrum & anetum adijcitur: liquet autẽ q uiperarum carnes sunt decoquẽdę donec exquisite molles reddantur. Ipsum etiam medicamentũ confectũ ex uiperis quod theriacam appellant optimũ est ad potandũ ijs qui huiusmodi morbo laborant uel etiam si cui libuerit ad cutem obliniendã: nam cum omnia hæc facta fuerint nõnũq; solet squama a cute decidere aut quid simile ei quod seniũ serpẽtis appellatur: in alijs aũt tumoribus pręter naturã non putaui oportere eam quę manu fit curã hoc in loco scribendã cũ tu medicamẽta probatissima a nobis acceperis.

¶De Strumis.

IN strumis.n.ea quæ astringere & exiccare / & pus etiam facere possunt: in his autē quæ melicerides dicuntur ea quæ has dissoluendi uim habent & quæ pus resoluunt medicamenta & aquam in scroto & abdomine accepisti quibus etiā in aqua intercute laborantibus utaris. In his.n.duplex intentio est.s.ut sanetur tumor durus in uiscere & coaceruata humiditas dissoluatur. At prius de scirri curatione dictū est/sed differunt quum talē tumorē partes patiuntur & differentē exigunt curā. Quare curatio hydropū ad has tres reducitur intentiones ut sanemus durū tumorē qui in uiscere est ut ea apponamus quæ humiditatē dissoluunt & medicamenta quę urinā mouent in potu demus: hæc quidē ad te missa qui longe peregrinaturus eras mediocriter se habere uisa sunt. Si uero (vt institui) librū de medicamentis fm morbos & loca patiētia cōposuero illum in tuo reditu habebis. Sed & aliud opus magnū amicis expostulátibus exarabitur in quo tota ars curandi continetur etiam si tibi peregre detineri diutius contigerit singulos qui a nobis scribentur cōmentarios ad te mittere non grauabimur.

SECVNDI ET VLTIMI LIBRI
GALENI DE ARTE CVRA-
TIVA AD GLAVCO-
NEM .N. LEONI-
CENO INTER-
PRETE.
FINIS

✠



Registrum.

I K L M Omnes sunt
quaterni præter M qui est ternus.

NICOLAVS LEONICENVS VICENTINVS ALFONSINO TROTTÆ FERRARIENSI VIRO CLARISSIMO S. P. D.

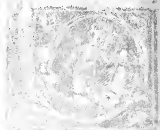




ALERIVS Maximus/factorum/ac dictorũ memorabiliũ scriptor grauissimus / & meo iudicio disertissimus inter cętera memoria digna Geliæ cuiusdam ciuis Agrigentini liberalitatẽ summis laudibus effert. Qui cum ingẽtes diuitias possideret. Erat tamen animo q̃ opibus locupletior/ut qui multa munia publice atq; priuatim suæ munificẽtię exequeretur tam largiter/atq; profusæ / ut bona quæ possidebat cõmune patrimoniũ cum suorũ ciuium / tum externorũ esse censeretur. Idem genus laudũ tu quoq; Alfonsine Trottę/Sigismundi Trotti soboles in tua patria Ferraria nobilissime atq; ditissime meruisti. Qui hisce miserabilibus tẽporibus in quibus uniuersa fere Italia barbarorũ/ atq; immanũ gentium præda facta est multis ob hanc causam inopia laborãtibus subuenisti q̃uis tu etiam ex simili clade magnã iacturã in tuis reditibus fecisses. Præcipue autẽ doctos homines bonarũ artium studiosos tuis opibus adiuuisti. In quorũ numero cum me cæteris prę ferendum iudicares multis/ac uarijs muneribus quotidię cumulasti & domum tuam mihi quandã ueluti cellam pẽnariã omnium rerum quę ad uictum humanũ sunt necessariæ esse uoluisti. Quam ob rem nisi hanc in me tuam benificentiã pro meritis extimauero nisi aliquam gratæ mentis significationem exhibuero non paruisane criminis reus ingratitudinis scilicet potuerim iudicari. Cogitanti uero mihi qua uia possem me hac culpa exonerare/nulla alia potior mihi uisa est/& qua magis possem tuis honestissimis desiderijs satisfacere/q̃ si aliquam ex meis lucubrationibus tui nominis immortalitati dedicarem: Quæ donec extabit semper honos nomenq; tuum laudesq; manebunt: habẽt enim hanc litterarum monumenta prorogatiuam/ut nunq̃ pereant:

N

neq; sint ludis fortunæ ueluti cætera bona quæ a Stoicis indifferentia nominantur exposita. Accipe igitur uir Magnifice gratanter opus Galeni de potentijs naturalibus inscriptum iampridem a me ex græca lingua in latinam conuersum. Nunc uero tibi meritissimo propter causas supra dictas nuncupatum a multis etiam medicis/ atq; philosophis dudum expetitum: Qui tibi non parum debere fatebuntur/ si eū tuo ductu/ atq; auspitijs in lucem prodijsse/ ex hac mea dicatura proxima intellexerint. Vale.



LIBER PRIMVS GALENI DE POTENTIIS NATVRALIBVS INTERPRETE NICHOLAO LEONICENO VINCENTINO.



VONIAM sentire quidē ac moueri fm electionem propriū est animaliū: augeri uero atq; nutriri etiam plantis cōmunia essent utiq; priora quidem animæ. Secunda uero naturæ opera: si quis uero vult etiam plantas animā participare & ipsas sepe rans hanc quidē naturalē nominet / sensitiuā autē alteram neq; hic quidē alia sentit uerū utitur uocabulo non admodū consueto. Nos uero persuasi magnā esse orationis virtutem dilucidicatē: hancq; a nullo adeo altero sicuti a nominibus inusitatis corrumpi cognoscentes multoꝝ consuetudinē in loquendo immittantes/ab anima quidem atq; natura animalia dicimus gubernari: a natura uero plantas & augeri quidem atq; nutriri naturæ opera & non animę esse dicimus: & in hoc sermone pquiremus a qbus potentijs hęc fiant & si qd aliud naturæ opus est: verū prius distinguere oportet/& manifeste singula nomina declarare qbus in hoc sermone usuri sumus/& ad cuius rei significationē ipsa afferramus. Erit autem hoc naturaliū operum doctrina iuncta cum nominū expositionibus. Quando igitur corpus aliquod nihil in ijs quæ prius ipsi affuerunt/im mutatur: tunc ipsum quiescere dicimus. Si uero ab aliquo illoꝝ exierit fm illud moueri dicetur & quidem qum talis exitus multipliciter fiat: multipliciter etiam mouebitur. Nam si ex albo nigrū fiat aut ex nigro albū fm colorē mouebitur / & si dulce interim existens: rursus austerū uel contra ex austero dulce fiat & hoc quoq; fm saporem moueri dicit: hæc autem ambo & quę prædicta sunt fm qualitatem moueri dicentur / & non solum quæ fm colorem uel saporem uariantur moueri dicimus/sed & calidius factum ex frigidore uel frigidius ex calidiore sicuti & si quid ex humidtate ad siccitatē / vel ex siccitate ad

hũiditatẽ trãsferatur. Cõmune aũt de his omnibus nomẽ assignamus scilicet alteratione unum cõmune genus motus existens. Alterũ uero genus in his est corporibus. Quæ ſm sitũ transmutãtur/& de loco ad locũ transferri dicũtur. Vocat aũt & huiusmodi genus latio. hi igitur duo motus simplices ac primi sunt cõpositi aũt ex ipsis augumẽtatio & cõminutio quãdo ex minori maius uel ex maiori minus fit propriã formã conseruans alij autẽ duo motus generatio atq; corruptio generatio quidẽ ad substãtiã perductio: corruptio autẽ quę cõtraria illi est omnibus autem motibus cõmune est uariatio pręexistentis sicuti & in quietibus pręexistentia seruantur sed ꝙ quidẽ immutẽtur ad uisum & ad gustũ & ad tactũ cibi quando ex ipsis sanguis fit concedunt sophistæ ꝙ autẽ res uera sit non æque uolunt concedere nam quidã ex ipsis talia omnia quasdã esse nostrorũ sensuum deceptiones & delusiones existimant quũ alias aliter subiecta substantia patiatur & nihil ex ijs a quibus nominatur accipiat quidã uero sunt qui esse quidẽ in ipsa natura qualitates putant uerũ nulli transmutationi ac cõuersioni obnoxias ex sæculo in sęculũ arbitrãtur eas uero quæ in ipsa apparẽt alterationes aiunt per concretionẽ & secretionem fieri cuius opinionis auctor fuit Anaxagoras. Si uero uelim ad hos redarguendos digredi plura essent superuacua q̃ necessaria si enim nõ norunt ea omnia quæ de ea quæ secundũ totam substantiam fit alteratione Aristoteles atq; post ipsum Crisippus scripserũt exhortari homines oportet ut illorũ perlegant scripta si uero ista cognoscant deinde spõte deteriora pro melioribus eligunt etiã quę nostra sunt uana iudicabunt ꝙ autẽ idem de his Hippocrates senserit: & Aristotele antiquior ostensum est alio in loco a nobis. Primus enim hic ex omnib⁹ medicis atq; philosophis qui ad nostrã notitiã peruenerunt conatus est demonstrare quattuor esse omnes quę in se uicissim agunt qualitates a quibus generantur & corrũpuntur quæcũq; generationẽ corruptionẽq; suscipiũt & primus ex his quos nouimus Hippocrates sciuit ꝙ huiusmodi qualitates totæ per se totas inuicem cõmiscentur principia uero demõstrationũ quas postea Aristoteles pertractauit apud priorẽ Hippocratẽ licet inuenire. Si uero quẽadmodũ qualitates ita & substantias per se totas cõmiscere credere oporteat sicuti postea Zenon cotieus ostẽdit nõ equidẽ existimo oportere in hoc sermone perquirere nã hoc unũ tantum in pręsentia scire est necessariũ ꝙ sit quędã per totam substantiã alteratio ue quispiã ossis & carnis & nerui & aliarũ singularum partium/ ueluti quandã miscelaneã contineri in pane opinetur ac deinceps in corpore fieri secretionẽ ita ꝙ unumquodq; simile tẽdat ad simile. At qui anteq̃ huiusmodi secretio fiat totus panis in sanguinẽ uersus ap-

paret: si igitur longo tēpore nullus alius cibus foret assumptus nihilo minus sanguis contineretur in uenis/& manifeste hoc illorum redarguit opinionē qui elementa statuunt intransmutabilia / sicuti etiam (ut arbitror) oleum quod totum in lucernæ flammā absumitur / & ligna quæ paulopost ignis fiunt: proposueram tamen istis non contradicere: uerum quia hoc exemplum non est extra materiam medicinalem/ & mihi ad præsentem sermonem futurum est opportunum propterea de ipso feci mentionem / quare (ut dixi) eam quæ est ad istos contradictionē relinquētes omnem: Deinceps sermonem faciemus ad illos qui ea quę ab antiquis tradita sunt/ & ex quibus nos seorsum de ipsis considerauimus discere uolunt / & illa perquiremus de quibus ab initio dicere proposuimus. Quot & quęnam sint naturę potentiæ/& quod opus singulæ earum natura aptæ sunt facere: uoco autem uidelicet opus/id quod iam factum est/atq; completū ab illarum operatione/ueluti sanguinem/carnem & neruū: operationē autem uoco motum effectiuū/& illam quæ huius est causa potentiam: quia enim quum ex cibo fit sanguis: possibilis quidem cibi/effectiuus autem uenæ motus existit: eodem autem modo quum pedes aut manus transferimus: mouet quidem musculus: ossa uero mouētur. Venę igitur motum & musculorū operationem esse dicimus. Ciborum autem & ossium accidens quoddam ac passionē: hæc enim feruntur/ illi uero alterantur: operationē igitur etiam naturæ opus uocare licet/ ueluti coctionem distributionē sanguinis generationem: non tamen opus omnino operationē nominamus: nam caro quidē naturæ opus est/non tamen operatio / manifestum igitur ꝙ alterum quidē nomē dupliciter dicitur. Alterum uero secundū unum modum: mihi quidē igitur & uena & reliqua omnia propter qualem quādā/quæ ex quattuor qualitatibus exultat temperaturam tali modo operari uidetur: sunt autem non pauci numero uiri neq; ignobiles philosophi/ac medici qui calido quidem ac frigido efficientiā tribuunt: istis uero siccū atq; humidum tanq̄ passibilia subijciunt: & primus utiq; Aristoteles omnium particulariū causas ad hęc principia referre tētat. Sequutus autem est ipsum: deinceps & Stoicorū chorus. Et quidem his utpote qui elementorū mutuam transmutationem/fusionibus quibusdam & condēsationibus assignant rationabile fuit calidum & frigidum principia effectiua statuere. Aristoteli autem non æque sed ipsi qui quattuor qualitatibus ad generationem utitur elementorum/melius erat etiam omnes particulariū causas ad easdē qualitates reducere. Cur igitur in libris quidem de generatiōe & corruptiōe utitur quattuor: in metheorologicis autem atq; porblematis ac pluribus alijs duabus

tantũmodo: si enim ꝗ ĩ animalibus quidem ac plantis plus sane facit calidum & frigidum: minus uero humidum ac siccum quispiã ostenderit / forte & Hippocratem sibi in hoc inueniet consentientem: si uero hoc idem in omnibus non equidem arbitror hoc concessurum non modo Hippocratem / sed neꝗ ipsum / ut opinor / Aristotelem modo eorum meminisse uoluerit quæ in libris de generatione & corruptione non simpliciter / sed cum demõstratione perdocuit / sed de his quidem etiam in libris de temperaturis quantum medico erat oportunum considerauimus: hæc igitur potentia quæ in uenis est sanguifica nominata & quæcunque alia potentia in eo quod ad aliquid intelligitur: primũ enim operationis potentia est causa iam uero & ipsius operis ex accidenti quoddam / sed si quidem causa ad aliquid dicitur. Ad illud enim tantummodo opus quod ab ipsa fit / & ad nullum alterum: liquet etiam potentiam ad aliquid esse / & donec causæ operantis substantiam ignorauerimus hanc potentiam nominamus quandam esse dicentes in uenis sanguinis effectricem: Similiter autem & in uentriculo coctricem / & in corde pulsualem / atque in singulis alijs membris propriam quandam eius quæ est in membro operationis: si igitur uia quaddam rationali uolumus inuenire quot & quales quædam sint istæ potentiæ ab operibus est inchoandum. Singula enim horum ab aliqua fiunt operatione & harum unaquæque causam habet antecedentem: opera igitur naturæ sunt quum adhuc in vtero est animal atque formatur omnes particulæ corporis: iam uero ipso edito in lucem commune in omnibus opus est / ea quæ est in singulis magnitudo perfecta / & post hæc usque ad tempus quod possibile sit perduratio. Sunt autem in tribus dictis operibus tres necessariæ operationes scilicet in singulis una generatio augumentatio atꝗ nutritio / sed generatio quidẽ non est simplex quædam naturæ operatio / sed ex alteratione constat & formatione: nã ut os fiat & neruus / & uena / & qualibet alia pars alterari oportet subiectã substãtiam ex qua animal generatur / vt autem & figuram conuenientem & situm / & concauitates quasdam atꝗ propagines cohalitusque / & alia talia habeat formari oportet alteratam substantiam quam si materiam animalis uocaueris / sicuti ligna nauis & statuæ ceram / haud quaquã aberraueris: augumẽtatio incrementum est atꝗ distentio in longitudinem profunditatem & latitudinem earundem partium quarum erat & afformatio. Nutritio uero est ad hæc eadem adiectio sine distentione: De prima igitur generatione agamus / quam ex alteratione & formatione fieri dicebamus. Iniecto iam semine in uterum uel in terram: nihil enim differt satis

quibusdam temporibus multæ constituuntur partes eius. Quæ generatur substantiæ humiditate siccitate frigiditate & caliditate / & alijs omnibus: quæcunque ad hæc consequuntur differentes: quæ autem consequuntur agnoscis. Si omnino in libris de generatione & corruptiones es philosophatus: reliquæ enim ex his quæ differētiæ tactiles nominantur illas quas diximus primas: & maxime consequuntur: post has uero gustabiles & odorabiles atque uisibiles: Durities igitur atque mollities & tenacitas & ariditas & grauitas & leuitas & densitas & raritas & lenitas & asperitas & tenuitas tactiles sunt differentiæ de quibus omnibus recte est ab Aristotele scriptum. Nosti autem & gustabiles / & odorabiles / & uisibiles differentias: ita quod si primas quidem & elementales / & alteratrices potentias quæsiueris: hæ sunt humiditas / caliditas / siccitas atque frigiditas. Si uero eas quæ ex harum temperatura fiunt tot in unoquoque animali sunt quot etiam elementa sensibilia. Vocantur autem sensibilia elementa partes omnes similares corporis: & has quidem nō ex aliqua mæthodo / sed ipsis oculis intuentes ex sectionibus discere oportet: os quidem & cartilaginem / & neruum / & membranam / & uenam: & quæcunque alia talia in prima animalis generatione natura operatur: potentia quidem utens ut uniuersali utamur uocabulo generatrice & alteratrice: particulariter autem calefactiua frigefactiua & humectatiua & exiccatiua / & alijs quæ ex harum fiunt temperatura qualis est ossifica / quædam & neruifica & cartilaginifica. Nam clarioris intelligentiæ gratia: talibus quoque nominibus uti debemus. Est igitur & propria hæpatis caro ex hoc genere / & splenis / & renum / & pulmonis ac cordis: sic autem & cerebri proprium corpus / & uentris / & stomachi / & intestinorum atque uterorum sensibile. Elementum est aliquid similare / ac simplex atque incompositū. Si enim ex singulis horum quæ diximus eximantur arteriæ ac venæ & nerui / reliquum corpus in unoquoque instrumento simplex est / atque elementale quantum ad sensum. Quæcunque uero horum instrumentorum ex duabus tunicis composita sunt: non quidem similibus inuicem. Vtraque uero simplici horum tunicæ sunt: elementa sicuti uentriculi / & stomachi / & intestinorum / atque arteriarum: & in utraque tunica propria est alteratrix potentia / quæ ex sanguine menstruo generat mēbrum. Itaque tot numero alteratrices potentiæ in unoquoque genere animalium quot partes elementales: & quidem & operationes proprias cuiuslibet partis singularis necessarium est esse: sicuti etiam vtilitates quēadmodū & meatuū qui a renibus ad uesicā pertingūt qui urinarij nominātur: hi. n. neque arteriæ sunt quoniā neque pulsum habēt

neq͂ ex duabus tunicis constant/ neq͂ etiam uenæ sunt: quoniã non continent sanguinem: neq͂ eorum tunica in aliquo tunicę uenæ assimilatur sed etiam a neruis plus distant / q̃ ab antedictis. Quid igitur sunt dixerit quispiam sicuti necessarium est omnem corporis partem uel arteriam vel neruum venãue existere uel ista complecti & nõ idẽ esse cum ijs quæ complectitur qualis est vniuscuiusq͂ membri particularis substantia. Et enim uesica utraq͂ & quæ urinam suscipit / & quæ flauam bilem non modo ab alijs omnibus. Sed etiam inuicem differunt & qui ad hepar meatus propagantur ueluti stomachi quidam a uesica bilis receptrice nullam neq͂ arteriarũ neq͂ uenarum neq͂ neruorum continent similationem/sed de his quidem amplius: alijs quibusdam in locis & in libro de Hippocratis sectione a nobis dictũ est. Omnes autem particulares naturæ potentiæ: alteratrices nominatæ & hanc quidem tunicarũ uentriculi & intestinorum atq͂ uteroꝝ substantiam talem qualis est effecerunt: ipsarum autem cõpositionem & eorum quæ inseruntur complicationẽ & intestinum propaginem atq͂ interioris concauitatis foramen / & quęcunq͂ alia talia sunt quædam altera potentia afformauit quam afformatricẽ nominamus/quã etiam artificiosam esse dicimus: magis autem artem summã & optimam & omnia gratia alicuius facientem ut nihil ociosum sit / aut superuacuum / neq͂ omnino ita se habeat: ut possit melius aliter / sed hoc in libris de utilitate partium demonstrauimus: ad auctricem autem potentiam transeuntes / hoc ipsum primo meminerimus ꝙ inest quidem & hæc fœtibus sicuti & altrix / verum ueluti ministræ quædã sunt antedictarum potẽtiaꝝ alteratricis: scilicet afformatricis totum in se ipsis dominatum non habentes: postq̃ uero iam perfectam magnitudinẽ. Animal acceperit in toto illo tempore quod a partu usq͂ ad ætatem consistentem protenditur: auctrix quidem uirtus tunc dominatur. Auxiliantur autem ipsi & ueluti ministræ quædã sunt uirtus alteratrix & nutrix. Quid igitur proprium est auctricis potentiæ ad omnem partem extendere quæ apta ad hoc natura sunt. Ita autem uocantur solidæ corporis partes arteriæ uenæ nerui & ossa & cartilagines atq͂ mẽbranæ & ligamenta ac tunicæ omnes quas elementales & similares & simplices pauloante uocabamus / quonã uero modo ad omnem partem extentionem capiant / ego dicam si prius exemplum quoddam protulero facilioris intelligentiæ gratia suum uesicas pueri assumentes spiritu complent & super cinerẽ prope ignem conterunt ita ꝙ concalescunt quidem: nihil autem lęduntur: & plurimus sane hic ludus est in Ionia / & in multis alijs nationibus: subinferunt autẽ inter conterendũ carmina quædã cum modulamine & rithmo:

omnia autem uerba quæ dicunt sunt quędam ad uesicam exhortatio-
nes ut augumentum suscipiat / quæ postq̃ satis ipsis distenta uidetur
rursus inflant & extendunt: ac denuo conterunt hocq̧ sæpius faciũt
donec uesica satis aucta uidieatur: uerum in his puerorum operibus
manifeste quantum ad magnitudinem profecit interior uesicæ capa-
citas tantum ad tenuitatem corpus perducitur. Et si quidem hanc te
nuitatem pueri enutrire potuissent uesicam ex parua magnam instar
naturæ fecissent: nunc autem hoc ipsis deest opus quod nullo modo
ad eius immitationem potest perduci / non dico a pueris sed neq̧ ab
aliquo alio: est enim solius naturæ proprium ita φ iam tibi manifestũ
est his qui augentur necessariam esse nutritionem: nam si extendatur
quidem non autem nutriatur falsam potins imaginem & non uerum
incrementum corpus acquiretur / & quidem ad omnem partem ex-
tendi his inest dũtaxat quæ a natura augentur: quæ enim a nobis cor
pora extenduntur secundũ unam aliquam differentiam hoc patien-
tia reliquis comminuũtur & nihil inuenire licet quod seruata cõtinui-
tate & sine diuulsione ad tres molis differentias possit extendi: quare
solius naturæ est aliquid seruata continuitate ad omnem partem ex-
tendere atq̧ insuper in pristina forma totum corpus retinere / & hoc
est augumentatio quæ sine affluente & afformato alimento fieri non
potest iam igitur in sermonem de nutritione uidemur incidere qui re
liquus erat & tertius eorum quæ ab initio proposuimus: influente.n.
quodam per modum alimẽti unicuiq̧ nutriti corporis parti eodemq̧
afformato nutritio quidem est operatio: nutritiua autem potẽtia cau
sa operationis. Alteratio quidem & hic genus est operationis sed nõ
qualis in generatione: illic enim quod prius os non fuerat posterius
factũ est uerꝫ in nutritione illi quod iam factum est influẽs assimilatur
& propterea rationabiliter illam quidẽ alterationẽ generationẽ: hãc
autem nominant assimilationem: postq̃ autem de tribus naturæ po-
tentijs satis dictum est uideturq̧ nulla alia animal indigere ut augea-
tur & perficiatur & ut q̃ longo tempore perduret forte quispiam di-
ctum sufficienter existimauerit / & iam omnes naturæ potentias fuisse
a nobis expositas: uerum si quis rursus diligentius considerauerit φ
nondum ullam animalis attigit partem vẽtriculum dico & intestina /
& hepar atq̧ similia neq̧ eas quæ in ipsis sunt potentias declarauit:
rursus uidebitur ueluti quoddam tantum procemium utilis doctrinæ
proposuisse: nam tota res ita se habet generatio auctio atq̧ nutritio
sunt prima & ueluti capita operum naturæ: ita φ harum effectrices:
tres sunt primæ potentiæ ac principalissimæ: indigent autem ad sui
ministerium sicuti iam ostensum est e seipsis uicissim & alijs quibusnã

igit generatrix atq auctrix potētia idigeat dictū est:qbus uero nutrix iā dicetur:uideor enim mihi ostēsurus oīa quę sunt circa alimēti opificiū instrumēta atq potētias ipsoꝝ ꝑpter hāc esse facta qa enim huius operatio potētię assimilatio est assimilari aūt atq inuicem trāsmutari omnibus entibus est impossibile nisi aliq̄ habeāt cōmunicationē atq in qualitatibus affinitatē: ꝑpterea primū qdē nō ex omnibus cibis omne aīal nutriri natura aptū est:deīde neq ex qb⁹ nutriri potest ex his statim nutritur & ꝑpter hāc necessitatē plurib⁹ instrumētis alimēti alteratiuis unūquodq aīal indiget:ut enim flauū rubidū fiat & rubidū flauū simplici atq una opus est alteratiōe ut uero albū nigrū & nigrū albū oēs medię sunt necessarię & qdē quod mollissimū est:nūq̄ subito durissimū fieret neq cōtra durissimū subito mollissimū sicuti neq fętidissimū habēs odorē statim suauissimū odorē susciperet/neq cōtra suauissimū fętidissimū:quomodo igit ex sanguine os utiq̄ fieret nisi plurimā antea crassitudinē atq albedinē acqreret/ul' quō ex pane sanguis nisi paulatim albedinē amitteret & paulatim ruborē accipet: nā carnē qdē ex sanguie fieri facillimū est si mō eni ipsum ita crassum natura reddat ut aliquo mō cōsistat & non amplius fluat prima & nouiter coagulata ita utiq caro existeret/uerū ut os fiat multo opus est tēpore multaq opatione ac trāsmutatione sanguis/ꝙ aūt pani & lactucæ & betę atq similib⁹ multa sit necessaria alteratio si debeat ex ipsis sanguis generari neq hoc ī oculto est:una qdē hęc causa est ꝙ plura fiāt circa alimēti alterationē instrumēta/secūda aūt supfluitatū natura sicut.n.ab herbis nullo mō nutriri possumus q̄uis eisdē pecora nutriant sic a radice nutrimur qdē sed nō sicuti a carnib⁹/has.n.fere oēs nostra natura supat atq trāsmutat alterat & optimū sanguinē ex ip̄is cōficit in radice uero quod qdem familiare est & trāsmutari potest uix & hoc plurima elaboratione omnino paucissimū:tota vero radix ferme superfluitas est & coctionis instrumēta ptransit pauco ab ipsa sanguine ad uenas recepto & neq hoc optimo oīno:rursus igitur secūda eguit natura secretione earū quę in uenis sunt supfluitatum:opus aūt in his est vijs qbusdā alijs ad excretionē ipsas pducētib⁹ne meliorib⁹ obsint opus est etiā qbusdā receptaculis instar lacunaꝝ in qbus qñ sufficiēs multitudo collecta puenerit/tūc excernētur & hoc gen⁹ earū quæ in corpe pticulaꝝ inuētū est appositū supfluitatib⁹ alimēti: aliud aūt tertiū ut undequaq ferat̄ quędā ueluti uię multę p totū corp⁹ sūt īterciscę un⁹.n.ītroit⁹ ē cibis uniuersis p os nō unū āt qđ nutrit̄ sed ml'ta & plurimū dr̄ia: nō igit̄ admireris multitudines īstrumētoꝝ q̄ gr̄a nutritiōis natura fabricauit: nā quędā qdē mollētia p̄parāt ꝑpriū unicuiq alimētū mēbro: quędā uero supfluitatē secernūt/quædā trāsmittūt/quædā

suscipiũt/quędã excernũt/quædã uię sunt humoribus optimis qui per totũ corpus ferrũtur: itaq͂ si uis oẽs naturę potẽtias pdiscere de omnibus his instrũis tibi est cõsiderãdũ: pricipiũ aũt doctrinę ipsorum est eorum quæ sunt pp finẽ iterpretatio unio appositio & assimilatio prope finẽ sunt & ppt erea naturę opera existũt & partes ac ipsorum potentię sed rursus ipsi⁹ finis meminisse debemus ob quẽ tot & tales a natura partes sunt fabricatę: nomẽ igitur rei sicuti prius dictũ nutritio existit ratio uero sm nomẽ est assimilatio nutriẽtis nutrito/ut aũt hęc assimilatio fiat necesse est antecedere vnionem ut aũt & hęc appositionẽ qñ enim ex uasis exciderit humor q quoduis aĩalis mẽbrũ nutriturus est in totũ ipsum dispergit: primũ deĩde apponet postmodũ vnitur & tãdẽ assimilat: ostẽdũt aũt hę quę uitiligies appellãtur iter assimilationẽ & vnionẽ differẽtiã sicut genus illud hydropũ/quod qdam anasarce nominãt appositionẽ ab unione manifeste distiguit nõ enim propter humoris ĩfluẽtis defectũ sicuti quędã passiones quæ atrophie.i.alimẽti carentiæ & tabes nominant talis hydropis generatio pficit: videtur enim sufficiẽtet in ipsis humida caro ac madida & vnaquęq͂ corporis solida pars similiter affecta sed appositio qdẽ fit alati nutrimẽti: verũ vt quod adhuc aquosius existit & nõ multũ in humoris substãtiã cõsistit: neq͂ tenax illud & glutinosum qd natiui caloris aduenit ministerio adhuc possidet imposibile est pfici unionẽ multitudine tenuis & crudę humiditatis fluẽte & facile lubricãte a solidis partib⁹ alimẽto in vitiliginibus aũt vnio qdẽ aliqua fit alimẽti nõ tamẽ assimilatio & manifestũ ĩ hoc quod pauloante a nobis recte dictũ est: hoc aũt erat appositionẽ: primũ deinceps aũt unionem postmodũ assimilationẽ fieri corporis quod debet nutriri: pprie igit illud quod iã nutrit est nutrimẽtũ: quod uero est qdẽ nutrimẽtũ: nõdũ aũt nutriẽs quale est unitũ vel appositũ est qdẽ nutrimẽtũ nõ proprie/sed equiuoce nutrimẽtũ: quod uero in uenis adhuc continetur & adhuc magis hoc illud quod in vẽtriculo & aliquãdo nutriet si bene cõcoquatur uocatur nutrimẽtũ eodẽ mõ singula ędulia alimentũ nominamus nõ qa iã nutriãt animal neq͂ quia sint tale quod quale nutriẽs/sed quia possunt & debẽt nutrire si bene cõcoquãtur hoc enim erat quod ab Hippoctate dicebat nutrimẽtũ aũt est nutriẽs nutrimẽtũ & illud quod est ueluti nutrimẽtũ & quod futurũ est: nã quod iã assimilatũ est nutrimẽtũ nominat quod uero tale est quale illud appositum autem uel vnitum est: ueluti nutrimentum: reliquum uero omne quod in uẽtriculo & in uenis continetur est futurum nutrimentum: q͂ igitur necessarium sit assimilationem quandam nutrientis ad nutritum esse nutritionem manifestum non tamen existentem assimilationem sed apparentem esse in-

quiunt qui neq; artificiosam esse naturã arbitrantur: neq; animali prouidentem neq; omnino proprias habere potentias: quibus utens hęc quidẽ alterat: hæc uero attrahit: hęc uero excernit: & hæ duæ fuerũt hereses fm genus in medicina & philosophia: heresis dico illorum uirorum qui aliquid de natura ostenderunt: quicunq; autẽ istorum propriam uocem agnoscunt & consequentium ex his quę posuere considerant/ simul & seruant: quicunq; uero neq; hoc ipsum seruant uerum quicquid in buccam uenerit simpliciter garriunt/ in neutra heresium exquisite permanentes uidentur: de his nulla est mentio a nobis habenda: quæ igitur sunt hę duę hereses & quæ nã est earũ quę in ipsis suppositionũ cõsequutio: alterũ quidem heresis genus subiectam substantiam omnem generationi & corruptioni in unum simul coactam & alterari potentem supposuit: reliquũ uero genus intrãsmutabilem atq; inalterabilem & in tenuia disectam ac spacijs quibusdam uacuis interceptam & qui quidem suppositionum consequutionem animaduertunt iuxta secundam quidem heresim neq; naturæ neq; animę propriam esse aliquam substantiam siue potentiam existimant: sed tali quodam illorũ primorum corporum impatibilium constare conuentu: secundum uero priorem heresim antea dictam non corporibus natura posterior/ sed longe prior atq; antiquior existit: & quidem secundũ hos ipsa est quæ plantam atq; animalium corpora constituit/ atq; nonnullas habet potentias: partim quidẽ attractiuas & familiarum sibi assimilatiuas: partim alienorum excretiuas: hęc eadem artificiosa afformat & generat & generator prouidentiã habet. Rursus alijs quibusdã potẽtijs utens vna qdẽ quę amplexatur & curã habet eorũ quę procreauit & altera quę cũ his quę eiusdem generis sunt cõmertium habet & amorem sed rursus fm alios nihil horũ naturis inest: neq; aliquis conceptus animę a principio insitus existit/ non cõsequutiõis uel pugnę/ nõ diuisionis/ non cõpositionis/ nõ iustorũ/ non iniustorum/ nõ honestorũ/ non turpium uerũ sensu atq; p sensum hęc omnia talia nobis inesse autumãt/ & fantasijs quibusdã atq; memorijs gubernari: nõ nulli uero ipsorum etiam uerbis ipsis ostenderunt nullã esse animę potentiã qua ratiocinemur uerũ nos a sensuũ passionibus more pecudũ duci nihil refutare uel contradicere potentes secundum quos scilicet & fortitudo & prudẽtia & temperantia ac continentia nuge longe sunt & neq; nos mutuo amore prosequimur neq; illos qui a nobis geniti sunt & dij nullã nostri curã habent. hi quoq; somnia & auguria cõtemnunt & signa atq; uniuersam astrologiam de quibus nos alio uolumine plenius disseruimus. Vbi asclepiadis medici dogmata examinamus licet aũt unicuiq; volenti idem uolumen lectitare: & nunc quoq; de his consi-

derare ueluti duabus quibusdã propositis uijs utram earũ debeamus ingredi Hippocrates quidẽ igitur ad eam quam priorẽ esse diximus se conuertit/fm quam substãtia collecta est in unum & alteratur & totum corpus simul conspirat ac confluit & natura artificiose ac iuste omnia efficit utens potentijs quibus unũquodq̃ mẽbrum propriũ sibi trahit alimentum/& quum attraxerit singulis membri particulis ipsum aglutinat atq̃ omnino assimilat. Quod vero nõ obtinet ab ipso neq̃ integram potest partis nutritæ alteratione atq̃ assimilationem recipere per alteram ipsius uirtutem excretoriã excernit discere autem licet nõ solũ ex his in quibus contraria sentientes manifeste apparentibus contradicunt quantũ rectitudinis & ueritatis Hippocratis dogmata cõplectantur. Verum ex illis etiam quæ particulatim in naturali contẽplatione queruntur: tum alijs omnibus. Tum etiã animalium operationibus. Quicunq̃.n. nullam inesse alicui mẽbro familiaris qualitatis uirtutem attractiuã existimant: coguntur hi sępius manifeste apparentibus cõtradicere/quẽadmodũ Asclepiades medicus de renibus fecit quos nõ solũ Hippocrates uel Diocles uel Erasistratus uel Praxagoras uel q̃spiã alius optimus medicus esse instrumenta urinæ discretiua existimarũt/sed & oẽs fere coqui cognoscũt quottidie intuentes: & situm ipsoꝝ atq̃ meatũ urinariũ nominatum qui ab vtroq̃ rene ad uesicã pertingit ab ipsa fabrica & usum & huius mẽbri potentiã ratione assequentes & ante coquos homines uniuersi sępius vrinæ difficultatem atq̃ omnimodã retentionẽ patientes. Quando lumboꝝ dolore molestantur atq̃ arenæ similia corpuscula per urinã emittunt se ipsos nephreticos/arenũ passione cognominãt: puto autem Asclepiadẽ nunq̃ uidisse lapidem quem quispiã ita affectus minxisset/neq̃ animaduertisse q̃ lapide porum siue meatũ pertrãseunte Dolor acutus in loco inter renes atq̃ uesicam antecedit/neq̃ q̃ ubi hic semel exierit/cessat continuo dolor & vrinæ retentio: quo nam igitur modo urinã ad vesicam ratione perducat: operepretium est intelligere atq̃ hominis sapientiã admirari/qui meatus adeo patentes & uisui subiectos prætermittens uias quasdam occultas angustas supposuit atq̃ omnino sensu imperceptibiles: vult enim epotum humorem postquã in uapores fuerit resolutus ad uesicã transmitti: Deinde rursus eisdem uaporibus in unum coactis hoc modo ipsum pristinam formã recipere/ac rursus fieri sedulo ex uaporibus humorem quasi concipiens animo uesicam esse/ueluti quandã spongiam uel lanam & non corpus exquisitam habẽs densitudinẽ ac soliditatẽ quod Duas tunicas ualidissimas obtinet per quas si uapores transire dixerimus: cur non etiam per peritoneum & renes pertranseuntes totum

abdomen atq; etiam thoracem aqua impleuerunt / nunquid scilicet crassior est atq; solidior uesica tunica peritonea/ atq; ideo ipsos quidem vapores excludit/ vesica vero eosdem admittit verum si asclepiades sectionũ studiosus fuisset forte nouisset exteriorem vesicæ tunicã a peritoneo ortum habentem eandem cum ipso habere naturã: interiorem vero quæ ipsius propria est plus q̃ duplam ad illud habere crassitudinem / sed forte non crassitudo neq; tenuitas tunicarum: uerum uesicæ situs causa est / ut uapores ad ipsam deferantur / & quidem si propter alia omnia quæ corporis sunt persuasibile ipsi fuisset/ hoc in loco uapores colligi / saltem solus situs erat sufficiens prohibere. Nam uesica quidem inferius sita est: vapores autem ex natura habent ut in sublime ferrantur/quia multo plus omnia thoracis atq; pulmonis loca replerent quam ad uesicam peruenirent. Sed quid ego uesicæ & peritonei/atq; thoracis situs commemini siquidem uapores & uentris / & intestinorum tunicas elabentes in spacio medio inter hæc & peritoneum colligentur: atq; humorem hoc in loco generabunt / sicuti etiam in hydrope plurimum aquæ eodem in loco congregatur/aut omnino ipsos progredi oportet per quascunq; proximas partes neq; unq̃ consistere: uerum si quis hoc ipsum supposuerit hoc modo excidentes non modo extra peritoneum sed etiam epigastriũ idest abdomen in aerẽ ambientem dissiparentur/ uel omnino sub cute colligerentur uerũ & ad hæc qui nũc sunt asclepiadis sectatores nituntur contradicere q̃uis ab omnibus in quos inciderint quãdo de huiuscemodi contentionẽ habuerint irrideantur usq; adeo irremediabile atq; inabstersibile malũ est ambitiosa hæresum immitatio/ atq; in his maxime omni scabie sanari difficilior/quidã igit̃ nostræ ętatis sophista tum in alijs/tũ etiã in contentiosis sermonibus satis gloriosus/& si quis alter lingua prõptissimus cũ semel mecũ in sermonẽ de his incidisset. Tantũ aberat ut uetecundaretur propter aliquid eorũ quę dicta sunt ut insuper de me admirari diceret qui ea quę manifesta sunt sermonibus delirantibus conarer euertere q̃m quottidie uideremus uesicas omnes si quis ipsas aqua uel aere impleret deinde collo alligato undiq; premeret nullatenus quicquã emittere uerũ oĩa intra se ipsas exquisite retinere: at qui si aliq̃ essent ex renibus ad ipsas sensibiles magniq; meatus perueniẽtes omnino inquit per illos quemadmodum humor ipsas ingreditur eodem modo quando exprimuntur excerneretur cum hæc & talia cõstanti & manifesto ore continuatim dixisset tandem exiliens abibat nobis relictis/ tanq̃ si nihil haberemus quod possemus probabiliter ad illa respondere usq; adeo non modo nihil sciunt qui huiuscemodi hęresibus seruiunt sed neq; discere susti-

nent. Quum enim oporteat ipsos audire causam ob quam sit necesse per urinarios meatus humore in uesticā intrare: retro aūt rursus exire non possit eadē uia atq; mirari naturæ artificium neq; discere uolunt quin insuper cōiiciantur tā multa alia tum uero renes frustra ab ipsa generatos inquientes sunt uero qui & præsentibus ipsis ostendi urinæ meatus qui a renibus deferuntur/ sustinentes dicere ausi sunt. Nonnulli quidē q frustra facti sunt: nonnulli uero q seminari quidam meatus existant propterea q in collū uesicæ & in eius cauitatē inserātur. Cum uero nos ipsis ostendissemus eos: qui uere sunt meatus seminarij qui infra urinarios in collū uesicę ingrediuntur/ tunc saltem & si nō antea a falsa opinione in contrariū posse traducere statim existimauimus uerū & ad hoc ipsi contradicere audebant nihil esse admirabile inquientes. In illis enim ut qui solidiores essent semē diutius ĩmorari: per eos uero qui a renibus ueniunt ut qui sufficienter sint dilatati celeriter excerni. Nos igitur coacti fuimus ipsis deinceps ostendere uiuente adhuc animali illabētem in uesicam per meatus urinarios urinam uix quoq; ita sperantes posse ipsorū compescere garrulitatē. Est autem ostensionis modus huiusce modi id quod est ante meatus urinarios peritoneum scindere oportet deinde ipsos laqueis intercipere dehinc illis alligatis dimittere animal neq; enim amplius urinā emittet. Posthac autem soluere quidem laqueos exteriores: uacuam autē uesicam ostendere/ ipsos uero meatus oppletos/ ac sufficienter extētos periculo iminente ne disrumpantur. Dehinc ablatis laqueis iam uesicam repletam manifeste intueri: mox ubi hoc oculis subiectum fuerit anteq̄ animal mingat laqueo circundare penem oportet: deinde undequaq; comprimere uesicā: neq; enim adhuc potest aliquid per meatus urinarios ad renes retrocedere: & ex hoc fit manifestum q non solum in mortuo animali: sed superstite etiam meatus urinarii rursus a uesica urinam recipere prohibentur: posthæc omnia uisui subiecta pmittere oportet animali soluto eo qui antea peni iniectus erat laqueo ut mingat deinde rursus alterū quidē meatui urinario iniicere laqueum alterū autem permittere ad uesicam confluere & quodam tempore intermisso ostendere licet quomodo alter meatus alligatus plenus atq; extētus uersus partes quę sunt ad renes apparet alter uero solutus: laxus quidē est uesicā aūt impleuit urina: deinde rursus primum qui plenus est secare opotet atq; ostendere quomodo ex ipso urina iaculatur quēadmodū in uenæ sectione sanguis posthęc & alterū rursus secare. Deinde animal alligare extrinsecus utrisq; diuisis/ & quādo sufficiēter se habere uidebitur uinculū soluere: inuenietur. n. uesica uacua/ plenū autē urina totū id spaciū quod intestina ac

peritoneũ intercedit / ac si animal morbo qui aqua intercus nominat laboraret. Si quis igitur hæc per se ipsum examinare in animali uoluerit maxime ut mihi uidet Asclepiadis damnabit temeritatẽ: Si uero & causam cognouerit ob quã nihil ex uesica ad meatus urinarios potest refluere mihi (ut arbitror) fidẽ adhibebit atq; propterea Hippocrates primus omniũ quos scimus medicorum ac philosophorum ut qui primus omniũ naturę opera exquisite perceperit naturę prouidentiã circa animalia admiratur semperq; ipsam extollit / & solã sufficere ad omnia animalibus inquit ex se ipsa sine doctrina quęcũq; sunt oportuna facientẽ cũq; talis ipsa foret statim & potẽtias habere existimauit / attractiuã quidẽ eius quod est ipsi familiare expulsiuam autẽ alieni & nutrire etiã & augere ipsam animalia hijsdẽ præterea potentijs finire morbos ac propterea in nostris corporibus unã ait esse conspirationẽ atq; cõfluxum eundẽq; passionis consensum: secundũ uero Asclepiadem nullũ mẽbrũ alteri natura cõpatitur cum diuisa sit atq; cõfracta in incõpacta elementa & deliros tumores uniuersa substantia ex necessitate igitur tũ mille alia quæ manifeste sensibus cõtradicũt Asclepiades pronũciauit: tũ naturę potẽtiã ignorauit qua familiare attrahit & alienũ expellit. In sanguinis igit̃ generatione & eiusdẽ distributione quandã frigidã adinuenit garrulitatẽ / ad superfluitatũ uero expurgationẽ cũ nihil inueniret quod diceret non ueritus est ab his quæ apparent abscedere. In urinæ quidẽ excretione penes atq; urinarios meatus propria priuãs operatione / quosdam uero alios occultos ad uesicã supponens pertingere / hoc.n. magnũ erat atq; uenustũ v3 apparentibus fidem pernegare / & occultis adhibere. In flaua vero bile maior etiam & iuuenilior est ausus. Nam ipsam in uasis eandẽ bilem recipientibus generari quidem nõ autem discretionẽ habere inquit. Quomodo igitur in his qui regio morbo laborãt: utrũq; contingit q v3 excremẽta nihil bilis in se continẽt: per totũ uero ipsorũ dispargitur corpus. Hic quoq; rursus eodẽ modo / sicuti in his quæ de urinis dictum est garrire cogitur. Nihilominus etiã garritur / & de atra bile & De splene / neq; id ipsum intelligẽs quod ab Hippocrate dicitur. Sed ueluti attonito / & furibũdo ore contradicẽs. Quod uero lucrũ ex talibus dogmatibus ad sanandũ ægrotãtes aquisiuit? Non aliud profecto nisi q neq; renibus / neq; morbo regio / neq; atra bile laborãtibus medendi habet facultatẽ. Sed & De illo quod non modo apud Hippocratẽ. Sed omnes alios homines cõfessum est medicinas.s. purgare: nõnullas quidẽ flauã bilem. Nõnullas uero atram: quasdã etiã pituitam. Et quasdã tenuem & aquosam superfluitatẽ noluit cõsentire. Quin potius ait unũquẽq; humorẽ talẽ ab ipsis medicinis / qualis expurgatur

purgatur

purgatur genetari adeo vt secundum admirabilem asclepiadem nihil differat siue detur aquam intercutem patientibus medicina quæ humorem aquosum expurget siue quę biliosum omnes enim similiter euacuat & corpus colliquat facitq̧ ut tale liquamē uideatur quale antea nō fuerat non ne igitur uel furere ipsum est existimandū aut omnino esse artis operū imperitū. Quis enim non nouit/q̧ si detur regio morbo laborantibus medicina quæ pituitam trahere natura apta est uix quattuor cyathos extrahet itidē si medicina exhibeatur quę aquā expurget eueniet. Si uero medicina detur quę bilē ducit plurimū quidem bilis euacuatur & statim his qui ita purgati sunt pura cutis efficiē nos quidē q̄plurimos curata ea quæ erat in epate dispositione semel tantū purgantes a passione liberauimus nō tamen si medicinam dederis/quę pituitam purgat plus aliquid efficies & hęc quidem ita fieri Hippo. non ignorauit illis uero qui sola ducūtur experientia aliter deprhensum est rem se habere uerū & illis similiter & omnibus medicis quibus artis opera curæ sunt ita uidetur pręterq̄ asclepiadi: hic.n.pro dictionem quandā fore existimauit eorū quę supposuit elementorum si uera super his quę diximus confiteretur. Si enim omnino inuenireē medicina aliqua quę propriū quēdam humorem natura trhaere apta esset & non alium periculū imminere uidebat ne unicuiq̧ corpori uis aliqua inesset proprie qualitatis attractiua propterea & cnicū/& granum cnidiū & Hippophaes non trahere ex corpore pituitam sed generare potuis inquit æris uero florē & squamā ipsum es istum & chamedrym & chameleā i aquam corpus resoluere atq̧ illos qui aquam intercutem patiuntur ab his medicinis nō purgatione sed euacuatione iuuari ab his v3 quæ passionem augent. Si enim illū qui in corporibus continētur aquosum humorē nō euacuat sed ipsum generat morbo auxiliatur & pręterea scamoniū pręter id quod ex corporib⁹ regio morbo laborantiū bilē non educit sanguinē adhuc optimū in bilem transmutat & corpus colliquans / totq̧ mala faciēs & morbū insuper augens secūdū asclepiadis sermonē multos tamen uidetur iuuare manifeste/ita inquit ipse iuuat quidē sed sola exinanitionis ratione / atq̧ si quis eisdē daret medicinā aptam pituitā educere nō iuuabit & hoc adeo manifestū est vt etiā illi qui sola ducūtur experientia non ignorent q̄q̄ hisce hominibus hæc sit philosophandi ratio ut nulli credant rationi sed solam his quę sensibus subijciuntur uerū isti quidem uidentur sapere asclepiades aūt delirat iubens nos sensibus fidē nō præstare ubi id quod oculis cernit ipsius suppositiones aperte subuertit: atq̧ multo melius erat apparētibus non repugnare: uerū illis totum committere: nūquid igitur hæc solum asclepiadis DOGMATIBUS aperte re

pugnant vel & illud quod vere quidẽ flaua bilis ab eisdem medicinis plurima educitur: hyeme uero pituita/& iuueni quidẽ plurima bilis: seni uero pituita uidetur.n.unũquodq; illam quæ iam inest attrahere non autẽ eã quæ nondũ existit generare: si igitur uolueris. Iuueni alicui ex his qui tenue & calidũ corpus habent tẽpore æstatis neq; uitã ociosam agunt neq; in crapula uersantur dare medicinã aptã educere pituitam paucissimũ quidẽ humorem & uiolentissime euacuabis homini autem mirabiliter nocebis: contra si medicinã dederis bilẽ educere aptam plurimã euacuabis/& nihil nocebis: nũquid igitur adhuc non credimus unicuiq; medicinæ esse uim quandã propriũ humorem attrahendi? fortasse inquient asclepiadis sectatores magis autem neq; fortassis/sed omnino nõ credere ne prodãt sibi amicissima dogmata. Iam igitur nos ad alterã garrulitatem ueniamus: neq;.n.nobis sophistæ concedunt aliquã effatu dignã proponere inquisitionem licet hæ plurimę sunt sed magis nos cogunt circa sophismatũ quæ ipsi proponunt solutionẽ tempus conterere quænã igitur est ista garrulitas gloriosus & multo sermone contritus lapis qui ferrũ ad se trahit forte enĩ hic erit qui eorũ animum trahet ad credendũ quasdam esse in quolibet corpore uirtutes propriaꝝ qualitatũ attractiuas: epicurus quidẽ igitur q̃uis eisdem quibus asclepiades ad naturales inquisitiones utatur elementis fatetur tamẽ a lapide quidẽ Herculeo ferrũ attrahi ab electris uero festucas & conatur causam illius quod apparet assignare defluentes siquidẽ Atomos a lapidis corpore his quæ uere a ferro dillabunt esse inquit figuris affines ita q facile inuicẽ implicantur. Cũ igitur ipse incidant in utranq; cõcretionẽ & lapidis.s.& ferri/ ac deinde in medium resiliant hoc modo ait inuicẽ implicari & simul ferrum attrahere quantũ igitur huiscemodi suppositiones paꝝ hẽant ad assignãdas causas probabilitatis neminẽ latere arbitror ipse tamẽ nihilominus fatet attractionẽ atq; eodẽ modo fieri inquit in corporibus animalium distributiones & secretiones supfluitatum & medicinaꝝ purgantiũ operationes. Asclepiades uero cũ dictæ causę insuasibilitatem animaduerteret & nullã aliã his quę supposuit elemẽtis suasibilẽ causę assignationẽ adinueniret omni pudore seposito ad id se cõuertit ut diceret nihil esse omnino quod attrahatur cũ tamen ipsum opotuerit si placita epicuri repudiabat neq; alia meliora dicere posset a suppositionibus abstinere & artificiosam esse naturã concedere & reꝝ substantiam ad se ipsam uniri semp & alterari a suis partibus inuicẽ agentibus & patientibus. Si enim hęc ita supposuisset nihil difficile illi fuit naturã artificiosam cõfiteri potẽtiasq; habere alterã quidem conueniẽtiũ attractiuã: alterã uero alienorũ expulsiuã/ neq; enim aliud ipsi

erat esse artificiosam atq animãtis cõseruatricẽ & morbo℞ expultri-cem nisi eligere atq seruare quod sibi cõuenit excernere autẽ alienũ uerum asclepiades hac in parte id quod erat principijs quę supposue rat cõsentaneum animaduertit: non tamẽ peruidit illam quæ ad ap-parentia sequitur repugnantiam: uerũ longe abscedit ab eo quod nõ modo apud omnes medicos sed ẽt alios homines in confesso est neq crisim aliquã esse dicens neq diẽ criticũ.i.iudicatorium: neq omnino aliud agi a natura ad animalis cõseruationẽ: semper.n.id quod sequi tur seruare nititur / uerũ ea quę manifeste apparẽt euertit cõtra q̃ fa-ciat epicurus: Ille.n.semper supponens id quod apparet causam eius frigidã assignat siqdem parua corpuscula a lapide Herculeo resilẽtia talib⁹ alijs ferri particulis implicari: deinde p talẽ implicationem quę nusq̃ apparet grauẽ adeo attrahi substãtiã nescio quomodo q̃spiã cre deret: nã & si quis istud cõcesserit alterũ tamẽ eidẽ ferro appositũ cõ-necti eãdẽ causam nõ amplius admittit / quid.n.dicemus / an.s.particu larũ a lapide defluẽtiũ nõnullas qdẽ in ferrũ ingruere / & rursus resili-re atq has quidẽ esse per quas ferrũ suspẽdi cõtingit: alias uero in ip-sum subeũtes celerrime pmeare deinde ferro adiacẽti ingruentes nõ etiã illud posse pmeare q̃uis primũ pmeauerint / rursus aũt retro cedẽ tes ad prius alteras similes facere prioribus cõplicatiões. Hic.n.mani feste causæ assignatæ deliramẽtũ depręhenditur: ego quidẽ aliquãdo vidi quinq stylos scriptorios ferreos inuicẽ cõtinuatim cõnexos / pri-mo quidẽ solo lapidem cõtingẽte: ab illo uero alios potẽtia trãsmissa neq possumus dicere q si inferiori qdẽ pẽnæ termino alteri apposue ris hæret appositũ / atq suspẽdit. Si uero alicui alteri parti laterali ap-posueris nõ ãnectit undequaq.n.similiter uis lapidis distribuitur mo-do primũ attingerit pẽnã tantũmodo & quidẽ ex hac rursus ad secũ-dã uis eadẽ dicto citius dillabit & ex illa rursus ad tertiã totã. Si uero imaginaueris paruũ quẽdã lapidẽ Herculeũ in domo suspẽsum: dein-de circũ circa multa ferra cõtingẽtẽ & rursus ista ab alijs attingi: & ab illis alia & hoc usq ad plĩmũ oĩa tũc minima ferra corpusclis a lapide defluẽtib⁹ iplerent / & piculũ eẽt ne pu⁹ ille lapill⁹ exhalaret ĩ deflux⁹ dissolut⁹ & qdẽ si ẽt nullũ illi paruũ ferrũ adiaceret ĩ aerẽ ambiẽtẽ dis-siparet & maxime si ille calidus existeret. Ita inqt nã ipsa corpuscula ualde parua imaginari oportet adeo q nõnulla ex illis sint ps millesi ma ea℞ quę p aerẽ ferunt corpusculo℞ ex adeo minimis itaq audetis dicere tãta ferri pondera suspendi / Nã si unũquodq ipso℞ millesima pars est eo℞ q̃ in aere appent / Corpusculo℞ q̃rulã itelligere oportet ipso℞ extremitatẽ q̃ hami / Sĩlitudinẽ hẽt quo inuicẽ põdera illa cõpli cantur: omnino enim pars illa extrema est perexigua ad totum cor-

pusculum cõparata deinde exiguum exiguo motũ moto circumplica-
tum non statim circunquatit/nã & alia quędã omnino ipsis partim su-
periora partim inferiora tũ ante/tũ retro/& nonnulla a dextris non
nulla a sinistris disrupta cõquassantur:& nocent & consistere nõ per-
mittunt/& quidem multos oportet intelligere unũquodq; illorũ cor
pusculorũ ex necessitate habere hamos In sui extremitate per unum
enim inuicẽ non cõnectuntur per unum alterum autẽ qui quidem su-
periacet lapidi p alterũ uero qui subiacet ferro. Si enim desuper qui-
dem lapidi coniungeretur inferuis aũt ferro non cõplicaretur nihilo
plus fieret adeo ꝙ eius quidem superiacet partem superiorẽ a lapide
suspendi oportet eius autẽ quod subiacet inferiori termino ferrũ esse
coniunctũ quoniam autẽ & ex lateribus inuicem complicãtur omni-
no necessarium est & hæc habere hamos at præomnibus meminisse
oportet quomodo parua existentia tantas ac tales ꝓpagines habeãt
& adhuc maxime illud meminisse quomodo vt ferrũ minimum secun
dum primo coniungatur & secundo tertiũ & illi quartũ simul quidem
pertransire meatus oportet parua ista & delirij plena corpuscula si-
mul aũt & resilire ab eo quę post ipsum ordine collocatur:q̃uis omni
no ei simile sit secundũ naturam neq; talis adhuc suppositio temerita
te caret quin si uerũ fateri uelimus longe pręcedẽtibus est impuden-
tior quinq; similibus ferris deinceps ordine collocatis quę lapides par-
tes per primũ facile subierunt a secundo resilire/& nõ etiam per hoc
eodem modo prõpte pertransire & quidẽ utroq; modo sequitur ab-
surdũ.Si.n.resilit quomodo ad tertium ocissime percurrit / si autẽ nõ
resilit quomodo secundũ ex primo suspenditur.Siquidem resilitionẽ
ipse supposuit esse tractus effectricẽ/uerũ ut dixi necessariũ est in gar
rulitatẽ incidere si quis uelit talibus hominibus contradicere / cũ igi-
tur summatim & breuẽ quẽdã sermonem fecero uolo me ab ipsis li-
berare si quis.n.asclepiadis scripta diligenter inspiceret ut eã quę est
ad principia taliũ dogmotũ consecutionem exquisite perdisceret &
illam quę est ad apparentia repugnantiã/epicurus igitur seruat e vo-
lens apparẽtia turpiter agit ostẽdere affectans ipsa principijs cõsen-
tire.Asclepiades autẽ seruat quidẽ ad principia cõsecutionem nulla
aũt ipsi cura est eius quod apparet.Quicũq; igitur vult suppositionũ
absurditatẽ redarguere siquidem aduersus asclepiadẽ sermo habeat
ipsum meminisse oportet eius quę est ad apparẽtia repugnãtię si aũt
contra Epicurum eius quę est ad principia discordiæ aliæ autem fere
hæreses ipsorũ similibus principijs inhęrentes funditus extinctę sunt
hę uero solę insigniter pseuerãt q̃uis menodotus empiricus asclepia-
dẽ ineuitabiliter redarguat/tũ de repugnantia ad apparẽtia tũ ẽt ad

inuicē faciens mentionē. Rursus aūt epicurū repulit asclepiades sem-
per his quæ se consequnt innitens/quā cōsecutionē uidetur epicurus
neglexisse: uerū nostrę ętatis homines anteꝗ̄ has hæreses & alias me-
liores ꝑdiscant & mox lōgo tēpore iudicent/& diligēter examinent:
quid ueri aut falsi in singulis ipsis cōtineatur: nōnulli ꝗdē se medicos
nomināt: nōnulli uero philosophos. Nihil igitur mirū si in eodē hono
re sunt falsa cū ueris in quēcunqꝫ.n. quispiā primū inciderit precepto-
rē talis efficit nō expectās aliquid aliud ab eo amplius adiscere. Qui
dā uero ipsorū etiā si in plures inciderint sunt tamen adeo obtusi in-
genio: & insipiētes ꝙ usqꝫ ad senectutē pueniūt sermonū cōsecutionē
nō intelligētes: ego uero tales homines dudū ad artes detrusi illibera
les: uerū hæc quorsum euadēt deus nouit: nos autē quoniā licet fugiē
tes his quę statim circa principia aberrāt cōtradicere: coacti tamē su-
mus ab ipsa rerū cōsecutione dicere aliqua & cōtra ipsos disputare:
addemus aūt & hoc ultra prędicta: ꝙ nō solū purgātes medicinæ na-
tura aptę sunt attrahere proprias sibi qualitates sed etiā quę ligna in-
fixa educūt & sagittarū cuspides quę ad ꝓfunda penetrarūt aliquādo
& adhuc quęcūqꝫ serpentiū uenena: uel quæ sagittis ueneno illitis in-
hærent uim habent extrahēdi & hęc quoqꝫ eādē ostendūt quā lapide
herculei potestatē: ego igit̄ uidi aliqn̄ infixū pedi cuiusdā adolescen-
tis lignū ꝗ nobis uiolenter cū digitis attrahentibus non sequebat̄ me-
dicina supimposita statim sine dolore exisse: & ꝗdē nōnulli ad hoc cō
tradicūt inquientes qn̄ inflāmatio mēbri soluta fuerit sponte exire li-
gnū a nullo altero attractū: uerū hi primū ꝗdē uidentur ignorare ꝙ
aliæ ꝗdē sunt inflāmatiōis medicinæ: aliæ uero eorū quę ita infixa sūt
attractiuæ & quidem si amota inflāmatione excluderent̄: quæ pręter
naturā inhęrēt quæcūqꝫ uim habent soluendi inflāmationē eadē ha-
berēt etiā illa attrahēdi facultatē: deinde ꝙ quispiā etiam magis ad-
miraretur nō modo aliæ medicinæ ligna: aliæ uenena educūt uerum
ex his ipsis quæ uenena trahunt nōnullæ quidem uiperæ. Nonnullæ
uero pastinacæ aliæ aliud quodā uenenū possunt attrahere: & mani-
nifeste uidere licet ipsum medicinis inhærētē: hic igitur epicurū qui-
dem probare oportet propter eū quē habuit cōtradicēdi apparenti-
bus pudorē improbare aūt causę quā attulit ratiocinationes: quod.n.
nos digitis trahentes educere lignū neqmus hoc a paruis illis corpu-
sculis extrahi quomodo nō omnino foret absurdū: nūquid igitur iam
sumus ꝑsuasi unicuiqꝫ rei quādā inesse potētiā qua ꝓpriā attrahit ꝗli-
tatē alteri ꝗdē magis: alteri uero minus an etiā de fermētis exēplū in
mediū sermo ne adducimus: tunc.n. ēt agricolis circa naturales impe
ritiores apparebūt ꝗ nihil oīno ab aliquo attrahi cōcedūt: sicuti ego

q̃primū audiui quod fit sum admirat̃ atq; ideo uolui ipsis oculis intue ri postmodū respōdēte expiētia causam tēpore lōgo secūdū oīa dog mata pscrutatus nullā aliā inuenire poterā quæ aliquid uel probabili tatis haberet sed oēs alias derridiculas & manifeste redargutas pręter eā quę attractionē cōfirmat. Q đ āt diceř uolum⁹ factū tale ē affer rētes q sunt apud nos agricolæ fermēta ex agris in curribus q̃do surri pe uolūt ita ut nō depręhēdātut uasa quędā fictilia implētes aqua me dijs ipsis imponūt frumēta igitur attrahētia ad se ipsa ex uase fictili hu morē tumorē & grauitatē accipiūt: neq; admodū ab inspiciētibus cō gnoscunt: nisi quispiā admonit⁹ diligentius intueatur: Si tamen uelis idē uas ad solē q̃tū uis calidū expōere q̃ minimū oīo aquę cōsumptū singulis diebus aīaduertes. Sic igitur etiā solis calore uęhemēti existē te fortiorē habēt frumēta potestatē trahēdi ad se proximā humidita tē. Hic igitur lōgū est nugamētū motus ad partē subtiliorē ambiētis nos aeris & tunc pręsertim qñ sufficiēter calidus fuerit & plus q̃ circa frumēta partibus cōstās tenuioribus suscipiēs tamē decimā partē ei⁹ quę a frumētis trāsumitur humiditatis: sed postq̃ satis loquaces in re darguēdo fuimus coacti secūdū prouerbiū cū insanis īsanire. Rursus ad urinarū secretionē redeamus in qua asclepiadis deliramēta omit tamus & cū his qbus psuasum est trāsmitti p renes urinas quis nā mo dus sit opatiōis cōsideremus: omnino.n.uel ex se ipsis ad renes urinę ferunť: uel hoc forte melius existimātes/ueluti nos cū in forū pficisci mur uel si hoc impossibile est alterā oportet causam inuenire pgres sus ipsaꝝ. Quid iā hęc est si.n.renibus uim aliquā attractiuā talis q̃lita tis nō tribuerimus queādmodū Hippocrates cēsebāt nihili aliud pro causa adinueniemus: quod.n.uel ipsis attrahere urinas cōueit: uel ue nas trāsmittere si ex se ipsa urina nō fertur unicuiq; manifestū existit: uerū si uenæ se cōprimētes urinā ppellerent nō ipsa tātū: sed cum ea & oīs sanguis in uenis cōtētus ad renes exprimereť: si uero hoc est im possibile queādmodū ostendemus relinquitur renes attrahere. Quo modo aūt illud sit impossibile ipse renum situs manifestat: neq;.n.ita cauæ uenæ subiacent: queādmodū ex cerebro uenietibus superfluita tibus hi q in narre: atq; in palato collatorijs similes meatus existunt: verū ab utraq; parte ipsi adiacēt uenę & qdē si eodē mō quo collato ria quicqd tenuius est atq; oīo serosum hoc qdē prōpte transmittunt crassius aūt retinēt oēm ad ipsos trāsire oportet sanguinē in uena ca ua cōtentū queādmodū in torcularia totū inijcitur uinū & qdē lactis quod caseus efficiť exēplū manifeste quod uolo dicere ostēdet. Et.n. hoc uniuersum in calathos iniecū nō totū pcolať: sed quicqd tenuius est latitudine nexuū fertur in præceps & hoc serosum nominať: pars

uero reliquā crassior existēs quæ debet fieri caseus ut q̄ nō possint hi qui in calathis sunt meatus suscipere neq; deorsum labitur & q̄dem si ita p̄colari debet in renibus pars serosa sanguinis oportet totū ad ipsos sanguinē p̄uenire & nō unā q̄dē partē ita alterū uero nō quomodo igitur res se habet: quæ ex sectione cōspicitur: altera q̄dē pars ex uena caua supra ascēdit ad cor: reliqua uero spinā cōscēdit & p̄ totā ipsam extēditur usq; ad crura ita quod altera q̄dē pars neq; prope accedit ad renes reliqua uero appropinquat q̄dē nō tamē i ipsos subintrat: atq; oportuerat si q̄dē debebat sanguis p̄ ipsos tanq̄ p̄collatoria expurgari totus in ipsos illabi deinceps inferius q̄dem descēdere qui tenuior esset retineri āt supra q̄ crassior. Nūc uero nō ita res se habet ad latera.n.ab utraq; p̄te uenę cauę renes iacēt: nō igitur sicuti collatoria p̄collāt illa q̄dē trāsmittēte ipsi uero nullā uim afferētes sed ipsi v3 attrahūt: hoc.n.relinquit. Quomō igitur attrahūt siq̄dē queadmodum epicurus arbitratur omnes fieri attractiones secūdū atomorum resilitiōes & implicationes uere melius fuerit ipsos neq; omnino trahere asseuerare: sic.n.sermo subiectus examini molto his quæ antea de lapide heracleo dicta sunt rediculosior inuenietur: sed queadmodum Hippocrates uolebat manifestius autem in processu sermonis a nobis dicetur. Nunc enim non hoc docere proposuimus: sed potius q̄ nihil aliud possibile sit dicere esse causam urinarū secretionis pręterq̄ renū attractionē neq; ita fieri attractionē queadmodū hi qui nullam uim naturę tribuūt fieri arbitrātur. Hoc.n.confesso q̄ sit omnino his quæ a natura regūtur uis aliqua attractiua delirus erit q̄cūq; aliud q̄ppiā de alimēti distributiōe proferre tētauerit. Erasistratus uero nescio quo pacto alijs q̄busdā stultis opinionibus lōgo sermone cōtradixit. Hippocrates uero opinionē omnino pręteromisit de qua neq; eatenus meminit/ut nomē tantū attractiōis exprimeret: ita quodā modo scribēs: attractio q̄dē uentriculi nulla apparet esse. De distributiōe āt uerba faciens/neq; usq; ad unā syllabā Hippocratis meminit opinionis: atqui nobis sufficere potuit: si hoc tantū scripsisset quod Hippocrates inquiēs carnes attractiuę intra uentriculum & extra mētiatur. Neq;.n.ex uētriculo/neq; itra/neq; extra attrahere possunt: si etiā q̄ vteri collū debile existēs male p̄ causa afferat ita inquiēs: neq;.n.pōt ipsius os attrahere semē/uel tale aliq̄d aliud Erasistratus scribēdū putasset/tunc & nos pro Hippocrate ad ipsum respondētes diceremus. Noli o generose nobiscū rhetorice sine demonstratione agere: ueꝝ aliquā p̄fer dogmatis accusationē/ut uel tibi credamus antiquoꝝ sermōes refellēti/uel te ignorātē in cōtrariā sentētiā ducamus: q̄q̄ q̄d dixi rhetorice: neq;.n.q̄m rhetores quidā quæ maxime nequeūt dissol-

uere hæc risu prosequẽtes/neq̃ cõtradicere tentãt/iam & hoc nos arbitramur esse rhetorice factũ. Rhethoricũ.n.opus arbitramur sermonem afferre psuasibilẽ: ubi autẽ desit psuasio scurrule non rhetoricũ. Neq̃ igitur rhetorice neq̃ dialectice Erasistratus cõtradixit ei qui habetur de deglutione sermoni: quid.n.inquit attractio quidẽ nulla esse in uẽtriculo apparet. Rursus igitur cõtra ipsum a nobis idẽ sermo testificãs obijciatur. Nulla quidẽ igitur apparet cõpressio stomacho id est ori uẽtriculi inesse. Et quomodo nõ appet fortassis aliq̃s erasistrati sectatoꝶ respõdebit: quũ.n.dicit̃ q̄ partibus ipsius superioribus in unum coactis inferiores expandũtur supiores cõprimũtur quomodo non est hoc attractiõis argumentũ. Rursus igitur & nos/& quomodo non apparet uẽtriculi attractio dicemus. Cũ.n.partes inferiores stomachi expãdũtur semp cõprimi supiores qoomodo nõ est hoc attractionis indiciũ. Si uero Erasistratus aliquando resipisceret/ atq̃ aĩaduerteret hoc quod apparet nihilo magis alterã probare opinionẽ sed ambabus esse cõmune: ita demũ illi uerũ inuẽtionis ueritatis iter ostẽderemus/sed de uẽtriculo quidẽ postea alimẽti uero distributio nihil eget ea quæ est ad uacuũ cõsecutiõe ubi semel cõfessa fuerit uirtus attractiua in renibus esse quã licet uerã esse nosset: Erasistratus nõ tamẽ de ea aliq̃d meminit/neq̃ cõtradixit/neq̃ omnino mõstrauit quã habeat opinionẽ de urinaꝶ discretione/uel propter quid qum statim ab initio proposuisset facturũ se sermonẽ de naturalibus opationib⁹ primum quę nam ipse sint & quomodo fiant/& p quę loca in secretione quidẽ urinaꝶ q̄ hæc fiat p renes declarauit. Quomodo autẽ hæc fiat omnino p̃termisit: frustra igitur nos & de alimẽti coctione quomodo fiat: & de biliosę supfluitatis discretione pdocuit cõterẽs tẽpus. Nam hic quoq̃ dicere sufficiebat p quas nam partes quomodo aũt prętermittere. Verũ de illis quidẽ non modo per quę fiãt instrumẽta. Sed ẽt quo nã modo dicere potuit: quẽadmodũ ut arbitror/& de alimẽti distributiõe. Neq̃.n.satis fuit id solũ dicere q̄ per uenas sed insup q̄ pp eã/quę ad uacuũ cõsecutionẽ fieret exposuit. De urinaꝶ uero discretione: scribit quidẽ q̄ p renes nõ tamẽ quõ fiat adiũgit. Neq̃.n.ut arbitror inq̃t hãc quoq̃ fieri ex ea quę est ad uacuũ cõsecutione. Sic.n. nullus unq̃ ob iscuriã id est urinę retẽtionẽ moreret̃ quũ nõ possit plus unq̃ de urina defluere illo quod fuerit euacuatũ. Nulla.n.altera causa supaddita/sed sola ad uacuũ cõsecutione traducẽte continuũ plus eo defluere quod fuerit euacuatũ nullo modo cõtingit/sed neq̃ aliã aliquã satis probabilẽ quã afferret habebat: sicuti in alimẽti distributiõe uentriculi cõpressionẽ: uerũ hæc causa in sanguine q̇ in uena caua cõtinet̃/omnino perierat nõ modo ob distãtię lõgitudinẽ dissoluta/sed

ob id etiã φ cor superiacẽs in unaquaq; sui expãsione ab ea uehemẽ-
ter arripit nõ paruã sanguinis quãtitatẽ. Quũ igit oĩa alia sophismata
deficerẽt sola una relinquebat in partibus uenæ cauæ inferioribus ea
quę fit ad uacuũ cõsecutio: uerũ hęc quoq; ob illos/q̃ ex ischuria.i.urinę
retẽtione moriũtur suasibilitatẽ amiserat/neq; minimis etiã pp situ re
nũ. S i.n. totus ad ipsos sanguis deferret cõueniẽter & totũ ipm expur
gari diceret. Nũc autẽ neq;.n. totus sed tanta ipsius pars q̃tã ille quæ
usq; ad renes ptingũt accipiũt ad eosdẽ puenit renes. Solũ igit ille ex
purgabit/& pars quidẽ ipsius serosa ac tenuis p renes ueluti p collato
ria quędã pmeabit. Pars uero sanguinea & crassa in uenis residẽs ob-
stabit illi quæ postea fluere debet recurrere igitur oportet ipsum ad
cauã uenã: atq; hoc modo uacuas reddere eas quę ad renes uenas p-
tingũt/uel secũdo ad ipsos nõ amplius afferẽt sanguinẽ impurũ. Nam
quũ prior ipsas occupauerit trãsitus nullus relinquet. Quæ nã igit uis
rursus sanguinẽ purũ retro a renibus abducet: quę uero etiã istũ susci
piẽs vt ad partẽ inferiorẽ cauę uenę descẽdat impabit. Alteri uero qui
supra fert/ne ad inferiora descẽdat anteq̃ ad renes abeat ẽt iubebit.
Hęc oĩa cũ Erasistratus aĩaduerteret plena dubitationũ & unã tantũ
opinionẽ expeditã adinueniret quę est attractiõis/neq; dubitare uo-
lens/neq; ẽt Hippocratis placita dicere melius oĩno iudicauit de mo-
do discretiõis reticere: ve℞ si ipse tacuit nos haud quaq̃ tacebim⁹/sci
mus.n.φ nisi Hippo. opinionẽ sequamur: ve℞ aliud qcq̃ de renũ opa
tione afferamus fugere nõ possumus qn ab alijs derrideamur. Ob hãc
igit cãm Erasistratus qdẽ silẽtio usus ẽ. Asclepiades uero mẽtitus quẽ-
admodũ serui nõnulli qdẽ q in tota uita priore sua crimina abundãti
quadã astutia excusarũt. Demũ aliquãdo in ipso furto deprhẽsi/nullã
Deinceps inueniũt simulatã excusationẽ: vnde q plus pudoris habet
mutus ac ueluti attonitus apparet. Si qs uero est impudentior sub ala
id quod ab ipso exigit occultat & nũq̃ se id uidisse piurat: sic & Ascle-
piades deficiẽtibus ipsi astutię/sophismatib⁹ quũ neq; ẽt hac in parte
possit qcq̃ de ea quę fit ad partẽ subtiliorẽ latiõe delirare/neq; etiã φ
hmõi supfluitas a renib⁹ generat: quẽadmodũ in meatib⁹ epatis bilis
possit sine maxĩo derisu asseuerare piurat/& mãifeste mẽtit φ nõ pue
nit ingẽs ad renes urina uerũ ab his quę in uẽtre sunt ptib⁹ ad uesicã
stati p modũ uapo℞ cõgregat. Hi qdẽ igit eodẽ mõ quo serui in ipso
furto depręhẽsi pterrefacti: Erasistratus qdẽ obticuit: alter uero ipu-
dẽter mẽtit. Iuniores uero qcũq; se talib⁹ noĩb⁹ insignierũt: Erasistra
tios atq; Asclepiadios se ipsos cognominãtes similes seruis q ab optĩo
Menãdro in comœdijs introducũtur Dacis.s. qbusdã ac Getis nihil se
generosum fecisse existimãtibus nisi ter herũ circũuenerint non aliter

& ipsi p multū ociū impudētia sophismata excogitarūt: alij ne Asclepiades aliquo mō p mēdaci redarguat. Alij uero ut eor mali inuētores existāt: quæ bene asclepiades silētio ptermisit/sed de asclepiadis qdē satis erasistrati uero sectatores dū modū dicere tētāt quo aqua p renes coleť oia faciūt ac patiūtur atq in oēs uias se cōuertūt causam pbabilē quæ attractiōe nō egeat inuenire satagētes. Nā q pximi ętate erasistrato fuerūt ptes qdē supra renes existētes purū sanguinē suscipere inqunt aquosam aūt supfluitatē grauitatē hēre ac suo pōdere ad inferiora delabi; hic.n.renib⁹ ipsis pcollatā/atq ita sanguinē optimū factā ad oēs ptes quę sunt infra renes trāsmitti. Et hęc qdē opinio vsq ad aliquod tēpus cōprobata plurimū uiguit/ac p uera fuit iudicata: ve in pcessu tpis & ipsis erasistrati sectatorib⁹ suspecta fuit: tandemq ab ipsa discesserūt. Hęc.n.duo uidebanť petere/ quę neq aliqs vnq cōcessit. Neq ēt possunt demōstrari primū qdē q serosus humor in caua uena pria grauitatē acceperit/quasi nō ēt ab initio talis extiterit quādo a porta ad epar ascēdebat. Cur igitur nō statim in illis exńs locis ad inferiora defluebat. Quō pterea rationabiliter diceret cōferre ad distributionē aquosus humor/siqdē adeo grauis existit. Secūdū incōueniēs q si etiā cōcedať ferri totus ad inferiora/ & nō fm aliū locum quā cauā uenā quo nā modo ad renes perueniat difficile est: magis aūt impossibile dicere quū neq ipsi renes in ptib⁹ infra uenā existētibus siti sint sed potius ad latera/neq ēt caua uena in ipsos subintret: sed quādā tm̄ ueluti ppaginē in utrūq trāsmittat: queadmodū & ad alias oēs corpis ptes. Quę nā igiť est quę isti successit opinio postq hęc fuit iprobata mihi qdē uideť multo priore insulsior: viguit aūt & hæc aliqn: aiūt.n.q si oleū aquæ cōmistū sup terrā infundať diuersum iter utrūq secuturū & hoc qdē ad unā partē: alterū uero ad alterā defluxurā. Quare nihil mirū uideri debere inqūt: si humor qdē aquosus ad renes labiť: sanguis uero p cauā uenā ad inferiora deferť: verū & hæc quoq opinio iā explosa est. Cur.n.quū tam multę nūero uenę a caua vena oriātur: sanguis qdē ad alias oēs. Serosus aūt humor ad eas quę ad renes tēdūt tātūmodo diuertit. De hac ipsa qdē quęstiōe illi nullā fecere mētionē/sed quū id solū qd fit exposuerūt: causam se hoc pacto assignasse atbitrātur. Rursus āt Ioui/saluatori deteriorē oīb⁹ alijs opinionē nūc aūt inuētā a Lyco macedone atq approbatā pp nouitatē enarramus. Ostēdit.n.Lycus iste tāq ex adyto quodā oraculū pmēs esse urinā nutritiōis renū supfluitatē. Quot qdē igiť id quod bibiť in urinā cōuertať pterq si qd cū excremētis p sedē exeat/uel in sudorem abeat/aut in occultā trāspirationē manifeste ostēditur ex urinis/ quæ singulis dieb⁹ mingunť: maxie uero hyberno tēpore hoc intueri

licet i his/qui uitã desidẽ agũt/& abũdãti potu utunt: pſertim ſi uino vtuntur tenui atq̃ ad pmeãdũ apto/hi.n.celeriter mingũt/& fere tã tum quantũ in potu hauſerint. Quot aũt & Eraſiſtratus ita ſenſerit: q̃ primũ librũ ſermonũ uniuerſaliũ ipſius legerit facile itelligũt. Quare Lycus neq̃ uera uidet dicere/neq̃ Eraſiſtrato cõueniẽtia: liquet ãt q̃ neq̃ Aſclepiadi multo ãt magis neq̃ Hippo. Quare albo ut in puer bio dr̃ coruo aſſimilat: q̃ neq̃ aliis coruis põt admiſceri pp colorẽ/neq̃ colũbis pp magnitudinẽ: verũ nõ pp hãc cãm eſt oĩno cõtẽnẽdus: fortẽ.n.mirabile aliqd dicit quod nullus nouit antiquorũ. Nos qdẽ igitur in oĩb⁹ mẽbris quę nutriunt fieri aliquã ſupfluitatẽ nõ negamus: quot aũt ſoli renes corpa adeo parua quatuor integros choas/uel ẽt plures ſupfluitatũ cõtineãt neq̃ cõfeſſum eſt: neq̃ rationabile. Nã in ſingulis uiſcerib⁹ quę maiora ſunt renib⁹ plus oporteret ſupfluitatũ cõtineri ueluti ſtatim in pulmõe: ſi.n.magnitudini uiſceris pportiõe reſpõderẽt eſſent ad eas quę in renib⁹ fiũt ſane multiplices: unde & totum thoracẽ repleri cõtigeret atq̃ aĩal e ueſtigio ſtrãgulari/uel ſi fieri ingat in ſingulis aliis mẽbris ſupfluitates p quas nã ueſicas excernunt ſi.n.renes in ebrioſis tres aut quatuor faciũt choas ſupfluitatũ multo plures in oĩbus aliis mẽbris generabuntur: atq̃ ita magno aliquo uaſe opus erit: qđ oĩum mẽbrorũ ſupfluitates excipiet. Et q dẽ ſępius quãtũ q̃ſpiã potauit fere totũ id mingit: qđ argumẽto eſſe põt potũ uniuerſum ad renes deferri. Videt igit hic tertio decipiẽs nihil pficere: uerũ ſtati eſſe deprẽhẽſus/atq̃ adhuc dubitatio prior eraſiſtrato: atq̃ aliis oĩb⁹ inexplicata remanere ſolo Hippo. excepto. Ego uero hoc in loco libẽter hęreo cũ certiſſime ſciã nihil oĩno aliud de renũ opatione poſſe ab aliquo dici: verũ oportere illos q̃ nolũt fateri urinas p renes colari ẽt coq̃s uideri impitiores/uel ſi hoc ẽt cõceſſerint nullã aliã habere quã poſſint afferre cãm diſcretiõis pter attractionẽ: verũ ſi urinarũ delatio nõ fit pp ad uacuũ cõſecutionẽ manifeſtũ eſt q̃ neq̃ ſanguinis/neq̃ bilis/uel ſi illarũ ẽt huius. Omnia.n.eodẽ modo pfici etiã ipſo Eraſiſtrato idẽ fatẽte eſt neceſſariũ: verũ de his libro ſequẽti latius a nobis diſſeretur.

EINIS GALENI DE POTENTIIS NATVRALIBVS LIBRI PRIMI.

QVot attractiuã uirtutem cui maxima operum naturalium assi gnat Hippocrates non nouit Erasistratus.

Quot sine hac non est possibile de bilis discretione / & urinarum loqui/ sicuti neq; de alimenti distributione & nutritione.

Quot de quatuor istis opationibus male ab Erasistrato dictũ est.

Quot De causis simpliciter ac primis Erasistratus loquens sponte ob- scuritaté affectauit/& indistincte locutus est.

Quot & Erasistratus & eius sectatores inuicé discordarũt.

Quot omnibus modis dubia est de nutritione tractatio apud Erasi- stratum.

Quot de sanguinis generatione & omnino de humoribus nihil dicit Erasistratus/quæ nam causa sit ob quã id fecerit Erasistratus.

Quot de humorum generatione atq; potentia : scientia medicis uti- lissima sit.

GALENI DE POTENTIIS NATVRALIBVS LIBER SECVNDVS INTERPRETE NICOLAO LEONICENO.



VOD qdē necessariū sit nō Erasistrato soli. Verū alijs oībus qui de vrinaꝝ Discretione optimū aliqd dicturi sunt fateri quādā in renibus virtutē siue potentiā quæ talē ad se trahit qualitatē qualis ī urinis existit: priore libro a nobis est demonstratū: ubi & hoc simul cōmemorauimus/ꝙ non aliter ad uesicā per renes urinę. Aliter aūt ad omnes animalis partes sanguis deferatur/aut ſm aliquē aliū modū flaua bilis secernatur. Nā quū manifeste ostensum sit in unoquoqꝫ instrumēto naturali esse virtutē quā attractiuā & euulsiuā nominamus/nihil amplius difficile est ad reliqua ipsam transferre. Neqꝫ.n.renibus quidē natura uirtutē talem aliquā indidit: nō autē & uasis quæ biliosum humorē ad se trahunt. Neqꝫ his quidē: non autē & alioꝝ membroꝝ singulis & quidē si hoc uerū est mirari de erasistrato oportet / qui sermones adeo falsos De alimenti distributione protulit/ut neqꝫ ipsum latuerit Asclepiadē. At qui omni alio uero hoc uerius existimat: quot si ex uenis aliquid defluit ex duobus alterū eueniet: uel.s.totus locus simul uacuus erit/uel quod cōtinuabitur influet ut basim repleat eius quod euacuatur: verum Asclepiades non duorū alterum inquit: sed trium potius unum aliquod dicere oportere in uasis euacuatis secuturū uel uacuum uniuersum fore locum uel continuū cōsecuturū uel uas ipsum compressum iri: in calamis.n.ac fistulis quæ in aquā demittūtur: uerum est dicere ꝙ euacuato aere qui in ipsoꝝ amplitudine cōtinetur: uel uacuus totus simul locus existet/uel continuū consequetur. In uenis autem non æque cōtingit quum ipsaꝝ tunica in se ipsam possit residere: atqꝫ omnino interioris spacij amplitudinē occupare. Ita quidem igitur falsa est ea quæ ad uacuū fieri dicitur cōsecutio non per Iouē demōstratio sed suppositio potius erasistratia nūcupanda. Secundū alterū autem modū etiam si uera foret superflua tamen existit/quum etiā uentriculus possit uenas cōprimere: sicuti ipse supposuit/ac rursus ipse uenæ se circa illud quod inexistit colligere/ atqꝫ ulterius propellere: nā tum alia tum etiā multitudo humoꝝ in corpore nō generaretur/si sola ad uacuū consecutione alimēti distributio perficeretur. Si quidem

igitur compressio uentriculi in progressu dissoluitur/neq; in totũ pro gredi potest/atq; omnino alio ingenio opus est/ut sanguis ad totum corpus deferatur necessario quidẽ ea quæ est ad uacuũ cõsecutio est adiuncta: multitudo uero in nulla earũ partiũ quæ post epar sunt fie ri poterit/uel si aliquo modo facta fuerit circa cor atq; pulmonẽ: hoc .n. solũ mẽbrum ex his quæ post epar sunt in dextrũ sui uentriculũ tra hit alimentũ: Deinde per uenã arterialẽ ad pulmonẽ trãsmittit. Neq; .n. aliquod aliud mẽbrum/neq; Erasistratus ipse uult ex corde nutriri propter mẽbranas quæ supnascũtur. Si uero ut multitudo generetur seruabimus ad totũ usq; uim uẽtriculi cõpressionis: iã nihil aliud ege bimus ea quæ fit ad vacuũ cõsecutione: pręcipue si etiã uenarum com pressiões supposuerimus: queãdmodũ neq; ipsi erasistrato displicet. Verũ rursus ipsi etiam si nolit in memoriã de renibus est reuocandũ atq; dicendũ q; hæc est manifestissima omniũ illorum redargutio qui ab attractione discedũt. Nemo .n. ipsorum neq; aliquid psuasibile dixit: sed neq; etiã quouis modo: queãdmodũ antea mõstrauimus potest cau sam alium urinarum discretionis inuenire/sed uel uideri insanire est ne cessariũ si dixerint urinã ad uesicã instar quorundã uaporum ire uel tur piter agere de ea quæ ad uacuũ fit consecutione mentionẽ facientes quũ hęc sit in sanguine plena delirij impossibilis autẽ: ac fatua omni no in urinis. Hoc quidẽ unum est erratũ illorum qui ab attractione disce dunt: alteram uero circa flauæ bilis discretionem. Neq; .n. & ibi præ terfluente sanguine ꝑm ora uasorum quę sunt bilis receptacula bilio sa superfluitas exquisitã habebit discretionẽ: & non habeat inquiẽt/ sed simul cum sanguine per totũ corpus deferatur: uerum o sapiẽtissi mi prouidã esse circa animalia atq; artificiosam Erasistratus naturam supposuit/sed & biliosam superfluitatẽ omnino inutilem animalibus esse asseuerauit: non autẽ hæc ambo inuicem conueniũt. Quomodo enim animalis prouidentiã habere natura uideretur/si humorẽ adeo malũ una cum sanguine deferri permitteret: sed hæc quidẽ parua ma ximum aũt & manifestissimũ hic peccatũ iam enarrabo. Si .n. propter nihil aliud q̃ quia sanguis quidẽ crassus est. Tenuior uero flaua bilis existit: & uenarum quidem ore latiora sunt: uasorum autem bilem susci pientiũ angustiora propter hoc bilis quidem angustissimis uasis / atq; orificis accõmodatur. Sanguis uero latioribus manifestũ q; hęc aquo sa/atq; serosa: superfluitas tanto prius in uasa influet bilem suscipiẽ tia quanto bile tenuior existit. Quomodo igitur nõ influit: an crassior per Iouem urina ipsa bile: Hoc .n. ausus est dicere quidã ætate nostra ex erasistrati sectatoribus sensibus .s. destitutis / quibus in bile & san guine credidit. Siue .n. q; bilis plus sanguine fluat: iccirco q; subtilior

existat a nobis est existimandū/siue ꝙ per linteum uel pannū tritum/ vel aliquod colatoriū facilius permeet/& hac serosa superfluitas etiā ſm hęc iudicia crassior aquosa supfluitate eadē bilis existet. Rursus.n. neq; hic ratio aliqua afferri potest/quæ bilē aquosa supfluitate tenuiorem esse demōstret. Sed quādo q̄spiā etiā post casum impudentiā seruauerit/& nōdū etiā se cecidisse cōcesserit quosdā vulgares luctatores immitabit qui ad terrā deiecti a ualētibus palestritis q̄q̄ supini iaceant supra terrā tātū absunt/ut suū casum agnoscāt/ut ipsis illis a q̄bus fuere prostrati collū appręhendāt/neq; a se amoueri pmittāt/atq; in hoc se uictores esse arbitrātur. Nugę igitur longę sunt omnis de poris siue paruis meatibus suppositio quātū ad naturalē attinet opationē. Nisi.n. natiua quędā uirtus unicuiq; organo statim ab initio donetur/ non poterūt aīalia sufficere: non dico tantū numerū annoꝝ/ sed neq; paucissimos dies. Hæc.n. sine tutella relinquētes omni arte ac ꝓuidētia destituta solis materieꝝ motib⁹ gubernata nusq̄ aliqua uirtute existēre uel quæ trahat id quod sibi cōueniēs existit: aut quod alienū expellat/uel quę alteret/atq; aglutinet futurū alimentū nescio quo nam modo derisum possimus effugere de naturalib⁹ opationib⁹ differētes ac multo magis de aīalib⁹ atq; uniuersa uita: neq;.n. uiuere/neq; pmanere uel minimū tēpus aliquod animal poterit si tot in se ipso cōtinēs mēbra atq; adeo differentia/neq; attractiua utaī uirtute eoꝝ quæ ipsi affinia sunt/neq; expulsiuā illoꝝ quę sunt aliena / neq; alteratiua eoꝝ quę sunt futura alimēta/atq; si has uirtutes obtineamus nihil amplius paruis meatib⁹ aut magnis ex indemōstrabili sūptis suppositione ad urinę ac bilis discretionē indigeremus/& oportuno situ in qua sola sapere uideī erasistratus oīa bene gigni/atq; afformari a natura corpis mēbra arbitratus: veꝝ si sibi in oībus cōsentiret naturā artificiosā nomināti illā oīa aīalis mēbra statī ab initio formātē/ac bene disponētē inueniret. Post talē autē opationē ubi iā nihil āplius uideī deficere in lucē idē aīal ꝓferētē cū q̄busdā uirtutib⁹ sine q̄bus nō poterat uiuere deīceps ipsum augētē vsq; ad cōuenietē magnitudinē. Quare nescio quo pacto tolerabit puis meatib⁹ uel magnirudinib⁹/uel q̄busdā alijs adeo deliris suppositionib⁹ naturales cōmittere opatiōes. Illa.n. quæ aīalis mēbra natura format & paulatī auget oīo ēt p tota ipsa extēta est &.n. tota p tota nō solū extrīsecus afformat/nutrit & auget. Praxiteles.n. uel phidias/uel q̄s alius statuari⁹ tm̄ extrīsecus materias exornabāt ubi & ipsas cōtigere poterāt ꝓfunditatē āt īcultā ociosā sine arte & ꝓuidētia reliquebāt ut q̄ nō possent subire ac penetrare atq; oēs ptes materię ptīgere/natura uero nō ita sed ossis q̄dē ptē uniuersam os pficit. Carnis uero carnē adipis autē adipē/ atq; alioꝝ unūquodq;.

Nulla.n.pars est quæ eius tactũ effugiat / ac non ab ipsa elaboretur: atq; exornetur: uerum cærã quidẽ non poterat Phidias facere elephã tem & aurum / sed neq; aurũ: cærã hoꝝ.n.singulũ permanẽs tale qua le erat ab initio solum extrinsecus formã quandã atq; figurã artificio sam circũ inducẽs statua perfecta facta est. Natura autẽ nullius amplius materiæ formã seruat antiquã. Sic.n.sanguis essent omnes animalis particulæ qui a fœta influit ad semen instar cærę cuiusdam atq; unius & uniformis materiæ artifici subiectę. Nulla autẽ animalis particula neq; rubida ita existit / neq; humida. Os si quidẽ / & uena / & neruus / & cartilago / & adeps / & glandula / atq; mẽbrana / medullaq; sanguine quidẽ carẽtia / ex sanguine tamẽ sunt generata quo nam alterante & quo coagulãte: & quo nam affor mãte rogarẽ ut mihi Erasistratus respõderet: omnino.n.uel naturã diceret / uel semen idẽ quidem utroq; uocabulo dicẽs: Diuersis autẽ conceptibus interpretans. Quod.n.prius semen erat hoc quãdo incipit gignere / atq; formare animal natura quædã fit: quẽadmodũ.n.Phidias habebat quidẽ & artis facultates anteq̃ materiã attingeret: ipsis autẽ circa materiã operabatur. Omnis.n.facultas siue potẽtia impropriẽ materię defectu est ociosa: sic & semen potẽtias quidẽ ex se ipso habet. Operationes autem non a materia accepit / sed circa materiã manifestauit. Et quidẽ si multo sanguine semen obrueretur sane corrũperetur. Si uero indigeret omnino ociosum existẽs nunq̃ natura fieret. Ne igitur corrũpatur & ut pro semine natura fiat paululũ ipsi influere sanguinis est necessariũ: magis autẽ non paululũ dicere oportet / sed multitudine semini. Quis nam igitur quantitatẽ sanguinis ad semen influẽtis mentietur? Quis adhortabitur ne minus influat q̃ oporteat? Quẽ nam hoc in loco tertiũ generationis animalis præsidẽ perquiremus / qui semini moderatũ sanguinẽ subministret? Quid ad hæc Erasistratus si forte interrogetur responderet? An v3 semẽ ipsum esse diceret? Hoc.n.est quod artifici phidiæ proportione respõdet. Sanguis uero cærę assimilatur / unde non conuenit ut cæra ipsa sibi ipsi modũ adinueniat / sed phidias. Tantũ autẽ sanguinis ad se ipsum artifex attrahet quãto indigebit: uerum hic mentẽ oportet adhibere / & diligẽtius cõsiderare ne forte nos lateamus semini rationẽ atq; intellectũ largiẽtes. Sic.n. neq; semẽ faceremus / neq; naturã ipsum sed animal / atq; si utraq; seruaremus & moderati attractionem / & sine ratione potentiã quandã attrahẽdi sanguinẽ sicuti magneti ferrũ inesse semini diceremus. Coacti itaq; fuimus hic quoq; sicuti & antea sępius quandã uim attractiuã in semine cõfiteri. Quid nam igitur erat semen? principiũ quoddã.s. animalis effectiuum. Nam materiale principium menstruum existit.

Deinde

deinde ipso pricipio hac primũ utẽte potẽtia:ut natura fiat ea quoq̃ opifex fuit ac generator mẽbra eandẽ potentiã non participare nõ contingit. Quomodo igitur illã Erasistratus ignorauit? Si autẽ prima hæc seminis opatio moderatũ sanguinẽ ad se ipsum attrahere: moderatus uero foret q̃ tenuis atq̃ ita uaporosus ut statim ad omnẽ partẽ seminis ueluti Ros q̃dã attractus nullibi suiipsius formã prę se ferret. Sic enim ipsum facile superet & statim in sui similitudinẽ semen conuerteret: sibiq̃ pro alimẽto apponeret deinde secũdo (ut arbiror attraheret) & tertio donec tumorẽ & multitudinẽ effatu dignã sibi nutrito operaretur. Et quidẽ iam uirtus alteratrix est adinuẽta neq̃ ipsa ab Erasistrato tacta. Tertia ãt uirtus quædã afformatrix appareret p̃ quã primũ quidem ueluti quandam cõcretam iusculi superficiem: & tenuẽ membranã semen sibi circũponit ab Hippocrate in sexte diei genitura quã excidisse illi mulieri musice dixit ouorũ tunicę assimilatam. Post hãc autẽ iam & quæcũq̃ alia ab Hippocrate in libro de natura infantis cõscribuntur uerũ si unumquodq̃ membrũ afformatum ita paruũ remaneret: quẽadmodũ ab initio factum est: quid amplius inde foret: augeri igitur illa oportet quomodo aũt augebũtur omnino quidẽ extenta simul atq̃ enutrita. Iam uero in memoriã reuocãs ea quę a me antea dicta sunt de uesica quã pueri inflantes cõterebãt magis itaq̃ adisces: & ex his etiã quę a nobis deinceps dicentur: concipe animo cor adeo exiguum ab initio ut nihil a milio differat: uel si libet a faba. Deinde perquire quomodo aliter magnum effici posset nisi undequaq̃ extentũ per totũ se ipsum nutriretur sicuti paulante semen nutriri ostendebatur. Sed neq̃ hoc erasistratus nouit qui artẽ naturę ita laudibus effert: uerũ animalia eodem modo nutriri putat: sicuti cophini opculũ catenam: uel saccũ/uel calathum. Quibus singulis ad ipsorũ extremitatẽ quibusdam alijs applicatis similibus his a quibus primũ fuere cõpositi: postea fit appositio. Verũ hoc modo nõ est augumẽtũ: sed generatio o sapiẽtissime. Fit. n. & calathus/& saccus/& uestis/& domus & nauis: & alia singula quãdo nõ dum forma cõueniẽs: cuius gratia ab artifice fabricatur. Cõplementũ acceperit. Quãdo igitur augetur quando iã calathus p̃fectus existens ita q̃ habeat & fundũ/& os/& ueluti uẽtrem: & quæ inter hæc media sunt in omnib⁹ istis maius fuerit factũ. Et quomodo hoc erit inquiet aliquis? Quomodo aũt aliter q̃ si animal statim uel planta q̃ nũc calathus est nobis fiat. Nã uiuẽtiũ tãtũmodo est augumẽtũ: tu uero forte arbitraris domũ dũ edificatur augeri & calathũ dũ cõplicatur: & uestẽ dum texitur: uerũ res nõ ita se habet. Nã eius quod iã cõpletũ est secũdũ formã est augumẽtũ. Ei⁹ uero quod adhuc fit uia quę ad formã existit

non augumētū sed generatio nominatur. Augetur.n.quod est fit aūt quod nō est. Et hęc qdē non nouit erasistratus quē nihil latet. Si oīno ueridici sunt eius sectatores ingentes ipsum fuisse uersatū cū philosophis peripateticis. Et quatenus quidē ipse naturā ueluti artificiosam prędicat: nosco eqdē placita scholæ pipateticę: nihil vero aliud/neqꝫ huic proximū animaduerto. Si quis enim Aristotelis ac Theophrasti dogmatibus familiarem se fecerit/ eadē nihil aliud esse iudicabit/ nisi phisiologiæ Hippocratis monumēta: calidū & frigidū / & siccū & humidū inuicē agentia/& patiētia & horū alterū calidū.s.esse efficacissimū. Secūdo autem loco frigidū/hæc omnia primi Hippocratis sunt inuentiones: post ipsum aūt Aristotelis p tota se ipsa animata nutriri inquientis/& tēperari p se tota / quæ tēperantur similiter per se tota alterari quęcūqꝫ ex ipsis alterant/& hęc Hippocratica sunt simul atqꝫ Aristotelica/sicuti & coctionē quādā esse alterationē/ac trāsmutationem eius quod nutrit in propriā illius quod nutritur qualitatē: sanguinis autē generationē esse alterationē/& nutritionem similiter/& auctionē ex distinctione & nutritiōe fieri/alterationem uero maxime a calido perfici: & pp hoc etiā coctionē/& nutritionē & omniū humorū generationē. Simul aūt & supfluitatib⁹ qualitates a calore natiuo generari. Hæc uniuersa/& præter ipsa alia multa quæ sunt nuper dictarū potentiarū opera/& ad morborū attinent generationē nec nō ad remediorꝫ inuētionē Hippocrates primus omniū quos nouimus recte est executus/& Aristoteles ab ipso secūdus recte etiā exposuit. Atqui si hęc oīa peripateticis placēt quēadmodū sane placent. Nihil aūt ex his ipsi Erasistrato placet q d sibi uolūt erasistrati sectatores p hāc quā suo Principi tribuūt cū philosophis illis cōuersationē/ eundē enim suę sectę principē tanq̄ deū admirantur & in omnibus ueridicū esse arbitrant/quod si ita sit/ philosophos peripateticos multū aberrare a ueritate est existimandū. Siquidē eorū placita sunt omnino ab erasistrati opinionibus aliena/q̄q̄ eiusdē erasistrati sectatores quādā ipsi uendicāt phisiologiæ generositatē ex ea quā habuisse ferūt cum viris illis cōmunicationē. Rursus igit sermonē cōuertamus modo diuerso ab illo quo prius a nobis proferebat. Si.n.philosophi pipatetici de rebus naturalib⁹ recte tractauerūt nihil est erasistrato delirati⁹/ damus aūt erasistrati sectatoribus ut hunc uel priorē sermonē admittāt: dicit aūt sermo prior pipateticos nihil sanū de natura sensisse. Secundus aūt erasistratum: meū aūt est de dogmatū contrarietate meminisse. Illorꝫ uero interest quodlibet elligere: sed nunq̄ possent absistere qn erasistratū admirarent. Taceant igitur de philosophis pipateticis: nā cū multa sint dogmata naturalia de generatione & corru-

ptione aialiũ de sanitate & morbo/ & de ipsorum curatura unũ tãtũ modo inuenietur uiris illis erasistrato quæ cõmune naturã.f.oia facere gratia alicuius & nihil frustra q̃q̃ & hoc ipsum sit usq; ad uerba cõmune. Re aũt ipsa millies ab erasistrato deprauatũ: frustra.n.splẽ genitus est: frustra etiã omẽtũ: frustra quoq; adrenes ad nascunt arteriæ fere omninũ quę a magna arteria deriuãtur amplissime: frustra aũt & mille alia secũdũ erasistrati opinionẽ esse dicẽtur/quę si ipse oio ignorat paululũ est co quo in sectionibus sapiẽtior. Si uero agnoscẽs/illorũ reticet usum frustra quoq; esse genita queadmodũ & splenẽ arbitratur. Sed qd ista cõmemoro quæ tractatus de utilitate partiũ seorsum a nobis trãsigẽdi peculiaria existũt/rursus igitur eũdẽ sermonem resumamus & ubi breue aliqd prius ad erasistrati sectatores dixerim⁹ his quæ cõsequnt incũbamus. Mihi.n.uident nullũ isti legisse Aristotelis uolumẽ/sed ab alijs audiuisse hominis hui⁹ circa naturã rerũ doctrinã excellẽtẽ & q; philosophi stoici illius phisiologię uestigia sequũtur: deide quũ unũ aliqd ex his quę circũferũt dogmatib⁹ inuenisset cõe eẽ erasistrato finxisse quãdã fuisse hoi huic cũ ills cõuersationẽ: uerũ qd nullo mõ Erasistra.pticeps sit Arist.phisiologię eorũ q̃ ãtea scripsimus dogmatũ idicat cõnumeratio quę primi qdẽ fuere Hippo.secũdi aũt Aristo. Et tertio stoicorũ i hoc uno facta a Stoicis uariatiõe q; q̃litates corpa existãt/ forte aũt gratia logicę cõtẽplatiõis dicerẽt: Erasistratũ cũ pipateticis phis habuisse cõuersatiõnẽ nesciẽtes q; illi qdẽ neq; falsos/neq; uanos & nihil cõcludẽtes scripsere sermões quorũ plena sũt erasistrati uolumina. Forte igit̃ q̃spiã admirarẽt: ac dubitaret qd passus erasistratus usq;adeo ab Hippocratis dogmatib⁹ deuiauit/& pp qd in meatibus illis q sunt in epate flauę bilis receptacula: nã satis de renib⁹ iã dictũ ẽ uirtutẽ auferẽs attractiuã pro causa affert ipsorũ sitũ opportunũ & orificiorũ angustias: & spaciũ quoddã uacuũ ad qd uenę quę a porris oriunt nõdũ expurgatũ sanguine pducũt. Recipiũt ãt primũ qdẽ dicti meatus bilẽ. Secũdo aũt quę a caua uena oriunt sanguinẽ iã expurgatũ. Nã pter quod nulla alia exĩde offensio cõtigisset si attractionẽ mõ dixisset se a mille alijs dubitationib⁹ poterat liberare vnde nõ parua discordia Erasistrati sectatorib⁹ nõ ad alios tñ/sed ẽt ad se ipsos/nũc quoq; relinqtur cũ nõ habeãt q possint exponere uerba illa quæ scripsit Erasistratus in primo libro uniuersaliũ sermonũ in hũc modũ. Quũ aũt in idẽ aperiãtur duorũ uasorũ ora hoc est & eorũ quę ad bilis receptaculũ tẽdũt & eorũ q̃ ad cauã uenã accidit q; ei⁹ qd effert ex uẽtriculo alimẽti illa q̃ utriq; ori coaptant ad utrũq; uas recipiũt: & pars vna qdẽ ad receptaculũ bilis defert. Pars vero altera ad cauã venã ptrãsit uerba illa i idẽ ora aperiunt: quæ i pricipio sermõis

scripta sunt quid nā significēt difficile est dicere uel.n.sic in idē intel∕ligitur.Ita ꝙ ad terminū existētē in uenæ cauitate cōiungant duo alij termini & ille q est in gibbis & alter qui meatus est bilē recipiētis:uel si nō ita spaciū aliquod cōmune oportet imagiari ueluti labrū quod∕dā quod ab inferiori quidē impletur uena:in meatus aūt bilē recipiē∕tes:& uenæ cauæ ꝓpagines euacuatur.Secūdū utrāꝙ aūt expositio nē multa sunt absurda de qbus omnibus si uelim uerba facere laterē me ipsum nō quod ab initio ꝓposui nūc exequi.Sed potius erasistra∕ti scribere expositiōes.Cōmune aūt utriꝙ expositioni est illud absur dū ꝙ nō totus sanguis expurgat:Oportet enim ueluti in colatorium quoddā in uas quod est bilis receptaculū incidere nō ptrāsire & cele riter defluere ad maius os impetu distributionis allatū.Nunquid igit in his tantū dubitationibus inexplicabilibus erasistrati sermo detinet nolētis uti ad aliquid uirtutibus attractiuis? An uehemētissime quidē in his/atꝙ adeo manifeste ut neꝙ puerū latere possit.Si quis uero di ligētius inspiciat neꝙ eius de nutritione sermo quē in secūdo sermo∕nū uniuersaliū ptractauit easdē fugit dubitationes.Nā simul cū con∕secutione ad uacuū una cōcessa assumptione sicuti prius ostēdebam? de uenis solis:& sanguine in ipsis cōtēto aliquid cōcludebat.Quodā enim effluēte secūdū ipsarū ora / atꝙ disperso neꝙ loco potēte subi∕to fieri uacuo neꝙ uenis in unū coire.Hoc enim relinquebat necessa∕riū erat cōsequi quod cōtinuū & uacui locū adimplere. Venæ quidē igitur ita nobis nutrirētur illū qui in ipsis cōtinetur sanguinē partici∕pantes:nerui aūt quomodo.Neꝙ.n.& in istis sanguis existit: prōptū enim fuerat dicere eos a uenis attrahere/uerū non uult.Quid igitur & hoc in loco machinatur: an uernū in se ipso habere uenas & arte∕rias quādā ueluti catenā ex tribus loris differentibus a natura cōtex∕tū.Ex hac.n.suppositione arbitratus est attractionē in sermone euita re.Neꝙ.n.amplius futura erat neruo necessaria habēti in se ipso san∕guinis uas influēte quodam altero extrinsecus ex uera adiacēte:sed sufficere ipsi debebat ad nutritionem uas illud cōmēticiū sola ratiōe cōpręhēsibile.Verꝫ & hic rursus similis quędā dubitatio ē subsecuta. Hoc.n.paruū uas ipsum qdē se ipsum enutriet:sed simplex ille adia∕cēs neruus uel atreria nutriri ab illo nō poterit:si ipsis nō affuerit quę dā alimēti naturalis attractio.Quomodo.n.ex ea quę fit ad uacuū cō secutione posset simplex neruus alimētū attrahere quēadmodū ue∕næ cōpositę.Habet.n.ipsi in se ipso q̄dā cauitatē:uerū hęc nō est san guine plena:sed spiritu animali. Nobis aūt est necessariū nō ad caui tatē hāc introducere ratione alimētū : uerū ad uas illud quod ipsum cōtinet:siue solū nutriri:siue etiā augeri oporteat. Quomodo igitur

introducemus usq; adeo.n.paruũ est uas illud simplex. Et quidē alio⸗
rũ utrũq; ꝙ si subtilissima acu partē aliquā pũgeres tria simul secabis:
Locus igitur sensibilis subito totus in ipso uacuus nũq̃ redderet/qua⸗
re ratiōe cōteplabilis locus euacuatus cogere nō poterat ad cōtinui
tatis cōsecutionē. Vellē aũt rursus hoc in loco erasistratũ respondere
de elemētali illo neruo pexiguo. Nũquid unum est & exquisite cōti⸗
nuũ/uel ex multis & paruis corpusculis quæ Epicurus Leucibus / atq;
Democrit⁹ supposuerũt cōstituatur: nā & de hoc ipso uideo erasistra
ti sectatores inuicē differētes q̃a ex ipsis quidā vnũ aliquod atq; con⸗
tinuũ illũ arbitrãtur qui haud quaq̃ simplicē ab ipso dictũ fuisse inqui
unt. Quidā uero & hoc ipsum dissoluere in uttaq; elemētalia audent:
Verũ si unũ aliquid atq; cōtinuũ est quod ex ipso euacuatur in ea vʒ
quæ a medicis occulta trãspiratio nominatur nullũ in ipso spaciũ ua⸗
cuũ derelinquet. Sic.n.nō unũ sed multa fiet/ quæ uacuis spacijs diri⸗
mũtur. Si aũt ex multis constat iā laqueo hortēsi queādmodũ in pro⸗
uerbio dicitur: secessimus ad asclepiadē quędam incōpacta elemēta
ponētē. Rursus igitur natura inartificiosa a nobis supponetur ad ta⸗
lia.n.elemēta hoc seqtur necessario. Quare mihi ualde ruditer uidē⸗
tur ad talia elemēta simpliciũ uasorũ inducere dissolutionem nōnulli
erasistrati sectatores. Mihi igitur nihil uidetur differre: nā ꝺm utrosq;
dubius est sermo de nutritiōe & illis simplicibus uasis exiguis quæ ner
uos magnos sensibilesq; cōponũt/ ꝺm illos q̃dē qui ipsorũ seruāt con
tinuitatē nō potēte fieri ad uacuũ cōsecutione/ & quia nullũ in conti
nuo fit uacuum etiā si aliquid defluxerit semp enim partes derelictæ
inuicē cōiũgũtur queādmodum in aqua uidemus accidere: & rursus
vnũ oīa fiunt spaciũ illius quod dissolutũ fuerit ipsa occupātia secun⸗
dũ alios aũt q̃m illorũ elemētoꝝ neq; unũ indiget ea quæ ad uacuum
cōsecutione. In his.n.tãtũmodo quę sensibilia sunt nō in illis quæ sola
ratione cōprahēdũtur habet facultatē sicuti & ipse erasistratus apte
fatetur/cũ inq̃t nō de tali uacuo unq̃ uerba se facere/q̃d p minimas
partes in corporibus sparsum est / sed de illo quod manifestũ est atq;
sensibile/& totũ simul/ac magnũ/& euidēs siue quouis nomine mal⸗
lis appellare erasistratus siq̃dē ipse uacuũ sensile simus totũ fieri non
posse asseuerat/ego uero ex supabũdātia cũ nominũ copiā haberem
idē ostēdere in ꝓposito sermone potētiũ etiā alia apposui: meli⁹ itaq;
uidetur/vt nos quoq; aliquid cōferam⁹ erasistrati sectatoribus postq̃
huc loci puenimus: atq; illis consulamus q̃ primũ illud & simplex uas
ab erasistrato nominatũ in quędā alia corpora elemētalia dissoluunt
vt ab hac desistãt opinione quæ præter id ꝙ nihil plus habeat etiam
erasistrato nō cōsentit ꝙ quidem enim nihil plus habeat iā manifeste

monstrauimus. Neq;.n. potuit eã quæ cõtingit de nutritione dubitationem suppositio euitare: q͂ autẽ neq; erasistrato consentiat quum quod ille nominat simplex & primũ ipsa cõpositũ enuntiet & naturæ artificiũ penitus auferat. Hoc etiam mihi uidetur eẽ manifestũ nisi enim simplicibus istis unionẽ aliquam substantiæ relinquamus sed ad incompacta & indiuisibilia elemẽta descendamus/naturæ artificium penitus auferemus queadmodũ omnes qui ex hac suppositione moti sunt medici atq; philosophi: secũda.n. partium animalis iuxta hanc suppositionẽ natura fit & non prima uerũ afformandi/& fabricandi opus non posterius geniti sed presistentis est propriũ. Quare necessarium est/ statim ex seminibus naturę potentias supponere quibus afformat: Auget/& nutrit animal: At ex illis singulis ĩcõpactis atq; indiuisibilibus corporibus nullũ in se ipso uim habet aliquã afformandi/uel augendi uel nutriẽdi/uel omnino artificiosam. Impatibile.n. atq; intransmutabile supponitur: singula uero quę diximus non sine trãsmutatione/atq; alteratione/& p tota fiunt tẽperatura queadmodũ & per illa quæ antea dicta sunt demonstrauimus. Atq; ob hãc necessitatẽ cũ non haberẽt taliũ hæreseum presides his quæ supposuerant elementis cõsequentia seruare coacti sunt omnes naturã inartificiosam ostẽdere: uerũ hæc non a nobis discere oportuit erasistrati sectatores: sed ab ipsis philosophis quorũ maxime interest omniũ entium elementa considerare. Nemo igitur recte Erasistratum usq; ad tantã ignorantiã peruenisse arbitraretur/ut neq; hanc consecutionem posset agnoscere: Sed & una naturã artificiosam supponeret una in impatibilia & incõpacta/atq; intrãsmutabilia elementa substantiã confingeret/at qui si aliquã esse in elementis alterationem & transmutationẽ/atq; unionem concederet ac continuitatẽ unũ incompositum ipsum uas illud simplex queadmodũ & ipse nominat fiet: uerum simplex quidẽ uena ex se ipsa nutrietur. Neruus autẽ & arteria quomõ a uena alimentũ suscipient: nam & antea quũ in hunc incidimus sermonẽ de ea quæ est inter erasistrati sectatores meminimus dissensione. Ostendimus aũt secundũ nonnullos quidem dubiam esse simplicium uasorũ nutritionem: sed neq; ueriti sumus illorũ discordiã diiudicare/& honorare Erasistratũ ad meliorem hæresim transferentes. Rursus igitur ad eã quæ simplicem & sibi ipsi unitum omnino elemẽtalẽ illũ neruũ supponit hęresim sermo trãsgrediens diligenter consideret quomõ nutrietur: quod enim inuentum fuerit cõmune iam hęresi hippocraticæ foret: Operepræciũ autẽ mihi facturus uideor si id quod quæritur in his qui ęgrotarũt & sunt uehemẽter extenuati examinauero. Omnes.n. in istis corporis partes manifeste uidẽtur maci-

lēte multaq adiectione ac nutritione indigentes & quidē & hic ipse neruus sensibilis in quo ab initio sermonē fecimus tenuis q dē sufficiē ter factus est/Eget aūt nutritione & habet in se ipso plurimos quidē illos primos atq inuisibiles neruos & exiguos/& quasdā paucas simplices arterias/uenasq similiter: Oēs igiť nerui elemētales extenuati v3 & ipsi sunt/uel si neq illi neq totū & q dem hoc modo nutritione totus indiget neruus singuli aūt illorū nō indigent & siquidem nutritione indigēt nihil aūt ipsis cōferre potest ea quę fit ad uacuū cōsecutio tū pp eas quæ antedicta sunt dubitationes. Tū propter pręsentē tenuitatē queadmodum ostendi. Quærēda est a nobis alia causa nutritiōis & quonā igiť mō ea quę fit ad uacuū cōsecutio nō pōt ita affectū neruū enutrire: Q m ex ea cogiť tātū inseq ex his quæ cōtinuātur: q̄tū defluxerit hoc uero ī his quę bono q dē habitu sunt corpa sufficit ad nutritionē/æqualia.n.ī ipsis eē oportet defluētib⁹ addita: at uero in illis quæ ad extremā tenuitatē puenerit/& multa īdigēt nutritiōe: nisi additū simile fuerit ex ianito nūq̄ pristinus hītus restitueť: Liquet igiť q tāto amplius ipsa attrahere oportebit q̄to pluri indigēt alimēto. Erasistratus aūt & hic nescio quomō nō animaduertit se q primū est fm facere. Quoniā.n.inquit multa fit appositio his q antea ægrotauerit ad nutritionē pp hoc & quę ad hāc cōsecutio pluria: ue q quō multa fieret appositio nō pcedēte abūdāti distributiōe. Si uero eā q̄ fit p uenas alimēti delationē noīat distributionē: alterā āt ī unūquēq illo simpliciū atq inuisibiliū neruo atq arteria trāsumptionē nō distributionē sed traditionē potius more quorūdā vult nominare: deinde p uenas ex sola ea quę fit ad uacuū cōsecutiōe fieri inquit eā quę ad ptes ratiōe cōtēplabiles trāsumptionē nobis declarēt. Quot.n.& in his ea quę ad uacuū cōsecutio nō possit assignari præsertim quę ad extremā tenuitatē puenerūt iā ostēsum est. Quid aūt dicat sup his in secūdo sermonū uniuersaliū Erasistratus opepreciū est ex uerbis eius intelligere quæ ita se hnt: Extremis aūt atq simplicibus/& tenuibus/ ac angustis existētibus/ex adiacētibus uasis adiecto cōtingit in manifesta dispositione ad euacuatiōes oblato fm latera uaso attracto alimento atq diuiso ex his quidē uerbis primū admitto atq suscipio. Quod dicitur fm latera: nam secundū os ipsum non posset simplex neruus suscipiens alimentū: ita ipsum in totum se ipsum distribuere. Adiacet.n.illud aīali spiritui: Secūdū āt maiorē partē ex iuxta posita simplici uena cōtingit accipere. Secundo autem suscipio ex nominibus sermonis Erasistrati quod deinceps scriptum est.s.post secundū latera. Quid.n.inquit secundū latera uasorū attracto alimento. Nam quod attrahatur/nos etiā concedimus: quot autē non ex ea quæ fit

ad vacuũ consecutione prius ostẽsum est. Quomodo igitur cõmuniter attrahat inueniamus: quomõ aũt aliter q̃ sicuti ferrũ quod ab Herculeo lapide attrahit uirtutẽ habẽte attractiuã huiuscemodi q̃litatis: verũ si principiũ quidẽ distributionis alimẽti expressio affert vẽtriculi omnẽ autẽ quę postea fit delationẽ uenæ ipse dum cũ cõstringuntur: atq; propellũt & singulũ ex his quę nutriũtur attrahẽs ad se illã quę fit ad uacuũ cõsecutionẽ relinquẽtes ut quę nõ cõuenit homini artificiosam esse naturã supponẽti hoc modo iam Asclepiadis contradictionẽ euitassemus quã non potest Erasistratus soluere. Quę.n.ad demõstrationẽ sumitur propositio disiũcta non ex duobus cõstat/sed ex tribus uere disiuncta consistit. Si igitur ea tanq̃ ex duobus cõposita utemur falsum erit aliquid ex his quæ ad demonstrationẽ assumũtur. Si uero tanq̃ ex tribus nihil oratio cõcludet/& hæc nõ oportuit ignorare Erasistratũ: si uel per insomniũ cum peripateticis unq̃ uersatus esset. Sicuti igitur/neq; cum his qui de humorũ generatione de quibus quum non habeat aliq̃d aliud/uel parũ uerisimile dicere putat a se opus repellere fingẽs q; de istis cõsideratio nullam habeat utilitatẽ. Itaq; per deos quõ quidẽ cibi in uẽtriculo concoquãtur scire cõducit. Quõ aũt in uenis bilis generet supfluũ est quęrere & de sola ipsius euacuatiõe cura habẽda est negligẽda aũt generatio tanq̃ nõ multo melius existat ne plus de ipsa generet statim ab initio prohibere / q̃ in eius euacuatione sollicitari. Mirũ autẽ & dubitare nũquid eius generationẽ in corpore debeamus supponere/uel potius dicẽdũ sit statim extrĩsecus in cibis cõtineri: nã si hoc recte sit dubitatũ. Cur nõ etiã de sanguine cõsiderabimus: nũquid in corpore generationẽ suscipiat/uel si per cibos dispsus: quẽadmodũ iquiũt ij qui omiomerias.i.particulas similares supponũt. Atqui multo utilius erat inquirere quęnã ciborũ genera plus cõueniant operationi qua fit sanguis & quæ nam differãt q̃ illud perquirere quęnã ipsorũ a uẽtriculi operatione facile conuincũtur: & quęnã aduersentur atq; resistãt. Horũ.n. elletio tãtũmodo ad coctionem cõfert: illorũ uero ad optimi sanguinis generationẽ/neq; ęquale est uel nõ bene in uẽtriculo alimentũ in chilũ cõuerti / uel nõ optimũ sanguinẽ generari. Quõ autẽ nõ erubescit illa quidẽ diuidẽs quæ sunt coctionis q;.s. multa sint: & multis fiãt occasionibus de illis autẽ / quæ in sanguinis generatione cõtingũt: neq; unũ faciat uerbũ uel minimã proferat syllabã. Atqui inuenitur/& crassus/& tenuis in uenis sanguis & quibusdã quidẽ rubidior. Quibusdã uero flauior: quibusdã nigrior & alijs pituitosior. Si uero etiã q; male olẽs nõ uno modo: sed in multis cõtingat differẽtijs quæ sermone q̃dẽ explicari nõ possuut: sensui aũt manifestissime sunt fieri uideatur q̃spiã agnouerit nõ parũ ut ar-

bitror damnabit Erasistrati negligētiā qui ad artis opera tam necessa
riam prætermiserit cōtēplationē. Manifesta.n.sunt & quæ de aqua in
tercute errata ad hanc negligētiā rationabiliter cōsequūtur. Nam ꝙ
ob uiarū angustiā prohiberi existimat sanguinē ne ulterius progredia
tur. & nō aliter aquā intercutē posse generari. Quō hoc nō est extre
mæ negligentiæ signū si neq; propter lienē neq; pp aliā aliquā partē:
sed semper propter tumorē induratū in epate aquā intercutē fieri ar
bitratur. Hoc.n.est hominis omnino hebetis signū: atq; eius qui neq;
illa/quæ quottidie fiūt asseq intelligētia possit/ ueluti in diuturnis san
guinis profusionibus quas græci hęmorroidas uocāt: si uel supprimā
tur: uel supra modū euacuēt: atq; ob id hominē ad extremā frigidita
tem perducant non semel/uel bis: sed iam sępius uidimus aquā inter
cutem generari/ueluti & in mulieribus quādo mēstrua purgatio om
nino intercipiī aut immoderata fit euacuatio. Si quādo profluuio san
guinis uteri laborauerint sæpius aquā intercutē exinde fieri cōtingit/
& quibusdā eaꝝ is qui muliebris fluxus appellatur in hunc morbū de
sijt ut alios eiusdē generis morbos prętermittā qui uel ab ilijs ortū ha
buerūt/uel ab alia aliqua corporis parte oportuna q & ipsi erasistrati
opinionē redarguūt: uerū non ita manifeste sicuti qui propter uehe
mentē totius corporis fiunt frigiditatē. Prima.n.hæc causa est aquę in
tercutis generationis quū circa sanguinē defectus cōtingit mō simil
limo his quę fiūt ob ciboꝝ cruditatē ex uētre ꝓfluuijs non tamē in his
aquę intercutis specieb⁹/aut epar/aut aliqd aliud ex uisceribus tumo
rem prędudꝫ habet: ueꝝ sapiēs noster Erasistratus illa cōtēnēs ac pro
nihilo habēs quę neq; Hippocr. neq; Diocles/neq; Praxagoras/neq;
Philistiō: neq; aliqs phoꝝ optimoꝝ unq̄ neglexit/ neq; Plato vꝫ neq;
Aristo. neq; Theophrastus uniuersas prętermittit operationes ueluti
paruā aliquā atq; vulgarē artis partē derelīquēs nec dignū putās cō
tradictione: siue hi omnes recte: aut ꝑperā calido & sicco/& frigido/
ac humido his quidē ut efficiētibus: his uero ut patiētibus omnia quæ
in animaliū corpibus fiunt gubernari asseuerāt: & ꝙ calidū in ipsis: &
ad alias opationes: sed maxime ad humoꝝ generationē plurimū ua
let: verum non caret odio ꝙ talibus uiris: ac tantis non credit & plus
etiā q̄ ipsi scire se arbitratur. Quot uero neq; cōtradictione/ neq; ulla
mētione dignū tam illustre dogma opinaī mirabilē quandā hominis
arrogantiā ostēdit. In oībus autē cōtradictionibus pusillanimis ac su
pra modū humilis existēs: in his tamē qui habētur de coctione sermo
nibus in quibus nōnulli putrescere cibum opinātur ambitiose cōtra
dicens. In alijs aūt de alimēti distributione in qbus etiā pp iuxta po
sitionē arteriaꝝ distribui per uenas sanguinē arbitranī: in quibus pa

titer de respiratione loqũtur: & aerẽ inquiũt circũpelli. Neq; aũt ueri tus est dicẽtibus urinã instar uapoꝝ tendere ad uesicam cõtradicere: neq; etiã illis qui aiũt potũ ad pulmonẽ delabi usq; adeo ex oibus deteriores semp elligẽs opiniones exultat: & plurimũ in cõtradictionibus immoratur. In generatiõe aũt sanguinis quę nihilo ignobilior existit/ea quę fit in uẽtriculo ciboꝝ cõuersione: neq; alicui ex uetustioribus cõtradicendũ putauit/neq; ipse aliquã afferre sententiã est ausus q̃uis in principio sermonũ uniuersaliũ de oibus opationibus naturalibus quomõ fiant & per quas aĩalis partes dicere polliceatur: an uirtute quidẽ quę natura apta est cibos cõcoquere imbecilli existẽte animal cruditatẽ patietur. Ea uero quę coctos cibos in sanguinẽ uertit similiter laborãte nulla ex inde omnino accidet passio: uerũ sola ipsa nobis erit adamãtina/atq; impassibilis uel alia passio: non autẽ aqua intercus ad hanc imbecillitatẽ cõsequetur. Palã igitur facit Erasistratus ex his quę in alijs quidẽ neq; vulgaribus etiã opinionibus cõtradicere minime dubitauit: hic autẽ neq; cõtradicere antiquioribus / neq; ipse aliquid noui adducere in mediũ ausus est suæ hæresis errorẽ animaduertere. Quid.n. potuit hic homo de sanguine dicere/q̃ neq; natiuo calore ad aliquid utitur: quid etiã de flaua bile uel atra/uel pituita: an per Iouẽ possibile est cibis intermixtã statim extrinsecus bilem adesse. Ita.n. de hoc scribit his uerbis: vtrũ autẽ in ea qua cibus in uẽtriculo coquitur operatione talis humor generatur uel mixtus his quę extrinsecus assumũtur assistit: neq; utile est ad medicinę scientiã cõsiderare: tAqui o generose euacuari oportere ex animali ĩquis huiusce modi humorẽ & plurimũ obesse nisi euacuetur. Quõ igitur nihil bonum ex ipso existimans fieri dicere audes inutilẽ esse ad medicinã de eius generatione cõsiderationẽ. Supponat̃.n. in cibis quidẽ ipsum cõtineri non tamẽ in epate exquisite secerni. Putas.n. horũ utrũq; posse cõtingere: atqui nõ parua hic est differẽtia: si cibi assumãtur in quib⁹ vel minima bilis/uel plurima cõtineat̃. Illa q̃dẽ.n. omni piculo uacãt. Quę uero multã cõtinẽt bilẽ cũ tota ipsa nõ possit in epate bene expurgari causam afferẽt: tum multoꝝ alioꝝ morboꝝ quos ipse Erasistratus ex bilis abũdãtia inquit generari: tum maxĩe illius qui icterus nominat̃. Quomõ igitur nõ maxime cognitu necessariũ est: Medico quidẽ primũ φ in cibis exterioribus bilis cõtinet̃. Secũdo autẽ φ beta quidẽ si ita contigerit plurimam in se gerat. Panis autem minimũ & oleũ quidem q̃ multã: vinum uero paucissimã atq; aliorũ singula inęqualẽ multitudine bilem contineãt. Quomõdo.n. nõ multo risu dignus uideatur qui sponte elligeret cibos plurimã in se bilem continentes: cõtrarios autem omitteret: quid uero si nequaq̃ in cibis bilis cõtinea-

tur: verum in aialiũ corporibus generatur: an non & ob hoc scire utile est ad quẽ habitũ corporis plurima eius humoris generatio cõsequitur ad quẽ uero minor. Alterare enim & cõmutare & in melius uertere possumus semper malas corporis cõstitutiones: at nisi nouerimus quę prauę sint: & quo nam modo ab eo quod rectũ est deuiauerint: qui fieri poterit ut ad melius ipsas trãsmutemus. Nõ igit inutile est ad curatiões: quẽadmodũ Erasistratus opinat de bilis generatiõe ipsam noscere ueritatẽ neq͡ hoc etiã est impossibile: neq͡ difficile inuentu q͡ non ob id q͡ mel plurimã in se flauã bilẽ cõtineat sed potius qa in corpe in illã cõuertit ita mutat atq͡ alterat. Amara.n.utiq͡ gustãtibus uideret/si bilẽ extrinsecus statim in se ipsa cõtineret. In oĩbus.n. hominibus eodẽ mõ æqualis eius multitudo gigneret: at res nõ ita se hẽt. In his.n.q in ætatis uigore cõsistũt/ & maxĩe q naturã habẽt calidiorẽ/ac uitã degũt laboriosam totũ in bilẽ mel trãsmutat. Senib⁹ uero cõuenit sufficiẽter: ut qbus nõ ad bilẽ sed ad sanguinẽ assumit alterandũ. Erasistratus uero quia nihil hoꝝ nouit neq͡ etiã in sermone distinguẽdo sapit: nũquid bilis statim ab initio in cibis cõtineat/uel per coctionẽ quæ fit in uẽtriculo generet: cũ nihil hãc cõferre ad medicinam afferat cõtẽplationẽ: oportebat.n.& aliqd addere de ipsius sanguinis quæ fit ĩ epate/ac uenis generatione: Cũ ueteres medici/atq͡ phi in hisce instrumẽtis bilẽ una cum sanguine ostenderint generari: uerũ q statim ab initio a recto tramite deuiarũt talia cogunt delirare ac prius etiã eoꝝ quę ad artẽ sunt maxĩe necessaria relinquere. Hoc uero in loco cõstitutus libẽter illos interogarẽ q aiũt Erasistratũ cum phis ꝑipateticis fuisse uersatũ si norũt ea quę de tẽperatura calidi/frigidi/humidi & sicci: ex qua nostra corpa cõstãt ab Aristotele tradita sunt ac demõstrata: & quo mõ calidũ in ipsis est efficacissimũ: & animaliũ quæcũq͡ quidẽ sunt calidiora: eadẽ sunt sanguine prædita: quæ uero frigidiora omnino sanguine carẽt propter quod hyeme ociosa/atq͡ immobilia in latibulis quasi mortua iacẽt. Dictũ autẽ est & de colore sanguinis non ab Aristotele tantũ: uerum etiã a Platone: & nos in præsentia a quod etiã pauloante diximus non ea quæ bene ab antiquis sunt demõstrata proponimus dicere: ut qui neq͡ mente/neq͡ verbis uiros illos possumus exuperare. Verum quę sine demõstratione: ut quæ manifesta uiderẽtur dicta sunt ab ipsis/quoniã neq͡ suspicari potuerũt fore aliquos Sophistas adeo malignos/qui ueritatem ipsam essent despecturi/uel quæ omnino ab eisdẽ uiris sunt/uel propter breuitatẽ/uel pp claritatẽ derelicta nũc inueniẽda a nobis ac demonstrãda existimamus. De humoꝝ aũt generatiõe nescio si quispiã possit aliquid aliud sapiẽtius inuenire his quę Hippocrates dixit: atq͡

Aristoteles Praxagoras: Philotinus ac multi alij ueteres medici tra
diderũt/ ab his siqdẽ uiris est demõstratũ alterato in uenis alimẽto a
natiuo calore sanguinẽ quidem ab eius tẽperie / alios uero humores
ab intẽperie generari/& huic qdẽ rationi oĩa cõsonãt/quæ etiã appa
rẽt: &.n.cibi oẽs q habẽt caliditatẽ natura sunt biliosiores. Qui uero
frigiditatẽ pituitosiores. Et ætatũ similiter biliosiores qdẽ natura cali
diores: pituitosiores uero quæ sunt frigidiores. Exercitia prẹterea/&
regiones/& tẽpota ãni/& multo prius ipsorũ natura quę quidẽ frigi
diora sunt pituitã generãt. Calidiora ãt bilẽ/& morbi pariter frigidi a
pituita ortũ habẽt: calidi uero a flaua bile & uniuersaliter ex omnib⁹
nihil est inuenire/ quod huic rationi nõ cõsentiat/ & cur non ita esse
debeat. Cũ.n.pp talem ex quatuor qualitatibus primis tẽperaturam
vnũquodqꝫ mẽbrũ talimodo operetur necessariũ omnino est & pro
pter ipsarũ intẽperiem/uel omnino destrui/uel impediri opationem
atqꝫ ita animal ęgrotare/uel totũ / uel ẽm partes/& primas/ac gene
ralissimas ægritudines quatuor esse numero caliditatẽ/frigiditatem/
siccitatẽ/& humiditatem inuicẽ differentes. Hoc autem & erasistra
tus ipse etiã nolens confitetur: cũ enim inquit in febribus fieri ciboꝝ
coctiones deteriores neqꝫ id accidere qa natiui caloris temperies sit
deprauata quẽadmodum uetustiores arbitrant: sed quia uentriculus
in sua lęsus operatiõe nõ potest similiter circũplecti/& terere cibum
iustũ est/ut ipsum interrogemus a quonã uentriculi operatio lęsa sit:
facto.n.si ita cõtigerit ob casum tumore in inguine priusq̃ febris ad
ueniat uẽtriculus haud quaq̃ deterius cibũ cõquoqueret / neqꝫ enim
sufficiebat alterũ ipsorũ neqꝫ.s.inguinis tumor: neqꝫ ulcus impedire/
aut offendere uentriculi operationem: si uero adsit febris statim co
ctiões fiũt deteriores: statim uero & uẽtriculi opationẽ offensam so
lemus dicere recte dicẽtes ueꝝ a quonã offensa sit. Sermoni addere
oportet. Neqꝫ.n.vulcus sufficiebat ipsam offendere sicuti neqꝫ ingui
nis tumor: &.n.ẽt ante febrẽ offendisset/ꝙ si hæc non sufficiunt ma
nifestum est ꝙ in causa sit caloris superabundãtia. Hæc.n.dico ingui
nis tumori accesserunt / & motus arteriarum/ ac corꝑis alteratio/&
caloris naturalis superabundantia: uerum illorum quidem motus al
teratio non solum nihil offendet uentriculi opationẽ ueꝝ insup iuua
bit in his pẽrtim animalibus in quibus supposuit plurimum posse ad
coctionem pp spiritũ qui per arterias in uentriculum incidit propter
reliquum igitur & solum immoderatum calorem lęsio operationis uẽ
triculo aduenit. Spiritus enim uehemẽter & crebrior nunc plus inci
dit quam prius. Quare hæc animalia magis conquoquent quæ pro
pter spiritum bene possunt cõquoquere pp reliquam aũt præter na

turam caliditatē deterius cōcoquēt. Nam si dicatur spiritui quādam inesse proprietatē ſm quā cōcoquit. Deinceps hanc in febricitātibus corrumpi est secundū alterū modū fateri absurditatē. Rursus.n.interrogati a quo spiritus sit alteratus solā poterūt rndere illā/quæ est pter naturā caliditatē & maxime in spiritu qui in uētriculo existit. Neq;.n. aliquo modo hic spiritus tumori inguinis appropinquat: at qui illorū animaliū in quibus spiritus proprietas plurimū potest. Nunc ipse memini homines prętermittēs in quibus uel nihil/uel debile quodā/atq; pausillū confert sermonē facere: verū q in febribus isti male concoquant fatetur & ipse causamq; adiūgēs offensam esse inquit uētriculi operationē nō tamē potest aliā afferre offensionis occasionē nisi eā quæ est pręter naturā caliditatē: at si operationē offendit pręter naturam caliditas non ſm aliquod accidēs/sed propter ipsius substātiā atq; potentiā ex primis utiq; ęgritudinibus foret: non autē cōtingit ex primis esse ægritudinibus intēperiē caliditatis/operationē uero nō fieri a tēperie. Neq;.n.propter aliud aliquod possibile est intēperiē causam esse primarū ægritudinū nisi quia tēperies est uiciata. Quia.n.ab hac fiūt operatiōes necessariū est & primas ipsarū offensiōes propter corruptā tēperiē accidere: quot quidē igitur etiā ſm ipsum erasistratum caloris tēperies causa est operationū his qui possūt uim cōsecutionis intelligere sufficiēter puto demōstratū. Hoc aūt existente nihil iam amplius difficile est nobis affirmare in unaquaq; opatiōe optimū quidē ad temperiē sequi. Peiora autē ad intēperiē & sane si hæc ita se habēt: sanguinē quidē a calore moderato: flauā uero bilē ab īmoderato generari est existimādū. Sic.n.nobis in calidis ætatib⁹/ & calidis locis & anni tēporib⁹ calidis/& cōstitutionib⁹. Similiter aūt & in calidis hominū tēperaturis/& exercitijs/uictibus morbisq; calidis rationabiliter uidetur plurimū flauę bilis generari. Dubitare aūt nūquid in humanis corporibus humor iste habeat generationē: an potius in cibis cōtineatur/hominis est: qui nūq aīaduerterit/quō in hominib⁹ integra sanitate fruētibus quādo pręter cōsuetudinē aliqua urgēte molestia inediā patiūtur. Os quidē amarū reddit: vrinæ aūt biliosæ sunt: vētriculus uero morsu tētatur/sed qui quasi nup in mundū deuenerit & nondū quæ in ipso apparent agnoscat. Quis.n.est quē lateat unūquēq; cibū quando supra modū elixat. Primū q̄dē salsiorē fieri: postea uero amariorē etiā si uelis mel ipm quod oīum dulcissimū existit plus modico elixare amarissimū uideri facies. Quod.n.in alijs quæcūq; nō sunt natura calida ab elixatiōe cōtingit hoc ex natura aduenit melli. Propterea igit cū elixatur nō reddit dulcius: quātum.n.caloris inesse oportuerat ad dulcedinis generationē hoc ipsi exquisite aduenit ex

propria natura. Quod igitur extrinsecus his quæ parũ calida erãt cõ
ferebat/hoc illi detrimẽto est: & ad immoderãtiã perducit. Quã ob
causam cum elixatur citius alijs amaritudinẽ præ se fert. Propterea
autẽ & his qui natura calidi sunt: & his qui in ætatis uigore cõsistunt
prompte trãsmutatur in bilẽ: nam calidũ calido appropinquãs facile
labitur ad intemperiẽ: & bilis fieri anticipat/ ac non sanguis. Exigit
igitur hominẽ frigide tẽperaturæ: & frigidæ ætatis ut ad sanguinis na
turam pducatur nõ ab re itaq; cõsulebat Hippocrates his qui natura
habẽt bilis amaræ abũdantiã/ne mel assumerẽt ut qui tẽperaturã ha-
berent calidiorẽ: sic autẽ & morbis ex amara bile cõsistẽtibus inimi-
cum esse mel. Senũ uero naturæ amicũ non modo Hippocrates / sed
omnes medici inquiũt: hi quidẽ ex natura ipsius vim propriã indicãte
istud cognoscẽtes. Alij uero sola ducti experiẽtia: neq;.n. medicis qui
ab experiẽtia nomẽ habẽt aliud quicq̃ præter hęc fieri est obseruatũ:
sed optimũ quidẽ esse mel senibus cõtrariũ autẽ iuuenibus: & homini
quidẽ qui bile amara abũdat inutile. Pituita autẽ abundãti utile: & ex
morbis similiter illi quidẽ qui ex bile amara fit inimicũ: alijs uero qui
ex pituita ortũ habẽt amicũ: ut autẽ uno sermone cõplectar calidis
quidẽ corporibus uel propter morbũ/uel propter naturã/uel pp æta
tem/uel propter anni tẽpus/uel pp exercitiũ aptũ est mel bilẽ gene-
rare: sanguinẽ uero his qui contrariã naturã habẽt: neq; cõtingit eũ-
dem cibũ nõnullis quidẽ sanguinẽ. Nõnullis uero bilem generare nisi
eorũ generatio in corpore pficiatur. Si.n. ppria natura atq; ex se ipso
quilibet cibus bilem cõtineret: neq; in animaliũ corporibus trãsmuta
tus: hanc gigneret in omnibus similiter corporibus gigneret/& quod
amarũ extra gustãtibus sentiretur. Hoc idem ut arbitror bilem gene-
raret: si quid uero dulce atq; optimũ foret: nec minimũ quidem ex eo
bilis crearetur: at qui non modo mel/sed singula alia edulia dulcedi-
nem habẽtia prædictis corporibus: quę propter quãuis causam ex his
quæ tactæ fuerũt calida sunt prõpte ad bilem trãsmutãtur. Nescio au
tem quo pacto ad hæc dicẽda perueni: quæ nõ proposuerã / sed ipsa
quodãmodo sermonis cõsecutione cogente: Dictũ est de ipsis pluri-
mum ab Aristotele: Praxagora mentẽ Hippocratis atq; Platonis re-
cte exponẽtibus. Nemo igitur nunc a uobis demõstrationes in his dĩ
ci magis arbitretur q̃ de aliter cognoscẽtium hebetudine ostẽsiones
qui neq; ea quæ apud omnes cõfessa sunt & quotidie cernũtur agno-
scunt. Ipsorũ autem ſm certitudinẽ demõstrationes ex illis principijs
quę pauloante diximus sunt accipiẽdæ/q; v3 agere ac pati inuicẽ cor
poribus inest secundũ calidũ frigidũ/& siccum/& hũmidũ. Et si quis
aut uenas/aut epar/aut arteriã/aut cor/aut uẽtriculũ: siue quodcũq;

aliquod mẽbrũ quispiã opus aliquod facere dixerit in euitabilibus ne cessitatibus fateri cogetur propter certã ex quatuor qualitatibus tẽperaturã talem ipsi inesse operationẽ. Cur.n.uetriculus circa cibum constringitur quare uenæ sanguinẽ generant uellẽ ab Erasistrati sectatoribus audire: nã ꝙ solũ ipsum per se ipsum constringitur intelligere nondũ sufficit/nisi & causam cognoscamus. Sic.n.ut arbitror recte defectus curaremus: at inquiũt nobis curæ non est neq; de causis multũ solliciti sumus. Sunt.n.supra medici facultatẽ & philosopho naturali earum cõuenit perscrutatio. Nũquid igitur neq; cõtradicetis dicẽtibus temperiẽ quidẽ naturalẽ causam esse unicuiq; organo operandi. Intemperiẽ uero iam ægritudinẽ nominari/ atq; omnino ab ipsa lædi operationẽ uel antiquorum demõstrationibus fidẽ præstabitis/ uel tertium aliquid mediũq; inter hæc utraq; elligetis: neq; tanq̃ omnino ueris sermonibus ex necessitate persuasi/neq; tanq̃ falsis contradicẽtes: uerũ ambigui quidã atq; pironij subito euadetis: atqui si hoc feceritis necessariũ est nobis ad empiricorum DOgma deficere: quonã modo medicinarum habebitis copiã si vniuscuiusq; morbi essentiã ignoraueritis. Cur igitur statim ab initio uos empiricos non nominastis: cur autẽ & nobis negociũ facessitis opationes naturales ob modũ curationis inquirere profitẽtes. Si.n.nõ potest uẽtriculus aliquid arcte circũplecti atq; cõterere: quõ ipsum ad naturalẽ habitũ restituetis: si cãm imbecillitatis nescieritis. Ego qdẽ inquiã supcalefactũ uẽtriculũ eẽ a nobis refrigerandũ: refrigeratũ uero cõcalefaciẽdũ. Sic aũt & exiccatũ humectandũ: humectatũ uero exiccandũ/sed & ſm cõiugationẽ: si calidior q̃ naturæ cõueniat / & siccior simul extiterit esse curatiõis caput simul humectare & frigefacere. Si uero frigidior/ & humidior calefacere/atq; exiccare: & in alijs eodẽ modo. Erasistrati uero sectatores quid unq̃ faciẽt? qui neq; omnino operationum causas inquirere cõfitentur. Hic siquidẽ fructus existit eius quę est circa opationes inquisitionis homini intemperierum causas cognoscẽti posse ipsas ad naturalẽ temperiẽ reducere. Quoniã si quis hoc solũ nouerit/ quę nã sit vniuscuiusq; organi opatio nõdum propterea in curãdis morbis proficiet. Mihi aũt uidetur Erasistratus hoc ipsum ignorare ꝙ si qua dispositio in corpe lędit opationẽ nõ ex accidẽti quodã/sed primũ ac p se ipam eadẽ dispositio est ipsa ęgritudo. Quõ igit̃ aut inuestigãdi/ aut curãdi ęgritudines hẽbit facultatẽ: si quę nã sint illę/aut quot/aut quales oĩo ignorauerit. Circa uẽtriculũ qdẽ tantũ utiq; Erasistratus ingrẽdũ esse putauit quo modo cibi cõcoquantur. Quæ uero prima ac principalis causa huius existat nõ cõsiderauit: circa uenas aũt & sanguinẽ & hoc ipsum.s.quomõ inquirere ꝑtermisit: at neq; Hippocrates / neq; aliqs

alius eorum quorum antea cõmemini phiorum/ac medicorum esse pretermittẽdum iudicauit: verũ eam quæ est in unoquoque aiali caliditatẽ tẽperatam & modice ad humiditatẽ declinãtẽ aiunt esse sanguinis generatricẽ/atque ob id aiũt sanguinẽ esse humorẽ potẽtia calidũ / & humidũ sicuti flauã bilẽ calidã esse & siccã/& si maxime humida uideat. Putãt .n. viri isti differre id quod humidũ est sm fantasiã ab eo qd tale existit sm potẽtiã/uel quis nõ nouit quod muria quidẽ/ ac mare carnẽ exiccat/& a putrefatiõe preseruat: alia aũt aqua potabilis prõpte corrũpit/ac putrefacit. Quis aũt nõ nouit quod flaua bile cõtenta in uẽtriculo plurima cõtinua affligimur siti quã si euomuerimus statim a siti liberamur/ac magis quam si multũ potũ ingurgitaremus. Calidus igitur ratio nabiliter hic humor/& siccus sm potentiã dictus est/ sicuti & pituita frigida/& humida. De hoc .n. Hippocrates/atque alij antiqui mãifestũ testimoniũ prebuerũt: Prodicus aũt in cõmẽtarijs de natura hominis cum nominat phlegma id qd in humorib⁹ est supassatũ a uerbo græco quod idẽ significat uocabulo quidẽ aliter utitur. Seruat tamẽ rem ipsam una cum alijs: uerũ huius hominis innouãdis nominib⁹ affectationẽ. Plato quoque sufficiẽter ostẽdit: verũ hic humor qui nũc ab oib⁹ hominib⁹ phlegma uel pituita nominatur colore albus quẽ prodicus blenã appellat frigidus/atque humidus existit qui plurimus in senibus/ atque alijs quõcũque frigefactis coaceruat: neque ullus unquam / uel etiã insanus diceret hunc humorẽ non esse frigidũ & humidũ. Nũquid igitur calidus qdẽ atque humidus humor aliquis est. Alter uero calidus & siccus/atque alius frigidus & humidus: nullus uero siccus ac frigidus potẽtia existit. Sed quarta cõiugatio tẽperaturarum/quæ oibus alijs inest solis humoribus deest: atque atra bilis talis est humor/ quã sane mẽtis medici atque phi supabũdare dixerũt. Ex anni quidẽ tẽporibus in autũno plurimũ. Ex ætatib⁹ uero in ea quæ sequtur cõsistẽtẽ: sic aũt & uictus/ & loca/& status tẽporum/& morbos quosdã frigidos esse inquiũt & siccos: neque .n. mancã in hac sola cõiugatiõe naturã esse: sed quẽadmodum alias tris: ita & hãc per oĩa extẽdi arbitrãtur. Equidẽ optarẽ posse hac in parte erasistratũ ĩterrogare si nullũ organũ natura cõdidit artificiosa quod talẽ expurget humorẽ: sed urinarum qdẽ discretiõis duo sunt organa & flaue bilis alterũ haud sane paruũ. Hic uero humor cæteris malignior in uenis sanguini mixtus ubique uagatur: atqui Dysinteria ut quodã in loco inquit Hippo. si a bile nigra ĩceperit mortale: nõ tamẽ quæ a flaua bile incipit est oĩno exitialis/sed plurimi ex ipsa seruantur usque adeo nigra bilis est flaua acutior atque malignior. Nunquid igitur neque ullũ aliquẽ ex libris Hippocratis legit: Erasistratus neque illum qui de natura hominis ĩscribitur / ut tam ociosus sit circa humorum consideratiõe

considerationẽ/uel nouit quidem sponte uero totius artis pulcherri‐
mam contemplationẽ prętermittit, Oportuit igitur erasistratũ neq;
de splene dixisse quicq̃/ neq; tam indecẽter agere dum putat frustra‐
tantum organũ fuisse a natura fabricatũ: atqui non Hippocrates tan‐
tum & Plato uiri in nullo sane circa naturę contẽplationẽ erasistrato
inferiores aiunt & hoc quoq; uiscus unũ esse ex illis quæ sanguinẽ ex‐
purgãt, Sed & mille alij cũ ipsis ex antiquis medicis/atq; philosophis
quos omnes generosus erasistratus temnere simulãs/ neq; cõtradixit
neq; omnino de ipsorũ opinione cõmeminit: atq quibuscũq; corpus
florescit his splen decrescit inquit Hippocrates/ & omnes qui utunť
experientia medici hoc idẽ confitentur, Quibuscũq; uero magnus &
tumidus augetur his corpora destruit/&malis humoribus afficit quẽ‐
admodũ hoc rursus nõ tantũ Hippocrates/uerũ & Plato alijq; mul‐
ti qui empirici nominanť medici confitentur & regio morbo laboran
tes fiunt nigriores sicuti ulcerum cicatrices etiã nigræ uidentur: uni‐
uersaliter aũt quando minus q̃ oporteat trahit ad se ipsum splen me
lancholicũ humorẽ sanguis quidem impurus: totum uero corpus ma
le coloratũ efficitur, Quando autem deficit in attrahẽdo: an uideli‐
cet quando male affectus est, Sicuti igitur renibus quarum officiũ est
urinas attrahere ut male trahant cõtingit quando laborãt sic & sple‐
ni qui naturalẽ habet potentiam melancholici humoris attractiuam
si quando ęgrotare contigerit necessarium est/ut male trahat atq; in
hoc crassiorem iam & nigriorem sanguinem reddi, Hæc igitur omnia
quæ ad morboꝝ cognitiones curationes ue maximã præbent utilita‐
tem erasistratus omnino transilijt/ac tãtos uiros finxit se nihili facere
qui neq; minima cõtemnere est assuetus, Sed etiã fatuis opinionibus
ambiciose cõtradicere: quare manifestũ est ꝙ cũ nihil haberet quod
posset antiqoribus cõtradicere super his quę illi de splenis opatione/
atq; utilitate scripserũt / neq; ex se ipso aliquid potens adinuenire ad
hoc solũ uenit ut nihil diceret, Nos vero primũ quidẽ ex causis q̄bus
oĩa gubernanť quæ ſm naturam fiunt calido dico & frigido/& sicco/
& humido: secundo aũt ex his quæ apparẽt esse aliquẽ frigidũ & sic‐
cum in corpore humorẽ ostẽdimus/ deinceps aũt ꝙ & iste melãcho‐
licus existit: & uiscus illi deputatũ splẽ est q̃ breuissime fieri potest eo
rũ quę ab antiqs sunt demõstrata facta mẽtione: deĩceps ad id quod
in pręsentia dicẽdũ supest ueniemus: q̄d uero aliud supest q̃ mãifeste
declarare q̄dnã antiq uoluerũt ac demõstrarint circa humorũ gene‐
rationẽ cõtingere: manifestius aũt p exẽplũ diceñ ueluti iã mihi ani‐
mo cõcipe mustũ nõ multo antea ex vuis feruescẽs /atq; alteratũ ab
ea quę est in ipso caliditate, Deinde dũ trãsmutať duas generari sup‐

Q

fluitates alterã quidẽ leuiorẽ ac magis aeream. Alteram uero grauiorem/ac terrestriorẽ quarũ alterã plurimi florem. Alterã uero fecem appellãt. Alteri quidẽ ex his flauã bilem: alteri uero nigram si assimilaueris nõ procul a uero deuiabis/his q̃dẽ humoribus haud quaq̃ eãdem formam habẽtibus dũ animal ſm naturam disponitur quam habent/quũ prẹter naturã afficitur: flaua.n.bilis uitellina fit & enĩ tali ipsam nuncupant nomine qm̃ uitellis ouorum colore & crassitudine assimilatur. Atra uero bilis multo q̃dẽ malignior est/& ipsa ea quæ est ſm naturam. Propriũ uero nomen huic humori impositũ non est/nisi ꝙ quidã ipsum abrasiuũ uel acidum nominarunt quoniam acutius est quẽadmodũ acetum/& corpus animalis/ac terrã si super ipsam spargitur abradit & quãdã efficit cũ uesicis ueluti fermẽtationẽ atq̃ ebulitionẽ quẹdã extranea putredine accedẽte humori illi nigro ſm naturã se habẽti & mihi quidẽ uidentur medici plurimi hunc eundẽ humorem cũ ſm naturam se habet/& inferius emittitur & sæpe superfluitat nigrũ appellare humorẽ: non autem nigram bilem. Qui uero ex exustione quadã atq̃ putredine ad acidã qualitatẽ transmutatur. Hic nigra bilis ab eisdẽ medicis appellatur: sed de nominibus quidẽ nõ oportet disceptare. Veritatẽ aũt ita se habere in sanguinis generatione intelligere cõuenit. Quodcũq̃ quidẽ sufficiẽter crassum/atq̃ terrestre ex ciborũ natura infertur alimẽto neq̃ bene potest suscipere eã quẹ fit a calore naturali alterationẽ id splen ad se ipsum trahit. Quod uero ex eodẽ alimẽto assatũ est ut quispiã dixerit atq̃ cõbustũ. Est autẽ hoc quod calidissimũ atq̃ dulcissimũ existit ueluti mel/atq̃ adeps in flauã bilem conuersum per uasa quẹ bilẽ excipiũt expurgatur: Est aũt humor huiuscemodi tenuis atq̃ humidus fluxibilisq̃ non talis qualis existit quãdo superassatus flauũ atq̃ igneũ calorem susceperit/similisq̃ ouorũ uitellis apparet. Hic quidem humor prẹter naturam est. Alter uero de quo antea diximus secũdũ naturã sicuti ex nigro humore qui quidẽ nondũ ebulitionẽ ac fermentationem in terra opatur secũdũ naturã est. Qui uero ad talẽ formã atq̃ potentiam est trãsmutatus iã præter naturã existit/ut q iã ex exustione caloris præter naturã susceperit acrimoniã & iam quidẽ veluti cinis effectus est. Quomodo etiã fex cõbusta ab ea differt: quẹ cõbustionis est expers. Est enim res sufficiẽter calida adeo ꝙ & cõburendi & colliquandi ac carnẽ destruendi habet facultatẽ: Altera uero quæ nõdũ exusta est: Ad eadem opera medici utuntur ad quæ etiã terra quæ figularis nominat̃/alijsq̃ medicamẽtis quẹcũq̃ exiccãdi: ac simul refrigerãdi hñt potestatẽ: Ad formã q̃dẽ bilis nigrẹ hoc mõ cõbustẹ etiã illa uitellina ꝑsẹpe transfertur. Si quando & ipsa ab igneo calore fuerit quodãmõ

superassata. Vniuersę aũt alioꝝ humoꝝ species/partim ex hoꝝ quos diximus fiunt teperatura/partim quædã ueluti uiæ sunt hoꝝ genera∗ tionis: atq; inuicẽ transmutationis. Differunt autẽ qm̃ nõnullę quidẽ sinceræ sunt ac solę: Nonnullæ uero ueluti quadã serosa humiditate madefacte. Verũ omnis serosa humoꝝ substantia supfluitas est/ qua uacare oportet animalis corpus. Eoꝝ aũt quos diximus/humoꝝ ali∗ quis est naturæ usus & eius qui crassus est & alterius tenuis expurga∗ turq; sanguis/tũ a splene/tũ a uesica quę epati est supaddita/tantũq; ac tale ex utroq; reponitur: quantũ ac quale si per totũ animalis cor∗ pus deferetur damnũ aliquod eidẽ afferret. Quod enim sufficienter crassum est: atq; terrestre/ac eã quæ fit in epate trãsmutationẽ omni∗ no subterfugit splen ad se rapit. Aliud uero quod modice crassum est cũ alio quod est a natura elaboratũ defert. In multis.n. animalis par∗ tibus crassicie aliqua indiget sanguis/sicuti & illis ut arbitror quæ ue∗ luti filla seu fibrę subinferunt. De quorũ utilitate a Platone dictũ est/ diceturq; nihilominus a nobis in libris in qbus de particularũ utilita∗ te ptractatur. Indiget.n. nõ minimũ sanguis: & eo humore qui flauus est/& nõdũ igneus ad summũ factus est & qs nã sit ab eo usus in eis∗ dem libris a nobis explanabit. Pituitæ aũt expurgãdę nullũ natura or ganũ delegauit qm̃ frigida est/& humida ac ueluti incoctũ alimẽtũ. Hanc igitur nõ oportet euacuari/sed in corpore pmanentẽ alterari. At quæ ex cerebro supfluitas defluit forte quispiã neq; recte pituitã nominaret/sed blenã atq; coryzam quibus etiã uocabulis a græcis nũ cupatur: si uero non. At q̧ ut euacuetur natura prouidit/& hoc quo∗ que in libris de utilitate particulaꝝ a nobis dicetur. Siquidẽ & quicq̃d in uentre/atq; intestinis pituitæ consistit ut etiã id ipsum citissime/ ac maxime euacuetur naturę magisteriũ etiã in illis cõmentarijs a nobis explicabitur. Quæcũq; igitur uenis infertur pituita animalibus utilis nulla indiget euacuatione. Oportet aũt & hic diligẽtius animaduer∗ tere. Atq; cognoscere q̧ ueluti ex utraq; bile una q̃dem utilis existit/ & secundũ naturã in animalibus. Altera uero inutilis & pręter natu∗ rã. Sic & pituitæ quodcũq; dulce existit: utile est animali ac secundũ naturã. Quod uero salsum/atq; acidum salsum quidem esse putrefa∗ ctum: acidum uero incoctum: perfectam autem pituitæ cruditatem intelligere oportet/ eam quæ in uenis in secunda uidelicet coctione contingit. Neq; enim in prima quæ in uentriculo accidit uel neq; ab initio humor facta esset. Si hanc etiam subterfugisset. Hæc mihi suf∗ ficere uidentur/de humorum generatione/ac corruptione quæ sunt quidam ueluti commentarij eorum / quæ ab Hippocrate / atq; Pla∗ tone / & Aristotele / Praxagora / Diocles / ac multis alijs antiquis

dicta sunt. Neq͂.n.oĩa in hunc sermonẽ quæ ab illis scripta sunt transferenda existimaui. Hoc unũ tãtũ de singulis dixi q̃tum sufficeret eos qui nõ omnino hebetes sunt ad legẽda ueterũ scripta excitare & ad faciliorẽ eorũ ĩtelligẽtiã posset auxiliari: scriptũ aũt est & in alio libro a nobis de humorib⁹ fm Praxagore atq͂ Nicharci opinionẽ. Etenim si q̃maxime decẽ humores sine sanguine statuat. Nã sanguis undecimus est nõ tamẽ ab Hippocra. doctrina recedit: ueq͂ in species quasdã ac differẽtias eos secat humores q ab illo primo omniũ pprijs demõstrationibus sunt explanati. Laudare igit̃ oportet eos q quæ bene dicta sunt exposuerũt & illos qui si qd prætermissum fuerat addiderũt. Neq͂.n. fieri potest ut idẽ incipiat/atq͂ pficiat. Illos uero accusare oportet/tãq͂ oĩno segnes q neq͂ aliquid eoꝝ quę recte tradita sunt discere sustinẽt/& q adeo ambitioni uacãt/φ semp nouoꝝ dogmatũ cupiditate maligne agũt/& sophismata fabricãt. Nõ nulla q̃dẽ sponte prætermittẽtes. Sicuti erasistratus in humoribus fecit: in q̃busdam uero uersute cõtradicẽtes sicuti hic idẽ erasistratus & multi alij recẽtiorum uerum liber iste hic finem accipiat. Quod autem dicẽdum superest in tertio libro transigemus.

FINIS LIBRI SECVNDI GALENI DE POTENTIIS NATVRALIBVS INTERPRETE NICOLAO LEONICENO.

Capita eorum quæ continentur in Tertio Libro.

Quot sicuti potẽtia attractiua propriorum vnicuiq͂ membro inexistit ita eorundem retentiua.

Quot secundum uentrem / & vterum potentia retentiua manifeste uidetur.

Quot constrictis organis circa ea quæ in ipsis sunt uirtus contentiua operatur.

GALENI DE POTENTIIS NATVRALIBVS LIBER TERTIVS INTERPRETE NICOLAO LEONICENO.



VOD quidē nutritio fiat alterato/ atq; assimilato alimento ei quod nutritur / & q unicuiq; animalis particulę potentia quædā inest quam ab eius operatione: alteratiu am quidem secundum genus assimilatiuam/& nutritiuam secundum speciem nominamus in priore ostendimus libro. Materiæ uero copiam qua pro alimento utitur id quod nutritur ex altera haberi potentia ostēdebatur quæ familiarem humorem attrahere natura apta est. Esse autem familiarem unicuiq; particulę humorem qui ad similitudinē idoneus existit attrahentem autem ipsum potentiam ab operatione attractiuam quandam nominamus. Ostensum autem est q ante assimilationem quidem unio fit ante hanc autem oppositio finis quidam ut quispiam dixerit existens eius quæ est secundum potentiam attractiuam operationis. Quot enim ex uenis ad unamquanq; particulam trahatur alimentum potentia attractiua fit operante: quot autem adducatur/& membro apponatur est ipse finis ob quē tali eguimus operatione: vt.n.apponatur : idcirco attrahitur. Post hac autem ad animalis nutritionē longiori opus est tempore: trahi siquidem aliquid celeriter potest. Vniri autē & alterari / atq; omnino nutrito assimilari/atq; eius partem fieri statim quidē impossibile. In longiori autem tempore bene contingit: verum nisi in parte hæreat: hic humor appositus transfertur ad alteram/atq; omnino defluit loca permutans & nullibi unitur/ neq; assimilatur. Quare & hic necessaria est potentia altera ad hoc ut humor appositus longiori tēpore particulę inhæreat: & hanc quidem potentiam non extrinsecus fluere : sed in ipso membro quod nutriri debet insitam esse oportet. Quam quidem potentiam hi qui nos ætate antecesserunt coacti sunt ab eius operatione retentiuam nominare. Ratio quidem iam manifeste monstrauit talis potentię generationis necessitatem & qui consecutionis habet intellectum / ex his quæ diximus firmiter est persuasus q supposito / atq; antea ostenso naturam esse artificiosam & habere animalis prouidētiam: necessariū est talem ipsi adesse potentiā:

uerũ nos nõ hoc genere demõstrationis tantũmõ uti cõsueti. Ipsi aũt adiũgẽtes/& ea quæ ex manifeste apparẽtib⁹ sumpta necessaria sunt. Et maxĩe cogũt argumẽta ad talia nũc pueniemus/ostẽdemusq; in q̃busdã corpis partibus adeo esse euidẽtẽ potẽtiã retentiuã q̃ sensibus ipsis eiusdẽ opationẽ agnoscere possumus. In quibusdã uero & si non adeo manifeste cõprẽhẽdi sensibus possit. In his tñ põt ratiõe depræhendi. Principiũ igĩt doctrinæ ab ipso fine faciemus: Primũ uia quadã atq; ordine partes nõnullas corpis proponẽtes ĩ q̃bus licet accurate examinare & quẽnã sit retẽtiua uirtus inuestigare. Nũquid igitur melius quispiam aliunde q̃ a maximis/atq; maxime cauis huiuscemodi inuestigationẽ incoharet. Mihi quidem nequaq̃ aliũde uidetur melius: Siquidem in his ob magnitudinem manifestius apparent opationes. In paruis aũt & si fortassis potentiam huiuscemodi ualidam habeãt. Non tamen earum operatio æque prõpte cognoscitur. Sunt autẽ ex omnib⁹ animalis partib⁹ cauitate & magnitudine insignes uentriculus & qui uteri seu uuluæ nominanĩ. Quid igitur prohibet has primũ in mediũ adducentes earundẽ operationes considerare earum quidem quæ ante sectionem sunt manifestẽ inuestigationẽ in nobis ipsis facientes. Quecunq; uero sunt debiliores similia hominibus animalia secantes non tanq̃ id quod cõmune est de quẽsita potentia etiã dissimilia non ostendant sed ut cõmunem simul & propriam in nobis cognitionem possidentes: & ad morbo2 dignotiones eorũdemq; curationes maiorẽ habeamus facilitatẽ. De duobus igitur instrumentis simul dicere est impossibile particulatim aũt de utroq; seorsum mentionem faciemus ab illo exordientes/quod retentiuam potẽtiam euidẽtius posset ostendere. Retinet. n. & uentriculus cibos donec illos cõquat/uuluæ pariter retinẽt fœtum donec ipsum perfecerint: Verũ id tempus quo fœtus perficiunĩ multiplex est ad id quo cibi cõcoquunĩ quare fit uerisimile/ut tanto euidentiorẽ in uuluis potentiam retentiuam deprẽhendamus q̃to diuturniorem ea quẽ uentriculi est habent opationem. Quamplurimis. n. mulieribus nono mense in ipsis fœtus cõplentur: & collũ toto eo tempore clausum habẽt/ac fœtus una cũ locis undiq; cõplectũtur. Et terminus quidẽ temporis quo claudetur os/& fœtus in uuluis retinetur utilitas est opationis. Neq;. n. temere aut sine ulla ratione natura uuluas ita fabricauit: ut sint ad circũplectendũ ac retinendũ fœtum idoneæ: uerũ ut conceptus ipse ad conuenientem ueniat magnitudinẽ. Quando igitur iam complectum id erit cuius gratia uirtute retentiua operabanĩ tunc ista quiescũt/& uice eius altera utũtur quæ in interim ociabaĩ expulsiua. Erat autem & eius quietis terminus utilitas atq; operationis itidem utilitas. Hac. n.

uocante operatur / & non uocante quiescit. Atq; hic rursus discere oportet naturę artificiū quæ nō modo utilium operationum unicuiq; membro potentias indidit sed quietum/ac motuum temporis habuit prouidentiam: Quū.n.omnia quæ ad conceptum attinent recte gerū tur tunc potentia expulsiua omnino quiescit/ac si non inesset. Si quid uero mali accidat uel circa locos / uel aliquam aliam mēbranam / uel circa fœtū ipsum & eius perfectione omnino desperata non amplius vteri expectant nouem mensium spacium. Sed retentiua quidē potentia statim quiescit/& alteri quæ prius ociabatur moueri permittit. Agit autem & iā bonū quoddā operatur expulsiua uirtus/& propulsiua. Etenim ita nūcuparūt ab ipsis operationibus nomina imponentes queādmodū & reliquis: & iam sermo uidetur de utrisq; simul ostēsurus. Nam cum sibi uicissim succedāt / & quantū utilitas exigit semper altera alteri cedat non absq; ratione cōmunē de ipsis doctrinam sumus tradituri potentiæ retentiuæ opus est/ cū uuluæ undequaq; cōceptum circūplectuntur. Quare rationabiliter tangentibus nutricibus eorū os clausum apparet. Ipsis uero pręgnātibus in primis diebus: & maxime die illa in qua fit genituræ cōceptio vuluarū motarū/ atq; in se ipsas recurrentiū aduenit sensus. Et si hæc ambo pariter contingunt ꝙ uidelicet os sine inflāmatione uel aliqua passione claudat/ & sensus motus vuluaꝝ cōsequatur. Tūc iam semen a uiro sucepisse/ac cōtinere mulieres arbitrant. Hæc āt nō nūc nobis ipsis effingimus/uetū ex lōga experiētia cōprobata ab omnib⁹ q̄ de huiuscemodi tracta uere scribunt Erophilus qdē ꝙ neq; acinus specilli instrumēti chyrurgici os vuluę reciperet anteq̄ fœmina pariat & ꝙ nec minimū qdem distat si pręgnās esse ceperit & ꝙ lōge magis idē os adaperit cū menstrua ferunt scribere nō dubitauit. Cōueniūt aūt cū eo & alij oēs qui de huiuscemodi tractauerūt: & primus utiq; oīum pīoꝝ ac medicorum Hippocrates vuluaꝝ os claudi significauit/& cū cōcipiūt/& qū inflāmationē patiunt. Sed in cōceptionib⁹ qdē a natura non recessit in inflāmatiōib⁹ aūt os duꝝ efficit. In cōtraria uero expulsiua os qdē aperit. Procedit aūt fundū omne q̄ ꝓxime fieri pōt ad os fœtū expellēs. Simul aūt cū ipso ad oēs ptes cōtinuę quę sunt ueluti latera totius instrumēti coadiuuātes ad opus pmūt ac circūpellūt totū fœtū ad exteriora & in q̄pluribus mulieribus uiolēti ex partu dolores totas accidere vuluas coegerūt dum tali potentia imodice utuntur tali quodā casu interueniente qualis sæpe in palestris quibusdam certaminibus ue contingit quando alios euertere atq; ad terram deijcere satagentes cōcidimus & ipsi. Sic enim & vuluæ fœtum expellentes: nōnunquā simul excidere/ & maxime quando ipsorum ligamenta ad spinā

annexa natura fuerint laxiora. Est autē & hoc mirabile naturæ artificium quod uiuente cōceptu ualde exquisite vuluarum clauditur os/ eo uero mortuo statim adaperit. Quantū ad exitum sufficiat. Et quidem nutrices non statim patiētes attollūt neq; in sede collocant. Sed prius quidem os tangunt. Quod paulatim aperitur / & statim cum paruū digitum intromiscere apertum os esse inquiūt. Deinde autem & maiorē inserunt. Sicq; pedetentim nobis interrogantibus respondent adauctam esse distantię magnitudinem & cum iam tanta fuerit ꝙ possit fœtus exire attollunt eas atq; in sede collocant iubentq; ut prompte infantem expellere tētent. Est autē iam hoc opus quod ex se ipsis pręgnantes adijciunt non quidem vuluarū sed potius musculorum uentrem tegentiū/qui etiam ad excrementa alui inferioris/& urinam emittendā coadiuuant. Sic quidē in vuluis duę potentię manifestę cognoscunī. In uentriculo uero sic primū quidem ex fluctuationibus quę credunī a medicis esse imbecillis uentriculi casus & recte quidē creduntur. Nā aliquādo etiā si parū cibi assumpserimus nō contingunt circūplectente ipsum exquisite atq; undequaq; astringēte uētriculo. Nonnūq̄ uero uentriculus quidem plenus est: fluctuationes uero tauq̄ ipso uacuo exaudiūtur. Nā cum fm naturam se habet/ & bene utitur circumplectente potentia q̄q̄ parū fuerit id quod continetur totum ipsum circumappręhendens nullū spacium uacuū derelinquit. Cum uero debilis est / ubicunq; non potest exquisite circumpręhendere hic laxius spacium efficiens permittit ea quæ in ipso humida continentur fm figurarū permutationes alias alio defluere: & fluctuationes operari. Rationabiliter igitur qui in tali casu fuerint cōstituti debilē expectant ciborū concoctionē. Neq;.n. potest uētriculus imbecillis bene concoquere. Talibus aūt uidetur usq; ad longū tempus in ipso grauiter permanere/ quanto tardius concoqūt cibū. Quispiam tamē in his ipsis maxime miraretur more in uētriculo diuturnitatē non ciborū tantum. Sed etiam potus. Neq;.n. quod aliquis forte existimaret uentriculi os/quod inferius sufficiēter angustū existit uera causa est/ut nihil emittaī anteq̄ exq̄site conteraī. Sæpius.n. permulti fructuū ossa maxima deuorāt / & q̄dā quū annulū aureū in ore seruaret inuitus absorpsit. Et q̄dam alius numisma/ & alius aliud q̄d durū difficile cōfici. Hi tamē oēs facile oīa quę deuorarūt deiecerūt nullo ipsis casu supueniēte. Si uero āgustia uētriculi meatus causa existeret/ut cibi incōtriti lōgiori tempore retinerenī nihil unq̄ ex his deiceteī sed & hoc ipsum ꝙ potus ēt in uētriculo lōgū tēpus cōmoratur sufficiēs est ad remouendā illā quę habeī de angustia meatus opinionē debuit siq̄dē meatus totus humidis saltē esse peruius ēt si cibis:

nō posset/vniuersaliter.n.si uelox exitus ex eo pēderet q cib⁹ in chylum cōuertatur/tūc sorbitiones & lac/& Ptisanæ succus statim oībus exirent/verum res non ita se habet. Debilibus enim hæc plurimum innatant/& permanētia faciunt fluctuationes præmūtq/ atq aggrauant uentriculum superiorem. Fortius uero non modo nihil horum contingit sed plurima/& panis/& carnis multitudo celeriter secedit. Non modo autem ex eo q uentriculus circūtenditur/ atq aggrauatur: aliudq ad alias partes cnm fluctuatione defluit longo tempore cibos in ipso morari in omnibus ita se habentibus quispiam coniectu raretur: verum etiam ex uomitibus. Quidam enim non post tres horas/uel quatuor / sed medijs iam noctibus longo iam tempore interueniente post cibos assūmptos quicquid assumpserant exquisite euomuerunt/& quidem animal quod uis cibo implēs humido: quod nos sæpius in suibus tentauimus ex farina/& aqua/quandam ueluti potionem ipsis præbentes. Deinde post tres / aut quatuor horas dissecantes. Situ quoq feceris idem cibos assumptos adhuc in uentriculo inuenies terminus siquidē in ipso more non est chyli factio quam possumus etiam cibis nondum assumptis præparare: verum ipsa coctio potius quæ est a chyli factione diuersa/sicuti sanguinis factio/atq nutritio: quemadmodum enim ostendimus fieri illa qualitatum transmutatione eodem modo/& in uentriculo ciborum coctio ad conueniētem ei quod nutritur qualitatem est trāsmutatio:& cum integra coctio facta fuerit aperitur quidē eo tempore inferius os. Excidunt autem per ipsum faciliter cibi ac si multitudo aliqua in ipsis/ uel lapidū uel ossium/uel acinoꝝ/uel alicuius alterius quod nō haberet habilitatem:ut chylus fiat contineretur. Et hoc tibi licet in animali contēplari si per coniecturā inueneris tempus huiuscemodi exitus: & quidē si etiam aliquādo contigerit in tali tēpore aberrare in quo nondū aliquid ad inferiora ex cibis cōcoctis in uētriculo pertrāsierit. Neq hoc modo inutilis erit hæc sectio. Videbis.n.in eius quod pauloāte dicebamus exquisite clausum ianitorē & totum uentriculū circūplecti cibos nō dissimili modo ab illo quo uteri fœtus circūplectūtur. Nūq.n. contingit inspicere aliquod spaciū inane / siue in uentriculis/ siue in uentre/siue in ambabus uesicis & illa quę receptaculū bilis nominaī/ & in altera sed siue parū aliquid in ipsis cōtineatur/ siue plurimū plene atq replete ipsis cauitates apparēt cum iugiter tunicæ circūplectātur ea quę in ipsis cōtinētur:si modo animal ſm naturā se habeat. Erasistratus autē nescio quo pacto circūastrictionē uētris omniū causam esse demōstrat & ciboꝝ cōtritionis & superfluitatū exitus per inferiora & eoꝝ quę in chylū cōuersa sunt distributiōes. Equidē millies

ego in uiuente adhuc animali diuidens peritoneũ inueni semp inte-
stina quidẽ omnia arcte circũplectẽtia ea quę intus continebãtur: uẽ-
triculũ autẽ nõ simpliciter: sed post cibũ assumptũ supra & infra ipsa
undequaq; exquisite cõprehẽdere immobilẽ existentẽ adeo q uide-
batur unitus & circũ natus esse cibis assumptis: in quo tẽpore etiã in-
ueni Ianitorẽ semp coniuẽtẽ & exqsite præclusum eodẽ quo vuluarũ
os in pręgnãtibus: vbi uero coctiones essent manifeste Ianitor adap-
tus uidebatur: vẽtriculus autẽ circũapprehendẽs mouebatur nõ alio
modo q̃ fit in intestinis: omnia igitur inuicem cõcordãt & uentriculo
& vuluis. Et uesicis inesse quasdã potẽtias agnatas quę sunt cõtentiuę
qualitatũ sibi conuenientiũ. Expulsiuas autẽ earum quæ sunt alienæ:
quot.n.uesica quæ in epate sita est trahat ad se bilem antea dictũ est.
Quot uero etiam singulis diebus in uentrẽ excernat: hoc quoq; suffi-
cienter demonstratũ. Et quidem nisi uis expulsiua succederet attra-
ctiuæ: & nisi media esset altera cõtentiua oporteret semper in sectio-
nibus animaliũ æqualẽ multitudinẽ bilis in uesica reperiri. Non tamẽ
semp repitur: nã aliquãdo maxie plena inuenit: aliquãdo maxime ua-
cua. Nõnunq̃ uero medias seruare differẽtias cõspicitur: eodẽ modo
quo altera uesica quę urinã suscipit. Hanc quidẽ & ante sectionẽ sen-
simus nisi a multitudine prius aggrauetur vel acute mordeatur adhuc
urinã aggregare: quod indiciũ est aliquã potentiã ei inesse cõtentiuã.
Eodẽ modo & uẽtriculus ab acutie demorsus sæpius ante tẽpus opor-
tunũ cibum excernit. Rursus uero aliquãdo multitudine aggrauatus
vel ãbobus malis cõueniẽtibus male affectus pfluijs capitur. Et quidẽ
uomitus ubi multitudine aggrauat / uel qualitate cibo⁊ q in ipso sunt
ac supfluitatũ cum nõ potest tolerare: passio quędã est superioris uen-
triculi profluuijs proportionalis: quãdo.n.in partibus ipsius uẽtriculi
inferioribus talis dispositio facta fuerit ualẽtibus ptibus stomachi ad
profluuiũ terminatur. Quãdo uero in his quę ad os pertinẽt alijs for-
tibus existẽtibus ad uomitus terminatur. Licet autẽ & hoc manifeste
intueri in his qui fastidiũ patiũtur: quãdo.n.cogũtur comedere tunc
neq; possunt deglutire: neq; si cogãtur cõtinere / sed statim coguntur
euomere: sic & qcũq; alij cibũ aliquẽ abhorrẽt: si necessitas urgeat ali-
quãdo ut eum assumãt statim euomũt / uel si cum uiolẽtia ipsum reti-
nent nausea cõtinua laborãt & uẽtriculũ supinũ sentiũt / & deponere
properãt id quod infestat: atq; hoc modo ex omnibus apparẽtibus id
quod ab initio dictũ est indicatur. Hoc autẽ erat q omnibus fere ani-
malis particulis desideriũ quoddã est cõueniẽtis qualitatis / & auersio
quędã ueluti odiũ alienę: sed quãdo desiderãt rationabile est ut attra-
hant. Cum uero abhorrent ut excernãt. Et ex his rursus attractiuam

ipsis inesse: quẽadmodũ & propulsiua verũ si desideriũ quodã inest etiã attractio inest & simul aliqua fruitio adest. Nullũ enim entiũ est quod attrahat quicq̃ ꝑpter ipsum attrahere: Sed potius ut illo quod attraxerit pfruat: sed pfrui non põt nisi retinuerit vnde & in hoc rursus retentiua: potentia necessariã habere generationẽ liquido demõstratur. Siquidem supior uentriculus cõuenientes appetit qualitates: abhorret aũt alienas. Sed siqdẽ appetit/atq; pfruit retinendo: & circũplectendo hẽbit utiq; & aliquẽ finẽ talis pfruitionis: Deinceps aũt iam tẽpus erit ut uirtus expulsiua operet. At si continet/atq; pfruitur utitur illo ad quod ꝑpria fertur natura: fertur aũt ad id quod sibi cõueniens fm qualitatẽ ac propriũ existit apprẹhendendũ. Quare ex cibis attrahit quicq̃d optimũ est p modũ uapoꝝ ac pedetẽtim: & hoc idẽ i suis tunicis reponit & apponit: vbi uero sufficiẽter impletus fuerit iã ueluti quoddã onus reliqum alimentũ deponit: quod & ipsum iã boni aliquid accepit ex ea quã habuit cũ ueutriculo cõmunicatione: Neq;.n.fieri potest/ ut duo corpora quæ ad agendũ & patiendũ idonea sunt quũ in unũ conuenerint/nõ agant inuicẽ ac patiant: aut alterum quidẽ ipsoꝝ agat: alteꝝ uero patiatur. Nam si æqualẽ habuerint ptãtẽ ẹqualr agent/ac patient. Si uero alteꝝ multũ excedat/ac supet circa patiẽs opabit. Ita q̃ faciet qdẽ aliqd magnũ atq; sensibile. Ipsum uero pausillũ quoddã neq; sensibile uel oĩno nihilũ patiet. Et qdẽ in hoc maxĩe differt alimentũ a medicina uenenata. Hẹc.n.quæ sunt in corpore uincit: Illud uero uincit: nõ igit fieri põt/ut qcq̃ sit cõueniens aĩali alimẽtũ & nõ silr ab his quæ sunt i aĩali q̃litatib⁹ supet: hoc ãt qđ dicimus supari alterari ẽ: Sed qm̃ nõnullẹ qdẽ ptes potẽtijs sunt robustiores: quẹdã uero debiliores/oẽs qdẽ ꝑpriũ sibi alimẽtũ supabũt nõ tñ ẹque oẽs: siqdẽ supior uẽtriculus supabit atq; alterabit alimẽtũ: nõ tñ ẹque atq; epar & uenẹ & arteriẹ & cor. Quãtũ igit est qđ alterat/& hoc inspiciam⁹. Plus qdẽ q̃ qđ i ore fit: minus uero q̃ i epate ac uenis. Hẹc.n.alteratio ad substãtiã sãguis ducit alimẽtũ: in ore ãt trãsmutat qdẽ ipm̃ manifeste in alterã spẽm/nõ tñ usq; ad finẽ trãsformat qđ discere possis ex cibis qui interuallis dentiũ intercipiuntur/& tota istic pmanent nocte. Neq;.n.panis exquisite est qui panis erat: neq; caro exquisite quæ caro erat: verũ tale qd olet quale & aĩalis os: nã dissoluta est/atq; cõtabuit. Et illas quæ sunt in carne animalis hausit qualitates: tibi uero inspicere licet eius quæ fit in ore animalis circa cibos alterationẽ/si frumenta cõmanducata furunculis crudis imposueris/ statim.n.uidebis ipsos transmutare/atq; cõcoquere/quod facere nequeũt. Si cũ aqua cõmisceantur/neq; hoc tibi sit admirationi. Nã hẹc ipsa pituita quæ in ore est lychenas sanat/ & scorpiones: multaq; alia

animalia uenenata partim quidem statim exanimat. Partim uero sequenti tempore. Omnibus igitur plurimum obest: uerum cibi manducati primum quidem hac pituita madefacti sunt/atq; cōmixti: Deinde toti oris superficiei adheserunt: unde maiorē transmutationē assumpserunt his qui in uacuis dentium spacijs sunt intercepti. Verū quantum plus his sunt alterata quæ manducata tantum illis ea quæ deuoratam. Neq; enim uidebitur utiq; cōparabilis excessus si / & eam quæ est in uentriculo superiore pituitam & bilem spiritūq; atq; calorem: & totam ipsius uentriculi substantiam consideraueris. Quot si simul etiam animo concipiamus ea quæ ipsi ueluti cuidā magno lebeti uiscera sunt adiacētia instar focorum quorundā a dextris quidem epar a sinistris uero splen. Cor autē a parte superiori atq; cum ipso septū quod semper ipsum attollit & mouet: ac præter hęc omnia omentū quod tegit immensam quandā fieri in uentriculo ciborum assumptorum alterationē opinaberis. Quomodo autem possint facile in sanguinem conuerti nisi hæc transmutatio præparans antecesserit. Ostensum siquidem & prius est ꝙ nihil subito in contrariam uertitur qualitatem. Quomodo igitur panis fit sanguis: quomodo autem & beta/ & faba / uel aliorꝫ aliud quicq̄ nisi prius alteram susceperit alterationem? Quomodo autem stercus in subtilibus intestinis subito fient? Quid.n.in istis fortius existit ad alterationem q̄ ea quæ in uentriculo sunt? Nūquid tunicarꝫ multitudo/uel vicinorꝫ uiscerum iuxta positio uel more tēpus/uel natiua quędā in intestinis caliditas: atqui in nullo istorꝫ intestina uentriculū superāt. Cur igitur in uētriculo quidē tota nocte panē sępe remanentē adhuc panē seruari uolūt priores seruantem qualitates: ubi uero semel inciderit intestina statim fieri stercus. Si.n.tātū tēpus nequit alterare neq; breue sufficiēs erit: ꝙ si istud sufficiens quomodo lōgius non multo magis: an alteratur quidē in uētriculo alimentū: verū alterā recipit alterationē/& non illā quę ex natura est/uel ex trāsmutāte instrumēto an hanc quidē recipit: non tamē animalis corpori cōuenientē. Hoc quidem adhuc est impossibilius: siquidē coctio nihil aliud est nisi alteratio ad cōuenientē animali quod alitur qualitatē. Si igitur coctio hoc est & alimentū ostēsum est in uentriculo cōuenientē suscipere animali quod ab eo ali debet qualitatē. Ostēsum est etiā cōcoq iu uētriculo alimētū & sane ridiculus est Asclepiades q neq; in ructibus inqt apparere vnq̄ coctorꝫ ciborꝫ qualitatē neq; ī uomitib⁹ neq; in sectionib⁹. Hoc.n.olere.s.ipsos uētriculi corp⁹ nihil aliud est nisi eē cōcoctos. Ille uero usq; adeo desipit: ꝙ cū audierit ātiquos dicētes fieri in uētriculo ciborꝫ ad optimū trāsmutationē putat inquirēdū nō qđ ẜm potētiā sed potius qđ ẜm gustū optimū sit

tanq̃ pomo pomosiore. Sic enim cum ipso loqui oportet in uentricu=
lo facto/uel melle mellitiori. Multo autem stultior / ac ridiculosior est
Erasistratus / uel non intelligens quomodo ab antiquis dictum sit si=
milem esse elixationi coctionem/uel ipse erga se ipsum sponte captio
sus. Ait enim non esse assimilandam elixationi coctionem/cum adeo
leui caliditate fouetur quasi oporteat uentriculo ætnam supponere/
aut non possit aliter cibos alterare / uel possit quidem alterare / sed
non secũdũ calorem natiuum humidum. L. existentẽ qui propter hoc
nõ assare/sed elixare dicitur. Oportuit autẽ ipsum si uolebat quidem
de rebus ipsis contradicere tentare quidem maxime/ ac primũ osten
dere ꝙ neq; ab initio uentriculus facit aliquam mutationem/ neq; ab
ipso cibi alterãtur. Secundo autem loco si hoc probare non poterat
ꝙ ipsorum alteratio animali inutilis est ꝙ si neq; hoc infringere pote=
rat illam quę habetur de effectiuis qualitatibus opinionẽ redarguere
atq; ostẽdere eas quę sunt membroꝝ operationes non propter factã
ex calido/& frigido / & sicco atq; humido temperaturã / sed propter
aliud quidpiam existere / uel si neq; hoc cauillari audebat saltem ꝙ
neq; calor in his quę a natura gubernantur maiorem habeat alijs qua
litatibus efficaciam/& si neq; hoc neq; aliud quidpiam ex prius dictis
poterat demonstrare non debuit frustra de nominibus altercando
garrire / ac si non clare Aristoteles: tum multis alijs in locis: tum in
quarto uolumine libri / qui de meteorologica inscribitur pronuncia=
uerit quomodo coctio similis sit elixationi / & ꝙ neq; primum neq;
proprie facta sit nuncupatio. Verum sicuti iam sæpius diximus ho=
rum omnium est unum principium de calido frigido/sicco atq; humi=
do considerare: quemadmodum Aristoteles in secundo de genera=
tione & corruptione demõstrans omnes quæ fiunt in corporibus trã=
smutationes/atq; alterationes ab his qualitatibus fieri. Verum Erasi=
stratus neq; his/neq; alicui alteri ex his quæ antea memorauimus cõ=
tradicens ad nomen tantum se transtulit elixationis. In coctione igi=
tur & si omnia alia prætermisit / saltem hoc est conatus ostendere ꝙ
ea quæ fit in animalibus coctio differat ab elixatione. Quomodo au=
tem cibus deglutiatur/neq; eatenus dixit: quid enim inquit. Attra=
ctio quidem igitur uentriculi nulla apparet esse: atqui habet idem uẽ
triculus duas tunicas habet omnino ad hunc finem factas hęq; ambe
pertendunt usq; ad os. Altera quidem interior talis usq; permanens
qualis in ipso uentriculo. Altera uero in ea parte quæ stomachus no=
minatur carnosior efficitur. Quod igitur contrarias inuicem habeant
filorum siue fibrarũ adiectiones tunicę istę sensus ipse manifestat. Ob
quem uero finem tales factæ sint Erasistratus/ neq; tentauit dicere.

Nos uero iam dicemus: interior quidem recta fila habet: a natura.n. propter attractionem facta est. Exterior uero transuersa ut secundũ circulum circũplectatur cuiuscunq; enim organi quod mouetur corpori secundum filorum situs motus insunt. In ipsis primum musculis si libet sermonẽ examina in quibus manifesta fila sunt / & motus propter uehementiam oculis subijciuntur. Post musculos autem ad organa naturalia procede / & omnia intueberis secundum fila moueri: atq; ob hanc causam singulis intestinis in altera tunica fila sunt rotũda. Solum enim circũplectuntur / nihil autem attrahunt: uentriculus fila quidem recta habet ad attrahendum. Transuersa uero ad circũplectendum: sicuti enim in musculis cum singula fila extenduntur / & ad principium trahuntur: motus fiunt eadem ratione & in uentriculo. Transuersis igitur filis extentis minorẽ fieri est necessariũ eius quæ ab ipsis comprehenditur cauitatis latitudinem: rectis autem filis attractis & in se ipsa coactis fieri non potest quin longitudo contrahatur: atqui manifeste apparet / cum aliquid deglutitur contrahi / & tantum guttur exurgere quantum contrahitur stomachus / atq; ubi iam actu completo deglutionis stomachus a tentione cessauerit manifeste deptæhenditur guttur fieri deorsum. Interior enim uentriculi tunica quæ fila recta habet & interiori stomachi parti subtenditur: & oris simul interioribus etiam gutturis subtẽditur partibus. Quare non contingit ut cum ipsa a uentriculo contrahitur: non etiam simul guttur attrahatur. Quot autem fila obrotunda quibus utuntur ad circũplectendum tum aliæ partes: tum etiam uentriculus non contrahant longitudinem: sed comprimant / & angustent latitudinem / uel ab ipsius Erasistrati confessione licet accipere. Inquit enim uentriculum toto tempore quo conquoquit cibnm illum circũplecti: uerum si circũplectitur quidem nihil autem de lõgitudine uentriculi aufertur nõ est motus circũplectentis proprium trahere stomachum ad inferiora. Quod enim & ipse Erasistratus inquit hoc tantum ipsi accidit ꝙ cum aliæ partes comprimentur inferiores attollentur. Quot autem hoc etiam euenire uideatur / si aquam in mortuum stomachum infunderis nullus ignorat. Est.n. accidens ad eas consequens quæ per os angustũ feruntur materias. Mirum.n. si pertrãseunte ipsum humore aliquo nõ attollatur. Quare ubi partes superiores cõprimũtur inferiores attolli commune etiam est mortuis corporibus per quę aliquid permeat atq; uiuentibus siue ea quæ permeant circũplectantur / siue attrahant: at longitudinẽ contrahi proprium est habentium fila instrumentorũ recta ut aliquid attrahant. Ostensum autem est stomachũ attrahi. Neq; enim guttur attraheret. Quare liquet uentriculum cibos per stoma-

chum attrahere. Motus quoque eorum quę in uomitu usque ad os efferũtur: omnino quidem & ipse eas stomachi partes quæ ab his quæ superius feruntur distenduntur distantes habet, ex anterioribus autẽ quãcunque semper apprę hẽderit hęc incipiẽs attollitur. Eam aũt quę retro est compressam v3 derelinquit. Quare omnino similis est hæc dispositio stomachi quantum ad hoc attinet: alteri in qua cibus deglutitur: verum cum non adsit attractio tota in talibus casibus longitudo seruatur ęqualis. Ideo facilius est deglutire q̃ uomere: quoniã deglutio quidem fit ambabus uentriculi tunicis operãtibus interiore quidẽ attrahente. Exteriore uero se cõprimente/& compellente: vomitus autẽ altera tantũ extrinseca. s. operante perficitur nullo ad os attrahente. Neque. n. sicuti appetitus uentriculi ciborũ antecedit assumptionem. Eodẽ modo & in uomitibus aliquæ oris partes sunt quę passionẽ aduenientem cõcupiscant: verum ambę sunt ipsius uentriculi cõtrariæ dispositiones appetentis. s. atque acceptãtis utilia & sibi conuenientia. Abominãtis autem atque expellẽtis aliena. Quare deglutitio quidẽ in his qui sufficiẽter appetunt cibos uẽtriculo conuenientes citissime fit illo manifeste attrahente/ac rapiẽte anteq̃ dentibus cõterantur: verum his qui medicinã aliquam deglutire cogunt / uel qui cibum loco medicinę assumunt molesta est/ac difficulter eorum deglutitio perficitur. Quare manifestum est ꝙ interior uentriculi tunica / quæ recta fila habet ad attrahendum ex ore cibum facta est/ atque omnino in solis deglutitionibus operatur: exterior uero tunica quæ fila habet trãsuersa ad hũc finem talis constituta ut quę intra ipsam sunt circumplectatur/ atque propellat. Sed ĩ uomitibus nihilominus q̃ in deglutitionibus operatur. Quod autem dicimus manifestissimo probatur argumento piscium quorundã qui Hiatule & Dentices appellantur græci chanas & Synoduntas uocant: nominãtur. Horũ enim uentriculus aliquando in ore reperitur: quemadmodum & Aristoteles in historijs de animalibus scripsit / & causam adiungit inquiens hoc ipsis ex gulositate contingere. Res enim ita se habet in uehementissimis appetitibus cunctis animalibus uentriculus ad superiora procurrit/unde nonnulli hunc affectum manifeste sentientes sibi extra repere uentriculum aiunt. Quibusdam autem adhuc commanducantibus cum non dum sufficienter in ore cibi sunt elaborati inuitis ipsis manifeste diripiuntur. In quibus igitur animalibus natura gulosis existentibus os abundanter laxum est / & uentriculi situs uicinus / sicuti in Hyatula & Dentice nihil mirum quando ualde esurientia paruum aliquod animal persequntur. Si ubi iam prope sunt / ut apprehendãt recurrit ad os properante cupiditate uentriculus: hoc autem fieri

aliter est impossibile nisi uentriculo / ueluti manu quadam stomacho cibos ad se ipsum attrahente ueluti & nos prae nimia cupiditate aliquando simul cum manu totum corpus protendimus: ut celerius appositum corpus arripiamus: sic & uentriculus una cum stomacho ueluti manu quadam protenditur. Quare in quibus animalibus tria hęc in unum conueniunt / & uehemēs alimenti desiderium / & stomachus paruus / ac laxitas oris abundans in his paruum momētum extentionis uentriculum effert ad os. Forte igitur homini rerum naturalium contemplationis studioso de solo instrumētorum structura iudicium operationis accipere sufficiebat: Neq; enim frustra natura ex duabus tunicis contrario modo se habentibus cibi meatum fabricasset / nisi utraq; ipsarum differēter operari debuisset. Sed quoniam omnia magis q̃ naturae opera noscere Erasistrati sectatores sunt sufficiētes. Age iam ex uiuentium sectione ipsis ostendamus / quo modo utraq; tunica eam quam diximus perficit operationem. Si animal uiuum accipias: Deinde nudatis corporibus stomacho adiacentibus sine ulla neruorum / aut arteriarum / aut uenarum / quae ibi sitae sunt sectione uelis a gula incipiens rectis sectionibus tunicam diuidere exteriorem quae fila habet trāsuersa: Deinde animali cibum afferre uidebis ipsum deglutire q̃uis circūplectendi cibum operatio interierit. Si autē rursus in altero animali tunicam secueris interiorem sectione transuersa uidebis & istud deglutire non tamen tunica interiore operante. Unde liquet q per alteram ipsarum tantūmodo possibilis est deglutitio: uerum deterius q̃ per utranq;: nam praeter alia quae insunt in dicta sectione hoc unum est q in degluriendo stomachus spiritu repletur qui una cum cibis deglutitur qui exteriore quidem tunica se comprimēte faciliter una cum cibis in uentriculum impellitur. Sed cum sola interior operatur impedimento est motui ciboꝝ ad inferiora dum ipsam extendit atq; officit operationi. Sed neq; horum aliquid dixit Erasistratus: neq; q obliquus stomachi situs manifeste redarguit dogma opinantium a sola quae desuper fit proiectione cibos directos usq; ad uētriculum quum deglutiuntur accedere. Hoc unum bene dixit q multa animalia quę longū collum habent eo incuruato deglutiant: quod uidelicet sensui manifestum non quomodo deglutimus ostendit: sed quomodo non deglutimus. Quod enim nō per solam desuper proiectionem ex hoc fit manifestum non tamen sine uētriculo cibos attrahente siue ipsos stomacho perducēte iam clarum fit: uerum cum nos rationes omnes quae ex structura instrumentorum habentur dixerimus ac praeterea ex aliis accidentibus quę & anteq̃ stomachus uidetur & quō nudatus est: queādmodum antea diximus accipiūtur sufficienter

dienter ostēdissemus ꝙ vȝ interior tunica facta sit ad attrahendum exterior uero ad expellendū. Proposueramus quidem uirtutē retentiuam in uno quoqꝫ esse instrumento demōstrare/sicuti in priore sermone & attractiuam & alteratiuam: uerum a sermonis consecutione ducti quatuor esse in uentriculo potentias demonstrauimus. Attractiuam quidem in deglutiēdo. Retentiuā in cōcoquēdo. Expulsiuam uero in euomendo & cibos concoctos ad tenue intestinum transmittendo: ipsam uero coctionem quādā esse alterationem. Quare neqꝫ amplius de splene dubitabim⁹ si attrahit quod sibi cōuenit. Excernit autē alienū alterat aūt & retinet quęcunqꝫ ad se trahere natura apta est. Neqꝫ similiter de epate/uel uena/uel arteria/uel corde/uel aliqua alia corporis parte ambigemus. Necessarie siqui dē sunt demonstrate quatuor iste uirtutes unicuiqꝫ mēbro quod nutriri debet inesse. ac propterea has diximus esse nutritionis ministras. Scuti. n. hominū excrementū suauissimū canibus est. Sic & epatis superfluitatum. Altera quidē spleni. Altera uero uesicę bilis receptaculo. Alia uero renibus est familiaris. Neqꝫ meum nunc propositū est de eorū generatione aliquid dicere post Hippocratem/Platonē/Aristotelem/Dioclem/Praxagorā/Philotimūqꝫ. Neqꝫ enim de ipsis potentijs aliquid dixissemus: si qui nos antecesserūt/exquisitum atqꝫ elaboratū de ipsis sermonem habuissent. Sed qm̄ antiqui qui recte de ipsis scripserūt non multum in hac assertione laborarunt cū neqꝫ aliquos adeo impudentes sophistas qui manifeste apparentibus cōtradicere auderēt fore suspicarentur iuniores autem partim quidē ab eiusmodi sophismatibus uicti manus dederūt: partim uero cōtradicere aggressi plurimū uisi sunt ab antiquorꝫ facultate deficere ꝓpterea quēadmodū si nunc aliquis ex illis ipsi supesset ut equidē opinor contra pulcherrimi in arte dogmatis euersores dimicaret. Eadē & ipse ratione sermōes istos tentaui cōponere. Neqꝫ me latet ꝙ uel nihil uel minimū aliquid efficiam. Multa. n. reperio ab antiquis perfecte demonstrata quæ tamen multi ætate nostra propter imperitiā nō intelligunt. Sed neqꝫ intelligere satagūt propter inertia. Neqꝫ etiam si cuiq̄ cognita sunt iustam examinationē habuerūt. Oportet. n. quicūqꝫ melius alijs quicq̄ sit intellecturus/statim & natura & suæ doctrinæ rudimentis multū alios excedere: ubi uero ad adolescētiā peruenerit ueluti curioso quodam ueritatis amore rapi: ac si numine aliquo foret afflatus & neqꝫ diem neqꝫ noctem intermittere properādo ac summa intētione disciplinā earū rerū appetēdo/quę sunt ab illustribus auctoribus ueteribus traditæ/ubi uero illas prodidicerit tūc iudiciū adhibere atqꝫ examē diuturnū & quę nā sibi inuicē consentiant/quęue discordent diligentius

considerare. Atq; ita hæc quidem eligere. Illa uero repudiare. Si quis vero tali natura præditus fuerit huic spero meos sermones non parū conducturos / uerū hi omnino paucissimi erūt cæteris uero mea scripta erūt superuacua ueluti si quis narret asino fabellā. Cōcludendus igitur iā est sermo noster ob illos qui cupiūt ueritatē & quæ dicenda supersunt adiūgenda. Quēadmodū.n. uentriculus quidem manifeste trahit/atq; arripit cibos in his qui uehæmēter famescūt anteq̄ in ore exquisite cōterātur abhorret āt atq; repudiat in fastidiētibus & illis q coacti comedūt. Sic & unūquodq; aliorū instrumētoꝝ ambas habet potentias alterā quidē propriorū attractiuā. Alteram uero alienorū expulsiuā. Atq; ideo si instrumētū aliquod ex una tunica fuerit constitutū sicuti utraq; uesica & vuluæ/& uenæ duorum generū fila in se habet recta.s.atq; trāsuersa & quidē tertiū aliud filorū obliquoꝝ genus est quod longe euariat multitudine a duobus antedictis. Inuenit aūt hoc tertiū genus in his que ex duabus tunicis consistūt instrumētis. Nā in altera tantū una cū rectis filis cōmiscetur. At in alijs quæ ex unica tunica cōstant duobus alijs filorū generibus intermiscet adiuuant aūt huius figuræ fila aliqua vʒ non parū eius uirtutis quę retentiua nominatur operationē. Oportet enim ut in hoc tēpore omnino astringantur & circa illa quæ insunt extendant: uentriculus quidē in tēpore coctionis: vuluæ uero in toto tēpore cōceptionis. Propterea igitur uenæ tunica cū una sit ex multis filis facta est & ex duabus arterię tunicis extrinseca quidē constat ex rotūdis. Interior uero plurimū ex rectis: ex q̄busdā uero paucis obliquis intermixtis / unde uenę s̄m filorū compositionē vuluis atq; uesicis assimilant̄ q̄q̄ crassitudine superentur. Arterię uero uentriculo. Sola aūt ex omnibus instrumentis intestina ex duabus simul tunicis cōstituūtur/ & ambabus fila trāsuersa cōtinētibus ꝙ aūt melius fuerit singulis alijs & talia esse s̄m naturā qualia ēt nūc sunt/ & intestinis ex duabus cōstare tunicis eius est tractationis quæ de utilitate partiū inscribit̄ cōsiderare. Quare nō oportet huiusmodi sermones in pręsentia audire expectare sicuti neq; ꝓpter q̄ causam de multitudine tunicarū ex q̄bus singula instrumenta cōponūtur/uiri illi q de sectionibus scripserūt inuicē discordarint nā & de his quoq; in libris de sectiōis discordia sufficiēter dictū est. Cur aūt unū quodq; instrumētū tale factū sit in libris de utilitate partium explanabit̄. Nunc uero de neutro istorū dicere instituimus. Sed solas potētias naturales quatuor inesse unicuiq; instrumēto demonstrare. Ad hoc igitur reuertentes & ea quę antea diximus rememoremur & iam toto sermoni summam imponamus illud quod deficit adijciētes. Quoniā enim vnamquanq; animalis particulā cōueniens sibi ipsi s̄m

qualitatem humorē attrahere est demōstratū & prima fere hæc est naturaliū potentiarū. Illud deinceps est intelligendū ꝙ nō prius excernit id quod attraxit: uel uniuersum/uel aliquā eius superfluitatem q̄ in contrariā mutetur dispositionem uel ipsum instrumentū/uel plurima eorū quæ in ipso continētur uentriculus igitur cū cibis sufficienter fuerit impletus & quod optimū ex ipsis est in suas tunicas exugēdo imposuerit tunc reliquū quod superest uelutiquoddā pondus alienum excernit. Vesicæ autem quando singulum quod attraxerint/uel multitudine extendens uel qualitate mordens molestū esse cœperit eodem autem modo & uuluæ. Nam & hę quoqꝫ cum ferre non possunt dum nimium extenduntur id quod infestat deponere properāt uel mordente qualitate eorum qui in ipsas effundūtur humorū stimulatæ hoc agunt. Horum autem quę diximus utrūqꝫ fit quidem aliquādo uiolenter/ & tunc abortiunt fit autem & magna ex parte ſm modum naturę conuenientem quod non abortiri sed edere in lucem & parere dicitur. Ex medicinis igitur aborsum facientibus uel quibusdā alijs passionibus que fœtum interimunt/uel aliquā ex eius tunicis disrumpunt fiunt aborsus. Sic autem & uuluæ cum ex nimia distentione male se habuerint. Ad fœtum autem motus uehementiores naturales partus consequūtur quod etiam recte ab Hippocrate dicitur cōmunis autem omnibus istis dispositionibus dolor existit/& huius causa triplex est uel tumor superfluus / uel grauitas uel morsus. Tumor quidem quando non amplius ferre possunt extentionem: grauitas autem quū id quod continetur ipsarū robur exuperat. Morsus uero quando ubi prius hæ quæ in membranis cōtinebant humiditates illis disruptis in vuluas ipsas effundunt. Aut ipse fœtus corruptus fuerit. Nam putrefactus/atqꝫ in quosdam noxios liquores dissolutus vuluarum tunicā sic mordet/ac stimulat. In omnib⁹ igitur instrumētis singula naturæ opera eandem seruāt proportionem & quidem passiones/ atqꝫ ægritudines fieri uidentur. Nonnullę q̄dē adeo manifeste ut nulla egeāt demōstratione. Nōnullæ uero minus manifestę non tamen omnino ab his qui mentē adhibere uelint ignoratę: uentriculi autem morsus ideo sūt euidētes quoniā plurim⁹ huic sensus inest. Alię quoqꝫ passiones & quę nauseā faciūt/ & q̄ cordis morsus nominātur uirtutē excretiuā atqꝫ alienorū expulsiuam manifestissime ōstēdunt. Sic & in vuluis & uesica illa quę urinæ est susceptaculū. Manifeste. n. & ipsa uidet eousqꝫ urinā suscipere atqꝫ colligere donec ab eius multitudine tantum extendit ꝙ præ dolore perferre non potest quod etiam ei accidit quum ab aliqua qualitate molestatur. Siquidē unaquęqꝫ supfluitas quū diutius in corpore commoratur putrefit: alia quidem minori

Alia uero tempore longiori: atq; hoc modo mordax acuta & infesta continentibus redditur. Non tamen eodē modo & in uesica quę epati adiacet res se habet: unde manifestum fit: q; neruos minime participat: verum & in hoc quoq; oportet hominem rerum naturalium studiosum id quod proportionale est adinuenire. Nam si ipsam proprium ad se trahere humorem est demonstratum: ita q; sæpius plena apparet: non longo post tempore eundem excernere est necessarium: uel. s. multitudine aggrauante / uel qualitate ad mordacitatem / & acritudinē transmutata: unde excernēdi nascitur appetitus. Neq; enim cibi quidem pristinam permutant qualitatē ita celeriter ut cum in tenuia inciderint intestina stercus fiant. Bilis autē nō multo magis uel vrina quando extra uenas ceciderint suam permutāt qualitatem celerrime alteratæ / ac putrefactæ: & quidem si in vuluis / atq; uentriculo: & intestinis: & adhuc in uesica quę urinarum est susceptaculum manifeste uidentur: distentio quędam & grauitas vnumquodq; excitans instrumentum ad expulsionem nihil difficile. Hoc idem in uesica bilis receptaculo considerare: atq; in omnibus alijs pariter instrumentis ex quorum numero uidelicet arteriæ existunt / & uenæ: neq; etiam q; per eundem meatum attractio simul fiat: & expulsio in uarijs temporibus difficile admodum est reperire. Siquidem & uentriculi meatus superior nō solum cibos & potus ad ipsum perducit: sed etiam in uomitibus contrarium ministerium manifeste uidetur exhibere: sic & uesicæ / epati adiacentis collum cum unum sit simul uesicā per se ipsum complet / & euacuat. Eodem modo & vuluarum stomachus idem est & seminis introeūtis / & fœtus meatus: sed & hic rursus uirtus expulsiua euidens est: non tamē æque attractiua multis est manifesta. Verum Hippocrates dum vuluæ imbecillis collum damnat: non enim inquit potest eius stomachus intro semen attrahere. Erasistratus autem / atq; Asclepiades ad tantam ueniunt sapientiam q; nō solum uentriculū & vuluas tali uirtute defraudāt: sed & eam quę adiacet epati uesicam atq; una renes. Atqui neq; alteram causam possibile est afferre: quomodo uel urina / uel bilis secernatur: queādmodū in primo libro demonstrauimus. Et vuluam igitur atq; uētriculum ac uesicam epati adiacētem cum per unum / atq; eundē meatum qui stomachus nominatur: & attractionē & expulsionem facere inuenerimus non amplius admiremur. Si etiam per uenas natura sæpe in uentriculum excernit superfluitates: sed magis etiā de hoc non oportet admirari si per quas uenas ex uentriculo ad epar attractio facta est: rursus ad ipsum ab epate in diuturnis inedijs aliquod alimētū attrahi potest. Par siquidē est istis non credere: sicuti etiā non putare q; me-

dicinæ expurgátes ex toto corpore per eadem ora proprios humo- res attrahant per quę prius facta fuit aliméti distributio. Sed alia qui dem distributionis: alia uero expurgationis ora ꝓquirere uerũ si unũ & idem os diuersis potẽtijs quæ ad contraria trahunt in differẽtibus temporibus subministrant prius quidem illi potẽtiæ quę in epate exi stit in tempore aũt purgationis potentiæ medicinæ quid mirũ fuerit si ẽt venę quę inter epar atq; uentriculũ sunt collocatę duplicẽ usum habeant & ministeriũ adeo ut cum in his fuerit alimenti abundantia per eas quas diximus uenas feratur ad epar/ubi uero uacuitas fuerit & aliméti penuria per easdem rursus ex epate trahatur. Quod libet enim ex quodlibet uideť trahere & tradere uncuiq; atq; omniũ unũ esse cõfluxum & conspirationem: quẽadmodum diuinissimus inquit Hippocrates. Attrahit igitur quod fortius est Quod autem imbecil- lius euacuatur. At fortius aut imbecillius alterum altero membrũ fit/ uel simpliciter quod natura atq; cõmuniter omnibus inest/uel pecu- liariter huic alicui: & natura quidem atq; cõmuniter omnibus homi- nibus simul atq; animalibus cor qdẽ epate. Epar uero intestinis / atq; uentriculo: arterię aũt uenis attrahunt etiã quod utile est ad se ipsas: & quod tale nõ existit excernũt utpote robustiores: in unoquoq; aũt nostrum peculiariter in hoc quidem tempore epar fortius est ad at- trahendum in alio uero uentriculus: nã cũ plurimũ in uentriculo ali- mentum continetur multũ uero appeti t epar & indiget omnino for tior attractio a uiscere fit contra vbi epar plenũ est atq; distentũ: vẽ triculus aũt appetit & vacuus est uis attractionis ad ipsum transfer- tur: sicuti.n. inter manus cibos habentes inuicẽ diripimus & si quidẽ similiter indigentes fuerimus illum qui fuerit robustior uerisimile est fore superiorẽ. Si uero plenus atq; ob id negligenter retinens super- uacua/uel alteri tradere cõcupiscens. Qui uero fuerit imbecillior plu rimum appetat nihil obstat quin iste recipiat: sic & uentriculus facile rapit ab epate quãdo ipse quidẽ sufficienter appetit alimentũ cuius fuerit in uiscere abundantia & hæc causa est ob quã sæpe animal non famescit copia scilicet eius quod est in epate alimenti: nam vbi ven- triculus meliorem/ac promptiorem escam habuerit: nihil indiget ex- terioribus. Si quando autem alimento quidem eguerit hoc uero de- fuerit tunc superfluitatibus adimpletur. Sunt autem hæ quidam hu- mores praui biliosiores pituitosiores & serosiores quos solos epar a se attrahi permittit cum scilicet & ipsum aliméti inopia laborauerit: quemadmodũ igitur sæpe corporis partes inuicem attrahunt alimẽ- tum. Sic & inuicem reponunt superfluitates & sicuti in attrahendo

superior existit quæ fortior ita & in reponendo ad alteram atq; hæc est earum quæ fluctiones nominantur. Occasio siquidem partes singulæ natiuum aliquod robur habent quo superfluum a se repellunt. Quando igitur ex ipsis aliqua ob quamuis dispositionem facta fuerit imbecillior ex omnibus alijs ad ipsam confluere superfluitates est necessarium. Ná quæ fortior est reponit ad uicinores atq; harum una quæq; ad alias quosdam imbecilliores deinde rursus harum unaquæq; ad alias & hoc tam diu fit donec ex omnibus pulsa superfluitas in aliquam unam imbecilliorem partem decubuerit: hinc enim nõ potest amplius defluere quum nulla ex his quæ fortiores sunt possit ab imbecilliori recipere neq; illa quæ patitur a se ipsa repellere. Sed de passionum quidem generatione atq; curatione satis a nobis ostensum est alibi ex quibus argumentum sumere licet eorum quæ recte a nobis in hoc sermone sunt demonstrata. Quæ uero in præsentia ostendere proposuimus rursus repetamus q; nihil mirũ sit venire aliquod ad intestina atq; ventriculum ex epate alimentum per easdem venas per quas prius ex illis fuerat distributũ / & multis qui subito atq; omni ex parte fortia exercitia reliquerunt vel quibus membrum aliquod fuerit abscissum fit sanguinis plurimi per intestina certis periodis euacuatio: sicuti & quodam in loco inquit Hippocrates. In nullo quidem alio molesta: totum autem corpus celeriter expurgans / ac multitudinem euacuans facto videlicet motu superfluitatum ad extra per easdem venas/per quas prius fiebat alimenti distributio. Sæpe autem in morbis: per easdem etiam uenas natura totum animal expurgat non tamen hæc est sanguinis euacuatio. Sed humoris infestantis. Sic & in choleris totum corpus per uenas quæ ad intestina/ & ventrem pertingunt euacuatur arbitrari autem vnicum esse motum materierum hominis est: omnino ignorantis potentias naturales: tum alias/tum etiam expulsiuam quæ contraria est attractiuæ ad contrarias: siquidem potẽtias motus sequi contrarios & materierum lationes est necessarium. Nam vnaquæq; particula cum proprium sibi humorem attraxerit. Deinde retinuerit atq; ex ipso fructum susceperit: quicquid superflui remanet abijcere properat q̃ celerrime/ atq; optime hoc facere potest / secundum superfluitatis inclinationem. Quare uentriculus superfluitantem materiam inutilem vomitibus expurgat. Subsidentem uero profluuijs & nauseans animal fieri nihil aliud est nisi ventriculũ appetere per vomitum euacuari: tãtum uero violentiæ / atq; væhementiæ uis habent expulsiua / vt in morbo qui hilios nuncupatur/quãdo inferior meatus fuerit interclu-

sus stercus euomatur. Atqui anteq̃ tenue intestinum / atq; ieiunum / & ianitorem / ventriculũq; / ac cibi meatum qui Isophagus nomina-tur pertrãsierit fieri nõ potest / vt talis aliqua superfluitas per os eij-ciatur. Quid igitur mirum ex vltima cutis superficie usq; ad intestina / atq; vẽtriculum trãsumptum aliquod peruenire: sicuti & hoc ipsum nos Hippocrates docuit / non spiritum tantum / vel superfluitatem: sed ipsum quoq; alimentũ inquiẽs ex vltima superficie retro ad prin-cipium vnde delatum fuerat aliquando transferri quoniam minime motuum inclinationes solent expulsiuam potentiam gubernare vt quæ per fila trãsuersa operatur: & celerrime a principio mouente ad appositos terminos referatur. Quare neq; extra rationẽ est neq; impossibile insolita aliquando frigefactione partem cuti uicinam re-pente condensatam simul quidem fieri imbecillem. Simul autem & pro pondere magis q̃ pro parato alimento habere eam quę prius in ipsa dispersa manserat sine aliqua molestia humiditatem atq; ideo ad ipsam eijciẽdam festinare. Simul autem motu ad exteriora interclu-so propter spissitudinem ad reliquum se conuertere. Atq; hoc modo coactam ad adiacentem sibi particulam totam simul expellere su-perfluitatem / atq; illam rursus ad sibi proximam / neq; hoc fieri desi-nere donec transumptio ad interiores uenarum extremitates termi-nauerit. Et hi quidem motus celeriter finiunt. Qui uero ab intrinse-cus irritãtibus sicuti & in purgantibus medicinis & in choleris multo sunt fortiores. Tandiu enim perseuerant donec ea quæ est circa ora vasorum dispositio / quæ vicinum attrahit perdurauerit. Hæc enim continuam partem euacuat. Illa autem alteram quæ est post ipsam neq; hoc cessat / donec ad ultimam superficiem perueniatur / adeo ꝙ tradentibus partibus quæ se ordine sequuntur altera alteri semper prima passio celerrime peruenit ad extrema. Sic igitur se res habet / & in morbo qui hileos nominatur. Ipsum enim intestinum inflam-matum: neq; pondus / neq; superfluitatum tolerat acrimoniam: qua-re ea excernere / atq; longissime abijcere properat: sed cum ad in-feriora transmittere prohibeatur: quando illic uehementissima fue-rit inflammatio ad partes proximiores supra iacentium intestino-rum expellit / atq; hoc modo secundum continuitatem uirtutẽ ex-pulsiua uersus superius inclinationem faciente: usq; ad os redeunt superfluitates. Sed hæc quidem in libris de morborum ratiocinatio-nibus plenius transigentur. Quod autem ex quolibet feratur quodli-bet & trãsumatur: atq; ꝙ omniũ una sit cõspiratio atq; cõfluxus sicuti dicebat Hippocrates iam mihi videor sufficienter ostendisse. Neq;

amplius quispiam nisi hebeti foret ingenio / de horum aliquo posset dubitare ueluti quando uenter / uel intestina nutriantur/ & quonam modo ex ultima superficie interius perueniatur. Cũ enim unaquęq; corporis pars quod quidem sibi conueniens & amicum trahendi habeat potestatem : & quod graue / & mordax excernendi nihil mirum uideri debet motus contrarios in ipsis iugiter fieri / quod & in corde / & arterijs omnibus. Thorace / atq; pulmone manifeste deprehenditur. Siquidem in his omnibus fere omni temporis momẽto contrarios simul fieri motus instrumentorum : & materierum lationes manifeste licet intueri. An igitur in aspera quidem arteria minime dubitabis : aerem quidem alternatim modo intus ad pulmonem adducente modo extra : & in narium meatibus / & toto ore similiter nihil tibi mirum uidebitur : neq; prӕter opinionem: si qua paulo ante spiritus intro afferebatur : eadem uia nunc emittatur. De uenis autem quӕ ex epate ad intestina uentriculumq; perueniunt hӕsitabis atq; admiraberis. Si per easdem uenas alimẽtum ad epar: atq; ex eodem rursus ad uentriculum simul deferatur: uerum distinguere oportet quid per uerbum hoc simul intelligas. Si enim secundũ idem tempus/neq; nos ita esse dicimus: sicuti in alio tempore aerem inspiramus / & in alio rursus expiramus : sic & alimentum in alio quidem tempore epar ex uentriculo. In alio autem uentriculus ex epate trahit: si autem quod in uno & eodem animali unum instrumentum cõtrarijs materierum lationibus subministrat vult tibi id uerbum simul significare/& hoc est quod te perturbat inspirationẽ inspice atq; expirationem : quӕ & ipse omnino per eadem fiunt instrumenta : sed modo motus & materierum differunt lationis. Pulmo siquidẽ & thorax/& arteriӕ asperęq; ac leues/& cor/& os/& nares in minimis temporum momentis: ipsaq; ad contrarios motus transmutantur: & materias transmutant. Quӕ uero uenӕ ab epate ad intestina uentriculumq; perueniunt non in adeo breuibus temporis partibus: sed multis diebus semel aliquando motu contrario mouentur. Res siquidem ita se habet unũquodq; instrumentũ proximum ad se ipsum attrahit alimentum totam ipsius depascens humiditatem/donec sufficienter satietur. Et hanc sicuti antea ostendebamus in se ipso reponit: postea vnit/& assimilat hoc est nutritur. Siquidem sufficienter antea determinatum est vnionem aliud quoddam esse diuersum a nutritione ipsam necessario prӕcedentem : sicuti vnionem antecedit appositio. Quemadmodum igitur animalibus ipsis terminus quidam est comedendi implere ventriculum : Eodem modo vnicuiq; particulӕ ter-

minus est appositionis propria impleri humiditate. Quia igitur unaquæque particula nutriri appetit: sicuti uentriculus: & alimentum circumplectitur/atque ipsum instar uentriculi undequaque arcte compræhendit ad quod necessario sequitur concoqui cibos: ueluti antea dictum est non ad eum finem uentriculo cibos circumplectente: ut eos alijs membris aptos efficiat. Sic enim non naturale foret instrumentum / sed quoddam animal potius ratione / atque intellectu præditum quod eligendi melius haberet facultatem. Verum uentriculus ideo cibos arcte complectitur quoniam unumquodque corpus potentiam habet attrahendi/& proprijs sibi qualitatibus perfruendi: quemadmodum superius ostendebatur. Contingit intrerim cibis alterari: & cũ uentriculus plenus fuerit / atque ipsorum humiditate saturatus quicquid superest loco ponderis habet. Statim igitur tanquam superfluum excernit:& inferius propellit ad alterum sui opus conuersum scilicet unionem. In hoc autem tempore alimentum permeans intestinum totum per ea uasa quæ ad ipsum pertingunt: plurimum quidem ad uenas rapitur: paucum uero ad arterias: quemadmodum paulopost sumus demonstraturi. In hoc autem rursus tempore etiam intestinorum tunicis fit appositio. Tu uero mihi iam diuidens ratione omnem alimenti dispensationem in tres temporum portiones. In prima quidem intellige manere in uentriculo alimentum: concoquique & apponi ad eius satietatem: & ad epar aliquid etiam ab ipso deferri: in secunda autem pertransire intestina: atque his ipsis: & etiam epati apponi ad satietatem: aliquam uero paruam eiusmodi alimenri partem per totum ferri corpus. In hoc autem iam tempore id quod in primo tempore erat uentriculo appositum eidem uniri intellige. In tertia uero temporis portione nutriri quidem iam uentriculum quum iam integre assimilauerit quæ prius sibi unierat. Fieri uero intestinis / & epati eorum/ quæ erant apposita unionem: toti autem corpori distribui alimentum & apponi. Si igitur post hæc/ statim animal alimentum assumpserit in quo rursus tempore uentriculus concoquit / & perfruitur eo quod suis tunicis optimum apposuit alimentum intestina sibi integre assimilabunt / quem unierant humorem. Similiter & epar / ac in uniuerso corpore unio fiet earum alimenti partium / quæ fuerant appositæ. Quot si ieiunus in tempore uentriculus cogitur permanere / ab his quæ sunt in lactibus: & epate uenis attrahet alimentum. Neque enim ex ipso epatis corpore: Dico autem corpus epatis propriam ipsius carnem / & primam / & maxime post hanc autem / & unumquodque uasorum / quæ

in ipso sunt. Illum enim qui iam in qualibet parte continetur humorem non est uerisimile abstrahi ab altera parte: præsertim quum iam unio / uel assimilatio facta fuerit. Quod autem in concauitatibus uenarum continetur illa pars abstrahit / quæ robustior est / atque una plus indiget. Sic igitur & uentriculus in quo tempore indiget quidem ipse alimento. Nunquam autem animal comedit in hoc ex uenis rapit quæ in epate sunt. Quia uero & splenem per ea quæ ante diximus demonstrauimus quicquid in epate est crassioris humoris attrahere / atque elaborare / & ad melius transmutare nihil neque hic mirum uideri debet etiam ex splene lactes attrahere / & tenue intestinum / atque ipsum uentriculum. Eodem autem modo eructari in uentriculum superfluitates tempore alio / atque ipsum splenem ex uentriculo: rursus in alio tempore aliquid proprij sibi attrahere alimenti: vt autem uniuersaliter dicam: quod & antea dictum est. Quodlibet ex quolibet attrahere / & transmittere contingit differentibus temporibus quum similiter hoc accidat. Sicuti si immagineris multa animalia copiosum alimentum in communi depositum habentia / & quantum libuerit assumentia. In quo enim tempore / altera a pastu quiescunt: uerisimile est / altera pasci: & debent hæc quidem cessare: hæc uero incipere: & quædam simul depasci: & per Iouem alterum ab altero sæpius arripere. Si quidem uni inopia sit alimenti: alteri uero abundantia / atque ita nihil mirandum est ex ultima superficie: rursus intra aliquid reuerti / neque per eadem uasa ex epate / & splene aliquid ad uentriculum referri / per quæ prius idem fuerat importatum. Siquidem in arterijs / & in corde / atque thorace / pulmoneque tale quid fieri manifeste deprætenditur. His enim omnibus modo se attollentibus / modo subsidentibus alternatim necessarium est: ex quibus prius aliquid fuit attractum. Ad hæc iterum emitti: & hanc igitur necessitatem natura præcognoscens ad ora uasorum quæ in corde sunt membranas fecit adnasci quæ materias retro ferri prohiberent. Sed quomodo hoc fiat in libris de vtilitate particularum declarabitur. Vbi & alia sumus demonstraturi / & hoc ipsum quot impossibile sit adeo exquisite claudi vasorum ora quod nihil retrocedat. Ad arteriam quidem uenosam: nam & hoc in illis demonstrabitur multo plus quam per ora alia necessarium est: rursus redire retro. Quod autem ad præsentia conducit quod non contingat aliquod uas ex his quæ magnam habent capacitatem cum se attollit non attrahere ex omnibus partibus sibi uicinis: vel exprimere rursus ad hæc quando in se residet ex

is quę iam antea dicta sunt in pręsenti sermone fit manifestū/atq; ex illis præterea quæ Erasistratus:& nos quoq; alibi de ea quæ est ad uacuum cōsecutione monstrauimus: sed & alibi a nobis ostēsum est: q; vnicuiq; arteriæ uis inest a corde profluens fm quam attolluntur: ac subsident. Si igitur hæc inuicem coniungas/& q; hic motus insit ipsis: & omne quod sic attollitur ex partibus sibi uicinis ad se trahit nihil tibi mirum uidebitur arterias omnes quęcūq; ad cutem terminantur attrahere aerem extrinsecum dum attolluntur. Quæcūq; uero fm aliquid habent ora ad venas aperta tenuissimum/ac vaporibus simillimum sanguinem qui in eisdem uenis continetur attrahere. Quæcūq; autem prope cor sunt ex hoc ipso facere attractionē. Nam in ea quæ fit ad vacuum consecutione quod leuissimum est/ac tenuissimum primum est quod sequitur autem grauius/& crassius. Leuissimus autem inter omnia quæ in corpore sunt. Primum quidem est spiritus:secundo autem uapor. Et post hunc tertio quicquid sanguinis est exquisite elaboratum/atq; attenuatum. Hæc igitur ad se ipsas trahent undequaq; arteriæ quæ quidem ad cutem conterminant aerem extrinsecum. Hic enim proximus ipsis est: atq; inter omnia alia leuissimus. Ex reliquis autem arterijs quæ quidem ex corde ascendit ad collum/& quæ in spina est: & iam quæcunq; aliæ his proximæ sunt ex ipso maxime corde attrahunt. Quæcunq; uero a corde: & a cute plus distant trahere his necessarium est ex uenis partem sanguinis leuiorem ita q; & omnes quæ ad uentriculum pertingunt arteriæ ab ea quæ per spinam tendit deriuate dum attollūtur faciunt attractionem tum a corde ipso:tum etiam a uenis ipsi adiacētibus/quæ plurimæ numero sunt:neq;.n.ex intestinis/atq; uētriculo alimentū adeo crassum ac graue in se ipsis habentibus possunt aliquid dignū effatu recipere: cum leuioribus impleri anticipauerint. Neq;.n.si fistulam demiseris in vas aqua plenū/& arena/& ore ex hac aerem attraxeris arena ante aquā sequi poterit. Semp.n.in ea quę fit ad uacuū consecutione prius id seqtur quod leuius existit. Nō igitur mirari oportet si paucū oīo ex vētriculo quodcūq; exqsite fuerit elaboratū puenit ad arterias cū leuioribus impleri anticipauerit: verų illud scire oportet q; duo sunt attractionis species:altera qdē quę fit cōsecutione ad uacuū: altera aūt ex qualitatis affinitate. Aliter.n.aer in folles: aliter ferrū ab herculeo lapide attrahitur/& q; ea quidem quæ fit ad uacuum consecutione prius quidem trahitur id quod leuius:fm uero qualitatis affinitatē sępius si ita contigerit grauius:si fuerit natura proximius. Quare & ad arterias/& cor ut quæ concaua sunt instrumenta/& se attollere

possunt semper id quod leuius sequitur prius ut aiunt egent alimen to ad ipsas tunicas / quæ corpora sunt instrumentorum attrahitur id quod affine. Quodcūq; igitur sanguinis in eorum cauitate dum se at tollunt recipitur huius pars maxime affinis/atq; ad nutriendū idonea a tunicis ipsis uasorum attrahitur. Quod autem ex uenis ad arterias transumatur aliquid præter alia quæ diximus etiam hoc sufficiēs fue rit argumentum: si multas / & magnas secando arterias uelis per illas animal occidere uenas æque atq; arterias exinanitas inuenies. Quod nunq̄ posset contingere nisi ora ipsarum inuicem essent adaperta: sic etiam in corde ex dextro uentriculo ad sinistrum attrahitur id quod tenuissimum medio inter ipsos septo quædam habente foramina quę usq; ad plurimum uidere possumus ueluti quasdam foueas quę ex ore latiori in angustius procedunt: non tamen extremos terminos possi bile est intueri. Tum propter paruitatē: tū quia mortuo iam animali frigefacta sunt omnia: ac cōdensata: uerū tamen ratio & hic primum quidem ex eo q͏ nihil frustra a natura fit/mota inuenit has cordis uen triculorum adapertiones. Neq; enim temere hæ quæ ita in angustum terminātur foueę facte sunt: secundo etiam ex eo q͏ cum duo sunt ora in dextro cordis uentriculo. Alterum quidem multo maius per quod sanguis introducitur: alterum uero minus per quod deducitur multo sit maius id per quod introducitur tanq̄ enim non totus sanguis quā tum uena caua cordi tribuit: tantum ex illo rursus ad pulmonē emit tatur maior est trūcus qui a uena caua in ipsum innascitur cor ea quæ in pulmonem uena propagatur. Neq; enim illud est dicere q͏ aliquid sanguinis consumptum sit in cordis nutritionem: altera siquidem ue na est quæ in illud dispartita est: quæ neq; ex corde ipso habet gene rationem: neq; sanguinis transumptionem. Si quid uero etiam ab sumitur non tamen tāto minor est uena illa quæ in pulmonem ducit. Altera quę in cor innascitur quantum sit uerisimile consumptū esse in ipsius cordis nutritionem: sed multo plus satis: quare manifestum est in sinistrum cordis uentriculū aliquid transumi: siquidē cum duo sint in ipso uasa multo minus existit id quod ex pulmone in ipsum spiritū introducit ea quę enascitur magna arteria a qua omnes arterię corpo ris oriuntur tanq̄ ipsa non tantū spiritum ex pulmone recipiat: uerū etiā ex dextro uētriculo sanguinē per eas quas diximus adaptiones: q͏ autē melius sit ut corporis partes nōnullæ quidē ex puro sanguine nutriātur. Nōnullę uero ex turbido & crasso/& q͏ neq; in hoc qcq̄ sit a natura neglectū eius quæ de utilitate particularū inscribitur est tracta tionis. Quare nūc nō oportet de istis disserere: sed ubi ad memoriā re

vocauerimus ꝙ duę sunt attractionis species eoꝝ quidem quę per latos meatus dum attollũtur faciunt attractionẽ ob eam quæ aduenit ad uacuum consecutionẽ. Alioꝝ uero quæ ob qualitatis affinitatẽ dicendum: deinceps ꝙ priora quidẽ etiam e longinquo possunt attrahere. Secunda uero ex uicinis tantũmodo: nam si fistulã q̃ longissimã in aquã dimiseris per ipsam facile poteris ad os humorẽ attrahere nõ tamen si a lapide herculeo ferrũ longe abduxeris uel a uasis fictilibus fruméta (nam & antea tale quoddã exẽplũ a nobis proponebatur) iam etiã fieri posset attractio. Hoc autẽ manifestissime discere posses in aquæ ductibus qui in ortis sunt. Ex his.n.ad partes adiacẽtes/& loca omnia uícina humor aliquis distribuitur: uerũ ad lõginqua non potest accedere atꝙ omnino coguntur multis aquæ ductibus paruis qui a magno secti sunt ad quãlibet orti partem fluxum aquę fabricare: & tanta efficiunt inter paruos aquæ ductus interualla quãta putant sufficere ad hoc ut quæ attrahunt sufficientẽ humiditatem accipiant ex vtraꝙ parte influentẽ. Sic igitur se habent in animalium corporibus plurimi meatus qui per omnia mẽbra distributi aduehunt sanguinem ad ipsa instar cuiusdã in ortis aquationis & horum meatuũ interualla statim ab initio fuere mirabiliter a natura disposita: ita ꝙ neꝙ minus sufficienter partibus medijs trahẽtibus sanguinis administretur: neꝙ unq̃ ipse ob superflue humiditatis intẽpestiue influentis multitudinẽ obruantur. Modus siquidem ipsarum nutritionis talis existit continui sibi ipsi corporis quale uas simplex supponit Erasistratus partes quidem quæ in superficie primę existunt uicino fruuntur aliméto. Ex his autem sanguinẽ accipiunt cõtinuatim hæ quę deinceps sunt attrahẽtes: Deinde ex illis aliæ rursus/atꝙ hoc non desinit fieri donec ad singulas ipsius particulas nutriẽtis substãtiæ qualitas distribuatur. Quæcunꝙ autem partes multo plus alterato egent humore a quo nutriãtur his ueluti ęrariũ quoddam natura præparauit vʒ uentres/uel scissuras: aut aliquid scissuris proportionale. Carnes.n.& quæ omniũ uiscerum sunt & quę musculoꝝ ex sanguine ipso nutriuntur breuẽ alterationem accipiente. Ossa uero plurima indigent media transmutatione ut nutriãtur & est qualis carnibus sanguis talis medulla ossibus in minoribus quidẽ & uentriculo carentibus in eorum scissuris dispersus. In maioribus uero & uentriculos habẽtibus in illis collectus. Quẽadmodum.n.in primo libro a nobis ostensum est: quæ quidẽ habent substantiæ similitudinẽ hæc inuicem transmutari contingit. Quę uero plurimum distant impossibile est ut inuicem assimilẽtur sine pluribus medijs transmutationibus tale quoddã est muccosum: illud quod cartilaginibus est circũfusum: & qui in ligamẽtis & neruis/atꝙ mẽbranis:

humor tenax inuenitur. Nam hoꝝ singula ex filis multis cōponuntur quæ partes sunt similares & ueræ similia elementa. In spacijs autē intermedijs familiarissimus ipsis humor dispargitur quem ex uenis quidem ac sanguine id quod maxime cōuenit eligētes attraxerunt: paulatim autē assimilāt & in sui substantiā conuertūt. Hæc igitur oīa & inuicem cōcordant: & quæ antea nobis sunt demōstrata testificantur. Neq; opus sermonē facere longiorē: cum ex antedictis promptū sit vnicuiq; quēadmodū singula perficiātur inuenire sicuti & cur his qui se largiori uino replerit: quod haustū est celerrime distribuitur: & nō multo post tēpore fere mingitur totū. Nam & hic quoq; propter qualitatis affinitatē & humoris tenuitatē/ uasoruq;/atq; eoꝝ quæ sunt in ipsis ora latitudinē necnō ob potētię attractiuę robur velox distributio conficitur. Cum partes quidē uicinæ uētriculo collocatæ propter qualitatis affinitatē facinnt potus attractionem. Quæ uero deinceps sunt rapiant ab his: & ipse quoq; ad se ipsas: ac rursus quæ sequuntur ex istis transumāt donec ad concauā uenam perueniatur a qua renes id quod sibi cōuenit rapiunt. Quare nihil mirandū est si propter qualitatis familiaritatē uinum aqua facilius transumatur. Ipsum autem uinum album/& purū propter tenuitatē prompte distribuatur: ac rursus quod nigrum est/ac turbidū in itinere retineatur: & propter crassitudinē retardetur. Essent autem hæc & non parua testimonia illoꝝ quę prius diximus de arterijs: ubiq;.n.qcquid sanguinis illis familiare est / ac tenue facilius altero quod non tale existit ipsis attrahentibus sequitur uaporē itaq; atrahūt & spiritū & tenuē sanguinē quando attolluntur arteriæ. Ex his autē quæ in uētriculo uel intestinis cōtinētur humoribus uel nihil omnino uel paucissimū penitus rapiūt.

FINIS LIBRI TERTII DE POTENTIIS NATVRALIBVS GALENI INTERPRETE NICOLAO LEONICENO.

Registrum.

N O P Q R Omnes sunt quaterni.

✠

NICOLAI LEONICENI AD EXCELLENTISSIMVM MEDICVM CÆSAREM OPTATVM NEAPOLITANVM DE VIRTVTE FORMATIVA EPISTOLA.



CÆSAR OPTATVS NEAPOLITANVS NICOLAO LEONICENO VIRO EXCELLENTISSIMO .S. .D.



NTIQVORVM MOS FVIT probatissimus: vir Clarissime: vt siquis rerum peritia præstantissimus haberetur. Illum etiã docti viri in dubijs: & obscuris tanquam apollinem consulerent. Hoc tecum nostris temporibus merito: non modo nostri itali: sed alienigenæ identidem agunt. Dubitauimus proximis diebus dũ de virtutibus naturalibus scriberemus de virtute formatiua: materia quidem difficillima: & ab omnibus exoptata. Quod tua ad nos doctissima & facũdissima epistola ita expedijsti: vt nemo sit qui in illa/Amplius aliquid desideret. Nam tu Aristotelis & Platonis dubios de formatiua sermones: & Hippo. & Galeni ancipitem sententiam in hac difficultate penitus declarasti: & adeo absoluisti: vt pace neotericorum dixerim: clarum sit illorum commenta in hoc sicuti in alijs multis ab Aristotelis & Galeni opinionibus plurimum aberrasse. Nec mirum quando quidem opera Galeni deprauata: & adeo mutila circunferatur: vt ab illis recte sensa elici non possint iudicio omnium qui sapiunt. Absit assentatio. Tu noster es hierofantes. Tu primus: verusq; Galeni interpres: in te vno confidimus omnes: qui latinum & integrum claudium Galenum nobis reddas. Age igitur mi Nicolae quando quidẽ in te omnis nostra: & posterorum sita sit spes eam ne frustreris: collige: ede: quas diu parturis Galeni trãslationes: vt illis fruamur. Vale. Kal. Septem. .M.D.VI.

NICOLAI LEONICENI DE FORMATIVA VIRTVTE EPISTOLA AD DOCTISSIMVM VIRVM CÆSAREM OPTATVM NEAPOLITANVM.



TRA SIT VERIOR OPINIO GAleni ne an Aristotelis de uirtute illa: quam neoterici formatiuam vocant. Et sit ne eadem virtus substantia vel accidens tua a me epistola quæris: quod nihil aliud est quærere: nisi quid sit virtus formatiua tantopere a medicis atq; philosophis decantata. Vt autem ex eadē epistola accepi: Cum hæc ipsa quæstio inter te ac doctissimū virum Franciscum caballum multis audientibus agitaretur: Calchographus quidā importuna interpellatione supuenit: qui meas ex Galeno translationes: quas mirū in modum cupit imprimere: efflagitauit. Quam tu calchographi vocas importunitatem: ego pro bono omine accipio. φ videlicet futurū sit vt hę atq; aliæ similes: quæ quotidie tractantur a medicis quęstiones facillime dissoluantur. Si modo eędē translationes alijs quæ hactenus fuere in usu clariores ac fideliores: ut sane laboraui facere abs te atq; aliis tui similibus iudicabūtur. Sed de his quid acturus sim te priuata epistola admonui. Interim dum ille publicantur: nolui tuū super requæsita desiderium commorari: quæ tantā habet ambiguitatem: ut pene inexplicabilis uideatur. nam & illi ipsi inter quorum opiniones me arbitrū facis: uisi sunt etiā atq; etiā addubitasse de uirtute formatiua quid esset. ¶ Galenus siquidem in quodam suo libello: cui titutlū fecit de formatione fœtus: ingenue fatetur se causam quę nos format ignorare: & quoniā libellus idem nondū in latinam translatus est linguam: Galeni uerba illud testantia quod diximus nō grauabor apponere. Sunt autē hæc. Equidem fateor me de causa quæ format fœtū dubitare. nā cum videam summā in hac formatione sapientiam ac facultatem. neq; illam quæ semini inest animam: quam Aristotelis sectatores vegetabilem uocāt. Platonici autē concupiscibilem. Stoici uero neq; omnino ani-

Galeni positio.

mam: sed naturam appellant: fœtum formare existimo, cũ nullius sit sapientiæ particeps, sed omnino irrationalis, neq; uero ab hac omnino possum discedere propter magnam filiorũ ad parentes similitudinem. Ab anima autẽ rationali: quæ post partum uiget in tota uita: puto abscedendũ, quoniam nos ante factionem neq; corporis partes neq; operationes cognoscimus. Cũ uero quidã ex platonicis præceptoribus mihi dixisse animã: quę per totum extenditur mundum esse illam quæ format conceptus: haud equidem indignã iudicaui, cui talis ars atq; facultas ascriberetur. Nõ potui aũt adduci, ut etiã scorpiones phalãgia: muscas: uipas culices: uermes ab eadẽ formari putarẽ: proxima esse culdã impietati talẽ opinionem arbitratus. Neq; uero mihi uidetur rationabile materię animã ad tantum artificium peruenire. Hoc igitur unũ de causa animalia formante reor posse pronunciari, ꝙ sit ars atq; sapiẽtia summa. Sicuti & ꝙ post formationẽ in tota uita corpus tribus motionum principijs gubernetur: & illa quæ ex cerebro ꝑ neruos ac musculos fit, & altera quę ex corde per arterias, altera quæ ex epate per uenas. Ex quibus autem principijs ita ausus sim opinari in multis ostendi tractatibus: ac præcipue in quo de animæ agitur speciebus, nullibi tamen ausus sum substãtiã animę demõstrare, nõdũ .n. a quopiã linealibus demonstrationibus ꝓbatũ inueni: an sit corporea uel incorporea: an omnino æterna uel corruptibilis, ut in libro de animę speciebus explicaui. Hęc quidẽ Galenus. Ex quibus uerbis apparet ipsum non satis habuisse constitutũ quid nam foret de illa virtute quæ animalia format sentiẽdũ, nisi ꝙ videtur propter eam quã nati continent generantium similationem ad animam vegetabilem quæ semini inest, vt ait, declinare, quã etiam opinionẽ tãq̃ Hyppocratis idem Galenus sequitur in libro de semine: queadmodũ eius verba ostendunt: quæ eodem libro in hunc modum scripta legunt. Rursus vero ad primã animalis structurã sermonem trasferamus: & vt nobis ordine certo & modo quodã clariore procedat totum conceptus opificiũ in quatuor tempora distribuamus. Primũ quidem in quo vel per aborsus: vel per sectiones adhuc forma seminis præualere conspicitur: quo quidem in tẽpore præ omnibus admirantibus Hyppocrates nondũ conceptum nominat animalis structurã, sed veluti nuper diximus in sextrana genitura quę excedit, cum quidem sanguine plena fuerit. Cor vero cerebꝝ & epar nondũ articulationẽ & formam receperint: quandam tamen coagulationem & magnitudinẽ effatu dignam habuerint. Secundum hoc tempus existit in quo carnosa iam est & non iam similis geniture substãtia conceptus. Quare neq; Hyppocratem inuenies huiusmodi spẽm geniturę

Aĩam uegetatiuam eẽ formatiuam.

Primũ quo gẽitura dr̃

Scđm quo cõcept⁹.

nomine appellantem: ſed iam conceptum vocantē: vt diximus. Ter
tium ſubinde tempus quo iam vt diximus tria pricipia manifeſte vi- Tertium
dentur. Reliquę vero partes quādā veluti ſubſcriptionē & umbratilē quo quaſi
tantum deſignationem oſtendunt, nam ſatis conſpicuam circa tria planta.
principia formationem intueberis: exiliorem earum quę ad Venerē
pertinent partium: & multo magis illarum quæ manus pedeſq; con-
ſtituunt, hæ enim poſterius: vt ſic dixerim: ramificantur. ſimili enim
uocabulo Hyppocrates utitur dū uult oſtēdere eā quā hn̄t ad ramos
proportionē. Quartū uero & ultimū tēpus eſt quādo iā manus & pe Quartū in
des ſunt articulati: quo non amplius fœtus: ſed infans ab adimirabili quo infans
Hyppocrate cōceptus nominat̄: quo tēpore & calcitare: & iā ut pfe- & q̄ſi aial.
ctū aial moueri inqt. uerū nō eſt: ut nūc de eo tāq̄ de aiali faciā men-
tionē. nā ſicuti plāta omnē habuit a ſemine generationē ac formatio
nē ſtatim ab initio nō ſecus atq; illa duplex oſtēdēs motus principiū
ac formatiōis. Qualis. n. eſt plātis radicatio in partibus terrę inferiori
bus talis eſt in ipſis cōceptibus in utero ſm̄ locos arteriaꝝ ac uenarū
inſitio. Qualis ēt eſt trūcus in plātis uerſus ſupius: tales ꝓpagines fœ
tibus a tribus principijs exortę. Rurſus aūt ſicuti plātę duplicem hn̄t
ex ſemine exortū. nā ſurſum qdē trūcū ꝓducūt & ramos uſq; ad ulti-
ma germina opantur. radices aūt ad inferiora partiunt̄. ſic & fœtibus
multę ſunt ptitiones uenaꝝ atq; arteriaꝝ: quę ueluti trūci in totū cō-
ceptū tāq̄ radices ī uterū terminant̄. Quare nō iniuria poſſemus Ari-
ſtotelē in hac pte reprehēdere: nō ob id tantū ꝙ illa nō puiderit quæ
oportuit ipſum puidere: veꝝ ēt ꝙ ſuoꝝ oblitus eſt dogmatū: & natu
ræ opera aliter in plantis: aliter in aialibus explicauit. Nā cū in plātis
intuereť ſemē in ſe nō ſecus q̄ principiū efficiēs ēt materiale cōprę hē
dere: alteꝝ tn̄ iſtoꝝ aialibus adimit. Atq hoc unū ſufficiebat homini
naturæ opeꝝ peritiſſimo geniturę utilitatē cōmonſtrare. Si. n. nō alijs
potentijs natura ſeminis efficit plantā. alijs aūt aial: ea quæ in plantis
uident̄ tranſferre ad aialia. nā eandē inuenies in utriſq; proportionē.
nā plantę ſemen eget terra: ut ex illa nutriat̄: atq; augeat̄. Sed ob eaſ-
dem cauſas & noſtrū corpus utero eget. Radices ſibi generat planta
qbus attrahat alimentū & terra: & loci uaſa quæ ſunt fœtus radices:
truncū ex ſe ſemen ꝓfert: & ab hoc ramos deinde alios ſup alios rur-
ſus ramuſculos uſq; ad extremā germina. Hic quoq; intuere aortē &
cauā uenā & ſpinā. Rurſus aūt ab his ꝓpagines multas quæ ueluti ra-
mi in alios minores diuidunt̄: qui rurſus ſcindunt̄ in alios nūq̄ ceſſante
propagatiōe donec ad ultimas ueniat germinatiōes. Si uero ſangui-
neā hanc plantā cernis: aut carneā: non ꝓpterea oportet exiſtimare Planta car
aliud eſſe q̄ plantā, nā opifex idē utriq; eſt, ſ, anima uegetabilis. Verū nea.

illud aduertas ꝙ hæc planta futura est animal: non ꝙ illam quã prius habuit potentiã abijciat: sed alteram sup acquirit. debet aũt de loco ad locũ moueri: cũ iam pfecta est & soluta ab utero. Verꝫ non posset hoc facere si frigida foret: ut stirpes: & nõ haberet ingrediendi instrumẽta. vt igitur moderatũ calorẽ obtineret/quantus naturæ animalis cõgruit & loca posset cõmutare/duo obtinuit principia: alterum instrumentorꝫ quæ calorẽ seruant naturalem: alterũ eorꝫ quæ omnibus ſm electionem actibus subministrãt. Sed his quidẽ posterius utetur. Principiũ uero uegetabile primũ omniũ habet quod non ex sanguine. Sed ex ipso semine arteriã: & uenas: & neruũ: & os: & membranam efficit. Nam & hæc antea superiori sermone a nobis sunt exposita. Ex his Galeni uerbis liquido apparet ſm Hyppocratis opinionem: quã Galenus hoc loco sequitur. semẽ esse animatũ: & uirtutem formatiuam quæ arterias: uenas: neruos: & similia efficit instrumẽta esse animæ uegetabilis potestatẽ/Neqꝫ aliud Galenus sensit ex eiusdẽ Hyppocratis auctoritate. cũ in prima particula afforismorꝫ in expositione. xv. afforismi scripsit hæc uerba. Huc quoqꝫ animũ aduerte: ꝙ alijs quidem ratio difficilis. Soli aũt Hyppocrati atqꝫ eius sectatoribus facilis: neqꝫ enim aliud quicꝗ est quod ab initio formauerit animal: sicuti rursus neqꝫ quod auxerit/uel usqꝫ ad mortẽ nutriuerit: nisi calor hic naturalis: de quo nunc sermo habetur. Hæc quidem Galenus/Quẽ nemo putet ob id a se ipso/aut ab Hyppocrate dissentire: ꝙ aliquando animalis formationẽ animæ tribuit uegetali: quæ in semine existit: veluti in libro de semine: aliquãdo calori naturali: vt in prima particula afforismorꝫ. Nam hoc quoqꝫ Hypocratis est dogma eandẽ rem esse animã & calorẽ naturalẽ siue corporis temperaturã quã complexionẽ vocant: & licet Galenus multis in locis fateatur se animæ substantiã ignorare: sicuti & causam animaliũ conditricem in libro de generatione fœtus in pluribus tamẽ animã esse quandã temperaturã: tum ex Hyppocratis: tũ ex sua ẽt opinione nobis insinuat Sed quoniã hoc cõmune Hyppocratis atqꝫ Galeni dogma alibi latius explanauimus aduersus Cõciliatorẽ: qui differentia. xviij. huiuscemodi opinionẽ Hyppocratis qdẽ esse cõcedit. Sed a Galeni dogmatibus oĩno conatur eximere. Hoc in loco sufficiet eiusdẽ Gal. uerba tantũmõ adducere: quæ in lib. de palpitatiõe & rigore: ita scribũtur. Totũ quidẽ corpus conspirare & cõfluere arbitror. Calorẽ uero naturalẽ nõ aduentitiũ: neqꝫ posteriorẽ generatiõe aĩalis: sed ipsum primũ & ab initio cõgenitũ & natura atqꝫ aĩa nihil aliud existit ꝗ iste calor: ita ꝙ si subãm ipsius per se mobilẽ & semp mobilẽ intellexeris: non aberrabis. Si ergo calor iste natiuus a nostræ generationis initio

Semẽ esse aĩatum ſm Gal. & Hypocr.

Anima calor naturalis & cõplxo idẽ ſm Gale. & Hyp.

semini inditus est anima illa: quæ nos generauit fm Hyppocratis opinioné nõ differt Galenus: vel a seipso/vel ab Hyppocrate: cũ Hyppocratis opinioné: aliquãdo sectatus vel animã uegetabilẽ vel calorem naturalem semini inditũ ait esse mẽbrorꝫ aĩalis opificẽ. Tu vero ex his quæ sunt a nobis hactenus exarata iam per te collige: quid de virtute animalia formãte Galenus ipse dubitauerit: & qd ex Hyppocratis opinione nõnunq̃ scriptitarit. ¶ Vtinã tã facile foret super eadem re Aristotelis sententiã explicare. Sic enim tuę quæstioni melius possemus satisfacere. Sed mos fuit huius philosophi res difficiles admodũ mira obscuritate tractare: Simili astu: vt aiunt nõnulli: quo sepia piscis atramẽto aquã infuscat: ne a piscatoribus capiatur. Adnitendũ tamẽ est pro viribus: vt partim ex eius scriptis: partim expositorum: qui clarissimi habẽtur in secta peripatheticorꝫ: quæ fuerit opinio Aristotelis de virtute quã formatiuam uocant eliciamus. De hac ipsa tamẽ etiã Aristotelem dubitasse Galenus testatur libro. ij. de cõplexionibus: vbi ita scribit. Vtriq; autẽ a veritate aberrant vna quidem & cõmuni ratione: quoniã de omni corpore & vna partium conantur demõstrare secũdo loco: qa virtutis naturalis formatricis nõ meminerũt: quæ artificiosa est & consentaneas mõribus animæ particulas format. De hac enim etiã Aristoteles dubitauit: ne forte diuinius quoddã principiũ existat: & non fm calidum & frigidum: humidũ & siccum. Scribit autem hæc uerba Galenus aduersus illos qui ex nasi simitate humiditatem: ex aduncitate siccitatem ex oculorꝫ itidem magnitudine humiditatẽ arguebant: quos dupliciter a vero inquit deuiare: & qa ex uno membro totius corporis complexionem putabant posse diiudicari: & qa formationis opus solis qualitatibus tribuebant. Dubitasse autẽ Aristotelẽ: an hęc sit naturæ opus calido: frigido: humido: & sicco operantis: an alterius causę diuinioris: constat ex verbis eius quæ circa finẽ quarti metheororꝫ scripta leguntur in hũc modũ. Talia aũt a frigido & calido & motibus fiunt cõmixtis. Quæ vero ex his cõstant partes dissimilares haud vtiq; viderentur: veluti caput: manus: aut pes. Sed queadmodum ꝙ fiat æs vel argentum frigiditas causa est: & motus eius. Quod autem serra vel phiala: vel capsula: non etiam: sed hic quidẽ ars. Illic vero natura causa: vel alia causa. Hæc quidem Aristoteles: qui cũ superius calidũ: & frigidũ atq; horum motus partiũ similariũ animalis causas assignasset postea subinfert. Quæ vero ex his cõstant. s. partibus similaribus partes dissimilares: non ex primis qualitatibus: vel ex alijs quæ ex primis ortum habent: veluti ex mollicie & duricie: aut reliquis: de quibus inibi loquitur Aristoteles suam essentiam sortiuntur. Sed sicuti æs quidem

Huius de opi. Gal. incipit tractare.

Arist. opi.

Arist. astus

Arist. de formatiua dubitatio.

& argẽtũ a calido & frigido atq̃ eorũ motibus generant: quę uero ex his cõstãt ueluti phiala aut serra nõ eandẽ hñt cãm generatiõis: eodẽ mõ se res hẽt in ptibus dissimilarib⁹ aĩalis: quæ cõstant ex similaribus: differũt tñ in hoc q̃ phiale qdẽ & serrę: quarũ altera fit ex argẽto: altera ex ferro ars cã est. Partiũ aũt dissimilarium aĩalis natura uel alia cã. Ex his uerbis postremis Aristotelẽ fuisse ambiguũ apparet. naturane an alia cã supior sit partiũ dissimilariũ operatrix: quarũ causas non possumus ad primas secũdas ue q̃litates referre. Galenus quoq̃ duas uirtutes facit totius generatiuæ: alterã quæ p calidũ. Quæ alteratiua uirtus/seu ĩmutatiua prima. Quæ formatiua/seu ars optima/siue uirtus agens præcepto sui creatoris agit: ac frigidũ & humidũ: ac siccũ

Auicẽna quã uocat ipse alteratiuã: Auicẽnam ĩmutatiuã primã: quæ uirtus: ut ĩnq̃t Gal. lib. i. de uirtutibus naturalib⁹. facit os: cartilaginẽ: neruum: mẽbranas: ligamẽtũ: uenas: & reliq̃ huiuscemodi: quæ secũdũ primã aĩalis generationẽ natura opat. Vt aũt ait Auicẽna snĩa Gal. uolẽs ut uidet interpretari: quæ dat neruo cõplexionẽ ppriã: & ossi cõplionẽ ppriã. alterã quã & Gal. & Auicen. quoq̃ formatiuã nominãt: quæ ut ĩnq̃t Gal. facit mẽbrorũ similariũ cõpositionẽ: & eorũ quę ĩnascunt cõplicationẽ: & ĩ intestinũ ppaginẽ & formã cauitatis interioris. Vt aũt Auicẽ. scribit: quæ p̃cepto sui creatoris facit mẽbrorũ lineationẽ & ipsorũ figurationẽ & cõcauitatẽ & foramina: & lenitatẽ: & asperitatẽ: & eorũ situs: & ipsorũ cõtinuitates. Hãc uirtutẽ Gal. ait esse artificiosã uel potius artẽ optimã atq̃ supremã. Auicen. ex p̃cepto sui creatoris oĩa: quæ agit operantẽ: Hęc uero illa est de q̃ Gal. atq̃ Arist. in uerbis supra allegatis dubitarũt: ne sit uirtus diuinior q̃ illa quæ ui agit q̃litatũ primarũ aut secũdarũ. Hãc aũt Aristo. dubitationẽ qdã recentiores

Cap. iij. phi ac medici/q arabũ doctrinã sequũt mihi uidet accipe ex. ij. lib. de gene. aĩaliũ. ubi Arist. Theodoro ĩterp̃te scribit hęc uerba. Inest. n. in semine oĩum qđ facit ut sint fœcũda semĩa. v₃ qđ calor uocat. Idq̃ nõ ignis nõ talis facultas aliq̃ est. Sed spũs q in seie/spumosoq̃ corpe cõtinet: & natura q̃ in eo spũ est pportione rñdẽs elemẽto stellarũ. Quã ob rẽ ignis nullũ aĩal gñat. Neq̃ cõstitui qcq̃ dẽsis ul hũidis uel siccis uidet. At uero solis calor & aĩaliũ nõ mõ q in seie cõtinet: uerũ ẽt si qđ excremẽti sit q̃q̃ diuersũ a natura: tñ id quoq̃ prĩcipiũ hẽt uitale. Cęterũ calorẽ ĩ aĩalib⁹ cõtẽtũ: nec ignẽ eẽ/neq̃ ab igne originẽ ducere. aptũ iã ex his est. In his uerbis Aristo. nõ dubitanti: sed plane asserẽti filis ẽ. Cõptũ. n. iã eẽ inq̃t: nõ aũt ẽt dubitari sit ne calor naturalis cõtẽtus ĩ aĩalib⁹ ignis: an natura aliq̃ elemẽto stellarũ pportiõalis. Neq̃ adeo hoc loco de uirtute formatiua seis loq̃t: de qua ait Gal. ipm dubitasse quantũ de alteratiua siue ĩmutatiua: quæ ẽm Galenũ facit os

carnē neruū & ossa: & oēs deniq; partes similares aialis de qbus neq; ambigit Aristo. quin ui calidi: frigidi: humidi: ac sicci generētur: ut cōstat ex uerbis libri. iiij. metheorog: paulo antea in mediū adductis: & ex multis locis libri de generatiōe aīaliū probari pōt. Atq; ex illo praecipue secūdi de generatiōe aīaliū ubi ita scribit. Ortus similariū frigore calore ue agitari cōsistūt coquūturq; alia frigido alia calido: quarę rerū differētias alibi exposuimus ante. s. quae hūore igneq; resolubiles quae hūore inresolubiles igneq; illiquabiles sint: p uenas igit & meatu los quosq; alimentū resudans: quēadmodū aqua p crudiusculā cutē in carnē: aut carnis pportionalē cōuertit frigore consistēs: ex quo fit: ut caro ab igne resoluat. Sed quae terrena admodū oriuntur parū hūoris calorisq; adepta: haec dū refrigescūt hūore cū calore euaporāte durā terrenāq; formā capiūt: ut vngues cornua ungulae rostra: quamobrē igne haec molliūtur. Sed hūore nōnulla liquescūt: ut ouog putamina. Nerui & ossa calore interiorae cōficiūtur siccescēte hūore. Quāobrē ossa resolui ab igne nō possunt quō testa indissolubilis est. Hoc i loco Aristo. palā facit se de ortu similariū idē sensisse: quod etiā lib. iiij. metheorog: neq; uel minimū de ipsis dubitasse quin calido: frigido: humido: & sicco eog gñatio pficiat quae est alteratiue uirtutis operatio. Sed potius de dissimilaribus quog structura & cōpositio admirabilis nō uidet ad primas qualitates posse referri. Nā & iiij. lib. metheorog ad quē nos remittit hoc loco cū ait. Se hag reg differētias alibi exposuisse. naturā fatet calido: frigido: hūido: siccoue utentē partes similares aīaliū efficere: partes āt dissimilares: ut caput manus & pedes: nō ita uideri cōstitui. Sed ab alia causa atq; aliter opante: forte aūt qspiā existimauerit Arist. lib. ij. de geñ. aīaliū: ubi ea uerba scribit. Quāobrē ignis nullū aīal generat: neq; cōstitui qcq̄ dēsis uel hūidis uel siccis: uideri uirtutē potius formatiuā nobis innuere q̄ alteratiuā: Quā certū est auctore Galeno Auicēna ue & reliqs medicis in mēbrog similariū generatiōe p has agere qualitates ex qbus ait Aristo. nihil uideri cōstitui: nos aūt ita opinātib⁹ atq; obijciētib⁹ respōdemus nō negare simpliciter Aristo. calorē esse causam saltē īstrumētariā partiū aīalis. Sed calorē igneū hoc est ab igne factū: q ut inqt: idē Aristo. lib. j. metheorog est excessus & ueluti feruor: & ut ī libris de gene. & corrup. testat glaciei pportiōe rñdet. Sicuti. n. illa humidi cōcretio est pp excessum frigoris: sic ignis feruor caloris est & supabūdātia: quare ut & mihi ait nihil ex glacie: aut igne generat. Vt aūt hoc in lib. ij. de generatione aīalis nihil ex hūidis: aut siccis ignitis. i. igne perustis generari uidet. Sic. n. uerior sensus Aristotelis explicat q̄ in uerbis quae habētur in trāslatione Theodori: neq; cōstitui qcq̄ densis uel hūidis uel siccis uidet.

Dub. i Arī.

Respō.

Has.n.qualitates.f.hũiditates & siccitates tanq̃ principia passiua cõferre ad cõstitutionẽ aĩaliũ: nõ negat Aristoteles. Cũ calor uiuificus agit in ipsas: quẽ ait esse ꝓportionalẽ calori stellaꝝ: qualis est q in semine cõtinet. Sicuti.n.calor cœlestis agẽs in lutũ ex eo generat aĩalia ita & calor seminis in materiã sibi cõueniẽtẽ idẽ operat: quare hic calor semini inditus nõ calor cœlestis ut qdã opinãtur: sed calori cœlesti ꝓportionalis ab Aristo. dicit: sicuti.n.est duplex ignis ẽm Aristotelẽ alter in cõcauitate orbis lunæ q uiuificus est: alter q est feruor & caloris excessus: ita & geminus calor: alter quo natura utit tanq̃ instrumẽto ad aĩaliũ generationẽ: alter quẽ ars adhibet ad suoꝝ operũ perfectionẽ. Calorẽ aũt habẽtẽ pricipiũ uitale: nõ solũ in semine cõtineri, sed etiã in excremẽtis quæ a mõ naturæ recesserũt. Aristo. ait: quoꝝ tamẽ excremẽtoꝝ calorẽ nemo sane mẽtis: aut cœlestẽ: aut diuinum existimauerit. Quare quantũ ad hunc locũ attinet: haud quaq̃ ex eo mihi uidet Auerrois: aut Cõciliator Auer. sequẽs Dĩa. 48. posse cõcludere ꝙ Arist. uirtutẽ formatiuã: quæ est calor seminis: uel eo utit tãq̃ instrumẽto: diuinis pricipijs assimilauerit: uel ꝙ eã rem diuinã & intellectũ noĩauerit: atꝗ a corpe sepabile iudicauerit: quæ oĩa putat Cõciliator Dĩa allata ex alijs uerbis Aristo. quæ eodẽ loco libri secũdi de generatiõe aĩaliũ: scripta ĩueniũtur euidẽter ostẽdi. Cũ tamẽ his quæ Aristo. eodẽ loco determinat sint oĩo cõtraria uerba Aristo. quę a Cõcilia. allegãtur ẽm antiquã trãslationẽ hæc sunt. Genitur ę corp⁹ in qd̃ egredit id quod aĩalis principij: & hoc quidẽ sepabile exñs a corpe in quo apprehẽdit qd diuinũ. Talis aũt qd̃ uocatus intellectus: quę uerba exponẽs Cõcilia. ait: ꝙ cõsiderãs Aristo. uirtutẽ formatiuã nõ hẽre organũ adhuc figuratũ in massa spmatica uocauit eã sepabilẽ: ipsius tamẽ sepabilitas est alia ab ea quæ intellectus lõgeꝗ minor: ille nãꝗ sepabilis est oĩno: hæc aũt uirtus diuĩa practica prę alijs nobilitata generatiõis uirtutib⁹: cũ ipsa sit simplex & ĩmaterialis fere nõ ĩmediate materiã attingẽs: indiguit subiecto magis distincto eã uehiculante ad mẽbroꝝ generatiões & formas dãdas cõueniẽtes: hoc aũt fuit spirit⁹ est.n.corpus subtile uehiculũ uirtutis. Eguit etiã instrumẽto cũ sit simplex: sicuti aliæ mixtoꝝ uirtutes: huius aũt uirtutis duplex existit instrumentũ: unũ qdẽ est calidũ cœleste quod est uiuificatiuũ cõtinue: nunq̃ uero pẽptiuũ faciẽs aĩata ad aliquã cœli cõformitatẽ accedere. Agit.n.ad cõsistẽtiã & cõtinẽtiã eoꝝ maxĩa ceu oĩs uirtus cœlestis facit cõstitui: sicuti & inesse cõtineri substãtias generatas: & id dignius est instrumẽtoꝝ quo ea medio actus nobiliores exercet: generatũ inesse tali magis finitãs. Est etiã ipsi aliud instrumẽtũ secũdariũ. f. calidũ elemẽtare quod qdẽ nõ habet omnifariã uiuificare & cõtinẽtiã cau-

Auerro. 12. met. cõ. 18. & 7. meta. cõ. 31.
Cõciliator Dĩa. 48.

Cõcil. ver.

sare: nisi calido reguleř cœlesti. Demũ subiũgit Cõciliator q̃ hmõi du plex calidũ in frugũ distinguit maturatiõe ſm Galenũ.iiij. de simplici medicina. Hæc quidẽ oĩa Cõciliator. Quæ si liceat tam celebris famę ætate nr̃a uiro cõtradicere: nõ cõsonãt loco Aristo. quẽ ipse adducit: ex libro.ij. de generatiõe aĩaliũ: nã ut a postremis uerbis eius incipiã: in qbus esse uirtutis formatiuę duplex instrumẽtũ nititur demõstrare: nõ cohęrere illa Aristoteli: ex his quæ antea diximus de duplici igne: & duplici calore satis arbitror esse ꝑspicuũ: & adhuc magis ex uerbis ipsius Aristo. etiã ſm antiquã trãslationẽ: quæ pro sua expositiõe allegat Cõciliator: possumus demõstrare: nã calidũ cœleste nõ eẽ instrumentũ uirtutis formatiuæ: aut alterius uirtutis uirtuti formatiuę ministrãtis indicãt uerba Aristotelis: quæ in antiqua habẽtur trãslatione. Omniũ quidẽ in spermate inexistit quod gonima facit esse ſpmata uocatũ calidũ: hoc autẽ nõ ignis neq; talis uirtus est: sed interceptus in spermate & in spumoso spiritu: & in spiritu natura ꝓportionalis exñs astroꝝ ordinationi. In his uerbis Aristoteles apertissime ostẽdit calorem illũ qui facit semẽ esse fœcundũ: de quo hic agit: nõ esse extrinsecum semini: qualis est cœlestis: sed ipsi semini inexistentẽ: subiũgit tamen hũc calorẽ nõ esse ignẽ neq; talẽ uirtutẽ: ne quis forte existimaret: q̃ esset calor igneus: hoc est talis ignis: q uim habet destruẽdi magis q̃ generãdi: & nõ calor: sed feruor potius atq; excessus caloris nominatur: ut supra diximus ex eiusdẽ Aristotelis auctoritate. Naturã autẽ huius caloris: quæ est generatrix & nõ perẽptrix contentã in semine uel spiritu seminis: nõ ait Aristoteles esse cœlestẽ: sed proportionalẽ: uel ut habetur in noua trãslatione Theodori: proportione respõdentẽ elemẽto stellaꝝ. Vnde non sequitur. Calor seminis non est calor igneus: ergo est calor cœlestis. Est enim calor tertius elemẽti ignis qui facit ad generationẽ: atq; ideo dicitur calori cœlesti proportionalis. Illa uero est multo magis consecutio necessaria. Calor seminis est proportionalis calori cœlesti: ergo nõ est calor cœlestis: quod enim alteri est proportionale non est idẽ quod illud alterũ. Mens in anima est proportionalis oculo in corpore: ergo mens non est idem quod corporeus oculus. Neq; inficias eo calorẽ cœlestẽ esse causam generatiõis animaliũ: quoniã testãte alibi Aristo. Sol & homo generat hominẽ, sed nego esse instrumẽtũ intrinsecũ semini: de quo hoc loco libri secũdi de generatione aĩaliũ intelligit Aristo. cũ quid sit illud quod facit semen fœcundũ nitit̃ declarare. Hoc.n. in semine cõtinet: ut uerba Aristotelis planissime ostendũt. Motus autẽ æternoꝝ & uolubiliũ corporũ & formę intellectuales sunt extra semen ut clarius est q̃ ut egeat demonstratione. Galenus quoq;: quem ad ostendendum

Cõtra cõ. & Auerro.

calorẽ duplicẽ allegat Cõci.lib.iiij.de simplici medicina nõ aliud eo- dem lib.uoluit nisi ꝙ prẹter calorẽ seminũ intrinsecũ: ex qbus fruges generãtur: qui calor est aĩa ipsoꝝ seminũ: ſm Galenũ etiã calor cœlestis ad frugũ cõplementũ exigat sed neq ex uerbis Aristo. a Cõciliat. adductis differẽtia.48. Corpus aũt geniturẹ &c.elicit ꝙ Aristo. uirtutem formatiuã seminis uel intellectũ uocauerit uel quid diuinũ: aut a corpe separabilẽ iudicauerit. Hæc.n.oĩa repugnãt his quæ paulo supra in eodẽ loco determinauerat: cũ mentẽ solã extrĩsecus accedere solã esse diuinã: nihilq eius cõicare cũ corpore: hoc est esse a corpore separabilẽ ostẽdit. Si soli hẹc mẽti cõueniũt ſm Aristo. qũo paulo post easdẽ ẽt uirtuti formatiuẹ tribuit ꝓprietates: & ꝙ mẽs appellet: & ꝙ sit sepabilis: & ꝙ res diuina sit? Vnde illud quoq de ea colligi posset: ꝙ etiã deforis accederet: nã trãslatio Theodori: quẹ & fidelior & multo clarior est antiqua hæc oĩa ostẽdit quæ dicimus si uerba quæ allegãtur a Cõcilia. de uirtute formatiua: & nõ de illa quẹ ꝓprie mẽs appellatur: & sola sepabilis est dicta intelligãtur: siqdẽ pro illis uerbis a Cõciliatore adductis habẽtur hæc alia in trãslatione Theodori. Corpus aũt geniturẹ in quo semẽ aĩalis principij cõtentũ una ꝓuenit partim sepabile a corpore in qbus diuina pars cõprehẽdit qualis est quẹ mẽs appellat: partim insepabile &c. Adapta hæc uerba uirtuti formatiuæ ut uult Cõci. debere adaptari: & plane sequẽtur illa quæ antea diximus: uirtutẽ.s.formatiuã mẽtẽ appellari: & esse partẽ diuinã: quẹ comprehẽdit in semine: & ꝑterea esse sepabilẽ ex qbus ẽt: ut diximus: colligi illud posset ipsam uenire deforis. Sed hẹc oĩa etiã in ꝓpatulo falsa uisus est aĩaduertisse Cõcilia. unde adiutus a barbaræ trãslatiõis obscuritate mira glosemata excogitauit quæ nunq̃ ut arbitror Aristote. somniauit. Ait.n.uirtutẽ formatiuã nõ mentẽ uel intellectũ simplr ab Aristo. nominari: sed intellectũ uocatũ ad dr̃iam intellectus potẽtionalis & agẽtis. Sed uelim scire a Cõcilia. aut Cõciliatoris sectatorib⁹: ubi unq̃ legerint apud Aristo. uocatũ esse intellectus ꝓprietatẽ sicuti potẽtionale & agẽs. Nõne hoc quoddã est nugamentũ si ita dicatur: ꝙ uirtus formatiua ab Aristo. intellectus uocatus uocet: neq.n. hãc fugit Cõcilia. nugationẽ ẽt si ꝓ uerbo uocat posuerit noĩat: ita scribens: nominauit aũt eã Aristo. intellectũ uocatũ. Si pro uerbo noĩauit uocauit dixeris apertã uidebis nugationẽ. Sed & trãslatio Theodori quæ hẽt qualis est quæ mẽs appellat manifestissime destruit Cõcilia. expositionẽ. Alibi quoq Arist. ꝑ uocatũ intellectũ nõ uirtutẽ formatiuã sed ipsum solũ nudũq intellm̃: qualis est q ĩtellectus agẽs noĩat nobis dedit intelligẽdũ: ut cũ.j.lib. de aĩa timeũ taxat nõ recte dicentẽ animã esse magnitudinẽ his uerbis. Primũ quidẽ igitur nõ recte dicentẽ cum

Cõci. glosemata.

aiam dicat esse magnitudinẽ totius v3 talem esse vult qualis vocatus intellectus. uocatum autem intellm̃ significare hoc loco intellectum agentem licet ex Themistij paraphrasi coniectari: cui consentit etiã expositio Cõmentatoris: quę ait. Thimeũ in verbis suis per animam intellectum significasse & non virtutem formatiuã. Ait præterea Cõciliator ꝙ considerans Aristoteles virtutem formatiuam non habere organũ adhuc figuratum in massa spermatica vocauit eam seperabilẽ. Sed meminerit Conciliator nõ ea ratione aliquam virtutem vocari apud Aristotelẽ a corpore seperabilem: quia nõ habeat organũ figuratũ. sed quia non habeat organũ corporeũ: vel vt verbis Aristotelis vtar: quia eius actio non cõicat cũ corpore. tali. n. ipse vtitur ratione in hoc ipso de quo disputamus loco: volẽs probbare solã mẽtẽ extrinsecus accedere. nihil. n. cum eius actione cõmunicat actio corporalis. Reliquę aũt potentię animę cũ sint inseperabiles: vt ait: per se accedere non possunt. Quorũ. n. inquit principiorũ actio corporalis est. hæc sine corpe inesse non possunt. verbi gratia. ambulare sine pedibus: itaqꝫ extrinsecus ea uenire impossibile est. In primo ẽt libro de anima. vbi dubitatur sit ne aĩa à corpore seperabilis an nõ: in hũc modũ decidi ac definiri posse quæstionẽ Aristoteles arbitratur: vt si quod sit animæ opus aut affectio propria possit cõtingere: vt anima seorsum a corpore sit. Quia autẽ Aristoteles per operationem animę propriã inteligat nõ illã quę fit sine organo figurato: sed organo corporeo simpliciter indicãt verba Themistij sensum philosophi in loco stati allato explicãtis. Sũt ãt hęc: q̃ verbis paulo ante adductis subiũgunt. Sed si nihil est soli aĩæ propriũ: ĩmo corpus ad oĩa munia in societatẽ pricipatũqꝫ recipit: siue illud hoc est quod oculis cernit: qdqꝫ forma ista: quę sub obtutũ venit & figura mõstrat. siue interitus & latẽti⁹ aliud quale cõminiscebat Plato nõ potest cõtingere vt seorsum a corpe habeat obmaneatqꝫ: aliogn ociosum aliqd natura creauerit: quod defendi nõ põt. Ex his satis arbitror esse ostẽsum nõ posse virtutẽ formatiuã: quę vt ẽt cõcludit Conciliator: h3 corpus subtile pro instrõ aliquo mõ sepabilẽ nominari ꝟm Aristotelis opinionẽ. Quod aũt neqꝫ res diuina ab ipso vocet illa rõne. pbat. quia cũ corpe aduenit: semie. s. quod est excremẽtũ alimẽti. Absurdũ aũt videtur vt alicui excremẽto res quępiã diuina tribuat. natura & ob similẽ rõnẽ negauit Aristoteles virtutẽ intellectualẽ: quę res diuĩa sit: cũ semine ꝑuenire: quod sit excremẽtũ alimẽti. unde eã extrinsecus accedere ꝑnũciauit. Si ergo Cõciliator uirtutẽ formatiuã rẽ cõcedit esse diuinã. Cogit aũt id cõcedere si uerba illa oĩa. corpus aũt geniturę. in quo semẽ aĩalis pricipij cõtẽtũ una ꝓuenit ptim sepabile a corpe: in qbus

Cõtra cõ.

res diuia cōprehēditur: qualis est quæ mēs appellatur: de uirtute formatiua dici ab Aristo. intelligātur. Hāc quoq; uirtutē & nō solū intellectualē accedere extrinsecus una cogetur fateri: quod nos posse colligi ex Cōciliatoris sentētia etiā antea significauimus: cum prȩsertim Aristo. uirtutē: de qua loquitur in uerbis adductis: nō aliquo modo separabilē: sed simpliciter separabilē & nō quasi diuinā: sed oīno diuinam & talē qualis quæ mēs appellat̃ eē nobis insinuauit: Quod aīaduertēs Michael ephesius: cuius plures habētur in libros Aristote. grææ scriptȩ expositiōes: in qbus prȩsertim libris desunt Alexādri cōmētationes: hūc locū exponēs: non de alia ui uult hȩc uerba ab Aristotele scribi q̄ de ea de qua etiā paulo supra idem Aristoteles in eundē fere sensum hȩc uerba scripserat. Restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat eaq; sola diuina sit. Nihil. n. cū eius actione cōmunicat actio corporalis: sequentia enim uerba quæ in græco codice ita se habent. τό δέ τῆς γονῆς σῶμα ἐν ᾧ συναπέρχεται τό σπέρμα τό τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς: τό μέν χωριστόν ὄν σώματος ὅσοις ἐμπεριλαμβάνεται τό θεῖον: τοιοῦτος δέ ἐστιν ὁ καλούμενος νοῦς. τό δ᾽ ἀχώριστον: τοῦτο σπέρμα τῆς γονῆς διαγίνεται καί πνεῦμα τοῦ ταῖ: φύσιν ἔχον ὑγρὰν καί ὑδατώδη. Hoc est: si uerā uolumus facere trāslationē: & q̄si uerbū ex uerbo. Geniturȩ aūt corpus in quo una ꝓuenit semē pricipij aīȩ: hoc qdē a corpe separabile in qbus pars diuina cōprehēdit̃ qualis est quȩ mēs appellat̃. Hoc aūt inseparabile: hoc geniture semē dissoluit̃ &c. Hæc inq̄ uerba facit Michael ephesius ꝓcedētibus cōsonare supplēdo uerbū relatiuū cuius: atq; ita legēdo. Geniturȩ autē corpus in quo una prouenit semē principij animȩ: cuius. s. animæ hoc quidē est separatū ueluti qui de foris intellectus: hoc uero īseparabile. s. pars irrationalis: ex hac Michaelis ephesij expositione liquido cōstat uirtutē seminis formatiuā: neq; intellectū uocatum ab Aristotele nominari: neq; separabilē ullo modo ab ipso cēseri: hæc. n. non uirtuti formatiuȩ: sed illi quæ intellectus: aut mens ab Aristo. dicitur accōmodātur. ¶ Est autē & altera expositio eorundē uerboꝝ Aristotelis apud cardinalē Bessarionē in platonicaꝝ defensionū libro. ij. ca. xxij. studentē probare idem sensisse cū Platone Aristotelē de unione animæ cū corpore per mediū aliquod corpus naturæ excellētis quale erat uehiculū illud animæ a Platone descriptū ex corpore lucido æthereoq; cōtractū: quod quidē uehiculū quidā Platonis calūniator dignū irrisione iudicarat. Verba Bessarionis loco allegato sunt hæc. Enimuero hāc rationē unionis extremoꝝ per mediū usq; adeo necessariā & Aristo. ipse putauit: ut idem fere libro de generatiōe animaliū. ij. dixerit. Vnionēq; animæ cū corpore hoc corruptibili fieri statuerit intercedēte alio corpore diuiniore ipsis elemētis ac

Michael ephesius Ari. expō.

Cardinal' Bessarion.

separato. Omnis inquit animæ uirtus aliud sortiri corpus uidetur: & his quidẽ diuinius quæ uocãtur elemẽta: atq; ut animç inter se nobilitate uel ignobilitate differunt: sic talis natura corporis inuicẽ differt. Et paulo post de eodẽ corpore loquẽs. Hoc inqt nõ ignis est: neq; ulla talis potẽtia: sed spiritus qui in semine illo genitali spumeoq; cõcipitur: & natura quæ in ipso spiritu analoga est elemẽto stellaꝝ: quin etiam pau lo post id ponit partim a geniturç corpore separatũ: partim nõ separatũ: quod. s. crassius ac materialius humidũ atq; aquosum sit. Hoc. n. difflari ac dissolui per totũ sperma existimat tanq̃ in lacte coagulũ. Nulla igit̃ ratio est cur irridere Platonẽ aduersarius debeat q̃ animã existimauerit cũ excellẽtis naturæ corpore ad generationẽ accedere. Hęc Bessarion ad uerbũ uolẽs, ut diximus cõuenire Aristo. cum Platone super animæ uehiculo demõstrare. Non differt aũt hæc expositio uerboꝝ Aristotelis a prima Michaelis ephesij recitata: nisi in eo q̃ separabilis atq; inseparabilis differẽtias altera partibus animç tribuit. s. intellectuali & irrationali altera corpori quod est uehiculum animæ: quod Aristoteles esse separabile dicit in q̃bus pars diuina cõprehẽditur quasi altera. s. irrationalis & appetitiua uehiculũ habeat: atq; subiectũ crassius & a corpore hoc corruptibili inseparabile: nam cum ipsa sit corruptibilis subiectũ quoq; habuit corruptibile. Vt. n. inquit sicuti animæ inter se nobilitate uel ignobilitate differũt: sic talis natura corporis inuicẽ differt. Hãc etiã opinionũ Aristotelis atq; Platonis super eodẽ uehiculo animæ cõcordiã tangit Themistius in paraphrasi primi libri Aristo. de anima: ubi illoꝝ sentẽtiã recitat qui omnia hæc quæ sub aspectum & oculos recidũt & subiecta sunt nobis ab anima respuũt diuinã quandã & cęlestẽ naturã adhibẽte qua animus atq; mẽs sit. Probabilis. n. ait Themistius & ratione nixa sententia. Nã apud Platonẽ uehiculũ illud rarũ ac splẽdidũ nihil aliud q̃ ingeniũ e quo animus cõstet ostẽdit. Apud Aristo. quoq; naturã quandã animæ tributã inuenias quæ quinto corpori proportione respondeat: quã & ad omniũ animaliũ animas ptinere cẽsuit. Videt̃ ergo Aristo. ſm istos uiros nõ minus Aristotelicç q̃ etiã Platonicæ sectç familiares loco illo libri secũdi de generatione animaliũ: quẽ una Venetijs uidimus non de uirtute loqui formatiua: sed de uehiculo animæ: quod partim sit separabile: & partim inseparabile/ An uero uehiculum hoc præsertim lucidũ & æthereũ quod ad animã pertinet rationalẽ in semine aliq̃ñ cõtineatur: ut uidẽtur uerba Aristo. significare: cum inqt. Corpus aũt geniturç in quo semẽ animalis principij cõtẽtũ: una prouenit partim separabile: nõ paruã habere possit dubitationẽ quã etiã augẽt uerba Themistij supra recitata quæ innuũt naturã illã quinto corpori pro-

Themisti⁹

portionalē quā Aristo. animæ tribuit ad omniū animaliū animas pertinere. Sed hūc alterius quęstiōis scrupū his qui tam Platonicę q̄ etiā Aristotelicę disciplinæ sunt studiosi nos in cōmune discutiendū relinquimus. Hęc tātū sufficiat annotasse: quę ad eius loci libri secundi de generatione animaliū: quē una Venetijs uidimus: aliquā faciūt intelligētiā: & omnino ꝓbāt hoc duo uerba intellectū uocatū lōge aliud apud Aristotelē q̄ uirtutē seminis: q̄ formatiuā uocāt significare. Tu uero fortassis nō hęc solum: sed q̄d omnino sit uirtus informatiua ſm Aristotelē a me scire desiderās: id. s. quod ēt Galenus a philosophis discere mirū in modū affectauit: & tamen apud ipsos nō potuit inuenire: ut uerba testātur quę ab eodē Galeno in libro de fœtus generatione scripta inueniūtur in hūc modū. Iā ad ea de q̄bus præcipue in hac intēdimus tractatione descēdētes ostēdemus philosophos: neq; illa quę a medicis sunt recte quęsita digna ullos inq̄sitiōe existimasse. Sed cū dixere formari a natura cōceptū putasse se plus aliq̄d dixisse: q̄ nomē notitię uulgaris. Nemo. n. est tā rudi atq; hebeti ingenio qui nesciat causam esse aliquā cōceptus generationis q̄ naturā uocamus oēs. Eius tamē ignorātes substātiā. Ego uero sicut ostendi nostri corporis opificiū summā p̄seferre sui cōditoris sapiām simul ac potestatē ita opto ut mihi philosophi ostendāt q̄s sit ille opifex deus: ne aliquis sapiēs ac potēs: qui q̄dē prius excogitauerit quale oporteat singulorū animaliū corpus formare: deinde facultatē adhibuit qua talē affingeret qualē antea mēte cōcepat: deus ne inq̄: an anima alia q̄ diuina neq;. n. illā q̄ naturā uocāt: siue corporea: siue incorporea sit ſm substātiā an tātū dicēt sapiētię fastigiū prouenire: cuius esse illā penitus expertē asseuerāt: unde nō sit uerisimile tāto hāc usum fuisse in fœtu formādo artificio. Nā & epycurij & aliorū qui omnia aiūt absq; ꝓuidētia fieri iāpridē est explosa s̄nia: atq necessariū est uel ſm aliquē motū ratione atq; arte carentē ad aliquē optimū finē ꝑtingere fœtus formationē uel sicuti q uisu admirāda cōstruūt: ubi his aliquod motus principiū indedere ipsi recedūt: que uero ab ipsis fuere cōstructa usq; ad modicū tēporis mouent artificiose: ita & deos ubi tot tribuerūt plantarū motuū idoneas atq; animaliū seminibus successiones uacare ipsos: & nihil subinde agere. Sed primū ex his nō oportet refellere cū sit opiniōe hominū reprobatū: ad quas p̄sertim hic ſmo a nobis habeatur. Secūdū aūt diligētē exigit ꝑscrutationē: an fieri possit: ut talis qualē intuemur oculis humor genitura ad tātū nūerū motuū sibi inuicē succedētiū sufficere ualeat: neq; ostendat in aliquo: donec ad finē ꝑueniat opportunū. Nā sicuti uester incredibile: ut quod fit a fortuna in tāta partiū multitudine nō aberret: ita temerariū apparet opinari

Verba Gale. D̄ tātis de uir. for.

opinari eā motuū cōsecutionē esse artificiosam quæ ab ea fit substā-
tia q̄ ipsi esse irrōnalē asseuerāt. ¶ In his verbis Galenus notat Ari- Gale. cō
stotelē: atq; eius expositorē Alexā. q causam generationis aīaliū ad tra Aristo.
potētiā q̄dā referūt irrōnalē: q̄ naturā vocāt: atq; eius motus qbusdā & Alexā.
motibus ab arte factis assimilāt: q spōtini dicūtur: qbus initiū dat q̄
aliq tangēdo mouet: deīde ipso cessante ab opere: prima pars mota
mouet aliā: & ista subinde aliā: atq; ita deinceps: adeo vt videantur
oēs citra primā spōte moueri: quę tamē principiū suę motiōis aliūde
habuerūt. s. a mouēte primū. Sic. n. & in generatiōe aīalis fm Aristo.
videtur cōtingere: nā pater est ille q semini indit vim q̄dā motricē:
quæ mouet materiā: sanguinē. s. mēstruū: quē mater exhibet. Primus
aūt motus secūdū ciet. Secūdus tertiū. Terti⁹ quartū: vsq; ad cōple
mētū generationis. Talē assignari modū a philosophis pypatheticis
nostrę generatiōis: testant verba Arist. ij. de genera. aīaliū: vbi quęrit
causam efficiētē mēbro℞ aīalis. Proponit aūt qōnē hoc mō. Sed hoc
loco nō ex quo orianf quęrimus: sed a quo partes corpis generātur.
Aut. n. extrīsec⁹ aliqd in genitura & semine instrumētū agit: idq; aut
pars aliqua aīę: aut aīa: aut hñs aīam est. postea ad vtrāq; ptē Aristo.
argumētaf: & rōnib⁹ si nō veris saltē verisimilib⁹ pbat nō esse possi-
bile: vt aliqđ extrīsecū unūquodq; uiscer℞: aut alias ptes efficiat. Vñ
uidef posse cōcludi q̄ ps aliqua itrīseca sit illa: quę oīa facit. Sed hāc
quoq; destruit cōclusionē: & demū uolēs totā soluere dubitationem:
scribit hęc uerba. Hęc igiī soluere conādū est. Fortasse. n. aliqd ex his
quę dixim⁹ nō simplex est: ut ab extero nihil effici possit: nā & est ut
possit: & est ut nō possit. Sed semē an id a quo semē dicam⁹: nihil re-
fert: qa motū quē illud mouebat semē in seipso cōtinet: fieri aūt pōt:
ut hoc ab hoc moueaf: & hoc ab hoc sit pinde: quasi admirabilia illa
spōtina: ptes. n. hñt uim mō quodā ēt cū qescūt: qua℞ primā ubi ex-
trīsec⁹ aliqd mouerit statim pxima actu efficif. Vt igif in spōtinis illis
quodāmodo illud mouet: quod nihil nūc tangit. Sed ante tetigit: sic
id a quo semē: aut quod semē effecit mouet: cū aliqd tetigerit: quāq̄
non adhuc tangit: & motus q inest quodā efficit modo ut ædificatiō
ædes. Igitur aliqd eē quod efficiat. sed nō ita ut hoc qcq̄: nec pfectū
inesse primū agēs apertū iā est. Quēadmodū aūt unūquodq; fiat ac-
cipiēdū hinc est: hoc initio oīa quęcūq; aut natura: aut arte efficiun-
tur ab eo quod actu est fiūt: ex eo quod potētia tale est. Semē igitur
tale est motūq; habet & principiū tale: ut motu peracto pars existat:
quæq; eadē sitq; animata. Non est enim facies nisi aīam habeat neq;
caro: sed corrupta equoce diceī facies aut caro: pinde quasi lapidea
aut lignea facta sit. Simul autē partes similares & instrumētales: siue

officiales efficiũtur: & queadmodũ nõ securim nõ aliud instrumentũ dixerimus factũ ab igne solo: sic nõ pedẽ: nõ manũ: eodẽq; modo ne carnẽ qdẽ: nã eius quoq; aliqd offm est. Dura igit: mollia: lẽta, rigida & qcũq; alij affectus ptib⁹ isunt aĩatis a caliditate & frigiditate effici possunt. At rõ qua iã caro aut os est nõ põt. Sed a motu proficiscẽte efficit ab eo quod genuit: quodq; actu est id quod potentia est: id ex quo gignit: qũo in his quoq; agit: quæ arte efficiũtur. Ferrũ.n. durum aut molle efficit calore uel frigore: at uero ensis a motu instrumẽtorum q artis obtinet rõnem. Ars.n. principiũ formaq; eius quod efficit est: sed in alio. Motus aũt naturæ in ipso est ab altera pfectus natura quæ actu obtinet formã. Hęc qdẽ Aristo. Ex qb⁹ liqdo apparet ipsam a Galeno notari: q naturã tãtũ: & nihil aliud esse dixerit causam generationis aĩaliũ: atq; eius motus spõtinis motibus assimilauerit. Sed & Alexãder expositor Aristotelis apud græcos nobilissimus eũdem modũ explicat aĩantiũ generationis: & plane naturã a qua hęc generãtur potẽtiã esse irrationalẽ asseuerat. Licet aũt cõmẽtarij Alexãdri: neq; in libros de generatione aĩaliũ: neq; in alios de naturali auscultatione ætate nostra habeant: Simplicius tamẽ inter expositores Aristotelis auctor: & ipse clarissimus exponẽs primũ librũ eiusdẽ Aristotelis de naturali auscultatiõe: ubi de causis agit pcipue exẽplari atq; formali adducit uerba Alexãdri: quę nõ parũ faciũt ad intellectũ uerborũ Aristotelis: quæ nos supra ex. ij. lib. de generatione aĩaliũ recitauimus: & post diligẽtẽ uerborũ Alexãdri examinationẽ demũ qd sibi uideatur adiũgit. Vtrãq; duorũ expositorũ Aristotelis de generatione naturali sentẽtiã hoc loco subijciemus: qm̃ nõ minimũ ad id quod tu quęris de uirtute formatiua fm Aristotelem uidẽtur cõducere. Ex quibus insup cõstabit illos errare: q auctore Aristotele eãdẽ uirtutem uocãt intellectũ: q̃ idẽ Alexãder dicit esse irrationalẽ: & qdẽ Aristo. consone: qui libro secũdo de naturali auscultatione ea quæ a natura fiunt his quæ ab intellectu ex aduerso distinguit. Nõ eodẽ modo, inquit Alexãder in his quę gratia alicuius fiunt omnibus finis se habet: & exemplar. Sed quęcũq; qdẽ p electionẽ & artẽ & rõnẽ fiunt in his necessariũ est finẽ: cuius gratia alia fiũt faciẽte cogitatũ: & tãq signũ proponi & exẽplar eorũ quæ futura sunt. In his aũt quæ a natura ũfit nõ ita: neq;.n. p electionẽ natura opatur: neq; fm rationẽ quę ipsi insit: potẽtia enim irrationalis natura est: sed principio indito materiæ quæ & principij & eorũ quæ ab ipso: & ex ipso futura sunt: est susceptiua. hoc primũ ipsi materię inditũ fecit qdẽ illud: cui⁹ est effectiuũ: cũ pfinitũ quoddã fit: quod uero ex ipso factũ est aliud efficit: nã singulũ ipsorũ eius qd sequtur est effectiuũ atq; motiuũ: si nihil ipediat:

Simplici⁹.

Agens cognoscẽs & agẽs naturale in quo differẽt.

& hoc usq; ad aliquē finē & formā naturalem: cuius erat principiū id quod primū fuit materię inditū. Quēadmodū enim in his quæ neruo impellunt: ubi artifex principiū motus indiderit primū hoc fit sequē-tis motiuū: & illud deinceps alteri⁹: donec p q̄dā successionē motus in oībus pagat: nisi aliquod obstaculū interueniat: & hoc totū fit nō mouētib⁹ primis subsequētia p aliquā rōnē: aut electionē ipsis inexi-stētē. Sic aūt & mādata seminis natura atq; facultas ppriæ materiæ: ut ipsa mouere: illa aūt moueri apta est: potētia uero indita ex motu primo aliā rursus facit motionē atq; potētiā nūq̄ cessantibus motib⁹: donec simile ei a quo mādata est generet: & uel idē spē uel genere: si-cuti in multis cōtingit: & alijs quę ex dissimilibus generātur. Hęc qdē Alexāder: quę verba Simplicius: vt dixi: nō cessat idētidē ī dubitatio nē reuocare: & tādē sui iudicij calculū apponit: ita scribēs. Adhuc āt quę de generatiōe rex naturaliū dicūtur. ſ. ab Alexā. mihi aīaduersio ne digna uidētur. Si. n. quod pri⁹ inijcit ipm qdē illud effecit: cui⁹ est effectiuū: & quod ex hoc factū est. aliud & singulū illius quod seqtur ipm est effectiuū: atq; motiuū usq; ad finē & formā naturalē: cui⁹ erat pricipiū: qd primū materię fuit iniectū. Si inq̄ ita generatio pficit: & pri⁹ granū germē emittit: germē culmū: culm⁹ spicā: qūo pfectiora fiūt ab impfectis/Deide qd sit toti⁹ cā assignare nō possum⁹. Nā cum una forma sit unā ēt cām esse op3 aū pticulares. Oīno aūt si prioribus alteratis sequētia fiūt illa quę p̄cedūt materię magis rōnē obtinebūt: & nō cāę efficiētis: nūq̄. n. efficiēs cā alterata opus euadit. Pręterea si nō qdcūq; ex quocūq; generat. Sed ex eo qd tale potētia est: manife stū est: q germē potētia culm⁹. Omne aūt qd potētia est materiale ē & nō effectiuū. Quare germē materia culmi rōnabiliter diceret mini me āt efficiēs cā. Deide omne qd ex potētia ad actū puenit ab altero qd actu sit pducit ad actū. Si igit germē nō est actu culm⁹ nūq̄ efficiet culmū actu. Oīno aūt si uniuscuiusq; natura & cā motiōis simile sibi su-biectū: & nō alteri facit: liqt q nā seminis semen faciet: & natura hoīs hoīem. Q ūo āt pprie hoīem faciet ea q̄ est in semie: q̄ nōdū est hoīs natura āteq̄ hō fiat. An sicuti dictū est ātea ipsa simile facit & fit: qa apti-tudinē h3: & uita q̄dā exurgēs est & ad formā excitata. Si qdē natura uirilis seminis & mulieris naturā hūt q̄ trāsmutari desiderat: & ad aīal pfici. Quia aūt pprie efficiēs est & pxima cā est materna natura atq; paterna. In stirpib⁹ uero natura tritici: & terra: cū forma ƒm actū in patre p̄cedat & matre: & ī rōnib⁹ q̄ actu īsunt in terra: ƒm q̄s ea quæ potētia sūt ad actū pducunt: atq; hoc mō natura eius qd generat si fa ctiua Dr: ita factiua est: ut & ipsa simile fiat. Quæ uero pprie factiua est: quę actu talis existit: qm̄ natura silis est generatrix. Et oīa intermedia

Cōtra Al.

Primū argumētū.

Secūdū.

Tertiū.

Quartū.

Quintū.

illius gratia preaccipit: & si interim alteratur natura: dum simul fit & facit: unũ tamẽ ordinẽ seruat cõtinuatũ usq; ad finẽ: ad quẽ cũ puenit cessat ab opere. Dicit aũt Aristo. ꝙ natura sunt: quęcũq; ab aliquo pri cipio: quod ipsis insit cõtinuo mota ad aliquẽ finẽ perueniũt: in quo cessant a motu. Quare & in hoie pãssumpta est geniti ratio: & ꝼm illã fit id quod fit patre quidẽ dãte principiũ motus: & vsq; ad finẽ motionem per semẽ: sicuti in his quæ neruo impellũtur artifex indit principium motus & impetũ ad finẽ ꝼm illã quæ in ipso pexistit rationẽ totius ordiatę motiõis: materna aũt natura adhuc ꝓximius specificãte. Quõ aũt potẽtiã irrationalẽ naturã noiat: quæ pp finẽ aliquẽ agit & ordinatim ꝓcedit ꝼm numeros & pfinitas mẽsuras. An duplex est efficiẽs ratio: altera qdẽ: quę cũ cognitiõe facit quã solã putat expositor rationẽ: altera sine cognitiõe: & ad seipsam cõuersione: ordinate aũt & determinate: & pp finẽ aliquẽ principalẽ. Et quẽadmodũ quod nõ cognoscit irrationale uocaꝛ ad rationẽ cognoscentẽ cõparatũ: sic illud quod temere & absq; ordine facit irrationale est: si ad illud quod ordinate & determinate ac gratia alicuius agit cõferaꝛ. Sicuti igiꝛ ꝼm hanc rationẽ fiũt: ea quæ natura cõstãt sic ꝼm exẽplar: nõ tanq̃ efficiẽti notũ atq; propositũ: sed sicuti efficiẽte suo esse: & nõ per electionẽ assimilãte sibi qđ fit: quẽadmodũ ãnulus sigillũ. ℂ Aristoteles quoq; in lib. ij. de generatiõe cõtra Empedoclẽ disputãs naturã cõcedit esse rationẽ. Sed quõ sine cognitione efficiẽtis est ordo & pfinitus finis in actiõe? Etenim res naturales talẽ habẽt cõstitutionẽ ꝙ sine cognitione aliq̃ ipso esse seruãt ordinẽ & consecutionẽ: & in prefinitũ definũt finẽ: sicuti quę neruo ĩpellũtur: veꝝ quo mõ sine efficiẽtis cognitiõe ordo est & finis in efficiẽtia pfinitus? Etenim res naturales talẽ habẽt cõstitutionẽ: ꝙ causę sine cognitiõe ipso esse seruãt ordinẽ in generatione & cõsecutionẽ: ut in eoꝝ quæ neruo ĩpellũtur euenit motu. At res naturales uel casu fiũt: quod absurdũ sit dicere: uel ipsa seipsa talia cõstituũt: uel aliqua alia causa: utcũq; res sese habet cognita oĩno substãtia talis euasit. Nã qđ metiꝛ potẽtiã ad illa quæ fiunt cognoscẽs utrũq; efficiebat. Quare rectũ est vt naturã potius cõcausam dicamus ꝓximas uero causas eoꝝ quę generãtur & corrũpunꝛ cœlestiũ corporum motus: ꝼm quos hęc inferiora trãsmutãtur. Supiores ãt causas ratiões hoꝝ motuũ in aia sitas: & adhuc supra has formas intellectuales: ex qbus primis delibaꝛ oĩbus lux formalis ꝓ natura & aptitudine recipiẽtis. Hęc qdẽ Simplici⁹: q & ipse sicuti Gal. absurdũ putauit generationẽ aĩaliũ soli naturę tribuere: ut quæ sit potẽtia irrationalis & exps cognitiõis. Quare maluit eã cõcausam noiare: siue instrumẽtalẽ supiores aũt causas sicuti aĩam ipsam mentẽ eximiã & formas intelle

Ari. cõtra Emped. ꝙ natura sit ratio quædam.

ctuales hoc est ideas potiores causas iudicauit. Quare qui aiũt uirtu-
tem formatiuã uocari ab Aristo. intellectũ melius fortassis diceret eã
esse supremi intellectus instrumẽtũ: de quo tamẽ Aristo. generationẽ
naturalẽ naturaliter tractãs nullã facit mentionẽ: qn potius. ij. lib. de
naturali auscultа. nolẽs causam sepatã attigere: ne doctrinã theologi
cam cũ physica cõfunderet: naturã negauit cõsilio agere: ac ratiõe:
& de ea tanq̃ de potẽtia irrationali loquutus est: quẽ uerboꝝ sensum
etiã in sua expositiõe sequutus est Alexã. Simplicius uero: q q̃tũ potu
it Platoni Aristotelẽ studuit facere cõsentiẽtẽ: ne naturæ opa sine co
gnitiõe aliq̃ & ueluti casu facta uiderẽtur: illis nõ mõ naturã ac cœlũ:
sed ꝑterea aiam & formas intellectuales pro causis arrogauit: atq; ita
Galeni dubitatiõi satisfecit: cui ꝓpe temerariũ uisum est: tot motio-
num consecutionẽ tãq; artificiosam fieri a potẽtia: quã phi dicũt esse
irrõnalẽ. Sicuti & Scotus & qdã ex recẽtiorib⁹ Scoti sectatores simili
ratiõe negauerũt: semẽ aut eius uirtutẽ sufficiẽs esse principiũ gene- Scotus.
ratiõis aialiũ: & cõcausam potius: nõ qdẽ generatiõis mẽbroꝝ aialis
sed alteratiõis magis ꝓcedẽtis esse dixerũt. Pręcipuas aũt causas eius-
dem generatiõis deũ & calorẽ cœlestẽ uirtuti diuinæ cõsentiẽtẽ affe-
rere nõ dubitarũt: uisi tamẽ plus ad Platonicũ q̃ ad Aristotelicũ dog
ma declinare. Nã naturã causam esse generatiõis aialiũ: licet Simpli-
cius platonizãs eã mallit cõcausam noiare: cõstat ex uerbis antea re-
citatis: ex lib. ij. de generatiõe anima. ubi assignãs Aristote. inter artẽ
atq; naturã dfiam ita scribit. Ars. n. principiũ formaq; eius qd̃ efficit:
sed in alio: motus aũt naturæ in ipso est ab altera ꝑfectus natura: quę
actu obtinet formã. Loqtur ãt hoc ĩ loco Aristo. de motu naturę in se
mine exñtis quũ generaĩ aial: quæ siue causa sit: siue cõcausa genera-
tionis aialiũ nõ paruã adhuc affert qd ipsa sit phantib⁹ dubitationẽ:
Vtrũ aia uel uirtus aiæ: aut natura seu potẽtia naturalis: quæ de impꝰ-
fectiori trãsit ad ꝑfectius: & causa est generatiõis subæ: ut Simplicius
in ꝑdicamẽtis uideĩ existimare ingens. In omni aũt mũdo si qua gene
ratio ꝑuehiĩ nõ aliter q̃ ꝑ potẽtiã ad subam ꝑuehiĩ atq; ꝑficiĩ: mate-
riaq; cũ recipit formã ꝑ potẽtiã ad ipsam ꝑuenit. Hæc aũt potẽtia uel
per seipsam sufficiẽs est ꝑuehi: queãdmodũ in aiab⁹ ex se mobilibus
uel ad ꝑfectũ ab actu ꝑuehiĩ. Loqtur aũt Simpli. inibi de naturali po-
tẽtia quã uult esse secũdã spẽm qualitatis: de qua eodẽ loco etiã hæc Simplici⁹.
verba ꝑtulit. Est aũt uniuersaliter hoc genus exñs oĩbus: quæ quouis
modo ꝑficiũtur: neq;. n. oĩno ab impfecto ad ꝑfectũ qppiã aliqd ꝑue
nit: nisi media adsit potẽtia addens qdẽ illud quod deficit ad ꝑfectũ:
cõplemẽtũ ãt suscipiẽs a ꝑfectissimo. Hãc potẽtiã naturalẽ Simplici⁹
in libris de physica auscultа. naturã uocat: & vult esse pricipiũ: ꝑtim

passiuũ: partim actiuũ: ut uerba eiusdẽ Simplicij supra a me recitata demõstrãt: & cũ natura multis modis dicat: de materia.s.forma & cõposito & generatiõe & causa efficiẽte eiusdẽ generatiõis: quæ tamẽ ita efficiẽs: ut ẽt fiat natura hoc vltimo mõ dictæ: vult Simpli. pcipue cõuenire naturæ diffinitionẽ ab Aristo. lib. ij. de naturali auscultatiõe assignatã. Naturã quoq; hoc mõ acceptã sentit idẽ Simpli. esse ab aĩa differẽtẽ. Ait. n. Aristo. atq; Platonẽ nõ eodẽ mõ dicere naturã eẽ prĩcipiũ motus corpibus sicuti & aĩam: qm̃ natura nõ est principiũ motionis actiuæ: sed passiuę magis & allegat Arist. dicẽtẽ lib. viij. de physica auscultati. q corpora naturalia nõ sunt ex se mobilia sicuti aĩata. Possent. n. & se sistere: & a motu cessare: si possent mouere seipsa: q̃re subiũgit Simpli. Videri naturã esse aptitudinẽ quãdã admoueri & pfici quæ ueluti de sub & supra germinat: & sua aptitudine puocat cãs pficiẽtes. Si. n. esset motus prĩcipiũ: ut aliqd mouẽs nõ esset inter ipsã & aĩam: & causam primã mouẽtẽ differẽtia. Sed qm̃ corpora lõge ab indiuisibili: atq; incorporea natura distãtia: atq; ab illa quæ sm ipsum eẽ uita cõsistit mortua facta sunt: & p seipsa nihil spirãtia: atq; ad omnem uitã refrigerata: ultimã quandã uitæ speciẽ in se ipsis habuerũt: quod est sm potẽtiã & aptitudinẽ hãc quã naturã uocamus. Propter quã etiã mortua moueri possunt & trãsmutari: & hoc ipsum quod dicitur nasci: & adiuicẽ passiue quodãmõ agere: neq;. n. sincere sunt horum actiões: sed passibiles: vnde oĩa corpora naturalia mota mouentur. Atq; illud quod pprie immobile est: ipsum est quod mouet: ut ait Aristote. Ex his uerbis Simplicij atq; alijs supra recitatis apparet naturã: quæ est motiõis principiũ in semĩe: cũ generat aĩal nõ esse aĩam: neq; uirtutẽ aĩalẽ: sed naturalẽ: siqdẽ sm ipsum natura ab aĩa differt: & est ea impfectior. Vt quæ sit principiũ nõ minus passiuũ q̃ actiuũ: & potẽtia quędã iuuãs in aĩatis ad aĩæ introductionẽ in materiã: quã naturã Alexã. uocat primũ prĩcipiũ materię mãdatũ: ut verba eius indicãt a Simpli. allegata. Quare mirãdũ est de Auer. q in expõne librĩ vij. de pria phia ait Alexã. uideri cõsentire ei quod ab Aristo. dicit eodem lib. loco quo scribit semẽ facere sicuti quæ ab arte: quia hẽt potestate speciẽ: & his etiã quæ in eãdẽ snĩam scribũtur ab Aristo. lib. xvj. de aĩalibus: postmodũ in cõmẽtatiõe eiusdẽ loci ppriã & Aristotelis recitãs opinionẽ: scribit hęc uerba. Nos aũt dicamus q cũ cõsiderata fuerit demõstratio Aristotelis in hoc loco sup hoc q formæ materiales sunt generãtes formas materiales: apparebit q semĩa sunt illa quę dãt formas rerũ generatarũ a seminibus p formas quas dederũt semĩna generãtia: in generabilib' ãt nõ ex se. i. casu apparebit q corpa cœlestia sunt illa quę dãt istis aliqd loco seminũ & uirtutũ: quę sunt in se-

Natura multis.

Naturã eẽ formatiuã virtutẽ nõ aĩa sm Simpli.

Error Auer.

minib⁹: & in eis quę generãtur ex femie: & φ oĩa ista sunt uirtutes naturales diuinę generãtes sibi similia: ẽm φ artes generãt sua artificiata: & ideo dixit Aristo. lib. de aĩalibus: φ hæ erũt similes intellectui. s. quia agũt actiões intellectuales: & iste uirtutes assimilãtur intellectui in hoc: φ nõ agũt p ĩstrumẽtũ corpale: & in hoc differũt iste uirtutes generatiuæ: quas medici uocãt formatiuas a uirtutib⁹ naturalib⁹: quę sunt in corpibus aĩaliũ. Iste. n. agũt nõ actione intellectus opatiui: sed agũt p instrumẽta teriata: & mẽbra ꝓpria. Virtus aũt informatiua nõ agit p mẽbrũ ꝓpriũ. Et ideo dubitat Gal. & dicit nescio: utrũ ista uirtus sit creator: aut nõ: sed vĩr nõ agit: nisi p calorẽ q est in semine: nõ ita φ sit forma in eis: sicut aĩa in calore naturali: sed ita φ sit inclusa in eis: sicut aĩa est inclusa in corpib⁹ cœlestib⁹. Et ideo Arist. magnificat hãc uirtutẽ: & attribuit illã prĩcipijs diuinis nõ naturalib⁹: sed istã uirtutẽ se itelligere: dũ sepata est: est ĩpossibile. Mirãdũ est inq̃ de Auer. q hęc oĩa Aristo. ascribat ẽm Alexã. expõnẽ: qui naturã semĩs potẽtiã ait esse irrationalẽ: nedũ ipsam uocet intellectũ: aut agẽtẽ rõne intellectus opatiui: ob quã differt ab alijs uirtutibus naturalib⁹: quę nõ ita agũt: sed p instrumẽta teriata: & mẽbra ꝓpria: ve℞ hęc oĩa neq; esse cõsentanea Aristo. neq; ex uerbis eius: quę. ij. lib. de genera. aĩaliũ scripta inueniũtur: elici posse satis antea demõstrauim⁹. Neq; ueto Gal. ob id dubitauit: vtrũ uirtus formatiua esset creator: an creatura: quia uideret ipsam nõ agere p instrumẽtũ: ꝓpriũ. s. aliqđ mẽbrũ figuratũ. Sed pp sũmũ eius artificiũ quod uidebať uires naturæ trãscẽdere: atq; ideo in hoc nõ est cõcors Aristo. atq; Alexãd. eius expositori: ut uideť Auer. uelle medicũ phis cõciliare: ĩter quos alibi discidiũ quærit. Sed lõge dissentiẽs: q̃m illi naturã facerẽt potẽtiã irrõnalẽ mirabiliũ ope℞ quę apparẽt in gene. aĩalis auctorẽ. Nõ solũ ãt Auer. male ĩ sua cõmẽ. allegat Alexã. quasi eadẽ cũ Gale. de uirtute forma. sentiẽtẽ: sed Themistiũ ẽt nõ recte arbitrať: cũ Auicẽ. de datore forma℞ cõuenire Themi. siqdẽ qd opineť de his quę ex semie generãtur aĩalib⁹: mãifestũ se facit in para. libro℞ de aĩa Arist. j. s. lib. cap. xxj. ubi cõtra Thimeũ disputãs: & alios q haudquaq̃ sufficiẽter de aĩa scripsisset. Nã neq; quẽadmodũ affectũ dispositũq; esse corp⁹ aĩandũ deberet esse: neq; quę cognatio inter animã & corp⁹ hẽať: vnq̃ dixissent. Tãdẽ ĩ fine capitis scribit hęc uerba. Iã si artiũ ea eẽt natura: ut ĩ suis instrĩs habitare: atq; in ea ingrędi sua spõte possent: utiq; tibicinũ in tibias: nõ in lyrã ĩtraret: lyriciniũ in lyras: nõ in tibiã trãsiret: igiť & aĩas in suũ aliqđ ꝓpriũ corp⁹: si suũ aiæ instrumẽtũ corp⁹ est diuertere oportebit: dixi diuertere: imo nõ diuertit: sed fabricať architectaťq; sibi cõueniẽs accõmodatũq; instrĩm: deformat ipsa sibi: & ꝑparat domiciliũ non deformatũ

Quař Ga. dubitauit de formatiua nũquid creator.

Error Auero. duplicatus.

Themisti⁹

ante & p̃paratũ: demũ subit. Nõ.n. quẽadmodũ cythara dedolat̃ pri⁹ & cõdit. Tũ demũ adhibet̃ ad musicã: ita & corp⁹ ornat̃ ante instrui turq; mox aiæ sumẽdũ offert̃. Quale igit̃ singulis aīs corp⁹ instr̃mq; cõ ueniret: itẽ qua rõe aīa illud sibi cõfingeret neglectũ a Thimeo peni tus: & retro habitũ. Ex his uerbis Themistij apparet nõ uere de ipso existimari q̃ idẽ dixerit de uirtute forma. qđ Auicẽ. Nã Aui. ut refert Cõmẽta. supra allata cõmẽtatiõe: credidit oẽs formas esse ab intelligẽtia agẽte: quã uocat datorẽ formarũ. Themi. uero nõ agẽs sepatũ: sed aīam ipsam formare sibi corp⁹ qđ subit liq̃do isinuat. Vnde uidet̃ sensisse semẽ maris: qđ architectat̃ & fabricat̃ ſm Aristo. esse aīatũ: qñ ei⁹ aīa est illa quę ex materia: quã fœmīa p̃bet suũ sibi facit domiciliũ. Neq;.n. est aīa p̃ris generãtis: alioqn migraret a corpe in corpus: neq; ob eãdẽ rõnẽ aīa abstracta quã ſm Themi. op3 his quę ex putrida natura generãtur dare creationẽ lineationẽ & aīam. In his ãt q̃ ex semie nõ sit necessariũ: cũ aia semis a generãte semini indita sufficiẽs sit formare & aīare materiã sibi cõueniẽtẽ. Semẽ ãt maris: qđ uicẽ gerit artificis atq; architecti, esse aīatũ ſm sentẽtiã Arist. nõ repugnat his quæ ab eodẽ auctore scribũtur lib. ij. de gene. ani. ubi quęrit: hẽat ne semẽ aīam: & ex suo sermõe vr̃ sentire q̃ semẽ sit aīatũ potẽtia q̃dẽ: sed ea qua geometer dormiẽs vl̃ uigilãs q̃dẽ: nõ ãt opãs dr̃ geometer. De q̃ ẽt potẽtia forte intellexit Arist. lib. ij. de aīa: cũ ita scribit. Semẽ aũt & fructus potẽtia tale corp⁹ est. s. aīatũ uel p̃ semẽ ĩtelligit Arist. sanguinẽ mẽstruũ: & hoc vr̃ inuere Themi. in ei⁹ loci paraphrasi: ita scribẽs. Plane ex his q̃ dicta sũt liq̃re arbitror aīam: neq; cadaueris: neq; semis p̃fectionẽ esse: alterũ q̃a desijt: alterũ q̃a nõdũ in uitã p̃motũ est. Itẽ alterũ nõ põt ãplius vitã hẽre: alterũ põt q̃dẽ: sed nondũ hẽt. Põt vero q̃a fieri organicũ põt: & uitã accipe. Quẽadmodũ.n. ferrũ informe rude atq; potestate serra est: iccirco q̃a põt in serrã id gẽus excudi: nõdum tamẽ est serra: sed tunc erit cũ aciẽ & figurã habilẽ ad secandũ acceperit: ita & genitura seminalis potẽtia animal: quia potest in organicũ corpus exculpi: nondũ tamẽ est animal: sed tũc erit cũ p̃ se ali & indolescere poterit. Hęc uerba Themistij si de semine maris intelligant̃: Arist. dogmati nõ coherebũt: qui uoluit maris semẽ nõ esse causam materialẽ: sed efficiẽtẽ tantũmõ. Ipse quoq; Aristo. in primo libr. de generatiõe animaliũ quid sit genitura: quid semen ostẽdit his uerbis. Genitura igitur uocatur: quod a generãte p̃ueniẽs causa est: quæ p̃ria obtinet principiũ generatiõis: v3 in his quæ coire natura uoluit. Semẽ est quod ex illis coeũtibus originẽ trahit quale semẽ omniũ plãtarũ est: & animaliũ nõnullorũ in quibus semẽ distinctũ non est: ueluti quod ex mare & fœmina primũ miscetur quasi cõceptus: promiscuus

Auicẽ. a The. dissentit.

Semẽ aīatũ ſm Themist.

Semẽ aīatũ ſm Ari.

Quid genitura.

Quid semen.

quidā aut animal. Hæc.n.iam habēt quod ex ābobus reqritur. Ex quibus uerbis Aristotelis liquet ꝙ illud quod ꝓprie semē dicit: utrāq; partem cōplectit materialē.s.& efficientē: materialis est illa quæ ferro informi ꝓportione respōdet. Nā sicuti illud pōt in serrā excudi: ita hæc pōt in corpus organicū exculpi: neq; pturbet aliquē id quod in trāslatione habet genitura: quasi plus de maris semine q̄ fœminę Aristo. intellexerit: nā in codice grçco. Themistij: sperma legit.i.semē: & forte trāslator nō sine ratiōe uerbo genitura addidit seminalis: ne ex toto Aristo. dogma puerteret: q nullo mō vult geniturā.i.maris semē uicē materię pstare. Vocabulū.n.genitura ꝓprie significat illud quod diximus. Semē aūt licet & ipsum apud Ari. aliqñ pro gēitura capiat: ut in eo ipso loco quo ponit inter semē & geniturā dr̄iam: postea subiūgit. Natura aūt eius quod semē uocat: propriū tamē eius sigñatū est mixtio geniturę & sanguinis mēstrui. Sic ergo apparet Themistiū uirtutē formatiuā nō in aīa sepata: ut ei ascribit Cōmēta. sed in semine maris aīato posuisse: & hoc ex paraphrasi librorum de aīa quā videt citare Cōmētator: cū ait lib.xij. de prima phīa: cōmēta.xviij. Themistiū apte dixisse illud alterum esse.s.aīam abstractā dantē aīato creationē lineationem & aīam. Quid uero idē Themi. senserit in paraphrasi lib.xij. de de prima phīa: quo in loco eius sñīam etiā Cōmēt. adducit: nō ausim asserere: qm̄ illud opus Themistij nō extat. ¶ Tu uero ex his collige quid graij ueteres Aristotelis expositores de uirtute senserint formatiua: quā alij naturā seu potētiā naturalē: sicuti Alexā. atq; Simplicius alij aīam semis: sicuti Themistius esse dixerūt. Quid uero arabes atq; latini recētiores phi: atq; theologi de eadē uirtute fuerint opinati prōptum tibi erit ex eorum libris accipere. Cōmētator quidē lib.xij. de pria phia. cōmētatiōe.xviij. multas arabū recitat opiniones: & tandē apponit suā: quā ait esse Aristo. Cū tamē eadē magna ex parte etiā Platonis existat: quē nihilominus Cōmēta. interim dānat: nam cū multa scripsisset: quę ait esse in libris de aīalib⁹ declarata de calore solis atq; stellarum: & caloribus generātib⁹ species aīaliū ex calorib⁹ cœlestibus deriuatis: ait postmodū eosdē calores ꝓpriā habere mēsurā ab arte diuina intellectuali: quæ est similis uni formę unius artis principalis sub qua sunt artes plures. Scd̄m hoc igit ait esse intelligēdū ꝙ natura facit aliqd perfecte & ordinate: q̄uis nō intelligat: quasi esset rememorata ex uirtutibus agētibus nobiliorib⁹: quę dicūtur intelligētiæ. Postmodū subiūgit. Iste aūt ꝓportiones & uirtutes quæ fiūt in elemētis a motibus solis: & aliarum stellarum sunt hę: quas reputat Plato esse formas & eas intēdit: sed lōge inspiciebat eas. Quapp dicit formas esse. Hæc quidē Auerrois qui platonizās: vt dixi: Platonē damnat. Nam naturā

Virtutem formatiuā i semie nō i anima ſm Themi.

Quid auer ro. platonizans.

nō esse causam pricipalē:sed instrumētalē:& agere aliqd pfecte atq ordinate:ut directa est a uirtutibus agētibus nobilioribꝰ:quę dicūtur intelligētiæ:est Platonis dogma potiusq̄ Aristo.qui in phia naturali: in qua agit de generatiōe aīantiū:parū de eiusmōi causis abstractis lo quutus est: ne ut retro diximus duaꝝ disciplinaꝝ pcepta cōfunderet. Sed cū idē Arist.in multis locis:& libro de ausculta.naturali: & de generatiōe aīaliū naturā arti similē tradat.Ars uero fm ratiōes proprias ad eaꝝ similitudinē sua opa fabricās liquet ex hoc ꝙ etiā natura eodē mōfacit:quare nihil frustra facit.Si ergo natura nō est primū efficiēs: alia āt est causa uniuersalis oīum reꝝ:sicuti natura naturaliū clarū est ꝙ illa oīum quę generātur ratiōes pacipit & causas:& ad easdē rōes ea quæ generātur exsimilat.Hæ uero ratiōes sunt Platonis ideę: quæ in mēte opifice ab his q Platonis placita uere interprętātur sit e intelligunt.Et has etiā cōcedit Cōmētator:cū mēsurā caloris naturalis: a quo aīalia generātur:ait ꝑuenire ab arte diuina intellectuali: quæ est similis uni formę unius artis principalis:sub qua sunt artes plures:licet postea dicat Cōmēta.Platonē/cuius sensus ignorauit: aliud de ideis existimasse:& lōge illas inspexisse cōtendat:& demū pręferat Aristo. opinionē sup generatiōe rerū naturaliū:quæ tamē duę opiniones nō multū uidebūtur discrepare:si pręter cœlū:atq naturā causæ etiā illæ supiores mēs.s.eximia & formæ intellectuales adhibeātur: quādo & Simplicius tactā cōtra Alexā.de generatiōe naturali:& natura potētia irrationali dubitationē nō magis Platonicę q̄ etiā Aristotelice soluit quā solutionē uidet Cōmēta.mirū in modū in suis uerbis approbare qui pariter:& ipse uirtutes quæ sunt ī seminibus nō actu animatas/ sed tm̄ potētia esse vult:& esse potētias naturales.Postmodū īsinuat cū ait naturā facere aliqd pfecte & ordinate:q̄uis nō intelligat.Aīam aūt mūdi per oēm naturā inuectā a Themistio asseri:pp ea aīalia quę ortu spōtali de materia putri ꝑueniūt.Nō est adeo Aristoteli dissonū vt uidet Auer.existimare:qn̄ quidē & ipse Aristo.lib.iij.de gene.aīaliū uolēs:quō eadē aīalia quæ sine semīe ortū habēt generētur exponere his vtit uerbis. Generātur autē in terra humoreq aīalia & plātæ:qm̄ humor in terra spiritus in humore calor aīalis in uniuerso inest.Ita ut quodāmō plena sint animæ oīa.Nō temere ergo Auer.Cōmēta.lib. xij.de pria phia cōmētatiōe.xviij.quęstionē abs te ꝓpositā aggrediēs difficilē iudicauit:quā nō potuit soluere: nisi ad platonicoꝝ dogma: quod tamē studuit improbare:deficeret. In quo etiā aīaduerto peccasse Gentilē Auicēnæ expositorē: q in expositiōe primi libri Auicē. quęrēs quid sit uirtus formatiua:post improbatā īter alias etiā Auicē. opinionē.Demū ad uerum Platonis dogma cōfugit: ita scribēs.Dico

Aīa mūdi ēt fm Themi.& Ari. ēt tacite.

Gētilis.

igitur ꝙ in entibus naturalib⁹ oportet ponere quoddã agẽs per intel-lectũ: quod est formę inductiuũ limitãs agẽs p̃parãs materiã. Et causa huius est: quia sic cõtingit in arte sicuti in natura nõ possumus ista ali ter ꝓbare: sed in arte uidemus: ꝙ est ibi aliquod agẽs per intellectũ li mitãs agẽs p̃parãs materiã: sicuti uerbi gratia in arte fabrili apparet: nam in fabro est ars quędã cognoscitiua limitãs & mẽsurãs agẽs prae-parãs materiã: sicuti ignẽ aquã & similia: ut ex materia p̃parata. s. ex ferro p̃parato per ignẽ aquã & malleationẽ possit induci quantũ intẽ dit: sicut cultelli: uel alicuiu s alterius. Sic igit̃ etiã erit in natura. s. agẽs aliquod per intellectũ limitãs agẽs pręparãs materiã: & totũ corpus cœleste cõpositũ ex oĩbus: quod quidẽ hoc efficit instrumẽtaliter per motũ & lumẽ, principaliter p intellectiuas: quae in eo sunt in q̃bus re-cepta est ars quae intro: quae quidẽ ars factiua est oĩs formis inferioris uel inferius existẽtis: unde dicebat Auer. xij. metaphysi. ꝙ natura nõ operat̃ nisi reminiscẽs ex sup̃ioribus causis diuinioribus. Et haec quidẽ Gẽtilis in solutiõe quęstionis de uirtute formatiua q̃d sit: q̃ etiã paulo antea scribit oẽs Aristotelis sectatores in hac sentẽtia cõuenire: ꝙ. s. pręter agẽs p̃parãs materiã sit ponẽdũ aliq̃d aliud agẽs per intellectũ a qua tamẽ sentẽtia Alexã. Aristotelicę disciplinę p̃cipuus imitator ui sus est: ut ãtea ꝓbauimus: dissentire. Multo rectius Simplicius: nõ quae Platonis sunt, Aristoteli tribuit: sed quę Aristotelẽ dicere oportuerit: si & p̃ceptori & ueritati cõsona loqui uolebat: manifestauit. Haec sunt quae de uirtute formatiua nos pro tẽporis breuitate: maximis alioqn̄ & philosophicae: & medicae ꝓfessionis occupationibus impediti scri-bere potuimus. Neq͂ nos latet pleraq͂ alia in mediũ afferri potuisse: quae recẽtiores p̃hi atq͂ theologi suis in libris de eadẽ uirtute scripta reliquerũt: sed nobis satis uisum est: Auerrois & Cõciliatoris opinio-nem ptractare: tum quia hi duo auctores plurima de uirtute forma-tiua scripsere: tum quia ipsi idem pręcipuã nõ modo apud p̃hos: sed etiã apud medicos habẽt auctoritatẽ. FINIS.

Registrum.

S T S est quaternus & T est ternus.

DE CRISIBVS .N. LEONICENO INTERPRETE.

Capita eorum quæ in primo libro Galeni de Crisibus continentur.

QVot mramũ in ea quę habetur crisibus cõtẽplatione digno scere illas morbi partes quas uniuersalia tẽpora nominãt. Pri cipiũ. s. incrementũ statũ & declinationẽ. Caput primũ.

Quot differãt critica signa a signis coctionis. Caput secundũ.

Quot ad dignoscendum tempora uniuersalia morbi est maxime ne cessarium scire signa coctionis quę per urinas/& sputa/& deiectio nes inueniuntur. Caput tertium.

De dignotione & præcognitione tẽporũ uniuersaliũ morbi quæ no scere oportet illũ q debet prę noscere futurũ morbũ. Caput. iiij.

Quot etiam particulares homines sæpius uidisse oporteat illũ qui de beat bonam crisim & malã dignoscere. Caput .v.

De Anaxij ægritudine scripta cum dignotione post pestilentem con stitutionem. Caput .vj.

De morbo cocto/& incocto/& de quatuor eius temporibus pricipio incremento/statu/& declinatione. Caput .vij.

GALENI DE CRISIBVS LIBER PRIMVS INTERPRETE NICOLAO LEONICENO.



IVE SVBITAM IN MORBO MVtationem/siue solũ in melius momentum/siue eam/quæ antecedit agitationem/siue integrã omnem morbi solutionem/siue & eius eã tantũ/ quæ bona sit crisim uelit quis appellare nõ est meũ de his nisi quodã in transcursu hoc in loco determinare propositum sed potius quo pacto hęc omnia optime quispiã cognosceret percurere institui/ optimũ autem cognitionis eorum principiũ quod etiam futuri status/sic autem appellatur uehementissimum totius ęgritudinis tempus sunt enim omnia eius tẽpora numero quatuor: principiũ/augumentũ/& status/& declinatio. Quędam uero ægritudines ob earũ malignitatem atq; ob ægrotantis imbecillitatẽ in tẽpore augumenti hominem occidere anticipant/sicuti & quædã aliæ in statu: si uero etiam in declinationis tẽpore aliquis morbus possit occidere non sine ratione quæsitũ est: sed de hoc procedente sermone determinabitur: has autem quatuor partes quidã vniuersę ægritudinis tẽpora appellãt: eandẽ autem ob causam tempora uocant uniuersalia: ut quæ a particularibus differant in quæ singulæ accessiones diuiduntur: diffiniuntur autẽ non dierũ ut quispiam existimauerit numero/neq; enim fieri potest: ut morbus q in quatuor diebus sit finiturus ęqualia habeat tẽpora partiũ cum eo qui usq; ad quadragesimũ diem debeat extendi & omnes quidẽ hucusq; consentiunt. Quo autẽ iudicare at distinguere huiusmodi tẽpora oporteat/ non etiam in hoc omnes inuicem concordant sed nõnulli quidem si anticipent aut subsequãtur accessiones cõsiderant/hi uero ad earum longitudinem aspiciunt/alij ad magnitudinẽ quam etiã uehementiã nominant quidã & hæc ipsa/& remissiones præterea considerãt: deinceps inuicẽ altercantur cum liceat quæ diximus omnia cõiungere: ac prętereа quę dicentur uniuersa/hac enim uia uix quispiã exquisitã faceret pręsentis tẽporis cõiecturã: si uero aliquid ex his indiscussum relinquatur, tantũ pręcognitioni nocebit: quantũ uel magnitudinis vel uiriũ quod prętermittitur obtinebit: nunquid igiť morbus augeatur nõ ex eo tantũ cõiecturari oportet q accessiones anticipent sed

etiam earũ longitudinẽ oportet anotare & magnitudinem quoq ac morẽ: ficuti etiã in intermiſſione & declinatione hæc eadẽ exiſtimo conſideranda: voco autẽ intermiſſionẽ quando febris in quietem de ſierit: declinationẽ autem omnem quę eius ſtatũ ſubſequitur partem vſq ad ſecundæ acceſſionis principiũ nam anticipatio ſola per ſe ipſam non eſt ſufficiens ſignũ augumenti/ quæ ſæpius quandam morbi proprietatem cõſequiẽ potius q̃ eius incrementũ cum & quartanę & tertianæ & quotidianæ febris quidã circuitus uſq ad integrã ſolutionẽ ita anticipaſſe uiſi fuerint. Conſueuerunt autẽ medici tales febriũ figuras anticipantes nominare ſicuti alias uocant tardantes quęcũq ſtatĩ ab initio futuri tẽporis aliquid poſterius aſſummunt/ ſed & in his pluſq̃ pportio exigit uel anticipare uel tardare alterũ. Augumẽti alterum declinationis inditiũ eſt: ſimpliciter autẽ vel anticipare uel tardare neutrũ oportet autem non ſolũ aduertere nunquid ſecunda acceſſio conſuetam anticipauerit horam ſed nũquid etiã longitudo tẽporis eadem aut magnitudo equalis aut quę nũc adeſt ſit malignior aut ſimplicior hęc ipſa etiã ſunt in intermiſſionibus & declinationib⁹ inſpiciendo longitudinẽ quidẽ temporis facile eſt intelligere magnitudinem uero quã & uehementiã uocant & morem quem etiam modum appellant ex propria morbi ſpecie oportet intueri & ex his qui ſuperueniũt caſibus ex propria quidẽ morbi ſpecie ea quę propriam ipſius cõplent naturã contemplando/ ueluti ſi contigerit in pleuritide ad lateris dolorẽ pungentẽ reſpiciendo & febrem acutã & tuſſim & hanelitus difficultatẽ ex ipſis uero qui ſuperueniunt caſibus ſi multi ſi diuturni & ualidi/ atq maligni etiã extiterint / aut cõtra pauci ac breuis tẽporis & parui & ſimplices fuerint ſic & intermiſſionis ac declinationis tempus ſi longius fuerit prędecẽte uel breuius aut tolerabilius uel minus tolerabile aut ſi quis ex acceſſiõe caſus remãſerit aut omnes ceſſarunt ſi ex his quæ diximus adſint peiora morbus augetur manifeſte: ſi uero meliora declinat ſic enim ut acceſſio conſuetam anticipet horã longior etiam fiat atq uehemẽtior malignior q & cum multis prauiſq caſibus: ſit etiã ut declinationis tẽpus breue fiat neq omnino tolerabile neq omnino caſuũ acceſſionis expers neminem futurũ arbitror qui de hmõi ægrotãtibus quæret: nũquid morbus in eis ad magnitudinẽ creſcat: rurſus uero fiant his omnia cõtraria tardet acceſſionis initiũ: lõgitudo autẽ acceſſionis ac magnitudo minor exiſtat ceſſet etiã malignitas & his qui ſuperueniunt caſibus minoribus ac ſimplicioribus factis uel neq omnino ſuperuenientibus intermiſſione etiã/ uel declinatione toleratu facili / ac longa ſuccedente omneſq acceſſionis caſus auferente nã & hæc manifeſtiora ſunt de

ii V.

clinationis inditia ficuti priora augumenti cum uero quę ad duas ac-
cessiones pertinent æqualia fuerint morbū consistere demonstratur.
nunquid igitur plusq̄ erat oportunū a nobis est dictum aut aliquid ab
Hippocrate prętermissum ubi docet quo pacto quispiam ex circuiti
bus inueniat ægritudinis augumentū ait enim accessiones inuicē esse
conferendas si celerius fiant / uel non si ad longius tempus / uel non
si magis uel minus id enim si celerius fiant uel nō nihil aliud ostendit
nisi utrum accessio horam cōsuetā anticipauerit/uel tardior facta sit.
Illud autem si ad longius tempus uel non nunquid longum perdura
uerit tēpus aut breue: magis uero & minus quod dicit reliqua omnia
quę etiam a nobis explicata sunt in se continet/ nā & magnitudinem
& morem ipsius morbi & superueniētes etiā casus eorūq; insuper nu
merum in eo quod dicitur magis ac minus cōprehendi existimandū
sic & ipsius declinationis: ut quæ sit totius accessionis pars magis ac
minus ex eisdem inuenies intentionibus incrementi autē & ascensus
& augumenti: his enim omnibus nominibus ſm ægritudinis tempus
appellāt siq; celerius fiat accessio & si longiori tēpore duret si magis
etiam inditia sunt sicuti his contraria declinationē ostēdunt si uide-
licet tardius fiat accessio si breuiori tempore duret sitq; omnino prę-
cedente debilior: statū uero indicant si in eisdem permaneant & qui
dem sæpe in morbis nullū sensibile tempus inuenitur huiusmodi/sed
habente adhuc quarta si ita contigerit accessione inditia augumenti
quinta superueniet accessio declinationis principiū quoniā uidelicet
status momentaneus extiterit adeo ut nemo illū cum adesset agno-
uerit sed ut exquisite dignoscatur primū declinationis tēpus sit ne-
cessarium simile quidam etiā in morborū accidit augumentis nam sæ
pe prior accessio principiū simul habuit/ & ascensum/& statum in se
ipsa in prima sclicet sui parte principiū deinde ascensum postremum
vero statum deinde secūda accessio manifeste uidetur declinare sed
præsente quidē secunda accessione tūc demū agnoscere qualis fuerit
illa quę precessit prçter id quod unusquisq; medicus id facere potest
rem etiā magni momenti in usu medicinę destruit prçcognitionē sci-
licet de qua plenius in libris de arte therapentica digni ostensum est
generosi autem medici & arte hippocratica digni offitium est futurę
statū prçcognoscere cum omnem uictus rationē ad ipsum inspiciens
instituat eadē ratione principiū morbi atq; augumentū non ubi iam
perfecta sunt sed multo antea prçstabat agnoscere/uideo tamē plu-
rimos medicorū neq; prçsentis etiā principij habere notitiam/ sicuti
apprime admirabile thesalū qui in principijs reprimere iubet etiā si
morbus fuerit astrictus pro sui natura egens relaxatione quo pacto

vero quispiā ipsum principiū agnoscat tanq̄ rem notissimā dicere prętermisit sed non paruā hoc hēt dubitationē: nā si primū exq̄site insultum pro principio morbi totius statuere oportet indiuisibile atq̄ sine tēpore erit: si uero primā accessionē scimus hāc aliquādo & augumentum totū & statū in se ipsa cōprehēdere prędter id quod extra omnē rationē est ut q in septē ad summū diebus morbus finiri debet: & qui ad mēses extendi oēsq̄ q in medio tēpore terminātur solā habeāt primā pro prīcipio accessionē: sicuti.n.neq̄ oēs morbi augumētū aut statū/ aut declinatiōis ęqualis habēt tēporis eodē arbitror modo/ neq̄ principiū neq̄ tamē si q̄spiā primā accessionē prędterierit iam poterit principiū circūscribere: nā si secūda statim subsequatur quę habeat ascensus inditia & post ipsam tertia & quarta & sic aliæ deinceps oēs q primam omiserit accessionē tanq̄ non sit principiū uel omne tēpus medium usq̄ ad statū diceret esse principiū: aut ita oīno tolleret ascensus aut ubi primo finiret principiū nō haberet explicare. Quę nam igitur est huius dubitationis medella: siquidē uelint quæ sunt ab Hippocrate scripta signa pdiscere facilis atq̄ expedita est ista doctrina: nūc uero prędter id q̄ quæ sunt ab Hippocrate optime tradita uolūt adiscere illa quæ ignorāt damnate conātur sed impossibile quidē est imperitis inuenire medellā nobis uero pfacile: inquit.n.accessiones & cōstitutiones morbi ostēdūt & anni tēpora & circuitū inuicē incremēta: q̄ qdē morboꝝ cōstitutiones quasdā ueluti eaꝝ formas noīnat ſm quas ex talibus & tantis cōstituūtur uniuersalibus tēporibus minimā q̄spiā cōiectura cōprędhēderet: nā cū in primo epidimioꝝ libro antea dixisset: sunt aūt modi & cōstitutiōes & accessiōes haꝝ quarūlibet febriū deinceps subiūgit: statim.n.cōtinua ueluti incipiēs florescit ac uiget/ & pluriuū ad difficilius pducit. Circa aūt crisim & simul cū crisi extenuatur: est aūt qbus ueluti īcipit mollis ac latēs: resurgit aūt atq̄ exacerbat singulis diebus: circa crisim aūt satis emicat ex qbus uerbis manifeste ostēdit se qualēcūq̄ ex totius morbi tēporib⁹ cōpositionē morbi cōstitutionē noīare. Quō igit̄ morbi & āni tēpora & circuitū adinuicē incremēta vniuersalia tēpora morbi cōmostrabūt: nam hoc erat qđ quęrebamus. Quartana.n.febris inuadēs nō hēret primā accessionē prīcipiū: sicuti neq̄ exq̄sita tertiana usq̄ ad diē septimū suū posset prīcipiū extēdere. Eodē pariter mō & de alijs morbis īdicat: nā febris ardēs & morb⁹ lateralis & īflāmatio pulmōis gręci causonē pleuritidē & pipneumoniā uocāt breuis tpis habēt principiū. Morbus aūt comitialis & articularis & coxēdicū dolores & renū passiōes lōgi tpis sunt sic qdē a morbis ipsis a tpibus aūt āni hoc mō estiuę q̄rtanæ magna ex pte breues sunt. Autūnales uero lōge & pſertim quę ad hiemē

protēdũtur: sic & oīs morbus alius ęstate qdē breuiorē hieme aũt diu turniorē motũ habet & prīcipiũ. s. æstate breuius: hieme uero lōgius hēbit similē quoq; seruabit in alijs tpibus ꝓportionē: sic qdē anni tpa morboꝝ cōstitutiōes ꝑnũtiāt accessionũ aũt incremēta hoc mō si ac celerāt uel nō si lōgius durāt uel nō & si magis uel nō: nā si hęc oīa cō iũxeris ad exq̄sitā cognitionē ꝓpius accedes: si uero nihil ex istis ani maduertēs putas posse morbi prīcipiũ cognoscere uel ab ascēsu distī guere nunq̄ ꝓpe accedes ad ueritatē: nũq̄d igiť hęc ad exq̄sitā tēpoꝝ morbi sufficiũt cognitionē: neq̄q̄ sed habēt qdē aliq̄d artificiose cōie cturæ: tm̄ uero ab exq̄sita rōne deficiũt: quantũ illā quæ nullo mō est superāt. Quid uero his additũ exq̄sitā faciet ꝑcognitionē si totũ lege ris aphorismũ intelliges in quo ita scribiť: morbi aũt accessiōes & cō stitutiōes ostēdũt: & āni tpa & circuituũ adinuicē incremēta siue quo tidie siue alternis diebus siue in lōgiori tpe fiāt/sed & ex his quę mox apparēt ueluti in laterali morbo si sputũ statim appareat incipientē morbũ facit breuiorē: si uero posterius lōgiorē & urinę & alui excre mēta & sudores uel bene uel male finiturũ & longũ uel breuē futuꝝ morbũ cũ apparuerit cōmostrabũt hęc qdē ab Hippo. in aphorismis scribũtur in prīo āt lib. Epidimiaꝝ oēs inqt coctiōes eoꝝ quæ euacuā tur ubiq; esse oportunas & bonos criticosq; abscessus attēdere: deīde subinferēs inq̄t coctiōes celeritatē crisis securitatē salubrē significāt sed coctiōes hę qdē oēs his adsunt quę coquũtur. Quę nā igiť hęc sunt nō alia sane q̄ illa quę mox apparētia noīauit: nā quæ ꝓpria sunt mor bi accidētia simul cũ morbo inuadũt atq; incipiũt: reliq̄ uero oīa mox apparēt: inuadunt igiť una cũ morbo laterali & febris acuta & lateris dolor pungēti similis & tussis & difficilis hanelitus. Mox apparēt aũt quędā ut ipsi morbo ꝓpria: nōnulla autē ut cōia oībus febricitātibus ꝓpria qdē ipsius morbi: primũ qdē si nihil educať cũ tussi q̄d sufficiēs est morbi coctiōe carētis inditiũ. Secũdo āt si educať qdē sed nō opti mũ: ē āt & hoc duplex unũ qdē ꝙ solũ caret coctiōe. Alteꝝ uero ꝙ ēt prauũ existit: ab his uero oībus id q̄d coctũ est sepať q̄d ēt ꝓprię sputũ appellāt/ neq;. n. q̄d sanguineũ est ac biliosum atq; spumosum ita no minamus: sed hæc potius expuitiōes uocamus. Cũ uero neq; sanguīe neq; bili rufę uel nigrę cōmixtũ fuerit: id q̄d tale fuerit iam sputũ uo camus. Quādo igiť hoc statim apparuerit/morbũ facit breuiorē: cum uero nullo mō educiť/ aut crudũ hoc indicat morbũ in longius debe re protēdi: si quid autē prauũ expuitur periculũ imminere significat: ꝙ si etiam malignũ fuerit mortē minatur. Quid igitur sit sputũ: nũc non est opus exponere. Quæ uero propriæ expuitiones nominātur: ex his etiam quæcũq; quidē subflauæ/& subnigę/& subpalidę/& sub

spumę & tenues existunt solam cruditatem significant: nullum uero insigne malum prenūtiant. Quæ uero sine alia cōmixtione sunt flauę ac ruffæ atq spumosę & uirides tenaces atq rotūdę: atq his etiā magis nigræ sunt prauę considerandū etiā quis sit earū eductionis modus: nam si facile expuantur constat has quidē bonas esse: cōtrarias uero malas & quid oportet nos plura dicere: cum possimus uerba quę in libro de pręcognitione scribūtur apponere: sputū autem in omnibus oportet doloribus qui sunt circa pulmonē, ac latera celeriter expui ac facile cōmixtumq uideri flauum uehemēter sputo, neq in dubio est q hoc in loco Hippocrates sputū uocat id quod fm naturā se habet cui admixtū esse oportere flauū inquit. Verbū autem illud uehementer: nōnulli quidē/neq omnino adiungūt: quidā uero ad cōmixtum referūt ut sermo uterq ita se habeat cōmixtūq uehementer sputo uideri flauum uel rursus uehementer uideri cōmixtū sputo sed prior sensus est artificiosior semper.n.omniū motus inęquales & eorum quæ plurimū distāt cōplicationes damnat Hippocrates. Experientia quoq ita esse probatur: neq etiā ratio dubia est nō tamē eam nūc explicare foret oportunū: q autē uerbū illud uehemēter ad cōmixtū relationē habeat ex his etiā patet quę subiunguntur. Si.n.inquit multo post doloris principiū expuat flauum existēs uel rufum uel multa excitās tussim uel nō uehemēter cōmixtū peius efficitur. Videt.n.hoc in loco Hippocrates quęcūq in secundo sermone dicūtur his opponere quę in primo dicebātur: verbo quidem illis celeriter id quod subinfertur multo post principiū doloris: illi aūt facile uerba illa multa excitās tussim. Illis uero mixtū uideri flauū uehemēter sputo impermixtū simpliciter & solum flauū & quod ex utrisq cōmixtū est colore.s.sputi naturalis & flauo uel rufo non tamē uehemēter sed & post hæc subiungens manifestius dicet adhuc eandē sententiā aperiēs his uerbis: nam flauum impermixtū existēs periculosum impermixtū est autē id quod sputo non cōmiscetur: albū autē & tenax & rotundū inutile: deinde rursus paulatim ad difficiliora sermone progrediēs. Malum aūt quod uiride est ualde & spumosum ac deinceps addit. Si uero ita sit impermixtum ut etiam nigrū appareat hoc illo peius est: ex proprijs quidē morbi lateralis ita distinguere oportet: sed pręterea inspicienda sunt omnia quæ sunt morbis acutis cōmunia quæ deinceps cōnumerat ita scribens: sunt autem hęc bona facile perferre ęgritudinē bene spirare & esse doloris expertē & sputū facile expuere corpus totū æqualiter calidū esse & molle & nō habere sitim. Vrinas autē & alui excremēta & somnos & sudores: quēadmodū scriptū est singula bona eē cognoscere: quę autē eorum instrumētorum quibusuis spirādi est demādata sunt

propria & quę pręterea omnibus aliis morbis acutis cõmunia existũt cõtinuatim: deinceps inuicẽ scripta sunt: atq; ipsis adiungẽs subinfert mala autẽ sunt his cõtraria difficulter perferre morbũ spiritũ magnũ esse ac crebrũ non cessare dolorẽ uix sputũ expuere uehemẽter sitire corpus inęqualiter sentire calore & uentrẽ quidẽ ac latera calida esse uehemẽter: frontẽ aũt ac manus frigidas & pedes frigidos. Vrinas uero & alui excremẽta & somnos & sudores: queadmodũ scriptũ est singula hæc mala esse cognoscere: scriptũ autẽ est de his in eo uolumine quod pronosticũ inscribit in quo similẽ huic ipse tradit doctrinã qualem & nũc in sputis: sicuti.n.in his hoc quidẽ est coctionis signũ: hoc uero cruditatis hoc autẽ mortis & quod coctionis est signũ si in principio statim appareat propere salutẽ subsecuturã ostẽdit: quod autẽ cruditatis morbũ in longius tempus extẽdi debere. Signũ autẽ exitiale hominẽ moriturũ significat & si ualde exitiale fuerit cito: si uero remissius extiterit in lõgo tempore eadẽ iu urinis & alui excremẽtis/ & reliquis omnibus de qbus nobis est sermo futurus distictio est adhibenda etenim hęc omnia nõnulla quidẽ coctionis: nõnulla uero cruditatis & quędã etiam mortis inditia sunt: nigrũ.n.sputũ præter id q; crudum est etiam mortẽ portẽdit: est autem simpliciter crudũ quod album est ac tenue quod aquosum nominamus: rursus igitur ad aphorismũ redeamus in quo ita scribitur: accessiones autẽ & cõstitutiones morbi ostendẽt & anni tempora & circuituũ ad inuicẽ incrementa: siue quottidie fiant siue unum diẽ siue lõgius tempus intermittãt sed & ex his quæ postea apparuerint coniecturã accipere oportet ueluti in morbo laterali si sputũ statim morbo incipiẽte appareat breuẽ futurum significat si uero posterius longiorẽ & urinę etiã & alui excrementa & sudores & bonã & malã crisim habituros / & cito uel tarde finituros morbos cum superuenerint indicãt: nam hæc omnia liquido sunt eorum quæ in prognosticis scribũtur cõpendium cum antiquus auctor sola capita eorũ quę in illo libro particulatim scribũtur i aphorismos trãsferre temptauerit. Quęnã igitur sunt hęc capita: sæpius.n. ipsa repetere mihi uidebitur melius ut q̃uis nunc uerecunde discat/ & morbi principiũ cognoscere & futurũ statum prędidere forma morbi & natura tẽporis & accessionũ circuitus: & quę in morbis post apparent. Erit autẽ mihi sermo in eodẽ exemplo adhibita breui distinctione de nominibus quibus ut par erat ueteres utebãtur ad solũ mẽtis conceptũ explicandũ cum omni studio incũberẽt ad exquisitã rerum cognitionẽ. Iuniores uero fere oẽs circa nomina suã conterũt uitam minime de rebus solliciti: principiũ igitur morbi & primũ insultũ indiuisibilẽ primæ accessionis: ueluti nunc quodã sine latitudine uo-

cant / sed etiã aliquod tempus latum quod etiam in ipso nunc obser≠
uamus quando dicimus nunc esse hyemem / uel estatem uel aliquod
aliud tempus: ꝙ igitur in nullo sermone tali: qualis est in his / quem
antea scripsimus aphorismus: & multi alij qui postea dicentur princi≠
piũ uocet Hippocrates primum illum / & indiuisibilem morbi insultum
unicuiq́ꝫ liquet: quomodo enim circa morborum principia conside≠
rãdum si statim morbus uigeat in eo signficatu dictum quispiam pos≠
set arbitrari / uel illud incipientibus morbis si quid mouendum uide≠
tur mouere. Consistẽtibus uero melius est conquiescere / uel in prin≠
cipio morbi talis erat facies: nam facies illa demortua / de qua ista
dicuntur nunq̃ illo exquisite primo introitu morbi fieri potuisset: eo≠
dem modo cum dicitur in acutis morbis raro & in principijs utẽdum
purgationibus de principio intelligitur quod ad tẽpus latũ extẽditur
& multo magis cum scribitur circa principia & fines omnia debiliora
circa statũ uero fortiora neq́ꝫ in alio sensu dictũ est in quorũ morboꝝ
pricipijs nigra bilis / uel infra uel supra exierit mortale eodẽ modo in
libro de ratiõe uictus quæ seruatur in acutis morbis in cõumeratione
illorũ uehementiũ accidentiũ subintulit: hæc autẽ si in principijs ap≠
pareat uehementissimũ deliriũ ostẽdunt ut plurimũ autẽ moriuntur
eodem modo se habet & in aphorismo de quo paulo antea facta est
mentio ubi inquit ueluti in laterali malo si sputum statim appareat in
principio morbũ ostẽdit breuiorem neq́ꝫ.n. uerbũ illud principiũ pri≠
mum exquisite insultũ hoc loco significat: tũ quia huic sensui rerum
natura repugnat tũ quia dicere nõ potuisset talia post apparẽtia quo
enim differrent ab his quę simul inuadũt illa siquidẽ exquisite huius≠
modi habẽt principiũ & inuicẽ & cũ uniuerso morbo post apparent
autẽ quędã statim in prima die quædã in secũda quædã in tertia quæ≠
dã in quarta quædã cũ iam processerit morbus: principiũ uero ſm la≠
titudinẽ cõmuni quadã & prompta imaginatione in qua nullũ est ar≠
tificiũ in prima accessione cõtinetur atq́ꝫ iccirco qui statim incipiunt
statim accepisse dicũtur quẽadmodũ in primo epidimioꝝ ubi inquit
statum.n. cõtinuus est quę incipiẽs florescit ac uiget: nã uerbũ id inci≠
piens hoc loco nõ dicitur de uero morbi tẽpore alioquin repugnaret
ei florescere atq́ꝫ uigere sed de eo tẽpore quod subsequitur principiũ
exquisite dictũ quod ut plurimũ ad tertiũ extendit diẽ: omnino enim
febris hęc ubi principiũ illud indiuisibile fecerit deĩde hoc pacto pro
priũ recipit statũ quędã in prima die quędã in secunda non tamen in
primo insultu primę accessionis posset aliqua febris habere statũ: sed
siue in primo die siue in secũdo illũ habeat atq́ꝫ hinc usq́ꝫ ad integrã
solutionẽ extendatur nullũ sensibilẽ alterius accessionis insultũ acci≠

piens hæc statim ab initio propriũ habuisse statũ diceretur & hoc est quod ab Hippocrate dicitur: statim.n.cõtinua est quæ incipiens flo- rescit ac uiget: tale igitur est si sputũ in laterali morbo statim postea apparuerit in morbi principio eum facit breuiorẽ anteq̃ secunda ac- cessio inuaserit: adhuc enim lateralis morbus diceretur incipere non solum quãdo huiusmodi accessio ascensum habeat uel statũ: sed etiã in tota declinatione atq; omnino anteq̃ secũda inuadat accessio quę ut plurimũ in laterali morbo tertio fit die. Quodcũq; igitur coctionis signum post apparuerit breuem est salutarem morbum futurũ osten- dit: tale quidẽ est sputum quod in morbo laterali apparet: nã cuius- cunq; partis in corpore superfluitas eam quæ illi inest dispositionem ostendit: si cocta quidẽ fuerit salubrem: cruda autẽ ægrã ita igitur & illa scripta sunt alui autẽ excrementa optima sunt quæ mollia sunt & coherentia: & quæ eandẽ exitus horã seruant quã in sanitate habue- runt. Quãtitas uero esse debet pro ratione cibi qui assummitur: nam si exeuntia talia fuerint. Aluũ sanum esse indicant / & sputum quoq; cũ fuerit exquisite simile illi qui aduenit sanis integram sanitatem in- strumentorꝫ quibusuis spirandi est demandata significat: si quo mo- do autẽ impediatur / atq; a naturali recesserit habitu tantũ ea nocita esse demonstrat quantũ ipsum formã naturalem amiserit. Quod uero illi quod secundũ naturam est maxime contrariũ existit crudum / ma gnãq; ostendit membrorꝫ patientium imbecillitatẽ. Quod vero etiã uitiose cause aliquod signũ habuerit: queadmodũ nigrum pernicio- sum hoc est ita etiã in urinis se res habet: nam & hæ quæ sanis similes sunt uenosum instrumentorꝫ genus satis robustum esse demonstrãt. Quæ vero crudiores sunt eiusdem imbecilitatem significãt. Quę ue- ro maxime sunt sanis contrariæ: hæ quidem omnino sunt crude / & maximam indicant imbecillitatem uenosi generis uniuersi. Quęcũq; vero superantis causæ prauitatem ostendunt: veluti nigræ he sunt penitus exitiales. Hęc igitur tria signorum genera propriam cuiusq; membris coctionem significant: sicuti inferioris uentris excremẽta / quæ secundum naturam se habuerint: uenosi uero generis urinæ. In- strumentorum autem quibus spiramus sputa: sicuti uero hæc locorũ ipsorum ex quibus excernuntur inditia prębent eodem / ut arbitror / modo & vrinę / renum & meatuũ / per quos urina defluit / & uesicę / & penis / sed vrinas quidem quę in harum partium morbis accidunt in aphorismis separatim. Hippocrates scripsit. Quę uero acuti assident ægritudinibus in prognosticis / qm̃ hic liber / ut iã sępius ostẽdmus / de solis est morbis acutis: & cum in eodẽ libro compleuisset omnem de vrinis sermonẽ postea in fine subiunxit. Non decipiaris autẽ si vesica

quopiã vitio affecta aliquã ex his urinis reddiderit: neq; enim totius signũ est sed ipsius per se ipsam sicuti igitur uesicæ meminit facto in eo sermonis exemplo ita & renes & uasa deferentia urinas & penem subaudire oportet maxima autẽ ad hæc demõstratio sunt quæ ab ipso in aphorismis sunt scripta sicuti enim uesicæ ægritudinũ ita & renũ signa conscribit quibus inquit in urina crassa existente frustra carnis parua aut ueluti capilli exeũt his a renibus excernũtur hæc igitur tria signorũ genera ut dixi singula proprie coctionis præbent inditiũ urinę q̃dẽ eius quæ fit in uenis excremẽta aut eius quę in uẽtre sputa uero eius que inspirãdi instrumẽtis neq; unq̃ usu cõtingit quin bonũ aliquod magnũ ostendat coctionis inditia sanguinis autẽ profluuium e naribus & sudores & tumores. Qui iuxta aures fiunt & reliq decubitus si in tẽpore quidẽ fiant oportuno prodesse possunt. Intempestiui autẽ nihil iuuant status inditia inspiciendo: dicit aũt Hyppocrates/& hæc in uno quidẽ sermone hoc in principijs quidẽ omnia iam imbecilliora: in statu uero fortiora: in altero uero hoc ubi q̃dẽ peracutus est morbus: statim extremos labores habet. Quomodo igitur hoc ipsum cognoscemus: q; nunc fortissima sit ægritudo & maximas habeat accessiones. Si.n. simul atq; ex toto debeat fieri transmutatio quod per crisim in præsentiarũ dicemus terminari principiũ crisis ultimũ ascensus terminũ est statuendũ: si uero paulatim ad eas quæ fiũt in periodis accessiões est attendendũ. Si.n. citius & longiori tpe & magis ut ipse dicebat fiãt liquet morbũ ad statũ ascẽdere atq; augeri: sicuti cũ ad cõtrarium mutatio subsequit̃ cessat atq; declinat: cõtingit aũt nõnũq̃ duas accessiões ubi maxime factę fuerint prę alijs inuicẽ ęquales status tẽpus circũscribere: nõnũq̃ uero unã oĩbus alijs pręcedentibus reliquisq; sequentibus esse maiorẽ: ad tres aũt extẽdi accessiones status tẽpus in morbis acutis non admodũ accidit: in diuturnis uero nõ modo ad totidẽ/ sed lõge plures ita q̃dẽ cognoscere oportet tẽpora vniuersalia/aut cũ fiunt/aut nuper facta: sed quæ futura sunt alio modo qui ut magis clarescat audiẽtibus necesse est prius dicere de alui excremẽtis: & de urinis sicuti ẽt prius diximus & de sputis alui igitur excrementũ optimũ est molle/atq; coniunctum: quod ea hora exierit qua tẽpore sanitatis consueuerat. Quãtitas uero eius sit pro proportione cibi assumpti hoc & ab ipsius cõsistentia & quantitate & tẽpore excretionis facit dignotionẽ. Quia uero inferiorẽ uentrẽ sanũ ostendunt huiusmodi excrementa. Iccirco subiungens inquiet: tali enim existente exitu inferior uenter sanus erit: nunc uero inferiorẽ uentrẽ uocat ad differentiã. Thoracis propterea igitur neq; coloris meminit excremẽti: quoniã non magnã uim habet ad inferioris ven-

tris dispositionem exquisite indicandum: nam q idem excrementū sit bene co ncoctum sufficiunt inditia prædicta/ q uidelicet sit molle/ atq coniunctum / & non anticipet tempus naturale / neq posterius exeat/& eius quantitas sit p proportione ciborum assumptorū: sicuti uero si hæc omnia adsint omnino concoctum est: non ita etiam si horum aliquid non adsit omnino incoctum est: fieri enim potest ut hic quidem uenter circa proprium opus robustus sit sed uel propter uehementem adiacentium partium caliditatem exugatur/atq exsiccetur quod bene concoctum fuerit/aut simili proportione propter imbecillitatē humidius q̄ oporteat egeratur: quod quidē molle & coniūctum est concoquēdi uim ualidam esse liquido ostēdit/ac distributionem optime fieri ac præterea nullā uentris partibus inflāmationē inesse: si cui uero id uerbū leue prætermissum esse uidetur: nam quod bene concoctū est id protinus etiam leue esse oportet hic nō recte iudicat: nam quod coniunctū est fieri non potest: quin etiā leue sit nam unitum esse oportet in partibus omnibus/& ueluti unum existere exquisite. Si uero aliquæ quidē eius partes integræ & asperæ & duræ uiderētur: aliquę autē humidæ & aqueę quomodo hæ forent simul iunctæ. Nam hoc pacto ab inuicē dissoluerentur: & asperę quidem & duræ partes seorsum cōsisterent. Aqueę autē & tenues adhuc remanētes non possent solidis alligari/ neq per se ullam cum illis habere cōmunionem circūfluentes uero undequaq inęquale / neq ullo pacto coniūctum facerent excrementū quod quidem tale est (Dico autem molle atq coniunctū) omnino uentris sanitatem ostendit/ sed simul etiam illud indicat ut dixi nullum ex his quæ circūiacent membris aliquo modo pati: & distributionē optime fieri: nam ubi ipsa non integre fieret omnino humidū esset excrementū: si uero etiam excretionis seruetur tēpus quod fuerat in sano corpore ex eo liquet/neq coctionis tarditatem adesse/neq ullam potētię uel retinentis uel expellentis errorē: nam si tardius q̄ oporteat excernatur coctiōis tarditas/ aut motus quo per intestina defertur ostēditur: si autē citius potētię retinētis debilitas: neq.n.id euenit pp robur uirtutis alteratricis cum fieri nō possit ut qui ægrotat acute pręsertim uentrē habeat robustiorem quam sanitatis tempore cum bene cum eo agatur si non multo sit imbecilior: si uero cum aliquo morsu celeriter exeat id uidelicet ex irritatione quapiam contingit/neq robur aut imbecillitas aliqua exinde significatur/sed si sine morsu/aut aliquo altero accidēte in tēpore oportuno excernatur tres uentriculi uires uigere demōstrat alteratricem retentatricē & expultricē. Quod uero quatuor sint uires naturales in qualibet nostri corporis parte alibi ostēdimus/neq nunc opor-

tet aliquid horũ ita intercidentiũ demonstratione pdiscere. Quoniã de his singulis separatim scripsimus: reliquũ est igitur/ut ostendamus oportere alui excrementa quę emittuntur ad ea quæ intus assummũ tur seruare proportionem: excrementum igitur molle atq; coniunctũ & quod horam quę excernebatur sanitatis tempore seruat nisi etiam seruauerit ad ea quę intus assummuntur conuenientem proportionẽ. Aliqua eius pars intra cecum aut laxius intestinũ retinetur aut in alis tenuibus in uolucris non est autem hoc neq; sicuti signum neq; sic uti causa bonum sicuti signum quidem quoniam uim expultricem no minatam debilem esse significat: sicuti uero causa quoniam quædam su perfluitates intus remanent quas potius emitti oportebat adeo ut quod habet/ hæc omnia prędicta signa excremẽtum firmiter indicat Inferioris uentris sanitatem q; si ex his ullum deficiat nõnunq̃ ipsius ventris aliquem affectũ significat: aliquando autem distributionem esse offensam/aut aliquod circunstantium organorum non esse sanũ aut aliquod accidens obtinere/ sicuti & in morsu dicebatur: quod nã igitur erit exquisite secundum naturam se habens excrementum & quod neq; in uentre/ neq; in circũstantibus organis aliquod erratum esse significat: tale autem esset quod prętér ea quę prędiximus omnia etiã illa duo recipit quæ Hippocrates ipse scribit: deinceps in hunc modum: subruffum aũt erit & non admodum fętidum: si enim imper mixte ruffum uel nullo modo subruffum extiterit/sed ciborũ colorem retinuerit alterum duorũ significat uel.s.plus ruffę bilis ad uentrẽ de fluere/aut nihil omnino exire: horum uero primũ quidem si circa ini tia fiat biliosiorem morbum ostẽdit: si uero in declinationis tempore corpus integre expurgari: de his quidem in sequẽtibus exquisitius di cemus: incoctum autem excrementũ est tenue,& asperum/& humo ris expers/& quod ex cibis seruat qualitatẽ tertium præter hęc est ex crementorũ genus quod non ex ciborum fit dispositione sed ex con fluẽtibus ad uentrem ex toto corpore superfluitatibus/ quod aliquid potest indicare/ueluti id quod paulo antea purũ ruffum dicebamus/ sed hoc quidem quando ruffę bilis humor impermixtus/& multas ad uentrem fluxerit fit uiride autẽ est eruginose bilis inditiũ: sicuti nigrũ uel atrę bilis uel sanguinis in eo loco perusti: si autẽ ueluti liuidũ qui dam in excremẽto apparuerit ubi non fuerit tale aliquid intus assum ptum frigiditatẽ quandã atq; interiorũ partium extinctionẽ ostendit: sicuti si aliquod pingue ubi rei pinguis esus non præcesserit colliqua tionis est signũ/sed quod quidẽ pingue est ex pinguedine fit liquefa cta: quod uero tenax ex ipsis solidis animalis partibus cõtabescenti bus. Quare multo prauius & quidẽ quod uehemẽter fetet: si hoc etiã

ex cibo non accidat uehementē putrefactionē ostendit: ut autē summatim dicamus in omnibus nisi pro cibi qualitate talia fuerint excremēta ita oportet affectū cōsyderare/adeo ut sicubi hoc taceatur subintelligere tamen oporteat: & quęcūq ab Hippocrate in pronosticis dicuntur: ita dicūtur semper distinguentibus nobis si quid ob aliud ali quod non propter ægritudinē fiat: reliquū est ut de stridente/ & spumoso / & uario dicamus: stridēs quidem ab eo quē effecit sono cū excernitur nominatur. Indicat autē ipsum excrementū flatū cum tenui humiditate habere permixtū: organa autem in unum coacta/& quodam modo coherētia: spumosum uero fit/ sicuti etiam in exterioribus accidit cū.s.feruor inest uel aliquis flatuosus spiritus tenui humiditati cōmixtus efferuescit primū immoderate caliditatis corpus colliquantis: secundū uero est inæqualis perturbationis effectus. Variū autē uarijs corpus affectibus obnoxiū ostendit: ob hoc igitur & diuturnū / & malignū existit: multi.n.affectus ad coctionē longiori indigent tempore periculūq afferunt passioni æquale. Nam simplex affectus facilius concoquitur & minus est q̄ multiformis periculosus: sic quidē de excremētis iudicare oportet: deinceps iam de urinis dicamus: ex his igitur & illa optima est quæ urinę sanorū similima est. Quęcunq uero nō est talis simpliciter incocta est/aut pręter hoc etiā pniciosa: coctū igitur & incoctū nomine quidē sunt vnū/sicuti & genere: plurimā uero in eo quod magis ac minus differētiā habēt: hic igit etiā terminos manifestos temptemus apponere quibus quicq̄d est in medio discernatur: quę quidē optime cocta est in his qui supremū sanitatis obtinēt gradū cōsyderare oportet: talis uero est subruffa & subflaua magisq subruffa q̄ subflaua: statim uero & hęc mediocrē crassitudinem habet nā quę se ipsa crassior est atq tenuior coctionē impfectā significat: siqdē altera nōdū cōsistit in humoris naturā: altera uero nup cōturbata est hoc autē intelligere licet ex his quę tenues & purę excernūtur: post hac vero uel remanēt semp tenues aut paulopost cōturbant: qm̄ utraq coctione caret eo aūt differūt q altera nōdū cōcoqui cepit: altera vero qm̄ flatuosi cuiusdā spirit⁹ pturbatio ipsi cōmiscet veluti nouis uinis adhuc feruescētibus: nā cū triplex sit urinarū turbidarū dfia: qa uel cū tales mictę fuerint paulopost residēt uel semp similes pmanent uel purę quidē mingūtur: postea uero cōturbātur: praua qdē ex dictis tertia bona uero prīa: media aūt inter utrāq secūda qm̄ quę statim quidē residet parū aliq̄d inęqualis turbulētię supesse demonstrat: quę uero semp manet similis uigere adhuc eā quę est in sanguīe agitationē oñdit: quę uero extra cōturbat debet īcipe cōcoq quare hęc nō sine rōne pessima est &.n.lōgiori tpe & uirtute forti īdiget ad coctio-

nem sed quæ turbulenta mingitur: statimq; subsidentiã optimã habet morbũ haud ita multo post concoquendũ significat: atq; iccirco melior: medio autẽ modo se habet: reliqua & tertia ut enim quę uigente fit conturbatione q̃tũ malitia differt ab ea quę adhuc futuram perturbationem significat: tantũ superat eã quæ iam quiescente obtinet: quæ uero ad summũ incocta est has omnes superat: est autem aquosa exquisite/neq; iam cogi incipiens/neq; turbulenta/neq; quoquẽda/sicuti quę paulo post perturbatur: sed ueluti desperatæ cõctionis accidens quæ talis est uenosæ naturæ passionem significat/ similẽ ei quæ uentris cruditas nominatur. Cum uero etiã statim mingitur: vocatur quidem a nonnullis hydrops in uas urinarium hęc passio alij diabetem: quidã uero alius antiquus uir urinæ profluuiũ nominauit: sed de nominibus quidem alibi cõsyderetur: uerũ hæc passio talis est qualis circa aluũ leuitas intestinorũ extinctio ut diceret quispiam utriusq; uirtutis/& retentatricis/& alteratricis. At hęc inter omnes urinas crudas pessima existit: sed post ipsam est aquosa Quę quantũ quidem ad cruditatẽ attinet priori similis est. Sed quia nullũ aliud malũ demonstrat minus perniciosa: illa enim nõ modo uirtutis alteratricis sicuti alba & tenuis: sed & retentatricis imbecilitatẽ extremam significat: hęc autem alterius tantũmodo scilicet alteratricis. Quãto autẽ plurium instrumentorũ cuiuscũq; generis actionesq; & uires impeditæ fuerint/aut ex toto perierint tanto deterior est morbus/atq; iccirco pessimũ est urinæ profluuium. Quoniam duplex est uitium/praua autem sufficiẽter: quæ & tenuis & alba est: sicuti aqua. Simplex enim est dispositio sed ultimæ est imbecilitatis indiciũ huic proxima est altera urina: Quæ in multis apparet morbis/ut uideatur mixtã habere formam uini tenuis / atq; albi eius autem generatio est ex ea quam nuper diximus alba & aquosa/Quæ paucũ liquorem tenuem ex bile ruffa susceperit: nam & si exterius in aquam purã aliquid parũ ocre vel ipsius bilis inieceris: talis tibi aqua repræsentabitur / hæc quidem urina proxime accedit ad crudam: post hanc est subpalida hanc deinde subsequit̃ palida: hæc uero esset iã & subruffa: si enim in aquã inieceris uel ruffi coloris parũ / uel palidi multũ similis tibi uidebitur. Hæc uero quantũ ad colorem attinet concocta est oportet autẽ tantum etiam discedere sua crassitudine ab aquosa quantũ colore siquidem bene cõquoqui debeat optima autem omniũ urina subruffa ac subflaua est. Quemadmodũ & antea diximus / ueluti si exterius etiã tale quid facere uelles partẽ sanguinis subtiliorẽ atq; serosam ac bilẽ ruffam aquæ permiscens: sermone autẽ non possum exprimere mixtionis quantitatem: sed uel ab altero oportet adiscere/aut ex te ipso

experientia

experientia percipere qualis sit vrinę ꝺm naturam se habētis forma/ vel eam in sanis corporibus perquirēdo: nam cū adhuc coquitur sanguis urina quæ mingitur leuē & æqualē & albam subsidentiā ac multam facit. Iā uero perfecta coctione color quidē urinę intenditur: minus autē subsidet/ & si longiori post hæc tēpore a cibo hominē prohibueris/ uidebis ipsam fieri cōtinuo magis ruffam: nā & in cōmētarijs de potentijs naturalibus scriptis ostēdebatur quicquid alimēti supra modū calefit/ & pręsertim si pingue fuerit/ & dulce uerti in amarā bilem. Quoniā uero & flauam/ & ruffam/ & palidā nominant huiusmodi bilem/ plenicꝫ sunt modicorū libri in quibus hoc uel illo modo appellatur sicuti in quibusdā indifferenter melius est hoc in loco firmare sermonē ut diligentius quispiā ea quę dicuntur a assequatur ruffus quidem color ad flauū proxime accedit in hoc autē inuicem differūt ꝙ alter magis ad albū alter ad splendidū uergit: nā & amara bilis aliquando ruffa apparet aliquando flaua: sæpius aūt & palida tibi uidebitur esse siquidē albior & turbulentior facta sit ruffescit: si uero splēdens & purior sit flauescit. Nā quod ueluti ruffum est si splendorem assumat bilem reddit flauiorem. Quātū uero ruffum flauo est albius tantū illo palidū quāto rursus minus albū est flauū q̄ ruffum: tantum flauo rubrum quare & sanguinis color nōnūq̄ flauior existit nōnunq̄ vero magis rubens apparet quare & sanguinē ipsum aliquādo flauū aliquando rubeū dicunt. nunq̄ uero sanguis maxime flauus eundē habet cū bile ad summū etiam flauescente colorem sed est illa quidem flauior sanguis uero omnino rubidior / nā qui apprime flauus est color medius est exquisite inter bilem ac sanguinē cum ꝺm naturam se habuerint quare si utercꝫ humor in ipso coniungatur nūq̄ fiet exquisite flauus sed se ipso tamen flauus magis hęc igitur causa est ut appellationes cōfundantur quantū autem ad usum refert facilimū est inuenire ꝙ urinarū quæ ꝺm naturam se habent terminus est in optime sanis corporibus primū coctionis sanguinis tēpus & qui hanc fuerit cōtemplatus: deinde ueluti regulā aliarꝫ vrinarū sibi statuerit quę nam ipsam alterent dispositiones facile inueniret: nā si colorem exquisite seruauerit: subsidentiā uero albam & leuem & æqualē & multam fecerit sic quidē erit etiam coctionis signū exquisitum: plus autem de humore qui crudus nominatur euacuari demōstrat: propterea & in pueris fere omnibus & in perfecta ætate uitā degētibus ociosam aut qui quo uis alio modo pleni sunt satis multā habent urinæ subsidentiam: quoniā in his omnibus plus est de incōfecto & crudo humore: ijs quidem propter desidem vitam: pueris uero propter satietatem: quoniam magis uoraces sunt: sed ob id etiam ꝙ uentriculi operatio

X

non potest duobus simul sufficere augēdo.s.atq; alendo. Anteq̄ igitur in ipso sufficienter alimentū decoquatur trahit ad se corpus atq; hinc fit ut plurimum crudi humoris in pueris coaceruetur: hęc quoq; causa est ut qui ex ocio & repletione febricitant si sanitati restitui debeant necessario plurimū subsidat contra his qui ex inedia & labore russæ quidem & biliosæ urinę soluitur autē morbus priusq̄ aliquid subsidat plęrunq; sufficit enim in his & nebula & suspēsio bona: talis aūt est alba & leuis & ęqualis: nā & ex ipsis sanis his qui multū laborāt & pauciori cibo utuntur sunt urinæ biliosiores. Quare neq; simpliciter Hippocrates uitupauit urinā russam sed quādo simul cū russedine habuerit subtilitatem ita igitur inquit donec russa fuerit urina ac tenuis morbum crudū significat liquet autem ꝙ neq; aliquid subsidet urinis huiusmodi neq;.n.cōtingit ut quæ tenuis sufficienter fuerit uel si multo tempore quieta steterit aliquā recipiat secretionem adeo ut crassior pars quæ in ipsa pēdebat subsideat tenuior uero superferatur nā hoc solū aduenit ijs quę aliquā crassitudinē habent: non tamen si etiā mediocriter crassa fuerit & breue quicq̄ quod subsideat habuerit iam cocta erit si.n.uel farinæ ordei crassiori uel folijs uel furfuribus similes subsidētias habuerit uel nigras uel liuidas uel fetidas pręter id ꝙ quæcunq; tales sunt cruditatē habent etiam alioquin sunt pernitiosæ nā farinæ ordeaceæ crassiori similes duarum sunt dispositionum inditia grandis scilicet colliquationis/& caliditatis estuosæ/ quæ sanguinem adurit atq; folia representant sunt uasorū partes superficiales. Quæ scilicet omnino sunt resolute ac contabuerūt ita ut furfureæ quantū vero hæ cum crassitię habent paruitatem tantū folijs similes latitudinem ac tenuitatem maiorē obtinent nigræ uero subsidentiæ uel excedentem caliditate atq; igneam ostendunt uel ex frigiditate uehementi extinctionē: sic enim & extrinsecus nostri corporis partes nigro affici colore uidemus partim.s.ex nimio calore ut qui se soli exposuerint: partim ex uehementi frigore ut ueluti morte eoꝝ quēadmodū in senibus aut quibuscunq; alijs supra modū refrigeratis ipsarū itaq; urinarū color niger/atq; etiam eorum quę in ipsis attollūtur aut supra uehuntur nebulis ad easdem causas refertur colorē scilicet immoderatū aut mortificationem ex refrigeratione ūehemēti/ pessima igitur est omnis urina denigrata adeo ut neminem unq̄ seruatū uiderim ex his qui talem urinam minxerunt minus uero perniciosa si solū id quod subsidet nigrū fuerit atq; adhuc minus si solū id quod in medio iacet ac multo minus etiā si nebula / color uero uiridis fit in transitu ad nigrum & est quodā ueluti principiū nigri/nam si morbus malignus fuerit/& uomitibus & alui excremētis & urinis uiridibus post-

modum nigræ superuenit : color autem liuidus est tantum frigiditatis effectus/odor uero prauus putrefactionis ꝙ si ueluti oleum mingatur colliquationis est signum tales quidem urinæ prauę sunt. Quæ autem bene coloratę sunt & subsidentias habent albas & leues & ęquales aut nebulas quasdā aut suspensa similia omnibus urinis bonitate pręcellunt & præsertim in quibus subsidētia leuis fuerit ſm bonitatis obtinent locū in quibus suspensa talia sunt tertium in quibus nebulę/ hæc igitur coctionis signa sunt reliqua uero omnia partim cruditatē partim perniciem portendunt/nā quæ alba est & tenuis ac turbulenta cruditatē. At quæ farinę ordei crassiori: aut folijs aut furfuribus similis est/atqꝫ nigra aut uiridis aut liuida est oleaginea & fetida perniciem significat: quæ autē subruffa aut subflaua est : adhuc autē tenuis quatenus quidē tenuis cruda existit : quatenus uero talem habet colorem iam coquitur: est autem media inter eas quæ sunt exquisite crudæ & coctę: sicuti & quibus alba quidē sunt & leuia quę suspensa sunt inuulsa uero & minime continua: hoc uero etiam in subsidētibus contemplari oportet si non modo alba sint & leuia sed si omnino æqualia & ꝙ in nulla parte diuulsa sint/& ꝙ omni tempore talia sint: nam si alternatim mingatur pura in subsidentibus semicoctum esse morbum significat: De hisce igitur omnibus admirabilis Hippocrates primus omnium quos scimus optime docuit: & quo pacto in uiris quidē ac mulieribus nigrę urinę pessime sunt: in pueris autem aquę similes: nam in his magis cōsuete sunt crassiores : rursus uero perfectis magis ruffę conueniunt. Quod uero maxime contrarium est proprijs perniciosum: sed & de subrubentibus urinis: & statim habentibus subsidētiam subrubentem ac leuem recte dixit ꝙ sunt quidem satis salubres: sed diuturniores his quas paulo ante semicoctas nominaui: sanguinis enim tenuis ac serosa superfluitas istas intingit: oportet autē non modo hāc sed etiam aliquid ruffę bilis admisceri. Si uero calor naturalis adeo est imbecillis ut neqꝫ ruffam generet bilē: neqꝫ sanguinē exqſitę coctū sed adhuc sero simile atqꝫ humidū ꝙ quidē ad sui robor tēpore egeat est manifestū. Quot uero hęc dispositio sine periculo sit materię: nam demonstrat quę neqꝫ tenuis aut aquæ similis est neqꝫ integre crassa: sed neqꝫ acris quędā aut putrida: optima uero existēs & prope naturā sanguinis sed postq̄ de urinis quantū ad pręsentia erat necessariū oīno dictū est/reliquū est ut dicamus quod policiti sumus facere de pręcognitiōe status/atqꝫ aliorꝫ tēporꝫ morbi si unū aliquod ex his signis aut etiā pluriū collectio haberetur quę firmiter indicare posset id quod futurū est/ neqꝫ ipse Hippocrates dixisset artē longam / neqꝫ nostri temporis medici admirarētur si ad cognitionē medicinalē hæc

omnia uenirent. Quoniã uero neq; signum ita fidele est ut exquisite ostendat singula ex futuris temporibus sed neq; quæ fm concursus quosdam signa sunt cõplicata sola possunt experientia iudicari multi enim numero hoc pacto concursus fierēt adeo ut nemo eos posset enumerare neq; obseruare neq; memoria tenere iccirco necessariũ est signi cuiusq; naturã exquisite consyderare si quis uult recte præcognoscere ut ex ui uniuscuiusq; præcognitionē faciat: neq;.n.quæ plurima sunt illa omnino paucioribus sunt ualentiora: sæpe.n.signũ unũ forte multis debilibus fidelius existit: hæc igitur admirabilis dicebat Hippocrates in libro præcognitionũ signa adiscentem oportere omnia iudicare uires eorum inuicem comparantem: quare & rationabiter fm uires eorum tradidit disciplinã: nam simpliciter deinceps bona signa enumerans: deinde rursus mala adnotans autem in appellationibus uniuscuiusq; naturã pernitiosumq; & graue nominãs & grauius & grauissimũ & minus graue & magis graue: sic & prauũ & prauius atq; prauissimum & mortificũ quoq; & malum simpliciter: nonnunq̃ uero ualde aditiens utriq; signorum generi & his quæ nunc dicta sunt: & his quæ praua sunt/aut bonum aliquod ostendũt: nam & in illis hoc quidem optimum dicit: hoc uero bonum simpliciter: hoc autem magis: hoc uero minus tale uero est & quod dicit bonum ualde & magnam habere uim ad salutem: nõnunq̃ uero nihil ex his addens quod temporis inditium erit & longe solutionis tantũmodo meminit nobis ut arbitror de hisce omnibus ratiocinãdum relinquens q; neq; omnino praua sunt/neq; penitus extra periculũ/sed cum ui quidem forti salutaria cum debili autem periculosa: hæc igitur non solũ legenda sunt in Hippocratis libris sed & memoranda sæpius atq; obseruanda in ægrotãtibus: nam ex continua inspectione exquisitã eorum potestatis habemus notitiã: semper uero mente reuoluere oportet ac consyderare: quæ nam sint signa optima: quæ autem pessima & quæ in medio confinio horum ueluti gradus quosdã habentia: nõnulla quidem optimis: nõnulla uero pessimis proximiora: & quæ quidem minus: quæ uero magis sint proximiora uel remotiora / & quæ nam exquisite media ponēda sint inter bona & mala signa: deinde deinceps consyderandũ quæ nam semper mala sint/ & quæ cõtinuo mala & quæ nam in totius morbi temporibus permutentur/ cum aliquando bona fiant/aliquando mala / & nõnunq̃ fida: nõnunq̃ uero infida etenim & hoc ab Hippocrate dictum est admiratione dignũ: Quot his qui non fm rationem leuiores facti sunt / neq; credendum est/neq; pertimescendum ualde quæ praue contra rationem eueniunt quod nisi quis nouerit/ neq; etiam manifeste potest præcogno-

scere sed aliquãdo instantie iam crisi nihil a vulgari quoplam differre
videretur sed perturbaretur ac compauesceret de futuris nonnunq̃
vero existimans liberatũ esse a morbo ægrotum atq̧ ei uictus liberta
tem permittens magni alicuius mali occasionem afferret omnino au
tem male uictum instituet si futurum statũ nõ prȩcognoscat nisi quis
enim ad hunc respiciẽs statim ab initio uictus modũ adhibuerit fieri
non potest quin magnũ aliquod malum afferat ægrotanti: hæc igitur
iam nos dicamus quemadmodũ proposuimus singula per genera di-
uidentes & primum q̧ signorũ omniũ triplex est differentia transiga
mus deinde singulorũ uires postmodum quo pacto quispiam morbo
rum tempora prȩcognosceret triplex quidem signorũ omnium natu
ra qualis sit mihi antea dictũ est/ sed nihil deterius etiam nunc repe-
tere quod nõnulla quidem cruditatis nonnulla uero coctionis quȩdã
mortis quȩdam salutis sunt signa: hȩc quidem duo sunt genera tertiũ
autem & aliud genus quod crisibus adiacet coctionis igitur & crudi-
tatis signa alui excrementa & sputa & urinas statuere oportet/ mor-
tem autem & salutem portendentia sunt quæ una cum his excernũ-
tur & quæ per totũ apparẽt corpus de quibus latius in libro progno-
stico Hippocrates scribit quantũ ad crises attinet aliquid quidẽ ualẽt
nõnulla ex his est tamen proprium atq̧ prȩcipuũ eorũ genus quod
paulo post totũ explicabimus at cruditatis & coctionis signa stabilẽ
semper propriã habent potestatẽ siue statim in primo die siue in sta-
tu apparuerit modi autẽ morborũ signa tripartita sunt nam quȩdam
vt supra dicebatur in urinis & alui excrementis & sputis apparent
quȩdã in dispositionibus totius corporis inueniuntur quȩdam in ani-
malibus & naturalibus uidentur operationibus/ hȩc uero non omnia
fidelia sunt in omnibus morbi tẽporibus sed deinceps ipsa diuidemus.
Criticorum autem accidentium duplex quidem natura est quoniam
aliqua sunt tanq̃ causȩ & signa uel tanq̃ signa solum. Infida uero est
uniuersa eorum natura & contraria significans ac faciens in diuersis
morborũ temporibus in his autem totũ est prȩcognitionis certamen
sed in alio quidem tempore & ₰m aliã dispositionẽ critica sunt: sc̃dm
uero aliam aliquam uel dispositionem uel morbi tempus accidentia
vel signa praua fiũt critica uero neq̧ omnino sunt de hisce uero etiã
ab Hippocrate sȩpius dictũ est sufficit autẽ in prȩsentiarũ unius dicti
ex secunda epidimiarum libro meminisse decretoria quæ non decer
nunt quædam mortalia quædam uero difficulter decernũt hoc uero
haudquaq̃ inest coctionis aut cruditatis signis sed ex his nunquodq̧
vnũ factũ atq̧ idem semper ut uerbi gratia urina quæ bene colorata
est & albã & leuem & ȩqualẽ habet subsidentiã coctionis est signum

tenuis autē & quæ nullam subsidentiam habet urina semper. Cruditatis est signum & quę quidem coctionem significat bona est semper: quæ uero cruditatem non bona: si quid eorum quæ prius diximus recordamur / si tamen capitis dolorem / aut dementiam / aut uertiginem / aut difficilem hanelitum / aut anxietatem / aut grauem somnum inspexeris nihil in his stabile neq̧ bonū neq̧ malum poteris pręcognoscere ſm eandem rationem neq̧ sudores uel uomitus aut uentris aut urinæ multum profluuium aut sanguinem de naribus / uel de vulua uel de emoroidibus emanantem aut parotidas aliosq̧ decubitus: hęc enim omnia & decernentia fiunt & non decernentia ſm duplicem modum aut quia nullo modo decernunt aut quia male / nam colli dolor uel temporū grauitas & tenebrę obortę oculis atq̧ uertigines & capitis dolores & lacrimarū inuoluntarius effluxus faciesq̧ simul cum oculis rubēs aut labrū agitatum uel uigilię aliquę aut somnus grauis sunt tantum signa crisis aliquando sicuti & creber hanelitus quē gręci Asthma uocāt & quædā anxietas uel difficultas hanelitus uel pręcordiorū retractio & stomachi fastidium uel nausea sufficiens & estus & sitis uehemens: & dolor cordis / & non posse recumbere / & delirare / atq̧ exclamare. Fiunt igitur & hæc sępius iam imminentis crisis inditia. Alterum uero genus nō solum signorum decretoriorum sed etiam causarū obtin et uicem: sunt uero hęc uomitus & excrementa alui & multitudo urinarū & sudores & sanguinis fluxus & parotides atq̧ de cubitus: contingit autē neq̧ in primis accidentibus. Quæ tantum signa sunt crisis neq̧ in secundis quæ & signorum & causarum etiam uim habent crisim ex necessitate sequi: alterℽ uero genus est signorℽ simul atq̧ accidentium quod neq̧ decretorium nominat quoniam neq̧ ostendit neq̧ facit crisim / neq̧ omnino fidū est sicuti coctiones neq̧ infidū ex toto est sed est inuenire inter ea quædam semper bona. Quędā autē mala at esse talia ut plurimum omnibus inest fortem igitur habere animū atq̧ ad ea quę offeruntur bene se gerere bonū: bonū etiā facilis hanelitus & facilis tolerantia & pulsuum bonitas & facies similima sanis decens accubitus & totius corporis æqualitas: & quæcūq̧ alia Hippocrates in prognosticis scribit cuiuslibet signi uim manifeste distinguens: quæcūq̧ enim simpliciter bona & mala nominat sępius talia existunt atq̧ ab eo optima & pessima dicūtur & quibus pręsertim adiūxerit uerbum ualde talem uim habent ꝙ semper unū quodā ostendunt aut raro accidit ut nō ostēdāt / hac igitur existente inter signa differētia siquidē impossibile est distinguere quādo signa decretoria crisim ostēdūt uel quādo ea quæ decernūt accidētia bonā aut malam afferūt crisim frustra ea uerba

Hippocrates pronuntiasset his qui non rationabiliter leuius se habēt non oportet fidere: neq̧ uereri multū mala quæ fiunt præter rationē frustraq̧ nos de crisibus tractare instituissemus: si uero neq̧ aliud qc quā ex omnibus neq̧ hæc frustra dicta sunt ab Hippocrate erit omni no aliquod signum fidum quo id quod fm rationem ab eo quod prę ter rationem separatur sed quidnam hoc sit libenter audirem ab his qui superbe ueterem negligunt medicinam nos enim credimus ue᷑ id esse quod ab Hippocrate dicitur ꝙ coctiones crisis celeritatem & salubrem securitatem significant: cruda autē & incocta & conuersa in abscessus crisium defectus: aut uehemētes labores aut mortes aut eorūdem malorum reuersiones unde & principij tempus sicuti etiā diximus antea non alio quopiam distinguimus/illi autem nullum no bis principij tēpus dederunt atq̧ ob id nequeunt discernere quando exitialiter quispiā male se habet uel delirat. Quandoq̧ uero imminē te iam crisi at similes vulgaribus sunt neq̧ quem finē ea quę fiunt sint habitura pręnoscentes neq̧ quid facere oporteat inueniētes sed de his quidem etiam mox dicetur. Quomodo uero etiā si nundū adsint vniuersalia morbi tempora quispiam ipsa pręnoscere queat quantū maxime ad usum artis sit necessariū hoc iam transigemus: propositū enim est statim a primo die saltem tantū cognoscere ꝙ uel in primis quatuor diebus uel in secūdis ægritudo decernetur / nā utrū in quar todecimo uel uigesimo die istud fiet nundū liquet uerū ex hoc haud magna sequit̃ in uictus ratione mutatio quēadmodū si quarto uel qn to die crisis affutura esset ac talē aliquis uictū institueret qualis si qua dragesimo die morbus finiri deberet institueret̃: hoc.n.maxime esset absurdū & qcūq̧ medicus primo uel saltē secūdo die nō præcogno scit morbū q extra primū septenariū nequeat extēdi hūc per multū erraturū sit uerisimile: si igit̃ uel semel/uel bis tali errore delinqueret uenia dignus foret: si uero nullā esse futuri status ꝑcognitionē opinat̃ hic nec minimā quidē medicinæ artis partē est assequutus. Ego uero tantū absum ut omne quod futu᷑ sit penitus incognitū putem ut sę pe de eo certissimā haberi scientiā existimē. Quid.n.si aliquis primo statim die nullū habens signū periculosum: uerū insuper omnia salu taria acute quidem febriciret. Vrinā aūt mingat bene coloratam ac mediocriter crassam an nō in propatulo est medico q in artis operi bus fuerit excercitatus hūc in primis quatuor diebus crisim habitu᷑ & eo magis si nebula aliqua uel suspēsio optima ipsi afforet atq̧ etiā tanto plus si bona subsidentia sed hoc quidē breuiter dictū est nō ta mē breui tēpore disci potest/omnia.n.& bona & mala signa cogno scere opotet illū q id certissime sit pręcognitutus quēadmodū horū

habens scientiam aiebat Hippocrates & mitissime febres quę cum signis securissimis fiunt quarto die finiunt uel prius: at quæ malignitate excellunt & cum signis grauissimis accidunt: quarto die occidunt/ & antea mittes quidem dicēs contrarias malignis & ꝙ neutræ quartum transcendūt diem ostendēs/sed hæ quidē omnino soluūtur: hæ uero interficiunt: sicuti igitur quę omnia habet signa tutissima febris acuta in prima periodo decretorioꝝ dierum solutionē habet sic quę isti pro xime adiacet diem septimā non transcenderet sed quæ nam est hæc? an illa vꝫ cui non omnia sunt tutissima signa: dictum.n.est iam & antea ꝙ non idem sit superlatiue & simpliciter dicere quicꝗ: non igitur securum & securissimū / neꝗ malignum & malignissimū / neꝗ graue & grauissimū eandem uim habent: sit iam quædā a primo statim die febris acuta sed nō supreme simplicissima & cum tutissimis signis simplex tamen & cum signis tutis quam Hippocrates mittem nominat: ego hanc clarioris doctrinę gratia simplicē uoco fugiens ambiguitatem hæc febris ad secundum quaternariū progredietur: nūquid uero uel quinto die uel sexto uel septimo finietur procedenti sermone determinabitur: eodem modo maligna & cum grauibus facta signis: nā & hęc quātū abest a malignissima / & cum grauissimis signis adueniēte tanto & mortē afferet tardiorē: si quis uero simplices & simplicissimas & malignas & malignissimas febres distinguere nescit/neꝗ si recte aut non recte de his Hippocrates dixerit unꝗ poterit experiētia perpēdere ꝙ si neꝗ signoꝝ uires intelligat/sed simpliciter opinetur: hæc quidē bona: illa uero mala tātūmodo esse adhuc magis tanꝗ uetulæ cantilenā quæ ab Hippocrate scripta sunt leget. Ego quidē talibus ab his cōmentarijs censeo abscedendū: at qui libros prognosticos Hippocratis accurate legerunt. Istis deinceps uerba faciā in primo quidē die: sic uero me audi continue totum ex luce & nocte tempus in uiginti ac quatuor horas partitum accipiētem urina quidē sit exquisite aquea: febris uero debilis hic homo in longū tempus protrahetur sed quantum hoc erit in primis diebus cognosci non potest neꝗ cognitu utile est: nam cuius gratia tali egemus præcognitione iam id habemus uictus.f.formam conueniētem instituere cum status post plurimos dies sit subsecuturus singulis quidem quaternarijs singula signa diligenter obseruās etiam ipsum status tēpus exquisita poteris assequi pręcognitione: oportet.n.inquit a primo die cōsyderare & in singulis quaternarijs animaduertere & non latebit quorsum uertetur morbus. Hęc igitur in sequētibus plenius exequemur ad primi añt temporis pręcognitionē quod principiū nominamus ad quantū temporis extēdetur iam magnū quodā in primo die assumptū fuisse

demõstrauimus quod in secunda die manifestius adhuc distinguetur/ nam si eodẽ modo se habeant febris & urina non modo quod nondũ morbi augumentũ incohauit dicere possumus sed ꝙ neq; ante septimam diem incohabit siquidẽ didicisti ꝙ urina aquosa extremã habet cruditatẽ: quare non solũ possibile est principij tempus cognoscere/ sed etiã prçcognoscere ad quid terminabitur. In his igitur adeo diuturnis morbis tempus principij est sufficiẽter longũ: in peracutis autem maxime breue: nam si statim in prima die in urinis aliquod signũ coctionis appareat iam principij terminus exijt. Nũquid igitur nullũ omnino habuit principiũ/uel hoc quidẽ impossibile: neq;.n.cõtingit ut morbus ad propriũ statum perueniat sine principio & ascensu: extreme autẽ breue est sçpius utrũq; tempus adeo ut in prima die morbus perueniat ad statum. Talis igitur & tam uelocis principij finẽ nõ oportet prçcognoscere/ sed satis est ut iam cum adest dignoscamus. Et quando primũ ad ascensum cõuertitur intelligamus manifeste: est autẽ cõmunis horũ principioꝝ & ascẽsionũ dignotio cum primis partibus accessionis idem est.n.illius & totius morbi principiũ ascensus: neq;.n.& illa statim incohat a statu hoc siquidẽ nemo unq̃ uidit: neq; potest animo cõcipi ꝙ in primo insultu statũ obtineat ac si a fulmine foret percussus. Quomodo igitur in primo die cognosceĩ morbum in statu cõsistere sed quõ aliter q̃ si affuerint signa coctionis. Tale enim quid accidit in humoꝝ crudoꝝ coctione quale & in mẽbris inflãmationem patiẽtibus. Quodã autẽ in loco de his Hippocrates in hunc modũ scribit circa puris generationẽ dolores & febres accidũt magis q̃ iam facto. Sicuti igitur non cõtingit iam suppurata inflãmatione febrem ãplius in statu cõsistere uel dolorẽ occurrere. Eodẽ modo neq; si quid optimũ in urinis subsidat siquidẽ nebula sola uel suspẽsio bona facta fuerit nõdum tamẽ tẽpus aduenit status & multo magis si nihil hoꝝ affuerit nisi forte morbus ualde biliosus extiterit. Quicũq; igitur omnibus his quç a nobis dicta sunt sæpius inuisendo ægrotos mẽtem diligẽter adhibuerit hunc nullũ vnq̃ tẽpus latebit sed si morbus acutus fuerit quãdo præsens fuerit ipsum exquisite dignoscet necnõ haud ita multo post futuꝝ p̃cognoscet. Si uero lõgitudinẽ habuerit multo antea illud uẽtuꝝ cõiectura assequeĩ. Et quo proximius accesserit eo manifestius prçcognoscet: nã in uniuersum p̃cognoscere oportet ꝙ nisi manifestũ appareat inditiũ coctionis totũ illud tẽpus intermediũ est principiũ morbi. Quantũ uero desit prçsentibus ex inditio illo manifesto coctionis/ & a morbi motu atq; natura & tẽpore anni & regione & çtate & tẽperatura ipsius ægrotãtis inuenies: si.n.lõgus fuerit morbus uerbi gratia: sicuti quottidiana febris & tarde moueri

in hoc ægrotãte uideatur & quodã mõ fumare ac suffocari & tempus anni hibernũ fuerit & locus frigidus: ætasq; ac natura ægrotãtis uerægit ad frigiditatẽ multo est opus tẽpore intermedio ad hoc ut manifestum signũ generetᷣ quod tẽpus totũ principio est ãnumerandũ: sit ita igitᷣ ut hyberno tẽpore incipiat febris amphimerina in corpore ita se habẽte: queãdmodũ diximus una cum exq̃site crudis & aquosis urinis non modo neq; intra septimũ diẽ sed neq; etiã quartũdecimũ quispiã habere posset manifestũ signũ coctiõis: sic autẽ appello ea quæ inter debilia sunt & pfectæ coctionis inditia: pfecta igitur coctio est quãdo in urinis subsiderit aliquid albũ & leue & cõtinuũ: debilis autẽ coctio quãdo urina ex aquosa mediocriter subruffa facta fuerit. Et quidem si turbulẽta apparuerit & talis permãserit & hæc quoq; occultę & debilis coctionis est signũ & ruffa etiã ac tenuis ex eodẽ genere est sed nihil hoꝝ iam principiũ esse finitũ ostẽdit: hoc.n. manifestius semper inditium expetit uel.s. nebulã albam: aut suspensionẽ æqualem continuam atq; albam. Et quidẽ rubẽs nebula & subsidẽtia talis & sine subsidẽtia bene colorata urina & crassitudine mediocris principij finem manifestat: sic & in laterum & pulmonũ passionibus ea quæ proprie sputa uocantur urinaꝝ subsidẽtijs assimilãtur. Nihil uero omnino expuere sed tussim tãtũmodo siccã habere tale quid est quale in urinis extreme crudũ quod aquosum nominamus: ꝙ si ab eo quod est nihil expuere: ad expuere ueꝝ hũida & oĩo cruda fiat trãsmutatio liquet ꝙ debilis atq; occulta omnino est huiusmodi permutatio & nõdũ finitum est primũ ægritudinis tempus quod principiũ diximus nominarī quãdo igitur hæc quidẽ cessabit/ atq; integre ad augumentũ morbus conuertetᷣ quãdo ceperit spuere pauca cocta. Reliquũ uero omne tẽpus abhic usq; ad statũ semper eo magis plura ac meliora atq; facilius expuente ægroto: cum uero exquisite cocta fuerint & multa & sine difficultate educta: tunc status est tẽpus: quãdo uero similiter quidẽ exquisite cocta & sine molestia educta / atq; eoꝝ multitudo decreuerit doloreq; non amplius affuerit tunc cessare statũ arbitrãdũ: subsequitur.n. declinatio: supponamus igitur ęgrotũ aliquem a morbo laterali habitũ/ neq; expuentẽ aliquid & urinas quidẽ mingentẽ tenues / sed bene coloratas circa diem vndecimũ expuere quidẽ incipiat: verum humida ac cruda: hunc quidẽ ꝙ nemo diceret ante diem undecimũ esse in aliquo alio morbi tẽpore q̃ in principio omnibus manifestũ: in vndecimo uero fortassis uideretur alicui manifeste transgressum: verum nõ ita se habet: nam dies undecimus quartidecimi index existẽs secundi ægritudinis tẽporis manifestũ ac certũ illud pręmõstrat: obseruans igitur quartũdecimum diem si prę ostensis concordat: & post

hunc rurſus decimūſeptimū: quoniam & hic uigeſimi eſt index: quē admodum in libro de diebus decretorijs diximus age iam in hoc die ſupponamus expuiſſe pauca quidem ſed cocta ægrū expuiſſe huic in die uigeſimo poſſibile eſt aduenire criſim non tamē perfectā ob talē cauſam: quoniam non eandē uim habēt neq; inter indices primi cum poſterioribus neq; primi decretorij cum ultimis: at ualētiores quidem primi ſunt/ſed iam in longum protracta ægritudine imbecilliores red duntur: oportet igitur procedente morbo: & tum præcipue quando ſufficienter crudus extiterit magnā fieri tranſmutationē ut ſecura criſis ſperetur: magna autē eſt permutatio cum perfecte cocta minguntur atq; expuūtur. Talia uero non ſupponebātur in die decimoſeptimo affuiſſe quare nec fieri poterat ut hic ægrotus in die.xx. liberaretur aut pfectā criſim haberet: ideo mutationē aliquā effatu dignā fieri ſat erat ut poſſet in aliquo ex ſequētibus decretorijs diebus integra ſolutio aduenire: nūquid igitur ſolum ſuppoſitio quędā eſt hic ſermo uel eſt etiā talis ęgrotus. Mihi quidē habere hęc omnia quæ diximus ille uidetur de quo ſcribit Hippocrates ī tertio epidemiorꝫ ille ab Hippocrate ſcriptus ægrotus a peſtilēti conſtitutione ordine octauus. Ita autē omnis ſermo ſe habet in abderis anaxiō qui habitabat circa portas thracias febris acuta inuaſit hominem lateris dolor continuus aderat tuſſis ſicca neq; expuebat primis diebus ſitibundus erat/& peruigil urinæ bene coloratæ tenues / & multæ ſexto die delirauit ad concalefactiones nulla fiebat remiſſio / ſeptimo die grauius ſe habuit: nam & febris intendebatur: neq; dolores minuebātur / & tuſſes infeſtabant difficileq; habebat hanelitū octauo die uenā in cubito ſecui ſanguis multus effluxit qualē oportuit dolores remiſſi ſunt: tuſſes tamen ſiccæ inſequebantur undecimo die febres minores factæ ſunt paruus ſudor circa caput exijt: tuſſeſq; a pulmone humidiores decimoſeptimo cepit pauca quædā concocta expuere uigeſimo febre liberatus eſt poſt criſim leuius ſe habuit. Siticuloſus uero erat / neq; a pulmone optimę erāt expurgatiōes. Vigeſimoſeptimo febris redijt/ & tuſſis eduxit plurima & cocta urinarum ſubſidentia multa & alba ſine ſiti & bene ſpirans factus eſt: quarto & trigeſimo die ſudauit: per totū corpus per criſim febris ſoluta eſt: huic uero: & omnia alia quēadmodū nos ſuppoſuimus uidētur adueniſſe: & de urinis quāuis non pluries: quēadmodū in alijs ęgrotis mentionē faciens/ſed bis tātūmodo in principio quidem q; tenues eſſent in ſeptimo & uigeſimo die ſubiungens urinis inerat ſubſidentia multa & alba manifeſtum ſe facit primū exquiſite coctas urinas minxiſſe dicere: propterea igitur / ut & antea dixi in die uigeſimo criſim / ſed imperfectam quan-

dam quoniam in decimo septimo cepit pauca quędā cocta expuere non tamē integra crisis subsequuta est: quoniā neq exquisita coctio vrinarum aut sputorū propterea igitur inquiet erat autem siticulosus atq ex pulmone non erant optimæ expurgationes hic igitur nobis rursus ad memoriā reuocans φ recte dictum est quę relinquūtur in morbis post crisim subuersiones facere consueuerūt septimi igitur ac uigesimi diei lege enarrationē quę ita se habet septimo & uigesimo febris rediit tussis eduxit cōcocta plurima urinis multa subsidentia alba sine siti restitit nam cū antea dixisset φ in tempore intermedio post uigesimū diem & sitis/remansit ei / & a pulmone non erant optimæ expurgatiōes deinceps inquit φ in septimo & uigesimo die facta subuersione febricitauit sine siti autem restitit & optima expuere cepit & in urinis subsidentiam habuit multāq ac albam hoc igitur est quod prius dicebāt / φ uidelicet in morbis febrilibus tale quid accidit quale in his quæ suppurantur inflāmationibus sicuti enim & ibi cū generatur pus & dolores & febres pręcipue contingunt ita & hic dum coquuntur humores qui febrem efficiunt: sic igitur & in anaxione quātū ex prima illa crisi defecta relictū erat hoc rursus efferuescens in coctionis tempore illam quę antecessit crisim febrem generauit hoc uero a naturali calore non autē febrili prouenisse dierū natura non minime indicat/dies.n.undecimus optime quidem sed debilis coctionis principiū fecit deinde decimus septimns signū coctionis manifestius ostendit deinde uigesimus crisim defectam post hos vero septimus & uigesimus integræ coctiōis inditia dedit propterea & subinferens inquiet quarto & trigesimo die sudauit per totū sine febre restitit atq ex toto crisim habuit liquet.n.φ ī trigesimo quarto die post uigesimum septimū concoctæ sunt simul & excrete omnes ęgritudinis causę per urinas quidē quæ febres faciūt p sputa uero quę thoracē infestant oportet autē huius meminisse sermonis & ob pręsentia & ob illa quę dicenda sunt & hęc tria inuicem differre arbitrādum & debilē coctionem & manifestam atq perfectā debilis enim in undecimo manifesta uero in decimo septimo perfecta uero in uigesimo septimo facta est post quē in omnibus septem diebus morbus solutus est & totū hoc tempus status fuit quemadmodū & in sequentibus manifestius ostendemus hoc igitur sputum quod septimo & uigesimo die apparuit in primis morbi diebus si quidē apparuisset cum optimā subsidentiā urinis habētibus fieri nō potuisset quin in prima septimana morbus finiretur primos v3 dies ęgritudinis aio quos primes pfinit quaternarius &.n.primū morbi principiū iuxta fm significatū in hoc circūscribi tempore prius dicebā & hoc est quod inquit

in laterali morbo sputum si statim appareat incipientem breuiorem facit: nam cum principium tripliciter dicatur secundum unum quidē modum de primo insultu qui latitudine caret secūdum: alterum uero de eo quod ad tertium extenditur diem quod solū mihi tessalus somniare uidetur: & præter hęc etiam id quod tanq̄ pars totius accipitur morbi quod manifestę coctionis signa præfiniunt: de omnibus hijs Hippocrates uerba facit: queādmodum ex his quæ antea scripsimus liquet & in sequentibus commentarijs manifestius ostendetur. Quot uero iuxta secundum significatum principium ostenderit: cum dixit id sputum quod in lateralem morbum patientibus apparet in principio breuiorem facere neminem latere arbitror: sed de his etiam in sequentibus distinguemus: quo pacto uero quispiam / aut iam præsens / atq; perfectum id quod tanq̄ totius morbi pars principium accipitur cognoscere queat: aut iam futurum præcognoscere mihi iam uideor manifeste demonstrasse. Nam perfecti principij firmū est signum coctio manifesta: futuri autem & ipsius morbi natura / & tempus anni / & ætas laborātis: ex superabundāti autem & regio in qua ægrotat / & modus eius qui antecessit uictus: cum nundū morbo correptus esset specialiora uero inditia futuri finis primo ægritudinis tēpori coctionis inditia sunt, & quo pacto hæc præcognoscere oporteat: quando maxime futura sint: dicetur quidem diligentius: & in his quæ sequentur. Dictum uero fuit etiam nunc ꝙ consyderare oportet quantū distant præsentia cruditatis signa ab his quæ aderunt in manifesta coctione: & quis nam sit in morbo motus modus hoc est utrum acute / aut tarde: ueluti succēsa moueātur. Vtilissimū uero ad hoc magis uero summopere necessarium exquisite scire cognoscere: quantū inuicem distant / ac supabundant: & coctionis / & cruditatis signa: nam & cruditatis non paruam inter se habent differentiā: adhuc autē magis coctionis siquidē integre cruditatis inditia in primis quatuor diebus permaneant longum erit huic morbo principij tempus. Si uero mediocris in ipso apparuerint: longum quidem & hoc erit sed non priori. Similiter si autem parua fuerint cruditatis signa futurum etiā principij tempus paucum erit his addenda sunt & illa quæ ab Hippocrate dicta sunt lōgioris temporis esse significatiua de quibus plenior nobis erit in sequentibus: sermo nūc autē gratia exempli huius aphorismi meminerimus frigidi sudores: cum acuta quidem febre mortē significāt: cum mitiori uero morbi prolixitatem: nam si in primis diebus pręualētibus adhuc cruditatis signis talia signa apparuerint principij tempori addent: & liquet ꝙ etiam tempus ascensus longius erit atq; eadem ratione status post multum tempus occurret. Sic autem

& morbi solutio: quare nõ solum primi temporis in primis diebus ali-
quam habebis artificiosam coniecturam: sed etiam sequentium exqui
sitius autem & magis ipsa præcognoscet si succedentibus quaterna-
rijs mentem adhibueris: nam primus qui debilis coctionis signũ ostẽ
dit ipse manifestius reliquum pricipij indicabit cum iam hoc tibi sine
ulla dubitatione constabit/ ꝙ uniuersum illud tempus in quo nullum
est manifestum coctionis signum primum est ex quatuor temporibus
morbi quod nos principium nominamus: nam si ad hoc respexeris ni
hil erit amplius difficile inuenire si in tot primis diebus ab his quę pri-
mo die apparuerunt tot iam abscesserit quot erunt reliqua transigẽ-
da usq; ad manifestam coctionem: inde autem ascensus incipit: sed in
hoc v; aliqua defecta crisis apparebit. Quẽadmodum paulo antea
in ægroto qui lateralem morbũ patiebatur ostendi/ uel si morbus ex-
pectauerit integrũ statum: sic & crisis integra erit. Sæpius uero neq;
ulla fit crisis post status tempus: sed paulatim morbus soluitur longo
tempore coctionem recipiens. Quo pacto autem anteq̃ fiant hæc fu-
tura præcognoscere oportet in sequentibus cõmentarijs explicabi-
tur: nam in ipsis liquido ostendam quãdo in ascensibus / quando etiã
in statibus morbus crisim habeat/& quãdo sine ulla omnino crisi pau
latim coctus dissoluitur & clarum est ꝙ huiusmodi solutionẽ/neq; cri-
sim nomino/si qua uero uniuersa fiat permutatio: & multo magis ad-
huc eam quæ antecedit agitationem ita appellare consueui: & qui-
dem harum præcognitiones in sequentibus dicam. Melius enim non
solum ꝙ in hoc tempore integram morbus habebit solutionem: sed
vtrum cum magna aliqua pugna/uel sine uexatione atq; periculo ali
quo intelligere: hæc igitur omnia in sequentibus commentarijs ostẽ-
dentur: & præterea bonarum aut malarum crisium præcognitiones
integrarum quoq; ac defectarum: in horum uero omnium principio
præponam ipsorum morborum inuadentium dignotiones. Quoniã
enim & ab ipso morbo diximus oportere quædam de temporibus sin
gulis noscere: ac pręterea a statu anni/& ab alijs quæ diximus nisi eo-
rum omnium status a primo die aliquam haberemus cognitionem si-
mile quodam multis medicorum iuniorum patiemur: nam sicuti illi
utrunq; ignotum circulo demonstrare conantur / uel ex his quæ ma-
gis obscura sunt manifestiora sic & nobis accideret / nisi uniuscuiusq;
morbi formã: statim in primo die aliquo modo dignosceremus. Opti-
mum igitur si in ipso primo die: & hoc milies iam fieri posse probaui-
mus & tertia nos & quarta nos & quottidianos circuitus in primo sta
tim die considerantes. Si uero aliquando in hoc manifeste dignosci
non posset: tunc coniecturã aliquam artificiosam habebimus ex qua

bonam uictus rationem instituere incipiemus. Exquisitiorem autem assequemur in secundo die / uel omnino in tertio uel quarto: & hoc igitur ipsum melius foret ostendere / & præbere inditia eorum quorum a primo die statim exquisitam possumus habere cognitionem. Eorumque etiam de quibus coniecturam aliquam non rudem habere posse speramus / & tertio uel quarto exquisitius distinguere: rursus igitur incipientes a prima secundũ librum: reliqua etiam singula quæ promisimus conuenienti ordine prosequemur.

PRIMI LIBRI DE CRISIBVS FINIS.

QVot ſicuti eſt exqſita tertiana / ſic & quotidiana / & quartana. Caput. primũ.

Quot præter eas febres quæ exquiſitæ circuitus habere dicuntur: ueluti quotidiana / & tertiana / atqꝫ quartana quæ in infebritationem deſinunt ſunt quędam aliæ in idem genus cum intermittẽtibus coeuntes continue. Caput. ſecundum.

Quot earum quæ exquiſite quottidianæ & tertianæ & quartanę ſunt ex prima acceſſione anteq̃ ſecunda ſuperueniat: poſſumus habere cognitionem. Caput. tertium.

Quot oporteat primum in ſimplicibus diſpoſitionibus dignoſcendis exercitari q̃ citiſſime ſingulis in morbi principio: deinde ſic ad cõpoſitoꝝ morboꝝ notitiã accedere. Caput. quartũ.

De dignotione febrium quæ aut inflammationes / aut humorum ſequũtur putredinem. Caput. quintum.

De ephemerinaꝝ febriũ natura ac dignotione. Caput. ſextũ.

INCIPIT SECVNDVS DE CRISI-BVS LIBER.



ICTVM QVIDEM ET IAM ANtea est ab initio sed & nũc etiam melius est cõmeminisse : ꝙ siue uniuersam ex morbo transmutationem siue subitam tantum siue bonam siue eam quę antecedit omnes ueloces alterationes conturbationẽ quispiam uelit nominare crisim non esse meum hoc in loco propositum definire sed quo pacto optime quispiam has omnes iam pręsentes dignosceret & futuras præcognosceret id esse huius sermonis institutũ: At cum id quod maximum atq; ad hęc omnia summopere est necessariũ iam ostenderimus morborũ scilicet tempora iam pręsentia cognoscere & futura pręcognoscere deinceps cuiusq; ægritudinis cognitiones/ ac præcognitiones adnotauimus:& quoniã eas ex multis fieri demõstrauimus quorũ unum est ipsius ęgritudinis forma.Quo pacto & hanc optime quispiam posset primo die cognoscere ad hunc ꝭm librũ tradere distuli si quispiã nobiscũ affuit in curatiõe ęgrotãtiũ ex prima accessione & quottidianã febrẽ & tertianã & quartanã & semitertianã & eã quę ab ardore causon appellatur plurimosq; alios morbos pręnoscẽtibus ex ipso opere huius cõtemplationis habuit experiẽtiã ꝙ si nũq̃ talibus prędictionibus ĩterfuit equũ est hũc: neq; admirari de his quę dicemus anteq̃ ueritatem in ipsis experiatur sed neq; etiã damnare priusq̃ uniuersum sermonẽ nostrũ auscultauerit atq; usu ipso explorauerit audire quidem atq; intelligere ea quę dicuntur omnibus cõmune est ita enim a me clare explicabũtur ut neminem latere possit sermones aũt nostros experiẽtia cõprobare siquidẽ nobiscũ futurus est illi erit q̃ facile ꝙ si ipse ꝑ se ipsum explorare uoluerit nõ ęque expeditũ:uerũ & in pulsuũ differentijs dignoscẽdis excercitatũ esse oportet atq; omniũ artis operũ sufficientem habere experiẽtia uerã enim cognitionem non ex his qui male opinantur sed ex his qui recte pertractant comprobari fit uerisimile:hos igitur solos ad disciplinã atq; eorũ quę docentur iudicium sermo noster admittit reliquos uero qui medicinæ artem adeo dedecorarunt ut eam sex mensium fecerint disciplinam hos neq; iudices neq; discipulos adhibet:alterũ enim nõ possunt alterum nolunt: dicendum igitur iam quo pacto quispiam in

primo die morbi naturam agnosceret: diem autem per totum hunc sermonem nostrum in eo accipimus significatu: ut non solum lucem sed noctem etiam complectatur: sicuti & mensem ex triginta diebus constare dicimus non id tempus tantum quo sol supra terram fertur appellantes diem sed etiam illi tempus noctis adijcientes: sic etiam quodammodo annum dicimus tricentos & sexaginta quinq dies cõplecti sicuti aũt de diei nomine & de eius significatu distinximus eodem ut arbitror modo & de ęgritudine ostendere oportet q est dispositio ledens operationẽ & q duplex sępe consistit: hęc uero utraq in libris de morborum differentijs sunt demonstrata: simplicem itaq dispositionem nemo qui perspicaci sit intelligẽtia in primo die ignorabit: habet.n.propria indicia. Eá uero quæ cõmixta est non oĩbus per initia cõtingit agnoscere: neq uero absurdum est ad duplicis dispositionis cognitionem duobus opus esse diebus: sicuti si triplex fuerit tribus. At uero unam simplicem ignorare dispositionem absurdum/ & maxime turpe/oportet itaq in omnibus dispositionibus simplicibus exercitari: ut ex his singulis iam perfectas prõpte noscamus: nã nisi in hoc accurate antea laborauerimus: neq incipientem & paruã adhuc existentem agnoscemus sicuti neq oliuam uel ficum uel quercum nuper e terra pululantem poteris unquã internoscere si iam pfectas plantas ignoraueris sed q hoc etiam maius est neq ipsas iam perfectas simpliciter cognoscere sufficit sed nisi iam perfectas pręcognoueris nullam ex his quæ nuper natæ sunt separatim internosces: non tamen neq statim neq quamprimum. Cũ in istas incideris sed sicuti ex perfectis singulas non semel neq raro cõspicatus adhuc sufficiens ad prompte cognoscendũ factus es. Eodem arbitror modo te oportet & ex his quæ nup natæ sunt singulas non semel neq bis sed sępius cõtemplãdo sufficientẽ ipsarũ habere notitiam. Quare si quid eorũ quæ hoc in loco scribuntur ad exercitationẽ referre tentaueris: prima autẽ te experiẽtia fefellerit: nõ propterea statim desperaueris tãq̃ res sit impossibilis neq ab exercitatione discesseris: priusq̃ sæpius in eadem exercitatione pstiteris: neq enim qui sagittandi artẽ meditatione assequi student: licet sæpius in principio aberrent a meta uides ob id suũ exercitium intermittere/ aut propter aberrationẽ animo contristari. Quando igitur sagittandi artem minimam existentẽ: adeo ut etiam a mancipijs commode pertractetur nemo statim incipiens assequi integre potest qd de arte Asclepiadũ existimare oportet quæ tam multa indiget contemplatione & tam exquisita ac laboriosa in operibus exercitatiõe: siqdẽ unus ex eoꝝ numero fueris: qui pro rebus pulcherrimis atq honestissimis laborare institueris primũ

omnia quæ dicent in singulis morbis diligēter ꝑdisces: deinde in ipsis opibus exercitaberis: deinde ita de his iudiciū ferre tēptabis: nunqd uere an falso dicta sint: Quot si ut diximus ociosam & socordē uitam degeris/uel laboriosam qdē sed circa deteriora diuitias honorē & ci uilem potentiā ueritati prçferēdo melius tibi fuerit: neq hāc contem plationē attingere/neq in plenum ceno puteū aquā purā infundere nā & aquā & puteū una destrues neq quicq̄ iuuabis: simplicē igitur morborꝝ singulorꝝ dispositionē: iā.n.ad ueritatis amicū me cōuerto primū ipsam ꝑ se ipsam cognoscere stude ac circa hoc te exerce nō ex his solū quæ ipsi extrinsecus adiacēt qualis est cōtēplatio multorū sed primū qdē ac maxime ex his quæ ſm propriā insunt substātiā de-inde iā ex his quæ sçpius accidunt ueluti in ea febre quæ tertiana no-minatur nō hoc tantū aīaduertes: si tertio quoq die fiāt accessiones in infebricitationē desinētes: nam si duç tertianç uel duç quintanç fe bres sint singulis quidē diebus duç tertianç accessiōes habebūt: duç autē quintanç tertio quoq die quare uel duas tertianas unā putabis quottidianā uel duas quintanas unā tertianā sed formā ipsam febriū te inspicere iubeo: neq.n.insultibus accessionū similes sunt/neq ac-cessionibus/neq statibus/neq remissionibus/neq in caloris qualita-te/neq in motu arteriarꝝ/neq in his quç supueniūt accidētibus: si igi tur neq tertianā ipsam per se ipsam/neq quottidianā unq̄ inspicere licuisset obscura foret earꝝ dignotio/ sed qm̄ tertianā sepatim datur contēplari quādo incipit atq progreditur: & iam pfecta soluitur eo-demq modo quottidianā non admodū difficile est ab una quottidia na duas tertianas distinguere: age igitur primū incipe exercitari in ueris atq exquisitis typis: neq.n.aliud quicq̄ frustra scripsit Hippo-crates neq illud etiā ꝙ exquisite tertianç longissimus terminus est se ptem circuituū. Quçnā igitur est hæc tertiana exquisita: nullū.n.eius inditiū scripsit Hippocrates tale ut etiā vulgaribus esset manifestū. Sed si ego te manuduxero facile intelliges quā uocet exqsitā tertia-nā ꝙ si te ꝑ uolumina circūuolui permisero āteq̄ cōmode introduca-ris nō mō nihil utile disces/neq de tertiana/neq de aliquo alio mor-bo sed mille erūt quç obaudies. Cū igit legeris in aphorismis morbos q tēpore çstatis maxime abundāt esse febres cōtinuas & adurētes & tertianas plurimas primū aduerte ne hoc ipsum obaudias ꝙ çstatē in telligit non quç prçter naturā se habet qualē aliquādo ait in cranone fuisse cū pluuiç uiolēte ꝑ æstā toto tēpore descēdissent / sed si ordinē aliquē ac modū in singulis tēporꝝ statib⁹ adnotasti tu nūc ad memoriā reuoca ꝙ hyems quidē præ oībus anni temporibus humidissima est ac frigidissima: contraria uero ipsi est æstas siccissima/ac calidissima:

si uero contra hyems quidem sicca: ęstas uero humida fuerit temporum status haud secundū naturam se habet: neq; igitur æstiuæ ægritudines tempore ęstatis tunc abundabunt: neq; enim existimare debes ꝙ propter temporum appellationes singulę ęgritudines accidāt talis scilicet uel tales sed propter circūfusi aeris temperaturā: nā qualem hic naturā habuerit ita etiam nos afficit secundū hoc igitur uiebat Hippocrates cum uer autumno simile factum fuerit autumnales ægritudines expectare oportet: calidum uero & siccū æstiui temporis statum esse oportet quando exquisite suam naturā seruauerit sed si hæc ita se habent liquet ꝙ æstas quæ maxime talis existit plurimas afferet febres tertianas: nūquid igitur temporis status calidus & siccus magnum prouentum febrium tertianarum efficiet: regio autem calida & sicca nō etiam plusq̄ frigida & humida earundem feratior erit hoc etiam omnino clarum est sed nonne ęgrotantis temperatura hoc quoq; est necessarium: ꝙ si uictu calidiori ac sicciori etiā usus fuerit hoc est laboribus pluribus atq; uigilijs & curis atq; tristitijs cibisq; paucioribus ac biliosioribus non ne etiam ex hoc ipse se ipso biliosior reddet & ideo calidior ac siccior nam ꝙ ex causis calidis ac siccis flaua bilis aggregari consueuerit didicimus ab Hippocrate: tum ex multis alijs tum ex his quibus eam æstate dicit abundare hęc a me dicta sunt & iam tertianæ febris generationem didicisti quæ enim in æstate aduenerit calida & sicca cum etiam regio talis fuerit & laborantis natura similis & uictus qui antecessit ad idem perduxerit hæc potest esse febris tertiana & nos quidem hucusq; biliosam febrē sermone genuimus: nundū autem cōuenienter tertianā: nam si febres continuas & adurentes quas gręci causones uocāt: & tertianas plurimas & estas ipsa & aliæ quas antea cōmemorauimus causæ singulę faciunt cōmunis est usq; ad hoc cum febribus adurentibus tertianę generatio sed & hoc ita se habere uidetur & ipsa tertianę accessio ab acutissimis maximeq; adurētibus febribus nullo relinquitur sed quo differt ꝙ in hac per totū corpus bilis defertur/ atq; ideo uehemens fit rigor bilisq; superuenit uomitus, urinæ atq; sudores biliosæ sunt: dictum uero & de his alibi est in alijs uero adurētibus febribus quę nullam habent intermissionem flauæ bilis humor in uasis una cum sanguine contineri ostendebatur atq; hoc ipse a tertianis differunt q̄uis eo qui utrunq; facit morbum humore cōmunicēt ꝙ in his quidem intra uenas continetur: in illis uero cum uehementer moueatur per singulas corporis partes disseminatur quo fit ut delationis impetu ipsa per se ipsam expurgetur eadem causa est cur febris ex sudoribus atq; vomitibus finiatur/in adurentibus autē febribus singulę accessiones

ad infebricitationem non perueniunt: quoniam qui eorum causa est humor non expurgatur sed cum etiam in his bilis uehementius agitatur ac ueluti efferuescit iamque a natura inualescente compellitur tunc rigor superuenit & febris soluitur: nam a febre adurente inquit Hippocrates habito superueniente rigore solutio: quod uero nõ modo causa frigida sed & acris & calida rigorem possit efficere in libro de causis accidentium ostendimus addentibus nobis eos in quibus calidum atque acre medicamentum superimpositũ ulceri uehementer momordit atque inde natus est rigor & qui superfluitatibus pleni sunt fuliginosis deinde balneas ingressi horruerũt: sic enim & febricitantes & qui uehementem cruditatem patiũtur: & omnes quorum corpus superfluitatibus acribus redundauerit siue in balneis siue in locis uehemẽtius a sole calefactis siue quocunque alio motu agitentur statim quidẽ uidemus horrere: & si diutius in eisdem perstiterint ad rigorem concussumque perduci: quoniam ubi ad balneas atque exercitia uentum est qui interim humores cũ quieuerãt uehementius moueantur: hi enim omnes agitati & per sententia corpora uiolenter delati percutiunt/pungunt ac feriunt/atque hinc sensum inæqualem rigorem cõcussumque inuehunt: hęc quidẽ igitur alibi dicta sunt. Tertiana uero febris quæ ex flaua bile mota ortum habet rationabiliter statim ab initio rigorem affert nõ mediocrem hoc ipso primum a quartanæ rigore differens: quoniam pungi uidetur ac percuti corpus. Talis enim est in tertianis febribus rigoris sensus sicuti in quartana febre similem frigefactionẽ habet ęger qualis propter gelu tempore hiberno sentitur: nã & illud ostensum est quod in quartana febre atra bilis redundat sicuti in quottidiana pituita. Tertianam igitur exquisitã febrem fieri non contingit sine rigore uehementi pungente ac feriente carnem. Quartana autem febris neque primo die statim cũ rigore inuadit uehemẽti: nã progrediente ipsa atque aucta una etiã rigor augetur sensusque ægrotãtibus adest nõ quasi pungãtur sed potius contũdantur cũ quibusdã ueluti refrigerationibus usque ad ossa tendentibus: nã ita eos audire licet dicentes quod uideantur in ossibus pati laborem & carnem habere cõfractam. In quottidianis autem non antecedit rigor neque statim ab initio neque in progressu sed solum frigefactio: nũquid igitur hęc sunt tertianarum febrium inditia uel neque pulsus ullam habent cũ quartanis similitudinem: hęc enim paruos & debiles & tardos & raros adeo facit pulsus i inuasionibus ut nulla altera dispositio: tertianis uero parui quidem ac debiles tardique ac rari cum inuadunt pulsus necessario adsunt. Verum tarditas ac raritas nõ parum ab his abest qui in quartanis accedũt: nam in quartanarum principijs uidebitur tibi quodã

modo arteria esse alligata atq; ad interiora retracta neq; liberum habere ascensum: in tertianis uero neq; aliqd tale percipitur/tarditasq; prope accedit ad eum qui secundum naturam est motus. Cum uero quartanæ febres inuadunt q̄uis ægrotus iuuenis fuerit talis fit motus arteriæ qualis in ætate decrepita: his igitur omnibus legittimæ tertianæ differt accessio/ac præterea certus ordo/atq; æqualitas pulsibus inest: neq; enim in his aliqua in uno motu adest inæqualitas neq; etiā in collectione: quamuis hoc rarum sit & quod paucis accessionum principijs soleat accidere. Iam igitur hæc febris cum primum inuadit neminem illorū latebit qui sæpius ipsam sunt contemplati sed & adhuc magis in his qui uocātur ascensus/atq; augumenta: nā æqualem & liberam habet pulsus celeritatem: statimq; ad magnitudinem atq; uehementiam excitatur/hisq; omnibus frequentiam respondentem neq; ipsis ullum adest inflammationis signum. Iam igitur & sitim inuehit & hominē exurit & paulopost in uigore consistit/calorq; æqualiter quaq; uersum extenditur/nihiloq; plus thorax extremitatibus calet: & si manum apposueris in primo quidem occursu obuius fit calor multus atq; acris quiq; ueluti quodam cū uapore efferatur paulo vero post a manu superatur non ut in febribus malignis adurentibus accidit: contra enim ille grauiores ac molestiores quanto diutius perdurant apparent & iam bibendi tēpus adest ęgrotanti & statim post potum plurimus uapor calens per cutē exalat sudoris nuncius bilisq; superuenit uomitus uenterq; soluitur & biliosum mingunt nunc quidem unusquisq; exquisitam tertianam agnosceret incipit enim sudor vaporosus ac calidus quemadmodū in balneis totum uero ipsis corpus æqualiter sudat/talisq; est pulsus: qualis in his qui bene ualentes exercitantur & balneātur uelox scilicet ac magnus & uehemens ac frequēs: erat autem & statim ab inito æqualis sed pręter hæc omnia & ad infebricitationē desinit/uniuersumq; accessionis tempus ultra duodecim horas non extendens: nam hoc tempus longissimum est in ueris tertianis sæpius autem aliquando septem horas accessio continet nonnunq̄ citius aut tardius sed non multo finitur hanc quidem febrem si nundum noueris esse exquisitam tertianam: sed expectaueris deliram illa appellatum diatritum iam non esse thesalicus asinus sed potius lapis: si uero etiam ipso ægroto mingente urinam subruffam/& subflauam/& paulopost crassitudine mediocrem/uel albā nebulam uel suspensionem optimam fecerit iam non etiam lapis simpliciter fores sed is qui molaris nominatur siquidem hanc esse tertianam ignoraueris & exquisitam tertianam quæ ultra quartum circuitum non progredietur. Ruffa vero urina existente/neq; suspensione

aliqua neq nebula in primo circuitu apparente ad septem circuitus extendetur inter omnes autẽ tertianas illa simplicissima est quæ omnia illa nuper a me dicta exquisite tertianæ signa pręmonstrauerit in urinis etiam subsidẽtiam albam & leuem & æqualem statim in primo fecerit die: neq enim hęc ultra tertium progredietur circuitũ: nũq̃d igitur postq̃ diximus omnia legitimæ tertianæ signa quandam veluti ipsius geneologiã per capita facientes: iam ad aliud trãsgrediamur. Accessio si quidem incipit cum uehementi rigore faciens quales diximus pulsus deinde paulopost augetur properatq ad summum rigorem cum his quæ diximus omnibus deinde soluitur eo quo diximus modo ipsius vero generatio anni constitutionem aridam & calentem requirit & ut sumatim dicã æstima. Aetatem vero consistentem & naturam biliosam quæ in laboribus vigilijs curis & inedijs extiterit & si tibi libet his etiam adde propter lapideos methodicos quod consueuit pariter Archygenes adscribere sit scilicet ita vt pręsens constitutio multas tertianas per populum vagantes fecerit: vt artificiosis inditijs vulgarem quidem ueram tamen coniecturam adiungens fidem pręcognitionis adaugeas nunquid per deos nundum etiam dicemus hanc esse tertianam: sed lanificum diatritum idest tertiam diem expectabimus quam delirus. Thesalus inter mulieres educatus sub patre scelesto lanas cedente male audebat dicere in Hyppocratem & reliquos medicos veteres superbe inuehens qui omnia medicinæ Theoremata stantia ac firma pronunciauit tertianam febrem inuadẽtem nequit agnoscere: sed diatritũ expectat hoc siquidem admirabile est quæ quidem non erant certa hæc certa esse dixit omnia autem quę uere certa erant ignorauit sed huius quidem vetulæ nec meminisse conuenit. Postq̃ uero exquisitam tertianã iam patefecimus ad exquisitam quartanã transire tempus est cuius principium quale sit iam diximus antea ꝙ videlicet nihil simile habeat in rigore ac pulsibus cum initio tertianæ nunc reliqua transigamus/sed neq id ratione caret vt pulsus qui in accessionibus sunt q̃uis antea enarratos iterum repetamus: si enim cognoueris pulsum ægrotantis naturalem vel in altero ipsius morbo per initia accessionis affueris nihil amplius expectabis quin febrem inuadentem quartanam esse pronunties: nam eximia quędam ad tarditatem ac raritatem conuersio fit. Ego quidem nõnullos meos familiares quorum pulsus exquisite cognouerã/Iam ingruẽte accessiõe contẽplatus ꝙ tale principiũ nullius alterius q̃ quartanę febris fore contingeret demonstraui atq ita euenit. Tu uero si artis quæ circa pulsus uersatur magnã non habes peritiam deinde raritas ac tarditas eorũ te aliter lateret securius

tamen uelles discernere præcepta Hippocratis hoc in loco ad memoriam reuoca qui tempore æstiuo tertianam: Autumnali uero quartanam abundare asseuerat: primum uero hoc ipsum consydera: nunquid autumnus frigidam & siccam & inæqualē habuerit temperaturā & tunc magis sperabis quartanos circuitus in ipso fore frequētiores post hæc si regio ipsa talium febrium sit generatrix: & si ægrotātis natura atræ bili obnoxia sit talisq̧ ratio uictus antecesserit quæ huiusmodi humorem aggregauerit: & si eo tēpore quartanæ febres populariter fiant: hæc autē cum illis quæ deinceps dicentur obsignabis si homo lienosus fuerit uel febres erraticas passus sit si augmentū & status plurimum conrrarij fuerint tertianis febribus / & secundum caloris motus & pulsuum & pręter hęc omnia si tenues albę & aquosę urinæ fuerint: nam hę omnino tertianarū urinis dissimiles sunt: tertianā quidem a quartana qui primo statim die nescit distinguere / neq̧ oino medici meretur nomen: quottidianā autē a tertiana discernere facilius est: neq̧ enim primo statim die cum rigore inuadit sed progressu temporis refrigerationes potiusq̧ rigores ipsis adueniunt: neq̧ ullus ordo autem æqualitas pulsibus assidet cum primum accessiones fiūt: nouimus autē q̧ & in augumentis motus uelocitas magnitudoq̧ atq̧ uehementia: quæ omnia tertianis perspicue adsunt quottidianis non adsunt / sed neq̧ deurunt neq̧ nudari corpora & palia iactari cogūt / neq̧ multum aut frequenter respirare / aut ueluti flammam ex ore efflare frigidumq̧ potum expetere: uerum isti cum febricitent minime sitiunt urinæq̧ ipsis in primis diebus tales sunt / quales quartanis incipientibus adsunt / atq̧ in primis diebus minime sudant / sed progrediente tempore hoc etiam illis aduenit: a tertiana quidem adeo manifeste differt ut nihil cum ea simile habet: ad quartanam autem propius accedit / sed & ab hac differt manifeste primum quidem pulsibus quos in ægrotis familiaribus quispiam deprehenderet / sed & rigore etiam atq̧ alijs extrinsecis omnibus propter quæ accidunt: nam & natura egent humidiore uitaq̧ ociosa plena crapulis: sic igitur & in pueris assidue fiunt / ac per rarum est quin & os uentriculi / & epar in ipsis male afficiatur / sed & cruditates antecedunt plurimæ & coctionis moræ & accidi ructus & cum primum febrire incipiunt præcordia ultra naturæ habitum penitus intumescunt: magna uero ex parte inflantur ac distenduntur color his cum paliditate: albus etiam cum accessio declinauerit / taliumq̧ ægritudinum hibernum tempus ferax est & status temporis humidus & eiusdem naturæ locus & accessionum principium tardius mouetur: ita quidem quottidiana tertiana & quartana primo die inuicem discernuntur: continuas autem

febres quæ idem genus cum illis quas nuper diximus habent quispiã exercitatus: neq; in primo die agnoscendi ac distinguendi facultate carebit. Secundo uero die si mentem adhibuerit: neq; si etiam fuerit inexercitatus: voco autem febres continuas idem habere genus cum singulis intermittentibus cum tertiana quidem exquisita: exquisitam ardentem: cum quottidiana uero eam quæ quolibet die facit accessionem sed nunq̃ desinit in infebricitationem: sic & cum quartana illam quæ quarto quoq; die similiter: nam exquisita febris ardens cũ omnia alia seruet exquisitæ tertianę inditia eo solo differt q; neq; cum rigore inuadit/neq; ad infebricitationẽ desinit. Quæ uero quottidie accessionem facit quando & tempus anni / & constitutionem/ & ætatem/& naturam corporũ/& regionem/& uictus rationem antecedentem/ac pręterea pulsuum formã/caloremq; eundem habuerit cum exquisitis quottidianis non peruenerit autem ad infebricitationem idem genus cum illis obtinet: eodem modo & quæ quarto quoq; die accessionem facit sine vlla media interposita febris quiete eiusdem est generis cum quartana / & palam est q; neq; rigor in ea accessiones antecedit/neq; sequetur sudor: sicuti neq; in febre ardẽti fit horum neutrum/neq; statim ab initio/ neq; deinceps vsq; ad crisim fieri possibile est: in his igitur dignoscendis primum se quispiam exerceat/ atq; inuicem distinguere studeat simplices atq; impermixtas eiusdem generis febres quas ob hoc ipsum legiptimas atq; exquisitas veteres medici nominarunt. Nam quæ in sola flaua bile febris accenditur sine aliquo uisceris vitio: siquidem manente adhuc intra uasa bile accendatur exquisita febris ardens nuncupatur: si vero per totum corpus deferatur tertiana: sic & si ab atra bile fit febris cum mobilis est quartana fit febris. Cum vero immobilis illa quæ quarto quoq; die excrescit: sicuti si ex pituita ortum habeant/ vel quottidianæ sunt/uel quæ singulis diebus accenduntur: nam quæ ad infebricitationem desinunt febres. Eandem hypothesim cum continuis/de quibus diximus habent vno solo differentes q; per uenas/ vel totum corpus in eis deferuntur humores / quare & reliqua ipsis comparia adsunt: quia uero cum rigore / uel sine rigore/& cum vomitibus quibusdam vel sudoribus fiunt / uel sine his differentiam habent continuam quidem nomino febrem quæ ad infebricitationem antequam ex toto soluatur non desinit. Cum vero neq; declinatio aliqua sensibilis apparuerit: semper uero a primo principio febris usq; ad crisim similis perseuerauerit. Erit & hæc ex genere febrium deurentium: ab eisdem uero acutie differet/sed neq; in primo die uel secundo possibile est huiusmodi febrem pręnoscere: neq; aliter utile: sufficit enim

genus agnoscere quot scilicet biliosa fit / atq perurens & peracuta: neq enim si etiam synochon ipsam nominaueris/ut quidam medici faciunt appellationis ratione a febribus adurentibus differt: sicuti neq ob id q tres synochi differentias agnoscentes proprium singulis ipsorum nomen imposuerunt has quidem epacmasticas idest increscentes: has uero paracmasticas idest decrescentes has aut acmasticas & omothonas idest in eodem uigore / atq tenore perseuerantes nominantes iam ex hac diuersitate appellationum differre secundum genus est existimandum. Quare neq ad præsentem tractatum eorum dignotio plurimum confert: hæ enim omnes in prima septimana dijudicantur: hoc uero in præsenti est necessarium aliquam totius morbi constitutionis ac crisis in primis diebus assumere cognitionem: si enim exquisita tertiana fuerit intra septem circuitus: si uero exquisita febris ardens intra primam septimanam necessario finietur: omnino autem diuturnæ sunt / & quottidiana intermittens/ & illi adherens continua: sicuti & quartana & quæ per quartum diē excrescit: quare tria erunt uniuersa simplicium febrium genera singula uero ipsorum in duas primas differentias secabuntur/uel enim intermittentes uel continue febres erunt/ & primo die statim inuadentes dignoscentur: Aliæ uero in ascensu: aliæ in summo earum uigore: quædam in primis declinationibus / vel febre uacantibus intermissionibus. Quot si morbus compositus fuerit non æque facile dignoscentur. At hic maxima intelligentia atq exercitatio est necessaria. Intelligentiam igitur propriam suapte natura possidens uel minime possidens quispiam accedet: exercitationem autem ea quæ nunc dicetur meliorem nemo reperiet. Oportet enim ipsum ad hoc exercitari ut simplicem febris speciem agnoscat/atq ita deinceps ad compositas transgredi: Dupliciter vero compositum genus febris constituitur: in prima quidem sectione/ uel quia hæ quas diximus febres citra alicuius mēbri passionem cōmiscentur/ uel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accenduntur. Nam in utraq harum differentiarum. Alteram rursus sectionem fieri contingit: nam quæ citra membri passionem consistunt dupliciter commiscentur. Aliquando quidem complicatæ: nonnūquam vero per se totas confusę. Membra quoq inflammata / & ipsa quædam ueluti complicantur. Tantūmodo quædam autem ueluti confusionem quandam habent dispositionum: primum igitur exercitari oportet ad hoc / ut complicationem cognoscamus: Deinde ipsam confusionem a febribus incipientes: febres quidem complicantur vnius generis cum alijs eiusdem generis vel unius speciei cum alijs eiusdem speciei: contin

git uero nonunquam ut etiam differentes: nam quottidianæ tertianis/& his quartanæ & quæ eandem speciem seruant inuicem plærunq; complicantur quo fit ut sæpius idem homo tres quartanos habeat circuitus: sed hos quidem nõ est difficile agnoscere. Quandoq; vero aliqua ex intermittentiũ genere cum continua complicata difficillimam vixq; explorabilem facit mixtionem de qua deinceps dicemus si prius omnes quas proposuimus simplices differentias transegerimus: nam sicuti febres ita & patientia loca mixtionem recipiunt vel quia differentia mẽbra propriam singula febrem accendunt/uel dispositio mixta ueluti inflammationis quæ erisipelati aut erisipelatis q; inflãmationi commiscetur: sed in his omnibus mixtionibus dignoscendis exercitari oportet quando iam exquisite omnes earũ formas simplices tenuerimus: alia enim est forma febris ex latere & ex pulmone atq; epate ortę: sicuti etiam omnes alię febres quæ ex inflammatione partium nascuntur diuersificantur: sed & aliæ rursus formæ sunt earum quæ ex erisipelate accidunt & febris ardens maligna uel pulmonis aut epatis aut uentriculi erisipelatibus aduenit: distinguere autem oportet in singulis ægrotantibus: primum quidem si sine loci passionem sit febris/uel ex humorum putredine/uel quia solus spiritus sit alteratus: Deinde si membrum patiens febris sit causa/& quęnam sit eius dispositio: vbi uero horum notitiam exercitatione comprehenderis: tunc eorum omnium mixtiones inuenies. Nunquid igitur nunc a me exiges ut vel de patientium locorum uel febrium omnium complicatione recenseam & ipse rursus operis damnabis prolixitatem: hoc enim admirandum plurimi hominũ patiuntur ut pauca discere expetant & nihil prętermitti: Decem igitur Archygenis de febrium dignotione uolumina / cum dicant esse longa solum legere compendium instituunt/neq; hoc ipsum omnes: sunt autem qui & illum damnent quoniam uolumen integrum de febris notione conscripserit atq; ideo hunc nolunt attingere siue quicq̃ audire aut discere quantum Erasistratus in febris notione aberrauerit. Cum uero exigunt sibi aliquid de febribus enarrari: primam statim differentiã omnino non admittunt q; videlicet quædam ex locorum passione. Quædam autem sine illa consistunt: idem etiam circa crises patiuntur si quid prætermissum fuerit repręhendentes: uerborum tamen damnantes prolixitatem. Cum hæc duplex sit ueluti hoc loco distinguam: quarum vtranq; cum ipsi uituperent magis tamen sermonum carpũt breuitatem: hanc quidem ut quæ aliquid ex his quæ sunt necessaria prætermittat/uel saltem obscuram tradat doctrinã prolixitatem uero quæ omnia enarrat oportuna / atq; vna falsas aliorum

opiniones refellit longas esse nugas autumant / eosq; qui solum utilia docent collaudant: rursusq; aduersus eos qui hæc tantum dicunt contrarias aliorum opiniones obitiunt temeritatemq; reprehendunt eorum qui sine demonstratione aliquid proferentes dignum putant vt eis fides adhibeatur: non tolerant autem vel eos qui vtilia latius edocent: quare neq; mirandum si eos / qui de crisibus sermones habentur: eodem modo accusabunt breuitatem quidem vituperando vt quæ simul obscure doceat / & multa prætermittat / neq; plura audire sustinendo / atq; insuper quod paulo ante dixi reprehendendo. Nam & de patientibus locis archygenes tres libros conscripsit: optime quidem omnium qui circa eandem materiam fuere versati: hæc igitur si in præsentem tractatum transferre tentarem / atq; his præterea addere / quæ a nobis inuenta sunt prolixitatem operis accusabunt. Et si etiam de febrium differentijs omnia hoc loco transigerem: multo etiam magis viderer illis esse prolixius. Quot uero nullus scribendi modus mordacitatem possit effugere tam est antiquum / vt etiam Plato huius rei meminerit: his vero ita se habentibus mediam sermonis formam elligere / optimum mihi uidetur. Quid autem est medium? Quod ego mihi videor attingere omnia illa demõstrans quæ oportet ex necessitate cognoscere / qui recte præuisurus sit morbi solutionem qualis quoue tempore futura sit: non omnia quidem hoc loco transigens / sed ea enarrans quæ ab alijs obscuræ sunt tradita: quæ vero prætermissa hæc addens. Quæcunq; autem manifeste / ac recte sunt a veteribus scripta transcribere / aut his quæ sunt ab eisdem male dicta contradicere vt longum opus euitaui. Postquam igitur cum in primo sermone aphorismum Hyppocratis exponeremus illud ostendimus quot ex ipsius morbi natura non paruam licet occasionem accipere ad futura prænoscenda: mirum vero multis videtur si in primo die quispiam morbi speciem agnouerit demonstrare tentauimus: id quidem forte fore difficile: non tamen impossibile est / viamq; qua hoc facere oporteat exposuimus hic mihi scilicet a sermonis prolixitate abstinere uisum fuit / atq; eos qui hæc uellent exquisitæ cognoscere in Archygenis commentarijs de locis patientibus exercitari iubere / atq; insuper in commentarijs de Typis / & febrium notis: nam & forte nos in eosdem locos tractatus edemus / ut & quæ a veteribus nostris sunt inuenta transigamus / ac quædam quæ non recte sunt ab Archygene scripta subtrahamus: omniaq; dilucide aperiamus: quod vero ad præsens attinetur in illis oporteret exercitari. Rursus igitur quantum huius interest operis illius repetentes nos transigamus: Interest autem

uiam tradere exercitationis de compositis morbis qualem nuper de simplicibus fecimus: exquisitas enim febres/siue intermittentes siue cōtinue statim a principio noscere datur: quæ uero ex mixtione aliarum uariantur/atq; adulterantur difficile quidem est in die prima nō tamen impossibile agnoscere: plurimas quidem in secundo uel tertio uel omnino quarto die exquisite possumus inuenire: nulla enim est/ neq; species/neq; genus morbi quod circa tertiam uel quartam diem cuius naturæ sit non possit innotescere. Inuadat igitur febris aliqua horrida simul atq; omnino inæqualis in pulsibus atq; in eo qui totum corpus calore sentitur: ut sæpius prope statum esse existimetur / uel medium augumenti obtinere. Rursus uero horrida fiat, & pulsus minores simul & debiliores ac tardiores & rariores habeat: & calorem quidem ab extremis partibus recedentem: circa uero uentrem / atq; thoracem redundantem hanc non absq; ratione quispiam hemitriteum fore speraret / uel potius iam esse: a multis uero in tertio die noscetur: sed hæc quidem mixta est ex biliosa & pituitosa febre: de quibus antea sermo habebatur non iam inuicem complicatis: sed per se totas confusis: quæ autem ex complicatione fit quadrupliciter consistit uel tertiana ac quottidiana commixtis uel ea quæ singulis diebus accessionem facit continua alteri quæ per tertiam uel tertiana ei quæ singulis diebus accessionem facit continue / uel quottidiana ei quæ per tertium continue nulla ex his mixtionibus in primo die exquisite cognoscitur. Secundo uero instante die agnoscere facile est ac multo magis tertio/rarumq; est ut quarta dies ad id sit necessaria: fiat enim si ita contigerit in prima die accessio una cum rigore: Deinde calida atq; deurens febris accendatur ardenti similis ac sitibunda/ atq; ad statum celeriter properet pulsus æquales habēs magnos atq; ueloces/uehementesq; atq; frequentes: sit autem una cum pulsibus & calor æqualis omnino: deinde cum uomitu & sudore finiatur: & quædam infebricitatio succedat iam manifestum est huiusmodi accessionem esse tertiam periodi propriam: fiat autem & in sequenti die quottidianæ accessio: neq; enim de eisdem milies est necessarium dicere hic mentem adhibere oportet ad horas accessionum ut aliquid de die tertio prænoscas: nam si tertianæ febris accessio circa primam horam fieri debeat: circa undecimam autem quottidianæ: sic quidem manifesta erunt utriusq; principia / & magis si longiori interuallo disiungentur: si uero utraq; eadem hora inuaserit mixta erit omnino accessionis forma: & ei qui inspicere diligentius quiuerit: quædam apparet facta confusio quottidiani & tertiani circuitus. Distinguit autem eos manifeste quarta dies cum tamen

sint artifici etiam in secundo cogniti: adhuc autem difficilior intermittentium cum continuis mixtio ut pluribus omnino impossibilis uideatur: simul enim & febrem intermitti atq; haud sine febre hominẽ esse ex tali accidit cõmixtione quo nihil minus possibile esse uidetur: sed si quis & hic exquisite possit agnoscere utriusq; febris naturã manifeste comprehendet ꝙ neq; huiusmodi mixtio est impossibilis: nuper igitur quædam muliercula in paribus diebus horridam habebat accessionem semitertianæ exquisitę propriam imparibus diebus uero mane alteram quandam eam quæ præcesserat longe minorem ut altera die semitertianę febris accessio super accessionem aduenire uideretur quod in tali febre fieri consueuit: circa octauam uero horam diei altera inuadebat accessio cum rigore uehementi omnia exquisitæ tertianæ febris inditia afferens. Iam uero hęc confracta sudoribus ac bilis uomitu hora tertia noctis mox extendebatur ad diei paris horam secundam & cum iam quieti appropinquaret rursus illo horrida atq; inæqualis accessio succedebat quam in paribus diebus fieri diximus: deinde per totum diem maligne compressa: ac rursus adaucta vix occidente sole ad statum perueniebat ac declinare incipiebat hora quarta noctis: Deinde mane rursus super abundantes reliquias augumentum inæquale usq; ad octauam superueniebat horam: & cum deinde iam manifeste statum obtinere febris uideretur iam febrem hanc altera semitertianæ febris exquisite accessio suscipiebat: hanc nos febrem statim die secunda ex complicatione semitertianę febris atq; tertianę factam agnouimus: longe uero certiorem tertia dies prębuit cognitionem atq; in spem uenimus alterum tertianæ febris circuitum cito finem habiturũ/ alterum in longius tempus debere protendi quod etiam contigit: & tunc aperte uisum est in reliqua parte ægritudinis sola superesse semitertiana quæ principiũ quidem totius circuitus in die pari faciebat: in die uero impari superaccendebatur: tales quidem mixtiones non est uniuscuiusq; dignoscere. Si qua uero febris in prima die exquisite tertiana deprehensa: deinde die sequẽti similem priori omnino fecerit accessionem hæc longe cognitu facilior est duplex existens tertiana: sic autem & duę & tres quartanæ sæpius inuicem cõplicantur quas accessionum forma a quottidianis distinguit: neq; enim ꝙ singulis diebus accessio fiat hoc sufficiẽs signum est ad febres quottidianas indicandas sed & febris ipsius & accidentium forma: oportet igitur in unaquaq; re primũ artificẽ fieri quibus verbis usus est quidam ex nostris pręceptoribus admirandis: demum sic ipsa aggredi opera. Artificẽ autem fieri est primũ quidem & maxime totius arti subiectę materiæ simplices uires agnoscere mox ipsa

rum compositutas quot & quales sint: nam de medicamẽtorum com positione atq usu eadem est doctrinę uia: queadmodum in cõmenta rijs de ipsis scriptis ostendimus cum duplex materia medicis adsit al- tera in qua aduenit finis qui est ipsa hominum corpora: secũda uero auxiliorum a quibus fit finis ea quidem quæ est de medicamenti tra- ctatio ad secundam materiã attinet: at quæ nunc instat ad primã: nũc enim discere oportet in his quę de febribus sermones habẽtur ꝙ tria sunt omnia quæ ex humoꝝ putredine febrium accenduntur genera: quędam enim ex flaua bile hęq plurimę sunt: quædam vero ex atra/ quædam ex pituita consistunt: hic uero sermo haud parui momenti est: quid nã patiẽtibus dictis humoribus febris accenditur: neq.n. his fm naturam se habẽtibus/ sed in hoc sermone etiam illud ostenditur ꝙ nõ sit admiratione dignũ si ex frigidis natura humoribus putrescẽ tibus febris accẽdit: & ꝙ oĩs aliaꝝ febriũ uarietas ex hoꝝ fit cõmix- tione sic & quæ ephimerę & ecticæ febres dicuntur/ alia duo genera sunt ab his quę acutę febres nominãtur separarę & ꝙ febris acuta uel aliquo dictoꝝ humoꝝ putrescẽte uel mẽbro inflãmationẽ patiẽte fit & ꝙ inflãmationis uocabulũ non fm antiquã consuetudinẽ sit audiẽ- dum: hæc uero omnia multis digna admiratione uidẽtur: queadmo- dum & id quod paulo ante dicebamus si queat vnq̃ intermittentẽ cũ continua commisceri sed nihilominus hoc si possibile sit nulla quiete ægrotãti adueniẽte solum intermittentes misceantur. At & hoc ma- nifeste ostendimus non tertianis tantum uel quottidianis intermittẽ tibus sed & quartanis accidere. Cum.n. plures inuicẽ cõplicãtur: siue eiusdem generis sint / siue diuersi secunda plurimũ anticipat adue- nire anteq̃ prima in quietẽ exquisitam desierit: deinde rursus tertia eodẽ modo succedit anteq̃ & hęc ad infebricitationẽ perueniat: hoc uero maxime accidit in longioribus accessionibus: nam in his quæ in- tra primum terminũ desinunt: ita autem uoco duodecim horaꝝ spa- cium uel multos necesse est cõplicari circuitus uel eam quæ ex inter- mittentibus cõponitur febrẽ impossibile est ad continuitatẽ perueni re: multas uero earum quæ ita cõplicantur febriũ medici qui circa ta lia nõ sunt exercitati: siquidẽ acutiores uideãtur omnes uocant semi- tertianas: si uero tardius moueant erraticas. Cum.n. semel potestatẽ acceperint & in semitertianis plurimas fieri remissiones existimãdi & in erraticis principia inordinata omnes hoc modo febres quaꝝ cõpo sitionẽ nõ agnoscũt uel semitertianas uel erraticas nominãt: cũ tamẽ sępius manifestum habeãt proportionis similitudinẽ: sicuti adolescẽs qui circa autũni finẽ cũ in prima die circa quintã horã cepisset febrici tare una cũ rigore breui: deĩde uespere profundo parũ sudauit mox

hora septima noctis anteq̃ omnino sine febre fieret parum rigoris habuit: postea cum paululum sudasset in secundo die mox circa horam decimam iterum facta accessione: ac deinde cum similiter sudasset in nocte: deinde tertio die hora secunda cum rigore cepit febricitare anteq̃ prioris diei declinatio in quietem desineret nobis igitur omne febris formam diligenter consyderantibus uisa fuit trium complicatio tertianarum: nam & quæ primo die ceperat hora quinta & sequenti nocte rursus hora septima / & quæ in secundo die hora decima & pulsus & caliditatem omnia propria tertianis habebant: sicuti etiam rigores atq; sudores: nulla uero ex his ad quietem perueniebat quoniam sequentis tertianæ accessionis principium anticipabat: sicuti si nulla altera febris successisset horis tribus aut quatuor alijs homo sine febre perstitisset: trium quidẽ tertianarũ cõplicatio in secundo statim die nobis uisa est manifeste: q; autem anticipando accessiones facerent tertio die primum cognouimus: nam hora secunda febris inuasit non quinta / queadmodum in primo: tertiani uero circuitus inditia omnia his quæ in primo die apparuerant attulit manifestiora ab hoc uero die: deinceps obseruantes omnes inuenimus accessiones duabus aut tribus horis anticipãtes quare & illa quæ primæ proportione respondebat in circuitu quinto die oriente sole facta est: septimo uero multo celerius ueluti circa horam noctis nonã: deinde quæ post hanc fm eandem proportionem in hora noctis septima & quæ sequuta est hora quarta / atq; ab hinc rursus quæ successit quarta & quæ post hanc quinta: deinde iterum sexta: deinde octaua quæ erat decima a principio accessio facta est fm uero similẽ huic proportionẽ & aliæ duæ post septimum circuitum non solum nõ anticiparunt / sed etiam tardius adnenerunt quando & mihi & alijs omnibus manifeste apparuit qui semitertianam febrem esse putarãt quantum sua opinione aberassent: nam cum accessionum prolixitas ad octo horas contracta esset ipsoq; accessionis insultu non amplius anticipante sed potius retardante duabus iam horis: tunc accessiones ad infebricitationem deuenerunt / atq; ita paulatim de longitudine minuentes quieuerunt primũ quidem quæ leuissima erat: deinceps quæ magnitudine secunda erat & tertia uehementissima inter ipsas quod & ipsum nõ mediocre fuit inditium q; statim ab initio tres tertianæ extitissent sed cuius gratia hæc omnia dicta sunt ad hoc rursus redeo q; oporteat exercitari ut exquisite noscamus omnes simplices dispositiones adeo ut cum sole consistunt primo die statim facile ipsas agnoscamus. Inuicem uero & sibi ipsis complicatas: & si non in primo die saltem in secundo uel tertio uel omnino quarto discernamus: nos

mus: nos igitur haud quaq̃ latuerunt tres istę tertianę in secundo die nõ ob aliam causam nisi q̃ earũ naturam exquisite noscebamus: tale enim quid accidit in morborum notitijs quod nobis omnibus in tota vita cõtingit: nam eos amicos qui nobis familiarissimi sunt ex longo ĩteruallo statim ac primo intuitu cognoscimus: si uero quempiam semel uel bis tantum uiderimus uel sępe quidem non tamen continue non iam æque istos neq̃ ex lõgo interuallo nec primo intuitu statim cognoscimus, sed nõnunq̃ diu ambigimus ac dubitamus: nũquid iste coriscus: an socrates sit ita & in morbis res ipsa se habet singuli propriam habent figuram quã quispiam sæpius contemplatus prõpte dignoscit ac pręcipue cum sola fuerit ac simplex: earum igitur febrium quæ sine loco patiente ex humorum accẽdũtur putredine tres sunt primę ac simplices formę & earũ scilicet quę ex pituita & quę ex atra bile & quæ ex amara ortum habẽt quas si quispiã studuerit exquisite dignoscere singulas seorsum ac solas non iam amplius difficulter earum mixtiones inueniret: earũ uero quæ ex locis patientibus accidũt iam forma cõposita est. Quædam enim loci iuditia pręseferunt: quædam autem eius quę ipsum offendunt causæ ueluti in morbo laterali locus quidem patiens est membrana quæ costis subtenditur: & cum inflammata sit necessario dolorem infert: quoniam neruosa est sed & hũc pungentem & longe extensum: Quoniam pars illa quæ patitur membrana est. Tales vero sunt sentientium membranarũ dolores & quidẽ: quoniam eadem pars unum exspirandi instrumentis necessario animal difficilem habebit anhelitum. Quoniam uero cordi proxima est: hunc quoq̃ facile inflammabit: si uero hoc febricitabit animal: sicuti quoniam pulmoni proxima est facile suum illi cõmunicabit affectum: cum præsertim adeo rarum/ac molle sit membrũ quod omnẽ substantiam humidam facile possit admittere tussiet igitur homo non tamen statim omnino spuet sed si quidem multũ ac crassum ab inflãmatione defluxerit cũ tussi expuet: si uero paucũ & tenue irritabitur quidẽ necessario ita ut tussis moueatur nõ tamẽ expuet anteq̃ collectũ simulatq̃ cõcoctũ ad multitudine crassitudinẽq̃ peruenerit sed hoc quidẽ dispositionis inditiũ est huius: non autẽ mẽbri patientis nã cũ passio sufficienter augusta fuerit & ueluti alligans in se ipsa uniuersum fluxũ cohibuerit tunc facit morbos laterales qui sicci nominãtur sed cũ satis relaxata fuerit atq̃ ad pulmonẽ dimiserit tunc iã isti magis tussiunt atq̃ expuũt: hoc igitur formã inflãmationis non autẽ patientẽ indicat locũ. Nũquid uero magis pituitosus sit uel biliosus humor his qui inflãmatiõnẽ facit ex accidentiũ forma cognosces, &. n. spumosa & flaua & ruffa & rubra & palida & nigra expuũt

ex his uero quæ quidē spumosa sunt fluxū maxime pituitosum osten-dunt: flaua autem biliosum in permixtū. Quæ uero russa sunt amarā quidem & ista bilem: sed non paucam serosam superfluitatem cum flaua bile cōmisceri significant: & multo ampliorem quando palida expuerint sic & nigra atræ bilis fluxū ostendunt: sicuti quę magis ru-bra sunt: plurimum quidem sanguinis: minimū autem amaræ bilis in eo qui inflammationem facit hnmore contineri significant/atq; ideo inter omnia sputa hęc sunt mitiora sicuti nigra magis exitialia. Et qui dem in hisce omnibus accidentibus magnitudines dispositionis ma-gnitudinē indicant/breuem autem indicant dispositionem acciden rium paruitates: nō igitur omniū omnia inditia sunt/sed singula unū quoddam peculiare demonstrant: nāq; & duorum uel trium rerum significationes esse uidentur si ea diligenter perquisieris/altero qui-dem suorū accidentium patientem locum: altro uero dispositionē/ altero ipsius magnitudinem/ altero eorum aliquem casuū qui subse-quūtur significare reperies: pulsus igitur laterali morbo laborātium hęc omnia indicat/sed non eodē modo omnia: sed qua quidem du-ram tentionem pręsefert neruosum esse locū patientē ostendit. Qua vero serrę instar significat esse inflāmationis affectum/Qua uero ue-lox simul & frequens ac magnus ad inflāmationem cōsequi febrem/ Qua uero singula quę diximus maiora aut minora existūt uel magnā esse uel paruā ostendunt dispositionem: mihi uero hæc exempli gra-tia dixisse sufficiat/neq; enim nunc de locis patientibus agere propo suimus: sicuti neq; de febribus/uel typis/uel causis: sed horum singu-lorum memini simul uiam quandam uolens ostendere qua sit in ipsis exercitandū quam si quis exercitationem habeat/& si nos proprium de his quę diximus tractatum nō scripserimus quispiam & ex his quæ in alijs scripta sunt uel ipse per se ipsum si perspicaci ingenio fuerit & diligētiam adhibuerit. Quod superest possit inuenire/simul autem & vtilitatem uolens demōstrare eorū quę dicta sunt cōmemoraui & de febriū differentijs & de typis & dispositionibus/& causis: ipsisq; pa-tientibus partibus. Nā in his omnibus exercitatum esse oportet qui debeat in primis diebus diligētet nouisse ęgritudinis formā: uel enim simplex est febris/uel composita/uel cū loco patiente/uel Epheme-ra/uel ectica: Quod si simplex fuerit omnino humoris inditia afferet: ex quo genita est/si uero composita ex quot simplicibus febribus erit constituta totidem humorum numero multitudinem indicabit. At si hoc illud etiā significabit nunquid morbus diu durabit/uel cito finie-tur: nam si humor pituitosus extiterit necessario diuturnus erit: lon-ge uero magis si atræ bilis naturam referet. At si ad flauā bilem per-

tinebit non erit diuturnus. Sic & locus patiens/ qui quidē motu mul-
to exercetur / calidusq; est ac rarus & principatum gerit acutiorem
morbum futurum portendit: qui uero neq; in motu continuo est fri-
gidusq; ac densus & sine principatu est ad longius tempus extēdi de
bere significat eodē modo & dispositio: siquidē difficilem motū ha-
buerit/frigidiorq; fuerit/& densior diu duraturū: si autem facile mo-
ueatur / calidiorq; fuerit ac rarior cito solutum iri. Eodem modo &
de causis iudicandū est. Quare si quis diligenter agnouerit totā mor-
bi hypotesim non paruam habebit ad prænoscendū portionem. Eas
igitur quæ cum magno & repentino certamine fiunt morborū solutio
nes/quas præcipue crisis nominari dicebamus. Earum quæ ex calidis
humoribus febriū accenduntur proprias esse est existimandum post
has quæcunq; membrorū sunt principatum habentium facile mobiles
& calidæ dispositiones: Ephemeræ uero & ecticæ febres/ & sine ma-
gna perturbatione & minime subitas faciūt permutationes: sed quo
niam & has per abusionem aliquando crises appellāt de istis etiam
deinceps dicetur: nūc uero finē imponere statuimus præsenti sermo-
ni ad unū omnia quæ antea diximus caput redigentes subitas in mor
bis trāsmutationes. Si uelis prænoscere necessariū est primo principij
& ascēsus/ac status/& declinationis habere cognitionē & præcogni-
tionem: hæc autē ipsa assequeris & ex ægritudinis forma & anni tem-
pore una cū illis quæ his correspōdent: ex circuituū etiā proportione/
atq; etiā ex mox apparētibus: ex morbi quidē forma ad has tres sim-
plices / & primas febres inspiciēs ad eā scilicet quæ ex pituita & atra
bile & amara generatur. primū igitur in his dignoscendis exercearis
quæ exquisite sunt / atq; legitime: sic enim aliquando poteris etiam
compositas inuenire. Tunc uero exquisitæ sunt atq; legitime quan-
do & ætas & anni tempus ac status: naturaq;/ atq; ea quæ antecessit
ratio uictus: præsentia quoq; accidentia & omnia simpliciter quæ an-
tea dixi humoris naturæ cōuenire affuerint: manentibus igitur in ue-
nis humoribus continue ex ipsis febres generantur: si uero mouean-
tur ac per totum corpus deferantur: hæ quæ cum rigore atq; horro-
re uehementi incipiunt: cum sudore vero omnino ad infebricita-
tionem desinentes: est autem ex ipsis tertiana quidem & quæ per
tertium accenditur breuis temporis: sicuti quartana / & quæ per
quartum diem accenditur longi. Minus vero q̄ hæc longi quottidia-
na / & quæ singulis diebus facit accessionem si has noueris expedi-
te cognoscere: haud quaq̄ difficulter eas quæ ex quorundam loco-
rum passione consistunt inuenies: nam in omnibus inflāmatis parti-
culis humorū īpactio quæ locū bene difflari prohibet statim q̄dē hu-

mores putrefacit simulq; calorem quendam malũ accendit qualis & in reliquis omnibus putrescentibus oritur: huius igitur caloris modus cum simplex fuerit earum alicui quas diximus febriũ necessario assimilatur uel potius si uerum velimus dicere una ex illis est uel ad amaram bilem uel ad atram uel ad pituitã attinẽs: audisti autem Hyppocratem quodam in loco dicentẽ: q os vocant acutos morbos quorũ febres magna ex parte continuę sunt quare si seorsum ac per se singulas febres noscere meditaberis haud quaq̃ difficulter: neq; cum polmonis/aut splenis aut epatis aut ventriculi inflãmatio aliqua affuerit formam ipsius cognosces totiusq; morbi usq; ad solutionẽ longitudinem præcognosces: omnino enim fluxus qui inflammationẽ efficit/vel flauæ bilis est/uel atræ/uel pituitæ. Si igitur impermixtę multæq; flauæ bilis fuerit: tunc facit crysipelata & eos qui herpetes nominãtur: sicuti nigrę uel cancros phagedenas aut elephantes aut aliquem ex his adeo incurabilibus morbum: quęcũq; uero ingruente pituita in tumorem attollũtur hæ inflationes nũcupantur. Simplex igitur & solus unusquisq; horum quos diximus humorũ quãlibet harũ quas cõmemorauimus facit ægritudinem: sanguini uero permixtus atq; confusus: Deinde in particulã aliquam decumbens/uel duriciei/uel inflationi uel erisipelati similes facit inflãmationes duriciei quidẽ is qui atræ bili miscetur: erisipelati uero simles qui amarę inflationi autem qui pituitæ cum uero ipse ẽm naturam se habens sanguis impactus in loco fluctioni obnoxio putruerit: hic quidem affectus inflãmatio est simplexq; ex ipsa febris accenditur similis maxime ephemeris quę ex inflammationibus inguinum accidunt: nam & ipsa inguinis inflãmatio ex bono sanguine fit: liquet autem q cum hic putrescere ceperit nõ amplius optimus remanet/sed iam ad amaræ bilis naturã transit/atq; in hoc illud seruatur triplex esse genus uniuersum simplicium febriũ. Quæ enim ex sanguinis putredine fit iam quodãmodo biliosa est siquidem in naturalibus sermonibus recte ostensum est q sanguis a moderato calore generatur: flaua autẽ bilis ex maiore: atra uero ex sufficiẽter imodico: qcq̃d igiẽ pingue & leue in sanguine est fit flaua bilis. Crassum vero ac ueluti fex quando immodice calefactum inaruerit atra flaua etiam bilis aliquando in atram conuertitur cum assata fuerit duplex: est.n. eius generationis modus ostensus: omnes igitur quę in particula aliqua febres accenduntur vnum aliquẽ ex dictis simplicem vel compositum habebunt characterẽ simplicem quidem quando sufficienter præualuerit unus aliquis ex humoribus dictis non simplicem uero quando alterius commixti potentia appatuerit: nõnuq̃ autem non solum apparet/sed æqualiter dominatur: & nõnunq̃ tres

simul uiribus æqualibus cōmiscentur sed sicuti qui scit & uinū & mel & aquam seorsum exquisite discernere neq; horū ignorabit tempera turam. Eodem ut arbitro modo neq; qui facultatē habuerit eas quas ante diximus febres singulas exquisite noscendi earū mixtionem igno rabit quare omnium talium principium est optimum tres illas febres posse exquisite discernere. Quottidianam tertianam & quartanam. Similes enim ipsis omnino sunt cōtinue eiusdem generis adiacentes non igitur ad plures atq; obscuras intentiones sed paucas & manife stas omnem tibi redegi exercitationem in his enim exercitatus haud quaq̄ difficulter in primis diebus formā ægritudinis perspectam ha bebis duo quidem genera febrium quo pacto quisqiam ab initio co gnoscat exposui: dico autem dua genera febriū & quod occassione membrorū quorūdam patientium/& humorum tantūmodo accen ditur reliquū est ut de tertio febrium dicamus genere quas epheme ras appellari diximus sunt autē ipsius tantūmodo spiritus passiones absq; humorū putredine aut membri inflāmatiōne nisi inflāmatis in guinibus accidant. Earum autem generationis sunt occasiones uigi liç cruditas & tristitia & timor & ira & curç deustioq; ac refrigeratio lassitudo & ebrietas & quæcunq; similia sunt quomodo igitur & has in primis diebus cognoscere oporteat deinceps expono cōmuniter omnium pulsus ad celeritatē & frequentiam promouetur & nōnūq̄ ad magnitudinem exquisite autem seruat eam quæ secundū naturā æqualitatem atq; molliciem & ordinem sic & urinæ nonnullæ quidē suspensiones nonnullæ uero subsidentias optimas habent quædam autem nebulas omnes uero bene colorate sunt sicuti & in omnibus calor uaporosus sed quibusdam statim quidē in primo contactu qui busdam uero posterius atq; omnibus ipsis absunt maligna acciden tia de quibus nos docuit Hippocrates in prognosticis hçc igitur cō munica signa sunt omnium febrium ephemerarum propria uero sin gulis quæ a me dicta sunt in primo libro artis curatiuç ad Glauconē. Nunc uero incohabo sermonem ab affectibus animæ a cura timore & ira & tristitia si q̄dē remanētibus adhuc animç affectibus cōsydera tio fiat ex pulsibus maxime tentandū est facere dignotionem quem admodum in libris de pulsibus scriptum est post autem etiam ex aliis inuestigandū q; si illi quidē affectus sedati fuerint dispositio uero re manserit debile quidem & hic in pulsibus inditiū inuenies. Earū quæ febrem antecesserunt passionum tibi autem etiam sine pulsibus reli qua omnia sufficient communes enim omnibus urinæ ruffiores adest autem his quidē qui ob tristitiam febricitant acritudo potius q̄ mul titudo caloris sicuti his qui ob iram contrario modo sed & tenuitas

corporis in his qui tristitia aut cogitatiõibus uexati sunt/manifestius apparet & oculorum cõcauitas & quædam insolita decoloratio: hæc quidem cõmuniter & omnium aliorũ qui quocunq; modo cogitationibus impliciti fuerunt inditia sunt sed pręcipue ex oculis discernendi sunt: ex his enim etiam insanis licet animæ affectum coniectura cõpręhendere: in agris autem manifestiora signa ei qui inspiciendi habeat facultatem sic quidẽ eos qui propter disciplinas aut meditationem aliquam cogitarunt/Eos autem qui nimium uigilarũt distinguit decolorationis modus/nam subtumida ipsis facies inest & oculorum motus: manifesti uix enim attollunt palpebras. Et humiditas etiam/ sicciores enim tristatis & cogitantibus concauitas uero cõmune omnium accidens est tristitię uigiliæ curarum nõ tamen & irę huic enim neq; oculorum cõcauitas neq; decoloratio manifesta & calor etiam amplior & qui celeriter ex profundo efferatur & pulsuum magnitudo non diminuitur quemadmodum in uigilijs tristitijs & cogitationibus. Quare iram quidẽ ab ipsis manifeste distingues illas uero inuicẽ quemadmodum antea diximus. Eorum uero qui ex lassitudinibus febricitant cutis est siccior plusq̃ in alia aliqua febrium Ephemerarum: sed hoc quidem omnibus qui ex lassitudine febricitant commune est in eo accessionis tempore quod usq; ad statum protenditur reliquo vero plurimis quidem quicũq; non supra modum fatigati sunt humiditates quędam uel uapor calidus ex profundo attollitur. Quibusdã vero etiam in his quæ statum subsequuntur temporibus siccitas remanet: fit uero hoc maxime his qui supra modum fatigati sunt uel frigefacti/uel deusti una cum lassitudine: & pulsus/etiam non eodem modo in utrisq; se habẽt: parui enim his qui supramodũ sunt fatigati: magni uero alijs sunt atquæ ex densata cute febres oriũtur: densatur autem uel frigefacta aut qualitate acerba subito ipsam inuadente ueluti accidit ei qui aqua aluminosa se balneauerit hæ solę ex omnibus febribus passio astricta sunt: licet autem ipsas ex tactu cognoscere sicuti & aridas febres quę ex lassitudine fiunt: neq; enim & harum densitas tactum lateret exercitatum sed & caliditatis motus est quodam modo rediens: nã in primo insultu mitis apparet acrior autem postmod ũeuadit si perdurauerit: sed neq; urinæ ruffę in talibus neq; corporis tumor collapsus neq; oculi concaui & sicci utiq; fierent sed sunt quibus & humidiores & prominentiores q̃ secundum naturam fieri videntur. Pulsus uero non quemadmodum in tristitia & cogitationibus vigilijs atq; immoderatis exercitijs minores / Earum uero febriũ Ephemerarum quæ ex inflammationibus inguinum accendũtur pulsus maximi sunt ueloces atq; frequentes calorq; plurimus & post sta

tum statim ex profundo atto illitur sed suauis: nam acre ac mordax minime omnium his febribus adest & rubida facies magna ex parte ipsis inest & ma or tumor urinæ subalbæ. Communis uero his febribus inest æqualitas pulsuum: nam ex ipsis paucæ admodum eam quę secundum unam percussionem inęqualitatem ostendunt sed neq; hę valde manifeste neq; liquido: dicta a me sunt & febrium Ephemerarum inditia: de ecticis autem non est pręsentis temporis sermo nulla earum enim in primis diebus sed in progressu temporis fit. Quare de his quidē in sequētibus disseremus: hic uero finē libro faciemus.

LIBRI SECVNDI DE CRISIBVS FINIS.

Quot earum quæ fiunt in morbis permutationum/sex sunt omnes differentiæ. Caput primū.

Quot eam quæ subita fit in morbo permutationē crisim simpliciter minari oporteat/& tunc maxime quando perfecta fuerit/& non veluti quædam earum defecta. Caput .II.

Quot eas quæ subitæ nominantur crises/necessarium est per excretiones & abscessus fieri. Caput .III.

Quot cum quadam perturbatione/& casibus terribilibus tales crises fiunt. Caput .IIII.

Signa quæ bonā crisim indicant. Caput .V.

Exemplum particulare in quibus & terminus crisis prænoscetur/& mos. Caput .VI.

Quot absq; crisi pereunt nōnulli. Caput .VII.

Quomodo aliquis præcognosceret vtrum per profluuium sanguinis/uel vrinas/vel vomitus/vel sudores/vel per aluum inferiorem crisis erit. Caput .VIII.

INCIPIT TERTIVS DE CRI- SIBVS LIBER.



ROPOSITVM NOSTRVM EST sicuti & prius dicebatur omnis in morbo mutationis pręsentis quidē cognitiones: futurę vero præcognitiones dicere. Quia vero sex modis istæ fiunt/tentandum est de singulis separatim scribere hac prius facta memoratione q sex sunt in morbis mutationū differētiæ/vel.n.subito ad sanitatē ueniūt / vel subito interimūt uel paulatim horum utrūq; contingit/uel mixtim paulatim quidē / uel.s. morbo decrescēre/uel ægri uiribus dissolutis: mixtim uero quādo subita aliqua ad melius uel peius cōmutatio facta fuerit: Deinceps usq; ad omnimodā solutionē uel mortē reliquū tempus fuerit absumptū. De prima igitur quæ repente fit permutatione dicamus quoniā omnium quas antea diximus optima est/atq; ideo ipsam per excellentiā crisim nominamus quoniā natura omnia quæ pręter naturā sunt superante exquisite perficitur. Ex alijs autē permutationibus: quæ quidem ad citam mortē terminatur mala crisis. Quæ uero aliquā effatu dignam faciunt mutationē non tamen integrā solutionē imperfectæ crisis uocātur: sicuti & quæ paulatim vel.s.uirtute debilitata/uel morbo contingunt q̄uis dissolutiones simpliciter non tamē crises nominātur. Sola igitur subita ad sanitatē conuersio simpliciter crisis nominatur. Et quidē omnino fit in subitis quibusdā excretionibus manifestis aut effatu dignis abscessibus. Quęcūq;.n.aliter quieuerint malignius retrocedunt: antecedit autē huiusmodi excretiones & abscessus non mediocris perturbatio in corpore ægrotātis: nam & anxietates & uigiliæ/& demētiæ/& graues somni/& difficiles anhelitus/& halucinationes/& difficiles sensus/& dolores capitis colli/& stomachi/& multorum aliorū mēbrorū: nōnullis uero auriū sonitus/& splēdores quidā uani ante oculos apparēt/& lachrymę inuolūtariæ effluunt/& vrina retinet/& labrū agitat/ aut aliqd aliud tremulū fit obliuio/& pręsentium ignorētia/& vehemēs accidit rigor/& plurimū accessio cōsuetā horā anticipat/& multus ęstus sitisq; intollerabilis seqtur clamāt & saliunt: sicuti furētes: neq; possint in eodē situ recūbere: Deinde multus sudor erūpit aut vomitus aliqs nōpaucus insequit aut uēter subito solutus est aut abundās fluxus sanguinis aut hæc oīa simul contin-

gunt unde nõ paruus iminet timor inspiciẽtibus: & q̄spiã homo vulgaris quũ istis adesset ipsa re cogẽte ita pronũciauit ꝙ iudiciũ de uita ęgrotantis tũc ageret: neq̨.n.medicoꝝ aliq̄s primus inuenit id nomẽ sed oĩo necessariũ est ut q̄ pręsens erat cõturbaret/atq̨ ideo exclamaret & crisim.i.iudiciũ rem ipsam nominaret: Decet aũt medicũ generosum/neq̨ turbari/neq̨ futuꝝ euentũ ignorare: melius aũt fuerit si se ad p̄noscẽdã futurã crisim exercuerit: neq̨.n. ista cognitio quæ habetur de p̄sentis crisis euẽtu multũ distat a p̄cognitione eiusdẽ futurę sed ex eadẽ cõtẽplatione utraq̨ recte perficit/& iã hæc oĩa dicta sunt partim q̄dẽ in.j.lib. de diebus criticis.i.iudicatorijs partim in duobus libris q̄ istũ antecedũt: Dicã uero & nũc oĩa sũmatim quæ vel p̄sentẽ crisim quo euasura sit ostẽdũt & futurã p̄mõstrãt: primũ q̄dẽ & maximum inter oĩa est cõsyderare coctiões ex vrinis & excremẽtis & sputis: sicuti ego millies dũ fiẽtibus crisibus interessem neminẽ unq̄ uidi intereuntẽ q̄ p̄cedẽtibus coctionibus crisim habuisset nõ tamẽ uigor ęqualis oĩbus signis est tribuẽdus sed in morbis q̄dẽ thoracis atq̨ pulmonis p̄cipue sputa sunt aĩaduertẽda nõ tamẽ urinaꝝ cõtẽplatio negligẽda sed & excremẽta sunt inspiciẽda. Si uero tãtũ febricitẽt sine alicuius uisceris passione aut inflãmatiõe hepatis uel renũ uel vesicæ uel splenis maxie urinis animũ oportet adhibere: sicuti si circa uẽtriculũ passio sit primũ excremẽtis alui: deĩde neq̨ urinę sũt negligẽdę: semp.n.quũ febris affuerit uel ex sola humoꝝ putredine accẽsa/uel ex mẽbro inflãmationẽ patiẽte p̄cipue urinas inspiciendas cẽseo atq̨ inde coctiones agnoscendas: sicuti & prius definiuimus: primũ q̄dẽ & maximũ instãtis crisis inditiũ sunt coctiões: secũdũ ãt ꝙ ab aliq̄ die indicatoria antea indicet cui ãnexa est diei indicãtis potẽtia. Deinceps aũt & speciẽ morbi & morẽ speciẽ q̄dẽ si tertiana uel quottidiana uel febris ardẽs uel pleuritis uel peripneumonia. Morẽ aũt si moderatus & mitis uel prauus atq̨ malignus: Deinde si formę morbi excretio respõdeat: si.n.sit febris incẽdẽs uel sanguis e naribus profluat uel post vehemẽtẽ rigorẽ sudor multus & calidus p̄ totũ corpus emanet/aut per uomitũ/aut per aluũ aliq̄d biliosum excernat/ita & tertiana uomitibus & excremẽtis biliosis & sudoribus toto fluẽtibus corpore finiri debet: plurimũ autẽ pituita in quottidianis febribus excernat & multi in toto corpore sudores fiant: finit aũt & phrenitim sudor optimus & p̄cipue si ex capite multus & calidus fluxerit sudãte simul reliquo corpore. Cõtingit autẽ aliquãdo ꝙ etiã per sanguinẽ e narribus profluẽtẽ firmiter finit nõ tamẽ lethargus aut pipneumonia fluxũ sanguinis amat iter ipsas aũt pleuritis mediũ obtinet locũ: minus.n.q̄ febris incendẽs & phrenitis: magis autẽ q̄ peripneumonia atq̨ lethar

gus pfluuio sanguinis soluit: soluit aũt lienis & hepatis inflãmationes sanguis e narrib⁹ pfluẽs quũ hęc uiscera una cũ acutis febribus habẽt inflãmatiões & oẽs quæ fm pcordia fiũt calidę atq acutę inflãmationes fluxu sanguis finiũtur: op3 aũt p directũ fluere sanguinẽ. Ex dextra qdẽ natre hepate patiẽte uel locis fm dextrũ hypocũdriũ positis ex sinistra uero cũ liẽ & pars eius aliq laborat. Iuuat aũt & sudor optimus oẽs quæ sũt iuxta pcordia gręci hypocũdria uocãt inflãmatiões. Hepatis uero gibbe qdẽ ptes quũ inflãmationẽ patiũtur trib⁹ pcipue modis excretiõis obediũt fluxibus sanguis e narre dextra & sudorib⁹ optimis & urinis abũdãtibus: cauę aũt ptes excremẽtis biliosis atq sudoribus: nõnũq uero & uomitib⁹: magis aũt expetũt p urinas expurgari q gibbe hepatis ptes oĩa ea quę uel in ptibus renũ uel uesicę laborãt: sicuti loca quę ad thoracẽ ptinẽt & pulmonẽ sputis: sudores uero oĩbus febribus pprij sunt & pcipue incẽdẽtibus. Iuuãt aũt nõ parũ & efferuescẽtes inflãmatiões qñ sicuti & antea diximus una cũ coctionibus emanarint: finiũt autẽ & quottidianas febres simul uomitibus atq excremẽtis pituitosis adiũctis & quartanas etiam si atra simul ac uaria execernãtur. Semitertianas uero si biliosa simul & pituitosa: finiunt aũt parotides lethargos & reliquos oẽs capitis affectus. Alijq decubitus oẽs febres diuturnas secure finire cõsueuerũt sed nõdũ de diuturnis morbis dicere proposuimus: nã repẽtinę mutationes acutorũ sunt quarũ optimã qualis sit nũc enarramus qu3 oĩo sine coctiõe nõ est & q in aliquo die iudicatorio fit ac pterea ab aliquo indicatorio ante indicatur & etiã crisis modũ facit morbo cõuenientẽ præter hæc aũt hortor hoc loco ut ægrotãtis ętatẽ atq naturã necnõ antecedentẽ uictũ locũue in quo ægrotat / & anni tẽpus atq psentẽ tẽporis cõstitutionẽ cõsyderes: si.n. queadmodũ morbus est biliosus: hęc etiã singula biliosa sint oportet bilẽ in excremẽtis expurgari: sicut si pituita supabũdauerit pituitã oportet euacuari. Varijs aũt humoribus superfluẽtibus uariã etiã oportet esse euacuationẽ. Quũ uero hæc uniuersa bene tibi fuerint explorata tũc ex euẽtu reliqua sunt cõsyderãda. Si.n. ęgrotãte crisim passio febris soluat atq alijs accidẽtib⁹ liberet & melius fuerit coloratus p rõne euacuatiõis cũ meliorib⁹ pulsib⁹ & ad surgẽdũ robore hæc optima crisis est. Si uero ex his aliqd desit tũ ab optia deficit quãta est eius qd deficit uis: sic qdẽ dignoscere op3 optimã crisim psentẽ: futurã uero hoc mõ morbi natura cõsyderanda est an ad amarã bilem ptineat uel atrã aut pituitã uel mixtas habeat significatiões: scripta autẽ in libro præcedẽte horũ inditia: post hoc autem tempus anni & laborãtis ætas / & tẽperatura: & quæcũq alia eiusdẽ sunt ordinis de qbus pauloãte sermonẽ habuimus unde facta

de uno mentione reliquorum etiam uel si silentio prętermittātur me minisse oportet. Nam longum esset omnia percurrere: post hæc autē accessionum circuitus sunt consyderandi: si uel per tertiū uel p quartum uel per singulos dies eueniant uel nullo modo eueniāt: sicuti in his accidit febribus quę proprie synochi nominātur: si enim properaerint ac semper proportionaliter anticipauerint horā ac multo uehementius infestauerint/& per tertium occursauerint cito crisim subsecuturam denuntiant: si uero lente moueantur/atq; eadem inuaserint hora & singulis diebus fiant post longius tempus crisim futurā significant: in his autem deinceps quod & maximum est coctiones inspicere oportet & harum præcipue effatu dignis trāsmutationibus mentem adhibere: Si enim in diebus indicatorijs fiant inditio sunt q; sequentes iudicatorij dies ægrotum morbo liberabunt summati enim (vt in præcedentibus sermonibus diximus) vniuersa morbi cōstitutio per quattuor dicta genera manifestatur / de quibus diximus Hyppocratē in aphorismis diseruisse in hūc modū: accessiones autē & cōstitutiones ostēdunt morbi & anni tēpora & circuituū adinuicem incrementa: Deinceps ita inquit/sed & ex apparentibus veluti in morbo laterali sputum si statim superueniat incipientem quidem breuiorem facit: si uero mox apparuerit longiorē: in præsenti autē tractatu de signis mox apparētibus quæ quidē signa morbi coctionē ostendūt plurima diximus & quo pacto ab his quæ signa atq; accidētia iudicatoria uocātur differāt explanauimus. Si igit̄ ea memoria retines spero te facilius præcognoscēdi ac dignoscendi optimā crisim facultatē ex hoc sermone adepturū. Reliqua.n.cōiectura quadā artificiosa cognoscūtur: optimā uero crisim qnā etiā solā crisim uocari diximus nō per cōiecturā/sed firma cognitione quispiā cōpręhēderet: oīa.n.in talibus morbis statim ab initio secura vidētur. Quū igitur talia integre fuerint in primo quaternario crium futurā denuntiāt: sicuti & Hippocrates in prognostico hisce uerbis ostēdit. Mitissime.n.febres & quæ cum securis signis fiūt quarto die finiūtur uel prius neq;.n.cōtingit febrem omnia signa securissima habētē: neq; illā in qua sunt omnia maxime perniciosa: alterā quidē non liberare: alterā autē non occidere In primo quaternario ægrotantē: veluti si hæc quidē parum ab extreme pernitiosis discesserit. Illa uero a maxime salubribus huiusmodi febres septimū diē non cōtingit trāscendere. Si uero crisis uehemēs & cum cōflictatione futura sit aut potius moderata/uel neq; crisis oīno sed solutio simpliciter nō āplius ex pniciosis signis & salutaribus / sed potius ex alijs pręcognoscit̄: Duo autē sunt & hoꝝ genera magnitudo & morbi motus in quibus ab initio diligēter oportet exercitari ut ipsa

noscamus/ac facile a more ac morbi specie distinguere ualeamus: sed speciem ipsam quo quidem pacto dignoscamus in secundo uolumine diximus: nam tertiana & quottidiana & quartana & pleuritis & peripneumonia & phrenitis sunt species morbi. Si uero benignus aut malignus sit morbus ex subsequẽtibus accidentibus noscitur quæ omnia fere Hippocrates in prognosticis enarrauit. In his autem annumerare oportet coctionis & cruditatis signa: magnitudo uero & morbi motus ab his diuersa sunt. Debiles quidem & paruæ febres quandoq; ualde malignæ sunt/& aliæ calidæ atq; incendentes ut aliquando stomachi angustiam & calorem & sitim intolerabilem afferant nihil tamẽ habent nõnunq̃ periculosum: Dictum autem & prius est q͂ siue vehementiam/siue magnitudinẽ morbi quispiam uelit nominare nihil differt ab hisce vero oĩbus differt motus & ex tẽpore partium accessionis comprehenditur. Cum.n.unaquæq; accessio quattuor habeat partes/principium/augumentum/statum/& declinationem uel has omnes breui tempore accessio percurrit/uel tarde/uel nõnullas quidem citius:nõnullas uero serius. Si igitur omnes celeriter peragit manifestum unde fit q͂ ad crisim properat & omnino huiusmodi febris est de numero intermittentium: neq; enim contingit vt illa quæ omnes celeriter peragit amplius continua permaneat: sicuti neq; ut quę in omnibus partibus prolixitatem seruat sit intermittens. Liquet autem q͂ eam quidem quæ ad infebricitationem desinit voco intermittentẽ: continuæ uero febris omnino pars aliqua protẽditur. Contingit autem ut duę uel omnes longæ sint febris quidem quæ proprie synochus nominatur longus est status: magis autẽ tota hæc status est: eius uero quæ non est synochus non tamen desinit in infebricitationẽ quum status alijs temporibus longior existit motus est uelox: q͂ si breuior fuerit tardus est motus: quum igitur & morbi species/& magnitudo/& motus/& mos fuerint distincti/& species quidem ex proprijs accidentibus cognita: magnitudo uero ex eorũdem quãtitate. Motus uero ex tempore partium accessionis: mos autem ex accidentibus seperueniẽtibus his quoq; adiuncta consyderatione temporis anni & naturæ & similium nũquid morietur æger aut saluabitur ad hæc tria respiciens inuenies ad speciem ad morẽ & magnitudinem sed maxime morem inspicere oportet. Vtrum uero per crisim terminabitur morbus aut non: primũ quidem ex motu ac magnitudine inspicies: deinceps autem ex specie ipsius: deinde ex anni tẽpore & ex alijs quę eiusdem sunt ordinis & ex superueniẽtibus quidem accidẽtibus nõ omnibus. Sed ex his quæ pauloante memoraui/ quę uel una cum crisi ab initio inuadũt uel paululũ anticipant ipsam/

quæ critica proprie nominamus. Nam cum superuenientia acciden-tia trifariam diuidantur in ea. s. quæ morem morbi natura ostendere apta sunt & quæ non solum signa / sed etiam causas crisis posuimus: primum quidem ex his simplex est genus: nam quædam ipsorum pra ua: quædam uero optima omnino existunt: secundũ uero & tertium non semper neq; idem facere neq; ostendere aptum est / sed fm mor bi tempora variatur. Diximus autem de omnibus his in primo libro: Doctrinæ igitur manifestioris gratia adducatur ad exemplum aliquis ægrotus qui in primo die habeat signa manifesta. Salutis huic. n. om-nino in primo quaternario finietur morbus: vtrum uero per solutio-nem uel crisim magnitudine & paruitate distinguitur: nam si magna fuerint omnino crisis subsequetur: si uero parua solutio tantũmodo nam si febris synochus fuerit ac nullus error acciderit (semper. n. hu-iusmodi oportet meminisse) in quarto die sperandum est crisim fu turam: si uero cõtinua fuerit magnitudinẽ ac motum inspicere opor-tet: contingit enim in tertio uel quinto die crisim fieri: in tertio quidẽ si morbus sit magnus ac motum uelocem habeat. In quinto autem si neq; magna mole / neq; uelocitate moueatur: oportet enim crisim in idem tempus incidere cum accessione & ita raro accidit ut in die le-uiore fiat crisis adeo q; uidetur Archigenes bis tantum in toto suę ui-tæ tempore id obseruasse. Ego uero usq; ad hanc horam semel solũ & hæc causa est. Quẽadmodũ diximus in libris de diebus iudicatorijs ut crisis sæpius ex quarto die ad tertium & ad quintũ trãsmutetur: nã morbus qui tam subito crisim habet est peracutus: in omnibus autẽ morbis peracutis necessariũ est accessiones uel synochas esse uel cõ-tinuas: quæ per tertiũ exacerbãtur. Synochi quidem raro eueniũt & vbi nullus sit error in quarto finiũtur per crisim natura a proprijs cir-cuitibus ad crisim perueniẽte. Rarũ uero est ut nullus error admitta-tur continuę quidẽ febres quæ in accessionibus crisim habent tertio die uel quinto rationabiliter finiũtur: nam si quãdoq; etiam quarto ra tione eius accessionis quæ tertio die fit id patiũtur. Quę. n. circa horã vndecimã si ita contigerit diei tertiæ accessio inuadit / uel tertij diei nocte uel quarto crisim affert. Quum igitur primo die (rursus. n. hæc repetenda) signũ aliquod coctionis manifestum apparuerit: reliquis etiam omnibus nullũ periculũ portendẽtibus: tunc proculdubio scie-mus q; in primo quaternario morbi solutionẽ subsequi sit necessariũ. Quot si etiam eius magnitudo inspecta sit ulteriorẽ habebis noticiã q; cum crisi finietur: ex motu autem morbi te sperare oportet q; crisis uel tertio die fiet uel quarto uel quinto: si quidẽ celer sit motus in ter-tio. Si uero quodãmodo tardior in quinto: si vero febris fuerit syno-

chus in quarto adiuuat autē motus celeritatē eius magnitudo & anni tempus & ætas & regio & quęcūq; alia amaræ bili conueniūt: tarditatem autem contraria: æstate.n.adolescēs natura calidior post inediā & labores & cibos biliosos tertianā crisim aduocabit / & præsertim si is qui antecesserit tēporis status siccus extiterit & præsens etiā & locus ipse in quo ægrotat fuerit natura calidior: si uero & tertianę crises tunc abundauerint adhuc certior erit coniectura: q si omnia contraria cōuenerint & motus morbi tardior neq; magnitudo ualde effatu digna & tēpus anni fuerit hybernū. Aeger autē uel natura pituitosior uel iā declinātis ętatis sperandū est crisim ad quinti diei accessionem peruēturā: adhuc autē magis si locus natura frigidior atq; humidior extiterit & præsens tēporis cōstitutio cōsimilis & quintanæ crises abūdauerint & reliqua his proportionalia ueluti ocii repletio & esus ciboꝝ pituitosoꝝ antecedens in plurimo tēpore: rursus igit alius ægrotus subijciatur qui nullū habeat coctionis signū manifestū: neq; in primo/neq; in secūdo/neq; tamē pernitiosum / sed omnino omnia sint citra periculū saluabit quidē: & hic sed in primo quaternario nō liberabitur integre. Oportet igitur mentē diligēter adhibere nūquid aliquādo signū manifestū coctionis ostēdat. Nā si hoc fiat necesse est vt in septimo die ęger liberetur: modo interim nullus error admittat. Si uero per crisim uel sine crisi salus sit secutura hoc ex morbi magnitudine noscitur: liquet.n.q si magnus fuerit omnino per crisim morbus finietur: q si etiā motus uelocitas adiungatur: multo magis id fiet q si aliquis error non magnus tamē circa ægrotantē factus fuerit sperandum est crisim in septimo euenturā: q si non multū uelociter moueatur: aliquis vero error circa hominē interim fiat ad nonū diem crisis transferetur. Rursus itaq; supponamus aliquem morbo haud periculoso laborare qui die septima aliquod signū coctionis habeat manifestū hic si morbus magnus extiterit & celeriter moueatur vndecimo potius q̄ quartodecimo die crisim patieť: q si minor fuerit neq; celerē motū habuerit quartodecimo magis q̄ vndecimo. Ex alijs uero signis est distinguendū. Si.n.iuuenis fuerit & natura biliosus & tēpus ęstiuū & in loco natura calido ægrotauerit & prior uictus & quęcunq; prȩsenti attinēt cōstitutioni ad calorē declinauerint oino iste die vndecima crisim habebit. Quēadmodū si omnia cōtraria his quę dicta sunt affuerint ægrotāti in.xiiij.q si nōnulla quidē affuerint: nōnulla uero nō atq; iterim aliqs error acciderit fieri nō pōt ut crisis die xj.subsequat: sępius uero nec die.xiiij.qn maius fuerit erratū sed si nullus error acciderit: mixta uero fuerit accidētia hic opus erit medico exercitato ac ꝑspicace ut ea quæ uim maiorē habēt signa distiguat:

& illi quæ ab ipsis ostenditur crisi fidem adhibeat certiorem in hisce adeo ambiguis prçcognitionibus. Si uero neq; in septimo die ipso ast alijs inter septimam & vndecimã id quod futurum est exquisite discere licet. Nam si magnitudo uel velocitas motus morbi in eisdem diebus intendatur ac coctionis signis effatu digna adiectio facta fuerit huiusmodi ægrotus die vndecimo crisim patietur: sicuti si contra se res habuerint in quartodecimo subijciatˀ rursus ægrotus qui in morbo non periculoso in primis diebus tardiorem febris motum habeat: neq; cum nimium vehemẽti calore febricitauerit: verũtamen adsint cruditatis signa. Quot quidem intra quartũdecimũ diem hic non liberabitur a morbo iam manifestum est. Si uero in illa ipsa die uel lõgius ex temporibus morbi distinguendũ est: nam principij signa si diu permanserint diuturnum fore morbum significãt: Augumenti uero si in quarta uel septima die apparuerint sperandũ est aliquid in quartodecimo sed in vndecimo determinabitur: nam si hæc tria in eo die coniuncta fuerint & motus uelocitas quæ sufficiens sumpserit incrementum & febris magnitudo ac præterea manifestũ coctionis indiciũ crisis in quartadecima fiet: adhuc autẽ magis si & anni tempus & ætas & ægrotantis natura/& quçcũq; alia his sunt proportionalia ad crisis celeritatẽ contulerint. Si uero solum manifestum coctionis signũ die vndecima appareat: neq; tamen morbi magnitudo aut motus uelocitas festinauerint: tunc ultra diem quartũdecimum crisis deferetur. Sed si quidẽ anni tempus & ætas ægrotantis & quçcũq; alia his sunt proportionalia ad frigidius declinauerint forte sperãdum est morbi solutionem in vigesimo die secuturam: q; si mixta signa affuerint/& dies quartusdecimus coctionẽ insigniter auxerit/die decimoseptimo crisis occurret. Si uero neq; die quartodecimo aliquid nouatum fuerit quod sit ualde exquisitum: tunc ad septimũdecimũ diem est respiciẽdum: si.n.in ea aliquod signum apparuerit id fidissimũ erit: quãuis valde exiguum fuerit idq; futuram die vigesimo crisim prçmõstrabit. Quot uero hæ crises uniuersæ quas enumeraui omnium optime sint hoc est securæ atq; perfectç & certç: si quis ea omnia quæ a principio diximus mente assequatur nulla amplius egebit demõstratione. Quũ enim post signa optima atq; exquisitam coctionem factæ fuerint necesse est ut optimç sint quando & sola coctio crisis celeritatẽ & salubrem securitatẽ ostẽdit: neq;.n.uel animo concipi potest q; post morbi exquisitam coctionẽ crisis mala subsequatur. Exquisita uero coctio fit tempore status atq; iccirco ab ipso initio nos admonuimus nulli alteri exercitationi adeo esse intendendũ q̃ ad morbi statum prænoscẽdum: nã si figura uictus ad illum instituatur & crisis optima in illo fit: atq; omniũ

Atq; omniũ crisium ipse est regula. Quę enim huic proximior est altera magis distante potior in nulla re adeo exercitandus est medicus q̃tum in status pręcognitione. Esto enim ut in die quartodecimo spes sit futurum statum uerum aut ob morbi magnitudinem uel eiusdem uelocitatem uel propter aliquid aliud extrinsecum. Irritamẽtum crisis die undecimo anticipet neq; ipsam perfectam neq; omnino bonã quimus sperare sed hoc tempore omnino timendum est pręsertim si neq; in totũ morbus periculo uacat q; si salubris esse apparuerit uerendum est ne crisis uel cum grauibus fiat accidentibus uel non perfecta uel omnino reuertatur adeo magnam uim habẽt coctiones ac propterea etiam morbi status & quidem si qui morbi in hoc tempore crisim non habuere fieri nõ potest ut in declinationibus habeant: quicunq; enim status tempus semel pręterierint hi sine crisi perseuerant & paulatim soluuntur & nullum est mortis periculum tempore status elapso quantum iudicio assequi possum & tamen quidam sunt qui putant se uidisse nõnullos ęgrotos in declinationibus perijsse sed si uel experientię uel rationi credere oportet noui ipsos alia ratione q̃ morbi interijsse. Omnes siquidem ex erroribus obiere pręcipue qui dem ipsorum sed & aliquando medicorum sic quidem experientia testatur neminẽ unq̃ ui morbi in declinationibus obijsse / sed adhuc magis ratio / neq; enim contingit ut postq̃ causę morbosæ iam coctæ sunt ac iam natura superauerit æger moriatur modo recta curatio a medicis adhibeatur: ubi enim natura superior euasit & debellauit & restitit uehemẽtiori morbi conatui & quæ infestabãt oppressit (hoc enim est ipsa coctio) fieri non potest ut deinceps succũbat q; si a morbo natura non uincatur mortẽ subsequi nullo modo contingit: siquidẽ nihil aliud est mors nisi omnimoda naturæ prostratio ubi uero ipsa perdurat dominatur ac uincit hominẽ necesse est liberari: ex omnibus igitur morbi partibus hanc pręsertim quę status uocatur pręcognoscere est intendendum: nam si moriturus est æger / aut non nemo pręcognoscet nisi status tempus pręcognouerit. Tunc enim primum mori ægrotantẽ est necessariũ quãdo uires morbo succubuerint / siuę autem uires siue naturam dixero, Idem te nunc intelligere oportet. Et quidem utrum prius superabitur sciri nõ potest / si futurũ penitus fuerit incertum. Nam si crisis citra unum diem esse debeat saluabitur æger anteq̃ uires a morbo prosternantur. Si uero ante uiginti dies (ita enim cõtingit) non possit crisis aduenire fieri potest: ut interim natura fatigetur: adeo ut eisdem signis morbosis apparẽtibus. Alter quidem saluetur alter moriatur ob tẽpus status futuri: si quis uero nos alium modum sciret edocere quo morituros a saluãdis possemus di

stinguere non esset fortassis ad hoc status necessaria pręcognitio sed quum eisdem apparentibus morbis quis sit salubris quis ue mortalis alia uia q̄ nuper dicta inuenire nequeamus magna ex hoc cognitionis status necessitas oritur Hippocrates quidē igitur ita inquit coniectura assequi oportet / an æger cum eo uictu usq; ad morbi cōsistentiam perdurabit. Et utrum prius ipse deficiet neq; cum eo uictu perdurabit uel morbus antea finietur uel obtundetur uidetur quidem & Diocles & Plistonicus & Praxagoras & Phylotimus / atq; oēs (ut simpliciter dixerim) probatissimi medici nihil aliud melius inuenisse ad iudicandū nūquid æger saluabitur aut morietur. Qui uero oīa artis bona deteriora reddiderūt / neq; aliqd aliud doctius excogitarūt & hæc maxime neglexerūt. Quis enim eorū est qui aut morbi magnitudinem aut naturæ robur cognoscere studeat aut futurū statū pręcognoscere & quidem sine horū triū cognitione nihil de salute inuestigare contingit neq; enim magis hoc q̄ nūquid aliquis portādo oneri sufficiat scire potest eiusdem hominis portantis robore & uię longitudine antea nō perspecta nā ægri uires portanti onus morbus uero oneri longitudo autē temporis quod usq; ad statū extēditur longitudini uiæ respondet quo pacto igitur de ægrotante sciri potest nunquid sufficiet si nulla status pręcognitio habeatur si enim neq; conueniēs uictus adhiberi potest si hic nō pręnoscatur neq; etiā de ægri salute uel morte alio modo manifestā habere noticiā cōtingit sed neq; de crisi nūquid futura sit aut omnino nō erit & quū sit quādo aut qualis sit sciri potest: si pręcognitio status non habeatur : quare maximū hoc erit artis opus & cæteris omnibus anteferendū ad pręnoscendū futurū statū exercitatio sed quomodo hæc fieri possit antea diximus nunc uero quę nuper dicebamus repetenda si cognouerimus ex magnitudine morbi & uiribus ægrotantis & tempore status nunquid liberabit aut morietur colligere ita poterimus de crisis tēpore & modo siquidē morbus salubris īueniatur & neq; eius acumē neq; magnitudo festinēt neq; error aliquis circa ægrotū admittatur status tēpus crisis expectat & hęc quidē optima crisis est: fit.n.morbo iam cocto si uero uel ꝓpter morbi magnitudinē uel motus celeritatē uel propter alqd aliud irritamētū ante statū crisis uenire cogat tanto hęc optima deterior erit quāto statū anticipauerit ꝙ si neq; usq; ad statū sufficere possit necessariū est ægrotātē ex hoc morbo īterire nō tamē omnino prope statū. Cōtigit.n.& multo celerius & statim circa morbi totius initio: crisis.n.uel in statu / uel parū ante ipsum fit mors uero in tribus tēporibus principio augumēto & statu: quū uero res plures sint concedant mihi sophistę manifestioris doctrinę gratia singulis proprium

flomẽ íponere: & si ẽt nõ cõcesserit lõge ualere ipsis dicẽtes (neq̃.n. ipsis sed his q̃ ueritati studẽt hic sermo cõponit) ita cõsyderemus siqs subito morbo liberatus est oĩno huic aliq̃ euacuatio effatu digna contingit: uel p uomitũ/uel uentris exonerationẽ/uel sudores/uel urinas uel sanguis e narres ꝓfluuiũ/aut ex sede p hemorroydas/aut in mulieribus p purgationẽ mẽstruoꝝ: sed ẽt potides nõ paucos in tpe opportuno apparẽtes liberarũt: & ad genua/& ad pedes/& ad aliud quoppiã membrũ ignobile decubitus. Et q̃dẽ antecedit his oĩbus atq̃ assidet nõ minima in ægrotãtis corpore ꝑturbatio: delirãt eni & difficilẽ hñt hanelitũ & stomachi angustiã/atq̃ alia quæ prius diximus patiuntur. Vnus quidẽ hic modus est morboꝝ solutionis: quẽ nõ modo nos crisim noĩare instituimus manifestioris doctrinæ gratia: sed oẽs ẽt qui nos antecesserũt eodẽ noĩe crisim nominabãt. Alter uero modus qui hęc q̃dẽ oĩa seruat: vno autẽ tantũmõ differt/q̃a nõ integre a morbo liberat: noĩatur uero & hic nõnũq̃ quidẽ crisis simpliciter sicuti & primus aliquãdo uero cũ additione crisis imperfecta/uel crisis defecta. Quicũq̃ autẽ morbi paulatim finiuntur solui: quidẽ in pręsentiaꝝ dicantur per crisim autẽ finiri nequaq̃ quãuis aliquãdo per abusum hoc etiam ita nominari diximus/sed nunc singulis eoꝝ quæ diximus sit propriũ nomen impositũ. Crisis quidem simpliciter subita morbi solutio: defecta uero crisis subita morbi diminutio. Solutio autẽ simpliciter quæ in lõgiori tẽpore & paulatim facta est: sicuti uero uel effatu digna euacuatio uel omnino decubitus: cum acuta perturbatione necessario in crisibus fiũt ita in solutionibus neq̃ agitatio aliqua neq̃ euacuatio neq̃ decubitus accidũt: tres sunt hi modi quidẽ permutationis morboꝝ quum a morbo liberari debet ægrotus. Tres uero alij istis proportionales quum moriturus est: uel.n. subito morit̃ una cum turbatione & agitatione & quibusdã excretionibus/uel decubitibus effatu dignis uel mortẽ quidẽ non subijt ex istis sed multo deterius q̃ antea se habet ęgrotus. Vocẽtur aũt hæ duę crises nõ bonæ quũ nihil referat siue hoc modo siue malas crises noĩemus. Seorsum uero pria quidẽ ꝑfecta: secũda uero imꝑfecta. Tertia ãt spẽs malę ꝑmutationis quę paulatim fit usq̃ ad mortẽ arefactio noĩet̃: hęc igit̃ tria tribus alijs opposita sunt q̃rtus modus est subitę mutatiõis ad peius sine magnis excretiõib⁹ & decubitib⁹ quẽ neq̃ crisim appello: ꝙ igr̃ hũc modũ ab alijs differre dicim⁹ quos cũ agitatiõe ac ꝑturbatiõe effatu dignis excretiõib⁹ uel decubitib⁹ fieri dicebam⁹ unicuiq̃ mãifestũ differt.n. sine his fieri accidẽtibus q̃ prius critica noĩauimus/atq̃ absq̃ excretiõe uel decubitu & fieri cũ illis: an uero recte ul̃ nõ huic mõ mortis nomẽ crisis detrahamus hoc est de noĩe: nõ ãt de re ipsa cõtẽdere. Ego.n.

quattuor modos edocui inuicem differentes & singulis propriū no-
men manifestioris doctrinæ gratia imponendum censui: si quis uero
melius uel manifestius scit nominare de eius nuncupatione minime
disceptaremus: docere uero utile aliquid haud quaq̄ in isto consistit
sed in noscēdo potius hos singulos modos quū adsint & futuros præ-
noscendo neq; etiam si horum modorum causas explicare tētarem.
Deinde quispiā eisdem causis contradicens putaret se aduersus mo-
dos ipsos differere recte opinaretur: cognoscere enim ꝙ tot sunt mo
di secundum quos soluantur/ aut moriantur ægrotantes/ ac ꝙ dictis
nominibus nominētur atq; ubi præsentes fuerint ipsos dignoscere fu-
turos uero præcognoscere. Hæc ipsa sunt ad medendum conferentia
atq; expedit nomina quidem concedere: dignotiones uero ac præco
gnoitiones experientia explorare. Si uero conantibus nobis unde
hæc inueniamus edocere quispiam in contradictionibus exercitatus
qualem habitum admirabilis Asclepiades acquisiuit impediat ac ser-
monem nostrū interrumpat meminisse oportet ꝙ hic istud agens nō
rem ipsam sed quæ de ea uerba dicuntur cauillat/ neq;.n.ꝙ nullæ re-
pentinæ turbationes fiant aliquando circa corpus ægrotantis potest
asserere Asclepiades neq; ꝙ sæpius post ipsas effatu dignæ excretio-
nes non eueniat neq; ꝙ magna ex ipsis non sit facta in ægrotantibus
permutatio neq; ꝙ huiusmodi res nō uocetur crisis sed ꝙ certāte na
tura contra causas morbum facientes ista non fiant hoc demōstrare
tentabit non parū quidem etiam hac in parte delirās propter admi-
rabiles tumores atq; meatus quos ipse supposuit quoꝝ causa neq; no
uit potentias illas quibus animal gubernatur neq; ꝙ hę omnia salutis
causa faciūt tā in sanis q̄ etiā in ægrotis: neq; ꝙ ipsæ sunt quę morbos
finiūt sed quū possit quidē in rebus sensui occultis huiusmodi sermo
nugari nihil tamen ꝙ ad artē medendi pertineat attingit: neq; enim
dignoscere nos crisium modos neq; pręnoscere talia sophismata pro
hibēt in multis etiā sæpius delirabit Asclepiades & quicūq; non no-
runt naturas esse morborū medicatrices neq; unq̄ poterūt modū sa-
lutis aut mortis pręnoscere: & tamē quo pacto turpe nō est medico
instante crisis more vulgariū perterreri. Quem decuit nō solum præ-
sentē crisim quorsum euasura esset intelligere sed etiā futurā præco-
gnoscere. Equidē hæc omnia quę ad crisim attinent uel futura pręno
scere uel iā pręsentia dignoscere nō ex alijs principijs adinueni q̄ ex
his quæ supposuit Hippocrates. Et.n.ꝙ ea quę sunt in corpore con-
coquantur uel nō cōcoquantur Hippocraticis: nō autē asclepiadicis
dogmatibus congruit: & ꝙ natura multas potentias habeat: quibus
aīal gubernat unū quoddam est Hippocraticū dogma/ & ꝙ sine his

præsentē contēplationē sciētia cōprehēdere minime possumus. Neq; enim numero infinitos spectare oportet signū cōcursus tanq̃ in singulis ipsorū propriā obseruationē assequi possimus sed potius omnia particularia ad unā redigere intētionem de qua uerba faciēs coactus sum facere de sophistis mētionē qui nō modo nihil oppotunū studēt inuenire sed etiā quæ bene inuēta sunt conātur facere deteriora & tamē melius foret quū nos intuētur & diē ipsum in quo crisim morbus subibit prænoscētes atq; insuper crisis modū ac iā præsentē etiā quem finem sit habitura dignoscētes tali cōtēplationi discēdæ intēdere ex qua huiusmodi facultas cōparatur neq; more vulgariū pterreri quorsum euasurus sit morbus ignorātes. Ego qdē sæpius expertus sum tales medicos qui de præcognitione sæpe sunt admirati quādo in ægrotis succedētē inspexerint atq; ideo discere studuerūt sed quādo quispiam ipsos docere cœperit / aut quippiam de coctione uel naturæ robore disseruerit uel de re aliqua alia sine qua ea quæ de crisi cōtēplatio cōsistere nequit quomodo inquiūt mihi suadebis q; sit natura quæ dā omnia agens ad animaliū salutē uel q; eadē natura expellēte sup fluitates quidā a morbo liberātur uel q; calidū in animalibus sit præpotētius uel q; ex calido frigido: sicco & humido corpora aialiū sint tēperata aduersus quos ego dicere soleo tu quidē o uir cœpisti tāq̃ discipulus audis autē tāq̃ cōtradictor neq; enim tibi sufficit naturæ operū quorū te cœpit admiratio doctrinā perdiscere sed etiā eius principia iudicare conaris nō solum ut medicus sed etiā ut naturalis & tamen satis tibi fuisset contrario modo de principijs iudicare multo.n. præstare arbitror mirāda opera quæ ex illis principijs sequūtur inspiciētē ab eisdē operibus fidē aliquā de ipsis principijs assumere fides enim artiū cōtra se habēt q̃ inuētiones credūtur.n.ex operibus inueniūtur ex principijs mihi qdē opus aliquod artificiosum inuenire est impossibile nisi ueris utar principijs quare mihi necessariū fuit naturalē sciētiā diligēter pdiscere tibi uero iā artis opibus adinuētis uiam discere sufficit quare si tibi nō suppetit tēpus ut tāq̃ naturalis omnia discere possis tātū saltē tibi raciocinari adsit q; nulla altera uia sit præter istā quæ te faciat futuri p̄cognitorem & q; nulla necessitas urgeat ad prīcipia sciētiæ cōprehēdēda quū iā frui possis his quæ p sciētiā inuēta sunt.Qui.n.prius hæc studuit inuenire magno in piculo fuit ne frustra tēpus cōtereret neq;.n.uero aliqd ex falsis principijs iueniri cōtigit/sed quū tu ab ingrēdi labore sis liberat⁹ & quæ iā bene iuēta sunt discere cōcupiscas supuacaneū foret prīcipiorū sciētiā cōplecti si p̄sertim ad hoc tibi tēp⁹ minime suppetat neq; cupido te teneat aliquid eorū quæ desint iueniēdi sed tibi ea solū quæ recte inuēta sunt sufficiāt

Tu itaq; supponēs aliquā esse uitalē potētiā & stude ut agnoscas eius ita in robore sicuti in imbecillitate dispositionē: ubi uero in his exercitatus fueris stude deinceps omniū morborū tā in magnitudine q̄ etiā in more differētias cognoscere & post hęc futuri status p̄cognitionē ꝑdiscere: ubi uero hæc oīa didiceris tū te exerceas in cōpręhēdēda ꝑ exq̄sitā cōiecturā tam morbi magnitudine q̄ uirtutis robore & quāto hæc tēpore possit ꝑdurare: multū uero ad hoc te adiuuabit in operibus exercitatio: prius uero q̄ ea oīa quę dixi diligenter didiceris nihil ægrotos intuēdo ꝑficies: sed quomodo hęc oīa exq̄site discere oportet nō aliter q̄ sicuti prius a nobis dictū ē: etenim quēadmodū morbi magnitudinē & morē ac p̄terea statū inuenire oporeat exq̄site tā se gi: in unaquaq; autē naturę ui imbecillitatē uel robur in alio libro ubi De multitudine agitur antea enarraui: ex illo igitur eaꝝ dignotiones exq̄site discere oportet: uti uero ad medēdū ut ī alijs edocui/ neq; minus & nūc ad eā quę habet de crisibus cōtēplationē. Sicuti.n.q oīa signa bona p̄sefert in primo quaternario integre liberabitur eodē (ut arbitror) modo q oīa mala hic intra primū quaternariū omnino morietur: sed ꝙ q dē liberatur oīa morbi tēpora uniuersalia ꝑtrāsit principiū augumētū statū & declinationē q̄q̄ nōnullis fieri nō uideat declinatio ubi repētinę crises aduenerīt: nā paulopost de istis dicet: moriturus aūt ad declinatiōis tēp⁹ ꝑtigere minime pōt nō tamē necessario etiā ad statū: cōtīgit.n. ipsum & in augumēti & in prīcipij ēt tēpore mori: crisi uero subire nō est necessariū & maxime qn in principio morbi morieī: hoc aūt accidit: ubi natura plurimū a morbo supaī. Tūc.n.neq; certamē aduersus ipsum aggredit: sine certamine.n.crisis nō fit: hic igit est q̄rtus modus mortis q nulli salutariū assimilaī nemo siq dē subito morbū euasit sine crisi: multi uero sine hac subito itereūt plurimiq; in accessionū prīcipijs. Illi p̄serti q ꝑ materię multitudinē aut crassitudinē aut inflāmatiōis magnitudinē exitialiter laborant: in declinatiōib⁹ uero ꝑpter uiriū ībecillitatē moriunī: hoc siq dē plusq̄ aliq d aliud ꝓ uerissimo haberi oportet ꝙ in accessionū particulariū declinatiōib⁹ plurimi peūt qđ nōnulli uidentes iccirco opinanī & in uniuersalis declinatiōis tēpore posse aliquē mori uerū nō ita se res habet: ubi.n.morbi status p̄terierit / natura q dē iā supior euasit: neq;.n.aliter morbus declinasset: nullus aūt modus mortis tūc aduenietis excogitari potest p̄terq̄ ex errore sed de hoc haud quaq̄ nunc considerare proposuimus sed si morbi ratione tūc mori contingat. Neq; igiī ego unq̄ hoc uidi fieri neq; id īuenit ratio sed particularib⁹ accessionib⁹ declinātibus multos sæpissime uidi interire neq; rationē sequētibus mirū uideī ꝙ naturę uis ībecilla in principio q dē accessio

nis & augumēto/& statu queat perdurare: quum adhuc habitus ipse in unum collectus cōtineatur: tempore uero declinationis a medio ad extrema calore retrocedēte naturæ habitus spargit atq dissoluit: horum itaq nō nulli subita morte opprimūtur ut præsentes existimēt deficere animo potius q̄ mori: quidā uero paulatim nō autem subito interierunt incipientes quidem omnino ab accessionis initio: ita uero latenter ut multis uideātur tales citius q̄ sperassent a statu ad declinationem trāsire/sed manifestissime ex pulsibus cognoscūtur: neq.n. paruo interstitio differūt qui mortis ratione citius q̄ sperabat ad quādam falsam declinationem perueniunt ab his qui uere declinant. In vtrisq.n. subito febrilis calor dissoluitur: fit uero contrarijs ex causis: siquidem naturæ robori contraria est imbecillitas. Vehementior igitur fit cōtinue magis pulsus & æqualior atq ordinatior in optima declinatione: expellit.n. natura fortius omnem subito febrilem calorē: Debilior uero atq inordinatior & inæqualis est pulsus in mortalibus declinationibus: nam una cū alijs tunc calor febrilis expirat atq hinc spes melioris exoritur mox quum ad leuandum ventrem surrexerunt animi defectū incurrunt & nōnulli pauco ac tenaci sudore effuso moriuntur uel etiam sine surrectione: sic quidem in particularium accessionū declinationibus sine crisi moriuntur: in principijs uero propter magis subitum humoꝝ ad interiora motū ueluti suffocata atq extincta natura nō aliter q̄ si lignoꝝ uiridiū aceruū super flāmā conijcias: reliquus est igit̄ mortis sine crisi modus in exitialibus morbis tēpore status a uehemētia accessionis natura superata / sic & in augumentis plerūq moriūtur nō alio modo q̄ status ratione. Omnino.n. quādo a vehemētia morbi natura superat̄ ratiōe status moriūtur. Cōtingit uero aliquādo & in augumētis accessionū sed rarius hoc accidit atq idē est modus cū illo qui fit tēpore status: tres igitur sunt oēs mortis modi his qui sine crisi moriūtur: primus q̄dē in principijs accessionū qui in magnis inflāmationibus plurimū cōtingit quę mēbra occupāt principalia / uel ob humoꝝ multitudinē crassitudinē ac tenacitatem qui subito confluunt ad interiora adeo ut spiritus meatus integre obserent. Alter uero tēpore status a morbi ui natura superata: alias uero iam reliquus in declinationibus qui rarissime accidit uigore uitali resoluto: horum uero nullus cum crisi contingit: neq enim morbū depellere in huiusmodi mortis modis ab initio natura tētauit. Vbi uero tētauerit sed succubuerit malā crisim talē euentū appello. Et fit oīno uel cū excretionibus uel abscessibus effatu dignis simul cū reliq̄ omni ꝑturbatiōe de q̄ diximus ātea hmōi uero crisiū ꝑcognitiōes mi͂us stabiles sunt & ualde prudēte & arte instructo / atq exercitato medico

indigent: primũ quidem nũquid futuræ sint: Deinde si statim homine interficient uel tantũmodo nocebunt/sed prius exercitari oportet in optimarum crisium præcognitione de quibus prius locutus sum: Deinde in his quæ non sunt optimæ bonæ tamẽ ac deinceps ad malas descẽdere. Sicuti.n.in istis plurima est incertitudo & cõiectura ita in bonis scientia & firmitas prçualet determinati siquidẽ sunt atq; ordinati naturæ motus quum ualida fuerit & materiæ dominatur & proprijs rationibus operatur: indeterminati uero atq; inordinati atq; ideo incogniti quãdo succumbit: sed siquidem integre superetur neq; ab initio crisim facere tentat neq; omnino resistere & si paulũ assurgat ad pugnam statim succũbit. Causa uero huius intempestiui assultus est morbi uiolẽtia irritatrix quædã existens & acuta uidetur: siquidẽ natura nihil huiusmodi posse tolerare sed statim properare ad expellendũ id quod infestat: sicuti ex his quæ uentrẽ aut stomachũ mordent torquent frigefaciunt & grauant siue quouis alio modo stimulãt licet inspicere: quæ.n.supernatãt per uomitus expellere tentat. Quæ uero inferiora occupãt loca per sedẽ excernit: & hoc quidem maximũ est signum crisis intempestiuæ. Quæ.n.in tempore fiunt hoc est in statu & coctionibus etiam si nullũ adsit irritamentũ in feruidis ac magnis morbis uidemus accidere. Quæcũq; uero antea disrumpũtur (uocat autem ita Hippocrates omnia quæ ante statũ ad crisim ruunt) ob aliquod irritamentũ id patiuntur/& tanto hæc crisis plus mali habet q̃ illa quæ fit in statu quãto magis anticipauit in exitialibus autẽ morbis eodẽ modo se res habet neq; crisis status tẽpus expectat aut admodum raro sed magna ex parte in augumentis interficit uel in principijs & si aliqua dies indicatrix futurã crisim prçostẽderit/& mãlã futuram ostẽdit. Age.n.in.iiij.die uisa sit primũ nebula in urinis nigra vel suspẽsio nigra aut tale aliq̃d huiusmodi. Sint uero & oĩa alia signa vel accidẽtia pniciosa morietur: quidẽ omnino hic ægrotus/sed si in imparibus quidẽ accessio facta fuerit.vij.die crisis accidet. Si uero in diebus paribus in sexto: certiorẽ uero tibi expectationẽ faciet morbi motus. Si.n.acute moueatur crisim accelerantẽ consignificat hoc est in sexta uenturã: si uero tarde ad septimã Differetur: quum uero dies Indicatrix nullum De mala crisi futura signum ostẽderit/neq; eius prçcognitio facilis est: oportet tamen hic animaduertere ea quæ Dicentur signa: est autem primũ & maximum in morbis mortalibus q; sine crisi mors sit subsequtura uiriũ imbecillitas: neq; natura.n.ita prostrata ad pugnã contra morbũ excitatur. Secundũ vero si nullũ adsit signum vel minimũ coctionis & præter hæc si magnus sit morbus atq; malignus atq; etiã celeriter moueatur. Quũ.n.hęc affuerint omnino

absq crisi mors subsequet: mortis aũt dies præcognoscit quãto super morbus naturã cõsyderãdo & grauiores accessiones inspiciẽdo. Si.n. effatu dignus fuerit excessus & parũ resistere adhuc vis naturę videa tur mors cito subsequit. Si vero cõtraria affuerint tardius fit igit gra tia exẽpli multus quidẽ excessus non tamẽ manifestũ nũquid vnũ diẽ vel duos poterit expectare? Hoc vero distinguet accessionũ circuiti bus: quo.n. die debet accessio fieri in illo moriet & eiusdẽ diei horam in quo mors accidet iam est dignoscere facile si meminerimus in vni uersum eoꝶ quæ pauloãte diximus in quibus morbis principia acces sionũ maxime afferunt mortẽ: in quibus vero incrementa & declina tiones: particulatim vero in singulis ægrotãtibus præcedẽtiũ dieꝶ re cordatio tibi plurima cõmonstrabit. Si.n. ex ipsa morbi specie q̃spiã nequeat p̃noscere in qua maxime parte accessionis moriet ea quæ in primis diebus cõtigere ad memoriã reuocãs qua maxime parte gra uissima atq exitialia accidẽtia sustinuerũt: sic etiã poterit de futuris cõiecturari sit rursus uere cognitũ ꝙ morbus sit exitialis/& non multa viriũ prostratio: primũ ex hoc cõstat mortẽ nõ esse propinquã: dein de inquirendũ est si possit fieri crisis: huius vero inuẽtio habet ex con tẽplatione uirtutis quõ se habeat atq ipsius morbi motus: ac p̃terea signoꝶ coctionis. Si.n. virtus robusta fuerit & morbus uelociter mo ueatur & aliquod signũ coctionis affuerit nõ extra rationẽ est ꝙ natu ra tẽtabit crisim ꝙ si uirtus quodãmõ obtorpuerit / ac morbus tardũ motũ habuerit nullũq affuerit coctionis signũ in hoc subsequi crisim non cõtingit: ꝙ autẽ si morbus sit fortior virtute nõ necessario virtus ipsa sit debilis nos alio ostẽdimus libro atq inde discere oportet pro pria signa virtutis imbecillis: oĩa.n. simul transigi non possunt omnisi autẽ meminisse simul & nihil p̃termittere: ex his quæ separatim aliquis didicit/sed oĩa in singulis ægrotãtibus assumere nihil difficile ne dum impossibile. Rursus igit memoria repetẽtes ea quæ in p̃cedẽtibus dis seruimus ad sequẽtia trãseamus: diximus optimas crises in statibus fie ri: in augumẽtis vero si salus sit subsequutura vel imp̃fectas vel nõ se curas in morituris autẽ vel subito interimere vel magnã ad peius fa cere mutationẽ. In principio autẽ morbi nõ fieri crisim esse vero opti maꝶ crisiũ exq̃sitas p̃cognitiõe s. Aliaꝶ vero quidẽ cum cõiectura & maxime quũ fuerint crises signo carẽtes: ita autẽ nominari diximus. Quæcũq a nullo dieꝶ indicantiũ antea fuerũt ostẽse/sed & has & si non multo prius tẽpore saltẽ paulopost futuras p̃nosci oportere affe cui mus: futurã aũt p̃cognitionẽ ex eo ꝙ properat ac vehemẽter na tura irritat a morbo atq ex subita p̃ter rationẽ circa corpus facta per turbatione: oĩno.n. fit aliqua nouitas quãdo crisis futura est vel circa

respirationē uel circa mentem uel auditū uel uisum uel ferendi facilitatē uel circa eo℞ aliquod de quibus sępius iam diximus quæ uno uocabulo cōpręhēdētes accidentia & signa indicatoria nūcupamus & quod in aphorismis ab Hippocrate dicitur qbuscūq crisis fit his nox molesta quæ antecedit accessionē est id ipsum quod nos nūc dicimus quādo futura morbi crisis ostēditur & nox molesta fuerit & post ipsā accessio citius inuaserit cum quibusdā insolitis accidētibus necesse est in eadem accessione fieri crises: qualis autem erit / hoc est utrum per sanguinis fluxum uel uomitus uel sudores uel per aliud aliquid ex his quæ sæpe antea enarrauimus: deinceps explanare tentabimus: hic quoq initium facientes ab eo qui nobis omnium fuit dux atq auctor bonorum qui in primo libro Epidemiarum scribit in hunc modum. Circa caput & collū dolores & grauitates cum febribus & sine febribus. In delirātibus quidē neruo℞ distentiones & vomitus erugini similes & quidā ex his cito intereunt. In febribus autē ardētibus atq alijs quibus adest colli dolor & tempo℞ grauitas & tenebræ oculis oboriūtur uel hipocūdria intendūtur absq dolore his profluuia sanguinis a naribus: quibus uero totius capitis grauitates & cordis morsus ac stomachum fastiditū habēt: isti biliosa ac pituitosa euomūt: magna uero ex parte pueris in huiusmodi affectibus accidūt neruo℞ distentiones mulieribus uero & hæc & ex uuluis labores. Senioribus uero & in quibus iam uiget calor deliria atq furores/& atræ bilis morbi/& oculo℞ priuatio: in libro autē qui prognostica inscribitur: rursus Hippocrates in hunc modū scribit. Quæcūq autē febres protrahūtur: Signa tamē salubria homine habente neq dolore ex inflāmatione ægrū habente neq ex alia occasione manifesta huic expectādus est abscessus cū tumore atq dolore ad unū aliquod ex articulis & pręcipue ex his qui in inferioribus locis sunt: magis uero fiūt & in minori tēpore huiusmodi abscessus iunioribus nondū trigīta annos natis: statim autē attēdere oportet ad abscessum si uigesimū diē febris trāsgressa fuerit. Senioribus uero minus fiunt febre diuturniore existēte: oportet aūt talē expectare abscessum quū febris cōtinua fuerit: in quartanā autē finiturā si intermittēs fuerit & more erratico inuaserit: & si pręter hęc oīa etiā autumno appropīquauerit: sicuti uero his qui iuniores sunt. xxx. ānis abscessus fit sic his qui. xxx. annos habēt uel etiā senioribus quartanæ magis accidūt: abscessus uero scire oportet magis hyeme fieri qui autem tardius desinūt & minus retrocedūt: sufficiūt quidē hæc & ualde manifesta sunt quæ de abscessibus dicta: adiūgēda aūt sunt ipsis: Deinceps ea quę de crisibus inquit in hunc modū. Quicūq aūt in febre nō mortali dixerit se dolere caput aut aliqd tenebrosum apparere ante

oculos si cordis morsus huic acciderit vomitus biliosus subsequetur. Si uero rigor inuaserit & partes quæ sunt infra hypocūdria frigidę fue rint celerius adhuc aderit uomitus: si uero biberit aut comederit cir ca hoc tēpus forte cito euomet: ex his uero qui primo die dolere cæ perint quarto die grauātur uel quinto: septimo uero die liberanē: plu rimi uero ipsorę dolere incipiūt: tertio die conflictātur autem quinto maxime liberātur autē nono/aut vndecimo die. Quicūq uero quito die dolere cęperint si & alia ſm rationē priorę ipsis affuerint quarto decimo euadunt: fiunt uero hæc uiris quidē & mulieribus in tertianis præcipue: iunioribus uero fiunt quidē & in his magis uero in febribus continuis & in tertianis legitimis. Quicunq uero in huiusmodi febre caput doluerint: loco autem tenebrosę alicuius apparitionis obtusio fiat vel quidā splēdores ante oculos uideātur: pro cordis uero morsu sub hypocūdrijs aliqua fiat extentio uel ad dextrā partē uel sinistram neq cum dolore neq cum inflāmatione his sanguinē ex naribus: ma gis uero hoc in iunioribus est expectandū: minus uero in his qui iam triginta annos habēt & seniores sunt sed uomitus in his sunt expectā di: & hæc quidem sufficiunt. Præter hæc autem & illorę nihilominus meminisse oportet: quæ in eodē libro scribūtur ab Hippocrate: capi tis aūt uehemētes dolores/atq cōtinui cū febre: si qdē aliquod signū mortale affuerit ualde est exitiale: si uero sine his signis dolor ultra ui gesimū diē progrediatur expectare oportet sanguinis fluxū ex nari bus uel aliū abscessum ad loca inferiora: donec autē dolor circa tēpo ra fuerit & faciem expectandus est fluxus sanguinis ex naribus in his maxime q iuniores sunt trigesimoquinto āno. In seniorib⁹ uero suppu rationē & ēt in sermōe de pipneumonicis ita inqt qbus abscessus fiūt ex pulmōis morbis circa aures & suppuranē uel ad iferiora loca & ad fistulā pueniūt isti euadūt: Deinde subiferēs inqt: cōsiderare aūt opor tet & talia hoc mō si febris habuerit & dolor non cessauerit & sputū nō pcesserit ſm rationē neq alui excremēta biliosa fuerint/neq facile dissolubilia/aut pura fuerint neq urina plurima & multā habens sub sidentiam. Reliqua autem signa salutem significauerint his oportet tales abscessus futuros sperare: fiunt autē nōnulli quidē ad loca infe riora qbus aliquid flegmatis affuerit circa hypocūdriū: quidā uero in superioribus quibus hypocūdriū molle & sine dolore pseuerauerint: ubi uero aliquod tēpus difficilē hanelitū habuerit absq ulla alia occa sione quiescet & quidē de tumoribus circa hypocūdria uerba faciēs: ita inquit: significāt aūt huiusmodi tumores in principio quidē mortis multo post secuture periculū. Si uero processerit ultra uiginti dies/& febris habēs/& tumor non desierit ad suppurationē cōuertitur: fiunt

autẽ his in prima piodo & fluxus sanguinis ex naribus & forte iuuat sed interrogare oportet an caput doleãt uel uisum obtusum habeãt si.n.aliqd horũ affuerit huc uergit: magis aũt fluxũ sanguinis ex naribus expectare oportet in his q iuniores sunt triginta annis & hęc qui dẽ in pgnosticis ab Hippocrate dicta sunt indicãtia modos fm quos crisis fit quicũq autẽ mingũt urinã tenuẽ ac crudã multo tẽpore siquidẽ alia ipsis signa salubria affuerint his abscessum expectare oportet ad loca quæ sub præcordijs hæc qdem in prognosticis breuiter dicta sunt ab ipso futuræ crisis modũ pdocẽte addit uero ipsis multa pticulatim & in libro prędictionũ & epidemiaræ ueluti q retentiones urinę ante rigorẽ & q oculi rubidi fluxũ sanguinis mõstrãt eodẽ modo & de oculis lacrymãtibus & de malis rubidis & de ipso nare ac pterea & labrũ inferius cõcussum futuræ uomitũ significat & q somn? grauis cũ dolore capitis & surditas statim aduenientes sunt signa parotidũ & multa huiusmodi alia particulati scribit quę oĩa potẽtia cõtinenť in his quę in libro pgnosticoræ scribunť summati.n.nihil aliud cõsyderare oportet in mõ crisis pter naturę motũ quẽ manifeste ostẽdit Hippocrates in pgnosticis partĩ qdẽ cordis morsum atq rigorẽ memorãs in qbus uomit? subsequutur? est partim spirãdi difficultatẽ & oculorũ splẽdores in qbus pfluuiũ sanguinis e narribus expectať ac pter ista distinguẽs de urinis & alui excremẽtis in quibus inqt neq biliosa fuerit alui excremẽta neq facile solubilia & impmixta neq urina multa ualde neq plurimã habẽs subsidentiã si.n.tale qd fuerit manifestũ est q huc repit ægritudo & p ista expurgať. Quũ uero huc nõ repint & protrahitur morbus cũ signis tamen salubribus futurũ abscessum expectare oportet coniecturať autẽ in his naturę motũ ad loca siquidẽ inferiora futuros abscessus inquit qbus circa hypocõdria aliqd flegmatis.i.inflãmationis atq caloris affuerit quoniã hũc repunt hi qui peripneumoniã humores efficiũt hunc siquidẽ sermonem ueluti ad exẽplũ peripneumonicorũ Hippocrates trãsigit. Vbi uero nõ repũt ad ĩferiora & hypocõdria qdẽ mollia & sine dolore erũt semp: æger vero ad aliqđ tãpus difficilẽ habebit hanelitũ sine occasione manifesta & manifestũ est q huic abscessus subseq supra est necessariũ hoc est circa glandulosas carnes quę sunt post aures: statĩ uero in ipso & aliud aliqđ signũ aderit quod ad caput habebit significationẽ ueluti grauis somnus & surditas repẽtina ac pręter rationem aut grauites capitis uel temporũ uel tale aliqd aliud nullum igitur indicium deficit modi futuræ crisis sed omnia ab Hippocrate exceptis pulsibus dicta sunt plurimi uero priscam breuitatem aduertere minime assueti quędã deficere arbitranť. Nos igiť altero sermone manifesto eadẽ

ipsis dicamus forte enim si hoc modo didicerit/ neq; impossibile esse arbitrabūtur pcognoscere modū futurę crisis/ neq; adhuc circa exercitationē torpebūt. Quū igitur q̄ crisis aderit ex his quæ diximus pręcognoueris: Deinceps qualis futura sit hoc modo distinguēdū est primum quidē si acutus & calidus morbus & si crisis fiat in primis periodis necesse est. n. in talibus crisibus non abscessum sed excretionē subsequi. Secundo autē loco si diuturnus & tardus: nam hi per abscessus quiescere cōsueuerūt: tum præcipue quū vrinæ tenues & crudæ lōgo tēpore exierint. Si. n. multæ & plurimā subsidētiā habuerint rationabile est morbū potius paulatim debere cōcoqui nō per abscessum terminari his præfinitis: Deinceps cōsyderandū siquidē p excretionē debet terminari: nūquid profluuiū sanguinis uel uomitus uel sudor uel alui subductio sequet: si uero per abscessum quod mēbrū uel quis articulus abscessum suscipiet in his quidē qui per excretionē terminari debēt dupliciter distinguere oportet & ex futuræ excretionis signis si affuerint & aliorū si nō affuerint: certius. n. sperabis eum qui semper præostēditur modū excretionis si nullū te aliud distraxerit: me igitur oportet propriū vniuscuiusq; dicere: te uero in ægrotātibus non hoc solū inspicere sed singula alia cōsyderare. Si igitur præter rationē aluus suprimit uel urinę iam prope crisi existēte rigorē sperare oportet. Si uero hoc distinguendū est nūquid sudor post ipsum sequat uel vomitus uel subductio uentris uel horū aliquid uel omnia: & primū quidem ad morbi speciē est inspiciendū. Si. n. exquisite incedēs fuerit statim certior rigoris præcognitio: quod. n. incēdit biliosum est: dictū est autē in præcedētibus q̄ humor iste quādo uehemētius mouet rigorē facit: post hæc autē & illud cōsyderandū est/ nūquid urinis tantū uel etiā aluo suppressa riguit. Si. n. ambobus necessario sudor multus subsequetur: si uero vrinis solis consyderare oportet: nūquid alui excrementa plura uel pauciora ante crisim exierint: si. n. multa manifestius motus naturæ ad hūc locū est agnoscendus si pauciora ad sudores: si vero & uomituū signa affuerint per has ambas excretiones terminabitur & uel magis per earū alterā quę magis præualebit uel æque per utrāq; quādo æqualia quodāmodo inditia affuerint: si uero signa uomitus non affuerint solos sudores expectare oportet & magis quādo ægrotātes delyrauerint increscēte accessione & partes calidiores ac rubidiores extiterint & uapor quidē calidus fuerit qualis antea non aderat q̄ si pulsus undosus fiat & insigniter mollis adhuc āplius sudores expectare oportet: Durus aūt pulsus uomitus magisq; sudores pręostēdere solet: altus. n. omnis excretiōis indiciū est sicuti & uehemēs. Si uero magnus fuerit motus ad exteriora potiusq̄ ad interiora signū

existit : quũ uero utraq; duplex sit ex quidẽ quæ ad exteriora per fluxum sanguinis atq; sudores: altera aũt interius per aluũ & stomachũ vndosus quidẽ pulsus sudores: magnus autẽ simpliciter fluxũ sanguinis prçostẽdet: motu uero ad interiora superãte quãdo quidẽ nõ adesunt signa uomituũ per alui excremẽta crisis fiet: si uero affuerint per vomitũ potius: si uero ea & hæc affuerint & uenter insigniter sudducatur per utraq; fiet crisis: inæqualis autẽ pulsus in pluribus quidẽ crisibus fit & pcipue quũ fiunt cũ periculo & pugna: multo uero magis quũ biliosi humores ad vẽtriculũ cõfluũt præltãtibus etiã alijs uomitus signis quæ Hippocrates scripsit: tunc.n.oĩno pulsus fiunt inæquales quũ stomachus grauat atq; mordet/ sed signa ex pulsibus sumpta Hippocrates nõ est excut. uel quia non nouerat uel quia non magni momẽti existimauit iccirco prçtermisit: vomituũ autẽ signa sunt cordis morsus simul cũ dolore capitis & uertigines obortæ cum his quæ obijciũtur oculis tenebrosis & cũ agitatione labri inferioris & multo ac tenui sputo defluẽte: hæc uero oĩa accidũt quũ biliosus & mordax humor in vẽtre ac stomacho collectus fuerit & uentriculi os vna momorderit quod prisci cor nominabãt & cũ ipso totũ stomachũ intus atq; infra distraxerit unde & labrũ ipsis agitaĩ & sputũ tenue defluit & tenebrosa quædã oculis obuersanĩ & hallucinãtur & uertiginẽ patiuntur & caput dolẽt euaporãte aliquo ex humore bilioso: & prçterea facta ex neruis cõpassione: propria uero signa pfluuij sanguinis quidã fulgoris motus oculis apparentes quoniã humor est flauus: visus autẽ hebetes quoniã multus & totus simul elatus ad supiora spiritus meatus obserrat. Ita aũt & oculi lachrimãtur ob fluxus multitudinem q etiã accidit in inflãmationibus oculoꝝ: eodẽ modo rubidi aliquãdo uidẽtur cum mallis nõnunq̃ & narribus: pprũ uero signũ fluxus sanguinis ex narribus: est etiã hypocũdrioꝝ tẽtio sine dolore: nã & hoc nõ paruũ est inditiũ sanguinis ad supiora tendẽtis: sicuti etiã difficultas anhelitus: nam & hçc permeãte thoracẽ sanguine fit: si uero dolore extẽdãtur nõ modo fluxũ sanguinis sed etiã aliquã tibi inflãmationẽ adesse significãt sed & dolores capitis & si cõe signũ existant uomituũ & fluxus sanguinis q tamẽ ueluti mordaces sunt uomitum: q uero quodãmodo graues atq; extẽdẽtes: pulsantesq; & calidi sanguinis fluxũ pprie significãt: sic etiã uisceꝝ ſm hypocũdria existẽtium inflãmatiões causç sunt ac signa sanguinis fluxuũ qñ morbus p excretiones debet terminari q si ad latus diuersum sanguinẽ fluere nõ est bonũ ſm directũ uero est bonũ ut docet Hippo. & experiẽtia mõstrat. Iam tibi facile est narrẽ ex qua fluxurus est sanguis pdicere vbi causam fluxuri sanguinis iam inueneris. Dextrũ.n.hypocundriũ

ex dextra narre bonã crisim afferũt. Sinistrũ uero ex sinistro didicisti vero prius & bonaꝝ & malaꝝ crisiũ signa. Quid igiť difficile est dicere narrẽ ex qua ꝓfluet sanguis quũ mẽbrũ patiẽs possis exqrere digno scere & crisis morẽ nõ ignores & signa quæ fluxũ sanguis indicãt sint manifesta præter hæc oĩa/& ætas/& tẽpus anni/& regio/& ęgrotãtis natura futurũ sanguinis fluxũ possunt manifestare. Sanguinis igiť fluxus & uomitũ ꝓpra & manifesta sunt signa: secũda uero post ipsa sudorũ. Si uero etiã per excremẽta alui crisis fit subsecutura: manifestũ quidẽ nõ tamẽ ita neq ꝓpriũ sed ex eo ꝙ adsunt quidẽ crisis signa desunt aũt uomitũ uel fluxus sanguinis uel sudorꝝ colligere licet quãq etiã si nullũ hoꝝ signoꝝ adsit nõ hoc tantũ sed etiã per hęmorroidas crises fieri cõtingit uel mulieribus ꝑ mẽstrua nõ tamẽ difficile est distiguere: grauitas.n.lumboꝝ effatu digna & tẽtio & dolor hic quidẽ mẽstrua antecedit hęmorrhoides aũt nõ oĩbus cõsuetę sunt: quibus uero cõsuetę sunt in his est difficile distinguere: alijs aũt oĩbus qñ affuerint signa coctionis & crisis: uomitus uero defuerint uel fluxus sanguinis uel sudoꝝ oĩno uenter ꝑturbabiť. Ita qdẽ distĩguere oportet propria atq cõia modoꝝ crisiũ indicia in hisce.s.morbis q per excretiões finituri sunt. Si uero ad abscessus cõuertãtur: cõia quidẽ omniũ inditia ꝙ vbi de ægri salute nõ desperať/neq morbus soluitur/neq urina multa & multã habẽs subsidẽtiã sed cruda & tenuis fertur: ꝓpria uero si morbus nõ fuerit diuturnus subita difficultas anhelitus superueniẽs mox qescẽs quã grauitas capitis ac dolor subsequiť & grauis somnus ac surditas huic in glandulosa carne post aures necesse est abscessum fieri. Si uero morbus diu durauerit/ neq ullũ ex his signis affuerit sed in aliquo ex locis inferioribus uel grauitas uel tẽtio uel inflãmatio uel dolor apparuerit huic abscessus ad partes inferiores est expectãdus. Exẽplũ uero utriusq abscessus ex uno morbo assumẽs Hippo.ĩ ꝓgnostico his q possunt eius sermonẽ diligẽter ĩspicere edocuit & quo pacto oporteat de oĩbus abscessib⁹ rõcinari: quare mihi uideť hoc in loco finẽ facere ꝑsentis sermonis: si qs.n.ab Hippo.dictis hæc quæ mõ scrip simus: adiũgẽs nõdũ tñ artẽ habet ꝑnoscẽdi crises in libris sequẽtib⁹ q ultimi erũt ꝓpositę tractatiõis spero ipsum id qd deficit cogniturũ: doctis.n.& hęc possunt sufficere neq quarto egẽt tractatu.

Registrum.

V X Y Z AA Omnes sunt quaterni.

ca donat in ecclesia sancti albani. [illegible]
sancto petro & paulo [illegible]
remanere [illegible]
[illegible]
[illegible]
darentur [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
vbi [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
dolor [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

A A . Y . [illegible]

GALENI DE INÆQVALI INTEMPERATVRA.



NTEMPERATVRA INÆQVAlis corpus aliquando animalis obsidet/ sicuti in aqua intercuté quæ anasarca nominatur & in febribus illis quę hepiale uocantur: cõtingit quod etiam in omnibus alijs fere euenit: præter eas quæ ecticę.i.habituales dicũtur. Fit autem & in uno quouis mẽbro uel inflato uel inflammato uel gangrenã uel herisipelas patiente. Ad hoc etiã genus pertinet morbus qui elephas nominatur/& phagedena/& herpis. Verum hæc omnia cũ fluctionibus accidunt. At sine materia influente solis qualitatibus mẽbris alteratis fiunt inęquales intemperaturæ/uel refrigeratis uel exustis uel supra modũ exercitatis uel ociatis uel aliquid aliud perpessis. Verũtamen etiam ex his quæ extrinsecus ingruunt inęquales intemperaturę nostris corporibus accidunt uel calefactis uel frigefactis uel exsiccatis humectatis: simplices.n.hę queadmodũ in cõmentarijs de tẽperaturis ostendimus. Cõposite uero ex ipsis aliquatuor si v3 simul calefiant & humectẽtur uel calefiant & exiccẽtur uel frigefiãt & humectẽtur uel frigefiãt & exiccẽtur: qđ aũt huiuscemodi intẽperaturæ differãt ab ęqualibus ob id ꝙ nõ oẽs corpis partes intẽperaturã patiẽtis inuadũt apertissimũ existit. Quisnã igit modus generationis oĩbus inęqualibus intẽperaturis propositũ nobis est in hoc libro trãsigere: ut autẽ maiorẽ sermo habeat claritatẽ de oĩbus primũ corporis partibus op3 facere mẽtionẽ sumpto initio a maximis quę etiam vulgo notissime sunt: nam manus & pedes & uentrẽ & thoracẽ & caput nemo est qui ignoret: sed rursus & his singula secentur a nobis in illas quæ proxime partes nominãtur ueluti crus si opus sit in fœmora tibiã & pedẽ: manũ autẽ in brachiũ cubitũ & extremã manũ cuius extreme manus ꝑprie partes sunt uel a dorsum & digiti: Digitoꝝ aũt rursus ossa cartilago ligamẽta nerui & arterię & uenę mẽbranę & carnes & chordę ungues & cutis & adeps: has aũt nõ cõtingit in aliã rursus secare speciẽ sed sunt similares ac priæ exceptis arterijs ac uenis quæ ex filis qbusdã atꝙ mẽbranis cõposite sunt: queadmodũ in libris in quibus docemus sectionẽ corpoꝝ explicauimus. Vbi etiã dictũ a nobis est ꝙ multa insunt spacia intermedia primis ac similaribus partibus & adhuc plura atꝙ maiora dissimilaribus atꝙ cõpositis: nõnunꝗ

vero & uni alicui parti similari: sicuti ossi & cuti de qbus oibus i libris in qbus docetur sectio corporũ dicit. Mollia igit corpora cũ in se resi dent spacia intermedia sensui occulta reddũt: quæ uero dura sunt ac sicca si quis inspexerit habẽt sua interualla manifesta sicuti ossa fora mina in qbus ẽm naturã humor qdã crassus atq albus cõtinet ut pfito sic ad ossiũ nutritionẽ. Qui uero in cute meatus existũt quo mõ fiãt in libris de tẽperaturis exposuimus. Hæc igit nobis cõmemorare fuit ne cessariũ pp illa quæ dicturi sumus de inęquali intẽperatura. Sed iam dicere aggrediamur qualis sit ipsius natura: & quot modi generatio nis. Quot igit nõ sit una tẽperatura in oibus partibus corporis patiẽ tis añ dictũ est: sed hoc qdẽ cõe est unicuiq inęquali tẽpaturę. Fiunt aũt ẽm partiũ patiẽtiũ naturas differẽtię: aliter.n. simplex caro: aliter totus musculus ad intẽperaturã ueniũt inæqualẽ. Stati.n. fluctiõe ca lida ad musculũ decũbẽte primũ arteriæ maiores ac uenæ implẽtur/ atq extẽdũtur post has uero minores fitq istud cõtinuo donec ad mi nimas fluctio ptingat quæ qñ fortiter intrusa fuerit & ãplius cõtinerĩ nõ põt pars eius exit p orificia pars p foramina uenarũ pcolat ad ex teriora atq exinde fluctiõe implẽtur spacia intermedia primorũ cor porũ ita q calefiũt atq humor oia undequaq circũfluit. Sunt aũt hęc nerui atq mẽbranę & carnes & añ has arteriæ ac uenę quæ primũ ac maxĩe uarijs modis dolorĩ afficiunt: nã & intrĩsecus a fluctiõe calefiũt atq extẽdũtur ac distrahunt extrĩsecus simul calefiũt cõprimunt atq grauãtur. Alię uero partes nõnullæ qdẽ qa calefiũt tm̃ uel cõprimunt nõnullę uero utroq malo laborãt atq hic morbus flegmon.i. inflãma tio nominat. Est autẽ intẽperatura inęqualis musculi sanguis siqdẽ in eo exñs iã feruescit: cõcalefacit aũt primũ qdẽ ac maxĩe tunicas arte riarũ atq uenarũ: adhuc ãt extra has oia illa qbus circũfundit & duorũ alterũ seq est necessariũ uel superãte fluctiõe corporũ quę succubuere sequi corruptionẽ uel supata musculũ ad naturalẽ habitũ reuerti. Su bijciamus aũt ipsam primũ fluctionẽ supari: nã melius est ut meliora pferãtur. Duplex in hoc modus sanatiõis uel dissoluta tota materia quæ fluxit uel ipsa cõcocta: uerũ dissolutio optabilior existit. Ad co ctionẽ aũt hęc duo necessario cõseqũtur & puris generatio & absces sus. Abscedit aũt aliqñ ad maiorẽ & uiliorẽ ex his q adiacẽt uentrẽ q modus abscessus optimus est: aliqñ uero ad maximũ qdẽ nõ tamẽ ui lem aut ad uilẽ qdẽ nõ tamẽ maximũ: nã in locis ad uẽtriculũ attinen tibus optimus fit abscessus ad spaciũ laxius in pte interiori: pessimus aũt fit sub pitoneo sic & his quæ cerebri sunt laborãtibus optimus ab scessus est ad duos uẽtriculos: prauus aũt subter mẽbranas ipsum te gẽtes & ad uẽtriculũ posteriorẽ. At in costarũ locis abscessus fiunt ad spacia latiora thoracis & ex musculis qdẽ ad cutẽ: ex uisceribus uero

vel ad arterias uel ad uenas q̃ in ipsis cōtinētur uel sub mēbrana quæ tanq̃ cutis ipsa cōplectit: ꝙ si materia fluxa corpora supauerit ad tantam hæc ueniēt intēperaturā: ꝙ eorꝫ opatio destruet & ꝓcessu tēporis corrūpent. Tūc uero primū dolore desinēt qn̄ illi a quo trāsmutātur fuerint assimilata: neqꝫ.n. qn̄ iam facta est trāsmutatio tēperaturæ mēbra dolēt sed illo ipso tēpore quo trāsmutātur: quēadmodū & admirabilis Hippo. his uerbis ostēdit his quorꝫ natura mutat atqꝫ corrūpitur dolores accidūt. Mutat atqꝫ corrūpit natura uniuscuiusqꝫ uel calefacti/uel frigefacti/uel exiccati/uel hūectati uel eius soluta cōtinuitati: in inęqualibus qdē intēperaturis qa maxīe calefiūt aut frigefiūt: hæ siqdē qualitates p̄ alijs oībus sunt ad agēdū potētes. Cū uero famescūt uel sitiunt deficiēte hic qdē substātia sicca illic uero humida. Cū autē aut pcutiūtur aut exedūtur aut intēdunt siue cōprimunt uel diuellūtur soluta cōtinuitate. Si igit calor sanguinis in inflāmata particula mitis extiterit & sanguis q̃ in toto corpore aīalis cōtinet se modice habuerit ẜm tēperaturā nō admodū facile una cū patiēte cōcalescit. Si uero uehemētius efferueat uel uniuersus aīalis sanguis biliosus extiterit totus ꝓtinus excādescit: multo aūt magis si ābo coeāt in vnum ꝙ.s.& sanguis in inflāmatione cōprehensus sit sufficiēter calidus & in toto aīali biliosus: calescit aūt primū quidē sanguis arteriaꝝ qm̄ & natura calidior existit & spirituosior: post hūc aūt q̃ cōtinet in uenis: ꝙ si inflāmata particula uisceribus multo sanguīe redūdātibus vrina fuerit acius adhuc sanguis in toto aīali cōcalescit & ut sūmatim dixerim. In omni calefaciēte qcq̃d facile alterat uel natura calidū existit primū calorē recepit: quēadmodū etiā in frigefaciēte qcq̃d facile alterabile uel natura frigidū fuerit illud primū frigesit. Facilime autē alterat spiritus qm̄ ex tenuissima substātia cōstat. Calidissima aūt ẜm naturā est flaua bilis: frigidissima uero pituita: ex alijs aūt humoribus post flauā qdē bilē sanguis est calidus: nigra uero post pituitā frigida. Vna āt rōne & substātia tenuis facile suscipit alterationē: crassa uero est alteri cōtumax quare necessariū est multiformes fieri in inflāmationibus alteratione qm̄ & multiformiter corpora sunt affecta. Propter hoc aūt etiā dolores excitātur: primū.n. sanguis q̃ efficit inflāmationē/uel magis/uel minus calidus est: deinde & eius putrefactio ẜm ꝓpriā uniuscuiusqꝫ naturā & pro ut magis uel minus in uno loco coarctatur quę.n. nō trāspirant facile putrēt quod & in exterioribus oībus accidit. Cū uero calida & humida ẜm naturā fuerint tunc maxīa putrent: & qdē & pars quæ patit inflāmationē uel ꝓxima est uisceribus sanguine redūdātibus uel lōge distat atqꝫ uniuersus sanguis uel biliosus uel pituitosus est aut atræ bills naturā præsefert & hæc omnia magis aut minus ita ꝙ necessariū sit multiformes alter anones existere/

siue alterū alteri cōparet/siue idē sibi ipsi. Hæ oēs corporis intēperaturæ fiūt inæquales: maxīe autē ubi sanguis naturalis in inflāmatione igniat̄ secūdo loco cū & sanguis naturalis & in corde exñs in sinistro p̄sertim eius uētriculo in quē si adhuc uiuo aīali & nundū febre arrepto uelis inicere digitos: quēadmodū in tractatibus q̄bus modus secādi corpora tradit̄ diximus uehemētissimā sēties caliditatē. Quare nō absq; ratiōe fit ut cū totū corpus ultra modū naturæ cōuenietē calefit ille maxīe ad extremā ueniat caliditatē nā & tenuissimū & spirituosissimū sanguinē habet & cōtinue mouetur. Ver̄ in hisce oībus febribus calescit q̄dē nōnūq̄ uniuersus sanguis & illā quæ ex putredie humor̄ habet caliditatē nō tñ neq; tunicę uel arteriar̄ uel uenar̄/neq; aliquod aliud adiacentiū corporū iam integrā habet suæ tēperaturæ alterationē renū adhuc trāsmutātur atq; alterātur caliditatē. Quot si lōgiori tēpore hoc patiātur aliq̄n succūbēt atq; oīmodā patiētur trāsmutationē adeo q̄ nō tm̄ calefiēt: sed etiā erūt p̄ter modū naturę cōuenietē calefacta. Est āt termīus unicuiq; p̄ticulę alterationis opatiōis eius offēsio. Tota aūt usq; ad hūc terminū latitudo uia est in id quod cōtra naturā: ueluti mixtū quoddā atq; cōe & mediū factū ex duob⁹ cōtrarijs: altero s̄m naturā exq̄site: altero prsus cōtra naturā. In hoc aūt toto tēpore quod calefit corpus quātitati alteratiōis dolorē hēt ꝓportionalē: vbi vero solide oēs corporis partes integre cōcaluerīt huiusmodi febris ectica nominat̄ ut quæ nō humida tm̄ ac spiritus sed ea etiā quæ habitū tenēt corpora occupat. Est aūt doloris exps & q̄ ita febricitāt neq; oīo sibi uidētur febricitare q̄m neq; oīno sentiūt caliditatē utpote oībus ęqualiter partibus cōcalefactis. Et iam hęc sunt omniū naturæ interpretū cōfessiōe recepta in eor̄ de sensibus ratiocinijs: neq;.n. absq; alteratione sensus doloris est/ neq; ubi iam p̄fecta est alteratio & hęc est causa ob quam oēs febres ecticæ dolore uacāt atq; a laborātib⁹ penitus nō sentiūtur: neq;.n. in ipsis altera pars agit altera patit̄ cum iam oēs similes sint effecte & unā habeāt tēperaturā ꝓportionalē. Si uero alia q̄dē calidior extiterit: alia uero frigidior nō tanto calidior es quāto sufficiat ad molestādū partē sibi uicinā. Alioquin etiā partes quæ propriā naturā seruāt etiā sibi inuicē moleste forent ut quæ differētibus cōstāt tēperaturis. Caro.n. calida est os uero frigidū horūq; & alior̄ omniū inęqualitas omni dolore caret pp excessus mediocritatē. Sic itaq; & aer nobis circūfusus nullā molestiam affert priusq̄ ad īmodicā uel caliditatē uel frigiditatē euertat̄. Ipsas itaq; in medio differētias & si plurime sint & manifestū habeāt excessum sine dolore sentimus vnde ex his periclitat̄ ne sermo ille habeat ꝓbabilitatē quē quodā in loco Hippocra. ꝓtulit. Oēs morbos ulcera esse: vlcus &.n. cōtinuitatis solutio est. Immoderate autē caliditates

ac frigiditates prope ad hoc uenit/ut soluant cōtinuitatē: nam calor qdē plurimus ob id qa diuidit intersecat q̄ subā cōtinuū. Supfluū aūt frigus qa dēsando atq; intus trudēdo: hæc qdē exprimit: hęc uero frāgit & hūc qspiā terminū statuēs imoderati caloris & frigoris: nō pcul a uero deuiare uideret siue aūt hic siue alius sit imoderātię terminus: illud tamē cōstat imoderātiā omnē in ad aliqd esse: neq;.n. omne corpus eodē modo a calidis ac frigidis afficit atq; ideo nōnulla aīalia humiditates habēt inuicē cōueniētes: nōnulla uero nō modo incōuenientes sed insup pniciosas ueluti homo ac uipa: sputū.n. utriusq; alteri est pniciosum sic si scorpiū inspueris occides nō tamē homo morsu occidet hominē neq; uipa uiperā neq; aspis aspidē simile siqdē cōueniēs est atq; amicū: cōtrariū uero inimicū atq; molestū. Augentur itaq; oīa ac nutriūtur a similibus: a cōtrarijs uero interimūtur atq; occidūt atq; ideo sanitatis custodia fit p similia. Morbo℞ uero destructio p cōtraria/sed hoc alterius est tractationis. Febris aūt illa ectica quē iam obsedit aīalis corpus a laborāte nō sentit. Alię aūt oēs sentiūtur: ve℞ alię magis alię minus moleste sunt & quędā ea℞ rigorē afferūt. Fit aūt & hoc accidēs sicuti alia plura ab inæquali intēperatura/sed quō generetur nō attinet dicere in p̄senti tractatiōe priusq̄ de potētijs naturalibus quot sint & quales & qd singulę facere natura apte sint demonstrauimus. De oībus aūt accidētibus in eo libro ageī q de causis accidentiū inscribit sed redeo rursus ad intēpaturæ inæqualis differētias. Quō.n. ex inflāmatiōe fiat febris & φ oīs inflāmatio ac febris oīs exceptis ecticis sint ex numero morbo℞ hñtiū inęqualem. Intēpaturā iā expositū est. Fieret āt & absq; inflāmatiōe ex sola humo℞ putredīe febris: neq;.n. sola arctata & nō difflata putrescūt: q̄uis ista citissime ac maxīe sed & alia plaraq; putredini apta: de quo℞ aptitudine alibi a nobis dictū fuit. Fit āt & inęq̄lis tēperatura alio mō quę totū occupat corpus aliqñ qdē fuliginosa difflatiōe coercita: aliqñ uero calore aucto ex laborib⁹ atq; exercitijs & nōnunq̄ pp irā efferuescēte. Quot āt & in hisce oībus febrib⁹: sicuti & in inflāmationibus ātea dicebaī & p causę efficientis ui & p corpis dispōne: hi qdē magis: hi uero minus febricitāt: hi uero nihil oīno puto esse manifestū: & φ aliqñ qdē spiritalem subam: aliqñ vero humores intēpatura attingit: hoc quoq; pspicuū existit/sed nihilomin⁹ & illud liq̄t φ oēs huiuscemōi febres si diuturnitarē accepint ectica febris cōsequeī: & iam sermo ipse quodāmō oñdit φ nōnūq̄ aut calida aut frigida ad aliquā partē ifluēt suba fieri cōtingit huiuscemōi inęq̄lē intēperaturā: queadmodū in inflāmationibus dicebaī. Sępe uero nō hoc mō sed ipsa corpis tēpatura fm qualitatē alterata & φ causę ipsam alterātē aliquę ex ipso corpe excitant aliq̄ extrīsecus ueniūt ex ipso qdē corpe ut cū in solis putrefactionib⁹

& qbusdã inflãmationib⁹ accẽdit febris: extrĩsecus aũt qñ ex deustio, nibus atq̃ exercitijs. Plenius autem de his a nobis dicet ubi de causis morbor̃ aget. Sicuti uero ex deustiõnib⁹ accẽdat febris alterata cor, poris tẽperatura sic in gelu sępius qbusdã fortiter totũ corpus est fri, gefactũ: vnde nõnulli eor̃ interierũt & q̃ hi oẽs doleãt neminẽ latet sed & illi pariter dolẽt qcũq̃ uehemẽter frigefacti ex gelu se ꝓmpte igni exposuerũt ut citissime calerent/ & multi ipsor̃ subito manus ad ignẽ applicãtes dolorẽ uehemẽtissimũ in unguiũ radicibus sentiunt. Deide qspiã euidẽter inspiciẽs doloris causam esse factã inæqualẽ in, tẽperaturã ãplius non credit de doloribus intrĩsecus ortũ habẽtibus aut admirat quõ sine inflãmatiõe aliqñ dolor uexat aut laxius intesti, nũ aut dẽtes aut aliã corpis partẽ: neq̃.n. aliqd hor̃ admirari oportet neq̃ quo pacto nõnulli ægrotãtes frigẽt simul atq̃ febricitãt: si.n. pi, tuitosus humor ac frigidus quẽ Praxagoras uitreũ nominat ac bilio, sus & calidus simul redũdẽt & p particula corpis sentiẽtes moueãtur nihil mirũ si æger similiter utrũq̃ sentiat: nã si hominẽ sistas sub sole calido & aquã frigidã subinfundas fieri nõ põt qn simul & a sole cali, ditatẽ & ab aqua sentiat frigiditatẽ sed hic qdẽ ãbo extrĩsecus sunt & ad magnas incidũt partes. In febrib⁹ uero quæ hepiuie uocãtur intus sunt & ad paruas atq̃ ideo totũ corpus uidet ꝑsentire qa.n.p minima spargũt & quod calefacit & qd frigefacit nullã ita cõtingit partẽ sen silẽ accipe cui alter̃ nõ insit: & qdẽ in prĩcipijs accessionũ nõnulli fe, bricitãtes rigẽt simul atq̃ febricitãt & simul utrũq̃ sentiũt rigorem.s, atq̃ calorẽ uer̃ nõ eodẽ in loco possunt.n.isti manifeste distinguere partes calescẽtes a frigescentibus intus .n. & in eisdẽ uisceribus calorẽ sentiũt in exterioribus aũt partibus oĩbus frigus. Sunt aũt & quæ lixi, rie febres uocãtur oĩno tales & quodã genus ardẽtiũ febriũ exitiale/ sed quod in his magis in ꝑtibus accidit hoc in epialis cõtingit in par, uis: nã & har̃ febriũ tẽꝑatura inęqualis est: inęqualis aũt & reliquar̃ omniũ exceptis his quæ ecticæ nominãtur. Inæqualis etiã his q rigẽt nũdũ tñ febricitãt: est aũt rarus qdẽ casus sed euenit aliqñ & mulieri bus & uiris qbusdã. Oportet aũt uitã oĩno ociosam ꝑcessisse aut homi nem lõgiori tꝑe asumpsisse cibaria plurima ex qbus humor segnis fri, gidus & crudus ac pituitosus generat q̃lis est ille quẽ Praxagoras ui, treũ appellat. Pridẽ uero ut appet nemo in hũc modũ afficiebat qñ nẽo ita ociosã degebat uitã & quottidie cibis saturabat atq̃ ideo ab antiqs medicis scripto ꝓditũ febrẽ cõseq necessario rigorẽ: uer̃ & a me & a multis alijs medicis iuniorib⁹ sępius rigor est uisus quẽ febris nõ est cõsecuta. Cõponit ãt ex hac itẽpatura & altera febricitãtiũ he pialus: sic aũt nomino febrẽ illã cũ simul ãbo cõtingũt: uer̃ illã in qua rigor añcedit: febris uero subseqt ut tertianã atq̃ quartanã nõ uoco

hepialũ. Quare ex inęq̃lib⁹ ĩtẽpaturis cõplicať hepialus & alię febres vniuersę p̃ter illas q̃ ecticæ nominãtur. Simili mõ & qcũq; morbi ptẽ unã aliquã cũ tumore obsideat nõ secus q̃ inflãmatio & ipsi ex inęq̃li cõstãt intẽpatura cãcer/herysipelas/herpes/iflatio/phagedena/gãgrena qb⁹ oĩb⁹ cõe est ex fluxi hũoꝝ gñari. Differũt ãt qm nõnulli qdẽ ex pituitoso/nõnulli ex bilioso/uel melãcholico hũore: nõnulli ãt ex sanguĩe uel calido uel tenui. s. atq; feruẽte uel frigido ac crasso uel aliter affecto fieri consueuerũt: nã de hoꝝ ſm spẽm dña alibi a nobis oñdeť. Quãtũ uero ad p̃sentẽ attinet tractationẽ hęc tm̃ dixisse sufficiat ꝙ ꝑ q̃litate materię fluẽtis singulę fiũt passiões eodẽ mõ quo pri⁹ ex calido atq; sanguĩeo inflãmatio fieri dicta est. Et ꝙ unũqdq; similariũ atq; simpliciũ ac primoꝝ corpoꝝ ab hac tali fluctiõe ad inęq̃lẽ & ipsum pueniet intẽpaturã extrĩsecus qdẽ calefactũ uel frigefactũ uel exiccatũ vl' humectatũ ꝑ materię fluẽtis q̃litate nõ tñ in ꝓfundũ usq; similiter affectũ. Quod si totũ p totũ trãsmutatũ fuerit/atq; alteratũ ꝓtinus qdẽ dolore uacabit sed in difficiliorẽ incidet dispõnẽ. Hęc mihi uisa fiũt necessaria p̃cognitu his qui tractatũ de medicamẽtis/atq; vna cum hoc alteꝝ curãdi ratiõe sunt assecuturi.

FINIS.

Registrum totius voluminis.

A B C D E F G H I K L M A B C D E F G H I

K L M N O P Q R S T V X Y Z AA BB

Quaterniones hi sunt præter M primi alphabeti & A B H BB secundi alphabeti qui sunt duerniones & M T eiusdem alphabeti qui sunt terniones.

Codicẽ hunc ꝑ impressionẽ repręsentauit Bernardinus Vitalis Venetus Anno dñi. M.D.XXIIII.
Die. XVIII. Ianuarij.
Ex Venetijs.